

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**ANTİK ÇAĞ KARIA BÖLGESİ KAYA MEZARLARINDA İON VE DOR
DÜZENİ UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGÜR KAYA

DANIŞMAN: DOÇ. DR. ABDULKADİR BARAN

**OCAK, 2018
MUĞLA**

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**ANTİK ÇAĞ KARIA BÖLGESİ KAYA MEZARLARINDA İON VE DOR
DÜZENİ UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGÜR KAYA

DANIŞMAN: DOÇ. DR. ABDULKADİR BARAN

**OCAK, 2018
MUĞLA**

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ANTİK ÇAĞ KARIA BÖLGESİ KAYA MEZARLARINDA İON VE DOR
DÜZENİ UYGULAMALARI

ÖZGÜR KAYA

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
Tezli Yüksek Lisans
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 23.02.2018
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 26.01.2018

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Abdulkadir Baran

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Zeliha Gider Büyüközer

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Abuzer Kızıl

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Mehmet Marangoz

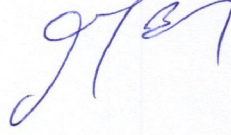
OCAK 2018
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 27/12/2017 tarih ve 818 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, Arkeoloji Anabilim Dalı **Tezli Yüksek Lisans Programı** öğrencisi **Özgür Kaya**'nın "**Antik Çağ Karia Bölgesi Kaya Mezarlarında İon ve Dor Düzeni Uygulamaları**" adlı tezini incelemiş ve aday 26.01.2018 tarihinde saat 14.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **50 dakikalık** süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine **oybirliği** ile karar verildi.

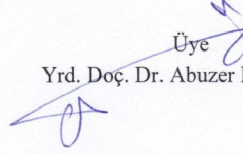
Tez Danışmanı
Doç. Dr. Abdulkadir Baran

Üye
Doç. Dr. Zeliha Gider, Büyüközer

Üye
Yrd. Doç. Dr. Abuzer Kızıl

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Antik Çağ Karia Bölgesi Kaya Mezarlarında İon ve Dor Düzeni Uygulamaları" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23 / 02 / 2018

ÖZGÜR KAYA

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : KAYA

Adı : Özgür

Referans No: 10181420

TEZİN ADI

Türkçe : Antik Çağ Karia Bölgesi Kaya Mezarlarında Ion ve Dor Düzeni Uygulamaları

Y. Dil : The Execution of Ionic and Doric Orders in Ancient Rock-Cut Tombs of Karia Region

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta

Yeterlilik

(X)

O

O

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Edebiyat Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : BARAN, Abdulkadir

Ünvanı : Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 299

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Kaya Mezarları
2. Ion Düzeni
3. Dor Düzeni

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Ion Düzeni
2. Dor Düzeni
3. Mimari
4. Karia
5. Kaya Mezarı

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Ionic
2. Doric
3. Architecture
4. Karia
5. Rock-cut Tombs

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir (X)

Yazarın İmzası :

Tarih : 23 / 02 / 2018

ANTİK ÇAĞ KARIA BÖLGESİ KAYA MEZARLARINDA İON VE DOR DÜZENİ UYGULAMALARI

ÖZET

Bu alışmada İon ve/veya Dor düzenine dair özellikler gösteren (ya da gösterdiği düşünölen) Karia bölgesindeki kırk dokuz kaya mezarı mimari açıdan değerlendirilmiştir.

İki ana bölüme ayrılmış olan çalışmanın ilk bölümünde, kaya mezarlarında görölen baskın mimari üslup olan İon düzenine ait mimari elemanlar aşağıdan yukarı doğru olmak üzere sırasıyla incelenmiş; taşıyıcı elemanların her biri için o elemanla ilgili bölüm sonlarında, taşınan elemanlar içinse topluca olmak üzere mimari elemanların oranlamaları diğer yapılarda görölenlerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Mimari düzenlere dair veriler sunan kapı bölümleri de ayrıca incelemeye alınmıştır. İkinci bölümde ise aynı yöntemle kaya mezarlarındaki Dor düzenine ait mimari elemanlar incelenmiştir.

Her ne kadar kaya mezarlarının, normal İon ve Dor mimarisinden ayrılan yönlerinden dolayı yalnızca mimari üzerinden tarihlendirilmesinin sağlıklı olmadığı görölse de ayrıntılı olarak yapılmış karşılaştırmalı mimari inceleme sonucunda yakalanan ipuçları sayesinde mezarlar için sunulmuş tarihleme önerileri sorgulanabilmiş ve tarihleme önerisi getirilmemiş olan mezarların hangi tarihlere ait olabileceği üzerine yorum yapılabilmıştır. Bu inceleme sonucunda kaya mezarlarına prototip oluşturduğu düşünölen yapılardan hangilerinin mezarlar üzerinde daha fazla etkili olduğuna ve mezarlardaki mimari cephe düzenlemesi uygulayıcılarının kimliğine de açıklık getirilmeye alışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İon Düzeni, Dor Düzeni, Mimari, Karia, Kaya Mezarı, Oranlama

THE EXECUTION OF IONIC AND DORIC ORDERS IN ANCIENT ROCK-CUT TOMBS OF KARIA REGION

ABSTRACT

In this thesis, forty nine rock-cut tombs in Karia region which has Ionic and/or Doric features were evaluated in terms of architecture.

This thesis separated into two main sections. In the first section of the thesis, the architectural elements of the Ionic order which is the common type in the region, have been examined respectively from bottom to top. The proportions of the architectural elements have been evaluated comparatively with the ones seen on the other structures at the end of the sections for each element below entablature, and then collectively for the parts of entablatures. The doors which present data about architectural orders were also examined. As to second section, Doric architectural elements of the rock-cut tombs have been examined by using the similar method.

Even though the rock-cut tombs are considered unhealthy to be dated basing only on their architecture, because of their features separating from the normal Ionic and Doric architecture; thanks to clues found as a result detailed, comparative, architectural examination, previous dating propositions for the rock-cut tombs could have been questioned and comments could have been made on what dates would the tombs with no dating proposition would have been of. As consequence of this examination, the prototypes for rock-cut tombs and also identities of the builders of these tombs have been tried to be clarified.

Keywords: Ionic, Doric, Architecture, Karia, Rock-cut tomb, Ratios

ÖN SÖZ

Birçok insan kendi doğup büyüdüğü topraklar üzerine çalışma isteğine sahiptir. Yüksek lisans öğrenimimi memleketim olan Muğla'da sürdürüyor olmam ve bu toprakların, üzerine çalışmak istediğim Antik Dönem mimarisi için âdeta zengin bir sergi alanı olması, bu isteğin benim açımdan tatmin edilmesi için elverişli koşullar yaratmıştı. Önerdiğim çalışma konusunun danışman hocam tarafından onaylanmasıyla da yapmak istediğim bir çalışmayı gerçekleştirmiş olabildiğim için kendimi şanslı hissediyorum. Bu nedenle öncelikle, çalışmanın başından sonuna kadar; eleştiri, deneyim ve önerileriyle yoluma ışık tutan hocam Doç. Dr. Abdulkadir Baran'a teşekkür ederim.

Kaya mezarlarının birçoğu ulaşımı güç konumlarda bulunduğundan her zaman kolay olmayan arazi koşullarında yardımını esirgemeyen kişileri de burada anmak isterim. Her türlü desteklerinin yanı sıra bu zorlu koşullarda da üstün performanslarıyla yanımda olan annem Sevinç, babam Gültekin Kaya'ya çok teşekkür ederim. Yine arazi çalışmalarında desteklerini gördüğüm Bengisu Şen, Arkeolog Recep Kendirci; Adnan, Yiğit ve Ozan Altınmekik ile birlikte yer yer bize rehberlik ve yardım eden başta Mehmet Bildirici olmak üzere yöre halkına teşekkürü borç bilirim. Arazi çalışmalarındaki desteğinin yanı sıra kütüphane çalışmalarına da Catania'dan katkı sağlayan Cansu Şen'e ve yine kütüphane çalışmalarında desteklerini gördüğüm Barış Karadeniz ve Arş. Gör. Nil Dirlik'e ayrıca teşekkür ederim. Çalışmayı maddi olarak destekleyen Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne de teşekkür borçluyum.

Bize miras bırakmış olduğu bilim ve aklı rehber edindiğim ve her şeyimi borçlu olduğumu bildiğim Atatürk'e minnetlerimle...

Özgür Kaya

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
GRAFİKLERDE GÖSTERİLEN YAPILARIN NUMARALARI.....	IV
METİNDE KULLANILAN KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
Amaç	5
Kapsam.....	7
Yöntem.....	8
Araştırma Tarihçesi.....	10
BÖLÜM I : KARIA BÖLGESİ KAYA MEZARLARINDA İON DÜZENİ UYGULAMALARI	17
I.1. Taşıyıcı Elemanlar	17
I.1.1. Sütunlar	17
I.1.1.1. Sütun kaideleri	17
I.1.1.1.1. Ephesos tipi kaideler.....	18
I.1.1.1.2. Farklı kaide uygulamaları.....	20
I.1.1.1.3. İşlenmemiş kaideler	24
I.1.1.2. Sütun gövdeleri.....	26
I.1.1.3. Sütun başlıkları	27
I.1.1.4. Sütun oranları.....	40
I.1.2. Antalar	55
I.1.2.1. Anta kaideleri.....	55
I.1.2.2. Anta gövdeleri	62
I.1.2.3. Anta başlıkları.....	64
I.1.2.4. Anta oranları	72
I.2. Taşınan Elemanlar	77
I.2.1. Arşitravlar	77
I.2.2. Diş sıraları.....	83
I.2.2.1. Diş sıralarının birlikte işlendiği elemanlarla ilişkisi.....	98
I.2.3. Geison, sima ve tympanonlar	101
I.2.4. Taşınan elemanların oranları	110
I.3. Kapı Düzenlemeleri	117
I.3.1. Kapı çerçeveleri	117
I.3.2. Hyperthyronlar.....	120
I.3.3. Konsollar.....	124

BÖLÜM II: KARIA BÖLGESİ KAYA MEZARLARINDA DOR DÜZENİ UYGULAMALARI	126
II.1. Taşıyıcı Elemanlar	126
II.1.1. Sütunlar	126
II.1.1.1. Sütun gövdeleri.....	127
II.1.1.2. Sütun boynu.....	128
II.1.1.3. Sütun başlıkları.....	129
II.1.1.4. Sütun oranları	134
II.1.2. Antalar	143
II.1.2.1. Anta gövdeleri	143
II.1.2.2. Anta başlıkları	143
II.1.2.3. Anta oranları.....	144
II.2. Taşınan Elemanlar	146
II.2.1. Arşitravlar.....	146
II.2.2. Dor frizi	151
II.2.3. Geison, sima ve tympanonlar	156
II.2.4. Taşınan elemanların oranları	161
II.3. Kapı Düzenlemeleri.....	167
II.3.1. Kapı çerçeveleri.....	167
II.3.2. Hyperthyronlar	167
SONUÇ	170
KATALOG	186
TABLolar	254
KAYNAKÇA.....	262
LEVHA LİSTESİ.....	288
LEVHALAR	299

GRAFİKLERDE GÖSTERİLEN YAPILARIN NUMARALARI

Tapınaklar (1-3: Arkaik Dönem / 4-9: MÖ 5. yy. / 10-13: MÖ 399-330 / 14-26: Hellenistik Dönem / 27-35: Roma Dönemi)

1: Ephesos Artemis Tapınağı	19: Magnesia Artemis Tapınağı
2: Samos Hera Tapınağı	20: Magnesia Zeus Tapınağı
3: Labraunda Zeus Tapınağı	21: Pergamon Dionysos Tapınağı
4: Atina Ilissos Tapınağı	22: Teos Dionysos Tapınağı
5: Atina Nike Tapınağı	23: Khrysa Apollon Smintheus Tapınağı
6: Erekhtheion (Kuzey)	24: Priene Zeus (?) Tapınağı
7: Erekhtheion (Doğu)	25: Kaunos Monopterosu
8: Erekhtheion (Batı)	26: Aigai Apollon Tapınağı
9: Erekhtheion (Karyatidler bölümü)	27: Aphrodisias Aphrodite Tapınağı
10: Ephesos Artemis Tapınağı	28: Termessos Pseudomonopterosu
11: Sardes Artemis Tapınağı	29: Korinth E Tapınağı
12: Labraunda Zeus Tapınağı	30: Aizanoi Zeus Tapınağı
13: Priene Athena Tapınağı	31: Pergamon Dionysos Tapınağı
14: Messa Aphrodite Tapınağı	32: Euromos Zeus Tapınağı
15: Didyma Apollon Tapınağı	33: Korinth Herakles Tapınağı
16: Pergamon Demeter Tapınağı	34: Korinth Poseidon Tapınağı
17: Miletos Dionysos Tapınağı	35: Korinth Tykhe Tapınağı
18: Kos Aklepieionu B Tapınağı	

Mezar Yapıları (1-5: MÖ 399-330 / 6-7: Hellenistik Dönem / 8: Roma Dönemi)

1: Nereidler Anıtı	5: Limyra Katabura Lahdi
2: Limyra Heroonu	6: Kos Kharmyleionu
3: Halikarnassos Maussolleionu	7: Vergina Rhomaios Mezarı
4: Halikarnassos Maussolleionu (farklı sütun yüksekliğiyle)	8: Limyra C. Caesar Kenotaph

Diğer Bölgelerden Kaya Mezarları

1: I. Dareios'un mezarı	2: III. Artakserkses'in mezarı

3: Yenipınar kaya mezarı
4: Krya kaya mezarı

5: Oktapolis kaya mezarı
6: Hippokome kaya mezarı

Diğer Yapılar ya da Mimari Bloklar (1-3: Arkaik Dönem / 4-7: MÖ 5. yy. / 8-14: MÖ 399-330 / 15-43: Hellenistik Dönem / 44-57: Roma Dönemi)

1: Larisa, Arkaik yapı	24: Magnesia Agorası, Doğu Stoa (duvar)
2: Naqsh-i Rostam, kule	25: Delos Philip Stoası
3: Delos dış sırası bloğu	26: Pergamon Athena Propylonu
4: Daskyleion Andronu	27: Pergamon Athena kutsal alanı stoası
5: Atina Agorası, sütun bloğu	28: Pergamon Büyük Altar, taç
6: Atina Propylonu (1)	29: Pergamon Büyük Altar, kolonad
7: Atina Propylonu (2)	30: Pergamon Büyük Altar, sunu masası
8: Labraunda, Andron B	31: Pergamon Gymnasion Tapınağı
9: Labraunda, Andron A	32: Miletos Bouleutherionu
10: Labraunda Güney Propylonu	33: Miletos Stadion Kapısı
11: Labraunda Doğu Propylonu	34: Miletos, Hellenistik Gymnasion Propylonu
12: Ephesos Artemis Altarı	35: Miletos Hellenistik Gymnasion
13: Olympia Philippeionu	36: Miletos Hellenistik yapı
14: Atina Lysikrates Anıtı	37: Miletos Kuzey Agorası, Güney Stoa
15: Olympia Leonidaionu	38: Priene Agorası, Kuzey Stoa
16: Priene Altar	39: Ephesos Agora Çeşmesi
17: Epidauros Kuzey Propylonu	40: Delos VI. Mithradates Anıtı
18: Didyma Apollon Tapınağı'ndaki naiskos	41: Eleusis Ap. Cladius Pulcher Propylonu
19: Samothrake Ptolemaionu	42: Eleusis Ap. Cladius Pulcher Propylonu (farklı dış ölçüleriyle)
20: Pergamon, hanedan temenosu, pronaos	
21: Miletos Laodike Yapısı	
22: Magnesia Artemis Tapınağı pronaosu	
23: Magnesia Artemis Altarı	

- 43: Khios liman kutsal alanı, diş sırası
- 44: Atina Agrippa Odeionu
- 45: Ephesos Mazaesus Mithridates Kapısı
- 46: Magnesia Agora Propylonu
- 47: Magnesia, propylon, doğu stoa
- 48: Priene, propylon
- 49: Korinth *Julian* Bazilika
- 50: Ephesos Memmius Anıtı
- 51: Miletos Güney Agora Propylonu, alt kat
- 52: Miletos Güney Agora Propylonu, üst kat
- 53: Ephesos Celsus Kütüphanesi, üst kat
- 54: Ephesos Celsus Kütüphanesi, alt kat
- 55: Olympia Herodes Atticus Eksedrası
- 56: Miletos Faustina Hamamı
- 57: Korinth Güney Bazilika

METİNDE KULLANILAN KISALTMALAR

bkz.	: Bakınız
cm	: Santimetre
dn.	: Dipnot
Graf.	: Grafik
kat. no.	: Katalog numarası
Lev.	: Levha
m	: Metre
mm	: Milimetre
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
s.	: Sayfa
Tab.	: Tablo

GİRİŞ

Anadolu’da köklü bir geçmişe sahip olan kaya mimarisine ait yapı türleri arasında kaya mezarları da vardır¹. Birçok farklı tipe ayrılan kaya mezarları Karia bölgesinde de çeşitli tiplerde görülebilmektedir². Bu çalışmada incelenecek kaya mezarları Ion ve/veya Dor düzeni özellikleri taşıyacağından bunların çoğunlukla “tapınak cephe mezar” ya da “tapınak mezar” olarak adlandırılan mezar tipinde olması olağandır. Ancak bu adlandırmalar üzerine yapılan tartışmalar³ ve “tapınak mezar” teriminin kaya mezarları dışında heroon gibi bağımsız mezar anıtları için de kullanılabilmesi⁴ dikkate alınarak bu terimler yerine (eğer referansla kullanılmıyorsa) “mimari düzene sahip kaya mezarı” ifadesi tarafımızca tercih edilmiştir.

Mezarların tipolojisiyle ilgili terime dayalı tartışma bir yana bazı mezarların hangi kaya mezarı tipinde olduğu da tartışmalıdır. Örneğin kat. no. 38; Anne Marie Carstens tarafından ünük bir oda mezarı, Olivier Henry tarafından tapınak cephe mezarı, Adnan Diler tarafından ev tipi mezar olarak tanımlanmıştır⁵. Ion düzenine sahip olması göz önünde bulundurulduğunda mezarın mimari düzene sahip kaya mezarı olarak değerlendirilmesinde bir sakınca yoktur. Bu kez de tapınak cephe mezarı olarak gösterilebilecek, ancak tahribattan ya da bitirilmemiş olması yüzünden tam olarak bir mimari düzen yansıtmayan örneklerin bu gruba alınıp alınamayacağı tartışmaya açık duruma gelecektir. Bu gibi durumlarda da mezarın sağlam hâlinde bir mimari düzene sahip olduğu ya da bitirildiğinde bir mimari düzene sahip olacağı düşünüldüğünden sözü edilen mezarların da mimari düzene sahip kaya mezarları arasında gösterilmesi uygun görünmektedir. Bu gözle bakıldığında katalogta yer alan kırk dokuz mezardan

¹ Anadolu’daki erken tarihli kaya mezarları ya da kaya mimarisine ait diğer yapılarla ilgili bkz. Kurtz – Boardman 1971, 288; Işık 1989, 15-23; Çevik 2000, 88-104; Öğün *et al.* 2001, 171; Carstens 2009a, 47.

² Roos 1978, 427; Henry 2009, 31-79.

³ Bu konudaki tartışmalar ya da yorumlar için bkz. Roos 1972, dn. VI, 23; Lauter 1986, 200; Roos 1989, 68; Bean 2009, 182; Pedersen 2009, 339; Henry 2009, 55, 159-161; Schmaltz 2009, 202; Henry 2010a, 297, 301; Işık 2010, 81.

⁴ Şimşek *et al.* 2015, 120, dn. 64; Nováková 2016, 50; Işık 2017, 36-37; Kayaya kesilmiş ya da oyulmuş tapınak mezar ifadesi (*rock-cut temple tomb*), diğer tapınak mezar olarak anılan yapılarla kaya mezarları arasındaki ayrımı belirtmekle birlikte, kaya mezarları için yer yer bu ifade kısaltılmış biçimde –kaya mezarlarından söz edildiği metin içerisinde anlaşılrsa da- yalnızca tapınak mezar olarak da kullanılabilir (Bazı örnekler için bkz. Bean 2009, 182-183; Pedersen 2009, 339; Nováková 2014, 62, 64, 66-68, 70).

⁵ Carstens 2004, 52; Henry 2009, 261; Diler 2013a, 46.

kırk yedisinin mimari düzene sahip kaya mezarı olduğu söylenebilmektedir. İki mezarın ise Ion düzeni özellikleri göstermesine karşın mimari düzene sahip kaya mezarları arasında gösterilmemesinin nedeni, bu özelliklerin kısmi olması ve mezarların girdiği başka kaya mezarı tipleri bulunmasıdır. Kat. no. 48 üçgen alınlıklı kaya mezarı⁶ olarak tanımlanabilecekken kat. no. 49 ise alt bölümünde Lykia ev tipi mezar özellikleri, üst bölümündeysen Antik Yunan mimarisi özellikleri gösterdiği için Lykia ev tipi ve *tapınak tipi* mezarların bir karışımı gibi görüldüğünden kompozit tipte bir mezar olarak tanımlanmıştır⁷.

Değerlendirmeye alınan mimari düzene sahip kaya mezarlarından otuz sekizi Ion düzeninde tanımlanabilir. Bunlardan yirmi altısı (kat. no. 1-8, 10, 11, 15, 18-20, 23-25, 27-33, 35, 38) kuşku duyulmaksızın Ion düzenindedir. Ancak bunlar arasından kat. no. 3, hyperthyron bölümünde yer alan triglyph-metop bloğu ve antalarında kaide bulunmamasıyla Dor etkili Ion düzeninde bir mezar olarak gösterilebilir. Kesin olarak Ion düzenine ait mimari unsurlar içeren bu mezarlar dışındaki on iki mezarsa (kat. no. 9⁸, 12-14, 16, 17, 21, 22, 26, 34, 36, 37)⁹ yapımı az ilerlemiş ya da tahrip olmuş fakat çeşitli verilerden hareketle bitirildiğinde Ion düzeninde olacağı ya da sağlam hâlinde Ion düzeninde olduğu anlaşılan mezarlardır. Bu mezarlar arasından oldukça tahrip olmuş durumdaki kat. no. 26'da büyük olasılıkla dış sırası yapılmıştır. Mezar, kapı düzenlemesi ve çevresindeki mezarlar da göz önünde bulundurulduğunda çok büyük olasılıkla Ion düzenindedir. Kat. no. 34'teyse hem kaya mezarları hem de diğer

---

⁶ Roos'un oda mezarı olarak tanımladığı (Roos 1985, 46) kat. no. 48'i diğer birçok üçgen alınlıklı kaya mezarından ayıran özellikler; mezarın dış sırası, yatay geison ve sima gibi mimari unsurlarla birlikte detaylı kapı düzenlemesine sahip olmasıdır. Diler'in Bodrum Yarımadası'ndan gösterdiği üçgen alınlıklı kaya mezarlarındaysa alınlığı çevreleyen geison ve sima dahi bulunmamaktadır (Diler 2013a, 46, 50).

⁷ Henry 2009, 75, 229; Paul Åström ise Karadiken'deki mezarlardan söz ederken, herhâlde kat. no. 49'u kast ederek bu mezarın tamamen tapınak cepheli olduğunu belirtmiştir (Åström 2000, 36).

⁸ Bu mezarın anta ve sütunlarında kaideye dair bir iz olmaması ve arşitravının fascialara ayrılmamış olması [Roos'a göre arşitrav iki fascialıdır (Roos 1972, 33).] Dor düzenine ait özellikler olarak gösterilebilecek olmakla birlikte antalarda başlıklara da rastlanmamış olması, bu durumun mezarın yapım aşamasının oldukça az ilerlemiş olduğundan kaynaklandığını göstermektedir. Sütun başlıkları için ayrılmış bölümlerin Ion başlıklarının hazırlanış aşamasını andırması, entablaturde net olmasa da belki dış sırasına dönüştürülecek yerin ayrılmış olması ve mezara komşu mezarların Ion düzeninde olması, bu mezarın Ion düzeninde olacağı ihtimalini güçlendiren veriler arasında gösterilebilir.

⁹ Kat. no. 13, 16, ve 22'de görülen dış sırası yapımı için ayrılmış bölümler, bu mezarların Ion düzeninde olacağını düşündürmektedir. Kat. no. 12 ve 17'de dış sırası yeriyle birlikte Ion düzenine ait veriler olarak anta kaideleri de vardır. Kat. no. 17'de sütun kaidesine dair izler de görülür. Kat. no. 14, 21 ve 36'da sütun kaideleri vardır ya da yerleri hazırlanmıştır.

yapılarda Ion düzeniyle birlikte kullanılan tipte anta kaidelerinin olması¹⁰, bu mezarın entablaturünde de bugün hasardan dolayı gözlemlenemeyen Ion düzenine ait elemanlar olduğunu düşündürmektedir. Kat. no. 37’de sütun başlıkları tam olarak seçilemese de sütunlarda kaide olduğundan bu mezarın olasılıkla Ion düzeninde sütunlara sahip olduğu söylenebilir. Bununla birlikte mezarın antalarında kaide olmaması bir Dor düzeni özelliği¹¹ olarak gösterilebilir. Arşitravin düz olması ve dış sırasının bulunmaması, mezarın entablaturünde de Dor düzeni özellikleri olduğuna işaret eder. Yine de regula-guttalar, triglyph-metop bloğu, mutulus plakaları gibi Dor düzeninin karakteristiği olan uygulamaların olmaması, entablaturü tam olarak Dor düzeninde tanımlamaya engel olur. Sütunların düzeni¹² belirleyici kabul edildiğinde bu mezarı Dor etkili Ion düzeninde tanımlamak daha doğru gibi görünmektedir.

Karia bölgesinde ağırlıklı olarak Dor düzeni özellikleri gösteren mezarların sayısı altıdır (kat. no. 39-44). Bunlardan Ion arşitravına sahip olması dolayısıyla kat. no. 41, Ion etkili Dor düzeninde¹³ bir mezar olarak gösterilebilir. Diğer Dor düzenindeki mezarlarda da daha sonraki bölümlerde gösterilecek olan eksik Dor düzeni uygulamaları ya da Ion düzenine ait özellikler görülmekte olsa da bunlar kaya mezarlarındaki Dor mimarisinde sıklıkla görülen özellikler olduğundan sözü edilen mezarlar Ion etkili Dor düzeninde tanımlanmamıştır. Ancak bu durum yüzünden Dor düzenine sahip altı kaya mezarındaki uygulamalar için “ağırlıklı olarak Dor düzeni” ifadesi kullanılmıştır.

Kat. no. 45’i Paavo Roos karışık düzenli, Lucia Nováková ise Ion etkili Dor düzeninde bir mezar olarak değerlendirmektedir¹⁴. Mezarın sütunları Dor düzenindedir. Entablature bakıldığında arşitravin düz olması da Dor düzeniyle uyumlu olmakla birlikte bu noktada taenia ve regula-guttaların eksik olduğu belirtilebilir. Bunun

---

¹⁰ Bkz. Bölüm I.1.2.1.

¹¹ Shoe 1936, 180; Brockmann 1968, 47.

¹² Paton ve Myres bu mezarın sütunlarını Dor düzeninde tanımlamış, ancak oranların Dor’dan çok Ion sütunlarını yansıttığını belirtmiştir. Araştırmacıların bu mezarı gördükleri 19. yy. sonlarında sütunlar daha iyi durumdaysa sütunları, dolayısıyla da mezarı Dor düzeninde kabul etmek daha doğru olacaktır. Bu açıdan bakıldığında araştırmacılar, sütunlardan geriye yalnızca kaide ve başlıkların kaldığını belirtmiştir. Yayımladıkları çizime bakılırsa bunların korunma durumu da şimdikinden pek farklı değildir (Paton – Myres 1896, 261, fig. 41). Bu durumda sütunların kaideye sahip olması, başlıkların büyük olasılıkla Ion düzeninde olacağına işaret eder ki Karia bölgesinde kaideli sütunlara sahip olan Dor düzeninde bir kaya mezarına rastlanmamıştır.

¹³ Nováková 2014, 67; Nováková 2016, 76.

¹⁴ Roos 1985, 41-42; Nováková 2014, 68; Nováková 2016, 77.

dışında arşitrav üzerinde dış sırasının olması, yatay geison altında mutulus plakaları bulunmaması ve antaların kaideye sahip olması gibi özellikler, mezardaki Ion düzeni unsurlarının Dor düzeni unsurlarından az olmadığını gösterdiğinden bu mezarın karışık düzende değerlendirilmesi daha uygun görünmektedir.

Kat. no. 46'yı hem bitirilmemiş hem de oldukça hasarlı olması nedeniyle herhangi bir mimari düzen içinde değerlendirme olanağı yoktur. Antalarının kaidesiz oluşu Dor düzenine dair bir veri¹⁵ gibi gözükse de bazı Ion düzenindeki mezarların antalarında da kaide saptanmamış olması, bu mezarı Dor düzeninde tanımlamaya engel olur. Tabai'da yer alan kat. no. 47'nin ise kaidesiz sütunlarına ait başlıkların, mezarın kat. no. 42 ile benzerliği¹⁶ de göz önünde bulundurulduğunda Dor düzeninde olma olasılığı fazla gibi durmaktadır. Ancak başlık profilleri aşınmadan dolayı tam olarak tanımlanamaz durumdadır. Mezarın düz arşitravı bir Dor düzeni özelliği¹⁷ olarak görülebilecek olsa da yalnızca düz arşitrav, Dor frizi gibi görüldüğü zaman yapının Dor düzeninde olduğunu büyük olasılıkla kanıtlayacak olan bir eleman değildir. Öyle ki genellikle erken örneklerde de olsa fasciaları atlanmış arşitravı olan Ion düzeninde yapılar da gösterilebilmektedir¹⁸. Bunun dışında taenia ve regula-gutta gibi Dor düzeninin karakteristiği olan uygulamaların burada bulunmadığı da belirtilmelidir. Mezarın alınlığında ise dış sırası vardır. Hellenistik Dönem'le birlikte görülmeye başlayan bu uygulamanın olduğu diğer örneklerin¹⁹ Ion ya da sütun başlıkları dışında

¹⁵ Shoe 1936, 180; Brockmann 1968, 47.

¹⁶ Aydın 2012, 50.

¹⁷ Conti 1982, 19; Robertson 1992, 43; Lawrence 1996, 70.

¹⁸ Shear 1963, 96, pl. 90a; Robertson 1992, 47; Bingöl 2001, 33; Baran 2013, 218.

¹⁹ Bingöl 1990, 106, taf. 18-19; Orhan Bingöl'ün gösterdiği Pergamon Asklepios, Kos Aklepios, Magnesia Zeus, Pergamon Demeter, Khrysa Apollon Smintheus tapınakları ile Pergamon Demeter ve Athena kutsal alanlarının propylonları dışında [Pergamon Demeter Tapınağı ve Propylonu'nun Aioli yapraklı sütun başlıklarına sahip olduğu belirtilmelidir (Radt 2002, 179).] yapılan rekonstrüksiyonlara göre; MÖ 4. yy. sonlarına tarihlendirilen Kos'taki Kharmyleion (Schazmann 1934, 124-125, 127, abb. 5), ilk evresi II. Eumenes Dönemi olmak üzere Roma evresi de olan Pergamon Dionysos (Radt 2002, 187-189, res. 132), MÖ 48-46 yıllarına tarihlenen Aigai Apollon (Bohn – Schuchhardt 1889, 48, abb. 58), MS 1. yy.a tarihlenen Blaundos Demeter (Filges 2002, 263-264, abb. 1), Aizanoi'dan MS 92'ye tarihlenen (Posamentir – Wörrle 2006, 245-246) Zeus (Schulz 2009, abb. 12) ve Adada'dan imparatorluk kültürüne ait B ve C (Büyükkolancı 1996, 38-45, lev. 6b; lev. 13b; lev. 17b; lev. 20c) tapınakları ile Aizanoi'dan MS 2. yy. ortalarına tarihlenen (Rheidt 1998, 12) Heroon (Ginouvs 1998, pl. 28, 1), alınlığında dış sırasına sahip Ion düzeninde yapılara örnek olarak gösterilebilir. Anadolu dışında da Roma'dan MÖ erken 1. yy.a tarihlendirilen Portunus (Fortuna Virilis) Tapınağı (Jones 2009, fig. 3.26, 3.27) ve İskenderiye'deki Sciatbi Nekropolü'nden bir mezar (Breccia 1912, tav. IV) bu örneklerle eklenebilmektedir. Bu uygulama özellikle Roma Dönemi'nde yaygınlaşmış ve bu yapılar dışında giriş binası, kütüphane ve nymphaionlar (Ephesos ve Miletos'tan bazı örnekler için bkz. Quatember 2009, abb. 1; abb. 3; abb. 7) gibi yapıların ikinci katlarında Korinth düzeniyle birlikte de

Ion düzeni uygulamalarını izlediği bilinen²⁰ Korinth düzeninde oluşu, bu özelliğin – normal yerinde kullanılan dış sıraları gibi- Ion düzenine ait bir özellik olduğunu göstermektedir. Sonuçta bu veriler, mezarı herhangi bir düzen ya da karışık düzende tanımlamak için yetersiz görüldüğünden bu mezar da herhangi bir mimari düzen içerisinde değerlendirilmemiştir.

Katalogda yer alan mezarlara genel olarak bakıldığında kırk dokuz mezardan otuz sekizinin ağırlıklı olarak Ion düzeninde olduğu ya da olacağı, altı tanesinin ağırlıklı olarak Dor düzeninde, bir tanesinin karışık düzende olduğu görülürken iki tanesinin mimari düzen anlamında tanımlanamadığı, iki tanesininse Ion düzeni uygulamalarına sahip olmakla birlikte genel bir mimari düzene sahip olmadığı görülür (Lev. 1, 1).

Amaç

Yapılan bu çalışmayla Karia bölgesinde yer alan mimari düzene sahip kaya mezarlarının tümü (kısmi Ion düzeni özelliği gösteren iki mezarlarla birlikte) ilk kez bir arada değerlendirilmiş olacak, bu sayede de mezarlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar daha açık biçimde ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte mezarların, diğer bölgelerdeki bu tarz kaya mezarları ve hem bölgeden hem de bölge dışından mezar anıtlarıyla ortaklık ve farklılıklarına da değinilecektir.

Mezarların tarihlendirilmesi noktasında kap buluntuları ve yazıtlar üzerinden yorum yapılabilir olsa da kaya mezarları çoğunlukla farklı dönemlerde tekrar tekrar kullanım gördüğünden bu yöntemler mezarın ilk yapım tarihi için her zaman bir kesinlik sunmamaktadır²¹. Mimari stil açısından kaya mezarlarını tarihlemek de çoğu mezardaki tahribat ya da yapımın tamamlanmamış olması durumunun olumsuz etkisi bir yana sağlam mimari detayların da normal mimariden ayrılıklar göstermesi²² yüzünden sorun içermektedir. Bu nedenle olacak, araştırmacılar çoğunlukla mimari detaylar ışığında kaya mezarlarını tarihleme yoluna gitmemişlerdir²³. Mimari açıdan

---

kullanılmıştır. Elbette bu uygulamaya Roma Dönemi Korinth tapınaklarında da sıklıkla rastlamak olanaklıdır (İki örnek için bkz. Jones 2009, 66, 3.28; Waelkens *et al.* 1991, fig. 3).

²⁰ Conti 1982, 24-25.

²¹ Roos 1972, 95; Roos 1985, 50; Roos 2006, 64.

²² Roos 1968, 151; Roos 1972, 67, 94; Roos 1989, 66; Fedak 1990, 97-98.

²³ Roos, anta başlıkları normal yükseklikte olan ve dış oranları daha küçük, dış sayıları daha fazla olan mezarların diğerlerine göre daha geç olduğunu düşünmektedir (Roos 1972, 96). Bunun dışında kat. no. 40'ın anta başlıklarına ait profiller (Baran 2014, 389, 402, dn. 14) ve kat. no. 41'in sütun başlıkları

tarihleme yapıp yapılamayacağı mezarlardaki mimari elemanların, başta tapınaklar olmak üzere, bağımsız yapılardaki uygulamalarla karşılaştırmalı incelemesi sonucu daha açık biçimde ortaya çıkacaktır ki Roos'un, yayınlarının yorum²⁴ ya da dipnot²⁵ bölümlerinde yer yer yapmış olduğu karşılaştırmalar bu açıdan bir sonuca varmak için yeterli görünmemektedir. Bununla birlikte mimaride kullanılan oranlar da tarihleme ölçütü olarak kullanılabilirdiğinden, mezarlara ait mimari oranların detaylı olarak incelenip dönem standartlarıyla karşılaştırılması da bu konuyu aydınlatması açısından yararlı olacaktır. Roos oran anlamında belirli açılardan yalnızca Kaunos'taki bazı mezarları²⁶ ve dış oranları açısından da Kaunos'takilerle birlikte birkaç mezarı daha değerlendirmekle²⁷ yetindiğinden bu nokta da kapsamlı olarak ele alınmaya muhtaçtır. Roos'un yine yalnızca Kaunos'ta yer alan bazı mezarlardaki uygulamalarla yüzeysel olarak karşılaştırdığı²⁸ Romalı Mimar Vitruvius'un mimarlıkta uygulanması gereken kurallarla ilgili vermiş olduğu bilgiler de bu çalışma içerisinde daha geniş kapsamlı olarak değerlendirmeye alınacaktır.

Bu kapsamlı mimari incelemeler sonucunda mezarlardaki mimari uygulamaların mimarlar tarafından mı planlandığı yoksa yalnızca taş ustaları tarafından mı yapıldığı sorusuna²⁹ yanıt aranacaktır.

Tapınaklar dışında, çoğunlukla kaya mezarlarına daha yakın boyutlarda olan stoa ve propylon³⁰ gibi yapılarla yapılacak karşılaştırmalarsa bu yapılar arasında bir ortaklık olup olmadığını gösterecektir.

(Akarca 1971, 36; Henry 2010c, 105) üzerinden mezarların tarihi üzerine yapılan yorumlar da mimari detayların mezar tarihi için veri olarak kullanılmasına örnek olarak gösterilebilir.

²⁴ Roos 1985; Roos 2006.

²⁵ Roos 1972, 98-111.

²⁶ Roos 1972, 67-71, 74.

²⁷ Roos 1976, 105, 109-110.

²⁸ Roos 1972, 67, 74, dn. IV, 1, 47, 67; Kaunos dışındaki bazı mezarların da ele alındığı dış oranları açısından Vitruvius'un önerileriyle yapılan karşılaştırma için ayrıca bkz. Roos 1976, 105.

²⁹ Roos'un bu noktada kuşkulu olduğu anlaşılmaktadır (Roos 1972, 96).

³⁰ Genellikle 4-5 m dolaylarında sütun yüksekliklerine sahip olan stoa ve propylon gibi yapılardaki bu değerler, büyük boyutlu kaya mezarlarında olanlarla uyumludur ki 4 m'nin altında sütun yüksekliğine sahip, dolayısıyla daha küçük boyutlu kaya mezarlarıyla bu açıdan uyumlu olan stoa ve propylon örnekleri de vardır. Bazı stoa ve propylonların sütun yükseklikleri için bkz. Coulton 1976, 114; Martini 1984, tab. F; Miles 1998, 43; Pakkanen 1998b, tab. 1; Stewart – Martin 2003, tab. 1; Gider 2012, 265; Büyüközer 2015, 77.

Yapılacak karşılaştırmalı incelemeler sonucu, hangi yapıların konu kapsamındaki mezarlara mimari açıdan prototip oluşturduğunun daha açık biçimde ortaya çıkacağı umulmaktadır ki bu konuda farklı düşünceler vardır³¹.

Kapsam

Kaya mezarlarının tarihlendirilmesi başlı başına bir sorun oluşturduğu ve inceleme sonucunda bunların tarihleri üzerine değişik öneriler getirilebileceği için çalışmanın zaman sınırlaması tüm Antik Çağ'ı kapsamaktadır.

İncelemenin yapıldığı Karia bölgesi ana karasındaki mezarların yayıldığı coğrafyanın kuzeydoğu sınırını oluşturan Tabai ve Karia-Lykia sınırının bulunduğu güneydoğudaki mezarların bu bölgeye ait olup olmadığı tartışılabilir. Strabon'un belirttiği³² üzere Tabai, Phrygia-Karia sınırlarındadır. Tabai çevresinin MÖ 4. yy. sonları öncesinde Kariyalı olarak düşünülmemesine dair görüşler³³ olmakla birlikte buradaki mezarların belirtilen tarihten daha geç oldukları düşünülebileceğinden bunların da çalışma kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Lykia sınırı olarak genel kabul gördüğü şekliyle Dalaman Çayı (Indos)³⁴ alınmış, Çay'ın batısında kalan konu kapsamındaki mezarlar kataloğa eklenmiştir. Burada tek istisna, kat. no. 23'tür. Bu mezar, Dalaman Çayı'nın hemen doğu kıyısında yer almasıyla neredeyse tam sınır noktasında olup açıkça Kaunos'taki mezarlarla da ilişkili olduğu³⁵ için bir Karia mezarı olarak düşünülmüştür. Karia ve Lykia arasında kesin bir sınır çiziminin güçlüğüne dikkat çeken Roos ise Dalaman Çayı'nın biraz doğusunda kalan mezarları da Karia bölgesi içerisinde değerlendirmiştir³⁶.

Araştırmanın konusunu oluşturan Karia bölgesi kaya mezarlarındaki mimari uygulamalar, Ion ya da Dor düzeni özelliği göstermeleriyle sınırlandırılmıştır. Harap

---

³¹ Örneğin kimi araştırmacılar (Roos 1972, 68, 95; Fedak 1990, 98; Ögün *et al.* 2001, 171) özellikle Kaunos'takiler olmak üzere kaya mezarlarına mimari anlamda prototip olarak MÖ 4. yy. başlarına tarihlendiği kabul edilen (Coupel – Demargne 1969, 357, dn. 1; Demargne 1990, 69; Carstens 2009a, 58; Henry 2009, 142) Ksanthos Nereidler Anıtı'nı göstermekteyken Bernhard Schmaltz buna kuşkuyla yaklaşır ve sözü edilen mezarlara prototip oluşturması bakımından Labraunda yapılarına da dikkat çeker (Schmaltz 2009, 198-201).

³² Strabon XII, VII, 2.

³³ Henry 2010c, 107, dn. 34.

³⁴ Henry 2009, 20; Baran 2010, 2; Nováková 2016, 15.

³⁵ Roos 1985, 39.

³⁶ Roos 1989, fig. 1; Roos 2013, 10-11.

durumda da olsa bu iki mimari düzen unsurlarına ait iz taşıyan, hatta doğrudan herhangi bir mimari düzen içerisinde değerlendirilemeye de bitirildiği zaman Ion ya da Dor düzeninde olacağına dair veri sunan mezarlar da kapsama eklenmiştir. Yalnızca kapı bölümlerinde Ion ya da Dor düzeni özelliği gösteren basit cepheli mezarlarsa çalışma için çok kısmi katkı sağlayacağından kataloga alınmamış, bunlardan metin içerisinde söz edilmiştir.

Yöntem

İki bölüme ayrılmış olan araştırmanın ilk bölümünde mezarlardaki Ion düzenine ait mimari elemanlar, ikinci bölümde Dor düzenine ait mimari elemanlar; taşıyıcı elemanlar, taşınan elemanlar ve kapı düzenlemeleri olarak üç bölümde incelenmiş, bu bölümlerdeki mimari elemanlar da aşağıdan yukarı doğru sıralanmak üzere alt bölümlere ayrılmıştır. Mimari elemanların değerlendirilmesi sonunda taşıyıcı elemanların oranlamaları için de ayrıca birer bölüm açılmış, taşınan elemanların oranlamaları ise topluca değerlendirilmiştir. Söz edildiği gibi Ion ve Dor düzeninin ayrımı mezarların düzeni üzerinden değil, mimari elemanların düzeni dikkate alınarak yapılmıştır. Dolayısıyla temelde Dor düzeninde olan bir mezar, herhangi bir detayında Ion düzeni özelliği gösteriyorsa farklılık gösteren bu eleman Ion düzeni örnekleriyle birlikte değerlendirmeye alınmıştır. Mimari elemanların aşağıdan yukarıya doğru değerlendirilmesine gelince, kaya mezarlarının yapımı bağımsız yapıların aksine yukarıdan aşağı³⁷ doğru gerçekleştiği için burada bir tereddüt oluşsa da mimari anlatımda algı bu yönde olduğundan³⁸, diğer araştırmacılar³⁹ gibi tarafımızca da bu yöntem izlenmiştir.

Mezarların katalog numaralandırması yapılırken öncelikli olarak bunların mimari düzeni ve mezar tipleri dikkate alınmıştır. Numaralandırmaya Ion düzenindeki örneklerden başlanmış, ardından sırasıyla Dor düzenindeki örnekler, karışık düzendeki bir örnek ve mimari düzeni belirlenememişler değerlendirilmiş, en son olarak da mimari düzene sahip olmayıp Ion düzeni unsurları barındıran farklı tipteki örnekler

³⁷ Bean 1953, 11; Roos 1972, 62; Fedak 1990, 46; Bean 2009, 183; Al-Salameen 2011, 65, pl. 7; Haddad 2015, 19, 22.

³⁸ Baran 2010, 3, dn. 6.

³⁹ Roos 1972, 67-79; Roos 1985; Henry 2005, vol. II.1; Roos 2006.

ele alınmıştır. Belirtilen koşullara göre ayrılmış mezarlar kendi içerisinde de konumlarına göre sıralanmıştır. Bu sıralamaya mezarların en çok görüldüğü Karia-Lykia sınır bölgesinden başlanmış, burada da öncelik, mezarların en yoğun olduğu Kaunos'a⁴⁰ verilmiştir. Kaunos'taki mezarların sıralamasında, Dor düzenindeki kat. no. 39'un ayrılması dışında, Roos'un oluşturduğu düzene⁴¹ sadık kalınmışken bu bölgedeki diğer mezarlar ise batıdan doğuya doğru sıralanmıştır. Daha sonra iç Karia bölgesindeki mezarlar doğudan batıya doğru ele alınmıştır⁴². Bu noktada Tabai'daki mezarlara, diğerlerinden oldukça farklı bir konumda yer aldıkları için en sonda yer verilmiştir. Bunların ardından, merkez bölgelerde olup da Gökova Körfezi'nin güneyinde yer almasıyla ünik bir konumda bulunan kat. no. 43 gelmektedir. En son olarak en batı örnekleri oluşturan Bodrum Yarımadası'ndaki mezarlar değerlendirmeye alınmıştır. Mezarlar bir arada değerlendirilirken katalog numaralarının aralarına virgül ya da tire işareti konulmuştur. Tire işareti kullanıldığı zaman, ilgili katalog numaralarının arasında numaralandırılmış mezarlar da kastedilmektedir. Mezarlar konumlarına göre anıldıklarındaysa eğer biliniyorsa mezarın bulunduğu ya da yakınında olduğu antik yerleşimin adı, eğer buna dair bir bilgi yoksa mezarın bulunduğu modern mahalle ya da mevki adı kullanılmıştır. Bununla birlikte modern yerleşimlerin sınır bölgelerinde yer alan mezarların konumlarının bazen farklı adlarla verilebildiği de belirtilmelidir. Örneğin Dalaman Çayı'nın doğusunda olup da değerlendirmeye alınan tek mezar olan kat. no. 23 araştırmacılarca Fevziye Mahallesi'nin adıyla anılmaktayken⁴³ Çay'ın doğusunda olduğu için tarafımızca Dalaman'da kabul edilmiştir. Köyceğiz Gölü Dalyanı'nın batısında kalan Kaunos'taki mezarlarsa Ortaca değil, Köyceğiz sınırları içerisinde değerlendirilmiştir.

Mezarların yayınlarda doğrudan verilmeyen ölçüleri olanaklıysa tarafımızca alınmış, değilse yayımlanan ölçekli çizimler üzerinden hesaplanmıştır. Çizim üzerinden

---

⁴⁰ Roos 1978, 427; Henry 2010c, 106; Nováková 2016, 74.

⁴¹ Roos 1972, 18-35, 38, 45, 48, 50-55, 57.

⁴² Bu bölgede mezarların en çok görüldüğü Idyma özelindeki sıralamada yönlere dikkat edilmeksizin Roos'un oluşturduğu düzenin (Roos 2006, 45-47, 51-53, 56) izlendiği belirtilmelidir. Idyma'da yer alan mezarlardan yalnızca, çok az bir bölümü korunmuş olan kat. no. 34 Roos'un yapmış olduğu sıralamanın dışına çıkılarak en son değerlendirilmiştir. Idyma'dakilerle aşağı yukarı aynı doğrultuda yer alan Thera'daki Ion düzenindeki örneğe ise Idyma'dakilerden sonra yer verilmiştir.

⁴³ Roos 1985, 38; Henry 2009, 214; Nováková 2016, 159.

yapılan ölçümlerin sağlanması yapıldığında bunlarda bir miktar hata payı olduğu görülse de bu durum, yapılan değerlendirmeleri fazlaca etkileyecek boyutta değildir. Bununla birlikte kaya mezarlarının konumları gereği bunların ölçülerini almak her zaman kolay olmadığından yayınlarda verilen ölçülerin de her zaman çok sağlıklı olmadığı⁴⁴ belirtilmelidir. Yine de toplu değerlendirmeler için katkı sağladığından verilen ölçüler yaklaşık bir değer olarak kabul edilip kullanılmıştır.

Mezarlarda sütun yükseklikleriyle anta yükseklikleri birbirine denkse anta yükseklikleri ayrıca belirtilmemiştir. Sütun ve anta yükseklikleri, eğer varsa kaide ve başlık yükseklikleri dâhil edilerek verilmiştir.

Mimari elemanlar oran anlamında değerlendirilirken eğer yalnızca bir elemana ait bölümler arasında bir oranlamadan söz ediliyorsa (sütun başlığında ekhinusun abakusa oranı gibi) değerlendirme, o mimari eleman için açılmış başlığın altında; eğer aynı mimari elemanın farklı bölümleri arasında bir oranlamadan söz ediliyorsa (sütun yüksekliğinin sütun alt çapına oranı gibi) değerlendirme bu kez ilgili mimari elemanın oranları için ayrıca açılmış başlık altında yapılmıştır. Eğer farklı iki mimari elemanın oranlamaları söz konusuysa da (sütun çapının anta genişliğine oranı gibi) bu değerlendirmeye diğerine göre daha sonra incelenmiş olan mimari elemanla ilgili oranlamalar bölümünde yer verilmiştir.

Mezarların sağ ya da sol yanlarından söz edilirken mezara karşıdan bakış açımız değil, mezarın kendi sağ ya da sol yanı kastedilmiştir. Araştırmacıların genellikle bunun aksini yapmış oldukları⁴⁵ belirtilmelidir.

Araştırma Tarihçesi

Karia bölgesindeki Ion ve/veya Dor düzeni özellikleri gösteren kaya mezarları üzerine 20. yy.a kadar doğrudan ilgili yayın bulunmamakla birlikte belirtilen mezarların bir bölümü 18. yy.dan beri; çoğunlukla Anadolu, Karia bölgesi ya da Karia bölgesindeki bazı antik kentler üzerine yapılan çalışmalar içerisinde kısaca değinilmek yoluyla da olsa yayımlanmıştır. İlk olarak Marie G. F. A. Choiseul-Gouffier, 1782'de yayımlanan

---

⁴⁴ Roos 1972, 14.

⁴⁵ Akarca 1971, 36; Roos 1972; Roos 1985; Carstens 2004, 53; Roos 2006.

çalışmasında Mylasa'daki mezarı (kat. no. 41) Telmessos'takilere benzetmiştir⁴⁶. Aynı mezar 1825 yılında Richard Chandler tarafından kısaca tanımlanmıştır⁴⁷. R. Hoskyn ise 1840-1841 yıllarında gerçekleştirdiği Lykia bölgesi ağırlıklı çalışmasında Kaunos'taki kaya mezarlarına da bunların Makri'dekilerle (Telmessos) aynı stilde olduğunu belirtmek yoluyla değinmiştir⁴⁸. 19. yy.da Kaunos'taki kaya mezarlarına değinen bir diğer araştırmacı Maxime Collignon'dur⁴⁹. Gustav Hirschfeld ise Paphlagonia kaya mezarları üzerine olan çalışmasında Idyma'daki bir mezardan da (kat. no. 29) kısaca söz etmiş⁵⁰ ve bu mezarın bir çizimini yayımlamıştır⁵¹. W. R. Paton, 1888 yılında yayımlanan çalışmasında Thera (kat. no. 35) ve Idyma'daki (kat. no. 29) birer kaya mezarını karşılaştırmış, Panormos'taki kaya mezarlarına (kat. no. 37 ve 44) değinmiş ve sözü edilen mezarların tarihleriyle ilgili fikir yürütmüştür⁵². 19. yy. sonlarında Eduard Hula ve Emil Szanto kat. no. 35'ten, yalnızca mezarın Ion düzeninde olduğunu belirtmek üzere söz etmiştir. Araştırmacılar kat. no. 49'a da değinmiş, kat. no. 41'in taşıyıcı elemanlarının da kısaca üzerinde durmuşlardır⁵³. W. Arkwright da benzer biçimde fazla ayrıntıya girmeden kat. no. 23'ten söz etmiştir⁵⁴. Paton, J. L. Myres ile gerçekleştirdiği çalışmasında ise bölgenin mezarlarına da değinmiş, kayaya oyulmuş oda mezarlarının değerlendirildiği bölümde, daha önce Thera'dan ve Panormos'tan göstermiş olduğu mezarlarla birlikte Thera'daki anıtsal kaya mezarını (kat. no. 40) da ele almıştır⁵⁵.

20. yy.da ilk olarak W. von Diest, Idyma'da birçok kaya mezarı bulunduğunu ve bunlar arasından üç mezarın en önemli olduğunu belirterek Direklerini mevkesinde yer aldığını söylediği Akyaka'daki iki sütunlu mezara (kat. no. 29) dikkat çekmiş ve bu mezarın bazı ölçüleriyle birlikte bir de fotoğrafını yayımlamıştır⁵⁶. Amedeo Maiuri, Kaunos'taki araştırmalarında buradaki kaya mezarlarından da söz etmiştir⁵⁷.

---

⁴⁶ Choiseul-Gouffier 1782, 148.

⁴⁷ Chandler 1825, 238.

⁴⁸ Hoskyn 1842, 144.

⁴⁹ Collignon 1877, 343-344.

⁵⁰ Hirschfeld 1885, 31, dn. 2.

⁵¹ Hirschfeld 1885, 50.

⁵² Paton 1888, 328-329.

⁵³ Hula – Szanto 1894, 20, 22, 34.

⁵⁴ Arkwright 1895, 97, dn. 32.

⁵⁵ Paton – Myres 1896, 260-262.

⁵⁶ Diest 1909, 223, taf. 24, abb. 6.

⁵⁷ Maiuri 1916-1920, 266-269, fig. 120; Maiuri 1928, 120.

Maiuri'den sonra bir başka İtalyan araştırmacı Giacomo Guidi ise Idyma'daki iki Ion düzenindeki mezara (kat. no. 28 ve 29) kısaca deęinmiřtir⁵⁸. Guidi'nin ardından Robert Demangel de Guidi'yi referans vererek bu mezarların iki sütunlu olanından bahsetmiřtir⁵⁹. Alfred Laumonier, 1930'lu yıllardaki çalışmalarında kat. no. 35'teki yazıta ve kat. no. 49'a deęinmiřtir⁶⁰. Louis Robert, Mylasa'daki kaya mezarının Dor cepheli olduğunu belirtip bir fotoğrafını yayımlamıřtır⁶¹. Daha sonraki çalışmasında ise Idyma'daki kaya mezarlarına da değinmiş, Ion düzeninde olanları belirtmek dışında bunların mimari detaylarına girmemiřtir⁶².

Bu araştırmacıların ardından bölgede George E. Bean'in çalışmaları görölr. Bean, ilk olarak Kaunos'taki kaya mezarlarından bitirilmemiş olan en büyüğüne (kat. no. 2), yapım yöntemini de açığa çıkardığından dikkat çekmiş, bunun dört sütuna sahip olan tek mezar olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmasında kaya mezarları üzerine fazla ayrıntıya girmeyen Bean, bunların konumunun belirtildiği bir harita yayımlamış; Kaunos'taki mezarlar dışında, bunlara yakın konumda yer alan Pasanda ve Dalyan'daki mezarların (kat. no. 19 ve 48) da varlıklarından söz etmiřtir⁶³. Araştırmacı, daha sonraki çalışmasında da yine büyük, yarım bırakılmış mezara dikkat çekmekle birlikte Kaunos'taki tapınak mezar olarak tanımladığı mezarların sahip olduğu mimari elemanlara da genelleme yaparak değinmiştir. Aynı çalışmasında Mylasa'daki mezarın Dor sütunları, arşitrav ve alınlığıyla bir tapınak görünümünde olduğunu belirtmekten başka bu mezar için de ayrıntılı bir mimari tanımlama yapmamış olan araştırmacı, Idyma'daki bu tarz kaya mezarlarının mimarisiyle ilgili olarak da yalnızca bunların Ion düzeninde olduğunu ve sütun sayılarını belirtmiřtir⁶⁴. Bean, John M. Cook ile gerçekteşirdiği çalışmasında ise Idyma'daki mezarların Ion düzenine ait özelliklerine ve benzer biçimde Elmalı'dakilere kısaca değinmiş, Thera'daki kat. no. 35'e değinmenin yanı sıra bu mezarın fotoğraflarını da yayımlamıřtır⁶⁵.

---

⁵⁸ Guidi 1924, 370-373.

⁵⁹ Demangel 1932, 255, dn. 6.

⁶⁰ Laumonier 1934, 344; Laumonier 1936, 297.

⁶¹ Robert 1935, 337, fig. 5.

⁶² Robert 1937, 482-484.

⁶³ Bean 1953, 11, 16, fig. 3.

⁶⁴ Bean 2009, 27, 161, 182-183.

⁶⁵ Bean – Cook 1957, 71, 74, dn. 52, 54, pl. 18, d-e.

Karia bölgesindeki kaya mezarlarıyla doğrudan ilgili ilk çalışma, Kaunos kaya mezarları özelinde olmak üzere Paavo Roos'a aittir. Roos, 1972'de yayımlanan *The Rock-tombs of Caunus: 1, The Architecture* adlı çalışmasında Kaunos'taki kaya mezarlarının mimari detayları üzerinde durmuştur. Bu yayının ikinci cildinde⁶⁶ ise araştırmacı, Kaunos kaya mezarlarındaki buluntular üzerine çalışmıştır. Roos'un bu çalışmalarını, Karia bölgesinin başka yerlerinde bulunan kayalara oyulmuş oda mezarları üzerine yine kendisi tarafından gerçekleştirilen çalışmalar izlemiştir. Bu çalışmaların ilk cildi olan 1985'te yayımlanmış *Survey of Rock-cut Chamber-tombs in Caria: 1, South-eastern Caria and the Lyco-Carian Borderland* adlı yayında, Karia-Lydia sınır bölgesindeki kaya mezarları üzerinde durulmuştur ki bunların birçoğunun -Dalaman Çayı sınır kabul edildiğinde- Lydia bölgesi sınırları içerisinde yer aldığı belirtilmelidir. *Survey of Rock-cut Chamber-tombs in Caria: 2, Central Caria* adlı 2006 yılında yayımlanmış olan ikinci ciltte ise iç Karia bölgesindeki kaya mezarları değerlendirmeye alınmıştır. Sözü edilen çalışmalarda kaya mezarlarının konumlarına, dış ve içlerinde gözlemlenip ölçülebilen detaylarına değinilmiştir. Çalışmalarda basit cepheli kaya mezarları da değerlendirildiğinden incelenen mezarların birçoğu İon ya da Dor düzeninde mimari unsur içermemektedir. Çalışmaların yorum bölümlerinde ise mezarlar ya da mezarlarla başka yapılar arasındaki benzerliklere de dikkat çekilmiştir. Bu kapsamlı çalışmaları dışında Roos'un Karia bölgesi (ya da Karia-Lydia sınır bölgesi) kaya mezarları üzerine ya da başka çalışmaları içerisinde bu mezarlara da değindiği çeşitli makaleleri de vardır⁶⁷. Bu çalışmalara Bodrum Yarımadası'nın dâhil edilmemiş olduğu belirtilmelidir.

Karia bölgesi kaya mezarlarıyla doğrudan ilgili ve kapsamlı çalışmalar yapmış tek araştırmacı olan Roos dışında, Karia bölgesi mezarlarıyla ilgili kapsamlı çalışmaları olan bir diğer araştırmacı Olivier Henry'dir. Ancak Henry'nin *Tombes de Carie: Architecture Funéraire et Culture Carienne, VIe-IIe s. av. J.-C.* adıyla kitap olarak da yayımlanmış, *Tombes De Carie – Tombes Cariennes Contribution De L'architecture Funeraire a L'histoire De Aux Perodes Classique et Hellenistique* adlı tez çalışması, yalnızca konumuz kapsamındaki kaya mezarları odaklı olmayıp Karia bölgesinde yer

---

⁶⁶ Roos 1974a.

⁶⁷ Roos 1968; Roos 1969; Roos 1971; Roos 1974b; Roos 1976; Roos 1978; Roos 1989; Roos 2000; Roos 2007; Roos 2017.

alan lahit, tümülüs gibi diğer mezar türlerini de içine almaktadır. Henry'nin, bu çalışması dışında, yine ele alacağımız konuyla doğrudan ilgili olmasa da konu kapsamına giren kaya mezarlarını içine alan çeşitli yayınları da vardır⁶⁸.

Lucia Nováková'nın Hellenistik Dönem Karia bölgesi mezarları ve defin gelenekleri ile ilgili *Tombs and Burial Customs in the Hellenistic Karia* adlı bir çalışması bulunur. Bundan önce de araştırmacının, bu kitabın bir bölümü olarak da değerlendirilebilecek, Lykia-Karia sınırındaki kaya mezarları üzerine yazmış olduğu *What Hides Behind the Facade? Lyco-Carian Rock Cut Tombs Re-discovered* adlı makalesi yayımlanmıştır.

Laura Ambrosini'nin -Karia ve Lykia bölgelerindeki bazı kaya mezarlarının da dâhil edildiği- Akdeniz bölgesindeki kayaya oyulmuş "tapınak mezarlar" üzerine yapmış olduğu *The Rock-cut Temple Tombs in the Mediterranean Area. A Study* adlı bir yayını bulunur. Ambrosini, İtalya'daki Norchia kaya mezarları üzerine çalışmalarında⁶⁹ da bazı Karia ve Lykia kaya mezarlarından söz etmiştir. Bunlardan birinde Kaunos'taki bazı mezarların fotoğraflarını yayımlamış, ancak hatalı olarak bu mezarları Myra'da, Myra'dakileri ise Kaunos'ta göstermiştir⁷⁰.

Anne Marie Carstens da yer yer konumuz kapsamındaki kaya mezarlarının da dâhil edildiği, Bodrum Yarımadası'nın mezar kültürü ve mezar mimarisi ile ilgili çeşitli çalışmalarda bulunmuştur⁷¹.

Bernhard Schmaltz, 2009'da yayımlanan makalesinin bir bölümünde⁷² Kaunos'taki mimari düzene sahip kaya mezarlarına ve bunlara prototip oluşturduğunu düşündüğü yapılara değinmiştir.

Abdulkadir Baran'ın Thera'daki kat. no. 40 üzerine *A Monumental Tomb Complex from Thera in Karia* adlı bir makalesi yayımlanmıştır. Ayşe Aydın, Tabai'da bulunan Bizans Dönemi eserleriyle ilgili çalışmasında kat. no. 47'den de söz etmiş, kiliseye

---

⁶⁸ Henry 2003; Henry 2010a; Henry 2010b; Henry 2010c; Henry 2010d.

⁶⁹ Ambrosini 2010; Ambrosini 2014a; Ambrosini 2014b.

⁷⁰ Ambrosini 2010, fig. 7-8.

⁷¹ Carstens 2004; Carstens 2009b; Carstens 2010; Carstens'ın, Poul Pedersen'in araştırması içerisinde yayımlanan benzer bir çalışması için ayrıca bkz. Pedersen 1999, 330-333.

⁷² Schmaltz 2009, 196-202.

çevrildiğini düşündüğü mezarın bir de çizimini yayımlamıştır⁷³. Fahri Işık ise bir yayınında Kaunos'taki mezarların alınlık kapıları üzerinde durmuştur⁷⁴.

Bu araştırmacıların kaya mezarlarıyla doğrudan ilgili yayınları dışında tıpkı Roos'un çalışmalarına kadar olan 18, 19 ve 20. yy.lardaki çalışmalar gibi başka konular odaklı olup da konu kapsamındaki kaya mezarlarına da değinilen çalışmalar, çeşitli araştırmacılarca günümüze kadar devam ettirilmiştir. Bunlardan Ulrich Schädler tarafından gerçekleştirilen, yer yer özellikle Kaunos ve Idyma'dakiler olmak üzere bazı kaya mezarlarının anta ve kapılarının tipolojik olarak değerlendirildiği çalışmaya⁷⁵ dikkat çekilebilir.

Konuyla ilgili yapılacak sonraki çalışmalar için faydalı olacağından hatalı olarak Karia bölgesinde gösterilen mezarlardan da burada söz edilmelidir. Mükerrerem U. Anabolu Karia bölgesinde, Bodrum Mazıköy yöresinde yer alan ve Yunan tapınağı ön cephesi taklidi olduğunu belirttiği bir kaya mezarından söz etmiştir⁷⁶. Ancak Nicole Thierry'nin çalışması dikkate alındığında bu mezarın Karia değil Kappadokia bölgesindeki Mazıköy'de yer aldığı görülür⁷⁷. Bu durumda Anabolu'nun bir isim benzerliği sonucu yanlışlığı anlaşılmaktadır. Ekrem Akurgal ise metin bölümünde Kyra'da (Krya olacak) olduğunu belirttiği bir mezarı, fotoğrafını yayımladığı bölümde Idyma'da göstermiştir⁷⁸. Roos da bu yanlışlığa dikkat çekmiş ve mezarın İnlice'de olduğunu belirtmiştir⁷⁹. Dolayısıyla bu mezar Lykia bölgesindedir. Karia bölgesinde yer alan mezarlarda da ad karışıklığı olabilmektedir. Roos Mergenli'de yer alan bir mezarı Fevziye'de göstermiş⁸⁰, daha sonraki çalışmasında ise bu yanlışlığı düzeltmiştir⁸¹.

Karia bölgesi kaya mezarları ile ilgili yayınlara bakıldığında Roos'un Kaunos'taki mezarların mimarisi üzerine yaptığı çalışma⁸² dışında doğrudan mezarların mimarisiyle ilgili kapsamlı bir çalışma yoktur. Roos'un sözü edilen çalışmasında ise

---

⁷³ Aydın 2012, 45-51, res. 2.

⁷⁴ Işık 2017.

⁷⁵ Schädler 1992, 278, 280, 286-287, 294, dn. 78-79, 95, 152, 154-155, 160, 236.

⁷⁶ Anabolu 1990, 7, dn. 1, res. 1.

⁷⁷ Thierry 1977, 108, 136-137, fig. 6.

⁷⁸ Akurgal 1961, 162, abb. 111; Schmaltz da Akurgal'ı izleyerek bu mezarı Idyma'da göstermiştir (Schmaltz 2009, 197, 200, dn. 10, 22).

⁷⁹ Roos 1985, 23-25.

⁸⁰ Roos 1974b, abb. 6; Schmaltz da Roos'u izleyerek bu mezarı Fevziye'de göstermiştir (Schmaltz 2009, 197, dn. 11).

⁸¹ Roos 1985, 43.

⁸² Roos 1972.

karşılaştırma örnekleri oldukça az olup mimari oranlamalara da yüzeysel biçimde değinilmiştir. Sonuç olarak bölgedeki mimari düzen özellikleri gösteren kaya mezarlarının toplu olarak yalnızca mimari açıdan değerlendirilmesinin bir gereklilik olduğu anlaşılmış olup bu çalışmayla birlikte bu ihtiyacın giderilmesi umulmaktadır.

BÖLÜM I : KARIA BÖLGESİ KAYA MEZARLARINDA ION DÜZENİ UYGULAMALARI

I.1. Taşıyıcı Elemanlar

I.1.1. Sütunlar

I.1.1.1. Sütun kaideleri

Karia bölgesinde sütun ya da sütunlara sahip olduğu bilinen Ion düzenindeki otuz bir kaya mezarına (kat. no. 1, 2, 4-11, 13-24, 27-29, 32, 33, 35-38) bakıldığında bunların yirmi dört tanesinde kaide olduğu görülür. Bu mezarlardan yalnızca beş tanesinin (kat. no. 4, 6, 7, 10, 23) kaideleri Ephesos tipi olmalarıyla Anadolu'da kullanımı alışlagelmiş olan kaide tiplerinden birini yansıtır.

Profilleri belli olan kaidelere sahip iki mezarın (kat. no. 14 ve 18) kaideleri Makedon tipi⁸³ kaide tanımı içinde değerlendirilebilecekken birinin⁸⁴ (kat. no. 8) kaidelerinin Toskania tipi olma olasılığı vardır. Diğerlerindeki (kat. no. 15 ve 20) kaideler ise herhangi bir kaide tipi içerisinde gösterilememektedir. Sözü edilen mezarlardan dördünün (kat. no. 14, 15, 18, 20) kaideleri plinthos dışında iki, birinin (kat. no. 8) kaideleri ise bir ana profil içerir.

Yedi mezarın (kat. no. 17, 24, 29, 32, 35, 37, 38) kaidelerinin olduğu anlaşılacakla birlikte tahribattan dolayı bunların tanımı yapılamamaktadır. Yukarıda değerlendirilen kat. no. 8'in bu grupta değerlendirilmesi de olanaklıdır. Yedi mezarda (kat. no. 1, 5, 11, 19, 21, 33, 36) ise kaidelerin yeri hazırlanmış ancak bunlar işlenmemiştir. Kalan yedi mezarda (kat. no. 2, 9, 13, 16, 22, 27, 28) kaide bulunmayışı da mezarların bitirilmemiş olması ya da tahribata bağlanabilir.

Plinthoslu kaidelere sahip olan ya da sahip olduğu anlaşılan⁸⁵ on bir mezardan sekizinin (kat. no. 8, 14, 15, 17, 18, 29, 35, 37) plinthosları kare biçimindedir. Diğer üç mezardan (kat. no. 20, 32, 38) kat. no. 20'nin dört sütunundan birinin plinthosu kare

⁸³ Sözü edilen kaide tipi için bkz. Miller 1973, 196-197; Ginouvès 1992, pl. 38, 7.

⁸⁴ Bu mezarın kaideleri tahribattan dolayı sağlıklı olarak gözlemlenemediğinden kaidelerin kesin tanımlaması yapılamamıştır. Roos'un gözlemleri için bkz. Roos 1972, 31.

⁸⁵ Kat. no. 37'nin sütun kaidelerinin Carstens tarafından "kabaca kare" biçimli olarak tanımlanması (Carstens 2004, 59), bu kare biçimli bölümlerin plinthos olduğunu düşündürmektedir.

biçimindeyken kat. no. 38'in plinthosları ise Carstens'a göre hemen hemen karedir⁸⁶. Ancak Carstens'in çizimine⁸⁷ bakıldığında buradaki iki plinthosun boyutu birbirinden farklıdır. Sağ plinthos dikdörtgen biçimindeyken soldaki kareye daha yakın olmakla birlikte Carstens'in belirttiği gibi tam bir kare değildir. MÖ 4. yy. öncesinde kare plinthoslara sahip olduğu bilinen tek yapı Arkaik Ephesos Artemis Tapınağı'dır⁸⁸. Bundan sonra ise Roos'a göre kare plinthos ilk olarak Priene Athena Tapınağı'nın kaidelerinde görülür⁸⁹. Ancak bu yargıyı yalnızca tapınaklar için kabul etmek daha doğrudur ki Labraunda'daki Andron B'de⁹⁰ ve Labraunda propylonlarına ait mimari parçalarda⁹¹ da kare biçimli plinthos saptanmıştır. Priene Athena Tapınağı'nın mimarı olan Pytheos'un Labraunda'da da çalıştığı bilindiğinden⁹² sözü edilen yapıların aşağı yukarı çağdaş olduğu söylenebilecek olsa da Andron B'nin bunlar arasında en eskisi olarak değerlendirildiği de belirtilmelidir⁹³. Kare plinthoslu kaidelere sahip kaya mezarlarına Lykia bölgesindeki Krya'dan da iki örnek gösterilebilmektedir⁹⁴. Bunların dışında Roos'un ifadelerinden⁹⁵ Telmessos'taki Amyntas'ın mezarında da benzer uygulamanın olduğunu anlaşılmaktadır.

1.1.1.1. Ephesos tipi kaideler

Karia bölgesi kaya mezarlarındaki Ephesos tipi kaidelerin hiçbirinde dörtgen biçimli plinthos bulunmaz⁹⁶. Kat. no. 4 ile 10'un kaidelerinde (Lev. 2, 1; 2, 4); en altta, trokhiloslar arasında ve üst trokhilosla torus arasında astragal çiftleri bulunur. Kat. no. 23'ün kaidelerinde (Lev. 2, 5) astragal çiftleri en alt bölümde işlenmemiş (Bu bölümler

⁸⁶ Carstens 2004, 54; Tarafımızca dikdörtgen biçimli plinthoslara sahip olduğu saptanan kat. no. 32'ye ait plinthosların Roos'a göre kare biçimli olduğu (Roos 2006, 53) belirtilebilir.

⁸⁷ Carstens 2004, fig. 5.

⁸⁸ Dinsmoor 1975, 129.

⁸⁹ Roos 1972, 68; Roos bunu, Amyntas'ın mezarını göz ardı ederek söylediğini belirtir (Roos 1972, dn. IV, 10). MÖ 4. yy. içerisinde değerlendirilen bu kaya mezarının (Benndorf – Niemann 1884, 41), MÖ 400 dolaylarına tarihlendiğini düşünen araştırmacılar (Akurgal 1961, 129) olmakla birlikte mezar sahibinin bir Makedon adına sahip olması, eğer mezar sözü edilen yüzyıl içerisinde tarihleniyorsa mezarın MÖ geç 4. yy.a (Fedak 1990, 98) tarihlenmesi gerektiğini göstermektedir.

⁹⁰ Hellström – Thieme 1981, 63.

⁹¹ Jeppesen 1955, 14.

⁹² Baran 2002, 22; Ancak Hellström'e göre Andron B'nin mimarı Pytheos değildir (Hellström 1994, 51-52).

⁹³ Andron B'yi Maussollos'un yaptırdığı bilindiğinden bu yapı MÖ 377-352, Idrieus yapısı olduğu bilinen Güney Propylon ise MÖ 351-344 aralığına tarihlendirilir (Hellstöm 2007, 71, 87). Priene Athena Tapınağı'nın yapımı ise MÖ 4. yy. ortalarında başlamıştır (Rumscheid 2000, 118).

⁹⁴ Roos 1985, 43.

⁹⁵ Roos 1972, dn. IV, 10.

⁹⁶ Nereidler Anıtı'ndaki Ephesos tipi kaidelerde de plinthos bulunmamaktadır (Dinsmoor 1975, 256).

şerit biçiminde bırakılmıştır.), diğer bölümlerde işlenmiştir. Kat. no. 6 ve 7'de (Lev. 2, 2-3) ise bu bölümler düz şerit biçimindedir ve belki bunların da bitirildiklerinde astragal çiftlerine dönüştürüleceği⁹⁷ düşünülebilir.

Kat. no. 6'da düz şerit, kat. no. 10'da astragal çiftlerinin olduğu bölümlerin çıkıntıları aynı hizadadır. Kat. no. 4'teki astragal çiftleri ve kat. no. 7'deki şeritlerin dipte olan çıkıntıları ise yukarıdakilerden 1 cm kadar fazladır. Kat. no. 4'te alt trokhilos, üsttekine göre 2 cm daha yüksekken Kaunos'taki diğer örneklerde alt trokhiloslar üsttekilere göre 0,5 ila 1 cm arasında daha alçaktır⁹⁸. Roos'un çizimine⁹⁹ göre Dalaman'daki kat. no. 23'te de astragal çiftleri (en alttaki şerit biçiminde) hemen hemen aynı hizadadır ve üst trokhilos alttakinden yüksektir. Diğer yapılar incelendiğinde Arkaik Ephesos Tapınağı'nda astragal çiftleri aynı hizadayken¹⁰⁰ trokhilos yüksekliklerinin eşit¹⁰¹ olduğu görülür. Arkaik Magnesia Artemis Tapınağı'nda alttaki astragal çifti, üsttekenden belli belirsiz çıkıntılıyken ortadaki astragal çifti bunlardan biraz daha geridedir ve alt trokhilos daha yüksektir¹⁰². Nereidler Anıtı'nda da, çizimlere¹⁰³ bakıldığında (Lev. 2, 6-7), ortadaki astragal çifti ve ondan belli belirsiz çıkıntılı olan alt bölümdeki tek astragalin, üstteki tek astragalden az daha çıkıntılı olduğu görülür. Burada alt trokhilosun çok az da olsa daha yüksek olduğu söylenebilir. Daha geç yapılardaki Ephesos tipi kaidelerde ise kaya mezarlarından farklı şekilde genellikle en alttaki astragal çiftinin (ya da bu noktaya denk gelen unsurun) açık biçimde çıkıntılı, ortadakinin diğerlerine göre biraz geride (bazen üsttekiyle hemen hemen denk) olduğu ve alttaki trokhilosun ise üsttekenden çoğunlukla daha yüksek işlendiği anlaşılmaktadır¹⁰⁴. Bu durumda astragal çiftlerinin ya da bu bölüme denk gelen şeritlerin aynı ya da birbirlerine yakın hizada olması ve Arkaik Ephesos Artemisionu baz alınırsa trokhilos yüksekliklerinin yakın olması, kaya mezarlarında ve Nereidler

---

⁹⁷ Roos 1972, 26.

⁹⁸ Roos 1972, dn. IV, 9.

⁹⁹ Roos 1985, pl. 61, 2.

¹⁰⁰ Howard C. Butler, Artemision'daki astragal çiftlerinin aynı hizada olduğunu belirtir (Butler 1925, 115-116). Butler'ın, Lucy Shoe-Meritt tarafından da yayımlanmış olan çizimi de bunu göstermekteyken (Butler 1925, ill. 110; Shoe-Meritt 1969, fig. 1c) Schädler'ın (Schädler 1991, abb. 3a) çizimindeyse ortadaki astragal çiftinin biraz geride olduğu söylenebilir.

¹⁰¹ Butler 1925, ill. 110; Shoe-Meritt 1969, fig. 1, c; Roos 1972, 68; Schädler 1991, abb. 3, a.

¹⁰² Butler 1925, 116, ill. 110; Shoe-Meritt 1969, fig. 1d.

¹⁰³ Shoe 1936, 180, pl. LXVI, 7; Schädler 1991, abb. 3c.

¹⁰⁴ Bazı örnekler için bkz. Koldewey 1890, taf. 23; Butler 1925, ill. 110-111; Schazmann 1932, taf. 20, Nr. 3, 10; Rumscheid 1994, taf. 60, 7; taf. 162, 6.

Anıtı'nda Arkaik Ephesos tipi kaidelerin izlendiğinin¹⁰⁵ söylenmesine yol açabilir. Kaya mezarlarına bu etkinin Arkaik tapınaklardansa Nereidler Anıtı aracılığıyla gelmiş olması daha olasıdır. Schmaltz, Kaunos kaya mezarlarındaki Ephesos tipi kaidelerle Labraunda yapılarındaki Ephesos tipi kaideler arasında paralellik kursa¹⁰⁶ da Labraunda yapılarındaki Ephesos tipi kaideler Arkaik Dönem sonrası örneklerle uyumlu olduğundan¹⁰⁷ buradaki ortaklığın kaide tipiyle sınırlı kaldığı belirtilmelidir.

Kaunos'taki örneklerde torus yüksekliği, kaide yüksekliğinin 0,19 ila 0,29 katı arasında değişirken Dalaman'daki kat. no. 23'ün oranının da bu değerlere yakın olduğu anlaşılmaktadır¹⁰⁸. Kaunos'ta, aynı mekânda yer alan kat. no. 4, 6 ve 7 ile birlikte Dalaman'daki kat. no. 23'ün kaidelerindeki oranlar gibi sayı değerleri de birbirine yakındır. Kaunos'ta yer almakla birlikte diğerlerinden farklı bir konumda yer alan kat. no. 10'un kaidelerindeki sayı değerleri ve oranlarsa yine diğerlerinden çok farklı olmasa da bunlardan biraz daha yüksektir. Genel olarak bakıldığında bu beş mezardaki Ephesos tipi kaidelerin hem uygulanış hem de sayısal değerler anlamında benzer olduğu söylenebilir. Uygulamalardaki farklılıkların ise bazı kaidelerin tamamıyla bitirilmemesinden kaynaklanıyor olması olasıdır.

1.1.1.2. Farklı kaide uygulamaları

Roos, Kaunos'ta birbirlerine yakın sayılabilecek konumlarda yer alan kat. no. 14 ve 18'deki kaidelerin (Lev. 3, 1-3), Attik-Ion (*Attic*) ya da Ephesos tipi kaidelerden birer eksik unsura sahip olduğunu belirtir¹⁰⁹. Gerçekten de bunların altlarında birer torus olsa kaideler Attik-Ion, trokhilos olsa Ephesos tipi olarak tanımlanabilecektir. Henry ise René Ginouvès'i referans göstererek kat. no. 14'teki kaidelerin Makedon tipi olduğunu belirtmektedir¹¹⁰. Bu tip kaidelerin "Makedon tipi" olarak adlandırılması ise tartışmalı bir konudur. Ginouvès'in Makedon tipine örnek olarak gösterdiği Olympia'daki Philippeion'un kaideleri de kat. no. 14 ve 18'dekiler gibi kare bir

¹⁰⁵ Roos 1972, 68.

¹⁰⁶ Schmaltz 2009, 200.

¹⁰⁷ Labraunda Zeus Tapınağı, Andron B ve Güney Propylon'danki kaideler için bkz. Jeppesen 1955, fig. 9-10; Hellström – Thieme 1981, fig. 13; Hellström – Thieme 1982, pl. 42.

¹⁰⁸ Çizime göre (Henry 2005, vol. II.2, pl. 118) kat. no. 23'teki oran, en düşük orana sahip olan kat. no. 7'dekiyle hemen hemen aynıken en yüksek oran kat. no. 10'dadır. Kat. no. 4'teki oran 0,22 iken kat. no. 6'dakiyse 0,25'tir (Roos 1972, 68).

¹⁰⁹ Roos 1972, 68.

¹¹⁰ Henry 2009, 63; Ayrıca bkz. Miller 1973, dn. 36.

plinthos üzerinde trokhilos ve torustan oluşmaktadır¹¹¹ (Lev. 3, 4). Ginouvès, benzer profillerden oluşan Delphoi Gymnasionu'nun kaidelerini ise Attik kaidenin varyasyonu olarak tanımlamıştır. Buradaki kaidelerde farklı olarak plinthos dörtgen değil daireseldir¹¹². Philippeion'un kaidelerini W. Zschietzschmann ise Attik kaideyle ilişkilendirmektedir ki altta bir torus olsa plinthos ile birlikte kullanılan Attik kaidenin (Attik-Ion tipi) ilk temsilcisi bu yapı olacaktır¹¹³. Öte yandan Stella G. Miller'ın gösterdiğine göre bu tip kaidelere sahip yapılar ya Makedonya'dadır ya da Philippeion ile Samothrake'deki Arsinoeion gibi Makedonlarla ilgili yapılardır. Bu tarz kaidelere sahip olan ve Makedonlarla ilişkilendirilemeyen tek yapı olan Olympia'daki Leonidaion'un ise Philippeion'un etkisinde olduğu düşünülür¹¹⁴. Bu gözle bakıldığında bu tip kaidelerin Makedon tipi olarak anılmasında sakınca yok gibidir ve bu durum kat. no. 14 ile 18'in İskender sonrası döneme ait olduğuna dair bir veri olarak sunulabilir. Diğer bölgelerden bu tip kaidelere sahip olan kaya mezarı olaraksa Krya'dan bir örnek¹¹⁵ gösterilebilir ki yine Krya'dan başka bir örneğin de büyük olasılıkla diğeriyle aynı öğelerden oluştuğu¹¹⁶ söylenebilir.

Kat. no. 18 ve özellikle de 14 ile yakın konumdaki kat. no. 15'in kaideleri (Lev. 3, 5-6) de bu mezarlardaki örneklere benzer olmakla birlikte buradaki kaidelerin alt profili bunlardan farklılık gösterir. Roos, plinthos üstündeki unsuru bir kyma reversa olarak tanımlamıştır¹¹⁷. Ancak içbükey bölümden plinthosun hemen üzerinde yer alan dikey şeride geçiş bir kyma profilinde olması gerektiği gibi yumuşak değil, özellikle Ephesos tipi kaidelere sahip örneklerdeki gibi keskindir. Kat. no. 14 ve 18'de de trokhilosu sınırlandırıcı unsur olarak altta böyle bir düzenleme vardır ama kat. no. 15'te bu unsur Ephesos tipi kaidelerdeki gibi yüksek olmasıyla onlardan ayrılır. Bu unsurun üzerindeki profilin de trokhilos yerine bir cavetto olması, yine diğerlerinden ayrı bir özelliktir. Kaidelerde cavetto ve torus kombinasyonu Peloponnesos mimarisıyla

¹¹¹ Zschietzschmann 1944, 29; Miller 1973, 194; Ginouvès 1992, pl. 38, 7.

¹¹² Ginouvès 1992, pl. 37, 6.

¹¹³ Zschietzschmann 1944, 29.

¹¹⁴ Miller 1973, 196-197, dn. 37.

¹¹⁵ Roos 1985, 35

¹¹⁶ Roos 1985, pl. 59, 2; Henry bu mezarın kaidelerini Attik olarak değerlendirmiştir (Henry 2009, 63).

¹¹⁷ Roos 1972, 52.

ilişkilendirilmektedir¹¹⁸. Yine de fazla örnek olmadığından¹¹⁹ Yunan mimarisindeki kanonik kaideler arasında gösterilemeyen cavetto ile torus ya da kyma ile torusun kullanıldığı kaidelerin, yerel unsurlarla Yunan mimarisinin karıştırıldığı Yunan kökenli olmayan yerlerde Hellenistik Dönem’de görülebildiği Frederick E. Winter tarafından dile getirilmiştir¹²⁰. Benzer durumun kat. no. 15 için de geçerli olduğu düşünülürse kat. no. 14 ve 18 ile¹²¹ çağdaş olması şaşırtıcı olmayacak bu mezarın da İskender sonrasıyla ilişkilendirilmesi mantıklıdır. Ancak bu noktada Karia bölgesinin, Hekatomnidler Dönemi¹²² ve öncesinde¹²³ de Yunan mimarisiyle tanışmış olduğuna dikkat çekilmelidir.

Kaunos’taki bu mezarlar dışında Mergenli’deki mezarın (kat. no. 20) kaideleri (Lev. 4, 1-2) de plinthos dışında iki ana profilden oluşmaktadır. Burada, torusun altındaki yüksek ve dikey unsurun (silindir) bitirildiğinde trokhilosa dönüştürüleceği¹²⁴ düşünülebilir. Bunun altındaysa çıkıntılı ve küçük bir şerit bulunur¹²⁵. Bu unsur diğer mezarlarda da belki astragal çiftine dönüştürülmek üzere vardır ve bu yüzden üçüncü bir profil olarak düşünülmemelidir. Bu durumda kat. no. 20’deki kaidelerin de Makedon tipinde planlanmış olma olasılığından kuşkulu da olsa söz edilebilir. Öte yandan bu mezarın kaideleri Amyntas’ın mezarının kaidelerini de hatırlatmaktadır. Telmessos’taki bu mezarın kaidelerindeki trokhilos profili oldukça sığ görüntüsüyle dikey bir unsur gibi görünmekte ve bununla birlikte oldukça yüksek olmasıyla¹²⁶ da kat. no. 20’nin kaidelerindeki dikey ögeye benzemektedir. Ancak bu kaideler altta da bir torus barındırmalarıyla Attik-Ion tipi olup¹²⁷ (Lev. 4, 3) kat. no. 20’deki kaidelerden ayrılmaktadır. Kat. no. 20’deki kaidelerin başka benzerleri ise Naqsh-i

¹¹⁸ Miller 1973, dn. 36; Coulton 1977, 102; Winter 2006, 229-230.

¹¹⁹ Shoe’nun Bassai, Perakhora ve Tegea’dan göstermiş olduğu bu tarz örneklerden Korinth sütunlarına sahip olan Tegea’daki dışındakilerin mezarlardaki uygulamadan farkı, bunlardaki torusun oldukça küçük boyutlu olmasıdır (Shoe 1936, 180, pl. LXIII, 14; pl. LXVI, 6, 8).

¹²⁰ Winter 2006, 229-230.

¹²¹ Her üç mezardaki kaidelerin plinthos bölümlerinin 9 cm yüksekliğinde ve kare biçimli [Roos, kat. no. 18’deki plinthosları 8 cm yüksekliğinde ölçmüştür (Roos 1972, 57).] olduğuna da bu noktada dikkat çekilebilir.

¹²² Baran 2002.

¹²³ Baran 2010.

¹²⁴ Roos 1985, 43; Nováková 2014, 70; Nováková 2016, 78.

¹²⁵ Henry 2005, vol. II.2, pl. 245.

¹²⁶ Gall 1966, 37, abb. 23; Fedak 1990, 97; Amyntas’ın mezarı dışında yine Telmessos’tan bir başka benzer kaide uygulamasının bulunduğu kaya mezarı örneği için bkz. Akurgal 1961, 129, abb. 82.

¹²⁷ Benndorf – Niemann 1884, 40, fig. 28; Gall 1966, 37, abb. 23; Roos 1989, 66.

Rustam Pers kraliyet nekropolisinde bulunabilir. Erich F. Schmidt, Büyük Dareios'un mezarının kaide profillerini, iki aşamalı kare plinthos ve torus olarak tanımlamaktadır¹²⁸. Buradaki diğer kral mezarlarının kaidelerine bakıldığında¹²⁹ da bunların Büyük Dareios'un mezarındaki uygulamayı izlediği anlaşılmaktadır. Yine bir Pers mezarı olan Da u Dukhtar kaya mezarında da bu kaide tipi görülür ki bu mezar dört sütunlu ve sütunlarının Ion düzeninde¹³⁰ olmasıyla da kat. no. 20 ile benzerlik göstermektedir. Aslında bu uygulama Perslerde yalnızca kaya mezarlarında değil, diğer yapılarda da uygulanmıştır¹³¹. Perslerdeki uygulamaların kat. no. 20'deki uygulamadan ayrılan tarafı ise plinthosun üzerindeki unsurun silindirik değil, dörtgen biçimli olmasıdır (Lev. 4, 4). Benzer biçimdeki dik trokhilos ve torus uygulamasının bazı erken örneklerde de görülebildiği¹³² belirtilebilir.

Ion düzenindeki yapılarda iki ana profilden oluşan kaideler MÖ 6. yy.dan beri kullanılmaktadır ki Samos tipi kaideler bunlara örnek oluşturur¹³³. İki profilli kaidelere sahip kaya mezarlarıysa Lykia bölgesinden de örnekler verilebilir. Yukarıda gösterildiği üzere -biri kuşuklu da olsa- Makedon tipi kaidelere sahip olan Krya'dan örnekler¹³⁴ dışında plinthosuz olarak da Oktapolis'ten bir mezarın kaideleri cavetto ve torus¹³⁵, Antiphellos'tan bir mezarın kaideleriye trokhilos ve torustan oluşmaktadır¹³⁶.

---

¹²⁸ Schmidt 1970, 83.

¹²⁹ Kserkses, I. Artakserkses ve 2. Dareios'un mezarlarında da aynı uygulama görülür (Schmidt 1970, pl. 42, B; pl. 53; pl. 58, B).

¹³⁰ Buradaki sütunlar farklı olarak yarım sütun biçimindedir ve bunların düzeni Ion'dan (Carstens 2009a, 55) çok proto-Ionik olarak gösterilmektedir (Herzfeld 1941, 206-208, fig. 317; Schmidt 1970, 79). Benzer bir kaide uygulamasına sahip olan Kızkapan kaya mezarı için ayrıca bkz. Gall 1966, 37, abb. 21.

¹³¹ Bu tipteki kaideler "Akhaemenid torus kaide" olarak adlandırılmıştır (Wesenberg 1971, 104-106).

¹³² Shoe-Meritt 1969, 188, pl. 49c; Courbin 1980, 102-103; MÖ 450 öncesine tarihlendirilen (Dinsmoor 1975, 184) Sunion Athena Tapınağı'nda da yayımlanan çizime (Spawforth 2006, 145) göre benzer bir uygulama olduğu söylenebilir.

¹³³ Shoe-Meritt 1969, 186; İki ana profilden oluşan kaidelere diğer örnekler için bkz. Shoe 1936, 180.

¹³⁴ Roos 1985, 35, pl. 59, 2.

¹³⁵ Roos buradaki alt profilin kyma reversa olduğunu düşünse de bundan tam olarak emin değildir ki yayımladığı fotoğrafa (Roos 1985, 27, pl. 14, 3) bakıldığında profilin dairesel bir şerit üzerinde cavetto olarak tanımlanması daha uygun görünmektedir. Yayımlanan fotoğrafa (Çevik 2002, res. 30) göre benzer bir kaide uygulamasına Kyaneai'deki bir kaya mezarında da rastlanmaktadır. Bu mezarın kaidesinde bulunan alttaki dairesel şerit üzerindeki profil, cavetto ya da trokhilos olarak tanımlanmalıdır.

¹³⁶ Texier 1849, pl. 198.

Henry'ye göre Idyma'daki kat. no. 29 ve 32'nin kaideleri Makedon tipi kaidenin yerel bir uyarlamasıdır¹³⁷. Ancak kat. no. 32'deki kaidelerin yalnızca plinthos ve üzerindeki trokhilos bölümleri günümüze ulaşmıştır. Kat. no. 29'un da sol kaidesinin plinthos ve trokhilosu günümüzde görülebilirken üstteki iki profili de Roos tarafından, kesin saptama yapılamasa da iki torus olarak tanımlanmıştır¹³⁸. Sonuçta bir plinthos üzerinde trokhilos ve iki torusun olduğu başka bir kaide örneği Karia bölgesindeki mezarlarda bilinmediğinden¹³⁹ bu uygulamanın Idyma için yerel bir uygulama olduğu varsayılabilir. Ancak bunu söyleyebilmek için Idyma'daki diğer mezarlarda da benzer uygulamayı görmemiz gerekirdi. Bununla ilgili kat. no. 32'deki kaidelerin alt unsurlarının kat. no. 29'daki eş bölümlerle benzerliği dışında elimizde veri bulunmadığından böyle bir yerel uygulamadan söz etmek olanaklı değildir. Ancak bu iki mezar arasındaki açık benzerlik¹⁴⁰ dikkate alındığında bunlardaki kaidelerin farklı olması çok düşük bir olasılık gibi görünmektedir. Bu durumda sözü edilen profil tanımlamalarının doğru olduğu kabul edilirse bunlar Idyma özelinde ünik örnekler olarak gösterilebilir. Ancak kaidelerin üst profilleri sağlıklı olarak gözlemlenemediğinden trokhilos üzerinde yer alan profilin torus yerine ikinci bir trokhilos olup Ephesos tipi kaidelerdeki spirayı oluşturmasının daha beklenilebilir olduğu söylenebilir.

I.1.1.1.3. İşlenmemiş kaideler

Yapımı tamamlanmamış olan mezarların bazılarında (kat. no. 1, 5, 11, 19, 21, 33, 36) kaide profillerinin yapımına başlanmamış olsa da daha sonra işlenmek üzere bunların yerlerinin hazırlanmış olduğu, sütun gövdelerine oranla sütunların dip bölümlerinin daha geniş yapılmış olmasından anlaşılmaktadır. Mezarların birçoğu da bitirilmemiş olduğundan, kaideleri hiç işlenmemiş mezarların olması da son derece olağandır¹⁴¹ ki kaya mezarlarının yapımının yukarıdan aşağı doğru gerçekleştiği¹⁴² düşünüldüğünde

---

¹³⁷ Henry 2009, 63.

¹³⁸ Roos 2006, 46.

¹³⁹ Roos 2006, 47-48.

¹⁴⁰ Roos 2006, 47, 55.

¹⁴¹ Kaideye sahip olmayan mezarlardan kat. no. 2, 9, 16 ve 22'nin yapımlarının çok az ilerlemiş olması tesadüf değildir. Yine yapımı çok az ilerlemiş olan kat. no. 13'ün dip bölümleri toprak altında olduğundan, bu mezarda herhangi bir kaide girişimi varsa da saptanamamaktadır. Kaide saptaması yapılamamış olan kat. no. 27 ve 28'in ise sütun dip bölümleri bugün yerinde değildir.

¹⁴² Bean 1953, 11; Roos 1972, 62; Fedak 1990, 46; Bean 2009, 183; Al-Salameen 2011, 65, pl. 7; Haddad 2015, 19, 22.

en son yapılacak elemanların kaideler olması gerekmektedir. Bu noktada profilleri işlenmiş olan bazı kaidelerin tam olarak bitirilmemiş bölümlerinin olduğu da hatırlatılabilir.

İşlenmemiş kaideler üzerine söylenebilecek fazla bir şey olmasa da sonunda neye dönüşecekleri konusunda eldeki veriler ışığında fikir yürütülebilir. Örneğin Kaunos'ta yer alan, birbirlerine yakın konumlardaki kat. no. 1 ve 5'teki kaidelerin, bu mezarların çevresinde yer alan diğer mezarlardaki uygulamalar referans alındığında Ephesos tipi olması beklenecektir. Ancak Roos'un yayımladığı fotoğrafa¹⁴³ göre kat. no. 1'deki kaidelerin (Lev. 4, 5) en alt bölümündeki silindirik ögenin üstteki eğimli olan bölüme göre çıkıntılı bırakılmış olması, en altta bir torus yapılabilecek izlenimi doğurmaktadır. Bu durumda kaidelerin, alttaki torusu üsttekine göre çıkıntılı işlenmiş Attik tipte olacağı akla gelecektir¹⁴⁴. Bu mezara en yakın Attik olmasa da Attik-Ion tipi kaideye sahip örnekse Telmessos'taki Amyntas'ın mezarıdır¹⁴⁵ ve Karia bölgesi kaya mezarlarında da Attik kaide görülmemektedir. Bununla birlikte bu mezara en yakın olan Ephesos tipi kaideli mezarlarda da alt unsurun üste göre açık biçimde çıkıntı içerdiği bir kaide örneği yoktur. Belki buradaki çıkıntının da daha sonra düzeltileceği düşünülebilir. Sonuçta buradaki kaidelerin Attik ya da Ephesos tipi olacağına dair somut verilerden söz edilememektedir. Yine de genel tercih göz önünde bulundurulduğunda burada Attik kaide uygulamasının planlanmış olması daha uzak bir olasılık gibi durmaktadır.

Kat. no. 5'in kaidelerine (Lev. 4, 6) bakıldığında bunların yerinin konik biçimde hazırlandığı görülmektedir. Alt bölümde eğik ve alçak birer altlık da vardır¹⁴⁶. Buradaki kaidelerin de çevresindeki mezarlarda olduğu gibi Ephesos tipine dönüştürüleceği¹⁴⁷ düşünülebilir. Ancak belirtildiği gibi kaya mezarlarındaki Ephesos tipi kaide uygulamalarında alttaki unsurların üsttekilerden açıkça çıkıntılı olduğu görülmediğinden buradaki konik biçim sorgulanabilir. Bu konik biçim korunacaksa

¹⁴³ Roos 1972, pl. 3, 1; Roos kuşkulu olmakla birlikte bu mezarın kaidelerinin Pers kaideleri ya da Samos tipi kaidelerle ilişkili olabileceği üzerinde de durmuştur (Roos 1972, dn. III, 14).

¹⁴⁴ Attik-Ion tipi kaidelerin hazırlanışıyla karşılaştırmak için bkz. Asgari 1992.

¹⁴⁵ Benndorf – Niemann 1884, 40, fig. 28; Gall 1966, 37, abb. 23; Roos 1989, 66.

¹⁴⁶ Bunların plinthos (Roos 1972, 24) olarak değil de kat. no. 10'daki gibi zeminden çok ayrı düşünülmemeyecek alçak ve düzensiz birer altlık olarak tanımlanması daha doğru görünmektedir.

¹⁴⁷ Roos 1972, 24.

burada Perslerdeki uygulamalara öykünme olabileceği akla gelecektir¹⁴⁸. Anadolu'daki mimari düzene sahip kaya mezarlarının yapımına esin kaynağı olduğu düşünülen Naqsh-e Rostam Nekropolisi'ndeki kaya mezarlarının¹⁴⁹ "Akhaemenid torus kaide" olarak adlandırılan kaidelere sahip olduğu daha önce belirtilmişti. Bu kaide tipi dışında Pers saraylarında kullanılan ikinci kaide tipi ise "çan kaide"dir¹⁵⁰. Bu tipte, kaide bir çan biçiminde (Lev. 4, 7-8) olduğundan yapım aşamasında konik bir biçim alacağı düşünülebilir. Ancak Karia bölgesi kaya mezarlarında böyle bir kaide tipi olmadığı için kat. no. 5'in kaidelerinin çan tipi kaideye dönüştürüleceğini söylemek güçtür ki mezarlarda genel olarak mimari anlamda bir Pers etkisi de görülmemektedir. Belki bu konik görüntünün daha sonra düzeltileceği ya da kaidelerin, alt unsurları çıkıntılı olan Ephesos tipi kaidelere dönüştürüleceği daha yüksek bir olasılık olarak değerlendirilebilir. Kat. no. 5 dışında Idyma'daki kat. no. 33'ün de bitirilmemiş konik bir kaideye (Lev. 36, 3-4) sahip olduğu belirtilmelidir.

1.1.1.2. Sütun gövdeleri

Karia bölgesi kaya mezarlarındaki sütun gövdelerinin hiçbirinde yiv açılmamıştır. Mezarların birçoğunun yapımı tam olarak tamamlanmamış olduğundan sütun yivlerinin açılmasına da sıranın gelmemiş olduğu düşünülebilecek dahi olsa hiçbir mezarda yiv bulunmaması ve diğer bölgelerde de durumun çoğunlukla bu şekilde olması¹⁵¹ tesadüf olmamalıdır.

Sütun alt ve üst çap ölçüsü alınabilmiş on bir Ion düzenindeki kaya mezarında sütunların yukarı doğru yaklaşık 0 ila 16,5 cm arasında incelendiği görülmekteyken yüzde olarak bakıldığında sütunların yukarı doğru %27,5'e kadar incelendiği belirtilebilir. Kaunos'taki yakın konumda yer alan ve bu açıdan değerleri belli olan mezarlardan kat. no. 4, 5 ve 7'deki sayı değeri (sırasıyla 8,5; 10 ve 8,5 cm) ve yüzde (%14,53; %13,235 ve %13,281) yakınlığına dikkat çekilebilir. Bu mezarlar gibi Kaunos'taki büyük mezarlardan olup sözü edilen mezarlardan farklı konumda yer alan

¹⁴⁸ Kuşkuyla birlikte Roos da bu olasılıktan söz etmiştir (Roos 1972, dn. III, 14).

¹⁴⁹ Henry 2009, 161; Henry 2010c, 116.

¹⁵⁰ Wesenberg 1971, 105.

¹⁵¹ Roos 1972, 18; Yivli sütunlara sahip kaya mezarı olarak Lykia bölgesindeki Kyaneai (Çevik 2002, res. 30), Limyra (Akurgal 1961, 130, abb. 84) ve Antiphellos'tan (Texier 1849, pl. 198) Ion düzeninde birer örnek gösterilebilir.

kat. no. 10'daki sayı değerinin de (11 cm) bu örneklere yakın olduğu, ancak bu mezardaki yüzdenin (%18,033) sözü edilen mezarlarda olana göre biraz daha yüksek kaldığı görülmektedir. Bu mezarların etkisinde olduğu düşünülen¹⁵² Dalaman'daki kat. no. 23'teki yüzde (%21,818) ise bunlarda olandan yüksek olmakla birlikte, kat. no. 10'daki sayı değerinin bu mezardakine (12 cm) çok yakın olduğu, yüzdeninse bu mezardakinden çok uzak olmadığına dikkat çekilebilir. Aralarındaki paralellik açık olan¹⁵³ mezarlardan Idyma'daki kat. no. 29 ve 32 ile Kaunos'ta birbirine yakın sayılabilecek konumda yer alan kat. no. 15 ve 18'inse bu açıdan birbirleriyle oldukça ilgisiz olduğu görülmektedir. Mezarların sütunlarındaki daralma, Vitruvius'un sütun yüksekliklerine dayalı olarak söz ettiği ilkelere¹⁵⁴ göre olması gerekenlerden düşük değerler göstermektedir.

I.1.1.3. Sütun başlıkları

Ion düzeninde ve sütunlu olan Karia bölgesindeki otuz bir kaya mezarından sekizi (kat. no. 4, 5, 7, 10, 15, 29, 32, 35) volüt spiralleri işlenmiş başlıklara sahiptir (Lev. 5, 1-8; 6, 1-2). Beş mezarın (kat. no. 1, 6, 18, 20, 23)¹⁵⁵ başlıklarında volütlerin yerleri hazırlanmış¹⁵⁶, ancak bunların spiralleri işlenmemiştir. Başlıkların bu durumu da onları Ion düzeninde tanımlamak için yeterlidir. Biçimleri itibarıyla Ion düzeninde olduğu anlaşılan, ancak ön bölümlerindeki hasardan dolayı volüt spirallerinin işlenip işlenmediği anlaşılamayan başlıklara sahip mezarların sayısı ise beştir (kat. no. 8, 24, 27, 28, 33). Bunlardan kat. no. 8'deki daha iyi durumda olan sol başlığın az da olsa gözlemlenebilen ön bölümlerinin, bu mezardaki başlıklarda büyük olasılıkla volüt spirallerinin işlenmediğine işaret ettiği belirtilebilir. Beş mezarda¹⁵⁷ (kat. no. 2, 9, 11, 16, 19) ise başlıklar, çoğunlukla dikdörtgen biçimli olmak üzere, bitirilmeden bırakılmıştır. Ancak bu mezarlar Ion düzeninde olduğundan bunlardaki başlıkların da

---

¹⁵² Roos 1985, 39.

¹⁵³ Roos 2006, 47, 55.

¹⁵⁴ Vitruvius III, III, 12.

¹⁵⁵ Kat. no. 1'in sütun başlıkları bugün görülememektedir. Roos da bir araştırmasında başlıkların olmadığını belirtmesine (Roos 1968, 151) karşın daha sonraki araştırmasında başlıklarla ilgili bilgiler vermiştir (Roos 1972, 69).

¹⁵⁶ Roos'a göre kat. no. 36'nın sağ sütun başlığı da burada volüt yapılacakmış izlenimi uyandırmaktadır (Roos 2006, 30). Bu durumda bu beş mezara kat. no. 36 da eklenebilir. Ancak Spanu'ya göre ise başlıklarda tanımlanabilecek hiçbir mimari detay yoktur (Spanu 1997, 170).

¹⁵⁷ Kat. no. 21'deki başlığı tanımlamak güç olduğundan, sözü edilen mezar bu gruba eklenmemiştir. Kat. no. 22'de ise başlıkların yapımına dair hiçbir iz yoktur.

çok büyük olasılıkla Ion başlığına çevrileceği düşünülür. Beş mezarda da (kat. no. 13, 14, 17, 37, 38) başlıklar tahrip olmuş olduğundan ya da bugün tamamıyla yerinde olmadığından bunların düzenine dair bir bulgu olmasa da yine mezarların Ion düzeninde olmasından dolayı bunlardaki başlıkların da büyük olasılıkla Ion düzeninde olması beklenmektedir.

Bağımsız yapılarda başlıkların yapım aşamalarını inceleme olanağı çoğunlukla olmadığından¹⁵⁸ kaya mezarlarındaki yapımı tamamlanmamış başlıklar, Ion başlıklarının yapım aşamalarını aydınlatması açısından yararlıdır¹⁵⁹. Buna göre başlıklara ilk olarak dikdörtgen biçimi verilip bunların ekhinus ve abakus çıkıntılarının belirlendiği¹⁶⁰ ve ardından volüt yerlerinin hazırlandığı anlaşılmaktadır. Daha sonra da düzleştirilen başlık yüzeylerine detaylar işlenmiştir.

Başlıklarının alt bölümleri gözlemlenebilmiş olan mezarlardan kat. no. 15 ve 18¹⁶¹ dışındakilerin (kat. no. 4-8, 10, 20, 23, 29, 32, 35) başlıkları altında astragal bulunmaktadır¹⁶². Astragallerde genellikle görülen inci-makara süslemesiyle¹⁶³ ise kaya mezarlarının hiçbirinde karşılaşılmaz. Idyma'daki bu açıdan gözlemlenebilen mezarlarla (kat. no. 29 ve 32) Mergenli'deki kat. no. 20'de ön bölümde astragal bulunmasına karşın bu profil, polster altlarında devam etmemektedir.

Volüt spiralleri işlenmiş, dolayısıyla başlık yapımı çoğunlukla bitirilmiş olan sekiz mezarda, Ion başlıkları için MÖ 5. yy.dan beri bir prensip olarak kabul edilmiş¹⁶⁴ ekhinus bölümünde Ion kymationu bezemesinin işlenmesi beklenecektir. Ancak bu

---

¹⁵⁸ Bununla birlikte son şekli verilmemiş ya da bilinçli olarak işlenmemiş başlıklar bağımsız yapılarda da yok değildir. Bkz. Alzinger 1972, abb. 24a-b; Bingöl 2012, 265-266.

¹⁵⁹ Mermer ocaklarında bulunan, çeşitli yapım evrelerinde tamamlanmadan bırakılmış başlıklar da Ion başlıklarının yapım aşamalarını aydınlatması (Asgari 1990, 98, res. 20-22) açısından aydınlatıcı olmaktadır.

¹⁶⁰ Ekhinus ve abakus çıkıntısının izlenebildiği tek örnek kat. no. 2'dir.

¹⁶¹ Kat. no. 15'in başlıkları oldukça kireçlenmiş olduğundan gözlem yapmak zor olsa da mevcut görünüş bu mezarın sütunlarında astragal olmadığına işaret etmektedir. Kat. no. 18'de ise Roos'un astragal yerine olduğunu söylediği 1 cm kalınlığındaki şerit (Roos 1972, 57), tarafımızca saptanamamıştır. Roos, söz ettiği bu unsurun 1 cm kalınlığında olduğunu belirtmekle birlikte; araştırmacının, mezarların başlık ölçülerini yayımladığı tablosundaki (Roos 1972, 69) astragal yüksekliklerinin belirtildiği bölümde (*height of anulus*) bu mezarın 3,5 cm yüksekliğinde astragale sahip olduğu bilgisinin verilmiş olması, burada bir karışıklık olduğunu düşündürmektedir.

¹⁶² Astragal ile anlatılmak istenen yarım daire profili de olsa (Raubitschek 1983, 13) kat. no. 20'deki gibi düz şerit biçiminde olup da Ion sütunlarında astragalin bulunması gereken yerde olan profiller de bu bölümde astragal genel çerçevesi içerisinde değerlendirilmiştir.

¹⁶³ Shoe 1936, 6; Raubitschek 1983, 16.

¹⁶⁴ McGowan 1997, 209, dn. 2.

sekiz mezardan üçünde (kat. no. 7, 15, 32)¹⁶⁵ bu bölümler bezemesiz ovolo biçimindedir. Bununla birlikte kural dışı örnekler başka yapılarda da yok değildir. Örneğin Atina'da MÖ 6. yy. ile birlikte 5. yy.da da bezemelerin taşa işlenmiş olmasından çok boya ile yansıtıldığı¹⁶⁶ bilinir. Bunun dışında Olympia Philippeionu'nda olduğu gibi Miller'ın Makedon tipi başlık olarak gösterdiği Ion başlıklarında da bu tip detaylar taşa oyularak değil, boya ile yansıtılmaktadır¹⁶⁷. Makedon tipi kaidelere sahip olan mezarlara bu açıdan bakıldığında bir tanesi (kat. no. 14) tahribattan dolayı incelenememekteyken diğer mezarın (kat. no. 18) başlıklarında (Lev. 6, 3) ise ekhinus bölümleri bezemesiz olmakla birlikte, bu mezarın başlıkları detayları işlenmeden bırakılmış olduğundan sözü edilen mezar da bu açıdan sağlıklı bir veri sunmamaktadır. Bu mezarlara yakın konumda olan ve kaide açısından bu mezarlarla benzerlik taşıyan kat. no. 15'in başlıklarıysa kireçten dolayı kötü durumda olsa da buradaki ekhinusların bezemesiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, sözü edilen diğer mezarlarda da bu bölümlerde bezeme olmadığı ya da planlanmadığı olasılığını güçlendirmektedir. Ekhinusu boş olan başlıklara sahip mezarların bu bölümlerinde Ion kymationlarının boya ile yansıtıldığı düşünülebilir. Bu durumda İskender sonrasında yapıldığı düşünülen kat. no. 15'te Makedon etkisi olma olasılığında söz edilebilir. Belki kat. no. 7 ve 32 içinse bu noktada bir Attika etkisinden söz etmek olanaklıdır. Bununla birlikte başlıklarının yapımı çoğunlukla tamamlanmamış olan mezarlar için Roos'un düşündüğü¹⁶⁸ gibi, bu mezarlarda da bu bölümlerin işlenmesine geçilmemiş olabileceği de güçlü bir olasılıktır. Kat. no. 32 ile arasında açık paralellik bulunan kat. no. 29'da¹⁶⁹ ve kat. no. 7'nin çevresindeki yapımı ilerlemiş mezarlarda Ion kymationlarının işlenmiş olması da bu görüşü destekleyici veriler olarak sunulabilir.

Volüt spiralleri işlenmiş mezarlardan üçü Kaunos (kat. no. 4, 5, 10), biri Idyma (kat. no. 29), biri Thera'dan (kat. no. 35) olmak üzere beşinin ise başlıklarında Ion kymationu işlenmiştir. Kaunos'takilerde kymation; bir tam (ortada), yaklaşık iki yarım

¹⁶⁵ Kat. no. 32'deki volüt spiralleri bugün hasardan dolayı hemen hemen hiç gözlemlenememektedir. Roos her ne kadar çiziminde (Roos 2006, pl. 56, 1) volüt spirallerini belirtmiş olsa da benzer durumu dile getirmiştir (Roos 2006, 53). Roos'un gözlem yaptığı sırada başlığın durumu için bkz. Roos 2006, pl. 29, 1.

¹⁶⁶ Shoe-Meritt 1969, 188; Shoe-Meritt 1996, 121; McGowan 1997, 210.

¹⁶⁷ Miller 1973, 198, dn. 45; Ayrıca bkz. Puchstein 1887, abb. 23.

¹⁶⁸ Roos 1972, 27.

¹⁶⁹ Roos 2006, 46-47.

yumurta ve iki mızrak ucundan oluşmaktadır. Thera'daki örnekte üç yumurta da bağımsız olarak görülürken Idyma'dakinde üç yumurtadan yanlarda olanlarının dış kabuk bölümleri, orta ve üstlerde, volütler tarafından kapatılmıştır.

İncelenebilen on bir mezarda ekhinus genişliklerinin, kendi yüksekliklerinin kaç katı olduğuna bakıldığında ekhinusu kymationlu işlenmiş örneklerle diğerleri arasında keskin bir farklılık yok gibidir¹⁷⁰. Roos da Kaunos'taki mezarlarda bulunan oranları göstererek kymationların oldukça dar olduğunu vurgulamakla birlikte ekhinus genişliğinin, yüksekliğinin 4 katından fazla olmayan başka örneklerde beş yumurta işlenebilmiş olduğundan¹⁷¹, yumurta sayılarının az olmasını ekhinusların normalden dar olmasına bağlamak konusunda kuşkuludur. Ancak yumurta sayısının az olması genel olarak kymationun dar olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Baran, üç yumurtalı Ion başlıklarına MÖ 510-470 yılları arasından çeşitli örnekler verirken bu durumun büyük olasılıkla başlıkların boyutundan kaynaklandığını belirtmiştir¹⁷². Bean ve Cook'un çalışması içerisinde, Ion kymationunda üç yumurta bulunan Halikarnassos'tan bir başlığı değerlendiren W. H. Plommer¹⁷³ ile aynı başlık üzerine çalışan Roland Martin¹⁷⁴ de yumurta sayısının dört-beş yerine üç oluşunu, volütlerin boyutu yüzünden kymationun dar olmasına bağlamaktadır. MÖ 5. yy.ın ilk çeyreğine tarihlendirilen¹⁷⁵ bu Halikarnassos başlığına ise bölgeden erken bir örnek olması nedeniyle dikkat çekilebilir.

Bazıları Kaunos'taki örnekler gibi bir tam, iki yarım yumurtalı¹⁷⁶ olacak biçimde düzenlenmiş üç yumurtalı Ion başlıklarına sahip yapılara Orhan Bingöl de Hellenistik Dönem'e ait tek örnek olan Sardes Artemis Tapınağı ile birlikte Traian Dönemi, MS 5. yy. ve bunlar arasındaki dönemlerden örnekler göstermiştir. Bunların birçoğu dış yumurtalarının yanında yaprak motifleri ve bazıları da yapraklarla birlikte mızrak ucu barındırmasıyla¹⁷⁷ kaya mezarı örneklerinden ayrılmaktadır. Sözü edilen ekhinus üst köşelerindeki palmet yaprağı motifleri Karia bölgesi kaya mezarlarının hiçbirinde

¹⁷⁰ Değerlere göre sıralama yapılacak olursa kat. no. 32, 29, 4, 18, 1, 7, 10, 35, 5, 23 ve 15'teki oranların 1,8; 1,989; 2,118; 2,625; 2,786; 2,889; 2,923; 3,15; 3,333; 3,333 ve 3,8 olduğu görülür.

¹⁷¹ Roos 1972, 70.

¹⁷² Baran 2010, 52.

¹⁷³ Bean – Cook 1955, 171.

¹⁷⁴ Martin 1959, 70.

¹⁷⁵ Baran 2010, 53, lev. 42, 1; lev. 43, 1.

¹⁷⁶ Bingöl 1980, 39.

¹⁷⁷ Bingöl 1980, 35-40.

bulunmamaktadır. Benzer biçimde yapraksız işlenmiş başlıklara Erekhtheion¹⁷⁸, Bassai Apollon Tapınağı, Olympia Heraionu, Lykia kaya mezarları¹⁷⁹ ile birlikte MS 2. ve 5. yy.lardan geç örneklerde de rastlanmaktadır¹⁸⁰. Nereidler Anıtı'ndaki sütun başlıkları da bu açıdan kaya mezarlarıyla uyumluysa da en az dört yumurtalı kymation¹⁸¹, buradaki başlıkların kaya mezarlarındaki uygulamalardan farklı bir özelliği olarak dikkat çekmektedir.

Roos, volüt spiralleri işlenmemiş olan kat. no. 1'in başlıklarında ise iki kymation olduğunu belirtmiştir¹⁸². Ancak araştırmacı, başlıklar için kymation ifadesini ekhinusu kastederek kullandığından¹⁸³ ve bu mezardaki yumurtalardan da söz etmediğinden, mezarın bu bölümlerinde Ion kymationunun işlenmemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Kat. no. 4, 7 ve 29'un başlıklarındaki ekhinus bölümünden kanalis geçişlerde kanalis alt bordürlerinin eğimi yüzünden ekhinusların yan bölümleri de yukarı doğru eğimliyken alt kanalis bordürü bulunmayan kat. no. 10 ve 35'in başlıklarında bu geçiş bölümleri, dolayısıyla ekhinus üstleri düzdür. Kat. no. 5'te ise kanalis alt bordürü eğimli olmakla birlikte ekhinus ile kanalis arasında boşluk bulunduğundan kanalis bordürüyle bağlantısı bulunmayan ekhinus üst bölümü düz işlenmiştir. Kalan diğer örneklerde başlıklar çok az tamamlanmış ya da hasarlı olduğundan bunların üzerinde gözlem yapmak zor olsa da izlenebildiği kadarıyla bu bölümler diğer örneklerde de düz gibidir. Yalnızca kat. no. 20'nin ortadaki sütunlarından sağda olanının -fark etmesi zor da olsa- ekhinus bölümünde eğim olduğu görülmektedir¹⁸⁴ (Lev. 6, 4). Bu örnek gibi sözü edilen örneklerin birçoğunda yalnızca başlığın düzleştirilmesi ve detaylar işlenmeden biçimlendirilmesi tamamlanmış olduğundan bu konuda kesin bir yargıda bulunmak hatalı olabilir. Bu durumda bu geçiş bölümünün ya da ekhinus üstlerinin düz olmasını kaya mezarlarının karakteristik bir özelliği olarak göstermek de sakıncalı olacaktır. Ancak Otto Puchstein'in çizimlerinde¹⁸⁵ Myra ve Telmessos'tan

¹⁷⁸ Puchstein 1887, abb. 16.

¹⁷⁹ Roos 1972, dn. IV, 25; Roos 1985, pl. 58, 1; pl. 59, 2.

¹⁸⁰ Bingöl 1980, 35-36, 39-40; taf. 15, 156; taf. 20, 292; taf. 20, 294.

¹⁸¹ Puchstein 1887, abb. 19; Coupel – Demargne 1969, pl. 33; Ginouvès 1992, pl. 45, 1.

¹⁸² Roos 1972, 18, 69.

¹⁸³ Araştırmacı, sütun başlığı ölçülerini verdiği tablosunda Ion kymationu işlenmemiş örneklerin de ekhinus yüksekliklerini "kymation yüksekliği" olarak değerlendirmiş ve sözü edilen örneklerin ekhinus bölümlerinden metin içerisinde de kymation olarak söz etmiştir (Roos 1972, 69).

¹⁸⁴ Roos'un çizimde bu bölümler düzdür (Roos 1985, pl. 66, 2).

¹⁸⁵ Puchstein 1887, abb. 24-25.

(Amyntas'ın mezarı) birer kaya mezarı ile Roos'un çizimlerinde¹⁸⁶ Krya'dan iki kaya mezarında da bu bölümlerin düz yansıtılması, kaya mezarlarında bu uygulamanın sıklıkla tercih edildiği düşüncesini destekleyebilir. Bununla birlikte Roos'un çizimlerinde tamamlanmamış örneklerin de bu bölümlerinin net bir biçimde düz yansıtılmış¹⁸⁷ olması, çizimler üzerinden değerlendirilen Lykia örneklerine kuşkuyla yaklaşılması gerektiğini düşündürmektedir. Bunların dışında bu özellik bağımsız yapılarda da vardır¹⁸⁸. Bu özelliğe sahip yapıların birçoğunun kat. no. 10 ve 35 gibi alt kanalis bordürüne sahip olmayan ya da kat. no. 5 gibi ekhinusu ile kanalis bordürü arasında boşluk bulunan örneklerden oluşması şaşırtıcı değildir.

Kat. no. 5'in başlıklarındaki sözü edilen boş bölümünün¹⁸⁹ benzeri Nereidler Anıtı'nın başlıklarında da vardır ve Erekhtheion'da olduğu gibi giyoş motifıyla süslüdür¹⁹⁰ (Lev. 6, 5-6). Roos bu yüzden kat. no. 5'teki bu bölümde boyalı bezeme olabileceğini düşünmektedir¹⁹¹. Bu bölüme sahip başlıkları olan başka yapılarda da sıklıkla burasının doldurulmuş olması¹⁹², bu bölümün bir motif için ayrıldığı görüşünü destekler. Ancak kat. no. 5'teki gibi bu bölümün boş olduğu Priene Athena Tapınağı¹⁹³, Atina Propylaia, Ilissos ve Nike tapınakları gibi örnekler¹⁹⁴ de dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte sözü edilen bu örneklerde buraların boş bırakılmasının nedeni olarak bu bölümlerin çok küçük tutulması ileri sürülebilir. Kat. no. 5'teki gibi süsleme için yeterli boşluk olmasına karşın bu bölümü boş olan bir örnek olarak Atina Hadrian Stoası¹⁹⁵ gösterilebilmektedir. Verilen örnekler ve Schädler'in ifadeleri¹⁹⁶ ışığında bu uygulamanın Attik bir özellik olduğu belirtilebilir¹⁹⁷. Kat. no.

¹⁸⁶ Roos 1985, pl. 58, 1; pl. 59, 2.

¹⁸⁷ Roos 1972, pl. 30, 1; pl. 56, 2; Roos 1985, pl. 51, 1; pl. 61, 2; pl. 66, 2.

¹⁸⁸ Farklı dönemlerden örnekler için bkz. Puchstein 1887, abb. 4, 7-8, 10-16, 19, 21b, 22-23, 27-28, 30-34; Alzinger 1972, abb. 3-4, 19, 21, 30a; Dinsmoor 1975, fig. 49; Barletta 2000, fig. 133; Bingöl "yatay kymation" olarak söz ettiği bu tipte başlıklara Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nden çok sayıda örnek göstermiştir (Bingöl 1980, 26-40).

¹⁸⁹ Yukarıda söz edilen kat. no. 1'deki ekhinus düzenlemesinin kat. no. 5'tekine benzer olup olmadığı konusunda, kat. no. 1'in başlıkları bugün gözlemlenemiyor olduğundan kesin bir yorum yapılamamaktadır.

¹⁹⁰ Coupel – Demargne 1969, 75-76, pl. 33.

¹⁹¹ Roos 1972, 66, dn. IV, 15.

¹⁹² Bazı örnekler için bkz. Puchstein 1887, abb. 4, 7, 16-17; Shoe-Meritt 1996, fig. 20-21, 25-26.

¹⁹³ Rumscheid 2000, res. 104, 115-116.

¹⁹⁴ Puchstein 1887, abb. 10-12.

¹⁹⁵ Alzinger 1972, abb. 30a.

¹⁹⁶ Schädler 1992, 289.

¹⁹⁷ Elizabeth P. McGowan da iki aşamalı ekhinus olarak değerlendirdiği bu özelliği, Atina'daki MÖ 5. yy. İon başlıkları için ayırt edici bir karakteristik olarak göstermektedir (McGowan 1997, 209-210).

5'e bu Attik etkinin Nereidler Anıtı aracılığıyla gelmiş olması son derece olası görünmektedir.

Volüt spirallerinin işlenmemiş olduğu örneklerde kanalis bordürlerinin olmaması olağandır. Ancak volüt spiralleri işlenmiş sekiz örnekten dördünde de (kat. no. 10, 15, 32, 35) kanalis alt bordürü eksiktir. Myra ve Telmessos'tan (Amyntas'ın mezarı) birer¹⁹⁸, Krya'dan da iki kaya mezarı¹⁹⁹ bunlara paralel örnekler olarak gösterilebilir. Bingöl, bu özelliğe sahip olan başlıkların Arkaik-Klasik dönemlerde de görüldüğünü belirtip bunlara Geç Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nden örnekler göstermiştir²⁰⁰. Nereidler Anıtı'nda ise alt kanalis bordürü bulunmakla birlikte kanalisin iki bölüme ayrılmış²⁰¹ olması, anıtın tüm Karia bölgesi kaya mezarlarından ayrılan bir özelliği olarak gösterilebilir.

Roos, Kaunos'taki kat. no. 4, 5, 7 ve 10'un başlıklarındaki volütlerin çok kısa olduğunu göstermiştir²⁰². Diğer mezarlarda da durum çok farklı değildir. Hatta Kaunos'taki kat. no. 15'teki volütler daha da kısadır. Idyma'daki kat. no. 32'nin volütleri de Roos'un çizimine bakıldığında kat. no. 15'tekilerden çok farklı görünmese de Roos'un belirttiği²⁰³ gibi bu mezardaki volütler tam olarak (bugün neredeyse hiç) gözlemlenmemektedir. Karia bölgesindeki kaya mezarlarında karakteristik bir özellik olarak görülen kısa volüt spirallerine Lykia kaya mezarlarında da yer yer rastlanır²⁰⁴. Atina ve dolaylarından da MÖ 6. ve 5. yy.lara ait benzer örnekler²⁰⁵ gösterebilmek olanaklıdır. Bunlara Miletos'tan Arkaik Dönem'e ait bir başlık²⁰⁶; Halikarnassos'tan biri MÖ 5. yy.ın ilk çeyreğine, diğeri de benzer biçimde MÖ 5. yy. başlarına tarihlendiği düşünülen iki başlık²⁰⁷ ve Mylasa'dan MÖ 5. yy.ın 2. çeyreğine tarihlendirilen bir başka örnek²⁰⁸ de eklenebilir. Halikarnassos'tan sözü edilen ilk

¹⁹⁸ Puchstein 1887, abb. 24-25.

¹⁹⁹ Roos 1985, pl. 58, 1; pl. 59, 2.

²⁰⁰ Bingöl 1980, 25.

²⁰¹ Coupel – Demargne 1969, 76, pl. 33.

²⁰² Roos 1972, 69.

²⁰³ Roos 2006, 53, pl. 56, 1.

²⁰⁴ Krya (Roos 1985, 35) ve Antiphellos'taki (Texier 1849, pl. 198; Puchstein 1887, abb. 26) örnekler Karia bölgesi örnekleriyle daha uyumluyken Myra'daki mezar ve Amyntas'ın mezarında (Puchstein 1887, abb. 24-25) da volüt spiralleri çok uzun olmamakla birlikte özellikle anılan son mezardaki spiraller Karia örneklerine göre daha uzundur.

²⁰⁵ Bazı örnekler için bkz. Puchstein 1887, abb. 8-9; Shoe-Meritt 1996, fig. 20, 21, 23, 28.

²⁰⁶ Koenigs 1980, abb. 5.

²⁰⁷ Baran 2010 49-56, lev. 42, 1; lev. 43, 1; lev. 45, 1-2; lev. 47, 1-2.

²⁰⁸ Baran 2010, 60-63, lev. 53, 1-2.

başlığın yukarıda gösterildiği üzere Ion kymationun üç yumurtalı olması²⁰⁹ ve Mylasa'daki başlıkta alt kanalis bordürünün belirtilmemiş olması²¹⁰ da kaya mezarlarından bazı örneklerle paraleldir. Nereidler Anıtı²¹¹ ve Maussoleion²¹² gibi mezar anıtlarındaki volüt spirallerininse kaya mezarı örneklerindeki gibi daha uzun olduğu söylenebilir. Verilen örnekler, kısa volüt spirallerine daha çok MÖ 6. ve 5. yy.larda rastlandığına işaret etmektedir.

Kat. no. 15 ve 32'de volüt bitimleri, kat. no. 32 için Roos'un çizimi²¹³ kabul edilirse kanca biçimindedir. Ancak kat. no. 32'nin birçok noktada paralellik taşıdığı²¹⁴ kat. no. 29'un sütun başlığı dikkate alındığında kat. no. 32'deki volüt bitimlerinin kanca biçiminde olması düşük bir olasılık gibi görünmektedir²¹⁵. Dinu Theodorescu'nun Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlerden gösterdiği bazı örnekler arasından bu tip volüt bitimlerine MÖ 6. yy.dan Ephesos Artemis ve Didyma Apollon tapınaklarının sütun başlıkları ile birlikte adalardan da çoğunlukla adak sütunlarının başlıklarında rastlanırken bazı MÖ 5. yy. örneklerinde de görülen bu uygulamaya bu tarihten sonra rastlanmamaktadır²¹⁶. Bu veriler ışığında sözü edilen uygulama bir Arkaik Dönem ve MÖ 5. yy. özelliği²¹⁷ olarak gösterilebilir. McGowan bu şekilde volüt gözü bulunmayan başlıklarda gözlerin boya ile yansıtılmış olabileceğini dile getirmektedir²¹⁸. Aynı durum kaya mezarı örnekleri için de düşünülebilir. Diğer kaya mezarı örneklerindeki volüt bitimlerine bakıldığında kat. no. 29 bir istisna oluşturmaktadır. Burada volüt spiralleri merkeze ulaşmaz ve merkezlerde rozet yerleştirileceği düşünülen²¹⁹ birer delik bulunur. Daha çok Anadolu ve kuzey Ege ile

²⁰⁹ Bean – Cook 1955, 171; Martin 1959, 65, 70; Baran 2010, 52.

²¹⁰ Baran 2010, 60.

²¹¹ Puchstein 1887, abb. 19; Coupel – Demargne 1969, 76, pl. 33; Ginouvès 1992, pl. 45, 1.

²¹² Bingöl 1980, taf. 1, 138.

²¹³ Roos 2006, pl. 56, 1.

²¹⁴ Roos 2006, 47, 55.

²¹⁵ Kat. no. 29'un korunmuş olan sol başlığındaki ekhinus bölümünde Ion kymationu işlenmişken kat. no. 32'nin korunmuş olan sağ başlığının ekhinusunda ise bezeme bulunmaması, bu mezarda volüt spirallerinin de işlenmemiş olabileceğini akla getirmektedir.

²¹⁶ Theodorescu 1980, pl. 2.

²¹⁷ Theodorescu'nun örnekleri (Theodorescu 1980, pl. 2) dışında Samos Hera Tapınağı'nın Polykrates Dönemi evresine ait sütun başlıkları (Alzinger 1972, abb. 3), Miletos (Koenigs 1980, abb. 5) ve Teos'tan (Uz 2013, 37-38, lev. 23) birer Arkaik Dönem başlığı ile Karia bölgesinden (Beçin) MÖ 500-480 yıllarına tarihlendirilen bir örnekte de (Baran 2010, 48-49) bu uygulamaya rastlanmaktadır. Werner Kirchoff'un göstermiş olduğu MÖ 7, 6 ve 5. yy.lardan bu tarz başlıklar için ayrıca bkz. Kirchoff 1988, taf. 1, 1-5, 8; taf. 2, 1-2, 5-6; taf. 3, 1-2.

²¹⁸ McGowan 1997, 223, dn. 70.

²¹⁹ Roos 2006, 46.

ilişkilendirilen²²⁰ bu uygulamanın erken dönem Aiol başlıklarında ortaya çıktığı, MÖ 4. yy.da yaygınlaştığı, Hellenistik Dönem’de seyrek görülüp Roma Dönemi’nde hiç görülmediği saptanmıştır²²¹. Volüt spiralleri işlenmiş başlığa sahip diğer mezarlardaysa (kat. no. 4, 5, 7, 10, 35) volüt bitimleri göz ya da disk biçimindedir.

Roos, Kaunos’ta yer alan dört mezardaki (kat. no. 4, 5, 7, 10) volüt gözlerinin konumlarını Butler’ın gösterdiği yirmi örnekle karşılaştırıp²²² aralarında bir paralellik saptayamamış, ancak kat. no. 4, 5 ve 10’un Yunanistan Arkaik başlıklarıyla az da olsa benzerlik taşıdığını belirtmiştir²²³. Kaya mezarlarında volüt gözleri ya da merkezlerinin çoğunlukla ekhinus orta hizasında, yer yer daha da yukarılarda konumlandığı görülmektedir. Bu özellik MÖ 6 ila 4. yy. arası Ion başlıklarıyla²²⁴ paraleldir. Hellenistik Dönem ve özellikle Roma Dönemi’nde ise Bingöl’ün gösterdiği örnekler²²⁵ ışığında -yer yer aykırı örnekler olmakla birlikte- genellikle volüt gözlerinin daha aşağıda (ekhinusun alt bölümleri hizası, bazen de daha aşağısı) olma eğilimi içinde oldukları anlaşıldığından, bu dönemlerdeki örneklerin kaya mezarı örneklerinden ayrıldığı söylenebilir. Şu da belirtilmelidir ki volüt gözü konumlarının kaya mezarlarındakilerle benzer olduğu Arkaik ve Klasik dönemlerden örneklerde²²⁶ dahi volütler genellikle ekhinus bölümünden oldukça aşağıya kadar uzanırken kaya mezarlarındaki (kat. no. 4, 6, 7, 10, 23, 35) volütlerse çoğunlukla ya astragal hizasında ya bundan biraz daha yukarıda ya da bu bölümünün biraz altında olmalarıyla farklıdır²²⁷. Kat. no. 5, 15, 18, 20, 29 ve 32 ise bu durumun nispeten daha normal olduğu örnekler olarak gösterilebilir. Kaya mezarları, bu farklı uygulamayla Nereidler Anıtı’ndan²²⁸ da ayrılmaktadır.

---

²²⁰ Barletta 2000, 213.

²²¹ Söğüt – Gürsoy 2016, 755-756; Bu konuyla ilgili bkz. Shoe-Meritt 1982, 86; Roos 2006, 48; Ayrıca bkz. Lev. 6, 7.

²²² Karşılaştırmak için bkz. Butler 1925, ill. 115; Roos 1972, fig. 2.

²²³ Roos 1972, 69.

²²⁴ Theodorescu 1980, pl. 2.

²²⁵ Bingöl 1980, taf. 1-20.

²²⁶ Theodorescu 1980, pl. 2.

²²⁷ Lykia kaya mezarlarında da bu durum bazı örneklerde (Puchstein 1887, abb. 25; Roos 1985, pl. 58, 1; pl. 59, 2) Karia’daki gibiyken Myra’da (Puchstein 1887, abb. 24) bu açıdan diğer yapılarıdaki örneklere daha yakın bir uygulama da gösterilebilir ki bu mezarda gözlerin konumu da Hellenistik Dönem ve özellikle Roma Dönemi örneklerine daha yakındır.

²²⁸ Puchstein 1887, abb. 19; Coupel – Demargne 1969, 76, pl. 33; Ginouvès 1992, pl. 45, 1.

Kaunos'taki kat. no. 4, 6, 7 ve 10'un volüt yüksekliklerinin hemen hemen aynı olması²²⁹, bu başlıklarda diğer oranlamalara dikkat edilmeksizin volüt yüksekliklerinin birbirinden kopya edilerek yapıldığını düşündürmektedir²³⁰.

Çok kaba durumda bırakılmış²³¹ ya da hasarlı başlıklar sayılmazsa iki mezarın (kat. no. 10 ve 20) sütun başlıkları dışında diğer mezarlardaki (kat. no. 4-7, 15, 18, 23, 29, 32, 35) Ion başlıklarında abakus bulunmaktadır. Abakusa sahip olmayan Ion başlıklarıyla MÖ 6. ve 5. yy.larda karşılaşmak olanaklıdır²³². Çoğu mezarın abakus profilini gözlemlemek zor olsa da mezarlarda bu noktadaki genel profil tercihinin bezemesiz ovolo olduğu anlaşılır²³³. Bezemesiz abakuslara Bingöl, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nden çok sayıda örnek göstermiştir²³⁴. Bununla birlikte bu tür başlıklar yalnızca belirtilen dönemlerde görülmez. Bezemesiz ekhinuslardan söz edilirken belirtildiği gibi MÖ 6. ve 5. yy. Atina örneklerinde bezemelerin taşta işlenmiş olmasından çok boya ile yansıtıldığı bilinmektedir²³⁵. Benzer durum Miller'ın Makedon tipi başlık olarak gösterdiği²³⁶ Ion başlıkları için de geçerlidir. Buradan hareketle mezarların abakuslarında da boyalı bezeme olabileceği düşünülebilir.

Başlıkların arka cepheleri çoğunlukla bitirilmemiş durumdadır ya da ön cephelerden eksik çalışılmıştır. Arka cephesi tamamıyla çalışılan başlıklara sahip tek örnek olan kat. no. 4'te de uygulamada ön bölüme göre farklılık görülür.

---

²²⁹ Roos'un verdiği başlık ölçülerine göre (Roos 1972, 69), volütlerin dâhil edildiği başlık yüksekliklerinden abakus yükseklikleri çıkartılarak bulunabilecek volüt yüksekliklerine bakıldığında kat. no. 4, 6 ve 7'nin volüt yükseklikleri 38 cm olup, birbirine eşit iken abakus olmadan işlenmiş ve diğerlerinden farklı konumda yer alan kat. no. 10'daki başlıkların volütleri ise anılan diğer mezarlardaki volütlerden 1 cm daha yüksektir.

²³⁰ Roos 1972, 70.

²³¹ Kaba bırakılmış başlıklardan kat. no. 2'de de abakus yerleri ayrılmıştır.

²³² Bean – Cook 1955, 171; Martin 1959, 69-70; Alzinger 1972, 208; Bu uygulama Kykladik başlıklar için karakteristik bir özellik olarak gösterilebilir (McGowan 1997, 227). Yakın çevredense MÖ 6. ve 5. yy.lara ait Didyma, Miletos, Myus (Alzinger 1972, abb. 7-9) ve Samos (Alzinger 1972, abb. 4; Bingöl 1980, 49-50) örneklerinde bu özellik görülebilmektedir. Karia bölgesinden Mylasa (Alzinger 1972, abb. 9; Baran 2010, 46) ve Halikarnassos'ta da (Bean – Cook 1955, 169-171; Martin 1959, 66, 68; Alzinger 1972, abb. 10; Baran 2010, 50) MÖ 5. yy. başlarında (Alzinger 1972, 178; Baran 2010, 48, 53) bu tarz örnekler bulunur. Başka örnekler için ayrıca bkz. Theodorescu 1980, pl. 2; Kirchoff 1988, taf. 1-3.

²³³ Roos'un çizimleri ışığında Pergamon ovolosu biçiminde düzenlenmiş oldukları söylenebilecek olan kat. no. 23 ve 32'dekiler (Roos 1985, pl. 61, 2; Roos 2006, pl. 54, 1) ile birlikte kat. no. 4-7, 15 ve 18'deki (Roos 1972, pl. 30, 1; pl. 53, 1; pl. 54, 2; pl. 55, 2; pl. 56, 2; pl. 57, 2) abakusların da ovolo profiline sahip olduğu belirtilebilir. Kat. no. 29'daki abakusun korunmuş alt bölümleri burada da bir ovolo profili olduğuna işaret etmekten kat. no. 27 ve 35'teki profilleri belirlemek güçtür.

²³⁴ Bingöl 1980, 31-39.

²³⁵ Shoe-Meritt 1969, 188; Shoe-Meritt 1996, 121; McGowan 1997, 210.

²³⁶ Miller 1973, 198, dn. 45.

Başlıkların yan cephelerine bakıldığında yalnızca Kaunos'taki kat. no. 7, 8 ve 18'in Attika tipi polstere sahip olduğu görülmektedir (Lev. 6, 8; 7, 1-2). Nereidler Anıtı ve Maussolleion'daki balteuslar kaya mezarlarında olanların aksine bezemeli²³⁷ de olsa Roos'a göre sözü edilen mezarlardaki uygulama için belki birer prototip oluşturmaktadır²³⁸. Diğer kaya mezarlarında ise bu açıdan gözlemlenebilen örneklerde (kat. no. 4-6, 10, 15, 20, 27, 29, 32, 35) Samos tipi polster bulunmaktadır.

Başlıklardaki oranlamalara bakıldığında ekhinus genişliklerinin kendi yüksekliklerine oranı daha önce gösterilmişti. Roos, Kaunos'taki mezarların başlıklarında bulunan ekhinus genişliğinin, tüm başlık genişliğinde kapladığı yüzdeyi gösteren oranları, Puchstein'in çalışmasını referans göstererek değerlendirmiştir²³⁹. Buna göre Hellenistik Dönem için olağan gösterilen değer olan %40, kat. no. 10'daki oran (%39,583) ile oldukça uyumludur. Kaunos dışındaki mezarlar da değerlendirilmeye alındığında kat. no. 23 ve 35'teki oranların (sırasıyla %43,242 ve % 42,954) bunun biraz üzerinde olduğu görülür. Kat. no. 1, 4 ve 5 aşağı yukarı %34 dolaylarındaki oranlarıyla (%34,21; %34,286; %33,981) bu açıdan birbirlerine çok yakın olup Mnesikles'in çalışmalarındaki oran olan %35'e de yakın değerler taşımaktadır. Kat. no. 7 ise (oran: %27,66) Idyma'daki kat. no. 29 ve 32 ile (oranlar: %27,231 ve %23,143) birlikte Arkaik Dönem'de sıklıkla görülebilen %30'un aşağısında orana sahip olmasıyla Kaunos'taki diğer büyük mezarlardan ayrılmaktadır. Bu örneklerle paralel olarak %26 oranıyla Nereidler Anıtı²⁴⁰ da gösterilebilmektedir. Bu noktada Kaunos'ta birbirlerine yakın sayılabilecek konumlarda yer alan kat. no. 15 ve 18'deki oranların %30'un az üzerinde (%30,645 ve %31,818) olmasına da dikkat çekilebilir.

Ekhinus yüksekliğiyle kanalis yüksekliği karşılaştırılabilen on iki kaya mezarında kanalis yüksekliğinin ekhinus yüksekliğine oranına bakıldığında genellikle kanalislerin daha yüksek olduğu görülmektedir. Yalnızca kat. no. 6'da (oran: 0,632) ekhinus daha yüksekken kat. no 4 ve 23'te ekhinus ve kanalis yüksekliği eşittir. Kat. no. 18 ve 35'te (oranlar sırasıyla 1,125 ve 1,083) kanalisler ekhinuslardan yüksek

²³⁷ Attik-Ion tipi (Bingöl 1980, 54)

²³⁸ Roos 1972, 70.

²³⁹ Roos 1972, dn. IV, 17.

²⁴⁰ Roos 1972, dn. IV, 17; Myra ve Telmessos'ta yer alan kaya mezarındaki oranlar da %25 olmasıyla düşük oranlı örneklerle paralellik taşımaktadır (Roos 1972, dn. IV, 22).

olmakla birlikte aralarındaki fark azdır. Kaya mezarlarında olduğu gibi²⁴¹ Hellenistik Dönem'in bitimine kadarki İon başlıklarında da genellikle kanalislerin ekhinuslardan yüksek olduğu görülürken Roma Dönemi'nde durum bunun tam tersidir²⁴². Roos, Maussoleion'un başlıklarındaki kanalis yüksekliğinin, ekhinus yüksekliğinin 2 katı olduğunu belirtmiş ve buna paralel olarak Kaunos'taki kat. no. 5 ve 7'deki başlıkları göstermiştir²⁴³ ki sözü edilen mezarlarda bu oran 2'den de biraz fazladır (oranlar: 2,095 ve 2,333)²⁴⁴. Kat. no. 5'te bu durumun, ekhinus ile kanalis arasındaki boşluktan kaynaklandığı da belirtilebilir.

On iki kaya mezarında ekhinus yüksekliğinin, abakus ve volütler hariç başlık yüksekliğine oranı değerlendirilebilmiştir. Kat. no. 7 ve 15'teki gibi 0,3'ün altındaki düşük değerlere (oranlar sırasıyla 0,29 ve 0,278) yer yer MÖ 6. yy. sonlarında rastlanırken daha çok MÖ 5. yy.da rastlamak olanaklıdır. Kat. no. 1, 5, 10, 29 ve 32'deki oranlar (0,388; 0,323; 0,394; 0,375; 0,409), yüksek oranların görüldüğü Roma Dönemi örneklerine göre genelde düşük olmakla birlikte aşağı yukarı her dönemde görülebilmektedir. Kat. no. 4, 18, 23 ve 35'teki 0,5 ve dolaylarındaki oranlarla da (0,5; 0,471; 0,5; 0,48) her dönemde karşılaşılmaktadır. En yüksek orana (0,613) sahip olan kat. no. 6'daki gibi 0,6 dolaylarındaki değerlere ise ya MÖ 6. yy. gibi erken ya da Roma Dönemi gibi geç dönemlerde rastlanır²⁴⁵.

Yedi mezardaki volüt gözleri arası mesafenin volüt yüksekliğine oranı 1,222 ila 1,644 arasında değişmektedir. Kat. no. 35'te ise oran 2,48 olmasıyla diğerlerinden keskin bir biçimde yüksektir. Kaya mezarlarındaki değerler çoğunlukla diğer yapılardaki değerlerden düşüktür. Bu düşük değerlere en yakın örneklerle genelde Geç Arkaik – Erken Klasik Dönem'de karşılaşılır ki bu örneklerin bir bölümü adak sütunlarıdır²⁴⁶. Geç Klasik Dönem'den de Nereidler Anıtı 1,385'lik²⁴⁷ oranıyla özellikle kat. no. 7'deki orana oldukça yakın bir değer taşımaktadır. Kat. no. 35'teki gibi 2'nin üzerinde

---

²⁴¹ Lykia kaya mezarlarında (Puchstein 1887, abb. 24-26; Roos 1985, pl. 58, 1; pl. 59, 2) ve Nereidler Anıtı'nda da (Theodorescu 1980, tab. 1, n. 17) kanalislerin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

²⁴² Bingöl 1980, 149; Theodorescu 1980, tab.1; Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003, 109-110.

²⁴³ Roos 1972, 70.

²⁴⁴ Oranı belirtilmemiş kat. no. 1, 6, 10, 15, 29 ve 32'deki oranlar sırasıyla 1,571; 0,632; 1,538; 2,6; 1,663 ve 1,444'tür.

²⁴⁵ Mezarlardaki oranlarla karşılaştırılan diğer yapılardaki oranlar için bkz. Theodorescu 1980, tab. 1; Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003, 109-110.

²⁴⁶ Theodorescu 1980, tab. 1.

²⁴⁷ Theodorescu 1980, tab. 1, n. 17.

değerlere sahip başlıklara ise daha çok MÖ 4. yüzyıl, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nin dâhil olduğu süreçte rastlanır. Ancak Theodorescu ve Monica Mărgineanu-Cârstoiu'nun tablolarındaki hiçbir örnek kat. no. 35'teki kadar yüksek değere sahip değildir. En yakın örnek olan Priene Athena Tapınağı'ndaki oran 2,475'tir²⁴⁸. En düşük orana sahip olan kat. no. 15 ise Thasos'tan Geç Arkaik – Erken Klasik bir başlık²⁴⁹ dışında diğer başlıklarla karşılaştırıldığında da yine en düşük değere sahip örnek olarak dikkat çekmektedir²⁵⁰.

On beş mezarda volüt yüksekliğinin başlık genişliğine oranı 0,284 ile 0,627 arasında değişmektedir. Kat. no. 4, 10, 20 ve 23'teki değerlere (0,362; 0,344; 0,366; 0,324) Mărgineanu-Cârstoiu'nun MÖ 4. yüzyıl, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nden gösterdiği örnekler²⁵¹ arasında paralel değerler gösterilebilmekteyken kat. no. 35'teki en düşük değer bu dönemdekilerden biraz daha düşüktür. Diğer mezarlar ise belirtilen dönemlerdekilere göre yüksek değerlere sahiptir²⁵² ve yüksek değerler, daha önceki dönemlerle²⁵³ ilgili gibidir.

Ölçüsü belli olan beş mezarda abakus genişliğinin derinliğine oranı 0,871 ile 1,17 arasında değişmektedir. En düşük oran, abakus derinliği genişliğinden fazla olduğu bilinen tek mezar olan kat. no. 7'ye aittir. Bağımsız yapılarda da abakus derinliğinin fazla olduğu örneklere seyrek rastlanmaktadır²⁵⁴. Diğer mezarlarda bulunan 1'in az üzerindeki oranlar ise birçok yapıda bulunan değerlerden ayrılmaz. Maussoleion'daki tam, Nereidler Anıtı'ndaki hemen hemen kare olan abakus örneklerine²⁵⁵ en çok yaklaşan mezarsa 1,032 oranıyla kat. no. 35'tir²⁵⁶.

On iki mezarda başlık genişliğinin abakus ve volütler hariç başlık yüksekliğine oranı incelenebilmiştir. Kat. no. 6'daki oran (2,613) Theodorescu ve Mărgineanu-Cârstoiu'nun gösterdiği tüm örneklerdeki değerlerden düşükken buna yakın oranlar en

²⁴⁸ Theodorescu 1980, tab. 1, n. 19; Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003, 109-110, n. 9.

²⁴⁹ Theodorescu 1980, tab. 1, n. 39.

²⁵⁰ Oranı verilmeyen mezarlar olan kat. no. 4, 5, 10, 29 ve 32'deki oranlar sırasıyla 1,474; 1,537; 1,526; 1,297 ve 1,644'tür.

²⁵¹ Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003, 109-110.

²⁵² En yüksek orana sahip olan örnek kat. no. 27 iken oranı verilmemiş olan kat. no. 1, 5-7, 15, 29, 32 ve 33'teki oranlar sırasıyla 0,395; 0,398; 0,469; 0,404; 0,435; 0,462; 0,386 ve 0,471'dir.

²⁵³ Theodorescu 1980, pl. 2.

²⁵⁴ Theodorescu 1980, tab. 1

²⁵⁵ Theodorescu 1980, tab. 1, n. 15, 17.

²⁵⁶ En yüksek orana sahip olan mezar kat. no. 18 iken yukarıda söz edilmeyen mezarlardan kat. no. 5'teki oran 1,069; kat. no. 15'teki 1,083'tür.

çok MÖ geç 6. yy. ve erken 5. yy.dan örneklerde görülmektedir. Kat. no. 29'daki oran da (2,743) benzer bir biçimde düşüktür. Kat. no. 1, 4, 5, 7, 10 ve 32'deki 3'ün az altında ya da üstünde oranlara (sırasıyla 3,167; 3,088; 3,169; 3,032; 2,909; 3,182) en çok MÖ 6. ve 5. yy.larda, yer yer de MÖ 4. yy.da rastlanmaktadır. Kat. no. 15 ve 35'teki 3,5 dolaylarındaki oranlar da (3,444 ve 3,52) en çok MÖ 6. ve 5 yy.larda görülür. Nereidler Anıtı'ndaki 3,76 değerine de en yakın olan, en yüksek oranlara sahip kat. no. 18 (oran: 3,854) ve 23'tekine (oran: 3,882) yakın değerlereyse MÖ 6, 5 ve 4. yy.larda yer yer rastlanırken bu tarihlerden sonra oranların bu seviyelere kadar düşmediği görülmektedir²⁵⁷.

I.1.1.4. Sütun oranları

Kaunos'taki Ephesos tipi kaidelere sahip mezarlarda (kat. no. 4, 6, 7, 10) kaide yükseklikleri, sütun alt çaplarının 0,735 ila 0,81 katı²⁵⁸ arasında değerler taşırken yine aynı tip kaidelere sahip olan Dalaman'daki kat. no. 23'ün oranının (0,68) da -bu değerlerden biraz düşük olsa da- bunlara yakın olduğu görülmektedir. Mezarlardaki değerler, Ephesos tipi kaidelere sahip diğer yapılardakilerle karşılaştırıldığında yüksektir²⁵⁹. Bu açıdan paralel bir örnek²⁶⁰ olarak 0,762 oranına sahip olan Nereidler Anıtı²⁶¹ gösterilebilir. Kaunos'taki plinthos dışında iki profilli kaidelere sahip mezarlara bakıldığında plinthos hariç kaide yükseklikleri, sütun alt çaplarının kat. no. 14'te 0,374; kat. no. 15'te 0,449; kat. no. 18'de 0,355 katıdır²⁶². Oran yakınlığı dışında sözü edilen mezarlardaki kaide yükseklikleri ve sütun alt çaplarına dair sayı değerleri arasında da benzerlik olduğu belirtilebilir. Sonuçta Ephesos tipi kaidelere sahip mezarların yakın konumda olması gibi, yakın konumda olan kat. no. 14, 15 ve 18'in kaidelerinin benzer olması da tesadüf olmamalıdır. Bu üç mezar ve Mergenli'deki yine plinthos dışında iki ana profilden oluşan kaidelere sahip mezar

²⁵⁷ Mezarlardaki oranlarla karşılaştırılan diğer yapılardaki oranlar için bkz. Theodorescu 1980, tab. 1; Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003, 109-110.

²⁵⁸ Roos 1972, 68; En yüksek oran kat. no. 10, en düşük oran kat. no. 6 ve 7'deyken kat. no. 4'teki oran 0,785'tir.

²⁵⁹ Butler ve Burkhardt Wesenberg'in gösterdiği yapılardaki en yüksek değer 0,66 iken en düşük değer 0,34'tür (Butler 1925, 115; Wesenberg 1983, 130).

²⁶⁰ Roos 1972, 68.

²⁶¹ Anıttaki kaide yükseklikleri ve alt çap ölçüleri için bkz. Coupel – Demargne 1969, 72.

²⁶² Roos bu değerleri 0,38 ila 0,45 arasında vermiştir (Roos 1972, 68).

(kat. no. 20) oran (0,491), diğer yapılarda görülenlerden çok da farklı değildir²⁶³. Genel olarak bakıldığında ise kaidelere sahip yirmi dört mezardan sütun alt çapı ve kaide yüksekliği nispeten sağlıklı ölçülebilen on tanesinde alt çapa göre kaide yüksekliği oranları 0,355 ila 0,81 arasında değişmektedir²⁶⁴. Bunlardan en düşük oranlara sahip olan ilk dördünün plinthos dışında iki ana profilli kaidelere sahip mezarlardan oluşması ve en yüksek oranlara sahip olan son beşininse Ephesos tipi kaidelere sahip mezarlar olması şaşırtıcı değildir. İşlenmemiş kaidelere sahip, değerlendirmeye alınmamış mezarlardan kat. no. 5, 11 ve 33'teki oranların en yüksek değerleri yansıtması, kaideler bitirilmiş olsa bu değerlerin değişik olacağına işaret etmektedir. Kat. no. 21'de bulunan 0,54 oranı ise normal bir değer gibi gözükse de bu mezarın, hem kaidesi hem de sütun gövdesi oldukça kaba bırakılmış olduğundan burada değerlendirmeye alınması yanıltıcı olacaktır.

Kaide yüksekliğine göre sütun yüksekliği oranlarına²⁶⁵ bakıldığında da ölçülebilen dokuz örnekte oranların 6,977 ila 10,571 arasında değiştiği görülür²⁶⁶ (Graf. 1). Ephesos tipi kaidelere sahip Kaunos'taki mezarların (kat. no. 4, 6, 7, 10) oranları birbirinden fazlaca ayrılmazken Dalaman'daki mezarda (kat. no. 23) bulunan oransa bunların oldukça gerisinde kalmaktadır. Bu duruma sayısal değer olarak bakıldığında Kaunos'taki sözü edilen mezarların etkisinde olduğu düşünülen²⁶⁷ kat. no. 23'te bu mezarlardakilere göre oldukça düşük sütun yükseklikleri ile birlikte bunlardakine yakın kaide yüksekliklerinin kullanılmış olduğunun görülmesi, bu mezarın kaideleri

²⁶³ Butler, Schädler ve Wesenberg'in gösterdiği diğer yapılardaki Ephesos tipi ve Attik kaidelerde en yüksek değer 0,66 iken en düşük değer 0,31'dir (Butler 1925, 115; Wesenberg 1983, 130; Schädler 1991, 95, tab. 1). Tapınak dışındaki stoa, propylon, tiyatro gibi yapılarda da J. J. Coulton'un gösterdiği bazı örnekler göre genellikle bu değer aralığının alt bölümlerinde oranlar bulunmakla birlikte biraz daha düşük oranlarla da karşılaşılabilir (Coulton 1968, 175). Bu örnekler dışında iki profilli ya da en alttaki küçük torus üçüncü profil olarak görülürse (Shoe 1969, 188) iki temel profilli kaidelere sahip Delphoi'daki Atinalıların Stoası'ndaki oransa 0,51'dir (Wesenberg 1971, abb. 281).

²⁶⁴ Oranı belirtilmemiş olan kat. no. 29'daki değer 0,638'dir. Kat. no. 8'deki oranın 0,12 ile uç biçimde düşük olmasının nedeni, mezarın kaidelerinde plinthos dışında bir ana profil bulunmasıdır. Hasardan dolayı sağlıklı gözlemlenemeyen kaide ve alt çaplar çizimde de (Roos 1972, pl. 34, 1) çok sağlıklı yansıtılmadığından buradaki oran değerlendirmeye alınmamıştır.

²⁶⁵ Sütun yükseklikleri plinthos dâhil kaide ve başlıklarla birlikte değerlendirildiğinden burada plinthosa sahip kaidelerin yüksekliğine bu bölümler de dâhil edilmiştir.

²⁶⁶ Grafikte değerlendirilmeyen kaideleri kaba bırakılmış kat. no. 11 ve 33, mezarlar arasında en düşük oranlara sahip olmalarıyla yine uç değerler taşımaktadır. Kat. no. 5'teki oranına çevresindeki mezarlar arasında en düşük değeri yansıtması, benzer bir sonucu ifade eder. Kaideleri hasardan dolayı çok iyi gözlemlenememiş ve plinthos dışında bir profilli olduğu düşünülen kat. no. 8'deki oran, yine diğerlerinden keskin bir biçimde yüksek olmasıyla uç bir değer göstermekteyken kat. no. 21'deki oranına mezarlar için olağan bir değer taşıdığı belirtilebilir.

²⁶⁷ Roos 1985, 39.

için sütun yükseklikleri dikkate alınmaksızın Kaunos'taki kaidelerin örnek alındığını göstermektedir. Kaya mezarlarındaki oranlar, bağımsız yapılardaki oranlarla karşılaştırıldığında çok düşüktür (Graf. 1). İncelenen karşılaştırma örnekleri arasında 11,015 oranıyla Nereidler Anıtı²⁶⁸, özellikle Kaunos'taki kaya mezarlarında bulunan oranlara en yakın değeri taşıyan örnek olarak gösterilebilir. Bundan sonra mezarlardaki oranlara en yakın değerse 11,84 ile Arkaik Ephesos Artemis Tapınağı'nda²⁶⁹ bulunur. Nereidler Anıtı ve Arkaik Artemision dışında 13,41 ila 14,59 arasında değişen oranlarla²⁷⁰ en düşük değerlere Labraunda yapılarında rastlanmaktadır. Diğer karşılaştırma örneklerinde 14,683 ila 29,06 arasında değişen oranlarsa²⁷¹ mezarlarda bulunan değerlerden oldukça yüksektir. Kaya mezarlarındaki oranların diğer yapılardaki oranlardan düşük kalmasının nedeni, bunlarda yüksek kaideler²⁷² ve kısa sütunların bir arada kullanılmış olmasıdır. Anlaşılan göre kaya mezarlarında kaide yükseklikleri, yüksek sütunlu bağımsız yapılardaki gibi yapılmıştır²⁷³. Lykia bölgesinde; Karia sınırına yakın Oktapolis, Krya²⁷⁴ gibi yerler ve Telmessos²⁷⁵ gibi nispeten daha doğudaki kaya mezarlarında da Nereidler Anıtı ve Karia kaya mezarlarıyla uyumlu oranlar olduğu anlaşılmaktadır.

²⁶⁸ Anıttaki kaide ve sütun yükseklikleri için bkz. Coupel – Demargne 1969, 72, 88.

²⁶⁹ Bu tapınağın sütun yükseklikleri için Dinsmoor (Dinsmoor 1908, 5), kaide yükseklikleri için Schädler (Schädler 1991, abb. 3a) referans alınmıştır.

²⁷⁰ Burada değerlendirilen yapılardan Güney Propylon ve Zeus Tapınağı'ndaki oranlar Hellström'ün verdiği sütun ve kaide yükseklikleri (Hellström 1985, 164) üzerinden hesaplanmışken Andron B'nin sütun yükseklikleriyse daha güncel olduğu için yine Hellström'ün daha sonraki bir çalışmasından (Hellström 1994, 41) alınmıştır.

²⁷¹ Burada değerlendirilen yapılardaki oranlar ya da sütun ve kaide yükseklikleri için bkz. Dilettanti 1881, pl. XXVII, XXIX; Bohn – Schuhhardt 1889, 47, abb. 57; Humann *et al.* 1904, 54, 142, dn. 1; Wiegand – Schrader 1904, 92; Bammer 1972, 21, abb. 6; Hellström – Thieme 1982, tab. 4; Schädler 1991, tab. 2, abb. 2, a-c; abb. 4, c; Rumscheid 2000, 124.

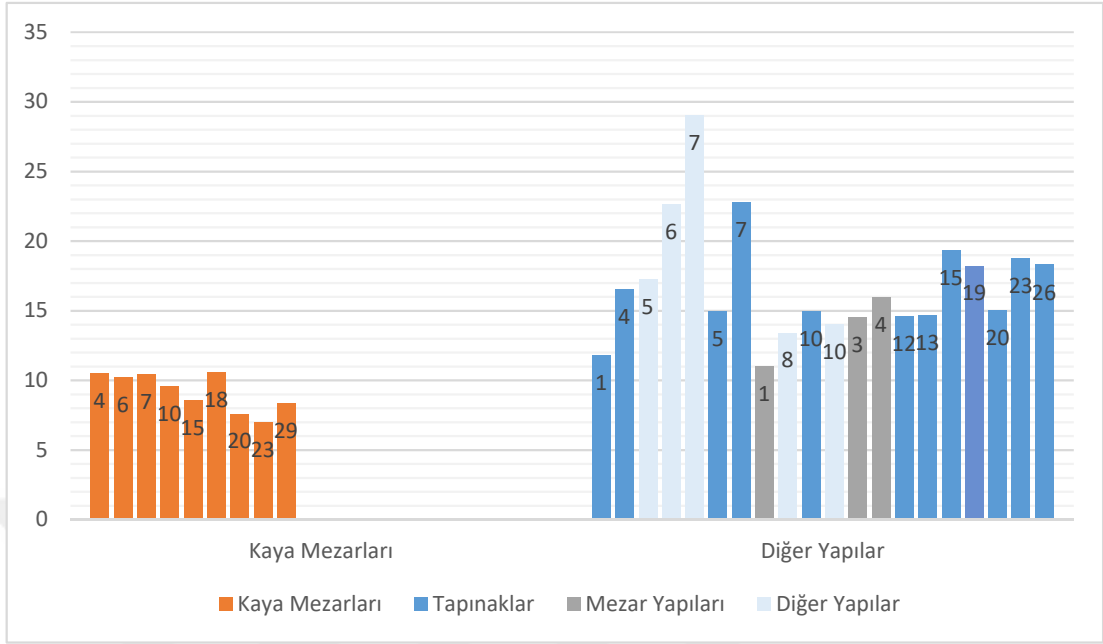
²⁷² Roos 1968, 151; Roos 1989, 66.

²⁷³ Kaya mezarlarındaki kaide yükseklikleriyle bağımsız yapılardaki değerler arasında fazlaca fark yoktur. Hatta bazı durumlarda kaya mezarlarındaki yükseklikler daha fazladır. Karşılaştırmak için bkz. Dilettanti 1881, pl. XXVII, XXIX; Bohn – Schuhhardt 1889, abb. 57; Hellström 1985, 164; Schädler 1991, abb. 1-4.

²⁷⁴ Roos 1985, pl. 51, 1; pl. 53,1; pl. 58, 1; pl. 59,2.

²⁷⁵ Roos 1968, 151.

Graf. 1: Kaide yüksekliğine göre sütun yüksekliği oranları

Diğer örneklerle karşılaştırıldığında kaya mezarlarındaki kaide yüksekliklerinin sütun yükseklikleri dikkate alınmaksızın belirlendiği anlaşılmalı birlikte Roos kat. no. 14 ve 18'deki kaidelerin iki profilli olmasını, bu mezarların alçak sütunlara sahip olmasına bağlamakta²⁷⁶, dolayısıyla bunlarda oran anlamında kaygı güdüldüğüne dikkat çekmektedir. Kat. no. 14'ün sütun yükseklikleri bilinmiyorsa da kat. no. 18'deki kaide yüksekliğine göre sütun yüksekliği oranının -kat. no. 8 yukarıda sözü edilen nedenlerden ötürü göz ardı edildiğinde- tüm mezarlar içinde en yüksek, dolayısıyla da en normal değeri göstermesi, burada bir oran kaygısı olduğu yorumunu destekler. Ancak plinthos dışında iki profilli kaide uygulamasına sahip olan diğer mezarlardaki (kat. no. 15 ve 20) oranların düşük olduğu da bu noktada belirtilmelidir. Üstelik bu mezarlardan kat. no. 15, kat. no. 18 gibi hem Kaunos'ta olup hem de bu mezara yakın denilebilecek bir konumda yer almaktadır.

İncelenen örneklerde sütun alt çapına göre sütun eksen aralığı oranları 2,182 ila 4,515 arasında değişmektedir²⁷⁷ (Tab. 1). Yine birbirine konum olarak yakın ya da

²⁷⁶ Roos 1972, 68.

²⁷⁷ Burada değerlendirmeye alınmayan kat. no. 9'daki oran 1,947 olmasıyla en düşük değeri yansıtmaktadır. Ancak mezarın sütunlarının kaba biçimde bırakılmış olması, sütunlar tamamlanmış olsa oranın daha yüksek olacağına işaret etmektedir.

benzer mimari uygulamalara sahip olan mezarlar arasında bu değerlerde bir yakınlık olup olmadığına bakıldığında hem birbirlerine yakın konumlarda bulunan hem de plinthos dışında iki profilli kaidelere sahip olmalarıyla benzeşen Kaunos'taki kat. no. 14, 15 ve 18'in -kat. no. 20'deki oranlar ve içerdiği kuşkulu değerlerden dolayı tabloda değerlendirilmeyen kat. no. 8'deki oran göz ardı edildiğinde- tabloda art arda sıralandığı görülür. Bir diğer iki profilli kaidelere sahip mezar olan kat. no. 20'de üç tane sütun aralığı olup bunların genişlikleri eşit olmadığından üç farklı oran görülür. Bunlardan sağ aralıktaki oran kat. no. 18'deki ile hemen hemen aynıyken soldaki oran da kat. no. 14 ve 15'teki orandan biraz yüksek olmasıyla yine bu grup içerisinde yer alır. Ortadaki sütun aralığının genişliği diğerlerinden fazla olduğundan buradaki oransa bu gruptaki oranlara göre yüksektir. Ephesos tipi kaidelere sahip Kaunos'taki dört mezardan özellikle üçündeki (Kat. no. 4, 7, 10) oranlar da yine birbirlerine yakinken diğer mezarda (kat. no. 6) ise oran, bunlardakilere göre biraz daha düşüktür. Kaide profilleri işlenmemiş olmakla birlikte Ephesos tipi kaidelere sahip örnekler konum olarak yakın olan kat. no. 5'teki orana bakıldığında buradaki oranın, sözü edilen örnektekilerden yüksek olduğu görülür. Dalaman'daki Ephesos tipi kaidelere sahip olan mezarda (kat. no. 23) ise oran, bu örneklerdekilere göre açık biçimde düşüktür. Kaya mezarları dışında diğer yapılardaki oranlara bakıldığında bu açıdan açık bir dönem standardı olmadığı anlaşılmaktadır²⁷⁸. Nereidler Anıtı²⁷⁹ ile Labraunda Güney Propylonu²⁸⁰ gibi kaya mezarlarında olanlara göre oldukça yüksek oranlara sahip tapınak dışı yapılar göz ardı edilip yalnızca Ion düzeninde yapılmış tapınaklardaki oranlarla karşılaştırılırlarsa hem en alçak hem de en yüksek oranların kaya mezarlarında olduğu görülür. Buradan hareketle kaya mezarlarında da birbirlerine yakın konumda olan ve bazı benzerlikler taşıyan mezarlardaki oranların yakınlığı dışında bu açıdan bir standardın belirlenmediği anlaşılmaktadır.

Sütun alt çapına göre sütun yüksekliği oranları, bu açıdan incelenebilen örneklerde 4,727 ila 8,25 arasında değişmektedir²⁸¹ (Graf. 2). Kaunos'taki kat. no. 15 ve 18 ile

²⁷⁸ Bohn – Schuchhardt 1889, 47, abb. 64; Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Hellström – Thieme 1982, tab. 3; Büyüközer 2010, tab. 2.

²⁷⁹ Bu yapıdaki oran hesaplanırken alt çaplar için verilen 36,2 cm'lik (Coupel – Demargne 1969, 73), sütun eksen aralıkları içinse 2,065 m'lik ölçü (Coupel – Demargne 1969, 88; Bommelaer 1986, 257, fig. 2, 4) değerlendirmeye alınmıştır.

²⁸⁰ Jeppesen 1955, 15, 17.

²⁸¹ Grafikte değerlendirilmemiş olan kaba sütunlara sahip kat. no. 9 ve tam anlamıyla dairesel olmayan sütuna sahip olmakla birlikte çap ölçüsü de ortadan alınabilmiş olan kat. no. 33'ün en düşük oranlara

birlikte bunlar gibi plinthos dışında iki temel profilden oluşan kaidelere sahip kat. no. 20'nin oranlarının yakın olduğuna dikkat çekilebilir. Özellikle kat. no. 18 ve 20'de oran dışında sütun alt çap ve yükseklikleri sayı değeri olarak da oldukça yakındır. Yine Kaunos'taki kat. no. 6, 7 ve 10 (Kat. no. 10 konum olarak diğerlerinden ayrılır.) birbirlerine çok yakın oranlara sahipken kat. no. 4 ve 5'teki oranlar bunlardan biraz daha yüksektir. Bu mezarların etkisinde olduğu düşünülen²⁸² kat. no. 23'teki oransa yine buradakilerden oldukça düşük kalmaktadır. Idyma'daki mezarlardan birbirlerine çeşitli açılardan benzeyen²⁸³ kat. no. 29 ve 32'nin bu açıdan ilgisiz olduğu belirtilebilir.

Vitruvius, İon sütun yüksekliklerinin önceleri sütun alt çapının 8, daha sonra da 9 katı yapılmaya başlandığından söz etmiştir²⁸⁴. Vitruvius'un belirttiği gibi Ephesos Artemis Tapınağı'nın Arkaik evresindeki sütun yüksekliklerinin, alt çapın 8 katı kadar olduğu kabul edilir²⁸⁵. Çeşitli araştırmacıların çalışmaları incelendiğinde²⁸⁶ Klasik Dönem tapınaklarında bu oranın 7,82 ile 9,6 ya da 10 arasında²⁸⁷ değiştiği, Hellenistik Dönem'deyse genellikle 9-10 dolaylarında olduğu görülmektedir. Bu durumda oranı 8'in üzerinde olan üç örnek (kat. no. 4, 5, 35) dışında kaya mezarlarındaki oranların belirtilen değerlerin altında olduğu söylenebilir. Sözü edilen bu üç mezar ve belki 7,5 ve bunun üzerinde orana sahip olan üç mezar (kat. no. 6, 7, 10) daha bu açıdan Arkaik Dönem ve MÖ 5. yy. örnekleriyle ilişkilendirilebilecekken diğer mezarların birçoğu uç biçimde düşük değerler taşımaktadır (Graf. 2). Bu açıdan ilginç bir sonuç da özellikle Kaunos'takiler olmak üzere normal oranlara yakın değerler taşıyan örneklerin, MÖ 4. yy. içerisinde değerlendirilmeleriyle Karia bölgesindeki bu tarz mezarların ilk örneklerini temsil ediyor olmasıdır. Bu durumda daha geç örnekler daha anormal oranlara sahip olmaktadır²⁸⁸. Oranı 7,5 ile 8,25 arasında olan mezarların

---

sahip mezarlar olması şaşırtıcı değildir. Bunlar dışında yine kaba sütunlara sahip olan kat. no. 11 ve 21 ile alt çap ölçüsü sağlıklı olarak belirlenememiş kat. no. 8'in kaya mezarlarına göre normal oranlara sahip oldukları belirtilebilir.

²⁸² Roos 1985, 39.

²⁸³ Roos 2006, 47, 55.

²⁸⁴ Vitruvius IV, I, 7-8.

²⁸⁵ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Wesenberg 1983, *Tabelle zu Text S. 102*.

²⁸⁶ Bohn – Schuchhardt 1889, 47; Humann *et al.* 1904, 54, 142; Butler 1925, 113; Gerkan 1959, 210; Bammer 1972, abb. 6; Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Hellström – Thieme 1982, tab. 4; Wesenberg 1983, *Tabelle zu Text S. 102*; Rumscheid 2000, 124; Uz 2013, 68.

²⁸⁷ Ephesos Artemis Tapınağı'nda bulunan en yüksek oran kimi araştırmacılarca 9,6 olarak verilmişken (Butler 1925, 113; Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*) bu oran 10'a kadar çekilebilmektedir (Bammer 1972, abb. 6).

²⁸⁸ Roos ise bu konuya Kaunos'taki mezarlar için büyük mezarlarda yüksek, küçük mezarlarda düşük oranların olmasına dikkat çekerek yaklaşmıştır (Roos 1972, 67). Ancak görüldüğü üzere Thera'daki kat.

paralel örneklerine bakılacak olursa Arkaik Dönem'den net değerlerin fazla olmaması dışında; Klasik Dönem'den, kaya mezarlarındaki değerlere yakın oranlara sahip olan örneklerinse Atina'dan Nike ve Ilissos tapınakları gibi amphi-prostylos planlı küçük tapınaklar olduğu anlaşılmaktadır ki bunların sütun yükseklikleri²⁸⁹ de Kaunos'taki benzer oranlı mezarların sütun yüksekliklerine yakın olup hatta çoğunlukla bunlardan daha düşüktür. Thera'daki mezarın (kat. no. 35) sütunlarıysa epey alçak olmalarıyla sözü edilen örneklerden ayrılır. Tapınaklar dışında Nereidler Anıtı'ndaki oran²⁹⁰ da yüksek oranlı kaya mezarlarında bulunan oranlardan biraz daha yüksek olmakla birlikte özellikle en yüksek orana sahip olan kat. no. 4'teki orana yakınken²⁹¹ Labraunda'daki hem tapınak hem de tapınak dışı yapılarıdaki oranlarsa mezardakilere göre yüksektir²⁹². Telmessos'ta bulunan Amyntas'ın mezarındaki oran da 8,425 olmasıyla²⁹³ sözü edilen mezarlarda bulunan oranlardan biraz yüksektir. Dıştaki sütunları çoğunlukla Dor düzeninde olan stoaların iç ya da üst kat sütunlarındaki oranlara bakıldığında ise bunların, mezarların çoğunda olduğu gibi anormal değil, tapınaklardakilerden -her ne kadar genellikle biraz daha düşük olsalar da- fazlaca ayrılmayan değerler taşıdıkları görülür²⁹⁴.

---

no. 35, Kaunos'taki sözü edilen mezarlardan daha alçak sütunlara sahip olmasına karşın yüksek oranlı mezarlar arasında yer almaktadır.

²⁸⁹ Shear 1963, 398, dn. 32, 122.

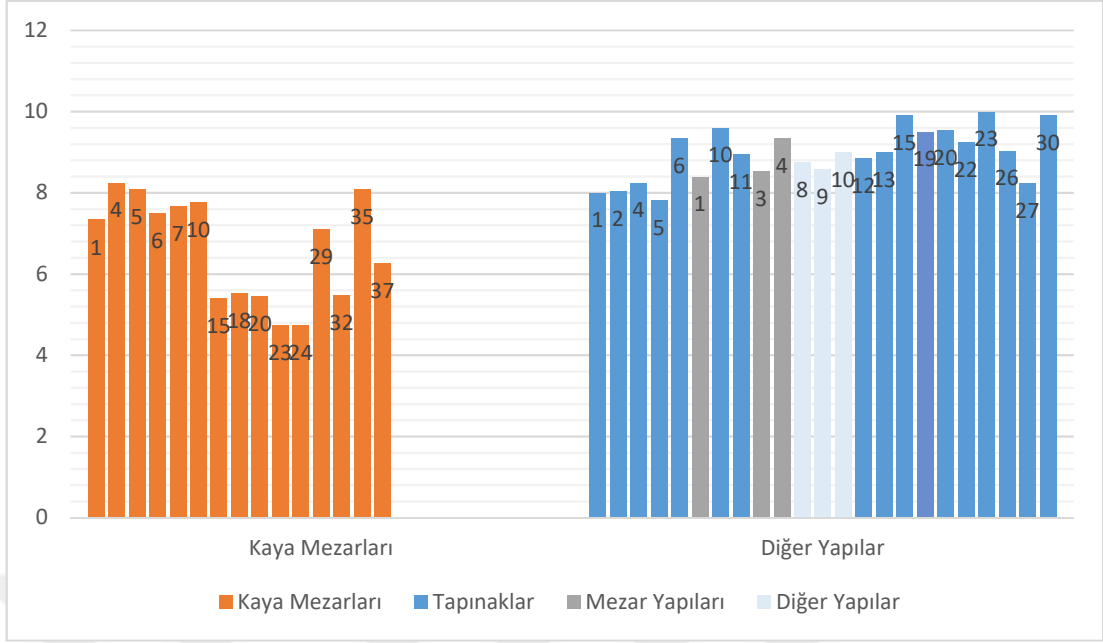
²⁹⁰ Verilen sütun yüksekliği ve alt çap ölçülerine (Coupel – Demargne 1969, 72-73) göre bu yapıdaki oran 8,398 olmalıdır.

²⁹¹ Roos 1972, dn. IV, 1.

²⁹² Hellström 1985, 164; Hellström 1994, 41.

²⁹³ Fedak 1990, 97.

²⁹⁴ Coulton 1976, 120-121.

Graf. 2: Alt çapa göre sütun yüksekliği oranları

Vitruvius, sütun aralıklarına göre tapınakları beş sınıfa ayırmış ve bunlarda olması gereken sütun yüksekliklerini belirtmiştir²⁹⁵. Kaya mezarları bu sisteme göre değerlendirildiğinde kat. no. 20'nin sağ sütun aralığı ile kat. no. 18'in sütun aralığının, Vitruvius'un belirttiği sütun aralığının alt çapın 1,5 katı olduğu pyknostylos ilkesinde olması gerekene yakın oranlar verdiği görülür. Ancak pyknostylos ilkesinde sütun yüksekliği de sütun alt çapının 10 katı olmalıdır ve bu oran, bu mezarlarda görülen oranların neredeyse 2 katına yakındır. Kat. no. 6'nın sütun aralığı systylos ilkesinde belirtildiği gibi sütun alt çapının 2 katıdır. Ancak bu mezardaki sütun yüksekliği systylos ilkesinde olması gerektiği gibi sütun alt çapının 9,5 değil, 7,5 katıdır. Kat. no. 37'deki oran da 1,902 olmasıyla systylos ilkesine yakındır. Sütun gövdeleri yerinde olmadığı için sütun aralığı tam anlamıyla sağlıklı ölçülemediğinden bu mezardaki gerçek oranın 2 dolaylarında olabileceği de düşünülebilir. Ancak burada da sütun yüksekliği oranı yine olması gerekenden düşüktür. Eustylos ilkesinde olması gereken alt çapın 2,25 katı sütun aralıklarına en yakın değerlerse 2,5 ve dolaylarındaki oranlarla kat. no. 7, 10 ve 29'da bulunmaktadır. Ancak bu mezarlardaki sütun yükseklikleri yine olması gerekenden düşüktür. Kat. no. 5 ve 35'teki sütun alt çapına göre sütun aralığı oranları, 3'ün üzerinde olmalarıyla araeostylos ilkesiyle uyumludur. Bu mezarlardaki

²⁹⁵ Vitruvius III, III, 1-10; III, IV, 3.

sütun yükseklikleri de alt çap ölçülerinin sırasıyla 8,088 ve 8,083 katı olmalarıyla bu ilkede olması gereken 8 oranına oldukça yakın değerler taşımaktadır. Sütun alt çapına göre sütun aralığı oranının 3, sütun yüksekliği oranının 8,5 olması gereken diastylos ilkesine tam olarak uyan bir kaya mezarı olmasa da kat. no. 4'te sütun aralığının alt çapa oranı 2,769, sütun yüksekliğinin alt çapa oranıysa 8,25 olmasıyla bu iki koşula da yakın değerler göstermektedir. Genel olarak bakıldığında mezarlarda hem sütun aralığı hem de sütun yüksekliği oranı olarak araeostylos ilkesiyle hemen hemen tutarlı iki (kat. no. 5 ve 35), diastylos ilkesiyle ilişkili bir mezar (kat. no. 4) vardır (Tab. 2). Araeostylos ilkesinde sütun aralığının istenildiği kadar açılabilir olması, mezarlarda bu ilkenin rastlantı eseri gerçekleştiğini düşündürülebilir. Ancak sözü edilen iki mezarda aşağı yukarı bu ilke için gereken diğer koşulun da tutuyor olması dikkate değerdir. Kat. no. 4'ün diastylos ilkesiyle ilişkisi ise her ne kadar oranlar tam olarak tutmuyorsa da hem sütun aralığı hem de yüksekliği için olması gereken değerlerin ikisinin de en yakın olduğu ilkenin bu olması açısından ilgi çekicidir. Ancak mezardaki alt çapa göre sütun yüksekliğinin, 8,25 olmasıyla araeostylos ilkesinde olması gereken 8 değerine de eşit uzaklıkta olduğu belirtilmelidir. Diğer mezarlardaki sütun yükseklikleri, Vitruvius'un söz ettiği ilkelerden sütunların en alçak olmasını öneren araeostylos ilkesinde olması gerekenden de düşük oranlara sahiptir. Vitruvius'un belirttiği bu ilkelere göre sütun aralığı genişledikçe sütun yüksekliklerinin azaltılması ya da sütun aralığı daraldıkça sütun yüksekliklerinin artırılması gerekmektedir. Ancak görülüyor ki kaya mezarlarında genellikle sütun aralıkları için oranın en düşük olduğu pyknostylos ya da bundan sonra gelen systylos ilkesine yakın oranlarla birlikte sütun yükseklikleri için de oranın en düşük olduğu araeostylos ilkesine yakın oranlar bir arada kullanılmıştır (Tab. 2). Dolayısıyla sütun aralıklarıyla yükseklikleri arasında olması gereken ters orantı, kaya mezarlarında -her ne kadar sistemli bir biçimde olmasa da- doğru orantı biçimindedir denilebilir. Sonuç olarak kaya mezarlarında bu ilkelerin dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda kat. no. 5 ve 35'teki oranların da rastlantı eseri araeostylos ilkesiyle tutarlı olma olasılıkları fazla gibi görünmektedir. Diğer yapılarda da bu ilkeler her zaman için tam olarak uygulanmasa da kaya mezarlarındaki gibi birbirine zıt kutuplarda yer alan araeostylos ile

pyknostylos ilkelerinin bir arada kullanılmasına da seyrek rastlanmaktadır ki bu durumun görüldüğü bir örnek olarak Atina Nike Tapınağı gösterilebilir²⁹⁶.

Sütun eksen aralığına göre sütun yüksekliklerine bakıldığında bu açıdan değerlendirilebilen mezarlardaki²⁹⁷ oranların 1,339 ila 3,049 arasında değiştiği görülmektedir (Tab. 3). Bununla birlikte en dip ve tepedeki oranlar sayılmazsa çoğunlukla 2-2,5 dolaylarındaki oranların birbirinden fazlaca ayrılmadığına dikkat çekilebilir. Pontus Hellström ve Thomas Thieme'nin²⁹⁸ gösterdiğine göre MÖ 4. yy.dan İon düzenindeki yapılarda bu oran genellikle 3'ün üzerinde olup mezarlardakilerden yüksektir. Bunlara William B. Dinsmoor'un verdiği örnekler de eklenince aynı sonuçla karşılaşılır ki her ne kadar bu tarihten sonraki karşılaştırma örnekleri azsa da MÖ 4. yy. sonrasında oranların yükselme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır²⁹⁹. Bununla birlikte düşük oranlı örnekler de yok değildir. Örneğin Labraunda Güney Propylonu 1,65 oranıyla³⁰⁰ -daha düşük olmakla birlikte- kat. no. 5 ve 35'teki oranlara yakın bir değer taşımaktadır. Nereidler Anıtı da oldukça düşük olan 1,472 oranıyla³⁰¹ dikkat çeker. Anıtın ortadaki sütun eksen aralığına göre belirlenen bu oran, değerlendirmeye alınan karşılaştırma örneklerindeki oranların tümünden düşükken en düşük orana sahip kaya mezarı olan kat. no. 22'de görülen orandan yüksektir³⁰². Oranı 2,7 olan Labraunda Zeus Tapınağı³⁰³ da kat. no. 1 ve 2'ye paralel bir örnek olarak gösterilebilmektedir. Kat. no. 1 ve 2'deki 2,5'in biraz üzerindeki oranlarla kat. no. 6'daki 2,5 oranı, MÖ 5. yy.ın 2. yarısından Erekhtheion, Nike ve İlissos tapınakları gibi Atina örnekleriyle³⁰⁴ de uyumludur. Oranı 2 dolaylarında olan çok sayıda kaya mezarıysa (kat. no. 4, 7, 9, 10, 18-20, 23, 27, 29, 32, 37, 38) Arkaik

²⁹⁶ Wesenberg 1983, *Tabelle zu Text S. 102*.

²⁹⁷ Kaba bırakılmış sütunların oluşturduğu eksen aralıklarının, sütunlara son şekli verildiğinde de –her ne kadar ufak farklar olabilecekse de- fazla bir değişikliğe uğramayacağı düşünüldüğünden burada kaba sütunlu mezarlar da değerlendirmeye alınmıştır.

²⁹⁸ Hellström – Thieme 1982, tab. 4.

²⁹⁹ Dinsmoor'un tablosunda bu oran doğrudan verilmemiş olsa da verilen alt çapa göre sütun yüksekliği ve eksen aralığı oranlarına göre sözü edilen oran hesaplanabilmektedir (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*).

³⁰⁰ Propylondaki sütun yüksekliği ve sütun eksen aralığı ölçüleri için bkz. Jeppesen 1955, 17, 46.

³⁰¹ Anıttaki sütun yüksekliği ve sütun eksen aralığı ölçüleri için bkz. Coupel – Demargne 1969, 88; Bommelaer 1986, 257, fig. 4.

³⁰² Kat. no. 22'nin yapımının tamamlanmamış olması bir yana ölçülerinin de çok sağlıklı alınmadığına bu noktada dikkat çekilebilir.

³⁰³ Hellström – Thieme 1982, tab. 4.

³⁰⁴ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

Ephesos Artemis Tapınağı'ndaki 2,094 oranı³⁰⁵ baz alındığında Arkaik Dönem'le ilişkilendirilebilir ki Nereidler Anıtı ve Labraunda Güney Propylonu'ndaki en düşük değerler göz ardı edilirse karşılaştırılan örnekler arasında en düşük oranının Artemision'da olması, Arkaik Dönem'de bu oranın mezarlardaki gibi düşük olduğuna işaret etmektedir. En yüksek orana sahip olan kat. no. 11 ise bu karşılaştırma örnekleri referans alındığında MÖ 4. yy. Ion mimarisi için normal bir değer yansıtmaktadır. Oran olarak yer yer ilgisiz oldukları görülen Idyma'daki kat. no. 29 ve 32'nin hem sütun eksen aralıkları hem de sütun yüksekliklerinin çok yakın değerler taşıması sonucu bunlardaki oranın oldukça yakın olduğu belirtilebilir. Bunun dışında Ephesos tipi kaidelere sahip örneklerden Kaunos'taki kat. no. 4, 7 ve 10'la birlikte Dalaman'daki kat. no. 23'ün oranları da birbirlerine çok yakındır.

Yedi kaya mezarındaki volüt gözleri ya da merkezleri arası mesafenin sütun üst çapına oranı 0,717 ila 1,16 arasında değişmektedir. Bu da mezarlardaki oranların MÖ 4. yüzyıl, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'ndeki oranlarla uyumlu olduğunu göstermektedir. Belirtilen dönemlerde oranlar 1 dolaylarında olup mezarlardaki gibi bunların bir bölümü 1'in biraz üstü, bir bölümü 1'in biraz altında yer almaktadır³⁰⁶. Klasik Dönem'de ise çoğunlukla değerler 1'in üzerinde olsa da Arkaik Dönem'deki gibi bu yükseklik keskin değildir. Bazı durumlarda oranlar Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nden örneklerdeki değerlere yakındır ve az da olsa bu dönemde oranı 1'in altında olan örneklere de rastlanır³⁰⁷. Dört mezarda (kat. no. 4, 5, 10, 35) oran 1'in üzerindeyken (Oranlar sırasıyla 1,12; 1,068; 1,16 ve 1,033'tür.) üç mezarda (kat. no. 7, 15, 29) altındadır (0,937; 0,717 ve 0,949'dur.). Kat. no. 35, oranı 1'e en çok yaklaşan örnektir. En dip orana sahip olan kat. no. 15 ise diğerlerinden belirgin biçimde ayrılır ve Theodorescu ile Mărgineanu-Cârstoiu'nun tablolarına³⁰⁸ bakıldığında diğer yapılarda da bu mezarda olandan düşük bir oran saptanmamıştır. Coulton'ın gösterdiği çoğunluğu stoa olmak üzere tapınak dışı yapılarda da 1 dolaylarında oranlar vardır. Bunlar arasında da kat. no. 15'tekinden düşük bir oran bulunmamakta, ancak 0,78

³⁰⁵ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

³⁰⁶ Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003, 109-110.

³⁰⁷ Bunlara bir örnek de 0,99 oranıyla Nereidler Anıtı'dır (Theodorescu 1980, tab. 1, n. 17).

³⁰⁸ Theodorescu 1980, tab. 1; Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003, 109-110.

oranıyla Klauria Stoa IV ve Vergina'daki saray yapılarında³⁰⁹ buradakine en yakın oranlar görülmektedir.

On iki kaya mezarında sütun üst çapına göre başlık genişliği oranı incelenebilmiştir. Oranı 2'nin üzerinde olan (2,1) tek örnek kat. no. 4'tür. Buradaki gibi 2'nin üzerindeki değerlere daha çok Arkaik Dönem'de rastlanmaktadır³¹⁰. Kat. no. 10 da 1,92 oranıyla 2 değerine yakınlık gösterirken kat. no. 5, 7 ve 23 daha çok Klasik Dönem örnekleriyle ilişkilendirilebilir (Bu mezarlardaki oranlar 1,746; 1,69 ve 1,721'dir.). Bunlara yakın bir örnek de Nereidler Anıtı'dır³¹¹. Diğer mezarlardaki daha düşük değerlerse MÖ 4. yüzyıl, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'yle³¹² ilişkilendirilebilmektedir. Kat. no. 32 ve 35'teki oranın (1,505 ve 1,466) Maussolleion³¹³, kat. no. 29'daki oranın (1,585) Labraunda Zeus Tapınağı'ndaki³¹⁴ oranla oldukça yakın olduğuna dikkat çekilebilir³¹⁵. Kat. no. 29'daki oranın, yine Idyma'da yer alan kat. no. 32'deki orandan fazla ayrılmadığı da belirtilmelidir.

İncelenebilmiş kaya mezarlarındaki sütun alt çapına göre volütler hariç başlık yüksekliği oranları, Butler'ın verdiği örneklerle³¹⁶ bakıldığında farklı dönemlerden yapılarda görülenlere göre genellikle yüksektir. Arkaik Ephesos Artemis Tapınağı ve MÖ 5. yy.dan Attika örneklerinde³¹⁷ volütler hariç başlık yükseklikleri, alt çap ölçülerinin yarısından biraz fazla olmalarıyla³¹⁸ bazı kaya mezarlarıyla (kat. no. 1, 5, 10)³¹⁹ yakınlık gösterirken 0,6'nın da üzerinde oranlarla uç biçimde yüksek değerler

³⁰⁹ Coulton 1968, 177-178.

³¹⁰ Theodorescu 1980, tab. 1.

³¹¹ Theodorescu 1980, tab. 1, n. 17.

³¹² Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003, 109-110.

³¹³ Theodorescu 1980, tab. 1, n. 15; Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003, 109, n. 6.

³¹⁴ Bu tapınaktaki üst çap ölçüsü ve başlık genişliği için bkz. Hellström – Thieme 1982, tab. 2; tab. 6.

³¹⁵ Kat. no. 15, 18, 27 ve 33'teki oranlarla sırasıyla 1,348; 1,65; 1,34 ve 1,388'dir.

³¹⁶ Butler 1925, 119, ill. 114; Bu örneklerle Labraunda Zeus Tapınağı da eklenebilir. Sözü edilen tapınaktaki alt çap ve başlık ölçüleri için bkz. Hellström – Thieme 1982, 50, tab. 2.

³¹⁷ Butler 1925, 120, ill. 114; Butler'ın göstermediği Atina Ilissos Tapınağı'ndaki oran [Bu tapınaktaki volütler hariç başlık yükseklikleri için Ione M. Shear (Shear 1963, 424), alt çap ölçüleri için Schädler (Schädler 1991, tab. 1-2) referans alınmıştır.] ise alt çapın yarısından biraz düşük olmasıyla yine bazı mezarlarla paralellik göstermektedir.

³¹⁸ Butler'ın tablosunda Aphrodisias ve Aizanoi tapınakları da 0,5 ve 0,55 oranlarına sahip olarak gösterilse de araştırmacının illüstrasyonunda bunlardaki oranların 0,319 ve 0,33 olarak verilmesinin yanı sıra sözü edilen tapınakların ait olduğu Roma Dönemi'nde başlık yüksekliklerinin, sütun alt çap ölçülerinin $\frac{1}{3}$ 'ü olduğunun da belirtilmesi, tablodaki oranlarda yanlışlık olduğunu düşündürmektedir. Tabloda, sözü edilen örneklerdeki volütler dâhil başlık yüksekliği oranlarının volütler hariç başlık yüksekliği oranlarıyla aynı olmasıysa (Butler 1925, 119, 121, ill. 114) bu değerlerin volütlerle birlikte başlık yükseklikleri için geçerli olduğuna işaret etmektedir.

³¹⁹ Bu mezarlardaki oranlar sırasıyla 0,506; 0,564 ve 0,541'dir.

taşıyan kaya mezarları da (kat. no. 4, 6, 29) vardır³²⁰. Oranının 0,605 olması³²¹ dolayısıyla oldukça yüksek bir değer yansıtan Nereidler Anıtı da özellikle kat. no. 5, 6 ve 7 ile bu açıdan paralellik taşımaktadır. Bazı mezarlar (kat. no. 15, 18, 23, 32, 35)³²² 0,5'in altında oranlarla yer yer Geç Klasik ve Hellenistik dönemlerden örneklere³²³ yakınlık göstermektedir. Başlık yüksekliklerine volütler de eklenerek bakıldığında kaya mezarlarındaki değerlerin 0,483 ile 0,787 arasında değiştiği görülür³²⁴. Bu iki oran açısından Kaunos'ta birbirleriyle yakın konumda bulunan ya da birbirleriyle ilişkili olan mezarlarda genellikle yakınlık varken Idyma'daki kat. no. 29 ve 32'ninse birbiriyle ilgisiz olduğu anlaşılmaktadır. Kaunos'taki büyük mezarlarla ilişkilendirilen³²⁵ kat. no. 23'teki oranlarsa sözü edilen örnektekilere göre düşüktür.

Volütler hariç başlık yüksekliğine göre sütun yüksekliği oranına bakıldığında on iki kaya mezarındaki değerlerin 10,357 ile 16,724 arasında değiştiği görülür. Bunların çoğunluğu, zaman ilerledikçe -çok düzenli olmasa da- artma eğiliminde olduğu anlaşılan diğer yapılardaki oranlarla³²⁶ karşılaştırıldığında çok düşük değerlerdir (Graf. 3). Arkaik Ephesos Artemis Tapınağı'ndaki 15,09 oranı³²⁷ kat. no. 1 ve 35'teki oranın arasında yer almasıyla bu mezarlardaki oranlara yakınlık gösterir. Atina yapılarındansa 16,76 oranıyla Erekhtheion'un doğu bölümü, kat. no. 35'e oldukça yakın bir örnek olarak gösterilebilecekken Nike Tapınağı'ndaki 15,23 oranı³²⁸ da kaya

³²⁰ Bu mezarlardaki oranlar sırasıyla 0,684; 0,649 ve 0,653'tür. Kat. no. 7 ise 0,6'nın çok az altında olan oranıyla (0,594) yine oldukça yüksek bir değer taşımaktadır.

³²¹ Anıttaki alt çap ölçüleri 36,2 cm iken başlıklardaki ekhinus, kanalis ve abakus yüksekliklerinin toplamı 21,9 cm'dir (Coupel – Demargne 1969, 73, 75).

³²² Bu mezarlardaki oranlar sırasıyla 0,49; 0,449; 0,458; 0,433 ve 0,483'tür.

³²³ Butler 1925, 119, ill. 114.

³²⁴ Kat. no. 1, 4-7, 10, 15, 18, 20, 23, 29, 32 ve 35'teki oranlar sırasıyla 0,609; 0,752; 0,706; 0,772; 0,703; 0,639; 0,673; 0,617; 0,491; 0,545; 0,787; 0,517 ve 0,483'tür. Diğer örneklerle karşılaştırmak için bkz. Butler 1925, 119.

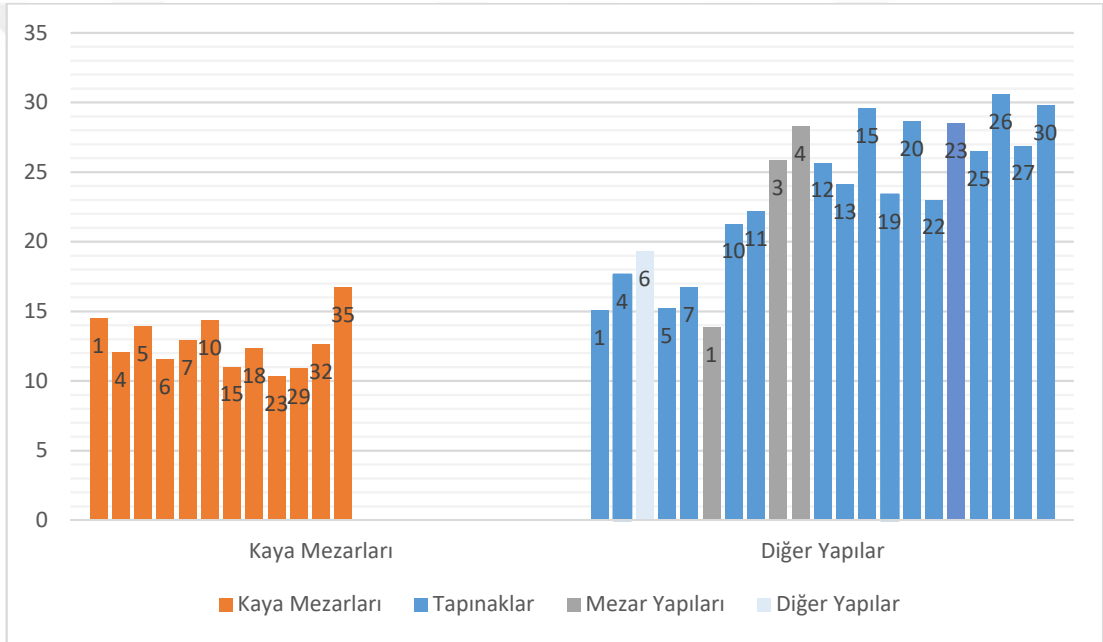
³²⁵ Roos 1985, 39.

³²⁶ Bazı yapılardaki oranlar Butler'ın vermiş olduğu alt çapa göre başlık yüksekliği (Butler 1925, 119, ill. 114) ile Dinsmoor'un vermiş olduğu alt çap ölçüleri ve alt çapa göre sütun yüksekliği oranları (Dinsmoor 1908, 5-6; Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*) ya da Hellström ve Thieme'nin yayımladığı alt çap ölçüleri ve sütun yükseklikleri (Hellström – Thieme 1982, tab. 3-4) üzerinden hesaplanmıştır. Butler'ın verdiği değerlerle ilgili açıklama için bkz. dn. 318. Bu araştırmacıların gösterdiği bazı yapılardaki alternatif değerler ile bu yapılar dışındaki bazı yapılarda bulunan oranlar ya da sütun ve başlık yükseklikleri için ayrıca bkz. Dilettanti 1881, pl. XXVII; Bohn – Schuchhardt 1889, 47, abb. 57; Humann *et al.* 1904, 54, 142, dn. 1; Wiegand – Schrader 1904, 92; Shear 1963, 424, dn. 43; Bammer 1972, abb. 6; Hellström – Thieme 1982, 30, 50; Schädler 1991, tab. 2; Rumscheid 2000, 124; Ögün – Işık 2001, 149; Uz 2013, 68.

³²⁷ Bu oran, Butler'ın vermiş olduğu alt çapa göre başlık yüksekliği (Butler 1925, 119) ile Dinsmoor'un vermiş olduğu alt çap ölçüsü ve alt çapa göre sütun yüksekliği (Dinsmoor 1908, 5) oranı üzerinden hesaplanmıştır.

³²⁸ Shear 1963, 380, dn. 43.

mezarlarında bulunan oranların çoğundan yüksek olmakla birlikte bunlara yaklaşan örnekler arasında gösterilebilir. Nike Tapınağı'nın kaya mezarlarına bu açıdan yakınlık göstermesinin nedeni, tapınağın kaya mezarlarındaki sütunların yüksekliğine yakın yükseklikte, dolayısıyla kısa sütunlara sahip olması gibi görünmektedir. Bu açıdan yine kısa sütunlara sahip olan Ilissos Tapınağı'na bakıldığında bu tapınağın 17,64 oranıyla³²⁹ tüm mezarlardan yüksek bir değere sahip olduğu görülür. Kaya mezarları için prototip adayları olan yapılardan Labraunda Zeus Tapınağı'ndaki oran³³⁰ mezarlardakilere göre oldukça yüksekken Nereidler Anıtı'ndaki 13,881 oranıyla³³¹ kaya mezarlarının oluşturduğu değer aralığında olup özellikle kat. no. 5'teki orana yakınlığıyla dikkat çekmektedir.

Graf. 3: Volütler hariç başlık yüksekliğine göre sütun yüksekliği oranları

Kaya mezarlarındaki kaidelerin, sütun yükseklikleri dikkate alınmadan bağımsız yapılardakilerle hemen hemen eş yüksekliklerde yapıldığı görülmüştü. Başlıklar da aynı açıdan değerlendirildiğinde yine bağımsız yapılarda paralel örnekleri gösterilebilmektedir³³². Ancak kaidelerde olduğu gibi buradaki fark da sütun

³²⁹ Bu oran Schädler'in verdiği sütun yüksekliği (Schädler 1991, tab. 2) ve Shear'ın verdiği başlık yüksekliğine (Shear 1963, 424) göre hesaplanmıştır.

³³⁰ Bu tapınağın sütun ve başlık yükseklikleri için bkz. Hellström – Thieme 1982, 50, tab. 2, pl. 42.

³³¹ Anıttaki sütunların yüksekliği 3,04 m iken başlıkların volütler hariç yüksekliği 21,9 cm'dir (Coupel – Demargne 1969, 72, 75).

³³² Bazı karşılaştırma örnekleri için Dinsmoor (Dinsmoor 1908, 5-6; Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*) ya da Hellström ve Thieme'nin (Hellström – Thieme 1982, tab. 3-4) verdiği alt

yükseklikleri dikkate alındığında ortaya çıkmaktadır ki bağımsız yapılardaki başlık yükseklikleri sütun yükseklikleriyle ilgilidir. Örneğin 40 cm dolaylarında başlık yükseklikleriyle mezarlar arasında en yüksek başlıklara sahip olan Kaunos'taki büyük mezarlardan daha yüksek başlıkları olan bağımsız yapıların, 10 m'nin üzerinde sütunlara sahip³³³ büyük yapılar oldukları görülmektedir. Başka bir örnek olarak 25 cm başlık yüksekliğiyle, kat. no. 15, 18 ve 23'teki başlık yüksekliklerine çok yakın bir değer taşıyan Labraunda Zeus Tapınağı'ndaki sütun yüksekliğinin 6,42 m³³⁴ iken sözü edilen mezarların sütun yüksekliklerininse 3 m'nin altında olduğu belirtilebilir. Bu da tapınağın yaklaşık yarı yüksekliğindeki sütunlarla birlikte tapınaktakine hemen hemen eş yükseklikte başlıkların, mezarlarda bir arada kullanıldığını göstermektedir. Sütun yüksekliği açısından bazı mezarlarla paralellik taşıyan (gövde ve başlık yüksekliği toplamı 3,84 m), MÖ 1. yy.a tarihlendirilmiş ve kaya mezarlarının en sık bulunduğu Kaunos'ta yer alan Monopteros'taki başlık yüksekliğiyle 14,5 cm'dir³³⁵. Bu değer, sütun yüksekliği açısından paralellik gösterdiği mezarlardaki (En yakın örnekler kat. no. 6 ve 29'dur.) değerlerin yarısından bile azken mezarlar arasında en alçak başlığa sahip olan kat. no. 35'tekiyle aynıdır. Bu noktada kat. no. 35'in bu açıdan değerlendirilen mezarlar arasında en alçak sütunlara sahip olan mezar olduğuna da dikkat çekilmelidir. Elbette mezarların boyutlarıyla başlık yüksekliklerinin doğru orantılı biçimde artması ya da azalması -tüm yapılar için olduğu gibi- normaldir. Ancak yapılan karşılaştırmaların gösterdiğine göre mezarlardaki başlık yüksekliklerinin, tıpkı kaide yüksekliklerinde olduğu gibi sütun yükseklikleri dikkate alınmaksızın, mezarlardakilere göre yüksek sütunlu bağımsız yapılardaki gibi planlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mezarlarda bu açıdan oranlamalar dikkate alınmamıştır. Mezarlar arasında en normal örnek olan kat. no. 35'le arasında paralellik

---

çap ölçüleri ile Butler'ın verdiği alt çapa göre başlık yüksekliği oranlarından (Butler 1925, 119, ill. 114) yararlanılmıştır. Butler'ın verdiği değerlerle ilgili açıklama için bkz. dn. 318. Bu araştırmacıların gösterdiği yapılardaki alternatif değerler ve bu yapılar dışındaki bazı yapılarda bulunan başlık yükseklikleri için ayrıca bkz. Bohn – Schuchhardt 1889, abb. 57; Humann *et al.* 1904, 142, dn. 1; Wiegand – Schrader 1904, 92; Schazmann 1932, taf. 20, Nr. 1; Shear 1963, 424; Alzinger 1972, abb. 4, 9-10, 35; Hellström – Thieme 1982, 30, 50; Ögün – Işık 2001, 149. Erekhtheion'un doğu bölümündeki başlık yüksekliği için bu yapının başlık yüksekliğine göre sütun yüksekliği oranına ve sütun yüksekliklerine (Shear 1963, 416, dn. 43) bakılabilir.

³³³ Bunlara Priene Athena (Rumscheid 2000, 124), Magnesia Artemis (Humann *et al.* 1904, 54), Didyma Apollon, Ephesos Artemis (Arkaik ve Geç Klasik evreleri), Khrysa Apollon Smintheus (Dilettanti 1881, pl. XXVII) ve Sardes Artemis (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*) tapınakları ile Atina Propylaia (Schädler 1991, tab. 2) örnek gösterilebilir.

³³⁴ Hellström – Thieme 1982, 50, pl. 42.

³³⁵ Ögün – Işık 2001, 149, 151.

kurulan yapıların da bu mezardan önceki dönemlere ait yapılar oldukları bu noktada belirtilebilir.

Vitruvius'un volütler dâhil başlık yüksekliğinin, sütun alt çapının yarısı olması gerektiğini belirttiği kural³³⁶, incelenebilen mezarlarla -kat. no. 20, 32 ve 35'teki olması gerekene çok yakın değerler dışında- tutarlılık göstermez. Romalı Mimar'ın abakus genişliği ve derinliği için belirttiği kuralın³³⁷ da kaya mezarlarında çoğunlukla tam olarak uygulanmadığı görülse de özellikle kat. no. 5 ve 15'te olmak üzere mezarlarda bu kurala göre olması gerekenlere yakın değerlerle karşılaşmak da olanaklıdır (Tab. 4). Vitruvius'un volüt ve abakus yüksekliklerinin belirlenmesi için söz ettiği ilkelere³³⁸ göre mezarlarda olması gereken değerlerinse çoğunlukla çok yakın olmak üzere uygulandığı görülmektedir (Tab. 5). Ancak bu değerlerin tutmasının nedeni olarak sözü edilen kuralın mezarlardaki başlık yüksekliklerine göre belirlenmesi gösterilebilir. Vitruvius'un kurallarına tam olarak uyulsaydı, volütlerle birlikte başlık yüksekliklerinin de sütun alt çaplarının yarısı³³⁹ olması gerekirdi.

I.1.2. Antalar

I.1.2.1. Anta kaideleri

Ion düzenindeki mezarlardan yirmi dördünde anta kaidesi saptanmıştır. Ancak bunların dokuzunda (kat. no. 5-7, 11, 17, 19, 24, 31, 35), kaidelerin bitirilmemiş olması ya da tahribat gibi nedenlerden ötürü kaide profillerini incelemek olanaklı değildir³⁴⁰. On dört mezarın (kat. no. 2, 3, 9, 13, 16, 21, 22, 25-28, 33, 36, 37) antalarında ise kaide saptanamamıştır. Bu durum da kimi mezarların bitirilmemiş olması ya da tahribattan

---

³³⁶ Vitruvius III, V, 5.

³³⁷ Vitruvius abakus genişlik ve derinliğinin, sütun alt çapına bu alt çap ölçüsünün $\frac{1}{18}$ 'inin eklenmesiyle belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir (Vitruvius III, V, 5).

³³⁸ Vitruvius başlık yüksekliğinin dokuz buçuk kısma bölünüp bunun bir buçuğunun abakus, sekizinin volütler için ayrılması gerektiğini belirtmiştir (Vitruvius III, V, 5).

³³⁹ Vitruvius III, V, 5.

³⁴⁰ Karışık düzendeki kat. no. 45'in kaideleri de hasarlı örnekler arasına eklenebilir. Bununla birlikte bu mezarın anta gövdelerinin ortalarında ve başlık bölümlerine denk gelen tepelerinde Lykia ahşap işçiliği taklidi mezarları hatırlatan (Roos 1985, 42) dikdörtgen çıkıntılarının olması, kaidelerin de bu şekilde yapılmış olabileceğini düşündürür. Bunların yalnızca ön tarafta işlenmiş olması da bu düşüncüyü destekler (Bazı Lykia örnekleriyle karşılaştırmak için bkz. Schweyer 2002, pl. II-III; pl. VI-X; pl. XVIII, fig. 53; pl. XXIX, fig. 58; pl. XXXVI, fig. 80; pl. XXXIX, fig. 87).

kaynaklanmaktayken, çoğunlukla bitirilmiş olup Dor düzeni özellikleri de gösteren kat. no. 3 ve 37'de anta kaidelerinin bilinçli olarak yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Roos, Kaunos'taki kaya mezarlarının kaidelerini bir anta tipine sokmanın zorluğunu dile getirmekle birlikte bunların birçoğunun kymalı Arkaik tip olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Roos'un söz ettiği nedenlerden³⁴¹ dolayı kaideleri belirli bir anta tipine sokmadan, kendi aralarında ve başka örneklerle karşılaştırarak herhangi bir ortak tipin olup olmadığını belirlemek daha doğru gibi görünmektedir. Böylece mezarlar arasında belki diğer tiplerden ayrı bir tipoloji yaratılması ya da var olan tiplerle paralelliklerin daha net görülmesi sağlanabilecektir. Buna göre değerlendirildiğinde kaidelerindeki profiller izlenebilen Karia bölgesindeki on beş kaya mezarından yedisine ait anta kaidelerinin ortak bir tipte yapıldığı söylenebilir. Ortak tipte kaidelere sahip mezarlardan üç tanesi Kaunos (kat. no. 10, 14, 18), üç tanesi Idyma (kat. no. 29, 32, 34) ve bir tanesi Dalaman'da (kat. no. 23) yer almaktadır (Lev. 7, 3-8; 8, 1-8). Bu mezarlardaki kaide profilleri; en altta dik bir şeritten oluşan altlık (Bu bölümler ayrı ve belirgin bir ana eleman olarak yapılmadığı için plinthos olarak değerlendirilmemiştir.), cavetto üzerinde içbükey ve sivri bir geçiş profili (Bu iki profil bazı örneklerde birlikte de düşünülebileceğinden tek bir kyma rekta olarak da değerlendirilebilir.)³⁴², kyma reversa ve tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır³⁴³. Idyma'da yer alan kat. no. 29 ve 32'deki kaide profillerini diğerlerinden ayıran özellikler vardır. Bunlardan biri, diğer örneklere göre kyma reversa profillerinin daha dik oluşudur³⁴⁴. Bunlarda profilin üst içbükey kavisinin olmadığı dahi söylenebilir. Diğer mezarlardaki kyma reversa profilleriyse bunlarla karşılaştırıldığında daha derindir. Buna göre kat. no. 34 dışındaki Idyma'da bulunan örneklerin birbirini, Kaunos'taki örneklerin de yine birbirini izlediği anlaşılmaktadır. Dalaman'daki mezarın da Kaunos'taki örnekleri takip ettiği belirtilebilir. Bu mezarın Kaunos'taki

---

³⁴¹ Roos 1972, 73.

³⁴² Idyma'daki iki örnekte (kat. no. 29 ve 32) geçiş profili, cavettodan keskin bir biçimde ayrılmaktayken diğer örneklerde bu geçişi açık bir biçimde izlemek kolay olmadığından bunlardaki profillerin tek bir kyma rekta olma olasılığı da göz önünde bulundurulmuş, bunlardan bazılarıysa doğrudan kyma rekta olarak tanımlanmıştır.

³⁴³ Idyma'daki iki örnekte (kat. no. 29 ve 32) en tepede iki tamamlayıcı fascia bulunurken diğer örneklerde bir tamamlayıcı fascia bulunur. Roos'un çizimine (Roos 1972, pl. 60, 5) göre kat. no. 14'te ise tamamlayıcı fasciadan önce bir de astragal profili vardır.

³⁴⁴ Diğer ayrılan özellikleri için bkz. dn. 342-343.

büyük mezarların etkisinde olduğu³⁴⁵ bilindiğinden Kaunos'taki örneklerle benzerlik taşıması olağandır. Bununla birlikte diğer Ephesos tipi sütun kaidelerine sahip büyük Kaunos kaya mezarlarından hiçbirinde bu tip bir anta kaidesi olmadığından burada Dalaman'daki mezar için başlıca prototip olarak kat. no. 10'un alındığı düşünülebilir.

Kaunos'taki bir başka büyük mezar olan kat. no. 4'ün kaidelerinde alttaki şerit, üstteki tamamlayıcı fascianın bulunmaması dışında kyma reversa altındaki profilin de scotia olması (Lev. 8, 9), bu mezardaki kaideleri diğerlerinden ayırır. Belki kat. no. 4'teki kaidelerin bu tipin bir varyasyonu, hatta mezarlar için öncülü olduğu söylenebilir. Kat. no. 12'nin çok net gözlemlenemeyen anta kaideleri de (Lev. 8, 10) yine bu tipin bir varyasyonu olarak değerlendirilebilir. Kat. no. 8 için de benzer durum söz konusudur. Bu mezardaki kaidelerde (Lev. 8, 11; 9, 1) kyma reversa profiline altındaki düz bölüm, en iyi korunduğu sağ kaidede de aşınmadan dolayı sağlıklı gözlemlenemediğinden bu bölümde cavetto ya da kyma rekta olması, dolayısıyla buradaki kaidelerin bu tipin bir varyasyonu değil de doğrudan bu tipin içerisinde değerlendirilmesi olası görünmektedir. Ancak mevcut görüntü buradaki alt profilin dik ve düz biçimli olduğunu gösterdiğinden kat. no. 8'deki uygulamanın da bu tipin varyasyonları içerisinde değerlendirilmesi daha uygun olacaktır ki buna benzer uygulamaların Lykia bölgesindeki Delikkavak, İnlice ve Oktapolis'te yer alan kaya mezarlarının anta kaidelerinde³⁴⁶ de görüldüğü belirtilebilir.

Idyma ve Kaunos'ta yer alan diğer örneklerin neden bu tip kaidelere sahip olmadığı da tartışılabilir. Idyma'dan, verilen üç örnek dışında kaide profillerinin işlenmiş olduğu anlaşılan tek mezar kat. no. 30'dur. Mevcut görüntü ve Roos'un çizimine (Lev. 9, 2-3) bakıldığında buradaki kaidelerin sözü edilen tipte olma olasılığı vardır. Ancak araştırmacının profil tanımlamaları farklıdır ve bu tanımlamalardan kuşku duyduğu anlaşılmaktadır³⁴⁷. Bugün mezardaki kaide profilleri net olarak gözlemlenemiyor olsa da bunların açıkça kat. no. 34'te bulunanlar dışındaki diğer örneklerden daha alçak olduğu görülmektedir. Dolayısıyla mezarlardaki baskın kaide tipi burada söz konusuysa profillerin diğer örneklerle göre çok daha derin işlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada kat. no. 30'daki anta kaidelerine en yakın örneklerin kat.

---

³⁴⁵ Roos 1985, 39.

³⁴⁶ Roos 1985, 11, 23, 28.

³⁴⁷ Roos 2006, 51, pl. 66, 8; Henry'nin tanımı için ayrıca bkz. Henry 2009, 64.

no. 34'te bulunuyor olması en olası seçenek gibi görünmektedir ki bu mezardaki anta kaideleri hem yükseklik olarak kat. no. 30'dakilere yakındır hem de kyma reversa profilleri Idyma'daki diğer örneklere göre açıkça daha derindir. Bu mezarlardaki daha alçak kaideleri, mezarların diğerlerine oranla oldukça küçük olmasına bağlamak olanaklıdır. Dolayısıyla daha önce görüldüğü üzere kaya mezarlarında sütun yüksekliği ile sütun kaideleri arasında dikkate alınmayan orantı, bu sütunsuz mezarların antalarında dikkate alınmış gibidir³⁴⁸. Bu düşünceden hareketle kat. no. 30 ve 34'ten sonra en düşük kaide yüksekliklerine³⁴⁹ sahip olan kat. no. 8 ve 12'deki baskın tipin varyasyonu olarak değerlendirilen kaidelerin de oranlama kaygısı yüzünden mi uygulama farklılığına sahip olduğu sorgulanabilir. Kat. no. 12'deki üst profil eğer kyma reversa amaçlanarak³⁵⁰ yapılmış ve çizimdeki (Lev. 8, 10) gibi kyma reversanın alt dışbükey kavisine sahipken üst içbükey kavisine sahip değilse bu profilin, diğer birçok mezarın anta kaidelerindeki gibi dikleştirilmemesinin nedeni olarak oranlama kaygısı akla gelebilir. Bu durumda belki bir kyma reversa yapımı için başlangıç yapılmış, ancak anta yüksekliğinin düşük olması dikkate alınarak bu bölümün dikleştirilmeden yarım bırakılmış olma olasılığı söz konusudur³⁵¹. Kat. no. 8'de ise alttaki profilin diğer örneklerden farklı olarak cavetto ya da kyma rekta olmaması bu şekilde açıklanamamaktadır. Kat. no. 15'in kaidelerine bakıldığında üç katlı piramidal yapı izlenimi veren ünik bir uygulamayla karşılaşılır³⁵² (Lev. 9, 4-5). Kat. no. 1'in kaideleri de tüm pronaos duvarı boyunca devam etmesiyle (Lev. 4, 5; 22, 2) diğer mezarlardaki örneklerin tümünden ayrılır. Belki bu mezarın kaidelerindeki uygulama farklılığı da profilin duvar boyunca devam etmesine bağlanabilir ki bir kyma reversa altında yüksek bir düz silme yapmak (Lev. 9, 6) daha zahmetsiz olacaktır. Ancak buna benzer bir uygulama (Lev. 9, 7) Mergenli'deki kat. no. 20'de de olmakla

³⁴⁸ Kat. no. 34'teki anta yükseklikleri tam olarak bilinemediğinden bu mezardaki oranlama için kesin bir değer verilemediği de belirtilmelidir.

³⁴⁹ Kat. no. 19 ve 24'teki kaide yüksekliklerinin bilinmediği belirtilmelidir.

³⁵⁰ Roos 1972, 71.

³⁵¹ Roos, bu kaidenin iki yatay yiv arasında tek bir kyma rekta profilinden oluştuğu üzerinde de durur (Roos 1972, 71). Araştırmacı, eğer kaide bu şekildeyse bu kaide ile Labraunda Güney Propylonu'nun anta kaidesi (Jeppesen 1955, pl. IV, c) ve MÖ 3. yy.a tarihlenen Priene'den bir altar kaidesi arasında paralellik de kurar (Roos 1972, dn. IV, 33). Ancak Roos'un çiziminde, iki şerit arasında cavetto üzerinde torus benzeri bir profil görülmektedir (Roos 1972, pl. 60, 4). Bu iki profil birlikte düşünüldüğünde ortaya bir kyma rekta çıkmaktaysa da profiller arasında girintili bir geçiş bölümü olduğu için burada bir kyma rekta olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

³⁵² Roos buradaki farklı uygulamanın, kaidelerin bitirilmemiş olmasından kaynaklanmış olabileceğini kuşkuyla birlikte dile getirmektedir (Roos 1972, 52).

birlikte buradaki profillerin pronaos duvarı boyunca devam etmediği bu noktada belirtilebilir.

Turgutreis'teki mezarın (kat. no. 38) kaide uygulamaları (Lev. 9, 8) ise oldukça farklıdır. Mezarın her iki kaidesinde de bulunan alttaki dik şerit ve bunun üzerinde yer alan cavetto profili kısmen diğer örneklerle paralel olsa da uygulama açısından farklıdır. Şerit bölümlerinin oldukça alçak, cavettoların ise diğerlerine göre daha içbükey olduğu söylenebilir. Buradaki uygulamanın en ayırıcı özelliği, yalnızca bu mezarın kaidelerinde bulunan aslan pençesi kabartmasıdır³⁵³.

Mezarlarda görülen kaide uygulamaları başka yapılarıdaki uygulamalar ve anta tipleriyle karşılaştırılırsa Roos'un en iyi örnek olarak gösterdiği kat. no. 4 ile birlikte Kaunos'taki mezarların birçoğunun kaidesi için yaptığı kymalı Arkaik tip önermesi³⁵⁴ sorgulanabilir. Anna D. Brockmann'ın gösterdiği Arkaik-Ion tipi antaların kaidelerinde çoğunlukla kyma yerine torus profili görülmektedir³⁵⁵. Araştırmacının bu tip içerisinde değerlendirdiği kymalı duvar kaidelerinden Larisa ve Khios'ta olanlara Schädler tarafından Anadolu-Ion tipine paralel örnekler arasında gösterilmiştir³⁵⁶. Kat. no. 4'ün kaidelerinde kyma reversa, scotia ile birlikte kullanıldığı için bu mezardaki kaideler Roos tarafından Arkaik-Ion tipi olarak değerlendirilmiştir. Bunun dışında kyma reversalı örneklerden kat. no. 1'in de kaide profillerinin pronaos duvarı boyunca devam etmesiyle³⁵⁷ yine bir Arkaik-Ion tipi özelliği³⁵⁸ gösterdiği belirtilebilir. Ancak Karia bölgesi kaya mezarları anta kaidelerinde baskın tip olarak görülen yukarıda gösterilmiş ilk tipteki kaideler, Arkaik-Ion tipi içerisinde değerlendirilemez. Bu tip, Brockmann'ın MÖ 4. ve erken 3. yy.larda kullanıldığını belirttiği Anadolu-Ion kaide tipi³⁵⁹ olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte Brockmann'ın bu tipteki kaidelerin kullanıldığı yapılara verdiği bazı örneklerin³⁶⁰ hatalı olduğu Schädler tarafından belirtilmiştir³⁶¹. Schädler bu uyarıyı, Attik-Ion tipi olduğunu gösterdiği Magnesia

---

³⁵³ Başka yapılarıdaki benzer uygulamalar için bkz. Carstens 2004, 57.

³⁵⁴ Roos 1972, 73.

³⁵⁵ Brockmann 1968, 59-62.

³⁵⁶ Schädler 1991, 99.

³⁵⁷ Roos 1972, 72-73.

³⁵⁸ Brockmann 1968, 59; Bu özellik Attik-Ion tipi kaidelerde de görülebilmektedir (Brockmann 1968, 71)

³⁵⁹ Brockmann 1968, 81-82.

³⁶⁰ Brockmann 1968, 81, dn. 161.

³⁶¹ Schädler 1991, 99, dn. 58.

Artemis ve Zeus tapınaklarına ait kaidelerin³⁶² Brockmann tarafından Anadolu-Ion tipi içerisinde değerlendirilmesi yüzünden yapmış olmalıdır. Bu gibi açıkça farklı tipte örnekler dışında Brockmann'ın yine Anadolu-Ion tipi anta kaidelerine sahip olduğunu belirttiği³⁶³ Lagina Hekate Tapınağı³⁶⁴ ve Kos'taki Kharmyleion³⁶⁵ gibi örneklerde ise altta plinthos üzerinde torus bulunuyor olması, bu yapılardaki kaideleri mezarlardaki örneklerden ayırır. Bu tür örnekler göz ardı edildiğinde mezarlardaki uygulamaya paralel kaide örneklerinin Labraunda propylonları³⁶⁶, Priene Athena Tapınağı³⁶⁷, Kos Asklepieionu B Tapınağı, Priene Zeus Tapınağı³⁶⁸ antalarında (Lev. 10, 1-3) ve Priene Asklepios kutsal alanından bir antada³⁶⁹ görüldüğü söylenebilir. Tanımlanabilecek buluntu olmamasına karşın Labraunda Zeus Tapınağı'nda da bu tip kaidelerin kullanılmış olabileceği üzerinde durulduğu³⁷⁰ belirtilmelidir. Maussolleion'un farklı konumlarında yer alan kaide bölümlerinde³⁷¹ de bu kaide tipindeki profillerin görülüyor olması önemlidir. Bu tipe altar³⁷² ve işlenişleri oldukça farklı olmakla birlikte ostothek³⁷³ kaidelerinde de rastlanır. Bunların dışında MÖ 420'ye

³⁶² Schädler 1991, 102, abb. 4, g; abb. 5, b.

³⁶³ Brockmann 1968, 81, dn. 161.

³⁶⁴ Bu tapınağın kaidelerinde torusun üzerinde yer alan profilin cavetto değil de düz trokhilos olarak tanımlanmış olması da (Tırpan *et al.* 2012, 193, fig. 8) buradaki kaidelerin farklı bir özelliği olarak gösterilebilir.

³⁶⁵ Schazmann 1934, abb. 7, Nr. 4, 8.

³⁶⁶ Jeppesen 1955, pl. IV, c-d; Roos da -herhâlde diğerine göre profillerin daha iyi uygulanmış olmasını dikkate alarak- bu örneklerden ikincisi olan Labraunda Doğu Propylonu ile Kaunos'taki kat. no. 10, 14 ve 18 arasında bu açıdan paralellik kurmaktadır (Roos 1972, dn. IV, 32). Bu noktada Schädler'in da yalnızca Doğu Propylon'un kaidelerini bu tip içerisinde değerlendirdiğine (Schädler 1991, 99) dikkat çekilebilir. Labraunda Güney Propylonu'nda alttaki cavetto ya da kyma rekta ile üstteki kyma reversa arasındaki geçiş belli belirsiz olsa da (Jeppesen 1955, pl. IV, c) buradaki kaidelerin de aynı tipte yapılmak istendiği düşünülerek tarafımızca Güney Propylon'un kaideleri de bu grup içerisinde değerlendirilmiştir ki Brockmann'ın görüşü de bu yöndedir (Brockmann 1968, 81, dn. 161).

³⁶⁷ Wiegand – Schrader 1904, 95, abb. 63.

³⁶⁸ Kos Asklepieionu B (Schazmann 1932, 35, taf. 20, Nr. 7-8) ve Priene Zeus (Schädler 1991, 99, abb. 4b) tapınaklarındaki kaidelerin en alt bölümünde yüksek bir plinthos da bulunmaktadır.

³⁶⁹ Bu kutsal alanın Zeus'a ait olduğuna dair görüş de vardır. Bu görüşe kuşkuyla yaklaştığından Rumscheid'in Zeus ya da Asklepios ile ilişkilendirmediği, aynı tip kaidelere sahip olduğu yukarıda gösterilen Priene'deki tapınağın tarihi için yapılan en erken MÖ 2. yy. sonları önerisi (Rumscheid 2000, 66-67) dikkate alındığında Erder'in MÖ 4. yy. sonlarına ait gösterdiği bu kaidenin tarihi de benzer döneme çekilebilir ki Erder kutsal alandaki kaidenin, aynı kutsal alanda yer alan sözü edilen tapınaktaki kaidelerin etkisinde olduğunu düşünmektedir (Erder 1967, 143, K, 20-21).

³⁷⁰ Hellström – Thieme 1982, 31.

³⁷¹ Jeppesen 1998, abb. 13, 29; Jeppesen 2002, 164-169, fig. 17.4. Ie 1-7.

³⁷² MÖ 3. yy. ortalarından Pergamon Demeter Altarı kaidesi (Shoe 1936, 182, pl. XXXVIII, 13), Selinus'tan MÖ 2. yy. örnekleriyle karşılaştırılabilir olan altar kaidesi (Shoe 1952, 83, 169, pl. XXIX, 10) ve plinthosa da sahip olduğu görülen Kos Asklepieionu'ndaki MÖ 160-100 yıllarına tarihlendirilen altar kaidesi (Shoe 1950, 359, fig. 7, 1) bunlara örnektir.

³⁷³ *Tip 1 ve 4* örnekleri için bkz. Köse 2005, 44, abb. 12.

tarihlendirilen Delphoi Tholosu'nun iç bölümünde³⁷⁴, MÖ 320'den Zeus Stratos Tapınağı'nın eşliğinde, Delos'tan bir anıt kaidesinde³⁷⁵, Kos³⁷⁶ ve Halikarnassos'tan³⁷⁷ birer kaidede de bu tip görülmektedir. Bu örneklerin kaya mezarlarındaki uygulamalardan ayrılan noktalarından biri, bu tipi oluşturan iki ana profilden kyma reversanın bunlarda, mezarlardaki çoğunlukla dik olan uygulamalara göre daha derin olmasıdır. Kimi örneklerde en altta yüksek bir plinthos bulunması ya da en üstte tamamlayıcı fascia yerine astragal bulunması da diğer örneklerin mezardakilerden ayrılan yönleri olarak gösterilebilir.

Kaunos'taki Basileus Kaunios heykel kaidesi de mezarlardaki anta kaideleri gibi işlenmiştir³⁷⁸. Burada, Kaunos'taki bazı mezarlarda da kullanıldığı Ufuk Çörtük tarafından belirtilen³⁷⁹ ve araştırmacı tarafından Shoe'nun yayını³⁸⁰ referans alınarak *kyma-reversa Tip VI*. olarak adlandırılan kyma reversa tipi kullanılmıştır. Maussolleion'un pteronundaki duvar kaidesinde de benzer uygulamanın bulunması dolayısıyla Çörtük, bu kyma reversa tipinin Hekatomnid mimari geleneğini yansıttığını düşünmektedir³⁸¹. Labraunda propylonlarındaki uygulamalar³⁸² da bu düşünceyi destekleyici örnekler olarak gösterilebilir³⁸³. Anadolu-Ion tipi kaidelere sahip örneklerle birlikte anta kaidelerinde kyma reversa izlenebilen on bir mezar (kat. no. 1, 4, 8, 10, 14, 18, 20, 23, 29, 32, 34) bu açıdan değerlendirildiğinde kyma reversa yüksekliklerinin, genişliklerinden fazla olduğu görülür³⁸⁴. Bu özellik, Shoe'nun kyma reversa tiplerinden³⁸⁵ *tip III, VI ve VII* ile uyumluysen Idyma'daki kat. no. 29 ve 32'deki kyma reversaların, çok dik işlendikleri için bu tiplerden hangisine girdiği kesin olarak söylenememektedir. Benzer bir durum Kaunos'taki kat. no. 10 için de

³⁷⁴ Shoe 1936, 87, 182, pl. XXXVII, 5.

³⁷⁵ Bu iki örnekte plinthos da bulunmaktadır (Shoe 1936, 182, pl. XXXVII, 12; pl. XXXVIII, 15)

³⁷⁶ Shoe 1950, 359, fig. 7, 4.

³⁷⁷ Erder 1967, 143, K, 22.

³⁷⁸ Işık – Marek 2005, 243-244, abb. 4; abb. 4a; Çörtük 2012, lev. 149, 1.

³⁷⁹ Çörtük'ün paralel olarak gösterdiği mezarlar kat. no. 4, 10 ve 14'tür (Çörtük 2012, 121).

³⁸⁰ Shoe 1936, 68.

³⁸¹ Çörtük 2012, 232-233; Maussolleion'un pteronundaki duvar kaidesi için bkz. Jeppesen 2002, 164-169, fig. 17.1; fig. 17.4. İe 1-7.

³⁸² Jeppesen 1955, pl. IV, c-d.

³⁸³ Labraunda propylonlarındaki kyma reversa profillerinin, sözü edilen kyma reversa tiplerinden *Tip VI*. mı ya da *Tip III*. içerisinde mi değerlendirileceği tartışılabilir. Bununla birlikte Hekatomnidler Dönemi'yle ilişkilendirilen uygulama *Tip VI*. (Çörtük 2012, 231-233) olduğu için buradaki profillerin bu grup içerisinde değerlendirilmeleri daha olası görünmektedir.

³⁸⁴ Kat. no. 30'un kaidelerinde de olduğu düşünülen kyma reversa ise hasardan dolayı bu açıdan sağlıklı gözlemlenememiştir.

³⁸⁵ Shoe 1936, 68.

geçerlidir. Kat. no. 4 ve 34'ün kaidelerindeki kyma reversa profilleri; üst içbükey kavisi, alt dışbükey kavisinden küçük olan *tip VII* içerisinde değerlendirilebilir³⁸⁶. Ancak aşınmadan dolayı yer yer farklı görülebilen kat. no. 34'teki profillerin, alt ve üst kavislerin eşit olduğu *tip III* (Kat. no. 20'nin kaideleri de bu grupta değerlendirilebilir.) içerisinde değerlendirilmesinin olası olduğu da belirtilmelidir. Üst içbükey kavisi, alt dışbükey kavisinden büyük olan *Tip VI* içerisinde değerlendirilebilecek kyma reversaların ise kat. no. 8, 14, 18 ve 23'ün kaidelerinde olduğu söylenebilir. Bununla birlikte kat. no. 8 ve 23'teki profillerin *tip III* içerisinde değerlendirilebilmeleri de olanaklıdır. Her ne kadar ortak tiplerde gösterilseler de mezarlardaki kyma reversaların birçoğu, özellikle fazlaca dik olmalarıyla diğer örneklerden ayrılır. Hekatomnid mimari geleneğini yansıttığı düşünülen³⁸⁷ *tip VI* içerisinde değerlendirilen kyma reversa profillerine sahip örneklerle karşılaştırıldığında dahi mezarlardaki profiller çoğunlukla daha diktir. Bu açıdan daha derin olmalarıyla diğer örneklere yakınlığıyla dikkat çeken profillerin kat. no. 1, 4, 8, 18, 20 ve 34'te yer aldığı belirtilebilir.

Görüldüğü üzere Karia bölgesi kaya mezarlarının anta kaidelerinde sözü edilen tek ortak tip, Anadolu-Ion tipi kaide tanımı içerisinde değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte bu tip, yalnızca anta kaidelerinde de görülmez. Bu durumda mezarlara konum anlamında en yakın bu tipte anta kaidelerine sahip yapılar olarak en güçlü prototip adayları başta Doğu Propylon olmak üzere Labraunda propylonlarıdır. Maussoleion ve Priene'de de bu profil kombinasyonunun görülmesi, uygulamanın Pytheos'la, dolayısıyla da Hekatomnid mimarisiyle ilişkilendirilmesini olanaklı kılmaktadır. Bununla birlikte tip olarak ortaklık olsa da mezarlardaki örneklerin uygulama anlamında genellikle diğer örneklerden ve yer yer de birbirlerinden ayrıldığı görülür.

I.1.2.2. Anta gövdeleri

Her ne kadar az sayıda örnek (kat. no. 19, 23, 30, 32, 35, 38,) incelenebilmiş olsa da sütunlarda olduğu gibi bazı örneklerin anta gövdelerinin de aşağıdan yukarıya doğru

³⁸⁶ Kat. no. 4'ün kaidelerinde bulunan kyma reversaların Çörtük tarafından *tip VI* olarak değerlendirildiği de (Çörtük 2012, 121) belirtilmelidir.

³⁸⁷ Çörtük 2012, 233.

inceldiği gözlemlenmiştir. Bu daralmanın hemen hemen hiç olmadığı³⁸⁸ kat. no. 23 ile en fazla olduğu kat. no. 32 arasındaki fark 14 cm'dir.

Kaunos, Idyma, Pasanda ve Thera'daki on üç kaya mezarında, anta başlıklarının biraz altında yer alan ya da başlıklarla birlikte işlenmiş süslemeler vardır³⁸⁹. Bu mezarların dokuzunda (kat. no. 1, 4, 5, 7, 19, 28, 29, 31, 32) süslemeler phiale biçimindeyken³⁹⁰ iki mezarda (kat. no. 6, 10) ise olasılıkla diğerleri gibi phialeye çevrilmek üzere hazırlanmış disk bezemeleri bulunmaktadır³⁹¹. İki mezardaysa (kat. no. 30, 35) bunlar rozet ya da çiçek süslemesi olarak tanımlanabilir³⁹². Pasanda (kat. no. 19) ve Idyma'daki (kat. no. 28, 29, 31, 32) örnekler, başlıktan ayrı olarak süslemenin üstünde yer alan şeritle birlikte süslemenin altında da şerit barındırmalarıyla³⁹³ diğer örneklerden ayrılır. Idyma'daki mezarlardan yalnızca kat. no. 30'da bu uygulama yoktur. Bu örnek hem bezeme biçimi hem de bezemelerin başlıkla birlikte yapılmış olmasıyla da farklılık göstermektedir (Lev. 15, 3; 35, 1-2). Bunların dışında Idyma'daki mezarlarda anta gövdesinden başlığa geçişte, phiale süslemesinin üst şeridiyle başlığın en dip unsuru arasında görülen scotia profili de kat. no. 30'da - süsleme ile başlık bir arada işlendiğinden ve süsleme üzerinde şerit olmadığından olacak- bulunmamaktadır. Idyma dışında aynı uygulamanın görüldüğü tek yer ise yine Pasanda'dır (Lev. 15, 7-8; 16, 1). Süsleme üzerinde şerit barındıran Idyma dışındaki tek mezar da buradaki (kat. no. 19) olduğundan bu durum şaşırtıcı değildir.

Benzer konumdaki phiale ya da buna benzer süslemelere Roos; Lykia bölgesindeki Oktapolis, Telmessos, Myra ve Limyra kaya mezarlarının yanı sıra Nereidler Anıtı ve Kos'taki Kharmyleion yapısını da örnek göstermiştir³⁹⁴. Bu örneklerden Karia bölgesi kaya mezarlarına prototip oluşturma olasılığı en fazla olan Nereidler Anıtı'ndaki

³⁸⁸ Bu mezarın antalarında tarafımızca 1 cm'lik daralma saptanmışken Roos'a göreyse hiç daralma yoktur (Roos 1985, 38). Araştırmacı tarafından karışık düzendeki kat. no. 45'in antalarında da daralma olmadığı belirtilmiştir (Roos 1985, 41).

³⁸⁹ Kat. no. 1'deki süsleme, anta gövdesinin yalnızca dış yanında gözlemlenebilmiş ve buna dayanılarak benzer uygulamanın ön cephede de olduğu düşünülmüştür (Roos 1972, 72). Bu mezar dışında dış yanda süslemeye sahip olan tek mezarsa kat. no. 4'tür. Diğer örneklerde süslemeler ya yalnız ön ya da ön ve iç bölümlerde işlenmiştir. Kaunos'taki mezarların tümü ön cephede dörder, diğer yerlerdeki örneklerse üçer bezemeye sahiptir. İç yanlardaki bezeme sayılarıysa 1 ila 3 arasında değişmektedir.

³⁹⁰ Collignon'a göre kat. no. 5'teki süslemeler rozet biçiminde yapılmıştır (Collignon 1877, 344).

³⁹¹ Roos 1972, 90.

³⁹² Patrice Brun'a göre kat. no. 35'tekiler de phiale süslemesidir (Brun *et al.* 2001, 39).

³⁹³ Amyzon'da yer alan, olasılıkla bir Idrieus Dönemi yapısına ait bloktaki süsleme de benzer biçimde iki şerit arasında yer almaktadır (Hellström 2009, 273-278, 290, fig. 21).

³⁹⁴ Roos 1972, 90.

süslemeleri rozet³⁹⁵ ya da çiçek olarak tanımlamak daha doğru gibi görünmektedir. Buna benzer örnekler Limyra Heroonu³⁹⁶, Labraunda andronları³⁹⁷, Maussolleion³⁹⁸ ve Amyzon'da yer alan olasılıkla Idrieus Dönemi'ne ait bir yapıda³⁹⁹ da bulunmaktadır⁴⁰⁰ ki bu yapılar da kaya mezarları için olası prototip adaylarıdır.

I.1.2.3. Anta başlıkları

Ion düzenindeki kaya mezarlarının otuzunda (kat. no. 1-8, 10-12, 15, 17-21, 23-32, 35, 37, 38) anta başlıkları korunmuştur ya da anta başlıklarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Sekiz mezarda (kat. no. 9, 13, 14, 16, 22, 33, 34, 36) ise anta başlığı saptanamamıştır. Bu durumun çoğunlukla, mezarların bitirilmemiş olmasından kaynaklanığı anlaşılmaktayken kat. no. 14 ve 34'te ise başlık saptaması tahribattan dolayı yapılamamıştır.

Kaunos'taki in antis planlı büyük kaya mezarlarının (kat. no. 2, 4-7, 10) anta başlıkları, Roos'a göre yanlış bir mimari yorumlama sonucu olarak⁴⁰¹ arşitrav alt fasciasının değil de üst fasciasının altına kadar yükselmektedir. Kat. no. 3'te de benzer bir durum vardır ama burada başlık üst fasciaya kadar değil, alt fascianın $\frac{2}{3}$ 'üne kadar ulaşır. Kaunos dışında başlıkların arşitrav alt fasciasına kadar ulaştığı tek örnek ise Dalaman'daki kat. no. 23'tür.

Anta başlıklarına tipolojik olarak bakıldığında başlığın üç yönünde de aynı profil işlenmesi bakımından Attik-Ion⁴⁰² tipi ya da Attik⁴⁰³ tipe girdiği açıkça gözlemlenebilen mezar sayısının üç (kat. no. 27, 30, 35) olduğu görülür. Schädler, Kaunos'taki kat. no. 1, 6 ve 8 ile Idyma'daki kat. no. 28, 29 ve 32'nin başlıklarını Attik başlıkları incelediği bölümde değerlendirmiş, Brockmann da kat. no. 29'un başlıklarını Attik-Ion tipi başlıklar arasında göstermiştir⁴⁰⁴. Bu tanımlama, gözlemlenebilen sol başlığının ön cephesi tahrip olmuş olan kat. no. 1'in başlıkları için

³⁹⁵ Krischen 1923, taf. VIII-X; Coupel – Demargne 1969, 113-114.

³⁹⁶ Borchhardt 1999, lev. 16.

³⁹⁷ Hellström 1996, 167, fig. 4.

³⁹⁸ Rumscheid 1994, taf. 48, 6.

³⁹⁹ Hellström 2009, 273-278, 290, fig. 21.

⁴⁰⁰ Bu tarz süslemelerin görüldüğü başka yapılar için ayrıca bkz. Rumscheid 1994, *Beilage B*.

⁴⁰¹ Roos 1972, 72.

⁴⁰² Brockmann 1968, 71; Rumscheid 1994, 325.

⁴⁰³ Schädler 1992, 278.

⁴⁰⁴ Schädler 1992, 278-279; Brockmann 1968, 164.

büyük olasılıkla doğrudur. Buradaki başlıkların ön cephesinde de yanlardaki profillerin işlenmiş olması beklendiğinden Roos da bu mezardaki başlıkların Attik olduğunu düşünmektedir⁴⁰⁵. Ancak profilleri yalnızca ön cephede işlenmiş olan kat. no. 6'daki gözlemlenebilen sağ başlığın Attik ya da Attik-Ion tipi olduğu söylenemez. Çünkü başlığın dış yanının ön cephe gibi yapılacağı düşünülse dahi iç yanda başlığa dair bir iz yoktur. Bununla birlikte iç bölümde başlık profilleri yapılsaydı da başlık yüksekliği arşitrav üst fasciasına kadar ulaştığından buradaki profillerin ön cephedekilerle tam olarak aynı biçimde devam edebilme olanağı bulunamayacaktı. Kat. no. 4'ün başlıkları da kat. no. 6'daki gibi arşitrav üst fasciasına kadar ulaştığından⁴⁰⁶ bu mezar da bu gruba girmemektedir. Ancak buradaki başlıkların iç taraflarında yapılabilme olanağı olan en alt profil işlenmiştir (Lev. 12, 7). Bu durumda burada da Attik-Ion tipi başlıkların yapımının amaçlandığı ancak teknik olanaksızlığın buna tam olarak izin vermediği belirtilebilir⁴⁰⁷. Kat. no. 7 ve 10'daki anta başlıklarının iç yanlarında da (Lev. 12, 4; 13, 1) alt profiller kat. no. 4'te görüldüğü gibi işlenmiş olmakla birlikte bu başlıkların dış taraflarında profiller izlenmemektedir. Kat. no. 8'de ise başlık iç profilleri ön cephedekilere göre farklı olduğundan (Lev. 10, 4) burada Attik-Ion tipi başlık kesinlikle yoktur. Idyma'daki mezarlara gelindiğinde kat. no. 28'de sağ anta başlığının ön, sol anta başlığının iç cephesi net olarak gözlemlenebilmektedir. Buralardaki profiller aynı olmakla birlikte aralarında işleniş farkları bulunmaktadır. Ancak ön cephedeki profillerin, son şekilleri verilmiş gibi durmadığı da belirtilmelidir. Sol anta başlığının dış yanındaki zor da olsa gözlemlenebilen profillerin de benzer biçimde işlendiği anlaşıldığından (Lev. 14, 1-3) buradaki başlıklar için bir Attik-Ion tipi tanımı yapılabilmektedir. Bugün bu açıdan gözlemlenemese de Roos'un anlatımına göre⁴⁰⁸ kat. no. 29'daki başlıkların da yukarıda belirtildiği gibi Attik-Ion tipi olduğu söylenebilir. Bu mezarla birçok noktada benzerlik taşıyan⁴⁰⁹ kat. no. 32'nin başlıklarına bakıldığında bunların da üç tarafta işlendiği görülür. Ön cephe ve iç yanlardaki profiller aynı olmakla birlikte dış

---

⁴⁰⁵ Roos 1972, 72-73.

⁴⁰⁶ Roos da bu başlıklardaki anormal yükseklik yüzünden bunları bir tipe sokmanın olanaksızlığını dile getirmektedir (Roos 1972, 73).

⁴⁰⁷ Bu mezarın başlıklarının dış bölümleri hasarlı olmakla birlikte sağ başlığın dış tarafında korunmuş olan bölümler (Lev. 12, 6), buradaki profillerin de öndeki gibi olacağına işaret etmektedir. Ancak Roos'un burada farklı profiller olabileceği üzerinde durduğu da (Roos 1972, 72, pl. 6) belirtilebilir.

⁴⁰⁸ Roos 2006, 46.

⁴⁰⁹ Roos 2006, 47, 55.

yanlardaki profiller tamamlanmadan bırakılmıştır (Lev. 14, 6-7; 15, 1). Yine de özellikle sağ anta başlığının dış yanında izlenebilen profillerin tamamlanmış bölümleri de ön ve içteki profillerle aynı olduğundan buradaki başlıkların Attik-Ion tipinde tanımlanmasında sakınca yoktur. Benzer durum kat. no. 19, 20, 31 ve belki 24 için de geçerlidir.

Tüm bu olasılıklar göz önünde bulundurulduğunda Karia bölgesindeki on bir kaya mezarında (kat. no. 1, 19, 20, 24, 27-32, 35) Attik-Ion tipi anta başlıkları olabileceği söylenebilir ve kat. no. 4'te de niyetin bu yönde olduğu anlaşıldığından bu mezar da on ikinci örnek olarak bunlar arasına eklenebilir. Kat. no. 7 ve 10'da da iç yanlardaki profillerin -küçük farklılıklar olabilmekle birlikte- ön cephedeki profilleri izlemesi, eğer işlenmiş olsalardı başlıkların dış yanlarında da benzer profillerin olacağına işaret ettiğinden bu mezarlarda da başlıkların bu tipte yapılmasının amaçlandığı büyük olasılıkla söylenebilir. Bunlara yakın konumda yer alan mezarlardan özellikle kat. no. 6'da da tercihin bu yönde olması şaşırtıcı olmayacaktır. Elmalı'da yer alan mezarların başlıklarına bakıldığında başlıklarının dış tarafı hasardan dolayı gözlemlenemeyen kat. no. 25'te de kat. no. 27'de olduğu gibi bu tipin görülmesi beklenir. Elmalı'daki diğer mezar olan kat. no. 26'da da -her ne kadar başlıklar çok az gözlemlenebiliyor olsa da- farklı bir uygulama olma olasılığı düşüktür. Attik-Ion tipi anta başlıklarına sahip Anadolu'dan en erken örnek olarak Nereidler Anıtı gösterilmekte⁴¹⁰ olup Lykia kaya mezarlarında da bu tipe rastlanmaktadır⁴¹¹. Atina'dan Ilissos, Nike ve Erekhtheion tapınakları da Attik-Ion tipi anta başlıklarına sahip dikkat çeken örnekler arasındadır⁴¹². Diğer yapılardaki bu tip başlıklarda iki ya da üç kymation işlenmişken⁴¹³ kaya mezarı örneklerinden yalnızca kat. no. 4 ve 10'un başlıklarında Ion kymationu işlenmiş olup diğer örneklerin tüm profilleri boştur. Buralarda boyalı bezemeler olduğu düşünülebilir.

Kaunos'taki üç mezarın anta başlıklarında (kat. no. 5, 8, 15) iç yanlardaki profillerin ön cephedekilerden farklı olduğu görülür. Bu mezarlardaki başlıkların ön cephe profilleri aynı olmasa da iç yandaki profilleri, anta gövdesinin devamı niteliğinde bir

⁴¹⁰ Brockmann 1968, 72; Schädler 1992, 278.

⁴¹¹ Brockmann 1968, 78.

⁴¹² Bu örnekler ve diğerleri için bkz. Brockmann 1968, 163-166.

⁴¹³ Brockmann 1968, 77-78.

cavetto üzerinde abakus olmak üzere ayındır (Lev. 10, 4; 10, 7; 11, 6). Kat. no. 8 ve 15'teki başlıkların dış yanlarında gözlemlenebilecek profil bulunmazken kat. no. 5'te dış bölümlerin iç yanlardaki gibi değil, ön cephelerdeki gibi olacağı anlaşılmaktadır. Hatalı bir mimari uygulama olarak gösterilebilecek bu özellik, kat. no. 5'i çevresindeki diğer mezarlardan ayırır. Kat. no. 18'de de gözlemlenebilen sol başlığın, iç bölümü (Lev. 11, 3) bu mezarlardaki gibi olmakla birlikte ön cephesi tahrip olmuştur. Ancak buradaki başlığın ön cephesinin, bu mezarla çeşitli paralellikler taşıyan ve sözü edilen mezara yakın sayılabilecek konumda yer alan kat. no. 15'tekine benzeyeceği düşünülebilir. Yine bu mezarlara yakın konumda bulunan kat. no. 17'de de iç profiller benzer biçimde yapılmıştır⁴¹⁴ (Lev. 11, 2) ve bu mezarın ön cephesi için de benzer yorum ileri sürülebilir. Roos kat. no. 5, 15 ve 17'deki gibi iç bölümünde cavetto bulunan başlıkların Arkaik ya da Anadolu tipine işaret edebileceğine dikkat çekmiştir⁴¹⁵. Ancak bu tipteki başlıkların yanlarında olması gereken volüt⁴¹⁶ ya da daha sonraları görülen farklı bezemeler⁴¹⁷ mezarlarda bulunmadığından sözü edilen mezarlardaki başlıklar bu tip içerisinde değerlendirilememektedir.

Yukarıda tartışılan veriler ışığında tipolojik açıdan genel bir değerlendirme yapılacak olursa on iki mezardaki (kat. no. 1, 4, 19, 20, 24, 27-32, 35) başlıkların Attik-Ion tipiyle ilişkilendirilmesi dışında yalnız iç ve ön taraflarda işlenmiş Kaunos ve Bodrum Yarımadası'ndaki mezarların (kat. no. 7, 10, 37, 38) başlıkları, kat. no. 27 ile benzer olduğu düşünüldüğünden (kat. no. 26 için bu konuda başka hiçbir belirti olmasa da) Elmalı'daki diğer iki mezarın (kat. no. 25-26) başlıkları ile dış ve ön tarafta işlenmiş kat. no 6'nın gözlemlenebilen sağ başlığının da Attik-Ion tipiyle ilişkilendirilebilecek olması, Karia bölgesinde yer alan Ion düzeninde kaya mezarlarındaki genel anta başlığı tercihinin Attik-Ion tipi olduğunu gösterir. Idyma'da anta başlıklarına sahip olan beş mezarda da (kat. no. 28-32) bazıları şüpheli de olsa bu tipin görülüyor olması, burada bu tip başlıkların karakteristik bir özellik olarak kullanıldığı sonucunu

---

⁴¹⁴ Kat. no. 21'in başlıklarında görülen cavetto profillerininse (Lev. 11, 4-5) buradaki mezarlarda bulunan örneklerle birlikte değerlendirilmesi, sözü edilen mezarın yapımı çok az ilerlemiş olduğundan sağlıklı görünmemektedir.

⁴¹⁵ Roos 1972, 73.

⁴¹⁶ Dinsmoor 1975, 133-134.

⁴¹⁷ Rumscheid 1994, 325.

doğurmaktadır⁴¹⁸. Bölgedeki kaya mezarlarında, Geç Klasik ve Erken Hellenistik dönemlerde Karia bölgesinde daha yaygın olan Anadolu-Ion tipi yerine Lykia bölgesi ve özellikle Pergamon'da tercih edilen Attik-Ion tipi⁴¹⁹ başlıkların kullanılması dikkate değerdir. Bu durumda Nereidler Anıtı'ndan sonra bu tip başlıkların Anadolu'da görüldüğü ilk yapılar olarak kaya mezarları gösterilebilir⁴²⁰. Özellikle Kaunos ve belki Idyma'daki mezarlara, Anadolu'da başka örnek alınabilecek bir yapı bilinmediği için bu Attik etki Nereidler Anıtı üzerinden gelmiş olmalıdır. Başlık yan bölümlerinde cavetto ve abakus barındıran mezarlaraysa (kat. no. 8, 15, 17, 18) Labraunda yapılarının örnek oluşturduğu düşünülebilir⁴²¹ ki kat. no. 8 ve 18'in anta kaideleri değerlendirilirken de Labraunda yapılarıyla paralellik kurularak bunların Anadolu-Ion tipi olduğu gösterilmişti. Bu durumda mezarlardaki bu tip başlıkları da Anadolu-Ion tipiyle ilişkilendirmek olanaklı gibi görünmektedir. Bu düşünce izlendiğinde başlıkların yan bölümlerinde boyayla yapılmış bezemeler olduğu varsayılabilir olsa da bununla ilgili somut bir veri olmadığından Anadolu-Ion tipi başlık tanımı sözü edilen mezarların anta başlıkları için kesin olarak yapılamamaktadır. Herhangi bir tipte ilişkilendirilmemiş başlıklara sahip olan mezarlara bakılacak olursa da kat. no. 2, 3 ve 23'teki başlıkların yanlarda işlenmemiş olduğu görülür. Bu örneklerden kat. no. 2 ve 3'ün çevresinde bulunan mezarlardaki başlıkların, kat. no. 5'tekiler dışında, ya Attik-Ion tipinde ya da Attik-Ion tipiyle ilişkili olduğuna dikkat çekilebilir ve kat. no. 23'ün de sözü edilen mezarların etkisinde⁴²² olduğu hatırlatılmalıdır. Yapımı çok az ilerlemiş olan kat. no. 11 ve 12'deki başlıkları ise herhangi bir tipte ilişkilendirme olanağı yoktur.

---

⁴¹⁸ Mezarlar göz ardı edildiğinde Idyma'daki ender mimari buluntulardan olan bir plaster başlığında ise Anadolu-Ion tipinin görülüyor olması (Rumscheid 1994, 23, Nr. 73.1, taf. 50, 2), Attik-Ion tipi başlıkların Idyma kenti için genel bir karakteristik olmadığına işaret etmektedir.

⁴¹⁹ Rumscheid 1994, 325.

⁴²⁰ Bu tip başlıklara sahip diğer örnekler için bkz. Brockmann 1968; 163-166. Yapılan maket (Borchhardt 1999, lev. 16) dikkate alındığında, MÖ 370-350 yıllarına tarihlendirilen (Borchhardt 1970, 71), Limyra Heroonu'nun başlıklarının da bu tipte olduğu söylenebilir. Ancak Brockmann'ın örnekleri dışında Schädler'ın da bu tip başlıklara sahip yapılar arasında Limyra Heroonu'nu göstermemesi (Schädler 1992, 278-280), sözü edilen anıtın burada değerlendirilmesine engel oluşturmaktadır.

⁴²¹ Labraunda propylonları (Jeppesen 1955, pl. IV, e; pl. VII), Andron B (Hellström – Thieme 1981, fig. 13) ve Zeus Tapınağı'nda (Hellström – Thieme 1982, pl. 49) anta yan profilleri sözü edilen mezarlarda olanlarla benzer olmakla birlikte bu bölümlerin mezarlardakilerden farklı olarak bitkisel motiflerle bezeli olduğu da belirtilmelidir ki Labraunda yapılarının anta başlıkları Anadolu-Ion tipi içerisinde değerlendirilmektedir (Brockmann 1968, 82-83; Schädler 1992, 278-279; Rumscheid 1994, 325).

⁴²² Roos 1985, 39.

Attik-Ion tipinin belirlenmesinde başlığın üç tarafında da aynı profillerin işlenmesi baz alındığından⁴²³ burada başlıkların sahip olduğu profiller üzerine bir değerlendirme yapılmamıştır. Mezarlardaki örneklere profilleri açısından bakıldığında olasılıkla Attik-Ion tipi olarak değerlendirilen kat. no. 1'deki gözlemlenebilen sol başlığın, Anadolu-Ion (ya da Arkaik-Ion) tipi başlıklarda görülen üst üste üç ovolo düzenlemesine⁴²⁴ sahip olduğu görülür (Lev. 12, 1-2). Ancak ön bölümü hasarlı olan başlıktaki bu profillerin yanlarda işlenmiş olması, bu bölümlerde Anadolu-Ion tipinde olması gereken bezemelerin⁴²⁵ bulunmadığını gösterdiğinden buradaki başlıklar bu tip içerisinde değerlendirilemez. Bu başlıkta üç ovolonun da altında astragal bulunması MÖ 4. ve 2. yy. örnekleriyle paralel bir uygulamayken ovolar üzerinde yer alan cavetto ile abakus ise MÖ 6. ve 5. yy. örnekleriyle paraleldir⁴²⁶. Roos'un anlatımına⁴²⁷ bakılırsa kat. no. 1'in başlıkları için belirtilen profil özellikleri, MÖ 6. ve 5. yy. örnekleri⁴²⁸ gibi yalnızca en alt ovolonun altında astragal bulundurması dışında⁴²⁹ kat. no. 7'nin başlıkları için de geçerlidir. Ancak burada, anılan üç ovolodan ortada olanını ovolo yerine kyma reversa profili olarak tanımlamak daha doğru gibi görünmektedir (Lev. 12, 3). Kat. no. 5'in daha çok bitirildiği anlaşılan sağ başlığında ise olasılıkla astragale çevrilecek olan bir şerit üzerinde, en üstteki Ion kymationuyla bezenmiş olan ve hasardan dolayı tam olarak gözlemlenemeyen üç ovolo profili olduğu söylenebilir. Burada cavetto profili bulunmamaktadır. Sol başlıkta ise alttaki dikey şeritle Ion kymationu arasında oldukça yüksek bir düz silme, kymation üzerinde de girintili bir düz silme ve abakus gözlemlenmektedir (Lev. 11, 6-8). Kat. no. 6'nın gözlemlenebilen sağ başlığının üst bölümünde de cavetto bulunmaz ve ortadaki profilin düz silme olması buradaki başlığı üç ovololu düzenlemeden ayırır (Lev. 12, 9). Kat. no. 4'teki başlıkların kat. no. 6'daki başlıktan tek farkı, üstteki ovololarda Ion kymationu işlenmiş olmasıdır (Lev. 12, 6-8). Kat. no. 2'nin başlıklarında, kat. no. 5'in sol başlığındakine benzer biçimdeki yüksek düz silmenin üzerinde bezemesiz ovolo⁴³⁰

⁴²³ Brockmann 1968, 71; Rumscheid 1994, 325.

⁴²⁴ Shoe 1936, 19-20, 174.

⁴²⁵ Dinsmoor 1975, 133-134; Rumscheid 1994, 325.

⁴²⁶ Shoe 1936, 20, pl. X, 3-4, 6.

⁴²⁷ Roos 1972, 72.

⁴²⁸ Shoe 1936, 20.

⁴²⁹ Başlıklarının üç profili altında da astragal bulunan tek örnek kat. no. 1'dir.

⁴³⁰ Kat. no. 2 ve 5'in başlıklarıyla (ikinci mezarın sol başlığı) düz silme ve Ion kymationundan oluştuğu düşünülen Maussolleion'un başlıkları (Jeppesen 1998, 177, abb. 10, 1-2) arasında paralellik kurulabilir.

bulunurken kat. no. 3'ün daha iyi durumdaki sol başlığında ovolo üzerinde olasılıkla bir abakus bulunur⁴³¹ (Lev. 13, 8-10). Kaunos'taki yakın konumda yer alan yedi mezarın (kat. no. 1-7) anta başlıklarına genel olarak bakıldığında hepsinin tamamıyla aynı olmadığı görülür. Ancak yine de aralarında türlü paralellikler kurulmuştur. Eksik unsurlara sahip olanların bitirilmediği, dolayısıyla bitirildiklerinde diğerleriyle daha benzer olacakları akla yatkın olmakla birlikte bu tür örneklerde Roos'un önerdiği⁴³² gibi boş bırakılan geniş alanlarda boyalı bezemeler olduğu da düşünülebilir. Ancak kat. no. 5'in iki anta başlığı arasındaki fark, başlıklarda düz bırakılan bölümlerin daha çok bitirilmediğine işaret etmektedir. Profilleri işlenmiş ama kymation işlenmemiş başlıklardaysa bezemelerin boya ile verilmiş olması güçlü bir olasılıktır⁴³³.

Kaunos'taki bu örneklere yakın bir örnek olarak sözü edilen mezarlardan farklı bir konumda yer alsa da Kaunos'taki büyük mezarlardan olan kat. no. 10'un başlıkları da gösterilebilir (Lev. 13, 1-3). Bu mezardaki başlıklar en çok kat. no. 4 ve 6'nın başlıklarına yakındır. Bununla birlikte bu mezar, Ion kymationuna sahip başlıkları olan -kat. no. 4 ve 5 ile birlikte- üç örnekten biridir. Kat. no. 5'in sağ başlığı dışında Ion kymationu işlenmiş olan örneklerde kymation altındaki bölümün düz bırakılmış olması da dikkat çekici bir ayrıntı olarak vurgulanabilir. Kaunos'taki bu mezarlarla arasında paralellik kurulan⁴³⁴ kat. no. 23'ün anta başlıklarını (Lev. 13, 4-5) ise bu mezarlardaki uygulamaların bir varyasyonu olarak görmek olanaklıdır. Buradaki başlıkların en altında ayırıcı bir özellik olarak görülen yüksekçe düz silmenin, phiale ya da rozetlerden oluşan bezeme kuşağı için ayrıldığı düşünülebilir.

Yalnızca en tepede bir ovolo ya da ovolo ile birlikte abakustan oluşan başlıklara kat. no. 20 ile 37'dekiler örnek verilebilir ve bu örneklerle kat. no. 2 ve 3'teki başlıklar karşılaştırılabilir (Lev. 13, 6-10).

Kat. no. 25'in anta başlıklarındaki alt profilin cavetto olması (Lev. 32, 4) Dor düzeni örneklerini hatırlatmaktadır. Altta cavetto profiline sahip bir diğer örnek de kat. no.

⁴³¹ Aşınmadan dolayı tanımlaması güç olan üstteki profilin ikinci bir ovolo olma olasılığı da vardır (Roos 1972, 72).

⁴³² Roos 1972, 66.

⁴³³ Roos da kat. no. 7 örneği üzerinden ovolo profillerinde boyayla yansıtılmış Ion kymationlarının olabileceği üzerinde durmuş, bununla birlikte ovolo altlarındaki şeritlerin de boyalı birer astragal formunda olabileceğini belirtmiştir (Roos 1972, 65-66).

⁴³⁴ Roos 1985, 39.

38'in gözlemlenebilen sol başlığıdır (Lev. 39, 3). Buradaki cavettonun üzerinde üst üste iki düz silme ve abakus düzenlemesi, diğer mezarlardaki uygulamalardan ayrılır. Kat. no. 21'deki başlıklarda ise tek ve büyük bir cavetto gözükse de (Lev. 11, 4-5) bu mezarın yapımı çok az ilerlemiş olduğundan buradaki başlıklar üzerine yorum yapmak çok sağlıklı görünmemektedir. Kat. no. 15'in başlıklarında da olasılıkla en alt profilin cavetto olduğu⁴³⁵ (Lev. 10, 6; 11, 1) belirtilebilir.

Idyma'daki örneklerin, anta başlık profillerinde de yine birbirini izlediği anlaşılmaktadır. Idyma'daki, başlıklara sahip olmayan kat. no. 33 dışında sütunlu üç mezarda (kat. no. 28, 29, 32) da başlıklar, iki ovolo⁴³⁶ üzerinde bir cavetto ve abakustan oluşmaktadır (Lev. 14, 1-7; 15, 1-2). Sütunsuz mezarlardan kat. no. 31'in başlıklarındaki fark en alt ovolonun eksik olması, kat. no. 30'daki ise en altta ovolo yerine bir şerit ve düz silme bulunmasıdır (Lev. 15, 3-6). Bu iki mezardaki farklı ya da eksik uygulamaların, kat. no. 30'un kaide uygulamasında belirtildiği gibi bu mezarların diğerlerine oranla küçük olması, dolayısıyla oranlamalara dikkat edilmesi yüzünden gerçekleştirildiği düşünülebilir.

Pasanda'daki mezar (kat. no. 19), anta gövdelerinde görülen benzerlikler gibi başlık profilleri açısından da yine Idyma örnekleriyle paralellik gösterir. Buradaki anta başlıkları (Lev. 15, 7-8; 16, 1-2) Idyma'daki büyük mezarlardakilerden, kat. no. 31'de görüldüğü gibi bir öge eksiktir. Kat. no. 19 ve 31'dekilerle işlenişi farklı olsa da aynı profillere sahip başlıkları olan bir başka örnek ise Thera'daki kat. no. 35'tir. Belki bu mezardaki anta başlıklarının (Lev. 16, 3-5), Nováková'nın⁴³⁷ da dikkat çekmiş olduğu gibi, kat. no. 30'un anta başlıklarıyla daha benzer olduğu söylenebilir⁴³⁸. Bu iki

---

⁴³⁵ Roos 1972, 52.

⁴³⁶ Kat. no. 28 ve 32'deki ovolar Pergamon ovolosu biçimindeyken kat. no. 29'dakiler ise tahribattan dolayı bugün gözlemlenemese de Roos tarafından tanımlanmıştır (Roos 2006, 47). Roos, buradaki ovoların Pergamon ovolosu biçiminde işlendiğini belirtmemiş olmakla birlikte Pergamon ovolosu kavramını kullanmadığından kat. no. 28 ve 32'nin ovoları için de düz ovolo kavramını kullanmıştır (Roos 2006, 45, 54). Roos'un kat. no. 29'u incelediği sıralarda buradaki başlığın (Sol başlık yerinde olmadığından kastedilen sağ başlıktır.) hasar durumuysa şimdikinden çok farklı değildir (Roos 2006, 46, pl. 22, 6; pl. 23, 2). Dolayısıyla araştırmacının sağlıklı gözlem yapamamış olması ve Pergamon ovolosu kavramını kullanmaması dikkate alınır, buradaki ovoların da diğerlerine benzer biçimde yapıldığı düşünülürse bunların Pergamon ovolosu biçiminde olması yüksek bir olasılıktır ki Roos'un çizimindeki (Roos 2006, pl. 54, 1) ovolar da oldukça diktir.

⁴³⁷ Nováková 2016, 139, 142.

⁴³⁸ Idyma'daki mezarlarla arasındaki benzerliğe dikkat çekilen (Simpson – Lazenby 1970, 76) Kastellorizo'daki kaya mezarının anta başlıkları da (Wurster 1981, 219, abb. 6, taf. 72) alt bölümlerinde düz silme barındırmalarıyla özellikle kat. no. 30'dakiler olmak üzere sözü edilen mezarlardaki

mezarın antalarında phiale yerine rozet ya da çiçek süslemesi bulunmasının da mezarlar arasındaki paralelliği⁴³⁹ desteklediği belirtilmelidir. Bu mezarların tümündeki (kat. no. 19, 28-32, 35) ortak özellikse başlıkların ovolo, cavetto ve abakusla sonlanmasıdır⁴⁴⁰. Cavetto ve abakusla taçlanma, hem Dor hem de Ion düzenindeki⁴⁴¹ yapılarda görülmekle birlikte mezarlardaki başlıklar, içerdikleri profiller itibarıyla MÖ 6. ve 5. yy.lardan Ion düzenindeki örneklere daha yakındır⁴⁴².

Sonuç olarak Karia kaya mezarlarında baskın anta başlığı tipi Attik-Ion'dur denilebilir. Mezarlardaki bu tip başlıkların diğer yapılardaki örneklerden başlıca farkı, bunlarda çoğunlukla kymationların işlenmemiş olmasıdır. Mezarlardaki başlıkların profil yakınlıkları, her ne kadar Pasanda-Idyma ilişkisi gibi aykırı bir durum görüldüyse de daha çok mezarlar arasındaki konum yakınlığıyla ilişkilendirilebilir. Aynı yerde bulunup özellikle tipolojik olarak farklı başlıklara sahip olduğu söylenebilecek mezarlarınsa tarihlerinin farklı olması yüksek bir olasılık gibi görünmektedir.

I.1.2.4. Anta oranları

Daha önce kat. no. 30'un alçak kaidelere sahip olmasının nedeni, mezarın kendi yüksekliğinin de az olmasına bağlanmış, dolayısıyla burada oran anlamında bir kaygı güdüldüğü üzerinde durulmuştu. Bu açıdan diğer mezarlar da dikkate alındığında bunlardaki kaide yüksekliklerine paralel değerlere, mezarlardakilere göre yüksek antalara sahip olan bağımsız yapıların kaidelerinde de rastlanılabildiği⁴⁴³ anlaşılır. Bir başka deyişle mezarlarda alçak antalarla birlikte yüksek kaideler kullanılmış, oranlamalar dikkate alınmamıştır. Bunu, kaide yüksekliğine göre anta yüksekliği oranlarına bakarak daha açık biçimde anlamak olanaklıdır. Bu açıdan incelenebilen - karışık düzendeki kat. no. 45 dâhil- mezarlardaki oranlar 7,011 ila 19,381 arasında değişmektedir (Tab. 6). En yüksek oran kat. no. 30'a aittir. Bu noktada kaba bırakılmış kaidelere sahip mezarlara da dikkat çekilmelidir. Bu tür örneklerde iki kaidenin

---

başlıklarla oldukça benzerdir. Bu mezarlardaki anta başlıklarına paralel örnek olarak Lykia bölgesinde yer alan İnlice'deki kaya mezarının anta başlıkları da (Roos 1985, 24, fig. 71, 2) gösterilebilir (Lev. 16, 6-7).

⁴³⁹ Roos 2006, 51.

⁴⁴⁰ Aynı uygulamanın kat. no. 1, 7 ve 27'de de olduğu hatırlatılmalıdır.

⁴⁴¹ Shoe 1936, 174.

⁴⁴² Karşılaştırmak için bkz. Shoe 1936, 175, pl. X.

⁴⁴³ Bazı yapıların anta kaidelerine ait yükseklikler için bkz. Wiegand – Schrader 1904, 95; Schädler 1991, abb. 1, 3-5.

görünüş⁴⁴⁴ ve yüksekliği farklı olabildiğinden bunların sağlıklı sonuç vermeyeceği düşünülmüştür⁴⁴⁵. Bu açıdan bu örnekler tabloda değerlendirilmemiş de olsa örneğin kat. no. 12'nin sol kaidesinde profiller işlenmiş olduğu için bu mezar, yalnızca sol kaidesi dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Her iki kaidesi de kaba ve farklı yükseklikte olan örneklerde ise alçak olan kaidenin, planlanan kaide uygulamasının yüksekliğine daha yakın olduğu söylenebilecek de olsa⁴⁴⁶ bunların da son hâli verildiğinde boyutlarının değişeceği düşünülebileceğinden bu tür örnekler değerlendirmeye alınmamıştır. Bu noktada iki kaidesi arasında epey yükseklik farkı olan kat. no. 7'ye dikkat çekilebilir. Bu mezarın yüksek olan sağ kaidesi için oran 10,833 iken alçak olan sol kaidesi için oran 18,571'dir. İkinci oran çok daha normal bir değer yansıtmaktadır. Bu durumda tabloda değerlendirilmeyen ve düşük değerler gösteren örnekler olan kat. no. 5, 6, 11, 17 ve 31'deki kaidelerin de bitirildiğinde daha yüksek değerler taşıyacağı düşünülebilir. Ancak bitirilmiş kaidelere sahip olmakla birlikte oldukça düşük değerler taşıyan örneklerin de olması, bu sonuca kuşkuyla yaklaşılması gerektiğini göstermektedir.

MÖ 5. yy.ın 2. yarısından bazı Atina yapıları ve MÖ 4. yy. ile Hellenistik Dönem'e ait bazı Anadolu yapılarında görülen 17,609 ila 23,136 arasında değişen oranlara göre kaya mezarlarındaki oranların çoğunlukla oldukça düşük olduğu görülür. Labraunda Güney Propylonu'ndaki 49,09, Priene Athena Tapınağı'ndaki 39,322 ve Labraunda Andron B'deki 33,921 oranları, diğer karşılaştırma örneklerindeki oranlara göre çok yüksek olmalarıyla uç değerler yansıtmaktayken mezarlardaki gibi düşük değere sahip bir örnek olarak 8,941 oranıyla Nereidler Anıtı gösterilebilir⁴⁴⁷. Bu durumda

⁴⁴⁴ Roos 1972, 61.

⁴⁴⁵ Bu örneklerden kat. no. 11, oranının 5,723 olmasıyla uç biçimde düşük bir değer taşımaktadır.

⁴⁴⁶ Kat. no. 12'de profilleri işlenmiş olan kaide daha alçaktır (Roos 1972, pl. 42, 1).

⁴⁴⁷ İncelenen yapılarda anta yükseklikleri her zaman verilmese de bunlara denk olduğu düşünülen sütun yükseklikleri verildiğinden, oranlar buna göre hesaplanmıştır. Nereidler Anıtı'ndaki oran Coupel ve Demargne'nin verdiği sütun yüksekliği (Coupel - Demargne 1969, 72) ile Schädler'in yayımladığı anta kaidesi çizimindeki (Schädler 1991, abb. 3d) ölçekten yararlanılarak bulunmuştur. Oranları incelenen diğer yapılar olan Atina'dan Ilissos ve Nike tapınakları, Erekhtheion; Labraunda Güney Propylonu; Didyma Apollon, Magnesia Zeus ve Magnesia Artemis tapınaklarındaki anta kaidelerinin yükseklikleri de yine Schädler'in ölçekli çizimleri (Schädler 1991, abb. 1, 3-5) yardımıyla saptanmışken Priene Athena Tapınağı'nın kaide yükseklikleri Theodor Wiegand ve Hans Schrader'den (Wiegand - Schrader 1904, 95) alınmıştır. Anta yükseklikleri ise Didyma Apollon Tapınağı için Armin von Gerkan'ın (Gerkan 1959, 210), Labraunda Güney Propylonu için Kristian Jeppesen'in (Jeppesen 1955, 17), Priene Athena Tapınağı için Frank Rumscheid'in (Rumscheid 2000, 124), Magnesia Artemis (Bu tapınak için verilen sütun yüksekliği kesin değildir.) ve Zeus tapınakları için Carl Humann'ın (Humann *et al.* 1904, 54, 142) gösterdiği sütun yüksekliklerinden yararlanılarak belirlenmiştir. Diğer örneklerin anta yükseklikleri Schädler'in vermiş olduğu sütun yüksekliklerine (Schädler 1991, tab. 2) göre

yalnızca kat. no. 8, 12 ve 30'daki oranlarla birlikte kaba kaidelere sahip kat. no. 7'nin daha alçak olan sol kaidesine göre hesaplanan oranın yukarıda gösterilen yapıların oluşturduğu değer aralığında yer aldığı söylenebilecekken kat. no. 4'teki oran da bunlara yakınlık gösteren bir örnek olarak sunulabilir. Kat. no. 4'te olandan sonraki en yüksek değerse kat. no. 10'dadır. Sözü edilen son üç mezardaki yüksek ya da nispeten yüksek oranlar, bunlardaki antaların sütunlardan yüksek olmasına bağlanabilir. Antaları sütunlarından yüksek olan diğer mezarlara bu açıdan bakıldığında bunlar gibi Kaunos'ta yer alan diğer örneklerdeki (kat. no. 5 ve 6) düşük oranlar, bu mezarlardaki kaideler kaba olduğundan sağlıklı sonuçlar olarak değerlendirilememektedir. Bu özelliğe sahip son mezar olan kat. no. 23'te bulunan oransa sözü edilen örneklerdekilere göre belirgin bir biçimde düşüktür. Bunun nedeni, bu özelliğin görüldüğü diğer mezarlara göre kat. no. 23'ün oldukça küçük bir mezar olmasıdır. Yüksekliği 5 m'den fazla olan antalara sahip kat. no. 4, 7 ve 10 ile hemen hemen aynı kaide yüksekliklerine sahip bu mezarın anta yükseklikleri yalnızca 2,785 m'dir. Kat. no. 23'teki kaidelerin kat. no. 10'dakilerle aynı tipte olduğu da hesaba katıldığında buradaki kaideler için anta yükseklikleri dikkate alınmaksızın kat. no. 10'daki kaidelerin örnek alındığı anlaşılmaktadır.

Rakamların da işaret ettiği üzere mezarlara ait anta kaidelerinin yüksekliklerinde oranlamalar çoğunlukla dikkate alınmamıştır. Kaya mezarlarında yaygın olarak görülen kaide tipine (Anadolu-Ion tipi) prototip oluşturma olasılığı en yüksek yapılar olarak gösterilen⁴⁴⁸ Labraunda propylonlarından Güney Propylon'daki oranın mezarlardakilere en uzak değer olması da eğer uygulamada bir taklit varsa bunun, oranlamalar dikkate alınmaksızın yapıldığını göstermesi açısından önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Anta genişliklerinin sütun genişliklerine (alt çap) oranı incelenebilen mezarlardan yalnızca kat. no. 1, 15 ve 37'deki oranlar (sırasıyla 0,919; 0,918 ve 0,927) 1'in altındadır. Bu noktada kat. no. 37'deki sütun alt çap ölçülerinin bir miktar şüpheli olduğu da belirtilmelidir. Sütun kalınlığı daha fazla olan kat. no. 1 dışındaki Kaunos'ta yer alan ve bu açıdan incelenebilen büyük mezarlardaki (kat. no. 4-7, 10) oranlar

---

hesaplanmışken Labraunda'daki Andron B'nin oranı içinse Hellström'ün verdiği anta (Hellström 1994, 41) ve anta kaidesi (Hellström 1981, 63) yükseklikleri referans alınmıştır.

⁴⁴⁸ Bkz. Bölüm I.1.2.1.

(1,812; 1,4; 1,737; 1,781 ve 1,967), özellikle kat. no. 4, 6 ve 7'dekiler birbirlerine oldukça yakın olmak üzere, en yüksek oranları oluşturmaktadır. Bu mezarlarla ilişkilendirilen⁴⁴⁹ kat. no. 23'te bulunan oranınsa (1,11) bunlardaki oranlara göre düşük kaldığı görülmektedir. En düşük orana sahip olan kat. no. 15 de bu açıdan, bu mezara yakın denilebilecek bir konumda bulunan kat. no. 18 (oran: 1,196) ile yakın bir ilgi içerisinde görünmez. Vitruvius'un belirttiği, antalarla sütunların aynı kalınlığa sahip olması kuralıysa⁴⁵⁰ mezarlarda uygulanmamıştır. Bununla birlikte sözü edilen kurala en yakın değere sahip örnek olarak kat. no. 20 (oran 1, 032) gösterilebilmektedir⁴⁵¹.

Karışık düzendeki kat. no. 45 dâhil anta yüksekliklerinin başlık yüksekliklerine oranı değerlendirilebilen mezarlardan oldukça alçak başlıkları olan kat. no. 37, sahip olduğu 51,4 oranıyla uç biçimde yüksek bir değer taşımaktadır. Bundan sonra gelen kat. no. 20'nin oranı da (38,904) epey yüksek olmakla birlikte bunlardan sonraki en yüksek oranın -yapımı tamamlanmamış kat. no. 12 göz ardı edilirse- 25,331 ile (Kat. no. 35'teki 25 oranı da bundan pek farklı değildir.) karışık düzendeki kat. no. 45'te olduğu belirtilebilir. Elmalı'daki mezarlardan kat. no. 25 ve 27, sayı değeri yakınlığı sonucu olarak birbirlerine oldukça yakın oranlar (7,647 ve 7,809) taşımaktadır. Idyma'daki kat. no. 29 ve 32'de de (oranlar: 10,4375 ve 10,281) yine benzer durum söz konusudur. Idyma'daki kat. no. 30'daki oranın da (10,743) kat. no. 29'dakiyle oldukça yakın olduğu görülürken kat. no. 31'deki oran da (11,533) kat. no. 30'dakinden çok uzak değildir. Bu açıdan incelenebilen Idyma'daki son mezar olan kat. no. 28'in (oran: 9,019) ise Idyma'daki diğer örneklerle pek ilgili olmadığı anlaşılmaktadır. Kaunos'taki büyük mezarlara bakıldığında kat. no. 5, 6 ve 7'nin kendi aralarında yakın oranlar (9,583; 10 ve 10,4) taşıdığı görülürken kat. no. 4 ve 10'un da kendi arasında yakın oranlar (12,675 ve 12,6) taşıdığı⁴⁵² belirtilebilir.

Labraunda'daki yapılarla karşılaştırıldığında mezarlardaki anta başlıklarının, anta yüksekliklerine göre değerlendirildiklerinde çoğunlukla oldukça yüksek olduğu görülür ki Andron B'deki oran 18,143, Güney Propylon'daki oran yaklaşık 25 ve Zeus

---

⁴⁴⁹ Roos 1985, 39.

⁴⁵⁰ Vitruvius IV, IV, 1.

⁴⁵¹ Yukarıda değerlendirilmeyen kat. no. 29, 32 ve 35'teki oranlar sırasıyla 1,277; 1,117 ve 1,26'dır.

⁴⁵² Kat. no. 1'deki oran da (11,731) sözü edilen mezardakilere yakın sayılabilecek bir değere sahiptir.

Tapınağı'ndaki oran 24,135'tir⁴⁵³. Nereidler Anıtı'ndaki oransa mezarlardaki düşük seyreden ortalama oranlarla ilişkilendirilebilmektedir⁴⁵⁴. Bu durumda karşılaştırma örneklerine göre⁴⁵⁵ -oranı fazlaca yüksek olan kat. no. 20 ve 37 ayrı tutulduğunda- yalnızca kat. no. 3, 35 ve 45 normal değerlere (Kat. no. 3'teki oran 22,5'tir.) sahip mezarlar arasında gösterilebilir. Bunlardan sonra da kat. no. 19'un, düşük oranlı diğer mezarlardan bir miktar ayrılacak biçimde yüksek olan oranına (16,066) dikkat çekilebilir. Bu mezarda bulunandan düşük değerler taşıyan örneklerdeki⁴⁵⁶ başlıklarsa antalarda fazlaca yer kaplamaktadır ki kat. no. 30 dışında antalarında phiale ya da rozet süslemesi bulunan mezarlarda bu bölümlerin başlıklara dâhil edilmediği de hatırlatılmalıdır. Kaide yüksekliğine göre anta yüksekliği oranı değerlendirilirken bağımsız yapılarla tutarlı oranlar sergilediği görülen kat. no. 30'un, anta başlıkları söz konusu olduğunda taşıdığı oranın kaya mezarı örnekleriyle tutarlı olmasının nedeni olarak da bu durum gösterilebilir. Eğer bu mezarın başlıklarında bezeme kuşaklarının olduğu bölümler dikkate alınmaz, yalnızca profillerin olduğu kesimler değerlendirilirse bu mezardaki oran, 22,118 olmasıyla bağımsız yapılardakilerle paralel olarak değerlendirilebilir. Ancak bu kez de mezarın başlık oranlamalarında Idyma'daki diğer mezarlarla arasında görülen tutarlılık kaybolacaktır ki kaide bölümünde bu tutarlılık olmadığından bu mezardaki oranlamaların Idyma'daki diğer mezarları izlediği konusunda temkinli olmak gerekir.

Rakamların da gösterdiği üzere kaya mezarlarında ortaya konan kısa sütunlara oranla yüksek kaide ve başlık kullanımı, antalarda da benzer biçimde uygulanmıştır.

---

⁴⁵³ Andron B'deki oranın hesaplanmasında Hellström ve Thieme'nin verdiği (Hellstöm – Thieme 1981, 64) anta başlığı yüksekliği kullanılırken bununla birlikte aynı çalışmada gösterilen anta yüksekliği değil, Hellström'ün daha sonraki bir çalışmasında verilmiş (Hellström 1994, 41), anta yüksekliğine denk olarak düşünülen sütun yüksekliği değerlendirmeye alınmıştır. Çünkü ilk çalışmada verilen anta yüksekliğinin doğruluğundan araştırmacılar da emin değildir ve aynı araştırmacılarca daha sonraki çalışmalarda yayımlanan verilerin daha doğru olacağı düşünülmüştür. Zeus Tapınağı'ndaki oran, Hellström ve Thieme'nin verdiği anta başlığı ve sütun yükseklikleri (Hellström – Thieme 1982, 31, tab. 2) yardımıyla bulunmuştur. Güney Propylon'daki oransa çizim (Jeppesen 1955, pl. XXI) üzerinden hesaplanmıştır.

⁴⁵⁴ Anıttaki sütunların (antalarn) yüksekliği 3,04 m, farklı değerler gösteren anta başlıklarından birinin yüksekliği ise 29,3 cm olarak verilmiştir (Coupel – Demargne 1969, 72, 113-114).

⁴⁵⁵ Burada kastedilen Labraunda yapıları ve Nereidler Anıtı'na Priene Athena (Wiegand – Schrader 1904, 95-97; Rumscheid 2000, 124) ve Aigai Apollon tapınakları da (Bohn 1889, 47, abb. 57) –anta yüksekliklerine denk olduğu düşünülen sütun yükseklikleri ve anta başlıklarının yükseklikleri dikkate alınarak- katıldığına sözü edilen bu yapılardaki oranların da Labraunda yapılarının oluşturduğu değer aralığında yer aldığı belirtilebilir.

⁴⁵⁶ Oranı verilmemiş olan kat. no. 8, 23 ve 38'deki oranlar 10,692; 6,477 ve 8,25'tir.

I.2. Taşınan Elemanlar

I.2.1. Arşitravlar

Üç fascialı arşitrava sahip olduğu kesin olarak bilinen Karia bölgesindeki tek kaya mezarı Idyma'daki kat. no. 30'dur⁴⁵⁷. Roos, Kaunos'ta yer alan kat. no. 1'in pronaosunda bulunduğu mimari parçanın, arşitravın üçüncü fasciası olabileceğini önermiştir⁴⁵⁸. Bu öneri doğruysa Karia bölgesindeki üç fascialı arşitrava sahip mezarların sayısı iki olmalıdır. Ancak bu durumda; sözü edilen mezar, yapımı gerçekleştirilen ilk mezarlar arasında gösterildiğinden bundan sonra yapılmış mezarlarda bu özelliğin hemen hemen hiç izlenmemiş olmasının şaşırtıcı olacağı da belirtilmelidir. Bir de iç Karia bölgesindeki Kafaca'da yer alan Lykia ev tipi mezarda Roos'a göre dört fascialı bir arşitrav vardır. En alttaki fascia olarak gösterilen bölüm, ahşap kirişlerin yuvarlak⁴⁵⁹ diplerinin bir yansıması olarak düşünüldüğünde burada da üç fascia olduğu söylenebilir. Bununla birlikte burada arşitrav olarak değerlendirilen bölümün Yunan mimarisini yansıtmaya amaçlı yapıldığı tam olarak söylenemeyeceğinden bu mezar kataloğa eklenmemiştir. Ion düzeninde olup da genellikle Dor düzeninde görülen düz arşitrava⁴⁶⁰ sahip yedi mezar (kat. no. 9, 11-13, 21, 22, 37) vardır. Kat. no. 37 dışındakilerin düz arşitravlı olmasının nedeni olarak mezar yapımlarının tamamlanmamış olmasından dolayı arşitravların fascialara bölünme işleminin de henüz yapılmamış olması önerilebilir. Yedi mezarın arşitrav fasciaları gözlemlenemediğinden bunlardaki fascia sayısı belirlenememektedir. Bunlardan kat. no. 36'da arşitrav detaylarının yapımına başlanmamışken altı örnekte (kat. no. 14, 16-18, 26, 34) bu durum hasardan kaynaklanmaktadır. Ion düzenindeki yirmi iki kaya mezarının arşitravı ise iki fascialıdır.

Fascia yükseklikleri eşit olan tek örnek, üç fascialı (?) olarak önerilen kat. no. 1'dir. Diğer mezarlarda da fascia yükseklikleri yakın olan örnekler olmakla birlikte tam olarak iki fascianın eş yüksekliğe sahip olduğu bir örnek saptanamamıştır. Eşit fascia

---

⁴⁵⁷ Bölge dışından üç fascialı arşitrava sahip kaya mezarı olarak Myra'dan bir örnekle (Fedak 1990, 98, fig. 122) birlikte daha önce anta başlıklarında da kat. no. 30'la paralelliği görülen Kastellorizo'daki örnek gösterilebilir (Simpson – Lazenby 1970, pl. 26, c; Wurster 1981, abb. 3, taf. 72).

⁴⁵⁸ Roos 1972, 18, 73; Roos 2017, 19.

⁴⁵⁹ Roos 2006, 16, pl. 5, 4; pl. 39.

⁴⁶⁰ Conti 1982, 19-20; Robertson 1992, 43; Lawrence 1996, 70.

uygulaması erken örneklerle ilişkilendirildiğinden⁴⁶¹ bu durum olağandır. Ion mimarisiyle⁴⁶² uyumlu olarak mezarlarda uygulanmış bir diğer özellik de üstteki fasciaların alttakilerden çıkıntılı olmasıdır. İki fascialı arşitrava sahip Ion düzenindeki mezarların on ikisinde (kat. no. 2-3, 5, 15, 19, 24, 28, 29, 31-33, 38) alt, onunda (kat. no. 4, 6-8, 10, 20, 23, 25, 27, 35) üst fascianın yüksek olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda mezarların çoğu, Vitruvius'un anlatımından⁴⁶³ anlaşılan fasciaların yukarı doğru yüksekliklerinin artması ilkesine uymamaktadır. Pratikte de diğer yapılarda fascia yükseklikleri genellikle aşağıdan yukarıya doğru artış göstermekteyken⁴⁶⁴ alttaki fascianın daha yüksek olması erken uygulamalarla ilişkilendirilmektedir⁴⁶⁵.

Bunların dışında, Ion etkili Dor düzeninde bir mezar olan kat. no. 41'in arşitravı da iki fasciaya ayrılmıştır. Bu mezar da eklendiğinde Karia'daki iki fascialı arşitrava sahip kaya mezarlarının sayısı yirmi üçe çıkmaktadır. Roos'un çiziminde⁴⁶⁶ bu mezarın arşitravında alt fascia az bir miktar yüksek olmakla birlikte çıplak gözle bakıldığında üst fascianın daha yüksek görüldüğü⁴⁶⁷ belirtilebilir. Bu durumda üst fascianın yüksek işlendiği arşitrava sahip mezarların sayısı on bire yükselmektedir.

Kaunos'taki, yukarıda değerlendirilen kat. no. 1 dışında, yakın konumda yer alan mezarların üçündeki (kat. no. 2, 3, 5) arşitravlarda alt (Kaunos'ta, başka bir mevkide yer alan kat. no. 15'te de bu şekildedir.), diğer üçündeki (kat. no. 4, 6, 7) arşitravlarda üst fascianın daha yüksek olduğu görülür. Yine Kaunos'ta yer alan kat. no. 10 ve bu mezara yakın konumdaki kat. no. 8'in arşitravlarında da üst fascialar yüksektir. Daha önce de kat. no. 10 ile ilgisi olduğu görülen Dalaman'daki kat. no. 23'te de olasılıkla kat. no. 10 izlenerek üstteki fascia daha yüksek işlenmiştir ki bu iki mezardaki fascia yüksekliklerinin oranları aynıdır. Idyma'daki tüm iki fascialı arşitrava sahip mezarlardaysa alttaki fasciaların yüksek olduğu görülürken üç fascialı arşitrava sahip

---

⁴⁶¹ Winter 2006, 226; Bununla birlikte bu özelliğin daha geç örneklerde de görülebildiği belirtilmelidir. Bkz. Miller 1973, 202-203.

⁴⁶² Conti 1982, 19-20; Robertson 1992, 47; Tomlinson 2003, 22.

⁴⁶³ Vitruvius III, V, 10.

⁴⁶⁴ Rumscheid 1994, 316.

⁴⁶⁵ Winter 2006, 226.

⁴⁶⁶ Roos 2006, pl. 34, 1.

⁴⁶⁷ Bu açıdan gözlem yapabilmek için uygun bir açıdan çekilmiş fotoğraf için bkz. Robert 1935, fig. 5.

olan kat. no. 30'da normal Ion mimarisiyle uyumlu olarak⁴⁶⁸ fasciaların aşağıdan yukarıya doğru yükselen değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Hem üç fascialı arşitrava sahip hem de fascia yükseklikleri belli olan tek mezar olduğundan Vitruvius'un söz ettiği fascia yüksekliklerinin belirlenmesiyle ilgili kuralların⁴⁶⁹ uygulanıp uygulanmadığı yalnızca kat. no. 30'da incelenebilir. Bu kurallara göre kymation yüksekliği (burada ovolo), arşitrav yüksekliğinin $\frac{1}{7}$ 'si olmalıdır. Bu durumda bu mezardaki değer 2,286 cm olmalıyken 2 cm'dir. Kymation dışındaysa arşitravın kalan bölümünün $\frac{3}{12}$ 'si alt, $\frac{4}{12}$ 'si orta, $\frac{5}{12}$ 'si üst fasciaya ayrılmalıdır. Bu durumda fascia yükseklikleri aşağıdan yukarı doğru sırasıyla 3,5 cm, 4,667 cm ve 5,833 cm olmalıyken buradaki değerlerse 4 cm, 4,5 cm ve 5,5 cm'dir⁴⁷⁰. Dolayısıyla bire bir değilse de Vitruvius'un anlatımına göre olması gereken değerlere yakın değerlerin bu mezarın arşitravında görüldüğü söylenebilir.

Hiçbir mezarın arşitravı altında bezeme bulunmamaktadır. Fascia geçişlerinde de incimakara dizisi gibi bir süsleme görülmez ki Shoe'nun belirttiğine göre Geç Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar az sayıda yapı dışında bu uygulamanın görülmemiş olması⁴⁷¹, mezarlardaki bu durumu anlaşılır kılmaktadır. Fascia üzerinde bezeme olarak yalnızca kat. no. 5'in arşitravının üst fasciasında yer alan dokuz phiale süslemesi gösterilebilmektedir. Buna prototip oluşturacak en yakın yapı ise Limyra Heroonu'dur ve onun da Erekhtheion etkisinde olduğu düşünülür⁴⁷².

Ion düzenindeki mezarların birçoğunda arşitrav tacı izlenebilmektedir. Bununla birlikte arşitrav tacı olmayan örnekler de vardır. Arşitravları izlenemeyen mezarlar dışında yedi tane (kat. no. 9, 12, 13, 21, 22, 24, 37) olan bu örneklerden çoğunun arşitravının fascialara ayrılmamış olması şaşırtıcı değildir. Bunlardan çoğunun arşitravının fascialara ayrılmayışının nedeni olarak gösterilen bitirilmemiş olmaları, arşitrav taçlarının işlenmemesinin nedeni olarak da gösterilebilir. Yalnızca kat. no. 24 ve 37'de arşitrav tacının bilinçli olarak yapılmadığı görülmektedir. Kat. no. 24, iki fascialı arşitrava sahip olup da arşitrav tacı barındırmayan tek örnektir. Dor

---

⁴⁶⁸ Rumscheid 1994, 316.

⁴⁶⁹ Vitruvius III, V, 10.

⁴⁷⁰ Roos üst fasciayı 5 cm olarak ölçmüştür (Roos 2006, 51).

⁴⁷¹ Shoe 1952, 177.

⁴⁷² Roos 1972, 90.

düzenindeki kat. no. 41 dâhil yirmi üç mezarın bu bölümünde, diğer Ion düzenindeki yapıların aynı bölümünde de en sık görülen⁴⁷³ profil olan ovolo bulunur. Bunlardan Kaunos'ta yer alan dört örnekte (kat. no. 4-6, 10) Ion kymationu işlenmişken on dokuz mezardaki (kat. no. 2, 3, 7, 8, 11, 15, 19, 20, 23, 25, 27-32, 35, 38, 41) ovolo profili bezemeye sahip değildir. Ion kymationu işlenmiş olan örneklerde Roos'un çizimlerine⁴⁷⁴ göre kymation yüksekliklerinin aynı olması, bu mezarlardaki kymationların birbirlerinden kopya edildiğine işaret eder. Kat. no. 8, 15, 23, 32 ve 35'teki ovololarınsa Pergamon ovolosu biçiminde düz profilli olduğu belirtilmelidir. Kat. no. 2 ve 7 ulaşılmaz konumda olduğundan, kat. no. 30'daki profil de aşındığı için bu mezarlar üzerinde gözlem yapmak kolay olmasa da bunlardaki profilin de büyük olasılıkla Pergamon ovolosu biçiminde olduğu söylenebilir. Arşitrav tacı olarak ovolo profiline sahip olan mezarlardan belki sekiz tanesinde bu profilin Pergamon ovolosu biçiminde olması, bu profilin arşitrav tacı olarak mezarlarda azımsanmayacak miktarda kullanıldığına işaret eder. Arşitrav tacı olarak Pergamon ovolosu profili, Shoe'nun gösterdiği örnekler arasında ilk olarak MÖ 281-263 yıllarına tarihlendirilen⁴⁷⁵ Pergamon Demeter Tapınağı'nda görülür. Bundan sonraki örneklerin, Delos Güney Agorası'ndan MÖ 3. yy.a tarihlenen bir örnek dışında tümü Pergamon'dan olup MÖ 2. yy.ın ilk yarısı içerisine tarihlendirilmektedir. Ancak bu örnekler Shoe'nun belirlediği Pergamon ovolosu tiplerinden *tip I* ve *tip IV* içerisinde⁴⁷⁶ yer alırken mezarlardaki örneklerinse *tip III* içerisinde değerlendirilmesi uygun görünmektedir. Bu tipteki diğer örnekler yine MÖ 2. yy. içerisinde yer almakla birlikte geison tacı profilleridir⁴⁷⁷. Bununla birlikte *tip III* ve *tip IV*'ün ortak yönleri olduğundan⁴⁷⁸ bunların ayırımı yapmak kolay olmadığı için mezarlardaki bazı örneklerin *tip IV* içerisinde değerlendirilebilmesi de olasıdır.

Kat. no. 1 ve 33'te ise bu bölümlerde düz silme görülür. Kat. no. 1'deki silmenin, boyutları itibarıyla arşitravın dördüncü bir fasciası olma olasılığı yok gibidir. Roos ise

---

⁴⁷³ Shoe 1936, 170-171.

⁴⁷⁴ Roos 1972, pl. 27, 1; pl. 29, 1; pl. 30, 1; pl. 36, 1.

⁴⁷⁵ Shoe'nun MÖ 3. yy.ın 2. yarısı içerisinde değerlendirdiği (Shoe 1936, 171, pl. XV, 1) tapınağın tarihi Philetairos Dönemi'ne (MÖ 281-263) çekilmiştir (Radt 2002, 179).

⁴⁷⁶ Shoe 1936, 22, 26, pl. XV, 1-5, 7-11.

⁴⁷⁷ Shoe 1936, 39, pl. XX, 25-26; pl. XLIV, 9, 14; pl. XLVII, 3; Shoe 1950, 341.

⁴⁷⁸ *Tip IV* örnekleri için bkz. Shoe 1936, 26-27, 39, pl. XV, 7-11; pl. XLVII, 4-5, 11, 13; Shoe 1950, 342, fig. 5, 5-7.

her ne kadar boyutları yüzünden kuşku duysa da bu bölümün boyalı bir friz olabileceği üzerinde de durmaktadır⁴⁷⁹.

Son olarak Karia bölgesinde yer alan Ion düzenindeki kaya mezarlarında karakteristik bir özellik olarak görülen iki fascialı arşitrav uygulaması⁴⁸⁰, bu özelliğin görüldüğü diğer bölgeler ve yapılarla birlikte değerlendirilecek olursa Lykia bölgesindeki kaya mezarlarında da bu uygulamaya sıklıkla rastlanıldığından⁴⁸¹ söz edilebilir. MÖ 500-490 yıllarına tarihlendirilen Polyksena Lahdi⁴⁸², MÖ 370-350 yıllarına tarihlendirilen Limyra Heroonu⁴⁸³ ve Kaunos yakınlarındaki Mezargedigi mevkinde yer alıp en erken MÖ 350 yıllarına tarihlendirilen anıt mezar⁴⁸⁴ gibi Anadolu'dan mezar yapılarıyla birlikte Vergina'daki Rhomaios Mezarı⁴⁸⁵, Lefkadia'daki Büyük Mezar⁴⁸⁶ ve Palmetler Mezarı⁴⁸⁷ gibi Makedonya'dan Hellenistik mezar anıtlarında da iki fascialı arşitrav görülmesi, bu uygulamanın yalnızca kaya mezarı mimarisi için değil, anıtsal mezar mimarisi için de bir karakteristik olabileceği düşüncesini akla getirebilir. Ancak bu durum tüm mezar anıtları için geçerli değildir⁴⁸⁸. Bununla birlikte bu uygulama yalnızca mezar yapılarında da görülmez. İki fascialı arşitravların MÖ 6. yy.dan itibaren her dönemde kullanım gördüğü anlaşılmaktadır⁴⁸⁹. Uygulamanın görüldüğü en dikkat çekici örnekler olarak Labraunda Zeus Tapınağı, Labraunda propylonları ve Amyzon'daki propylon⁴⁹⁰ ya da tapınak⁴⁹¹ gösterilebilir. Bu Hekatomnid yapılarıyla birlikte Limyra Heroonu, kaya mezarları için bu açıdan en yakın prototip adaylarıdır. Ancak bu noktada, kat. no. 41 sayılmazsa kaya mezarlarının

⁴⁷⁹ Roos 1972, 66, dn. IV, 45.

⁴⁸⁰ Roos 2017, 19; Ayrıca bkz. Roos 1989, 66; Fedak 1990, 97; Nováková 2014, 67; Nováková 2016, 76.

⁴⁸¹ Bunlara Oktapolis, Krya (Roos 1985, pl. 51, 1; pl. 58, 1; pl. 59, 2), Telmessos (Akurgal 1961, abb. 81-82), Tlos (Hülden 2013, fig. 1), Kyaneai (Çevik 2002, res. 30), Araksa (Bean 1998, lev. 30) ve Limyra (Schweyer 2002, pl. XII, fig. 22) gibi yerlerden çeşitli örnekler gösterilebilir.

⁴⁸² Ateşlier – Öncü 2004, 62, lev. 10, fig. 10; lev. 11, fig. 12; lev. 12, fig. 14a.

⁴⁸³ Borchhardt 1970, 71, abb. 5, taf. 7.

⁴⁸⁴ Ögün *et al.* 2001, 174.

⁴⁸⁵ D'Angelo 2010, 62.

⁴⁸⁶ Fedak 1990, 108, fig. 138.

⁴⁸⁷ Rhomiopoulou 1997, fig. 26-27.

⁴⁸⁸ Örneğin Nereidler Anıtı'nın arşitravı, figürlü bir friz kuşağı gibi işlenmesiyle (Krischen 1923, 88-89, abb. 1) oldukça farklı bir görüntüye sahiptir.

⁴⁸⁹ Çeşitli örnekler için bkz. Shoe 1952, 17, 150; Miller 1973, 202-203; Courbin 1980, 105-106, pl. 26; pl. 74, 2; Hellström – Thieme 1982, 53-54; Bankel 1999, 127-130; Barletta 2000, 211-213; Ateşlier 2001, 149.

⁴⁹⁰ Hellström – Thieme 1982, 53-54.

⁴⁹¹ Hellström, önceden propylona ait olduğu sanılan arşitrav bloğunun tapınağa ait olduğunu düşünmektedir (Hellström 2009, 276).

Kaunos'ta yer alan ilk örnekleriyle hemen hemen çağdaş olan Hekatomnid yapılarının mezar yapılarından etkilendiği de düşünülmektedir⁴⁹².

Kaya mezarlarında iki fascialı arşitravın neden sıklıkla tercih edildiği de sorgulanabilir. Hellström ve Thieme, Labraunda ve Amyzon'daki iki fascialı arşitrav uygulamalarının, bu arşitravlar üzerinde yazıt bulunmasından kaynaklanmış olabileceği üzerinde durmuşlardır. Böylece yazıt için daha büyük bir boşluk elde edilmiş olacaktır⁴⁹³. Bu düşüncüyü destekleyici bir veri olarak Kaunos kaya mezarlarıyla cephe düzenlemesi açısından yakınlığı olduğu anlaşılan Mezargedigi Anıt Mezarı'nın arşitravında da yazıt bulunması⁴⁹⁴ gösterilebilir. Ancak Thera'daki kat. no. 35 dışında⁴⁹⁵ hiçbir Karia bölgesi kaya mezarının arşitravında yazıt saptanmamış olması, kaya mezarları için bu düşüncenin geçerli olmadığını ortaya koymaktadır ki Hellström ve Thieme de ileri sürdükleri bu düşünce üzerine kuşkuvarı dile getirmiştir⁴⁹⁶. İki fascialı arşitravların mezar yapıları dışında propylon ve stoa yapıları⁴⁹⁷ gibi her zaman tapınak boyutlarında olmayan yapılarda da görülüyor olması; bu uygulamanın, arşitrav boyutlarının nispeten daha küçük olduğu yapılarda tercih edildiği izlenimini doğurabilir. Bu durumda, en düşük arşitrav yüksekliğine sahip olan kat. no. 30'daki arşitravın üç fasciaya ayrılmış olması sorgulanmalıdır. Bu mezarda boyutlar küçük olsa da şimdiye kadar görüldüğü üzere mimari kuralların diğer mezarlara göre daha iyi uygulanmış olması, bu durumu açıklayabilir. Kat. no. 30'daki durum bu şekilde açıklanabilecekse de özellikle büyük mezarlardaki arşitrav yükseklikleri, tapınaklarda görülen arşitrav yüksekliklerinden⁴⁹⁸ genellikle düşük olmadığı için en azından kaya mezarı arşitravlarında iki fascia kullanımı, bunların boyutlarının tapınaklara oranla küçük olmasıyla açıklanamamaktadır. Carstens da Karia'daki büyük boyutlu yapılarda da iki fascianın kullanılmış olduğunu hatırlatarak

⁴⁹² Hellström – Thieme 1982, 53-54; Roos 1989, 66.

⁴⁹³ Hellström – Thieme 1982, 54.

⁴⁹⁴ Işık *et al.* 1997, 225.

⁴⁹⁵ Paton 1888, 328-329; Bean – Cook 1957, 71, dn. 54; Roos 2006, 36-38; Baran 2012b, 225.

⁴⁹⁶ Hellström – Thieme 1982, 54, dn. 66.

⁴⁹⁷ Winter 2006, 223; Knidos Apollon (Bankel 1999, 127; Ortaç 2001, 28), Pergamon Demeter (Ortaç 2001, 49) kutsal alanlarının propylonları ile Pergamon Athena kutsal alanının propylonu ve karışık düzen uygulamasının görüldüğü stoası (Kästner 2014, 448-449) bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu özellik Dor düzenindeki stoaların arşitravlarında da görülebilmektedir (Gider-Büyüközer 2013, 149-151). Lagina Güney Propylonu'ndaki iki fascialı Dor arşitravı için bkz. Büyüközer 2015, 76-77, fig. 10.

⁴⁹⁸ Bazı tapınaklardaki arşitrav yükseklikleri için bkz. Bohn – Schuchhardt 1889, abb. 57; Dinsmoor 1908, 27; Gerkan 1959, 210; Bammer 1972, abb. 6; Hellström – Thieme 1982, 53, tab. 2, pl. 42; Schädler 1992, dn. 123, 134; Rumscheid 1994, taf. 135, 1; Barletta 2000, fig. 133.

küçük boyutlu yapılardaki iki fascialı arşitrav kullanımını, bunların boyutlarıyla açıklamak konusundaki tereddüdünü ters açıdan bakarak dile getirmiştir⁴⁹⁹.

Sonuç olarak iki fascialı arşitrav kullanımının; Kaunos'taki ilk mezarlar için Limyra Heroonu, Mylasa'daki kat. no. 41 için (bu mezarın Labraunda yapılarından önce yapılmış olduğuna dair görüşler göz ardı edilirse) Labraunda yapılarının etkisiyle gerçekleşmiş olması en olası seçenek gibi durmaktadır. Bölgede daha sonra yapılmış kaya mezarlarındaki iki fascialı arşitrav uygulamalarıysa sözü edilen ilk mezarların izlenmesinin bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla kaya mezarlarının arşitravlarında sıklıkla görülen iki fascialı arşitrav düzenlemesinin, mimari taklit temelinde oluşmuş bir uygulama olduğu söylenebilir.

I.2.2. Dış sıraları

Friz uygulamasının görülmediği⁵⁰⁰ Karia bölgesinde yer alan Ion düzenindeki kaya mezarlarının çoğunda dış sırası bulunur. Belki kat. no. 37 dışında tüm Ion düzenindeki mezarlar için dış sırası yapımının planlanmış olduğu, kanıtlanamayacaksa da, düşünülebilir. Kat. no. 36'da entablatur elemanlarının yapımına başlanmadığından dış sırasının planlanıp planlanmadığı, dört mezarda (kat. no. 14, 17, 18, 34) ise tahribat yüzünden dış sırası olup olmadığı belirsizdir. Hepsi için kesin olmamakla birlikte yedi mezarda (kat. no. 9, 12, 13, 16, 21, 22, 33) dış sırasına çevrilecek yerin hazırlanmış olduğu görülür. Ion düzeni uygulamalarına sahip olup mimari düzene sahip mezarlar arasında gösterilmeyen kat. no. 48 ve 49 dâhil yirmi yedi mezarda (kat. no. 1-8, 10, 11, 15, 19, 20, 23-32, 35, 38) ise -hepsinin dış yapımı tamamlanmış olmasa da en azından dışların ayrılmasına başlandığından- dış sırası varlığı, kat. no. 26 ayrı tutulursa⁵⁰¹, kesindir ve bunlara karışık düzendeki kat. no. 45 de eklenmelidir. Dolayısıyla, Dor etkili Ion düzeninde bir mezar olan kat. no. 37 dışında Ion düzenindeki mezarların büyük çoğunluğunun dış sırasına sahip olması ve sözü edilen mezar dışındaki tüm mezarlarda bu uygulamanın planlanmış olmasının yüksek bir

⁴⁹⁹ Carstens 2004, 56.

⁵⁰⁰ Roos 1978, 428; Roos 2017, 19.

⁵⁰¹ Oldukça tahrip olmuş durumdaki kat. no. 26'nın dış sırasından geriye yalnız bir dış kalmıştır ki Roos bunu muhtemel bir değerlendirme olarak sunmaktadır (Roos 2006, 58).

olasılık gibi görünmesi; dış sırasının, Karia bölgesinde yer alan Ion düzenindeki kaya mezarları için vazgeçilmez bir öge olduğuna işaret etmektedir.

Mezarların dış sıralarına bakıldığında göze çarpan ilk ayrıntı, özellikle büyük mezarlarda olmak üzere bu unsurların oldukça büyük boyutlarda yapılmış olmasıdır⁵⁰². Fedak tarafından genel bir kaya mezarı özelliği olarak gösterilen bu uygulama, araştırmacının örnek verdiği Amyntas'ın mezarı⁵⁰³ gibi Lykia bölgesi kaya mezarlarında da vardır. Bu durum, ahşap mimarideki kirişlerin taşa yansması⁵⁰⁴ olarak görülebilir ki dış sırası uygulaması normal Ion mimarisinde de bu şekilde açıklanmaktadır⁵⁰⁵. Özellikle Lykia ev tipi mezarlarda ahşap kirişlerin taş mimariye yansmasını açık biçimde gösteren uygulamaların⁵⁰⁶ mimari düzene sahip kaya mezarlarında taklit edilmiş olabileceği⁵⁰⁷ olası görünmektedir. Bazı mezarların pronaos tavanlarında hiçbir yapısal işlevi olmayan, yalnızca bezeme olarak işlenmiş kirişlerin olması⁵⁰⁸ da bu yorumu destekler. Ancak burada, daha önce gösterilen, mezarların mimari elemanlarının birçok noktada bağımsız yapılarda olanlarla benzer boyutlarda yapılmış olması da dış sıralarında da aynı durumun geçerli olabileceği düşünülerek dikkate alınmalıdır. Bu açıdan bakılırsa Kaunos'ta yer alan bazı büyük mezarlardaki dış yüksekliklerinin, büyük tapınaklardakilerle karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu belirtilmelidir. Roos; sütunlarının, sözü edilen mezarların sütunlarından iki kat kadar daha yüksek olduğunu belirttiği Priene Athena Tapınağı'nın dış ölçülerini bu duruma örnek olarak göstermiştir⁵⁰⁹. Bu tapınağın 24,3 cm olan dış yükseklikleri⁵¹⁰, kat. no. 3 ve 6'daki ölçü ile hemen hemen eşitken Kaunos'taki diğer büyük mezarların (kat. no. 1, 2, 4, 5, 7, 10) dışları tapınaktakilerden daha yüksektir ve bunlara Elmalı'daki kat. no. 25 ve 27 de eklenebilir. Roos, 58 cm yüksekliğe sahip olmalarıyla diğer örneklerden açık biçimde yüksek olan kat. no.

⁵⁰² Roos 1972, 74; Roos 1989, 66.

⁵⁰³ Fedak 1990, 97.

⁵⁰⁴ Roos 1972, 74.

⁵⁰⁵ Vitruvius IV, II, 5; Marquand 1909, 10; Robertson 1992, 48; Lawrence 1996, 94; Bingöl 2001, 32; Baran 2013, 218.

⁵⁰⁶ Marquand 1909, 10, fig. 5; Dinsmoor 1975, 67-68.

⁵⁰⁷ Roos 1976, 110.

⁵⁰⁸ Henry 2010a, 301.

⁵⁰⁹ Roos 1972, 74; Schmaltz ise Kaunos'taki büyük dış ölçülerini Labraunda Doğu Propylonu ile ilişkilendirmektedir (Schmaltz 2009, 200). Ancak Doğu Propylon'daki dış ölçüleri (Jeppesen 1955, 39), Kaunos'taki büyük mezarlardakilere göre açıkça daha küçüktür.

⁵¹⁰ Wiegand – Schrader 1904, 102.

2'deki dişlerin tek paralel örneği olarak da yine mezarın iki katı yüksekliğinde olduğunu belirttiği Didyma'daki tapınağın, yüksekliği 59 cm olan dişlerini göstermiştir⁵¹¹. Diğer mezarlarda bulunan farklı diş yüksekliklerinin paralellere ise bağımsız yapılarda rastlamak olanaklıdır⁵¹². Bu noktada diğer yapılardaki diş sırası oranları için –kısmen Roma Dönemi örnekleri dışında- açık bir ortaklıktan söz etmenin olanaklı görünmediği⁵¹³ de belirtilebilir.

Mezarlardaki diş genişlik ve aralıklarını gösteren değerlere bakıldığında diğer uygulamalarla paralellikler görülebilmekle birlikte Kaunos'taki büyük mezarlar (kat. no. 1-7, 10) ve Elmalı'daki (kat. no. 26-27) örneklerde bulunan değerlerin genellikle bağımsız yapıdakilerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Mezarlardaki diş derinliklerinde de diğer yapılardaki değerlerle⁵¹⁴ paralellikler görülmekle birlikte bu kez Kaunos'taki büyük mezarlarda dahi aşırı yüksek değerlerle karşılaşılmaz. Roos dişlerin sığ olmasını, çok büyük boyutlara sahip olan dişlerin çökme tehlikesine karşı bir önlem olarak düşünmektedir⁵¹⁵. Ancak sığ olan dişlere sahip mezarların, daha küçük boyutlarda dişlere sahip, nispeten küçük mezarlar oldukları görülür. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, diğer yapılarda diş yükseklikleriyle derinlikleri genellikle birbirine yakın değerler içerirken (Az aşağıda ya da daha çok görüldüğü gibi yukarıda derinlik değerlerinin görüldüğü örneklerle birlikte diş derinlik ve yüksekliklerinin tamamen eşit olduğu örnekler de vardır.) mezarlardaysa diş derinlikleri daha fazla olan kat. no. 3 ve 48 ile birlikte diş yükseklikleriyle derinlikleri eşit olan kat. no. 29 dışındaki tüm örneklerde diş derinliklerinin, yüksekliklerinden az olmasıdır. Dolayısıyla sayısal değer olarak değil de oran anlamında bakıldığında Roos'un düşüncesi doğru olmalıdır. Araştırmacının da diş derinliklerinin, dişlerdeki

---

⁵¹¹ Roos 1972, 74; Bunlara yakın bir örnek olarak üst bölümündeki silmeyle birlikte 52 cm'ye ulaşan diş yükseklikleriyle Geç Klasik Ephesos Artemisionu (Bammer 1972, abb. 6) gösterilebilir.

⁵¹² Bazı yapılarda bulunan diş yükseklikleri için bkz. Bohn – Schuchhardt 1889, abb. 57; Koldewey 1890, 52, taf. 21; Wiegand – Schrader 1904, 143, 196; Jeppesen 1955, 28, 39; Boardman 1967, 85, 95-96, fig. 56.73; Schmidt 1970, fig. 11, A; Roos 1972, dn. IV, 49; Hellström – Thieme 1982, 34-35; Schädler 1992, dn. 123; Rumscheid 1994, taf. 130; taf. 135, 1; Atik 1994, 28-70; Fraisse – Llinas 1995, fig. 481; Ateşlier 2001, 150; Baran 2006, 12; Uz 2013, 93; Demirtaş 2013, 112.

⁵¹³ Roos 1976; Rumscheid da diş sırası oranlarında Geç Klasik Dönem'den Hellenistik Dönem sonuna kadar standart bir gelişim olmadığını belirterek benzer bir çıkarımı ifade etmektedir (Rumscheid 1994, 317).

⁵¹⁴ Bazı yapılardaki diş derinlik, genişlik ve aralıkları için bkz. dn. 512.

⁵¹⁵ Roos 1976, 109.

diğer oranları izlemesinin sözü edilen tehlikeyi oluşturacağını belirtmesi⁵¹⁶, dişlerin sıklıklarından oran anlamında söz ettiğine işaret etmektedir.

Dişlerin yükseklik ve derinlikleri, yanlardan bakıldığında dişleri birer kare ya da dikdörtgen biçiminde göstermesi açısından da incelenebilir. Roos, bu açıdan dikdörtgen biçimli dişlere sahip yapılara örnek verirken Nereidler Anıtı, Limyra Heroonu, Priene Athena Tapınağı ile birlikte Priene, Belevi, Magnesia ve Pergamon'dan başka Anadolu yapılarına da işaret etmiş; kare biçimli dişlere sahip örnekler olarak yine Anadolu'dan Maussolleion, Labraunda Zeus Tapınağı, Labraunda propylonları ve kuşukulu olmak üzere Messa Aphrodite Tapınağı'nı göstermiştir⁵¹⁷. Ancak Labraunda'daki yapılardan Güney Propylon'daki dişlerin yükseklik ve derinlikleri için önerilmiş olan ikişer değerden her iki ölçü için de 14,5 cm olan kabul edildiğinde bu yapıdaki dişlerin yan bölümlerinin birer kare oluşturduğu söylenebileceken Doğu Propylon⁵¹⁸ ve Zeus Tapınağı'nda⁵¹⁹ çok az farkla da olsa diş derinliklerinin fazla olması, bu yapılardaki dişlerin yan bölümlerde dikdörtgen biçimli olduğunu göstermektedir. Belirtildiği gibi mezarlardan yalnızca kat. no. 29'da diş yükseklik ve derinlikleri eşittir. Dolayısıyla buradaki dişlerin yanlardan görünüşü kare biçimindedir. Bu durumda Vitruvius'un belirtmiş olduğu, dişlerin yükseklik ve derinliklerinin eşit olması⁵²⁰ kuralına uyan tek örnek de bu mezardır. Ayrıca yukarıda gösterilen Maussolleion ve Labraunda yapıları ışığında Hekatomnid mimarisi için de bu açıdan genel tercihin kare ya da kareye yakın dişler olduğunun anlaşılması, sözü edilen mezarın bu açıdan Hekatomnid mimarisiyle de en uyumlu örnek olduğunu göstermektedir. Bu noktada kat. no. 35'in de özellikle Labraunda yapılarıyla uyumlu bir örnek olduğu belirtilebilir.

Diş genişliği, diş aralığı ve diş yüksekliği ya da derinliği ilgisine de araştırmacılarca dikkat çekilmiştir. Anton Bammer, diş genişliği ve aralığı toplamının diş derinliğine eşit olduğu örneklerle birlikte diş yüksekliğine eşit olduğu örneklerden de söz

---

⁵¹⁶ Roos 1976, 109.

⁵¹⁷ Roos 1976, 108; Sözü edilen bölümleri dikdörtgen biçimli olarak gösterilen Magnesia Artemis Tapınağı'nda (Roos 1976, 105, no. 7) bu bölümlerin çeşitli araştırmacılarca kare biçimli olarak değerlendirildiği (Humann *et al.* 1904, abb. 35; Demirtaş 2013, 113, dn. 10) belirtilebilir.

⁵¹⁸ Jeppesen 1955, 28, 39.

⁵¹⁹ Hellström – Thieme 1982, 34-35.

⁵²⁰ Vitruvius III, V, 11.

etmiştir⁵²¹. Kaya mezarlarında ise bu iki durumu yansıtan hiçbir örnek bulunmamaktadır. Yalnızca kat. no. 30'un, önden bakıldığında bir dış genişliği ve bir dış aralığının, dış yüksekliğiyle birlikte kare oluşturduğu ikinci durum için gerekenlere yaklaşan değerlere sahip olduğu belirtilmelidir. Bu mezardan sonraysa sözü edilen özellik için aranan koşullara en yakın değerler kat. no. 25 ve 38'dedir. Bu örnekler dışındaki mezarlarda ilk durumun yakın değerlerde dahi uygulanmamış olmasının nedeni olarak dışların, özellikle yüksekliklerine oranla genelde derinliklerinin oldukça az⁵²² olması gösterilebilir. Ancak ikinci durum için böyle bir açıklama yapılamamaktadır. Diğer yapılarda da her zaman bu uygulamalar tam olarak görülmemekle birlikte en azından sözü edilen durumlar için gerekli değerlere yakın oranların genellikle bulunduğu söylenebilir⁵²³. Mezarlardaki gibi bir dış genişliğiyle bir dış aralığının toplam değeri dış yüksekliklerini açık biçimde aşan dışlara sahip örnekler olarak I. Dareios'un kaya mezarı⁵²⁴ ve Limyra Katabura Lahdi gibi mezar yapıları ile birlikte Kaunos Monopterosu⁵²⁵ gösterilebilir. Bunların dışında bu özellik, az sayıda olan dış ölçüleri belli Arkaik örneklerin tümü⁵²⁶ ile önceki evresinden ötürü Arkaik geleneği sürdürme olasılığı bulunan Didyma Apollon⁵²⁷ Tapınağı'nda görülür. Bu durumda bu özelliği Arkaik Dönem ile ilişkilendirmek olası görünmektedir.

Bir dış genişliği ve aralığına ait toplam uzunluğun, dış yüksekliğiyle birlikte bir kare oluşturduğu dış sırası düzenlemesine sahip mezar saptanmamış olmakla birlikte tek tek her bir dışın kare biçiminde yapıldığı (dış yükseklik ve genişliklerinin eşit olduğu) dış sırası düzenlemesine sahip olan beş örnek (kat. no. 11, 23, 28, 35, 49) gösterilebilmektedir. Kaunos'taki kat. no. 8 ve Elmalı'daki kat. no. 26 ile birlikte bu

---

⁵²¹ Bammer 1972, 15; M. Baki Demirtaş, sözü edilen birinci durum için Bammer'in gösterdiği örneklerle Magnesia Artemis Tapınağı'nı da eklemektedir (Demirtaş 2013, 113, dn. 10). Bu konuda ayrıca bkz. Roos 1976, 108-109.

⁵²² Roos 1976, 109.

⁵²³ Bazı yapılardaki dış ölçüleri için bkz. dn. 512.

⁵²⁴ Schmidt 1970, fig. 32.

⁵²⁵ Atik 1994, 40, 63; Atik'in gösterdiği örneklerle bakıldığında bu özelliğin Priene Zeus Tapınağı'nda da bulunduğu söylenebilir. Ancak araştırmacının verdiği dış ölçüleriyle yaptığı açıklamalar arasında tutarsızlık görülür (Atik 1994, 39). Wiegand ve Schrader'in Asklepios Tapınağı olarak söz ettiği bu tapınak için verdiği dış ölçülerine (Wiegand – Schrader 1904, 143, abb. 113-114) bakıldığında Atik'in dış derinlik ve aralıklarıyla ilgili verdiği değerlerin yanlışlıkla birbirleri yerine kullanıldığı anlaşılmaktadır.

⁵²⁶ Geç Arkaik Dönem'den olduğu düşünülen (Baran 2006, 14) bu örnekler Larisa (Roos 1972, dn. IV, 49), Delos (Fraisie – Llinas 1995, fig. 481) ve Labraunda'dandır (Zeus Tapınağı'nın Arkaik evresi) (Baran 2006, 12).

⁵²⁷ Wiegand 1941, 101.

özelliğin tam olarak görüldüğü kat. no. 28 dışındaki Idyma'da yer alan ve bu açıdan gözlemlenebilen mezarların tümüyle (kat. no. 29-32) az bir fark sonucu (kat. no. 8'de yarım, diğerlerinde 1 cm) sözü edilen özellik bulunmamaktadır. Ancak Idyma'daki özellikle küçük mezarlarda dış yükseklikleri az olduğundan 1 cm'lik fark da hafife alınmamalıdır ve kat. no. 32'deki alternatif dış genişliklerinden 12 cm olan dikkate alındığında bu fark sözü edilen mezarda 2 cm'ye çıkmaktadır. Roos'un, ikisi Naqsh-i Rostam Nekropolisi'nden olmak üzere yirmi kaya mezarı (Karia ve Lykia bölgelerinden) dışında altmış altı yapıdaki dişlerin genişliğine göre yükseklik ve diş aralığı oranlarını gösterdiği grafiklerle⁵²⁸ Rumscheid'in aynı yöntemle yaptığı grafiğe⁵²⁹ bakıldığında kaya mezarı dışındaki yapıların dış sıralarında bu durum hemen hemen yok gibidir. Sema Atik'in Anadolu'dan gösterdiği bazı İon düzenindeki yapılarda⁵³⁰ da bu özelliğe rastlanmamıştır. Bu çalışmalardan anlaşılana göre Karia bölgesi kaya mezarları dışında yalnızca Lykia bölgesindeki Oktapolis'ten bir kaya mezarı, Korinth'ten bir Roma Dönemi bazilikası⁵³¹ ve Ephesos'tan yine Roma Dönemi'ne tarihlenen (MÖ 4-3 yılları) Mazaeus Mithridates Kapısı'nın⁵³² dış sıraları bu özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla sözü edilen özellik, kaya mezarı dışındaki yapılar için⁵³³ istisnai bir uygulamadır ve Roma Dönemi öncesinde bir örneği saptanmamıştır.

Kaya mezarlarında, gösterilen beş mezarda bulunan kare biçimli dişler dışındaki dikdörtgen biçiminde olan dişlerde çoğunlukla yükseklikler fazlayken iki tanesi Idyma'dan (kat. no. 29 ve 31), diğeri Dalyan'dan (kat. no. 48) olmak üzere üç örnekte dış genişliklerinin daha fazla olduğu görülür. Bu duruma paralel olan az sayıda örnek Roos'un grafiğinde gösterilmiştir. Bunlardan biri Lykia bölgesindeki Hippokome'de yer alan bir kaya mezaryken diğeri dört örnekten biri Korinth düzeninde bir tapınak olup diğerleri Roma Dönemi'nden tapınak dışı yapılardır. Bu durum, Roma Dönemi'nde dişlerin oldukça alçak olmasıyla açıklanır⁵³⁴. Roos'un verdiği örnekler dışında Atik'in gösterdiği MÖ 350-340 yıllarına tarihlendirilen Katabura Lahdi⁵³⁵ ve

---

⁵²⁸ Roos 1976, 105.

⁵²⁹ Rumscheid 1994, *Beilage E*.

⁵³⁰ Atik 1994, 28-70.

⁵³¹ Roos 1976, 105, no. 78, 80.

⁵³² Rumscheid 1994, *Beilage E*, Kat.-Nr. 42.

⁵³³ Lahitlerde de bu özelliğin görülebildiği (Roos 1976, 110, dn. 1) belirtilmelidir.

⁵³⁴ Roos 1976, 105, 108, no. 82-86.

⁵³⁵ Atik 1994, 40; Lahitlerde bu özelliğin görülebildiği belirtilmiştir (Roos 1976, 110, dn. 1).

MÖ 1. yy.a tarihlendirilen⁵³⁶ Kaunos Monopterosu'nda⁵³⁷ da bu özellik görülmektedir. Bu örneklerden ikincisinin Roma Dönemi'ne yakın bir tarihten olduğuna, birincisininse bir lahit olması dolayısıyla mimari açıdan dönem standartlarını çok iyi yansıttığının beklenemeyeceğine de bu noktada dikkat çekilebilir.

Kaya mezarlarındaki dış sıralarında bulunan ilginç özelliklerden biri de dış genişlikleriyle dış aralıklarının ilgisi incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. Dördü Kaunos'ta olmak üzere dokuz mezarda (kat. no. 2-5, 15, 19, 24, 25, 38) bunlar eşit değerlere sahipken beş mezarda (kat. no. 1, 29, 31, 32, 49) dış aralıkları, on üç mezarda (kat. no. 6-8, 10, 11, 23, 26-28, 30, 35, 45, 48) dış genişlikleri daha fazladır⁵³⁸. İlginç olan nokta şudur ki Roos'un grafiğinde⁵³⁹ gösterilen yapılardan -Karia bölgesi kaya mezarları göz ardı edildiğinde- II. Artakserkses'in kaya mezarı ve Larisa'daki Arkaik bir yapı dışında hiçbirinde bu bölümler eşit değerlere sahip değildir ve dış aralıklarının daha geniş olduğu bir örnek de bulunmamaktadır. Ancak Roos'un örneklerinden⁵⁴⁰ Naqsh-i Rostam Nekropolisi'ndeki Arkaik kulede⁵⁴¹, Schmidt'in verdiği ölçüler⁵⁴² dikkate alındığında dış aralıklarının daha geniş olduğu belirtilebilir. Rumscheid'in grafiğinde⁵⁴³ de böyle bir örneğe rastlanmazken Atik, Limyra Katabura Lahdi gibi yine bir mezar yapısı olmak üzere Anadolu'dan yalnızca bir örnekte dış aralıklarının daha geniş olduğunu saptamıştır⁵⁴⁴. Bu çalışmalarda incelenmemiş olsa da dış aralıkları dış genişliklerinden daha büyük olan ve dış genişlikleriyle aralıkları eşit olan başka örnekler de vardır. Baran, Labraunda Zeus Tapınağı'nın Geç Arkaik evresini incelerken burada saptanmış olan dış genişliği ile dış aralığı arasındaki yaklaşık 1:1 oranına⁵⁴⁵ bazı paralel örnekler vermiştir. Buna göre MÖ 480 yıllarından Daskyleion

---

⁵³⁶ Ögün *et al.* 2001, 151.

⁵³⁷ Atik 1994, 63.

⁵³⁸ Kaunos'taki kat. no. 6 ve 10'da dış genişliğine göre dış aralığı oranlarının eşit olduğuna da dikkat çekilebilir ki Roos kat. no. 10'un, kat. no. 6'nın bir kopyası olduğunu düşünmektedir (Roos 1972, 96).

⁵³⁹ Roos 1976, 105.

⁵⁴⁰ Roos 1976, 112, no. 77.

⁵⁴¹ Naqsh-i Rostam Nekropolisi'ndeki kulenin tarihiyle ilgili bkz. Stronach 1967, 283.

⁵⁴² Schmidt 1970, fig. 11, A.

⁵⁴³ Rumscheid 1994, *Beilage E*.

⁵⁴⁴ Atik 1994, 40; Verilen ölçülere göre (Atik 1994, 39) Priene Zeus Tapınağı'nda da bu özellik görülmektedir. Ancak bu ölçülerde hata söz konusudur. Bkz. dn. 525.

⁵⁴⁵ Labraunda Zeus Tapınağı'nın Arkaik evresiyle ilişkilendirilen dış ölçüleri için bkz. Thieme 1993, 48-50, fig. 5-7; Baran 2006, 12, dn. 92-93.

Andronu⁵⁴⁶, güney İtalya'dan MÖ 470 dolaylarına tarihlendirilen Lokroi Epizephrii Tapınağı, Sicilya'dan da her ne kadar Dor düzeninde de olsa doğu cephe iç entablaturünde dış sırası olduğu düşünülen ve ilk yapım evresi MÖ 520 yılları olan Selinus G Tapınağı'ndaki oran 1:1'dir. Baran, bu örnekler ışığında dış genişliği ile dış aralığı arasındaki 1:1 oranının; bu evre, yani Geç Arkaik – Erken Klasik Dönem için karakteristik bir özellik olabileceğine dikkat çekmektedir⁵⁴⁷. Bununla birlikte yine Geç Arkaik Dönem'den bir yapıya ait olduğu düşünülen⁵⁴⁸ Delos'taki dış sırası bloğundaysa dış aralıklarının dış genişliklerine göre daha büyük olduğu⁵⁴⁹ görülür. Tüm bu veriler ışığında mezarların birçoğundaki dış sıralarının yine farklı dönemlerden çok sayıda örnek yerine incelenebilen az sayıdaki Arkaik örneklerle paralellikler göstermesi dikkat çekicidir.

Roos'un yapmış olduğu grafikte kaya mezarlarının dağıldığı bölge küçük olmamasına karşın bu alanda mezarlar dışında fazlaca bir yapı bulunmamaktadır⁵⁵⁰. Karia ve Lykia bölgelerinden kaya mezarlarıyla birlikte Persepolis yakınlarındaki Naqsh-e Rostam Nekropolisi'ndeki II. Artakserkses'in mezarının da bulunduğu bu alanda, belirtilen kaya mezarları dışında yine Naqsh-e Rostam Nekropolisi'ndeki Arkaik kule, Vergina'dan yine bir mezar yapısı, Larisa'daki Arkaik yapı ve Teos Dionysos Tapınağı olduğu⁵⁵¹ söylenebilir. Verilen ölçülere göre bunlara Labraunda Zeus Tapınağı'nın Geç Arkaik evresi⁵⁵², Delos'taki Geç Arkaik dış sırası bloğu⁵⁵³ ve Limyra Katabura Lahdi'ni⁵⁵⁴ de eklemek olanaklıdır. Ancak burada mezar yapıları ya da Arkaik Dönem'den örnekler dışında dikkat çeken tek yapı olan Teos Dionysos Tapınağı'nın, Uz'un verdiği dış ölçüleri⁵⁵⁵ dikkate alındığında farklı bir noktada yer alması gerektiği

---

⁵⁴⁶ Suat Ateşlier'in verdiği ölçülere (Ateşlier 2001, 150) göre burada dış aralığı ile genişliği arasındaki oran 1:1,2'dir.

⁵⁴⁷ Baran 2006, 15.

⁵⁴⁸ Baran 2006, 14.

⁵⁴⁹ Fraisse – Llinas 1995, fig. 481.

⁵⁵⁰ Roos 1976, 109.

⁵⁵¹ Roos 1976, 105, no. 51, 57, 61, 74, 77.

⁵⁵² Thieme 1993, 48-50, fig. 5-7; Baran 2006, 12, dn. 92-93.

⁵⁵³ Fraisse – Llinas 1995, fig. 481.

⁵⁵⁴ Atik 1994, 40.

⁵⁵⁵ Uz 2013, 93.

de belirtilmelidir⁵⁵⁶. Sözü edilen grafikte Rumscheid'in hazırlamış olduğu grafik⁵⁵⁷ birleştirilir ve bu grafiklerde yer almayan bazı yapılar⁵⁵⁸ ile Karia bölgesinden kaya mezarları da bunlara eklenirse mezarların oluşturduğu sınırlar biraz daha genişlemekle birlikte bunların izole görüntüsünün devam ettiği görülür (Graf. 4). Buradaki örneklerden kat. no. 47'ye ait dış sırasının mezarın alınlığında bulunduğu da bu noktada hatırlatılmalıdır.

Roos'un grafiğinde yapıların dış sıraları, Vitruvius'un söz ettiği dış sıralarının hazırlanışında uygulanması gereken kurallarla⁵⁵⁹ da karşılaştırılmış ve (gerekli değerlere yakınlık gösteren çok az sayıda örnek olmakla birlikte) incelenen hiçbir örneğin Vitruvius'un anlatımıyla uyumlu olmadığı görülmüştür⁵⁶⁰. Bu durumda kaya mezarları bu açıdan Vitruvius'un söz ettiği kurallardan çoğunlukla daha da uzaktır. Mezarlar arasında bütün değerleri Vitruvius'la uyumlu olan örnek olmamakla birlikte yalnızca kat. no. 11 ve 30'un dış aralıkları ile kat. no. 29'un dış derinliklerinin sözü edilen kurallara göre olması gereken değerlerle uyumlu olduğu belirtilebilir (Graf. 4).

Mezarlardaki dişlerin sayısı da normal örneklere göre az olmalarıyla farklıdır. Bu durumun nedeni olarak dişlerin büyük boyutlu olması gösterilebilecek de olsa bununla birlikte mezar genişliklerinin çoğu tapınaktaki genişliğe göre oldukça az olduğu da dikkate alınmalıdır. Örneğin Magnesia Artemis Tapınağı'nın ön cephesindeki dış sırasında, yapılan rekonstrüksiyona⁵⁶¹ göre 84 diş vardır. Ancak bu tapınağın ön cephe genişliği 41 m olup⁵⁶² 15 m⁵⁶³ ile en geniş mezar olan kat. no. 2'deki genişlikten 2,733 kat daha fazladır ki sözü edilen mezar diğer mezarlara oranla oldukça geniştir. Magnesia Artemisionu, çizim⁵⁶⁴ üzerinden hesaplanana göre 1,87 m genişliğe sahip olan kat. no. 31'dense 21,925 kat daha geniştir. Kaya mezarı genişlikleri için ortalama bir değer olarak 4,5 m alınırsa Artemision'daki genişlik bu değerden de 9,111 kat

---

⁵⁵⁶ Verilen ölçülere göre Naqsh-e Rostam (Schmidt 1970, fig. 11, A) ve Larisa'daki (Roos 1972, dn. IV, 49) yapıların da grafikte gösterildiğinden farklı konumlarda yer alması gerekmele birlikte bu farklı konumlar da kaya mezarlarının oluşturduğu sınırlar içerisinde yer almaktadır (Graf. 4).

⁵⁵⁷ Rumscheid 1994, *Beilage E*.

⁵⁵⁸ Grafiğin hazırlanışında yararlanılan kaynaklar için bkz. dn. 512.

⁵⁵⁹ Vitruvius III, V, 11.

⁵⁶⁰ Roos 1976, 105-106; Aynı durum Rumscheid'in grafiği için de geçerlidir (Rumscheid 1994, *Beilage E*).

⁵⁶¹ Bingöl – Kökdemir 2012, res. 3.

⁵⁶² Humann *et al.* 1904, 4, 40, 45.

⁵⁶³ Roos 1972, 20.

⁵⁶⁴ Henry 2005, vol. II.2, pl. 187.

fazladır. Bu durumda Artemision, aynı dış ölçüleriyle bu mezarların boyutlarına göre daraltılırsa en dar mezar için 3,8; ortalama değerdekiler için 9,2; en geniş mezar içinse 30,7 tane dişe sahip olurdu ki en dar mezar 11, ortalama değere en yakın genişliğe sahip -dış sıralı- mezar olan Mergenli'deki örnek (kat. no. 20) 21, en geniş mezarsa 19 dişe sahiptir. Bölgeden ve 13,87 m stylobate genişliğiyle en geniş mezardan daha dar olan, 65 dişe sahip⁵⁶⁵ Labraunda Zeus Tapınağı için aynı inceleme yapıldığıdaysa değerler sırasıyla 8,8; 21,1 ve 70,3 olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kaya mezarlarındaki diş sayılarına her zaman için az denilemeyebilir. Ancak doğrudan mezar boyutlarına yakın bir örnekle mezarlardaki diş sayılarını karşılaştırmak daha doğru olacaktır. Bu koşula uygun bir örnek olan 5,58 m genişliğindeki⁵⁶⁶ Erekhtheion'un karyatidlerce taşınan bölümünün ön cephesinde 49 dişin bulunuyor olması, mezarlardaki diş sayılarının genellikle oran anlamında az olduğuna işaret eder. Ancak bu yapıdaki dişlerin Anadolu standartlarına göre oldukça küçük oldukları ve birbirleri arasındaki mesafelerin de anormal biçimde az olduğunun A. W. Lawrence tarafından belirtildiğine⁵⁶⁷ de dikkat çekilmelidir. Bu karşılaştırmalardan çıkarılacak en doğru sonuç, mezarlarda yine büyük tapınaklardaki ölçülerin oran gözetilmeksizin uygulanmış olması gibi görünmektedir.

Diş sayısı açısından mezarlarla nispeten uyumlu bir örnek, yapılan rekonstrüksiyona⁵⁶⁸ göre 25 dişe sahip olan Limyra Heroonu'dur ki bu sayı bile kat. no. 30, 35 ve 38 dışındaki mezarlardakilere göre fazladır. Genişliği 6,8 m⁵⁶⁹ olan ön cephesiyle büyük kaya mezarlarından çok da geniş olmayan, hatta Kaunos'taki bazı mezarlardan daha dar olan Nereidler Anıtı'ndaysa dişlerin 40 tane⁵⁷⁰, dolayısıyla mezarlardakilerden daha fazla olduğu görülür. Verilen diş sayısından da anlaşıldığı üzere Nereidler Anıtı'ndaki dişlerin, bu anıtın etkisinde olduğu düşünülen⁵⁷¹ Kaunos'taki büyük mezarlardakilere göre daha küçük boyutlu olduğu⁵⁷² da vurgulanmalıdır. Sözü edilen

⁵⁶⁵ Hellström – Thieme 1982, tab. 2, pl. 46.

⁵⁶⁶ Knell 1980, 140.

⁵⁶⁷ Lawrence 1996, 124, fig. 190; Bu durumda Schmaltz'ın, Erekhtheion'un bu bölümündeki dişlerle Kaunos'taki kaya mezarlarının dişleri arasında kurmuş olduğu ilgi (Schmaltz 2009, dn. 33) doğru görünmemektedir.

⁵⁶⁸ Borchhardt 1970, abb. 5.

⁵⁶⁹ Coupel – Demargne 1969, 99; Demargne 1990, dn. 2.

⁵⁷⁰ Demargne 1990, abb. 27.

⁵⁷¹ Roos 1972, 68, 95; Ögün *et al.* 2001, 171.

⁵⁷² Coupel – Demargne 1969, 83, 88.

anıtın grafikte⁵⁷³ kaya mezarlarından oldukça farklı bir konumda yer alması, dış oranları açısından da kaya mezarlarından ayrıldığını göstermektedir. Daha önce arşitravlarda görüldüğü gibi dış sıralarında da Nereidler Anıtı'ndan çok Limyra Heroonu ile kaya mezarları arasında benzerlik kurulması; taşıyıcı elemanlarda Nereidler Anıtı, entablaturde Limyra Heroonu'nun prototip alındığının göstergesi gibi düşünülebilir. Ancak bu mezar anıtlarıyla kaya mezarlarının ilişkisi daha çok Kaunos'taki büyük mezarlar üzerinden kurulmaktadır ve bu noktada Kaunos'taki mezarlarda bulunan dış sayılarının Limyra Heroonu'ndaki dış sayısından düşük olduğu söylenmelidir. Grafikteki konumuna göre Limyra Heroonu, kaya mezarlarının kümelenmediği yerde de değildir, ancak bu konuma yakın olan yapılar arasındadır⁵⁷⁴.

Karia bölgesinde yer alan kaya mezarlarındaki dış sayılarına genel olarak bakıldığında bunların 10 ila 31 arasında değiştiği görülmektedir. En düşük dış sayısına sahip olan örnek mimari düzene sahip olmayan kat. no. 48 iken bundan sonra ise kat. no. 31 gelmektedir. Bu örneklerin aynı zamanda en dar mezarlar olması da şaşırtıcı değildir. Burada ilginç olan nokta, en yüksek dış sayısına sahip olan kat. no. 30'un, bu mezarlardan sonra en dar mezar olmasıdır⁵⁷⁵. Bir başka ilginç durum da en düşük dış sayılı ikinci mezarla (kat. no. 31) en yüksek dış sayısına sahip olan mezarın (kat. no. 30) her ikisinin de Idyma'da bulunuyor olmasıdır. Üstelik bu iki örnek konum olarak ve genel görünüş anlamında birbirlerine en yakın mezarlardır. Bu durumda sözü edilen mezarların birbirine en yakın olup da en uç örnekleri oluşturması; birinde kaya mezarlarındaki dış sırası geleneklerinin⁵⁷⁶, diğerinde ise daha çok diğer Ion düzenindeki örneklerin izlenmesi, dolayısıyla da bunları yapan kişilerin ve bunların yapım tarihlerinin farklı olmasıyla açıklanabilir. Kat. no. 30'daki dış sayısına en yakın dış sayıysa 30 ile kat. no. 35'te bulunmaktadır. Bu iki mezarın dış grafiğindeki konumlarına bakıldığında kat. no. 35'in, kaya mezarlarının oluşturduğu izole bölümün diğer örneklerle en ilgisiz noktalarında olduğu görülürken kat. no. 30'unsa izole bölümle diğer yapıların yoğunlaştığı alanın sınırını oluşturan noktalarda yer aldığı görülmektedir (Graf. 4). Kat. no. 35'in dış sırasında en solda bulunan dışın, arşitravin

⁵⁷³ Roos 1976, 105, no. 5; Bkz. Graf. 4, *Mezar Yapıları no. 1.*

⁵⁷⁴ Roos 1976, 105, no. 28; Bkz. Graf. 4, *Mezar Yapıları no. 2.*

⁵⁷⁵ Oldukça dar olduğu anlaşılan ama hasardan dolayı ölçüsü alınamamış ve dış sırasına sahip olup olmadığı bilinmeyen kat. no. 34'ün burada dikkate alınmadığı belirtilmelidir.

⁵⁷⁶ Roos 2006, 52.

üzerinde değil de bunun biraz dışına taşacak biçimde konumlanması da bu mezarın dışlarında bir planlama hatası olduğuna dikkat çeker. Bu mezar, her ne kadar dışlarının küçük boyutlu olmasıyla diğer birçok mezara göre daha düzgün bir dış sırasına sahipmiş izlenimi uyandırsa da mezarın, gerek sözü edilen planlama hatası gerekse oranlarının normal örneklerle ilgisiz olması göz önünde bulundurulduğunda bu açıdan kaya mezarı gelenekleriyle daha çok ilişkili olduğu belirtilebilir.

Karışık düzendeki kat. no. 45 ile birlikte incelenebilen on yedi mezarda sütun eksen aralıklarına düşen dış sayısı, kat. no. 35 göz ardı edilirse 3 ila 6 arasında değişmektedir. Kat. no. 35'te bu sayının 11 olması, bu mezarın diğerlerinden keskin bir biçimde ayrıldığını gösterir. En dip sayıya sahip olan kat. no. 2'deki değer de paralel bir örneği yoktur⁵⁷⁷. Sözü edilen örnek her ne kadar en geniş mezar olsa da Roos bu durumu mezarın dört sütunlu olmasıyla ilişkilendirmektedir⁵⁷⁸. Dört sütunlu diğer bir mezar olan kat. no. 20'nin, kat. no. 35 sayılmazsa, en yüksek değere sahip mezarlar arasında bulunmasıysa bu mezarın prostylos planlı olmasına bağlanabilir ki kat. no. 2 in antis plan sistemine sahiptir. Dört sütunlu ön cepheye sahip olan kat. no. 1'i ise bugün bu açıdan gözlemlene olanağı yoktur. Bu açıdan değerlendirilebilen diğer mezarların tümü iki sütunlu in antis plana sahiptir. Karia bölgesi kaya mezarlarındaki sütun eksen aralıklarına düşen dış sayıları diğer bölgelerde yer alan kaya mezarı örneklerinde olanlarla karşılaştırılırsa Lykia bölgesindeki uygulamanın da benzer biçimde olduğu görülecektir⁵⁷⁹. Her ne kadar tam olarak Ion düzenini yansıtmaları da Ion düzeni etkileri taşıdığı anlaşılan Pers krallarına ait kaya mezarlarına bakıldığında bu sayının 10-12 arasında değiştiği⁵⁸⁰, dolayısıyla Anadolu'daki kaya mezarlarında görülenlere göre daha fazla olduğu söylenebilir. Karia bölgesinden bunlarla uyumlu olan tek örnekse kat. no. 35'tir. Kaya mezarları dışında, anıt

⁵⁷⁷ Bu iki uç örnek dışında kat. no. 4, 6, 7, 10, 15, 23, 24 ve 27'de bu sayı 4; kat. no. 19, 45 ve (olasılıkla) 29'da 5 iken kat. no. 5, 8, 20 ve 32'de ise bu sayı 6'dır.

⁵⁷⁸ Roos 1972, dn. IV, 51.

⁵⁷⁹ Hippokome, İnlice, Oktapolis, Krya (Roos 1985, pl. 38, 2; pl. 47, 2; pl. 51, 1; 59, 2), Telmessos (Akurgal 1961, abb. 81-82), Limyra (Schweyer 2002, pl. XII, fig. 22) ve Tlos'tan (Hülden 2013, fig. 1) 4 ila 6 sayısını veren örnekler gösterilebilir. Bunların dışında Limyra'dan 7 sayısını veren bir örnek de saptanmış olmakla birlikte bu mezarın sütunları Ion düzenini yansıtmamaktadır (Schweyer 2002, pl. XII, fig. 22). Myra'dan bir örnekte bu sayı 16'dır. Ancak bu mezardaki toplam dış sayısının 18 olduğu da (Texier 1849, pl. 225) belirtilmelidir. Bunun nedeni ise mezarın iki sütunlu bir prostylos olmasıdır. Bu açıdan da diğer örneklerle karşılaştırılması doğru değildir. Benzer bir durum bu değer 12 olduğu Limyra'daki (Akurgal 1961, 130, abb. 84), 11 olduğu Antiphellos'taki (Texier 1849, pl. 198) birer kaya mezarı için de geçerlidir.

⁵⁸⁰ Schmidt 1970, fig. 32; pl. 41, 50, 57, 61, 70.

mezarlara bakıldığında Limyra Heroon'unda⁵⁸¹ bu sayı 7, Nereidler Anıtı'nda 12'dir⁵⁸². Dolayısıyla Limyra Heroonu'nun kaya mezarlarıyla bu açıdan daha yakın bir örnek olduğu görülürken Nereidler Anıtı ise yalnızca bir dış fazlasıyla kat. no. 35 ile uyumludur. Bu noktada arşitrav bezemesiyle Limyra Heroonu'nun etkisinde olduğu düşünülen⁵⁸³ kat. no. 5'in sütun eksen aralığında bulunan dış sayısının da Limyra Heroonu'nda görülenden yalnızca bir dış eksik olduğuna dikkat çekilebilir. Mezar dışındaki yapılar bu açıdan incelendiğinde Erekhtheion'un karyatidler bölümünde bu sayı 14-15 olmasıyla mezarlarda görülenlere göre fazladır⁵⁸⁴. Anadolu'daki bazı yapılarda ise rekonstrüksiyonlardan anlaşılana göre sütun eksen aralıklarına en az dış düşen tapınaklardan Magnesia Artemis Tapınağı⁵⁸⁵ ile kat. no. 35'teki değer aynıken⁵⁸⁶ Teos Dionysos⁵⁸⁷ ve Aphrodisias Aphrodite⁵⁸⁸ tapınaklarının sütun eksen aralıklarına düşen dış sayılarıysa bunlardakilere göre bir eksiktir. Didyma Apollon Tapınağı'nın adyton bölümündeki⁵⁸⁹ 11,5 ve Labraunda Zeus Tapınağı'ndaki⁵⁹⁰ 12 sayısı yine kat. no. 35'teki değere yakın örnekler olarak gösterilebilir. Bu açıdan incelenen diğer örneklerdeki değerler ise artarak devam etmektedir⁵⁹¹. Tümü rekonstrüksiyonlar üzerinden değerlendirilen bu örneklerle karşılaştırıldığında kaya mezarlarındaki sütun eksen aralıklarına düşen dış sayılarının oldukça düşük olduğu açıkça görülür. Yalnızca kat. no. 35 en düşük değerlere sahip olan bazı örneklerle uyumludur.

---

⁵⁸¹ Borchhardt 1970, abb. 5.

⁵⁸² Demargne 1990, abb. 27.

⁵⁸³ Roos 1972, 90.

⁵⁸⁴ Lawrence 1996, fig. 190.

⁵⁸⁵ Hoepfner 1990, abb. 34; Bingöl – Kökdemir 2012, res. 3.

⁵⁸⁶ Priene Athena kutsal alanı propylonunda 9-10 (Rumscheid 2000, res. 94), Anadolu dışındansa güney İtalya'daki MÖ 480-470 yıllarına tarihlendirilen Metapontion D Tapınağı'nda yaklaşık 9,5 (bkz. Barletta 2000, 211, fig. 133; Spawforth 2006, 120) olan bu değer, kat. no. 35'te görülenden azdır.

⁵⁸⁷ Dilettanti 1881, pl. XXIII.

⁵⁸⁸ Texier 1849, pl. 151.

⁵⁸⁹ Lawrence 1996, fig. 242.

⁵⁹⁰ Hellström – Thieme 1982, pl. 46.

⁵⁹¹ Smintheion'da bu sayı 13-14 (Dilettanti 1881, pl. XXVII); Daskyleion Andronu (Ateşlier 2001, fig. 21), Priene Athena Tapınağı (Wiegand – Schrader 1904, abb. 67; Robertson 1992, fig. 19) ve Priene Agorası'nın doğusundaki tapınakta [Zeus (?)] (Rumscheid 2000, res. 45) 14; Sardes Artemis Tapınağı'nın Roma Dönemi evresinde 15 (Howe 1999, fig. 11.6); Magnesia Zeus Tapınağı'nda 17 (Hoepfner 1990, abb. 35; Şahin 2002, res. 69-70); Magnesia Artemis Altarı'nda 20 (Hoepfner 1990, abb. 28); Aizanoi Zeus Tapınağı'nda 18-21 (Spawforth 2006, 219); Priene Aşağı Gymnasionu'ndaki epheboslar mekânında 20-21'dir (Rumscheid 2000, res. 180).

Sonuç olarak mezarlardaki dış ölçülerinin bağımsız yapılardakilerle benzer, bazen de bunlardan büyük değerler taşınması ve dolayısıyla hem genel hem de sütun eksen aralıklarına düşen dış sayılarının azlığı, mezarlarda dış sırası anlamında oranlamalara dikkat edilmediğini göstermektedir. Özellikle büyük dışlara sahip mezarlarda Arkaik Dönem'in büyük tapınklarının etkisi olabileceği düşünülebilir ki kat. no. 2'deki oldukça yüksek dışlara en yakın olarak Didyma Apollon Tapınağı'ndakiler gösterilmiştir⁵⁹². Ancak Arkaik Dönem'in büyük tapınklarında dış sırası olup olmadığı tartışmalıdır⁵⁹³ ve Didymaion için verilen değerler tapınağın Hellenistik Dönem evresine aittir⁵⁹⁴. Öyle bile olsa Ephesos Artemis Tapınağı'nın Geç Klasik evresinde de bunlara yakın dış yüksekliklerinin⁵⁹⁵ bulunması, Arkaik evrelerinden dolayı Arkaik etkili olması beklenen bu tapınkların dış sıralarındaki yüksek değerlerin nedeni olarak Arkaik etkinin gösterilmesine yol açabilir. Bu açıdan bakıldığında mezarlara bu etkinin Geç Klasik Artemisionu üzerinden ya da eğer dış sırasına sahipse Arkaik Didymaion üzerinden gelmiş olabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte Ephesos tipi kaidelerdeki Arkaik etkinin Nereidler Anıtı üzerinden gelmiş olabileceğinin daha önce belirtildiğine dikkat çekilerek Nereidler Anıtı'na bakıldığında sözü edilen yapının bu açıdan kaya mezarlarıyla uyumlu olmadığını görülmesi, kaya mezarlarındaki -eğer varsa- dış ölçüleri anlamında Arkaik etkinin doğrudan tapınklar üzerinden geliyor olma olasılığını yükseltmektedir. Ancak Didymaion ile dış yüksekliği açısından bir ilgi varsa da bu tapınaktaki dış aralığı ölçülerinin dış yüksekliği ölçülerine yakın olmaması⁵⁹⁶, buradaki dışların mezarlardakilerden ayrılan bir özelliğidir. Bu noktada da Geç Arkaik ve Erken Klasik dönemlerden örneklerle mezarların paralellik oluşturduğu belirtilebilir. Roos da kaya mezarlarının dış sıralarında Arkaik etkinin olabileceği üzerinde durmakla birlikte mezarlardaki dış sırası uygulamalarının Lykia mezar mimarisinin etkisinde olduğu kanısına varmıştır⁵⁹⁷. Ahşap mimarinin etkisi, özellikle dış sıralı kaya mezarlarının bölgede ilk olarak görüldüğü Kaunos'un konumu da dikkate alındığında akla uygun görünmektedir. Bununla birlikte her ne kadar Arkaik örnekler sayıca az olsa da erken

---

⁵⁹² Roos 1972, 74.

⁵⁹³ Roos 1976, 103; Bingöl 2001, 32; Baran 2013, 217-218.

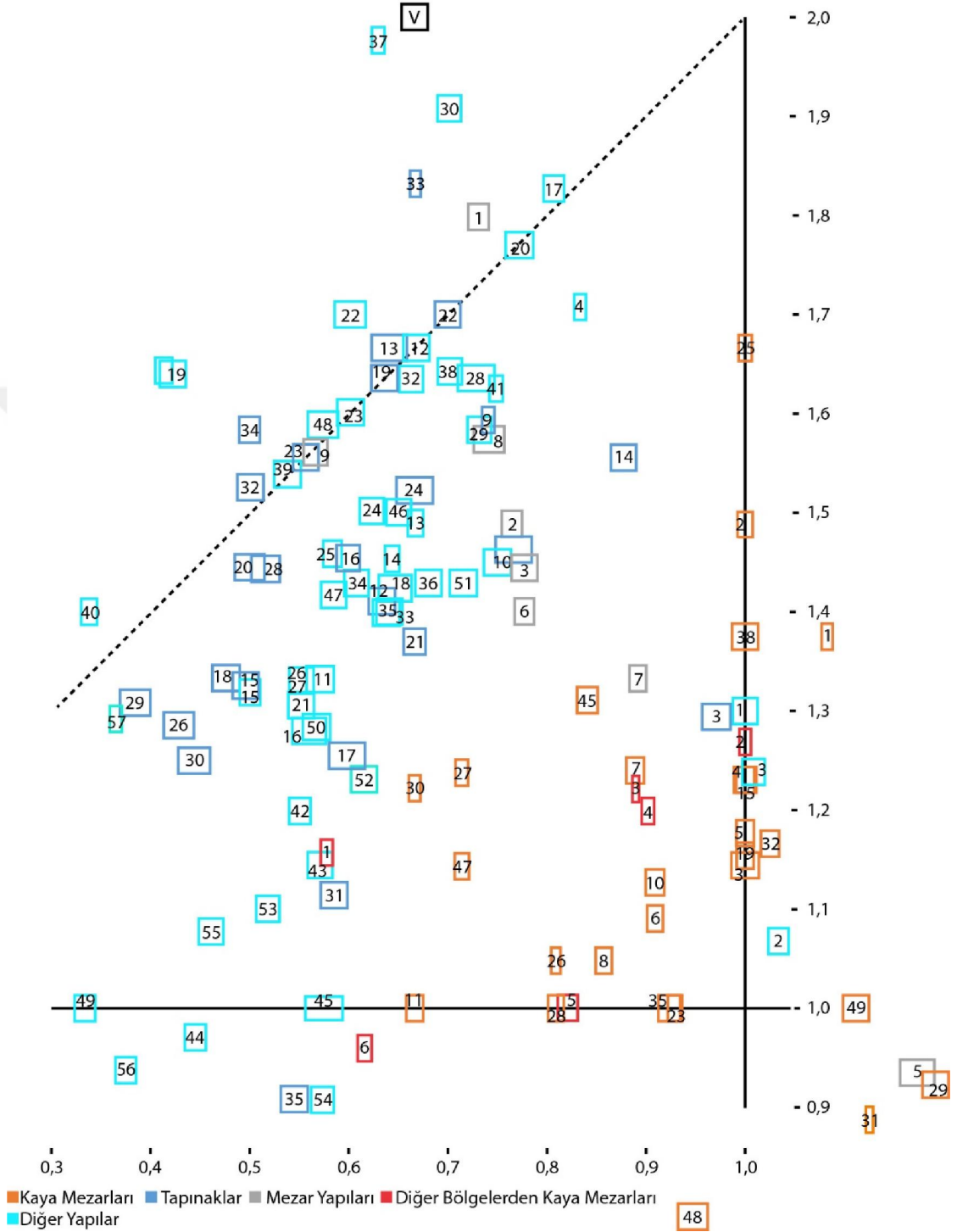
⁵⁹⁴ Wiegand 1941, 101.

⁵⁹⁵ Bammer 1972, abb. 6.

⁵⁹⁶ Wiegand 1941, 101.

⁵⁹⁷ Roos 1976, 109-110.

uygulamalarla kaya mezarlarında görülenler arasında oran (ve belki boyut) anlamındaki benzerliğin de oldukça dikkat çekici olduğu göz ardı edilmemelidir.

Graf. 4: Diş oranları [Dikey hat: diş genişliğine göre diş yüksekliği oranı. Yatay hat: diş genişliğine göre diş aralığı oranı. V: Vitruvius'un söz ettiği diş standartları. Kare ya da dikdörtgen biçiminde simgelenen dişlerin tümünün yüksekliği eşit verilmiş; diş yükseklikleriyle derinlikleri eşit olan örnekler kare (Derinlikleri bilinmeyenler de

kare biçimindedir.), yükseklikleri daha fazla olanlar dar dikdörtgen, derinlikleri fazla olanlar geniş dikdörtgen biçiminde gösterilmiştir.]

1.2.2.1. Dış sıralarının birlikte işlendiği elemanlarla ilişkisi

Dış sıralarının altında yer alan mimari elemanlar daha önce arşitrav tacı olarak gösterilmişti. Arşitrav tacında Ion kymationuna sahip olan dört örnekte (kat. no. 4-6, 10) Ion kymationu ve dış sırası arasında bir eksen uyumu yoktur. Roos bu mezarlarda, iki dış ve bunların arasındaki boşluğa 4-5 yumurtanın denk geldiğini ve birçok Ion düzenindeki yapıda oranın buna zıt ya da en azından 1:1 olabileceğini belirtmiştir⁵⁹⁸. Kat. no. 4 ve 6'da bu bölümlere yaklaşık 4, kat. no. 5 ve 10'da ise yaklaşık 5 yumurta denk gelmektedir. Diğer Ion düzenindeki yapılara bakıldığında 1:1 oranı⁵⁹⁹ değilse de genellikle bu bölümlere denk gelen yumurta sayılarının 1,5 ila 3,5 arasında değiştiği⁶⁰⁰, dolayısıyla kaya mezarlarındaki değerlerden düşük olduğu görülür. Teos Dionysos Tapınağı'ndaki değerine yaklaşıp yaklaşık 3,75 olması; tapınağın, mezarlarla bu anlamda yakınlık gösterdiğine işaret etse de burada referans alınan R. P. Pullan'ın çizimindeki dış ölçüleriyle Uz'un verdiği ölçülerin⁶⁰¹ farklı olduğuna bu noktada dikkat çekilmelidir. Ephesos Mazaesus Mithridates Kapısı⁶⁰² da yaklaşık 4-4,5 değeriyle mezarlarla uyumlu bir örnek olarak gösterilebilir. Metapontion D Tapınağı'nda⁶⁰³ 6,5 olan bu değerse mezarlarda bulunan değerlerin de üzerindedir.

---

⁵⁹⁸ Roos 1972, 74.

⁵⁹⁹ Bir yumurtanın yanlarındaki mızrak uçlarının, dışların orta aksına denk geldiği örnekler herhâlde Roos tarafından 1:1 oranını verenler olarak değerlendirilmiştir. Ancak bir dış aralığının yanlarında bulunan dişler, mızrak uçlarının diğer yanındaki yumurtaların da bir bölümünü kapsadığı için bu tür örneklerdeki oran tarafımızca 1:1,5 olarak değerlendirilmiştir.

⁶⁰⁰ Bu değerlerin olduğu bazı yapılar; Geç Arkaik Labraunda Zeus (Thieme 1993, fig. 7), Lokroi Epizephyrii (Baran 2010, lev. 104, 5), Labraunda Zeus (Hellström – Thieme 1982, pl. 42), Priene Athena (Wiegand – Schrader 1904, abb. 71, taf. XI; Robertson 1992, fig 19), Priene Zeus (?) (Rumscheid 1994, taf. 163, 5; Rumscheid 2000, res. 46), Magnesia Artemis (Hoepfner 1990, abb. 34), Magnesia Zeus (Rumscheid 1994, taf. 89, 1), Messa Aphrodite (Koldewey 1890, taf. 21) ve Khrysa Apollon (Dilettanti 1881, pl. XXIX) tapınakları; Daskyleion Andronu (Ateşlier 2001, fig. 13); Maussolleion (Bammer 1972, taf. 11, h; Jeppesen 1998, abb. 24; Rumscheid 1994, taf. 47, 3); Samothrake Ptolemaionu (Lawrence 1996, fig. 244); Ephesos (Rumscheid 1994, taf. 35, 6) ve Magnesia Artemis (Hoepfner 1990, abb. 28; Rumscheid 1994, taf. 85, 2) altarları; Magnesia (Rumscheid 1994, taf. 91, 2), Labraunda Güney (Jeppesen 1955, pl. XXI) ve Knidos (Bankel 1999, 130) propylonları; Miletos Heroonu ve Priene Tiyatrosu'dur (Rumscheid 1994, taf. 104, 6; taf. 169, 3).

⁶⁰¹ Dilettanti 1881, pl. XXV; Uz 2013, 93.

⁶⁰² Rumscheid 1994, taf. 37, 1.

⁶⁰³ Barletta 2000, fig. 133.

Kaunos'taki bu dört mezarda belirtilen aralıklara denk gelen yumurta sayılarının diğer örneklerden genellikle yüksek oluşu, bu mezarlardaki dış genişlik ve aralıklarının da diğer örneklere göre genellikle fazla olmasıyla açıklanabilir. Bunun yanı sıra yumurta boyutlarının diğer yapılardakilere göre küçük ya da dar yapılmış olabileceği de akla gelecektir. Bu önerilerden hangisinin geçerli (ya da daha geçerli) olduğunu anlamak için diğer yapılarla karşılaştırma yapılmalıdır. Örneğin kat. no. 4'te bir dış aralığıyla birlikte iki dış genişliği 78 cm iken Priene Athena Tapınağı'nda aynı bölüm 38,3 cm genişliğindedir⁶⁰⁴. Kat. no. 4'te 78 cm'lik bu bölüme 4 yumurta düştüğünden, Priene Athena Tapınağı'nda bu mezardakilerle aynı ölçülere sahip bir Ion kymationu olsa 38,3 cm'lik bölüme 1,96 yumurtanın düşmesi gerekecektir. Aynı şekilde düşünüldüğünde kat. no. 5'teki Ion kymationu ölçülerine göre Priene Athena Tapınağı'ndaki bu bölüme 2,5; kat. no. 6 ve 10'dakilere göre 2,4 yumurta düşmelidir. Magnesia Artemis Tapınağı'nda 58 cm⁶⁰⁵ olan bu bölüme ise kat. no. 4'teki kymation ölçülerine göre 2,97; kat. no. 5'tekilere göre 3,79; kat. no. 6 ve 10'dakilere göreyse 3,25 yumurta düşecektir. Gerçekte ise Priene Athena Tapınağı'nın bu bölümünde⁶⁰⁶ 2, Magnesia Artemis Tapınağı'nın aynı bölümünde⁶⁰⁷ 3,5 yumurta bulunur. Buradan anlaşılana göre mezarlardaki yumurtaların genişlikleri diğer örnektekilerle hemen hemen yakın değerler içermektedir. Dolayısıyla mezarlarda sözü edilen bölümlere fazla yumurta düşmesinin nedeni, dış genişlik ve aralıklarının fazla olmasıdır.

Kat. no. 4'te bir dış aralığıyla birlikte iki dışın olduğu bölüm, kat. no. 5 ve 6'dakilere göre daha geniş olmakla birlikte bu alan; kat. no. 6 ile aynı, kat. no. 5'tense daha az yumurtaya sahiptir. Bu açıdan bakıldığında mezarlar arasında yumurta genişlikleri ile ilgili bir standart yok gibidir. Ancak kat. no. 6 ve 10'un, yukarıda görüldüğü üzere, Priene ve Magnesia'daki tapınaklarla karşılaştırıldığında aynı sonuçları vermesi, bunlardaki yumurta genişliklerinin aynı olduğu anlamına gelmektedir. Roos da kat. no. 10'un, (özellikle kat. no. 6 olmak üzere) kat. no. 6 ve çevresindeki mezarların bir kopyası olduğunu düşünmektedir⁶⁰⁸. Yine de bu mezarlardaki sözü edilen bölüme

⁶⁰⁴ Priene Athena Tapınağı'nın dış ölçüleri için bkz. Wiegand – Schrader 1904, 102.

⁶⁰⁵ Magnesia Artemis Tapınağı'nın dış ölçüleri için bkz. Demirtaş 2013, 113.

⁶⁰⁶ Wiegand – Schrader 1904, abb. 71, taf. XI; Robertson 1992, fig. 19.

⁶⁰⁷ Hoepfner 1990, abb. 34.

⁶⁰⁸ Roos 1972, 96; Sözü edilen mezarlardaki Ion kymationu yüksekliklerinin de hem birbirleri hem de arşitrav tacında Ion kymationu barındıran diğer iki mezardaki kymation yükseklikleriyle aynı olduğunun daha önce gösterildiği (Bkz. Bölüm I.2.1) bu noktada hatırlatılmalıdır.

denk gelen yumurta sayıları yaklaşık olarak verildiğinden bunlardaki yumurta genişliklerinin yakın olsa da tamamen eşit olmadığı belirtilmelidir. Bu durum, yumurta sayılarına göre mezar genişlikleri dikkate alındığında⁶⁰⁹ da ortaya çıkmaktadır.

Kaunos'taki Ion kymationlu dört mezar dışında Karadiken'de yer alan kat. no. 49'da da Ion kymationu ve dış sırası ilgisi incelenebilir. Ancak bu mezarda arşitrav bulunmadığından diğer mezarlardan farklı biçimde Ion kymationu, arşitrav tacı olarak işlenmemiştir. Bunun dışında Ion kymationu ile dış sırası arasında düz bir silme de bulunur. Dış ölçüleri ve yumurta genişlikleri dikkate alındığında buradaki her iki dış ve aralarındaki boşluğa 7 yumurta düşmesi gerekmektedir. Bu durumda sözü edilen mezar, benzer açıdan diğer yapılar ve mezarlardan ayrılır. Bunun nedeni olarak bu mezarın mimari düzene sahip değil, kompozit tipte bir mezar olması gösterilebilir.

Dış sırasının altında bezemesiz ovolo ya da Pergamon ovolosu bulunan örneklerde⁶¹⁰ dış sırasına geçişte (ovolo ile dış sırası arasında) çoğunlukla tamamlayıcı fascia izlenebilirken Ion kymationu işlenmiş dört örnekten üçünde (kat. no. 4, 6 ve 10), dışların hemen Ion kymationunun üzerinde yer aldığı görülmektedir. Kat. no. 5'in bu bölümünde ise bezemesiz ovololu örneklerdeki tamamlayıcı fasciadan ziyade hatırı sayılır bir boşluk olduğu görülür⁶¹¹. Dış sırasının hemen ovolo profilinin üzerinde yer almadığı paralel bir uygulama, rekonstrüksiyona⁶¹² göre Messa Aphrodite Tapınağı'nda da vardır. Buradaki tamamlayıcı fascia, Ion kymationu işlenmiş ovolo profilinden çıkıntılı olmakla birlikte dış aralıklarında da izlenebilmekte olduğundan ayrı bir profil olarak yapılmıştır. Mezarlarda ise tamamlayıcı fascia bölümleri çoğunlukla belli belirsiz olup çıkıntı içermedikleri ve dış aralıklarında yukarı doğru kesintisiz biçimde devam ettikleri için bu bölümlerde tamamlayıcı fascia yapma amacı olmadığı, dolayısıyla bunun bir uygulama hatası olduğu söylenebilir. Bu bölümler, dikkat çekildiği gibi, çoğunlukla belli belirsiz olduğundan kaç mezarda uygulandığına

---

⁶⁰⁹ Sözü edilen mezarların yumurta sayılarına göre toplam genişliklerini karşılaştırmak için bkz. Roos 1972, pl. 30, 1; pl. 36, 1.

⁶¹⁰ Bkz. Bölüm I.2.1.

⁶¹¹ Benzer biçimde bir boşluk, bu mezarın ilgili bölümleri gözlemlenebilen sol anta başlığında Ion kymationu ile abakus arasında da vardır (Lev. 11, 7).

⁶¹² Koldewey 1890, taf. 21.

tam olarak karar vermek güç olmakla birlikte bunların kat. no. 2, 5, 7, 8, 15, 23 ve 29'da açık olarak izlenilebildiği belirtilmelidir.

Diş sıralarının üzerindeki profillerde ise çoğunlukla dişlerin devamı niteliğinde bir şerit (bazen oldukça küçük) üzerinde bezemesiz ovolo profili olduğu görülür. Bu uygulama on iki mezarda (kat. no. 3-8, 11, 19, 28, 29, 31, 38) izlenebilmektedir. Bunlardan kat. no. 11'deki ovolonun Pergamon ovolosu biçiminde olduğu da belirtilebilir. Kat. no. 10 ve 32'de ise şeridin üzerindeki bölüm düz silme ya da daha yüksek ikinci bir şerit olarak tanımlanabilmektedir. Yedi mezarda (kat. no. 2, 23, 25, 27, 33, 35, 48) diş sırasının üzerinde yalnızca bir şerit yer alırken birindeki (kat. no. 15) Pergamon ovolosu biçiminde olmak üzere üç mezarın (kat. no. 12, 30) bu bölümünde ise yalnızca ovolo profili bulunmaktadır. Karışık düzendeki kat. no. 45 ile birlikte dokuz mezarda bu bölümler boştur. Elbette bunların çoğunun [kat. no. 9, 13, 16, 21 (?), 22]; dişlerinin ayrılmasına dahi başlanmamış, yapımı oldukça az ilerlemiş mezarlar olması, bu durum için açıklayıcı olabilir. Ancak kat. no. 20, 24, 45 ve 49'da bunun böyle planlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Kat. no. 36'da entablatur elemanlarının yapımına başlanmadığından, altı mezarda (kat. no. 1, 14, 17, 18, 26, 34) ise tahribat yüzünden bu noktada bir şey söylenememektedir.

I.2.3. Geison, sima ve tympanonlar

On kaya mezarında (kat. no. 1, 6, 9, 14, 16-18, 26, 34, 38) tahribat yüzünden yatay geisonların içerdiği profiller gözlemlenememektedir. Hatta bunlardan kat. no. 1, 14, 17, 18, 26 ve 34'te bu bölümlerin yapılıp yapılmadığı dahi anlaşılmaz. Kat. no. 36 ve büyük olasılıkla 21'de bu bölümlerin yapımına başlanmamıştır. Kat. no. 19, 27 ve 28'e ait yatay geison profillerinin cavetto ya da düz silme olduğu tartışılabilirken diğer yirmi üç İon düzenindeki mezar (kat. no. 2-5, 7, 8, 10, 11-13, 15, 20, 22-25, 29-33, 35, 37) ile İon düzeni unsurları barındıran iki mezarda (kat. no. 48-49) yatay geisonlar - taç bölümleri olanlarda bu bölümler göz ardı edilirse- düz silme biçimindedir⁶¹³. Kompozit tipteki kat. no. 49'da ise iki fasciadan oluşan yatay geison, bu görüntüsüyle diğer mezarlardaki örneklerden ayrılır.

⁶¹³ Karışık düzendeki kat. no. 45 ve mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'de de bu bölümler düzdür.

Yatay geisonları gözlemlenebilen yirmi sekiz mezardan onunda geison taçları işlenmiştir. Dört mezarda (kat. no. 19, 27, 28, 35) taç bölümleri tamamlayıcı fasciadan oluşurken⁶¹⁴ dört mezarda ovolo (kat. no. 25, 31-33)⁶¹⁵, kat. no. 29'da ovolo ve tamamlayıcı fascia, kat. no. 30'da ise büyük olasılıkla Pergamon ovolosu⁶¹⁶ ve tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Yatay geisonların alt bölümleri de hemen hemen tüm örneklerde düz işlenmişken yalnızca kat. no. 30'un bu bölümünde Roos'a⁶¹⁷ göre -tarafımızca gözlemlenememiş- bir şahingagası profili vardır. Kat. no. 20, 24 ve 49'daki yatay geisonların alt bölümlerinde ise arada hiçbir geçiş bölümü olmaksızın dış sırasındaki dişler bulunmaktadır ve bu durum karışık düzendeki kat. no. 45 için de geçerlidir.

Üçgen çatıyı oluşturan eğik mimari elemanların (geison ve sima) izlenebildiği yirmi sekiz mezardan⁶¹⁸ on beşinde eğik geison yapılmıştır. Kat. no. 19, 27 ve 48'in eğik geisonları cavetto profilliyken diğer mezarlarda bu bölümler düz silme biçimindedir. Bu mezarlardan üçünün (kat. no. 4, 10, 22) eğik geisonu dışındakilerde taç bölümü de bulunur. Bunların yedisinde (kat. no. 11, 25, 28, 29, 31, 32, 34) taç bölümü ovolo⁶¹⁹, beşinde (kat. no. 19, 27, 30, 35, 48) tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Kalan on üç mezardaysa (kat. no. 2, 3, 5-9, 12, 15, 16, 20, 23, 37) yalnızca sima işlenmiştir⁶²⁰. Mezarların on üçünün (kat. no. 2, 4, 5, 7, 8, 10-12, 20, 27, 32, 35, 48) sima bölümleri cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşurken⁶²¹ altısının düz silme (kat. no. 3, 6, 9, 16,

⁶¹⁴ Kat. no. 27 ve 28'de taç profillerinin olduğu anlaşılma ile birlikte bunların tanımını yapmak hasardan dolayı kolay değildir. Bu noktada sözü edilen iki mezar için Roos'un anlatımı belirleyici kabul edilmiştir. Araştırmacının kat. no. 27 için yaptığı tanımın doğruluğundan tam olarak emin olmadığı da (Roos 2006, 45, 59) belirtilmelidir.

⁶¹⁵ Roos'a göre kat. no. 32 ve 33'teki profiller ovolo değil şerittir (Roos 2006, 54, 56).

⁶¹⁶ Bu profil oldukça aşınmış olduğundan üzerinde gözlem yapmak zor olsa da hem profilin mevcut görüntüsü hem de Pergamon ovolosu kavramını kullanmayan Roos'un buradaki profili eğik şerit olarak tanımlaması (Roos 2006, 51) göz önünde bulundurulduğunda sözü edilen profilin büyük olasılıkla Pergamon ovolosu olduğu belirtilebilir.

⁶¹⁷ Roos 2006, 51; Ayrıca bkz. Henry 2005, vol. II.2, pl. 186.

⁶¹⁸ Kat. no. 24 yerinde gözlemlenemediği için burada değerlendirmeye alınmamıştır.

⁶¹⁹ Kat. no. 28'deki profil Roos tarafından ovolo olarak tanımlanmıştır (Roos 2006, 45). Ancak buradaki profilin, ovolo olarak tanımlansa bile çok dik olduğu belirtilmelidir ki tamamlayıcı fascia olarak tanımlanması da çok yanlış görünmemektedir. Kat. no. 32'deki ovolo profilinin ise Pergamon ovolosu biçiminde işlenmiş olduğu belirtilebilir.

⁶²⁰ Karışık düzendeki kat. no. 45'te de aynı durum söz konusudur. Yalnızca simaya sahip olup eğik geison dışında yatay geisona da sahip olmayan Yenice'deki kataloğa eklenmemiş kaya mezarı için ayrıca bkz. Roos 2006, 34, pl. 45, 1.

⁶²¹ Karışık düzendeki kat. no. 45'te de aynı uygulama söz konusudur.

22, 37)⁶²², üçünün düz silme ve tamamlayıcı fascia (kat. no. 15, 23, 30), ikisinin (kat. no. 25 ve 34) düz silme ve ovolo⁶²³, dördününse (kat. no. 19, 28, 29⁶²⁴, 31⁶²⁵) kyma rekta ve tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Sima bölümü düz bir silmeden oluşan örneklerden, özellikle bitirilmemiş mezarlar olan kat. no. 6 ve 9'da bu bölümler Roos'a göre Kaunos'taki diğer örneklerin çoğunda olduğu gibi cavetto ve şerit (tamamlayıcı fascia) olarak biçimlendirilecektir⁶²⁶. Bu durumun belki kat. no. 16 için de geçerli olduğu söylenebilir. Kaunos dışında yer alan bu özelliğe sahip mezarlardansa kat. no. 22'nin simasında yapılmamış bir işlem olabileceği düşünülebilecekken kat. no. 37'deki simanın bu şekilde planlandığı anlaşılmaktadır.

Çatıdaki eğik elemanların incelenemediği mezarlardan kat. no. 49'da üçgen bir çatı olmakla birlikte eğik geison ya da sima bulunmamaktadır (Lev. 50, 5-6). Buna benzer bir durum kat. no. 13 için de geçerlidir (Lev. 28, 5-6). Ancak bu mezarda belirtilen unsurların eksik olması, mezarın bitirilmemiş olmasıyla ilişkilendirilmelidir. Kat. no. 38'in üst bölümü ise düz dam biçimli olduğundan sözü edilen mezarda bu elemanlar eksiktir. Bunların dışında yatay geisonlardan söz edilirken belirtilen (kat. no. 34 dışında) tahrip olmuş mezarlara bu noktada kat. no. 33 de eklenebilir.

Genel olarak bakıldığında mezarlardaki geisonların çoğunlukla alt ve ön bölümlerinin düz olup eğer varsa taç bölümlerinin daha çok ovolo biçiminde olduğu görülmektedir. Simalar ise büyük çoğunlukla cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Geison altlarının düz olması kaya mezarı dışındaki yapılarda seyrek bir uygulama olarak

---

⁶²² Kat. no. 6'nın bu bölümleri üzerine hasardan dolayı bugün bir şey söylemek olanaklı değildir. Roos'un anlatımı ışığında mezar, bu grup içerisinde değerlendirilmiştir. Ancak Roos'un yayımladığı fotoğrafa (Roos 1972, 76, pl. 10, 5) bakıldığında mezarın o dönemdeki durumu da şimdikinden pek farklı görünmediğinden, bu mezarın eğik geisona sahip olmadığı ve simasının da tek bir düz silmeden oluştuğu ifadelerinin şüpheli olduğu belirtilmelidir.

⁶²³ Kat. no. 25'in kesit çizimi için bkz. Roos 2006, pl. 62, 1.

⁶²⁴ Kat. no. 29'daki profilin tamamlayıcı fascia bölümü Roos tarafından ovolo olarak tanımlanmıştır. Hasardan dolayı buradaki profili gözlemek zorsa da Roos'un gözlem yaptığı sırada da mezarın hasar durumunun şimdikinden farklı olmadığı (Roos 2006, 47, pl. 22, 4) ve mevcut görüntünün (Lev. 16, 13) burada ovolodan çok tamamlayıcı fascia olduğuna işaret ettiği dikkate alınarak buradaki profil tamamlayıcı fascia olarak tanımlanmıştır.

⁶²⁵ Roos'un çizimine (Roos 2006, pl. 67, 8; Bkz. Lev. 17, 1) göre kat. no. 31'deki sima profilinde kyma rektanın alt dışbükey kavisi varken üst içbükey kavisi yoktur. Ancak mevcut görüntüye (Lev. 17, 2) bakıldığında profile üst kavisin de olduğu söylenebilir. Roos'un, simanın taç profilini ovolo olarak düşündüğünden sima kesit çizimini bu şekilde verdiği düşünülür. Aşınmadan dolayı taç profilini yorumlamak kolay değilse de burada bir ovolo değil tamamlayıcı fascia olması daha olası görünmektedir.

⁶²⁶ Roos 1972, 76.

değerlendirilebilir⁶²⁷. Geison taç profillerinde ise diğer Ion düzenindeki örneklerde de en çok tercih edilen profilin ovolo olduğu görülür⁶²⁸. Simalarda cavetto profili pek yaygın olmasa da⁶²⁹ bu profilin değişmiş bir biçimi olarak düşünülen kyma rektanın Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde simalar için en çok tercih edilen profil olduğu söylenebilir⁶³⁰. MÖ 4. yy.dan kaya mezarlarıyla ilişkilendirilen ya da bazı mezarların hemen hemen çağdaşı olan yapıların simalarında da bu profilin tercih edildiği görülmektedir⁶³¹. Belki mezarlarda sıklıkla görülen cavetto profilini, kyma rektanın kötü bir taklidi olarak yorumlamak doğru olacaktır.

Mezarlardaki kyma rekta profilleri stilistik açıdan da değerlendirilebilir. Aslında bugün sağlıklı olarak gözlemlenebilen simadaki tek kyma rekta profili kat. no. 19'a aittir. Bununla birlikte kat. no. 28'inse sima detay çizimi⁶³² bulunmaktadır. Kat. no. 29'un da kesit çizimi olmakla birlikte sima detay çiziminin bulunmaması ve kesit çiziminde gözüken profilin düzgün verilmemiş olması⁶³³ ya da sıra dışı görüntüsü⁶³⁴, buradaki sima profilini -kat. no. 31 için olduğu gibi⁶³⁵- çizimler üzerinden yorumlamanın çok doğru olmadığını göstermektedir. Kat. no. 19 ve 28'deki sima profillerinin birbiriyle benzer olduğu belirtilebilir (Lev. 16, 11-12). Oldukça dik işlenmiş bu profillerin paralellerini, Erder'in oluşturduğu kyma rekta tiplerinden dikey profilli ve altta çok küçük kavis veren *Gurup I* ve *Gurup I'e* oranla alt kavis daha

⁶²⁷ Her zaman olmasa da diğer yapılarda görülen soffit profilleri ve bunun dışında damlalık bölümleri için bkz. Shoe 1936, 160, 168-169.

⁶²⁸ Shoe 1936, 165.

⁶²⁹ Simalarda cavetto profili, çoğunlukla pişmiş topraktan olmak üzere, erken örneklerde (MÖ 7. ve 6. yy. örnekleri) görülmektedir (Shoe 1936, 163). Shoe, MÖ 6. yy. sonrasındaki simalarda bu profilin, taç profili olarak kullanımı dışında görülmediğini belirtir (Shoe 1936, 130). Bununla birlikte Shoe'nun *Tip B* (Shoe 1936, 92), Cevat Erder'in *Gurup III* (Erder 1967, 21) olarak sınıflandırdığı alt kavisli belirsiz ya da çok hafif olan kyma rektalara sima bölümlerinde sahip yapılar içerisinde Ion düzeninde olan Didyma Apollon Tapınağı'ndaki naiskosta (Shoe 1936, 93, pl. XLII, 1-2; Erder 1967, 94, lev. B, 15-16) ve belki Magnesia Artemis Tapınağı'nda da (Shoe 1936, 165, pl. XLV, 10; Erder 1967, 103, lev. D, 16) araştırmacıların da sözü edilen naiskos için dikkat çekmiş olduğu (Shoe 1936, 93 pl. XLII, 1-2; Shoe 1950, 350; Erder 1967, 93) gibi sima profilleri, kyma rektadan çok cavetto olarak tanımlanabilir. Sicilya ve güney İtalya örnekleri için ayrıca bkz. Shoe 1952, 66-71.

⁶³⁰ Erder 1967, 21; Shoe'nun örneklerine bakıldığında -MÖ 3. yy.da bazı MÖ 4. yy. örneklerini takip edenler dışında- sözü edilen dönemlerde başka bir sima profiline sahip olan yapı görülmemektedir (Shoe 1936, 163-165).

⁶³¹ Shoe 1936, 164.

⁶³² Roos 2006, pl. 67, 7; Bkz. Lev. 16, 12.

⁶³³ Roos 2006, pl. 54, 2.

⁶³⁴ Henry 2005, vol. II.2, pl. 184.

⁶³⁵ Bkz. dn. 625.

belirgin olan yine dikey profilli *Gurup II*⁶³⁶ içerisinde değerlendirilen profile sahip Ion ve Dor düzenindeki örneklerin simalarında bulmak olanaklıdır. Yine oldukça düz işlenmiş olup sözü edilen mezarlardakilere göre alt kavisi daha belirgin profile sahip olan kat. no. 31'in simasını ise daha çok *Gurup II* içerisinde değerlendirmek uygun görünmektedir ve benzer yorum kat. no. 29'un siması (Lev. 16, 13; 17, 2) için de yapılabilir. Shoe'nun yaptığı sınıflandırmadansa araştırmacının “dik tip” olarak tanımladığı ve erken örnekler dışında seyrek olarak MÖ 2. yy.da görüldüğünü belirttiği *Tip A* örnekleriyle⁶³⁷ mezarlarda görülen profiller arasında paralellik kurulabilir. Bununla birlikte alt eğimi az olan *Tip B* içerisinde değerlendirilen örnekler arasında da benzer profillerin⁶³⁸ bulunduğu belirtilmelidir. Zeliha Gider-Büyüközer'in Karia bölgesi Dor yapıları için yaptığı sınıflandırmada ise *Tip S1* ve daha çok da *Tip S2* örneklerinin mezardakilerle paralel olduğu anlaşılır. Araştırmacı, kyma rektanın dikey işlenişini Klasik Dönem geleneğinin devamı olarak gösterip bu tipin Karia'da MÖ 4. yy. içerisindeki kullanımını Hekatomnidlerin imar faaliyetleriyle ilişkilendirmişti⁶³⁹.

Mezarların geison ve simalarında herhangi bir bezemeye rastlanmamaktadır. Roos, Lykia bölgesindeki Oktapolis'te yer alan, boya ile yapılmış anthemion bezemeli simaya sahip kaya mezarına dikkat çekmekle birlikte Kaunos'taki mezarlarda boya izine rastlanılmadığını belirtir⁶⁴⁰. Karia bölgesinde yer alan diğer yerlerdeki kaya mezarlarının simalarında da boya izine rastlanmamaktadır. Bununla birlikte orijinal hâlinde boyalı bezemeye sahip olup boya izleri günümüze ulaşmamış örneklerin olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Vitruvius'un anlatımı üzerinden değerlendirildiğinde Romalı Mimar tarafından yatay ve eğik geisonların aynı büyüklükte olması gerektiği belirtilen kurala⁶⁴¹ bu açıdan

⁶³⁶ Erder 1967, 21; *Gurup I*'deki örnekler, Erder'in Hellenistik Dönem Anadolu örnekleri üzerine olan çalışmasında MÖ 4. yy.ın 2. yarısı ve MÖ 3. yy.ın 2. yarısında görülmekteyken *Gurup II*'dekiler ise MÖ 4. yy.ın 2. yarısından başlayıp MÖ 2. yy.ın sonuna kadar görülebilmektedir (Erder 1967, tab. IV).

⁶³⁷ Shoe 1936, 92; MÖ 2. yy.dan Ion ve Dor düzenindeki örnekler için bkz. Shoe 1936, 164, pl. XLIV, 2-6. Shoe'nun Kos ve Rhodos'taki araştırmasında gösterdiği *Tip A* örneklerini ise Rhodos Müzesi'nden MÖ 3. ya da 2. yy.a tarihlenen bir örnek dışında (Shoe 1950, 350, fig. 2, 1-5) mezarlardaki profillerle ilişkilendirmek olanaklı görünmemektedir.

⁶³⁸ Shoe 1936, 92; Tüm MÖ 2. yy.ın 2. yarısına tarihlendirilen ve çoğunluğu Dor düzeninde olan örnekler için bkz. Shoe 1936, 165, pl. XLIV, 9, 13; pl. XLV, 4, 7-8.

⁶³⁹ Gider-Büyüközer 2013, 367-368; Karia bölgesinde yer alıp bu grupta değerlendirilen sima profiline sahip olan Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nden diğer Dor düzenindeki örnekler ve yakın profil özellikleri gösteren *Tip S1* grubundaki simalara sahip örnekler için bkz. Gider-Büyüközer 2013, tab. 44.

⁶⁴⁰ Roos 1972, 76.

⁶⁴¹ Vitruvius III, V, 12.

incelenen mezarlardan yalnızca kat. no. 27’de hemen hemen uyulduğu ve kat. no. 35’in de bu açıdan olması gerekene olukça yakın değerler taşıdığı söylenebilir. Vitruvius tarafından simaların, geison yüksekliklerinin $\frac{1}{8}$ ’i kadar daha yüksek olması gerektiğinin belirtildiği kural⁶⁴² da mezarlarda çoğunlukla uygulanmamışken kat. no. 32 ve 48’de hemen hemen sözü edilen kurala göre olması gereken değerlerin bulunduğu görülür. Özellikle Kaunos’ta yer alan büyük mezarlardaki sima yüksekliklerinin, bu kural için gerekenlere göre genellikle oldukça yüksek olmasıysa dikkat çekicidir.

Kat. no. 5 dışındaki katalogda yer alan hiçbir mezarın tympanonunda kabartma olarak heykeltıraşlık eseri bulunmaz⁶⁴³. Tympanonlarda süsleme bulunmamasının bir Ion düzeni özelliği olarak gösterilmesi⁶⁴⁴, Ion düzenindeki mezarlarda görülen bu durumu olağan kılmaktadır. Dolayısıyla kat. no. 5’teki farklı uygulama, hem kaya mezarları hem de Ion mimarisi için az görülen bir örnek olarak gösterilebilir⁶⁴⁵. Lykia bölgesinde yer alan kaya mezarlarında da oldukça seyrek görüldüğü Fedak tarafından belirtilen bu uygulamanın benzer bir örneği Myra’daki bir kaya mezarında da bulunmaktadır⁶⁴⁶. Kat. no. 6’nın tympanonunda küçük bir niş bulunurken kat. no. 2 ve 7’nin bu bölümlerinde ise pencere formu nişler vardır.

Tympanonların eğik geison ya da sima alt bölümleriyle birleştiği eğik tepeleri boyunca bazı mezarlarda profiller olduğu görülür. Tympanon tacı olarak da adlandırılacak bu profil dokuz mezarda (kat. no. 6, 7, 11, 15, 28, 29, 32, 34, 48) ovolo, kat. no. 35’te düz şerit biçimindedir. Normal ovolo profiliyle Pergamon ovolosunu, hatta dik şeridi ayırt etmekse her zaman kolay değildir. Bu nedenle ovolo olarak tanımlanmışların bir bölümünün Pergamon ovolosu ya da dik şerit olarak tanımlanmasının olanaklı olduğu da belirtilmelidir. Roos da kat. no. 11 ve 15’teki profilleri önce ovolo, aynı çalışmasının daha sonraki bir bölümünde ise eğik fascia olarak tanımlamıştır⁶⁴⁷.

⁶⁴² Vitruvius III, V, 12; Mezarlarda yatay ve eğik geisonların yükseklikleri eşit olmadığı için sözü edilen kurala göre olması gereken sima yükseklikleri, sima altında yer almalarından dolayı bu elemanla daha ilişkili oldukları düşünülerek (eğer yapılmışsa) eğik geison yüksekliklerine göre hesaplanmıştır.

⁶⁴³ Katalogda yer almayan, üçgen alınlığa sahip Yenice’deki bir kaya mezarının tympanonunda da bir sütun tasviri vardır (Roos 2006, 34).

⁶⁴⁴ Boardman 2001, 166, 179.

⁶⁴⁵ Bu noktada Nereidler Anıtı’nda da alınlık figürleri olduğuna (Coupel – Demargne 1969, 146-147, pl. 6, 56; Demargne 1990, 67, abb. 27) dikkat çekilebilir.

⁶⁴⁶ Fedak 1990, 98, fig. 122.

⁶⁴⁷ Roos 1972, 45, 52, 76; Benzer biçimde kat. no. 1’in anta başlıklarındaki profillerse önce eğik fascia, ardından ovolo (Roos 1972, 19, dn. IV, 42) olarak tanımlanmıştır.

Araştırmacı Pergamon ovolosu kavramını kullanmadığından kat. no. 11 ve 15 için önerilen eğik fascia profilinin Pergamon ovolosu olduğu kabul edilebilir. Kat. no. 7 ve 32'deki profillerin tanımı için de benzer güçlüğü olduğundan söz edilmelidir. Ancak yapılmak istenilen profilin ovolo (ya da belki Pergamon ovolosu) olduğu düşünüldüğünden bunların tümü ovolo profili içerisinde değerlendirilmiştir. Anadolu'da yer alan Ion düzenindeki yapılarda tympanon tacı olarak ovolo profilinin kullanımı MÖ 4. ve 2. yy.larda görülmektedir ki MÖ 2. yy.dan Pergamon örneklerinde Pergamon ovolosu da kullanılmıştır⁶⁴⁸. Bu uygulamanın olduğu Karia bölgesindeki yapılara dikkat çekilecek olursa Labraunda Güney Propylonu⁶⁴⁹ ve Zeus Tapınağı⁶⁵⁰ örnek olarak gösterilebilir. Bu yapılardaki sözü edilen bölümlerde yer alan ovolo profillerinde Ion kymationunun işlenmiş olması, kaya mezarlarındaki ovoloların da boyalı bezemeye sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'nin bu bölümlerinde ise eğik geison ya da sima olmamakla birlikte üçgen tympanonun eğik yanları boyunca bir Ion düzeni özelliği olarak dış sırasının olduğu daha önce belirtilmişti. Yine daha önce gösterilmiş olan bu uygulamanın olduğu diğer yapılar dışında⁶⁵¹ hepsi bir mimari düzen içerisinde değerlendirilemeyen ve çoğunluğu Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen Dağlık Phrygia bölgesi kaya mezarları⁶⁵² da bölge dışından bu özelliğin görüldüğü örnekler olarak gösterilebilir. Phrygia'daki bu örnekler, alınlıklarında dış sırası bulundurmaları ve başka bir takım alınlık özellikleri yüzünden MS 2. yy.dan Dokimeion tipi lahit kapaklarının alınlık biçimleriyle de ilişkilendirilmektedir⁶⁵³. Roos da bazı Lykia ve Phrygia kaya mezarlarında görüldüğünü belirttiği bu özelliği geç dönemlerle ilişkilendirmektedir⁶⁵⁴. Phrygia bölgesinde yaygın olduğu anlaşılan bu uygulamanın Karia bölgesinde görüldüğü tek mezarın Phrygia sınırında yer alan⁶⁵⁵ Tabai'da olması da dikkat çekicidir. Tüm bu veriler ve mezar dışındaki yapılarda da sözü edilen uygulamanın Hellenistik Dönem'de ortaya çıkıp⁶⁵⁶ Roma Dönemi'nde

---

⁶⁴⁸ Shoe 1936, 36.

⁶⁴⁹ Jeppesen 1955, 29, pl. VI, a-b.

⁶⁵⁰ Hellström – Thieme 1982, 36, pl. 45-46.

⁶⁵¹ Bkz. *Giriş Bölümü*.

⁶⁵² Kortanoğlu 2008, 497-500, 508-509, 511-512, 550-552, 554-557, 573-576.

⁶⁵³ Kortanoğlu 2008, 89-90.

⁶⁵⁴ Roos 1972, 76.

⁶⁵⁵ Strabon XII, VII, 2.

⁶⁵⁶ Bingöl 1990a, 106

özellikle yaygınlaştığının anlaşılması⁶⁵⁷ göz önünde bulundurulduğunda kat. no. 47'nin geç bir örnek olduğu düşünülebilir.

Roos, Kaunos'ta yer alan bazı mezarlardaki çatıların, dolayısıyla alınlıkların eğim açılarını vermiştir. Buna göre sözü edilen açılar 12° ila 18° arasında değişmektedir. Roos, büyük mezarlarda genellikle rastlanan 16°-18° değer aralığıyla Nereidler Anıtı ve Limyra Heroonu'ndaki değerler arasında paralellik kurar⁶⁵⁸ ki Nereidler Anıtı'ndaki değer 18° iken⁶⁵⁹ yapılan rekonstrüksiyona⁶⁶⁰ göre Limyra Heroonu'ndaki değer 16,1° kadardır. Kaunos'taki örneklerle birlikte Karia bölgesinde yer alan diğer İon düzenindeki kaya mezarları da ele alındığında eğim açılarının 9,6° ila 21° arasında değiştiği görülür. Diğer mezarlara göre oldukça dik bir açığa sahip olan (42,8°) kompozit tipteki kat. no. 49'un burada değerlendirilmediğine de dikkat çekilmelidir. Kaunos'taki büyük mezarların etkisinde olduğu düşünülen⁶⁶¹ kat. no. 23, sözü edilen örneklerle göre oldukça düşük bir eğim açısına sahipken Idyma'daki birbirleriyle ilişkilendirilen⁶⁶² kat. no. 29 ve 32 de bu açıdan oldukça ilgisizdir. Bu bakımdan mezarlarla boyut olarak yakınlık gösteren tapınaklar olan Atina'dan İlissos ve Nike tapınaklarına bakıldığında bu yapılardaki değerlerin mezarlardaki ortalama değerlerden farklı olmadığı anlaşılmaktadır. Erekhtheion'un, ön cephesinde altı sütun barındıran ve sözü edilen yapılara göre oldukça geniş olan bölümündeki açı ise biraz daha düşüktür. Yaklaşık 13,3° olan buradaki açının⁶⁶³ da paralel örnekleri mezarlarda görülebilmektedir. Labraunda Zeus Tapınağı ve Güney Propylonu'nda görülen 11,5° ve bunun biraz üstündeki değerlerse⁶⁶⁴ mezarların çoğunda bulunanlara göre düşük olmakla birlikte, mezarlardaki değerler arasında bu yapılardaki eğim açılarının paralel örnekleri de yine yok değildir. Diğer bazı Anadolu yapılarında görülen 14°-15° ve bunun biraz üzeri ya da altındaki değerlerin⁶⁶⁵ de mezarlardaki ortalama değerlerle

---

⁶⁵⁷ Bkz. *Giriş Bölümü*.

⁶⁵⁸ Roos 1972, 77.

⁶⁵⁹ Krischen 1923, 79, taf. VIII.

⁶⁶⁰ Borchhardt 1970, abb. 5.

⁶⁶¹ Roos 1985, 39.

⁶⁶² Roos 2006, 47, 55.

⁶⁶³ Sözü edilen Atina yapılarındaki alınlık eğim açılarının hesaplandığı çizimler ve bu yapıların genişlikleri için bkz. Shear 1963, pl. 86-87.

⁶⁶⁴ Labraunda Zeus Tapınağı'ndaki değer için Hellström ve Thieme (Hellström – Thieme 1982, pl. 46), Güney Propylon'daki içinse Jeppesen'in (Jeppesen 1955, pl. XXI) çizimlerinden yararlanılmıştır.

⁶⁶⁵ Burada değerlendirilen Priene Athena, Khrysa Apollon, Messa Aphrodite, Magnesia Artemis ve Aizanoi Zeus tapınaklarındaki eğim açılarının hesaplandığı rekonstrüksiyonlar için bkz. Diletanti 1881, pl. VII; pl. XXVII; Koldewey 1890, taf. 20; Robertson 1992, fig. 68; Schulz 2009, abb. 12.

uyumlu olduğu belirtilebilir. Burada değerlendirilen yapılardaki en yüksek açının MS 92'ye tarihlendirilen⁶⁶⁶ Aizanoi Zeus Tapınağı'nda olmasının yanı sıra Roma Dönemi'ne yakın bir tarihten olan (MÖ 48-46) Aigai Apollon Tapınağı'ndaki açının 18°'ye yakın⁶⁶⁷, Augustus Dönemi'ne tarihlendirilen⁶⁶⁸ Aphrodisias Aphrodite Tapınağı'nındaki açınınsa 18°'nin üzerinde⁶⁶⁹ olması, Roma Dönemi'nde alınlıkların eğim açısının arttığına işaret etmektedir ki bu dönemde alınlık yüksekliklerinin daha fazla olduğu da belirtilmiştir⁶⁷⁰. Teos Dionysos Tapınağı'ndaki açıysa 10,5° olmasıyla⁶⁷¹ diğer gösterilen örneklere göre düşük bir değer yansıtmaktadır. Yayınlanan rekonstrüksiyonlar üzerinden değerlendirilmiş bu yapılardaki alınlık eğim açıları dikkate alındığında kat. no. 47 ve 49 dışındaki mezarlarda bulunan açılar, aşağı ve yukarı değerlerle çok uç örnekler oluşturmadığı görülür. Karşılaştırma örnekleri arasında en düşük açığa sahip örnekteki değerden daha düşük değere sahip olan mezarlar kat. no. 29 ve 35'tir. En yüksek açığa sahip örnektekinden yüksek değerlere sahip örneklerse karışık düzendeki kat. no. 45 ve mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47 ile birlikte kat. no. 25, 27, 31, 48 ve 49'dur. Uç biçimde yüksek açığa sahip olan örneklerden kat. no. 49 için bu durum, mezarın kompozit tipte olmasıyla açıklanabilecekken kat. no. 47 içinse bu noktada bir Roma Dönemi etkisi olduğu düşünülebilir. Bunlardan sonraki en yüksek açı, mimari düzene sahip bir mezar olmayan kat. no. 48'dedir. Yine yüksek değere sahip olan kat. no. 31'in bu mezarla birlikte en dar iki mezarı oluşturması bu durumla ilişkili gibi görünmektedir. Bunlardan sonra en dar mezar olan⁶⁷² kat. no. 30'daki açınınsa ortalama değerlerin yüksek bölümlerinde yer aldığı görülür. Bu mezarın normal Ion mimarisiyle daha uyumlu uygulamalara sahip olduğunun daha önce birçok kez görülmesi ve dar bir yapıda yüksek eğim açılı bir alınlık olmasının orantısız bir görüntü oluşturacağı dikkate alındığında mezarların dar olmasının, bunlardaki açılarının yüksek olmasına bir gerekçe olarak gösterilmesi doğru görünmemektedir.

⁶⁶⁶ Posamentir – Wörrle 2006, 245-246.

⁶⁶⁷ Bohn 1889, 48, abb. 58.

⁶⁶⁸ Doruk 1990, 90.

⁶⁶⁹ Texier 1849, pl. 151.

⁶⁷⁰ Saltuk 1997, 20.

⁶⁷¹ Dilettanti 1881, pl. XXIII.

⁶⁷² Oldukça dar olduğu anlaşılan ama hasardan dolayı ölçüsü alınmamış kat. no. 34'ün burada dikkate alınmadığı belirtilmelidir.

Birçok mezarda alınlıklardaki eğim açılarının bağımsız yapılardaki değerlerle aşağı yukarı paralel olmasının mezar genişliklerinin çoğunlukla -özellikle tapınak gibi- diğer örneklerden daha az olduğu düşünüldüğünde mezarlardaki alınlıkların daha alçak olması sonucunu doğuracağı kuşkusuzdur. Mezarlardaki tympanon yüksekliklerine bakıldığında bunların 23 cm ile 1,95 m arasında değiştiği görülür. En yüksek değer, alınlığında pencere formu niş bulunan kat. no. 2’de ve bundan sonraki en yüksek değerler ise kat. no. 49 göz ardı edildiğinde yine alınlığında pencere formu niş bulunan kat. no. 7 ile⁶⁷³ bu bölümünde kabartma figürlere sahip olan kat. no. 5’te bulunması şaşırtıcı değildir. Ancak burada görülen durumun aksine, Yunan alınlıklarından daha yüksek olan Roma alınlıklarında daha seyrek olarak figür görüldüğüne⁶⁷⁴ de dikkat çekilebilir. Kaunos’taki büyük mezarlar ve uç bir örnek olan kat. no. 49’dan sonra en yüksek alınlığın, mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47’de oluşu da dikkate değerdir. Bu mezarın yüksek bir alınlığa sahip olması bir Roma Dönemi özelliği⁶⁷⁵ olarak görülebilir.

Karia bölgesinde, herhangi bir mimari düzen özelliği göstermese de üçgen alınlık ya da çatı düzenlemesine sahip olan çok sayıda kaya mezarı olduğu da belirtilebilir⁶⁷⁶. Bunlarda çoğunlukla geison ve sima işlenmemişken Kaunos’tan⁶⁷⁷ yatay geison ve sima, Yenice’dense yalnızca sima işlenmiş⁶⁷⁸ olan birer örnek bilinmektedir.

1.2.4. Taşınan elemanların oranları

Vitruvius arşitrav yüksekliklerini, sütun yükseklikleri ya da alt çap ölçüleriyle ilişkilendirmektedir. Romalı Mimar’ın arşitrav yüksekliklerinin belirlenmesiyle ilgili

---

⁶⁷³ Bu mezardaki alınlığa ait eğim açısının çevresindeki mezarlara göre en yüksek değeri yansıtması da mezarın alınlığındaki düzenlemeyle ilişkilendirilebilir. Ancak bu noktada alınlığında benzer düzenlemenin görüldüğü kat. no. 2’deki eğim açısının çevresindeki diğer mezarlara göre dikkat çekici bir yüksekliğe sahip olmadığı da belirtilmelidir. Bu durum; kat. no. 2’nin, boyutları gereği zaten yüksek bir alınlığa sahip olması dolayısıyla yüksek bir alınlık için yüksek bir eğim açısına gereksinimi olmamasıyla açıklanabilir.

⁶⁷⁴ Saltuk 1997, 20.

⁶⁷⁵ Saltuk 1997, 20.

⁶⁷⁶ Lykia sınırları (Kaunos) (Roos 1972, 21, 24, 30, 39, 50, pl. 2, 1; pl. 16), iç Karia (Roos 2006, 23, 25, 53, pl. 17, 2) ve Bodrum Yarımadası (Diler 2013a, 46-47) gibi Karia bölgesinin birçok noktasında bu tür örnekler rastlanmaktadır. Gürice’deki (Bodrum) örneğin (Bean – Cook 1955, pl. 17, d; Carstens 2004, fig. 17) olasılıkla mimari düzene sahip bir kaya mezarı olarak planlandığı, ancak bitirilmeden bırakıldığı için bu görüntüde olduğu düşünülebilir.

⁶⁷⁷ Roos, “C36” olarak isimlendirdiği bu mezarın *tapınak mezar* olarak planlanmış olabileceği üzerinde durmaktadır (Roos 1972, 36).

⁶⁷⁸ Roos 2006, 34.

belirttiği kural⁶⁷⁹, sütunları 12 ayaktan⁶⁸⁰ yüksek yapılar için geçerli olduğundan bu açıdan yalnızca Kaunos'taki bazı mezarlar incelenebilmektedir. Belirtilen koşula uyan ve arşitrav yüksekliği bilinen yedi mezardaki (kat. no. 2, 4-7, 10, 11) değer, Vitruvius'un belirttiği kurala göre olması gereken arşitrav yüksekliklerinden aşağı yukarı ikişer kat fazla olmalarıyla epey yüksektir⁶⁸¹. Mezarlardaki arşitravların genellikle orantısız biçimde yüksek olduğu, mezarlarda bulunan sütun (ya da sütunsuz mezarlar için pronaos⁶⁸²) yüksekliğinin arşitrav yüksekliğine oranlarını bağımsız yapılardaki oranlarla karşılaştırınca da ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan mezarlardaki oranlar 5,533 ile 12,125 arasında değişmektedir (Tab. 7). Bununla birlikte Ion arşitravına sahip olan Dor düzenindeki kat. no. 41'de bulunan oranın 5,208 ile bunlardan daha da düşük olduğuna bu noktada dikkat çekilebilir. MÖ 4. yy. ortaları ve Hellenistik Dönem'den bazı Anadolu yapılarında oranların 10,612 ile 15,333 arasında değiştiği görülür⁶⁸³. Bu değer aralığında oranlara yalnızca kat. no. 30, 35 ve 37'de rastlanmaktadır. Kaya mezarlarındaki gibi anormal biçimde düşük orana sahip bir örnek olarak Nereidler Anıtı⁶⁸⁴ gösterilebilmektedir. Mezarlardaki oranların düşük olmasının nedeni, daha önce gösterildiği gibi özellikle büyük mezarların, bağımsız yapılarda olanlarla benzer arşitrav yüksekliğine sahip olmasıdır. Bununla birlikte küçük boyutlu mezarlardaki oranlarda da epey düşük değerlere rastlanması, bunlardaki arşitrav yüksekliğinin de sütunlara oranla oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

---

⁶⁷⁹ Vitruvius III, V, 8.

⁶⁸⁰ Burada Roma'da kullanılan 29,5 cm'lik ölçü (Robertson 1992, 149) dikkate alınmıştır.

⁶⁸¹ Burada değerlendirilen mezarlardan kat. no. 11'deki fark 2 kattan yüksektir. Ancak bu mezarın sütunları kaba bırakıldığından mezardaki alt çap ölçüleri olması gerekenden fazladır. Bu durumda mezar bitirilmiş olsa sözü edilen farkın daha da açık olacağı anlaşılmaktadır ki Vitruvius'un belirttiği kurala göre bu mezar gibi sütun yükseklikleri 12 ile 20 ayak arasında olan yapılardaki arşitrav yüksekliği, sütun alt çap ölçülerinin yarısı olmalıdır (Vitruvius III, V, 8).

⁶⁸² Birçok mezarda olduğu gibi (Henry 2009, 65) bu açıdan gözlemlenebilen sütunsuz mezarların tümünde pronaos tavanı arşitravdan girintili olmadığı için pronaos yüksekliği, zeminden arşitravın alt bölümüne kadar olan yüksekliği ifade etmektedir.

⁶⁸³ Burada değerlendirilen Ephesos Artemis, Labraunda Zeus, Didyma Apollon, Khrysa Apollon ve Aigai Apollon tapınakları ile Labraunda Güney Propylonu'ndaki arşitrav ve sütun yükseklikleri için bkz. Dilettanti 1881, pl. XXVII, XXIX; Bohn – Schuchhardt 1889, 47, abb. 57; Jeppesen 1955, 17, 24-25; Gerkan 1959, 210; Bammer 1972; Hellström – Thieme 1982, 50, tab. 2, pl. 42. Priene Athena Tapınağı'ndaki sütun yükseklikleri Rumscheid (Rumscheid 2000, 124), arşitrav yüksekliği Dinsmoor'dan (Dinsmoor 1908, 27) alınmış; değerlendirilen diğer üç yapıdaki arşitrav yükseklikleri içinse Schädler'in çalışmasından (Schädler 1992, dn. 123, 134) yararlanılmıştır. Bu üç yapıdan Magnesia Zeus ve Artemis tapınaklarındaki sütun yükseklikleri için Humann (Humann *et al.* 1904, 54, 142), Teos Dionysos Tapınağı'ndaki sütun yükseklikleri içinse D. Mustafa Uz'un çalışmaları (Uz 2013, 68) dikkate alınmıştır.

⁶⁸⁴ Bu yapıdaki sütun ve arşitrav yükseklikleri için bkz. Coupel – Demargne 1969, 88.

Mezarlardaki oranlar kendi içlerindeki yakınlıklarla değerlendirilirse Idyma'daki kat. no. 28, 29 ve 32'deki oranlar arasında bulunan yakınlığın oldukça dikkat çekici olduğu belirtilebilir. Idyma'daki diğer mezarlardan kat. no. 31 epey düşük bir oran yansıtıran kat. no. 30, yukarıda belirtildiği gibi yüksek oranıyla bağımsız yapılardaki normal değerleri yansıtmaktadır. Idyma'daki bu açıdan incelenebilecek son mezar olan kat. no. 33'te arşitrav yüksekliği tam olarak ölçülemediğinden bu mezardaki oranın ancak 11'in aşağısında olduğu belirtilebilmektedir. Kaunos'taki mezarların çoğuysa tabloda art arda sıralanmaktadır (Tab. 7).

Daha önce gösterildiği üzere mezarlardaki dış sıralarının yüksekliği de mezarlara göre epey yüksek sütunlara sahip olan yapılardakilerle paralel, hatta yer yer bu yapılardakilerden daha fazladır. Bunu en iyi olarak dış yüksekliğine göre sütun (ya da sütunsuz mezarlar için pronaos) yüksekliği oranlarıyla⁶⁸⁵ görmek olanaklıdır. Mezarlarda bu oran 10,211 ila 37,308 arasında değişmektedir (Tab. 8). Nereidler Anıtı'ndaki 16,612 oranı⁶⁸⁶ da kaya mezarlarında görülen düşük oranlara paralel bir örnek olarak gösterilebilir. Bu açıdan değerlendirilen Pytheos ile ilişkilendirilebilecek⁶⁸⁷ Labraunda yapıları⁶⁸⁸ ve Hermogenes yapılarındaki⁶⁸⁹ oranlarsa 37-40 dolaylarındadır. Bununla birlikte bu oranların sözü edilen mimarlar için kesin standartlar olmadığı da söylenebilir ki Pytheos'un eseri olan⁶⁹⁰ Priene Athena Tapınağı'ndaki oran 47,737 olmasıyla⁶⁹¹ bunlardan bir miktar yüksekken bir kesinlik olmamakla birlikte Hermogenes'e ait olma olasılığı bulunan⁶⁹² Magnesia Zeus Tapınağı'ndaki oransa 57,958 olmasıyla⁶⁹³ epey yüksek bir değer

⁶⁸⁵ Roos, Karia bölgesi kaya mezarlarındaki dışların oran anlamında çok büyük olduğunu belirtmiş (Roos 1976, 109; Roos 1978, 428), ancak bu konuda yalnızca iki karşılaştırma örneği vermekle yetinmiştir (Roos 1972, 74).

⁶⁸⁶ Bu yapıdaki sütun ve dış yükseklikleri için bkz. Coupel – Demargne 1969, 88.

⁶⁸⁷ Baran 2002, 22.

⁶⁸⁸ Zeus Tapınağı ve Güney Propylon'daki sütun ve dış yükseklikleri için bkz. Jeppesen 1955, 17, 28; Hellström – Thieme 1982, 50, pl. 42.

⁶⁸⁹ Bu yapılar Magnesia Artemis ve Teos Dionysos tapınaklarıdır (Şahin 2002, 18; Dionysos Tapınağı'nın Hermogenes'e ait olup olmadığı üzerine tartışmalar için ayrıca bkz. Şahin 2002, 24-25). Magnesia Artemis Tapınağı'nın dış yükseklikleri için Demirtaş (Demirtaş 2013, 112), kesin olmayan sütun yükseklikleri için Humann (Humann *et al.* 1904, 54) referans alınmışken Teos Dionysos Tapınağı'ndaki ölçüler içinse Uz'un çalışması (Uz 2013, 68, 93) dikkate alınmıştır.

⁶⁹⁰ Vitruvius I, I, 12.

⁶⁹¹ Tapınaktaki dış yükseklikleri için Wiegand ve Schrader (Wiegand – Schrader 1904, 102), sütun yükseklikleri için Rumscheid (Rumscheid 2000, 124) referans alınmıştır.

⁶⁹² Şahin 2002, 43-45.

⁶⁹³ Tapınaktaki dış yükseklikleri için Atik (Atik 1994, 45), sütun yükseklikleri için Humann (Humann *et al.* 1904, 142) referans alınmıştır.

göstermektedir. Diğer karşılaştırma örneklerinden Smintheion'daki oran, Priene Athena ile Magnesia Zeus tapınaklarındaki oranların arasında bir değer⁶⁹⁴ yansıtmaktayken diğer örnekler en düşük ve en yüksek oranları oluşturmaktadır. Bunlardan 76,8 ile en yüksek oranı taşıyan Kaunos Monopterosu'ndaki⁶⁹⁵ değer uç biçimde yüksekken kat. no. 2'deki dış yüksekliklerine paralel olarak gösterilebilecek derecede yüksek dişlere sahip tek yapı olarak gösterilen Didyma Apollon Tapınağı'ndaki en düşük oransa 33,39'dur⁶⁹⁶. Ancak Didyma'daki oran bu karşılaştırma örnekleri arasında en düşük değeri yansıtırsa bile ortalama değerlerden uç biçimde düşük bir değer taşımamaktadır. Bu da tapınağın sütun yükseklikleri dikkate alındığında dış yüksekliklerinin çok da fazla olmadığını gösterir. Mezarlar arasında en yüksek dişlere sahip olan kat. no. 2'nin oranıysa en düşük örnekler arasında üçüncü sırada yer alır. Bu mezardaki orandan daha düşük oranlara sahip olan iki örneğin de (kat. no. 25 ve 27) Elmalı'da yer aldığı bu noktada belirtilebilir.

Yukarıda gösterilen karşılaştırma örneklerinin oluşturduğu değer aralığında bulunan oranlar, mezarlar arasında yalnızca kat. no. 30 ve 35'te bulunur. Bu iki mezarın en düşük dış yüksekliklerine sahip örnekler (Tab. 8) olması da şaşırtıcı değildir. Bunlardan sonra 30'un üzerinde orana sahip olan tek örneğe kat. no. 11'dir. Kaunos'taki mezarlardan kat. no. 4 ve 10 ile birlikte bunlardan bir miktar yüksek oranlı olan kat. no. 7'nin kendi aralarında, kat. no. 3, 5 ve 6'nın da yine kendi aralarında bu oran açısından gruplandığı görülür ki bunlara yakın konumda bulunan kat. no. 1 de biraz daha yüksek oran taşımakla birlikte bu örneklerden dikkat çekici bir biçimde ayrılmamaktadır. Kaunos'taki gösterilen mezarlarla paralellikler taşıyan⁶⁹⁷, ancak daha önce oran anlamında bu mezarlardan ayrıldığı görülen kat. no. 23'ünse dış yüksekliklerinin Kaunos'taki sözü edilen mezarlardakilere göre açıkça düşük olmasının sonucu olarak taşıdığı oran, kat. no. 1 ve 5'te bulunanların arasında yer

---

⁶⁹⁴ Smintheion'daki dış yükseklikleri için Atik'in verdiği iki ölçüden (Atik 1994, 55) Pullan'ın verdiği ölçüye yakın olan 21,9 cm alınmış, arşitrav yüksekliği içinse yine Pullan'ın çalışmasından (Dilettanti 1881, pl. XXIX) yararlanılmıştır.

⁶⁹⁵ Bu yapıdaki dış yükseklikleri 5 cm (Atik 1994, 63), sütun yükseklikleri ise gövde ve başlık yükseklikleri (Öğün *et al.* 2001, 149) toplandığında 3,84 m'dir.

⁶⁹⁶ Tapıntaki dış yükseklikleri için Roos (Roos 1972, 74), sütun yükseklikleri için Gerkan (Gerkan 1959, 210) referans alınmıştır. Bu tapıntan sonraki en düşük oranlara (İki farklı sütun yüksekliği verildiği için iki oran söz konusudur.) Ephesos Artemis Tapınağı'nın Geç Klasik Dönem evresine aittir ki bu tapıntaki dış yüksekliklerine dış sırasının üzerinde yer alan silmenin yüksekliği de eklenmiş olduğundan (Bammer 1972, abb. 6) buradaki oranların aslında biraz daha yüksek olduğu belirtilebilir.

⁶⁹⁷ Roos 1985, 39.

almaktadır⁶⁹⁸. Idyma'daki mezarlara bakıldığında kat. no. 28, 31 ve 32'nin tabloda art arda sıralandığı görülür. Kat. no. 29'daki oransa bunlarda olanlardan biraz daha yüksek olmasıyla bu mezarı, diğer yapılarla uyumlu olan kat. no. 30'dan sonra Idyma'daki mezarlar arasında normal değerlere en çok yaklaşan örnek yapmaktadır (Tab. 8).

Sütun yüksekliğinin (sütunsuz örnekler için pronaos yüksekliği) entablatür yüksekliğine⁶⁹⁹ oranı incelenebilen mezarlara bakıldığında Idyma'daki sütunlu örneklerden kat. no. 28, 29 ve 32'nin taşıdığı yakın oranlar (sırasıyla 4,552; 4,691 ve 4,874) dikkat çekicidir. Benzer ilgi kat. no. 2 (oran: 3,411) göz ardı edilirse Kaunos'taki bu açıdan incelenebilen büyük mezarlar (kat. no. 3-7, 10) arasında da (oranlar: 3,839; 3,861; 3,957; 3,958; 4,092 ve 3,881) kurulabilir. Bu mezarların etkisinde olduğu düşünülen⁷⁰⁰ kat. no. 23'teki oransa (3,541) bunlara göre bir miktar düşüktür. Kaunos'ta birbirlerine yakın konumlarda bulunan kat. no. 8 ve 9 (oranlar: 4,484 ve 3,38) ile yine konum olarak birbirine yakın olan kat. no. 11 ve 12'nin (oranlar: 4,133 ve 3,022) bu açıdan birbirleriyle oldukça ilgisiz olduğu da belirtilebilir. Genel olarak bakıldığında denilebilir ki konum yakınlığı bulunan bazı mezarlar arasındaki oran yakınlığı dışında mezarlardaki değerler oldukça çeşitlidir. Dolayısıyla tüm mezarlar için bu açıdan bir standardın olmadığı söylenebilir.

Bu noktada Ion düzenindeki diğer örneklerde dönemlere göre bir standardın izlenip izlenilmediği irdelenmelidir. MÖ 5. yy.ın 2. yarısına ait Atina yapılarından Ilissos ve Nike tapınaklarıyla⁷⁰¹ Erekhtheion'a bakıldığında en düşük oranın Erekhtheion'un batı bölümündeki 3,649'luk değerken en yüksek oranısa Erekhtheion'un kuzey bölümündeki 4,561'lik değer⁷⁰² olduğu görülür. Nereidler Anıtı'ndaki oransa 3,54 olmasıyla⁷⁰³ karşılaştırma örnekleri arasındaki en düşük değeri yansıtmaktadır.

⁶⁹⁸ Bu mezardaki arşitrav yüksekliği de sözü edilen Kaunos'taki mezarlarda bulunanlara göre oldukça düşük olmakla birlikte oran anlamında burada görülen yakınlık, arşitrav ve sütun yükseklikleri söz konusu olduğunda bu denli bulunmamaktadır (Tab. 7).

⁶⁹⁹ Entablatür yüksekliğine arşitrav ve yatay geison ile bunların arasında yer alan elemanlar dâhildir. Özellikle eğik geisona sahip olmayan mezarlarda sima bölümleri köşelerde yatay geisonlarla birleşerek esas yüksekliklerinden, burada simaların da değerlendirilmeye alınması doğru görülmemiştir. Bu nedenle karşılaştırma örneklerindeki entablatür yükseklikleri de benzer biçimde ele alınmıştır.

⁷⁰⁰ Roos 1985, 39.

⁷⁰¹ Nike Tapınağı'ndaki oran 3,75 iken Ilissos Tapınağı'ndaki oransa 4,073'tür. Bu yapılarıdaki değerlerin bulunmasında yararlanılan sütun ve entablatür yükseklikleri için bkz. Knell 1980, 133, 135.

⁷⁰² Erekhtheion'daki oranlar için Dinsmoor'un tablosundan yararlanılmıştır (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*).

⁷⁰³ Bu yapıdaki sütun ve entablatür yükseklikleri için bkz. Coupel – Demargne 1969, 88.

Maussolleion ayrı tutulursa 6,354 ila 7,013 arasında değişen oranlarıyla⁷⁰⁴ en yüksek değerler İonik Rönesans Dönemi yapılarında bulunur ki Hellenistik Dönem'e ait incelenebilen yapılardaki oranların 5 dolaylarında⁷⁰⁵ olduğunun görülmesi, Geç Klasik Dönem'dekilere göre bu dönemde görülen oranların daha düşük olduğunu göstermektedir. Değerlendirilen iki Roma Dönemi yapısından Aphrodisias Aphrodite Tapınağı'ndaki oranın 4,28, Aizanoi Zeus Tapınağı'ndakininse 4,98 olması⁷⁰⁶, her ne kadar örnek sayısı azsa da oranlarda bu dönemde de bir düşüş olduğuna işaret eder. Bu verilere göre mezarlardaki değerlere yeniden bakılacak olursa ikisi (kat. no. 3, 31) sütunsuz (oranlar: 3,839 ve 3,761) olmak üzere on beş mezar (kat. no. 4-8, 10, 11, 15, 19, 20, 23, 28, 29)⁷⁰⁷ MÖ 5. yy. 2. yarısından Klasik Dönem; 5,968 oranıyla sütunsuz kat. no. 30 ve 6,644 oranıyla kat. no. 35 MÖ 4. yy. ortası; 5,556; 4,874 ve 5,67 oranlarına sahip olan üç mezarsa (kat. no. 24, 32, 33) Hellenistik Dönem örnekleriyle ilişkilendirilebilir. Sözü edilen son mezarlardan en düşük oranın görüldüğü kat. no. 32'deki değer belki Roma Dönemi ile ilişkilendirilebileceği de düşünülebilir. İkisi (kat. no. 12 ve 25) sütunsuz olmak üzere oldukça düşük değerler taşıyan yedi mezar (kat. no. 2, 9, 22, 27, 38)⁷⁰⁸ ve 8,567 oranıyla oldukça yüksek bir değere sahip olan kat. no. 37 ise herhangi bir dönemle ilişkilendirilememektedir.

Sütun alt çapı, entablatur yüksekliğinden daha fazla olan örnekler olarak kat. no. 24 ve 37 (oranlar: 0,851 ve 0,732) dikkat çekmektedir. Bu noktada yukarıda da uç bir örnek oluşturduğu görülen kat. no. 37'deki entablaturun oldukça alçak olmasının başlıca nedeni olarak bu bölümde friz dışında dış sırasının da bulunmaması gösterilebilir. Sütun alt çaplarına göre entablatur yüksekliği oranı açısından en yüksek değerler Kaunos'taki kat. no. 4-7 ve 10'da bulunurken (oranlar: 2,137; 2,044; 1,895; 1,875 ve

⁷⁰⁴ Burada değerlendirilen yapılardan Ephesos Artemis Tapınağı için Bammer (Bammer 1972, abb. 6), Priene Athena Tapınağı ve Maussolleion için Dinsmoor (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*), Labraunda Zeus Tapınağı ve Labraunda Güney Propylonu için Hellström (Hellström 1985, 164) referans alınmıştır.

⁷⁰⁵ Burada değerlendirilen yapılardan Teos Dionysos ve Magnesia Artemis tapınaklarındaki oranların bulunmasında kullanılan entablatur yükseklikleri Dinsmoor'dan (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*) alınmıştır. Teos Dionysos Tapınağı'nın sütun yükseklikleri için Uz (Uz 2013, 68), Magnesia Artemis Tapınağı'nın tahmini sütun yükseklikleri içinse Humann'ın (Humann *et al.* 1904, 54) çalışmalarından yararlanılmıştır. Smintheion'daki oranın belirlenmesi için Pullan (Dilettanti 1881, pl. XXVII), Aigai Apollon Tapınağı'ndaki oranın belirlenmesi için Bohn'un (Bohn – Schuhhardt 1889, 47, abb. 57) çalışmaları izlenmiştir. Bu yapılardaki oranlar 5,034 ila 5,323 arasında değişmektedir.

⁷⁰⁶ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

⁷⁰⁷ Oranından söz edilmemiş olan kat. no. 15, 19 ve 20'deki oranlar sırasıyla 4,02; 3,946 ve 4,063'tür.

⁷⁰⁸ Oranından söz edilmemiş olan kat. no. 22, 25, 27 ve 38'deki oranlar 2,594; 2,889; 3,238 ve 3,056'dır.

2) bu mezarlarla ilişkilendirilen⁷⁰⁹ kat. no. 23'te bulunan oransa (1,34) bunlardakilere göre düşük kalmaktadır. Idyma'daki çift sütunlu mezarların (kat. no. 29 ve 32) bu açıdan birbiriyle ilişkili olmadığı (oranlar: 1,515 ve 1,125) görülür. Idyma'daki tek sütunlu mezarlardan kat. no. 28'deki sütunun tahrip olmuş olması yüzünden sözü edilen mezar bu açıdan incelenemiyorken kat. no. 33'te ise dairesel olmayan bir sütun ve sütun ortalarından alınabilmiş alt çap ölçüsüne göre yapılacak değerlendirme pek sağlıklı olmayacaktır ki buna göre değerlendirildiğinde kat. no. 37'dekinden sonra uç biçimde düşük olan ikinci oran ortaya çıkmaktadır.

Diğer Ion düzenindeki yapılara bakıldığında bu kez Atina'daki MÖ 5. yy.ın 2. yarısına tarihlenen Ilissos ve Nike tapınakları ile Erekhtheion'daki 2,02 ila 2,48 arasında değişen oranların⁷¹⁰ yüksek değerleri oluşturduğu görülür. Nereidler Anıtı'ndaki oran da 2,37 ile⁷¹¹ yine yüksek bir değer yansıtmaktadır. Maussolleion göz ardı edildiğinde Ionik Rönesans Dönemi yapılarındaki 1,283 ila 1,565 arasında değişen oranlarsa⁷¹² en düşük değerleri oluşturur. Hellenistik Dönem'den üç yapıdaki 1,8 ila 1,914 arasındaki oranlarla bunların ardından gelen Roma Dönemi'nden iki örnekteki 1,93 ile 1,99 oranları, MÖ 5. yy.ın 2. yarısından Atina yapılarındaki oranlarla MÖ 4. yy. ortasından Anadolu yapılarındaki oranların arasında değerler gösterirken Messa Aphrodite Tapınağı'ndaki 2,27 oranının⁷¹³ Atina yapılarındaki oranlara yakın olduğu görülmektedir. Bu bakış açısıyla mezarlar değerlendirilecek olursa 1,217 ila 1,515 arasında oranlara sahip altı mezar (kat. no. 8, 15, 20, 23, 29, 35)⁷¹⁴ MÖ 4. yy. ortası; 1,875 ila 2 arasında oranlara sahip üç mezarsa (kat. no. 6, 7, 10) Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'yle ilişkilendirilebilir. Bu dönemlerle MÖ 5. yy.ın 2. yarısındaki oranların geçişini ayırt etmek zor olduğundan 2'nin biraz üzerinde oranlara sahip olan kat. no. 4 ve 5 bu açıdan her ne kadar sözü edilen Klasik Dönem örneklerine yakın olsa da Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde de bunlardaki oranların görülmesi

---

⁷⁰⁹ Roos 1985, 39.

⁷¹⁰ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

⁷¹¹ Anıttaki entablatur yüksekliği ve sütun alt çap ölçüleri için bkz. Coupel – Demargne 1969, 73, 88.

⁷¹² Burada değerlendirilen yapılardan Ephesos Artemis Tapınağı'nın alt çap ve entablatur ölçüleri için Bammer (Bammer 1972, 22, abb. 6), Labraunda Zeus Tapınağı ve Güney Propylonu'ndaki ölçüler için Hellström (Hellström 1985, 164) referans alınmışken Priene Athena Tapınağı ve Maussolleion'daki oranlar için Dinsmoor'un çalışması (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*) izlenmiştir.

⁷¹³ Messa Aphrodite Tapınağı ile birlikte burada değerlendirilen Khrysa Apollon Smintheus, Teos Dionysos, Magnesia Artemis, Aphrodisias Aphrodite ve Aizanoi Zeus tapınaklarındaki oranlar için bkz. Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

⁷¹⁴ Oranından söz edilmemiş olan kat. no. 8, 15, 20 ve 35'teki oranlar 1,3; 1,343; 1,34 ve 1,217'dir.

şaşırtıcı olmayacaktır. Kat. no. 24, 32 ve 37 ise 0,732 ile 1,125 arasında değişen değerlerle hiçbir dönemle ilişkilendirilemeyecek kadar düşük oranlara sahiptir. Mezarlar arasından, sütun yüksekliğinin entablatür yüksekliğine oranının uyumlu olduğu tarih aralığıyla entablatür yüksekliğinin sütun alt çapına oranının uyumlu olduğu tarih aralığı tutarlı olan örneklerin yalnızca kat. no. 4, 5 ve 35 olduğu belirtilmelidir. Bununla birlikte diğer yapılardaki dönemlere göre verilen oranların düzgün bir kronolojik sırayla değişmediği görüldüğünden bu oranların tarihleme noktasında çok sağlıklı veriler oluşturduğu da söylenemez.

Kaya mezarlarındaki entablatür yüksekliklerine bakıldığında bunların, Ion düzenindeki tapınaklarda bulunan entablatür yüksekliklerinden⁷¹⁵ çoğunlukla alçak olduğu görülür. Bu durum, mezarlar genellikle tapınaklardan daha küçük boyutlu yapılar olduğu için olağan karşılanmalıdır. Ancak bu noktada mezarların entablatür elemanları tek tek incelendiğinde bunların çoğunlukla tapınaklardaki aynı elemanlardan alçak olmadığı, hatta yer yer daha da yüksek oldukları görülür. Bu durumda mezarlardaki entablatürlerin genellikle daha alçak olmasının tek açıklaması, bunlarda friz bulunmamasıdır.

I.3. Kapı Düzenlemeleri

I.3.1. Kapı çerçeveleri

Ion düzenindeki kapıların temel özelliklerinden biri, –hepsi birlikte kapı çerçevesi olarak da anılan- söve ve lento bölümlerinin üç fasciaya ayrılmış olmasıdır⁷¹⁶. Katalogda yer alan mezarlar arasında bu bölümleri üç fascialı olanların sayısı on ikidir (kat. no. 3-5, 10, 15, 17, 20, 23, 29, 32, 39, 40). Bu mezarlardan biri Dor düzeninde olup kapı bölümünde Ion düzeni özellikleri gösteren kat. no. 39 iken bir diğeri loculuslarından birinin bu özelliği göstermesiyle yine Dor düzenindeki kat. no. 40'tır. Katalogda yer almamakla birlikte kapı çerçevesinin üç fasciaya ayrılmış olması⁷¹⁷ dolayısıyla bir Ion düzeni özelliği gösteren Algılı'daki kaya mezarı da bu örnekler

⁷¹⁵ Bazı tapınaklardaki entablatür yükseklikleri için bkz. Dilettanti 1881, pl. XXVII; Bohn – Schuhhardt 1889, abb. 57; Bammer 1972, abb. 6; Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Hellström – Thieme 1982, pl. 42.

⁷¹⁶ Vitruvius IV, VI, 3; Büsing-Kolbe 1978, 83.

⁷¹⁷ Roos 2006, 27.

arasına eklenmelidir. Nereidler Anıtı'nda da kapı çerçevesi, eşiğin alt bölümüyle birlikte üç fasciaya ayrılmıştır ve bu fasciaların geçişlerinde astragal bulunur⁷¹⁸ (Astragal, inci-makara bezemesinden oluşmaktadır⁷¹⁹). Buradaki gibi fascia geçişlerinde astragal bulunan bir uygulamaya Karia bölgesinde yer alan hiçbir kaya mezarında rastlanılmadığı belirtilmelidir.

Dört mezarda (kat. no. 6, 11, 28, 38) kapı çerçevesi fascialara ayrılmamıştır. Özellikle kat. no. 6 ve 11'de bu durumun, mezarların bitirilmemiş olmasından kaynaklandığı⁷²⁰ anlaşılır. Kat. no. 28'in tam anlamıyla bitirilmiş bir mezar olmaması ve Idyma'daki diğer (kapı çerçevesine sahip olan) örneklerde fascialara ayırma işleminin gerçekleştirilmiş olması dikkate alındığında buradaki durumun da mezarın bitirilmemiş olmasıyla ilişkilendirilmesi uygun görünmektedir. Kat. no. 38'in lentosunda yazıt bulunuyor olması, bu mezarda kapı çerçevesinin fascialara ayrılmayışının bilinçli olarak tercih edildiğini düşündürür.

Kat. no. 7 ve mimari düzene sahip olmamakla birlikte Ion düzenine ait unsurlar barındıran kat. no. 49'un bu bölümlerindeki fascia sayısı ikidir⁷²¹. Kat. no. 7'de fascialara ayırma işlemi bitirilmediğinden yalnızca lento bölümü iki fasciaya ayrılmıştır. Alttaki fascia üsttekine göre oldukça yüksek olduğu için Roos'a göre buradaki kapı çerçevesi, bitirildiğinde üç fasciaya bölünmüş olacaktır⁷²².

Dokuz mezar (kat. no. 1, 8, 12, 14, 18, 24-26, 35)⁷²³ ve mimari düzene sahip olmamakla birlikte Ion düzenine ait unsurlar barındıran kat. no. 48'de kapı çerçevesi dört fasciaya ayrılmıştır. Bu özellik, Kaunos ve Thera'da yer alan kataloğa eklenmemiş birer mezarda daha görülmektedir⁷²⁴. Yalnızca karışık düzendeki kat. no. 45'in bu bölümünde beş fascia bulunur. Bu mezarda eşiğin alt bölümünde bulunan fasciaların sayısı ise dördür. Sözü edilen mezarla birlikte eşiğin alt bölümünde de

⁷¹⁸ Büsing-Kolbe 1978, 112-113.

⁷¹⁹ Coupel – Demargne 1969, pl. 51; Demargne 1990, abb. 27.

⁷²⁰ Roos'un çizimine (Roos 1972, pl. 41, 1) bakıldığında kat. no. 11'de sövelerin yapımına başlanmamış olduğu da söylenebilir.

⁷²¹ Karadiken'de, kat. no. 49 ile yakın konumda bulunan ve biri bu mezar gibi Lykialı özellikler gösteren kataloğa eklenmemiş iki kaya mezarında da benzer özellik görülmektedir (Roos 2006, 13-14). Benzer düzenlemenin görüldüğü Ağlaköy'deki başka bir kaya mezarı için ayrıca bkz. Roos 2006, 61, pl. 65, 3; Henry 2009, 77, dn. 10.

⁷²² Roos 1972, 29.

⁷²³ Kat. no. 25 ve 26'daki fascia sayıları en az dördür (Roos 2006, 58).

⁷²⁴ Roos 1972, 47, pl. 15, 5; pl. 58, 3; Roos 2006, 38, pl. 48, 1.

fasciaların işlenmiş olduğu mezarların sayısı, katalogdaki tüm mezarlara bakıldığında on üçtür (kat. no. 1, 4, 5, 8, 12, 14, 15, 17, 35, 39, 40, 48). Bunlara yukarıda gösterilen kataloğa eklenmemiş Kaunos ve Thera'daki mezarlar da katıldığında bu sayının on beşe çıktığı belirtilebilir. Çerçevenin bu şekilde dört tarafta da işlendiği örnekler Arkaik kapı tipi içerisinde değerlendirilmekle birlikte Schädler, MÖ 4. yy.da da Lykia ve Karia mezar mimarisinde bu tarz örneklerin olduğunu, bazı kaya mezarı örneklerini de göstererek belirtmiştir⁷²⁵. Bazı mezarlarda ise eşğin alt bölümünde kapı çerçevesi eksik devam etmektedir. Roos'a göre kat. no. 3'teki kapı çerçevesi eşğin alt bölümünde de üç fasciaya ayrılmış⁷²⁶ olmakla birlikte tarafımızca -her ne kadar yakından gözleme olanağı bulunamamışsa da- bu bölümde en dışta olan dışındaki fasciaların devam ettirilmediğinin (Lev. 24, 1) gözlemlendiği belirtilebilir. Kat. no. 23 ve 32'de de benzer biçimde lento ve sövelerdeki fascialar, dış fascia dışında eşğin alt bölümünde devam etmemektedir. Bazı mezarlarda ise eşğin alt bölümünde çerçeve devam etse de bu noktalarda hiç fascia bulunmaz. Bu özelliğin görüldüğü mezarlardan kat. no. 6, 28 ve 38'de tüm kapı çerçevesi fascialara ayrılmamışken kat. no. 7'de çerçevenin küçük bir bölümünde fascialar izlenebilmektedir. Kat. no. 18, 24 ve 29'da kapılar yer seviyesinin yukarısında yer almakla birlikte sözü edilen bölümlerde çerçevenin devam edip etmediği tahribat yüzünden sağlıklı gözlemlenememektedir.

Kat. no. 4, 5 ve 14'te dış fascialar alt bölümlerde dışa doğru çıkıntı yapan kulaklara sahiptir. Bugün pek sağlıklı gözlemlenemese de aynı uygulama Roos'un çizimine⁷²⁷ göre kat. no. 32'de de bulunur. Kat. no. 3'ün sol alt ve üst bölümünde kulaklar varsa da sağ yanda bunların olmaması, uygulamanın mezar için planlanmış olmadığını göstermektedir. Katalogda bulunmayan Kaunos ve Thera'daki birer örnekte ise hem alt hem de üst bölümlerde kulaklar işlenmiştir⁷²⁸.

Kat. no. 13'te bu bölümler toprak, kat. no. 27'de ise yoğun kireç tabakası altında kaldığından denetlenememekteyken kat. no. 34 için de tahribat yüzünden bu açıdan bir şey söylenememektedir. On bir Ion düzenindeki mezarda (kat. no. 2, 9, 16, 19, 21, 22, 30, 31, 33, 36, 37) ise kapı çerçevesi yapılmamıştır. Bu mezarların birçoğunda sözü

---

⁷²⁵ Schädler 1992, 286, dn. 154.

⁷²⁶ Roos 1972, 21.

⁷²⁷ Roos 2006, pl. 56, 1.

⁷²⁸ Roos 1972, 47, pl. 15, 5; Roos 2006, 38, pl. 48, 1.

edilen durum mezarların bitirilmemiş olmasından kaynaklanıyor olsa da Idyma'daki kat. no. 30 ve 35'teki neredeyse antalara kadar uzanan kapı genişliklerinden dolayı bu mezarlardaki uygulamaların bilinçli olarak bu şekilde yapıldığı belirtilebilir. Kat. no. 37'de böyle bir durum olmamakla birlikte bu mezarın oldukça küçük olan kapısının da bilinçli olarak çerçeveye çevrelenmediği anlaşılmaktadır. Kat. no. 33'te alt bölümler daha geniş yapıldığından bu mezarda kat. no. 4, 5 ve 14'tekine benzer biçimde kulak düzenlemesinin olduğu söylenebilir.

I.3.2. Hyperthyronlar

Yukarıda kapı çerçevelerinin yapılmamış olduğu belirtilen on bir mezardan kat. no. 21 dışındakilerin hyperthyronları için de benzer yapılmama durumu geçerlidir. Bu mezarlar dışında kat. no. 24, 38, 48 ve 49 da hyperthyrona sahip değildir ve bu durum mezarların bitirilmemiş olmasıyla ilgili değildir. Bunlardan kat. no. 48 ve 49'un mimari düzene sahip mezarlar arasında olmamasının, bu mezarlarda hyperthyron bölümünün bulunmamasını anlaşılır kıldığı belirtilebilir. Kat. no. 13'ün kapı bölümü toprak altında olduğundan sözü edilen mezarın hyperthyronu gözlemlenememişken kat. no. 14 ve 34'te bu bölüm, tahribattan dolayı izlenememektedir. Kat. no. 6 ve 11'de hyperthyronların yerleri hazırlanmış olsa da bunlar kaba bırakılmıştır.

Hyperthyron profilleri izlenebilen mezarlarda⁷²⁹ bunların alt bölümlerindeki profillerin genellikle ovolo ya da cavettodan oluştuğu görülmekle birlikte sözü edilen bölümlerdeki profillerin mezardan mezara değişiklik gösterdiği söylenebiliyorken en üstte yer alan profiller, tamamen bitirildiği söylenemeyecek olan kat. no. 21'dekiler dışında mezarların -karışık düzendeki kat. no. 45 ve büyük olasılıkla, Dor düzenindeki kat. no. 40 da dâhil- tümünde (kat. no. 1, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 15, 17, 18, 20, 23, 25-29, 32, 35)⁷³⁰ cavetto ve tamamlayıcı fasciadır. Bu şekilde cavetto ile taçlanan "lento"⁷³¹

⁷²⁹ Kataloğa eklenmemiş Kaunos (Roos 1972, 24, pl. 33, 1; pl. 61, 5), Karadiken (Roos 2006, 14, pl. 37, 4) ve Algılı'da (Roos 2006, 27; Henry 2009, 77, dn. 28) yer alan birer kaya mezarında da hyperthyron düzenlemesi bulunmaktadır.

⁷³⁰ Kat. no. 8 ve 17'nin bu bölümündeki profillerin çok net tanımlanamadığı belirtilebilir. Dor etkili Ion düzeninde bir mezar olan kat. no. 3 ise bu bölümünde Dor düzeni özellikleri gösterdiğinden Dor düzenindeki örneklerle birlikte incelenmiştir.

⁷³¹ Lento (*lintel*) sözcüğü Roos tarafından hem kapı çerçevesinin üst bölümünü oluşturan lento hem de hyperthyron için kullanılmıştır (Roos 1972, 80-81). Roos'un verdiği dipnottan (Roos 1972, dn. IV, 98) anlaşılana göre Shoe da (Shoe 1936, 48) *lintel* ifadesiyle hyperthyronu kastetmektedir. Kapı çerçevesini oluşturan öğelerden lento ile sözü edilen bölümü ayırmak için bu bölümden hyperthyron olarak söz etmek uygun görünmektedir.

uygulamaları MÖ 2. yy.da yaygındır⁷³². Belirtildiği gibi aşağıdaki profillerde farklılık olabileceği gibi astragal gibi unsurlar düşünülmediğinde mezarlardaki yaygın hyperthyron tipinin; Karadonlar'da yer alan karışık düzendeki kat. no. 45 ile birlikte Kaunos'taki örneklerin çoğu⁷³³ (kat. no. 4, 5, 7, 10, 12, 15), Idyma'da ise hyperthyrona sahip üç mezarın tamamında⁷³⁴ (kat. no. 28, 29, 32) görülen iki ya da üç ovolo profili üzerinde cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşanlar olduğu söylenebilir. Thera'daki kat. no. 35'in hyperthyronundaki ovolo sayısı ise birdir ve buradaki profil Pergamon ovolosudur. Kaya mezarlarının aksine diğer yapıların hyperthyronlarında ovolo kullanımı geç dönemlere kadar çok yaygın olmamakla⁷³⁵ birlikte kat. no. 35'teki gibi tek bir ovoloya sahip örnekler daha çok rastlanıldığı⁷³⁶ belirtilebilir. Hyperthyronlar dışında ovolo (Ion kymationu işlenmiş) ve cavetto uygulamasının görüldüğü bölgeden önemli bir örnek olarak Maussolleion⁷³⁷ gösterilebilir.

Hyperthyron üst bölümlerinin cavetto ve tamamlayıcı fascia ile sonlanması, birçok mezardaki anta başlıklarının da aynı profillerle (cavetto ve abakus) sonlandığını akıllara getirecektir. Bu bakımdan kat. no. 1, 7, 8 (?) ve 27'nin anta başlık profilleriyle hyperthyron profilleri arasında, her mezar için kendi içerisinde (bazen mezarlar arasında da) olmak üzere benzerlik olduğuna dikkat çekilebilir. Idyma'daki hem anta başlıkları hem de hyperthyron bölümleri yapılmış olan mezarların (kat. no. 28, 29, 32) sözü edilen bölümlerininse tamamen aynı profillere sahip olduğu görülür. Thera'daki kat. no. 35'in de bu bölümleri Idyma'dakiler'den bir eksik profille olmak üzere kendi içerisinde aynı profillerden oluşmaktadır.

Elmalı'daki kat. no. 25 ve 26'nın hyperthyronundaki şerit üzerinde yer alan kyma reversa, ovolo, cavetto ve tamamlayıcı fascia profillerinin birbirini izlediği anlaşılmaktadır. Hyperthyronunda kyma rekta profili bulunan tek mezarsa Dor düzenindeki kat. no. 39'dur. Roos bu profilin kapı "lentolarında" oldukça seyrek görüldüğünü belirtmektedir. Öyle ki araştırmacı, Erder'i referans göstererek sözü

---

⁷³² Shoe 1936, 177.

⁷³³ Kataloğa eklenmemiş, kat. no. 4'ün altında yer alan bir kaya mezarının hyperthyronunda da Roos'un çizimine (Roos 1972, pl. 61, 5) göre bir astragal üzerinde üç ovolo ve bir cavetto işlenmiş gibidir.

⁷³⁴ Kat. no. 29 ve 32'deki ovoloların Pergamon ovolosu biçiminde işlenmiş olduğu belirtilmelidir.

⁷³⁵ Roos 1972, 81.

⁷³⁶ Roos 1972, dn. IV, 98: MÖ 2. yy.a tarihlenen, özellikle dik profilli Pergamon ovolosunun kullanıldığı kat. no. 35'teki uygulamaya benzer olarak gösterilebilecek örnekler için bkz. Shoe 1936, 178, pl. XXII, 11, 13-16; Shoe 1952, 79, 120, pl. XX, 5.

⁷³⁷ Jeppesen 2002, fig. 19.1; fig. 21.1

edilen bölümdeki kyma rekta örneklerine kat. no. 39 dışında yalnızca Delos'taki MÖ 2. yy. ya da daha geç tarihlere ait olan yapılarda rastlanıldığına dikkat çeker. Buradaki gibi kyma rektanin hemen altında bulunan ovolo profiline tek paralel örnek⁷³⁸ olaraksa yine Delos'tan MÖ 2. yy.a tarihlendirilen Diadoumenos Evi'nden bir sima⁷³⁹ gösterilebilir.

Kaunos'taki mezarlardan bazılarının hyperthyronundaki ovolo profillerinde Ion kymationu işlenmiştir. Bu mezarlardan biri olan Dor düzenindeki kat. no. 39'da bezeme boya ile yansıtılmışken diğer üç örnekteki (kat. no. 4, 5, 10) bezemeler taşla işlenmiştir. Kat. no. 39'da tek bir Ion kymationu, kat. no. 4 ve 10'da üst üste ikişer, kat. no. 5'te ise üst üste üç⁷⁴⁰ Ion kymationu bulunur. Kat. no. 4 ve 5'teki Ion kymationlarında her bir yumurta ve mızrak ucu birbiri üzerine denk gelirken kat. no. 10'da bu simetri yanlarda tutturulmuş, orta bölümlerde bozulmuştur (Lev. 17, 5; 17, 8; 18, 1). Aslında kat. no. 4 ve 5'te görülen simetri de üst üste sıralanmış Ion kymationları için pek doğru ya da tercih edilen bir uygulama değildir. Aralarında bir geçiş profili olan ya da Kaunos'ta görüldüğü gibi birbirlerinin hemen üst ve altında yer alan diğer yapılardaki Ion kymationu örneklerine bakıldığında genellikle alttaki kymationda yer alan mızrak uçlarının yukarıdaki yumurtaların dip (orta) bölümüne⁷⁴¹, üstteki mızrak uçlarının da alttaki yumurtaların orta noktasına denk geldiği görülmektedir⁷⁴². Bununla birlikte kymationlar arasında kat. no. 4 ve 5'teki gibi simetrinin görüldüğü örnekler de yok değildir. Ancak bu tür eksen simetrisine sahip örnekler, genellikle mezarlardaki gibi üst üste Ion kymationlarından değil de Lesbos kymationu, anthemion ve Ion kymationundan oluşmaktadır⁷⁴³. Üst üste iki Ion

⁷³⁸ Roos 1972, 82.

⁷³⁹ Shoe 1936, 95, XLVI, 1.

⁷⁴⁰ Yanlarında konsollarla birlikte üç profilli hyperthyron, Kykladik mimarinin Arkaik Dönem'den beri bir karakteristiği olarak gösterilmektedir (Gruben 2001, 374; Schmaltz 2009, 200).

⁷⁴¹ Roos 1972, 81-82.

⁷⁴² MÖ 520'ye tarihlendirilen Paros B Tapınağı hyperthyronu (Baran 2010, 69-70, lev. 59, 5), Ksanthos'tan MÖ 5. yy. ortasından sonraya tarihlendirilen bir köşe bloğu (Shoe 1936, 20, X5, pl. C, 5) ve MÖ geç 5. yy.a tarihlendirilen anta başlığı (Shoe 1936, 20, X8, pl. C, 7), Samos'tan (her ne kadar bu örnekte simetri tam tutturulmuş olmasa da) bir altar modeli (Buschor 1957, abb. 3), Nereidler Anıtı'ndan da anta başlıkları (Krischen 1923, taf. VIII) ve podyumun altındaki frizin üzerinde yer alan Ion kymationlarında (Akurgal 1961, abb. 95; Bammer 1972, taf. 10, a; Demargne 1990, abb. 27) bu uygulama görülmektedir. Erekhtheion'dan (Durm 1910, abb. 305-306) ve MÖ 4. yy.a ait olmak üzere Kos'tan (Shoe 1950, 354; pl. 108, 3) anta başlıkları da bu örneklere eklenebilir.

⁷⁴³ Labraunda Zeus (Hellström – Thieme 1982, pl. 49; Rumscheid 1994, 325), Priene Athena (Wiegand – Schrader 1904, abb. 65), Magnesia Artemis ve Lagina Hekate (Rumscheid 1994, taf. 72, 6; taf. 93, 5) tapınakları ile birlikte Kos'taki Kharmyleion (Schazmann 1934, abb. 7, Nr. 2, 6; Rumscheid 1994, taf. 171) bu uygulamanın görüldüğü yapılara örnek olarak gösterilebilir.

kymationunun aynı aksta işlendiği örnekler olarak MÖ 475-425 yıllarına tarihlendirilen⁷⁴⁴ Lokroi Epizephri Tapınağı'nın anta başlıkları⁷⁴⁵ ve Mylasa'dan MÖ 5. yy. sonu 4. yy. başına tarihlendirilen bir anta başlığı⁷⁴⁶ gösterilebilir. Az bir bölümü korunmuş Mylasa'daki başlığın belli bölümlerinde simetri tutturulmuşken orta bölümlerinin eksen aralıklarında küçük de olsa farklılıklar olduğu görülmektedir. Başlığın bu görüntüsü (Lev. 18, 2-3), -her ne kadar tamamı bilinemese de- kat. no. 10'daki gibi kymationların orta bölümlerinde simetrisinin giderek bozulduğunu düşündürür⁷⁴⁷. Samos'taki Büyük Altar'da da benzer bir durumun olduğu anlaşılmaktadır⁷⁴⁸. Geç Klasik Dönem'de Labraunda Zeus Tapınağı'nın anta başlıklarıyla başladığı düşünülen eksen simetrisinin⁷⁴⁹, bu yapılardaki gibi tutturulamamış olması Arkaik bir özellik olarak kabul edilmektedir⁷⁵⁰. Hyperthyronlara gelindiğinde sağlıklı görünmeyen mevcut rekonstrüksiyon⁷⁵¹ ışığında benzer bir uygulamanın MÖ 530-525 yıllarına tarihlendirilen⁷⁵² Delphoi'daki Siphnosluların Hazine Binası'nda da olduğu belirtilebilir.

Kat. no. 4 ve 10'daki gibi üst üste iki Ion kymationunun olduğu örnekler genellikle MÖ 4. yy. öncesinde görülürken⁷⁵³ kat. no. 5'teki gibi üst üste üç Ion kymationuna paralel örnekler oldukça azdır. Bu tarz örnekler Samos'tan MÖ 5. yy. ortalarına⁷⁵⁴, Ksanthos'tan MÖ geç 5. yy.a tarihlendirilen⁷⁵⁵ anta başlıkları ve yine Ksanthos'tan Nereidler Anıtı'nın hyperthyronunda rastlanır. Anıtın doğu kapısındaki hyperthyronda bulunan kymationlar diğer örneklerde genellikle görülen simetriyle işlenmişse⁷⁵⁶ de batı kapısındaki kymationların kaya mezarlarında görülen simetriyle işlenmiş olması⁷⁵⁷ (Lev. 17, 9), Nereidler Anıtı'nın bu açıdan sözü edilen mezarlara prototip

⁷⁴⁴ Barletta 2000, 214.

⁷⁴⁵ Durm 1910, abb. 286.

⁷⁴⁶ Baran 2010, 67-70.

⁷⁴⁷ Baran 2010, 68, lev. 60, 1; lev. 61, 1.

⁷⁴⁸ Rumscheid 1994, taf. 174, 4.

⁷⁴⁹ Rumscheid 1994, 325.

⁷⁵⁰ Baran, MÖ 5. yy. içerisinde değerlendirilmeleri dolayısıyla Labraunda Zeus Tapınağı'ndan önceye tarihlendirilen eksen simetrisine sahip iki istisnai örnek olduğunu da göstermiştir (Baran 2010, 70, dn. 435). Bu simetrisinin tutturulamamış olduğu kat. no. 10'un, kat. no. 4 ve 5'e göre daha geç bir mezar olduğunun düşünüldüğü de bu noktada belirtilmelidir.

⁷⁵¹ Ginouvès 1992, pl. 33, 2.

⁷⁵² Borchhardt 1970, 70.

⁷⁵³ Baran 2010, 69.

⁷⁵⁴ Tölle-Kastenbein 1974, 75-76, abb.118/119, Z 66.

⁷⁵⁵ Shoe 1936, 20, X8, pl. C, 7.

⁷⁵⁶ Demargne 1966, fig. 3.

⁷⁵⁷ Coupel – Demargne 1969, pl. 53; Demargne 1990, abb. 27.

oluşturduğuna⁷⁵⁸ işaret etmektedir. Bununla birlikte diğer bazı mezarlarda da kat. no. 39'daki gibi bu bölümlerde boyayla yapılmış kymationların olduğu düşünülebilir⁷⁵⁹ ki kat. no. 4 ve 5'e ait hyperthyroların cavetto bölümünde boya ile yapılmış bezemeler bulunmaktadır.

I.3.3. Konsollar

Ion düzenindeki kapıların bir özelliği de bunların yan bölümlerinde hyperthyronu destekleyen birer konsol bulunmasıdır⁷⁶⁰. Yukarıda belirtilen kapı çerçevesine ve/veya hyperthyrona sahip olmayan toplamda on beş (kat. no. 2, 9, 16, 19, 21, 22, 24, 30, 31, 33, 36-38, 48, 49) mezarda konsollar da bulunmamaktadır. Kapı bölümü toprak altında olan kat. no. 13 ile hasarlı durumdaki kat. no. 14 ve 34 bu açıdan incelenememişken kat. no. 3 bu bölümünde Dor düzeni özellikleri gösterdiğinden burada değerlendirmeye alınmamıştır. Bunların dışında, hyperthyrona sahip Ion düzeninde mezarlar olmalarına karşın kat. no. 28 ve 35'te de konsol bölümleri bulunmamaktadır.

Konsolları işlenmiş on dokuz Ion düzenindeki mezardan⁷⁶¹ kat. no. 6 ve 11'in hyperthyronları gibi konsolları da bitirilmemiştir. On yedi mezarın dokuzunda (kat. no. 1, 4, 5, 7, 15, 18, 23, 25, 27) konsollar, hyperthyronun en üstündeki cavetto ve tamamlayıcı fascia profillerinin altında yer alırken kat. no. 20'de hyperthyronun en üstündeki tamamlayıcı fascianın altındadır. Kat. no. 12 ve 17'de konsolların üst bölümleri olasılıkla hyperthyronların üst bölümleriyle aynı hizadadır. Kat. no. 29 ve 32'de de bu bölümlerin aşağı yukarı aynı hizada olduğu söylenebilir. Kat. no. 26 bu açıdan gözlemlenememişken kat. no. 8 ve 10 içinse hasar yüzünden sağlıklı bir şey söylenememektedir. Görüldüğü üzere en yaygın uygulama olarak konsollar, hyperthyronun tepesindeki profil olan tamamlayıcı fascia ile sonlandırılmış cavettonun altında yer alır. Telmessos, Oktapolis gibi Lykia bölgesi yerleşimlerindeki kaya mezarlarında da görülen bu uygulama, antik mimaride yaygın olarak

---

⁷⁵⁸ Roos 1972, 82, dn. IV, 102.

⁷⁵⁹ Bean ve Cook da Idyma'daki kat. no. 29'un bu bölümünde boyalı bezemeler olduğundan kuşku duymamaktadır (Bean – Cook 1957, 71, dn. 50). Kaunos'taki kaya mezarlarıyla etkileşim içerisinde olduğu düşünülen Kaunos yakınlarındaki Mezargedigi Anıt Mezarı'nda bu bölümün Ion ve Lesbos kymationlarıyla bezeli olduğu da (Işık *et al.* 1997, 225; Ögün *et al.* 2001, 174, res. 125) bu noktada belirtilebilir.

⁷⁶⁰ Vitruvius IV, VI, 4; Büsing-Kolbe 1978, 83.

⁷⁶¹ Katalogda yer almayan Algılı'daki kaya mezarında da konsollar işlenmiştir (Roos 2006, 27, pl. 42, 5; Henry 2009, 77, dn. 28).

kullanılmaktadır⁷⁶². Hasardan dolayı çoğu konsolun biçim ve süslemeleri üzerine bir şey söylenemeyecek de olsa en azından Elmalı'daki mezarlarda (kat. no. 25-27) görülen cavetto formlu ve bordür süslemeli konsolların birbirini; Idyma'daki (kat. no. 29 ve 32) "S" biçimli, spiral ve bordür süslemeli konsolların da birbirini izlediği açıktır. Kaunos'taki birçok örnek hasarlı olmakla birlikte kat. no. 4 ve 15'te görülen "S" biçimli konsollar, Kaunos'ta da Idyma'dakine benzer bir uygulama olabileceğini düşündürmektedir⁷⁶³.

Vitruvius, konsol genişliklerinin alt bölümde üste göre $\frac{1}{4}$ oranında daha dar olması gerektiğini belirtmiştir⁷⁶⁴. Konsolların alt ve üst genişliklerinin bilindiği on mezara bakıldığında bu kuralın Kaunos'taki üç mezarda (kat. no. 4, 8, 10) hemen hemen uygulandığı söylenebilir. Vitruvius konsolların, en dipteki yaprak bölümleri dışında lento hizasına kadar sarkması gerektiğini de belirtmiştir⁷⁶⁵. Hiçbir mezarda bu belirtilen yaprak bölümüne rastlanmamakla birlikte konsolların tam olarak lento hizasında bittiği bir örnek de bulunmamaktadır. Ancak kat. no. 12 ve 25'teki konsolların lentonun çok az aşağısına⁷⁶⁶ sarktığı, kat. no. 5'tekilerin ise lento dip bölümünün çok az üzerinde olduğu görülür⁷⁶⁷. Gözlemlenebilen diğer mezarların sekizinde (kat. no. 1, 4, 6, 7, 10, 11, 23, 27) konsollar lentonun aşağısına sarmakta, yedisinde (kat. no. 8, 15, 17, 18, 20, 29, 32) lento dip bölümünün üzerinde yer almaktadır. Algılı'daki kaya mezarı⁷⁶⁸ da bu son gruba eklenmelidir. Bu noktada Idyma'daki kat. no. 29 ve 32 arasında ortaklık bulunması şaşırtıcı değilken Kaunos'ta da birbirine yakın konumdaki mezarlarda genellikle ortaklık olduğundan söz edilebilir. Öte yandan Nereidler Anıtı'nın⁷⁶⁹ bu açıdan Kaunos'taki büyük mezarlarla değil de konsollarının, lento dip bölümlerinin üzerinde yer aldığı nispeten küçük mezarlarla ortaklık taşıması ilginçtir.

---

⁷⁶² Roos 1972, 83, dn. IV, 108.

⁷⁶³ Bu konuda bkz. Roos 1972, 83.

⁷⁶⁴ Vitruvius IV, VI, 4.

⁷⁶⁵ Vitruvius IV, VI, 4.

⁷⁶⁶ Roos'un çizimine (Roos 1972, pl. 42, 1) göre kat. no. 12'deki konsollar, lentonun açık biçimde aşağısına sarmaktadır.

⁷⁶⁷ Bu mezarda hasardan dolayı sözü edilen bölümleri izlemek zor olsa da gözlemlenebilen izler doğrultusunda yorum yapılmıştır. Roos'un çizimine bakıldığında konsollar, lentonun çok az aşağısına sarmaktadır (Roos 1972, pl. 29, 1). Bununla birlikte burada belki konsollarla lento alt bölümlerinin aynı hizada olduğu da düşünülebilir.

⁷⁶⁸ Roos 2006, pl. 42, 5.

⁷⁶⁹ Demargne 1966, fig. 3.

BÖLÜM II: KARIA BÖLGESİ KAYA MEZARLARINDA DOR DÜZENİ UYGULAMALARI

II.1. Taşıyıcı Elemanlar

II.1.1. Sütunlar

Karia bölgesinde yer alan Dor düzenindeki altı mezardan, ikisi (kat. no. 41 ve 42) yarım sütunlara sahip olmak üzere dördü (kat. no. 39-40) sütunludur. Karışık düzendeki kat. no. 45 de Dor sütunlarına sahip olan örnekler arasına eklenmelidir.

Karia bölgesi kaya mezarlarında Dor düzeniyle birlikte kullanıldığı görülen yarım sütunların ilk olarak MÖ 6. yy. Dor mimarisinde görüldüğü belirtilmiştir⁷⁷⁰. Sözü edilen uygulamanın MÖ 4. yy. ve Hellenistik Dönem Makedonya mezar anıtlarında Dor ve Ion düzeniyle birlikte sıklıkla kullanıldığı görülür⁷⁷¹. Bu noktada kimi araştırmacılarca Anadolu kaya mezarlarında seyrek olarak görülen Dor düzeni kullanımının, Seleukoslar aracılığıyla Makedonya Hellenistik mezar anıtlarının etkisini gösteriyor olabileceği üzerinde durulduğu⁷⁷² da belirtilebilir. MÖ 4. yy. içerisine, hatta MÖ 4. yy. başlarına tarihlendiği düşünülen kat. no. 41 için kronolojik durumdan dolayı bir Makedon etkisinden söz etmek zor gibi görünmektedir. Kat. no. 42'ninse mimari stil açısından Makedon örnekleriyle arasında açık bir bağ kurulamaz. Yalnızca Lefkadia'dan MÖ 4. yy.ın son çeyreğine tarihlendirilen bir mezarın alt katındaki dört yarım Dor sütunundan içteki ikisinin, kapı açıklığının hemen yanlarında yer alıyor olması⁷⁷³, bu mezarın kat. no. 42 ile -yarım Dor sütunları dışında- bir başka benzer özelliği olarak gösterilebilir. Ancak bu da bu iki mezar arasında genel bir paralellik kurmak için yeterli değildir. Anadolu'dansa Knidos'taki Aslanlı Mezar⁷⁷⁴,

---

⁷⁷⁰ Coulton 1976, 125.

⁷⁷¹ Büsing 1970, 23; Kurtz – Boardman 1971, 274; Miller 1973, 213, dn. 120; Fedak 1990, 104-109. İskenderiye'den Hellenistik Dönem mezarlarında da benzer düzenleme görülmektedir (Büsing 1970, 24; Fedak 1990, 130-132).

⁷⁷² Er – Söğüt 2005, 104.

⁷⁷³ Rhomiopoulou 1997, 24-25, 29.

⁷⁷⁴ Bu mezarın (farklı öneriler olmakla birlikte) genellikle Geç Klasik – Erken Hellenistik Dönem'e ait olduğu düşünülmektedir. Çeşitli tarihlendirme önerileri için bkz. Newton 1865, 226; Kurtz – Boardman 1971, 286; Fedak 1990, 78; Bruns-Özgan 2002, 105; Berns 2003, 230; Gider-Büyüközer 2013, 623-624.

Alinda'daki Dorik Mezar⁷⁷⁵, MÖ 2. yy.ın 2. yarısına tarihlenen Bargylia Skylla Anıtı⁷⁷⁶ ve MÖ 2. ya da 1. yy. içerisinde değerlendirilen Didyma yakınlarındaki *Ta Marmara* Mezar Anıtı da (en sonuncusu yalnızca ön cephedeki ortada yer alan iki sütunu olmak üzere)⁷⁷⁷ yarım Dor sütunlarına sahip örnekler olarak gösterilebilir. Rhodos'tan Hellenistik Dönem kaya mezarlarında da bu düzenlemenin görüldüğü⁷⁷⁸ belirtilmelidir. Yarım sütunların Karia bölgesinde görülen ilk örnekleri olarak Knidos'taki Aslanlı Mezar ile birlikte MÖ 4. yy.ın 2. yarısına tarihlendirilen Knidos Dor Tapınağı gösterilmektedir⁷⁷⁹. Bu durumda kat. no. 41'in MÖ 4. yy. başlarına tarihlendiği görüşü kabul edilirse sözü edilen mezarın bölgedeki yarım sütun düzenlemesine sahip ilk Dor düzenindeki yapı olduğu söylenebilir.

II.1.1.1. Sütun gövdeleri

Karia bölgesinde yer alan kaya mezarlarındaki gözlemlenebilen hiçbir Dor sütununda yiv açılmamışken bölge dışından yivli sütunları olan Dor düzeninde⁷⁸⁰ kaya mezarı olarak Anadolu'da yalnızca Kappadokia'dan bir örnek⁷⁸¹ saptanabilmiştir. Kaya mezarlarında kullanılanlar dışında yivsiz Dor sütunları, Karia bölgesinde yalnızca Erken İmparatorluk Dönemi'nde görülmektedir⁷⁸².

Henry tarafından kat. no. 41'e ait sütunların yivsiz olmasının nedeni olarak mezar malzemesinin kolay dağılabilen kireç taşı olması gösterilmiştir⁷⁸³. Ancak görüldüğü üzere sütunların yivsiz olması, kaya mezarları için karakteristik denilebilecek bir uygulamadır. Bununla birlikte kat. no. 41, kimi araştırmacılarca önerildiği gibi Hekatomnidler Dönemi'nin erken evrelerine tarihleniyorsa mimari düzene sahip kaya mezarlarının bölgedeki ilk örneği olacaktır. Bu düşünce izlendiğinde mezarın örnek

⁷⁷⁵ Fedak bu mezarı MÖ 4. yy. içerisinde değerlendirirken mezarın Knidos'taki Aslanlı Mezar'dan önce yapılmış olabileceğini de belirtir (Fedak 1990, 78). Christof Berns ise mezarın Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilebileceğini düşünmektedir (Berns 2003, 172-173).

⁷⁷⁶ Berns 2003, 185.

⁷⁷⁷ Berns 2003, 260.

⁷⁷⁸ Lauter 1988, 156; Fedak 1990, 83-85.

⁷⁷⁹ Gider-Büyüközer 2013, 18; Knidos Dor Tapınağı'nın Hellenistik Dönem'e ait olduğu yönünde görüşler de vardır (Bankel 2009, 324).

⁷⁸⁰ Fedak 1990, 100.

⁷⁸¹ Thierry 1977, 108.

⁷⁸² Gider-Büyüközer 2013, 41.

⁷⁸³ Henry 2010c, 106, dn. 15.

alabileceği bir uygulama bulunmadığından bu önerinin sözü edilen mezar için geçerli olabileceği olasılık dâhilinde bulundurulmalıdır.

Sütun alt ve üst çap ölçüsü alınabilmiş Dor sütunlarına sahip üç (kat. no. 39, 42, 45) kaya mezarında, sütunların yukarı doğru 2 ila 17 cm arasında incelme görülmekteyken yüzde olarak bakıldığında sütunlardaki incelme oranının %4,167 ila %29,825 arasında değiştiği belirtilebilir. Mezarların sütunlarında görülen daralma, Vitruvius'un bu konuda sütun yüksekliklerine dayanarak belirttiği ilkelere⁷⁸⁴ göre olması gereken değerlerden düşüktür.

II.1.1.2. Sütun boynu

Mezarların hiçbirinde sütun gövdesinden ayrı işlenmiş bir sütun boynu bulunmamaktadır. Sütun boynu olarak tanımlanabilecek bölüme sahip olan tek mezarsa kat. no. 45'tir ki sütun gövdesinin üst bölümünde bulunan yarım daire olarak tanımlanabilecek dışbükey profille başlık arasındaki bölümü (Lev. 40, 6) bu şekilde değerlendirmek doğru olacaktır. Roos ise başlığa dâhil etmiş olduğu dışbükey profili torus olarak değerlendirmiş; bu profilin üzerinde, ekhinusun altında yer alan bölümü ise başlıkları ters çevrilmiş bir Attik-Ion tipi kaideye (*Attic base*) benzeterek scotia olarak tanımlamıştır⁷⁸⁵. Roos'un dışbükey profil için yapmış olduğu torus tanımının, profilin boyutları bakımından⁷⁸⁶ doğru olduğu söylenebilir. Ancak kullanıldığı yer dikkate alındığında Toskania düzeni ya da Roma Dönemi Dor düzenindeki başlıkların altında bulunan astragal⁷⁸⁷ bölümleriyle paralellik gösterdiğinden sözü edilen profilin astragal olarak tanımlanması daha doğru gibi görünmektedir.

Mezardaki sütun boynu yüksekliği abakus yüksekliğiyle eş olup ekhinus yüksekliğinden daha fazladır. Anadolu'daki Dor sütunlarına bakıldığında sütun boyunlarının sözü edilen elemanlara göre daha yüksek işlendiği ya da bunlarla eş yükseklikte olduğu örneklerle Roma Dönemi'nde karşılaşıldığından bu özellik bir Roma Dönemi özelliği olarak gösterilmiştir⁷⁸⁸. Mezardaki sütun boynu yüksekliğinin,

---

⁷⁸⁴ Vitruvius III, III, 12.

⁷⁸⁵ Roos 1985, 41.

⁷⁸⁶ Büyük boyutlu yarım daire profilleri torus, küçük boyutlular astragal olarak değerlendirilmektedir (Raubitschek 1983, 16).

⁷⁸⁷ Brown *et al.* 1906, 27, 32, pl. 2-3.

⁷⁸⁸ Gider-Büyüközer 2013, 127-128.

boyun bölümüyle birlikte başlık yüksekliğine oranının (0,36) paralel örneklerine⁷⁸⁹ çoğunlukla Roma Dönemi'nde rastlanması da bunu doğrulamaktadır.

II.1.1.3. Sütun başlıkları

Dor sütunlarına sahip olduğu gösterilen beş mezardan sütunları bugün yerinde olmayan kat. no. 40'ın başlıkları için bir şey söyleme olanağı yokken kat. no. 42'nin başlıkları ise oldukça aşınmış durumda olduğundan bunların üzerinde sağlıklı gözlem yapma olanağı yoktur ki buradaki başlıkların Dor düzenini⁷⁹⁰ yansıttığı güçlükle anlaşılabilir (Lev. 40, 3-5).

Başlıkları gözlemlenebilen üç mezardan kat. no. 45'in başlıklarında annulet bulunmamaktadır. Dor başlıklarının annulet olmadan işlenmesi Bilal Söğüt ve Zeliha Gider tarafından bir Roma Dönemi özelliği olarak gösterilmiştir⁷⁹¹. Diğer iki mezardaysa (kat. no. 39 ve 41) sütun gövdelerinden başlıklara geçişte annulet işlenmiştir. Birçok örnekten⁷⁹² farklı olarak mezarlardaki uygulamalarda annuletler, ekhinusların alt bölümleriyle birlikte değil ekhinuslardan ayrı çalışılmıştır. Annuletlerin kat. no. 39'da düz şerit, kat. no. 41'de astragal biçiminde (Lev. 40, 1-2) işlendiği anlaşılmaktayken normal Dor mimarisindeyse bu bölümlerin genellikle yivlere ayrıldığı görülmektedir⁷⁹³. Bununla birlikte tek bir astragalden oluşan annulet örnekleri başka yapılarda da yok değildir. Hellenistik Dönem'de görülen bu tür örneklerden ikisi Kyrene'den Dor düzenindeki mezarlardır⁷⁹⁴. Söğüt ve Gider, klasik annulet yerine tek ya da çift astragalden oluşan annulete sahip Dor başlıklarının bulunduğu Roma Dönemi yapılarından örnekler göstererek Hellenistik Dönem'de ortaya çıkan bu uygulamanın Roma Dönemi'nde yaygınlaştığı sonucuna varmışlardır⁷⁹⁵. Bu durumda kat. no. 41'in Hekatomnidler Dönemi'ne tarihlendiği kabul edilirse Klasik Dönem'de bu uygulamanın görüldüğü tek yapı olması dolayısıyla bu mezarın, uygulamanın ilk olarak kullanıldığı yapı olduğu belirtilebilir ki Christos Vasdaris de MÖ 4. yy.da annulet yerine astragal kullanılan başlıklara sahip tek yapı

⁷⁸⁹ Anadolu'dan bazı örneklerle karşılaştırmak için bkz. Gider-Büyüközer 2013, tab. 10-12.

⁷⁹⁰ Robert – Robert 1954, 86; Roos 2006, 12; Henry 2010c, 107.

⁷⁹¹ Söğüt – Gider 2011, 96.

⁷⁹² Ginouvès 1992, 80.

⁷⁹³ Vitruvius IV, III, 4; Ginouvès 1992, 82; Lawrence 1996, 68.

⁷⁹⁴ Coulton 1982, 56.

⁷⁹⁵ Söğüt – Gider 2011, 96.

olarak Phigaleia Çeşmesi'ni göstermiştir⁷⁹⁶. Annulet yerine astragal uygulaması, ekhinusuna Ion kymationu işlenmiş Hellenistik Dönem Dor başlıklarında, Ion kymationu altında inci-makara dizisi olarak da görülmektedir⁷⁹⁷.

Kat. no. 39'daki ekhinus 45° eğimlidir. Roos hem vermiş olduğu bu değer hem de başlıktaki diğer değerlerin Knidos'taki Aslanlı Mezar'da olanlarla oldukça uyumlu olduğunu belirtmektedir⁷⁹⁸. Ekhinus eğimi 45° dolaylarında olan başlıklar, kaya mezarlarında bulunanlar göz ardı edildiğinde Karia bölgesinde saptanan Dor başlıklarının %18'ini oluşturmaktadır⁷⁹⁹. Bu tip başlıkların Anadolu'da en çok MÖ 2. yy.da görülmesi⁸⁰⁰, mezar için önerilen tarihle⁸⁰¹ uyumludur. Kat. no. 45'in başlıklarındaki (Lev. 40, 6) ekhinuslara bakıldığında bunların dışbükey kavislerinin belirgin olduğu görülür. Anadolu'da Hellenistik Dönem'de az görülüp Roma Dönemi'nde yaygınlaşan bu tarz başlıklar, kaya mezarlarında bulunanlar dışında Karia bölgesinde saptanan Dor başlıklarının %45'ini oluşturmaktadır⁸⁰². Anadolu dışında da MÖ 4. ve 3. yy.larda seyrek görülen bu tür başlıklar en çok MÖ 2. ve 1. yy.larda kullanılmıştır⁸⁰³. Kat. no. 41'in başlıkları doğru bir açıdan gözlemlenemediği için bunlar üzerine sağlıklı bir yorum yapılamamaktadır.

Kat. no. 41'de ekhinus yüksekliğinin başlık yüksekliğine oranı yaklaşık olarak 0,33 ile 0,36 aralığında verilmiştir. Henry tarafından, bu oranın MÖ 4. yy. ortasından önceki örneklerle uyumlu oluşu ile ekhinusun alçak profilli olması ve abakustan belirgin biçimde ayrılmasının MÖ 4. yy.ın ilk 30 yılı içerisindeki örneklerle paralellik göstermesine dikkat çekilmiştir⁸⁰⁴. Coulton'ın çalışması incelendiğindeyse ekhinus yüksekliğinin başlık yüksekliğine oranı için verilen değer aralığının MÖ 4. yy. örnekleriyle⁸⁰⁵ değil, Arkaik ve Erken Klasik dönemlerden bazı örneklerle uyumlu

---

⁷⁹⁶ Vasdaris 1987, 181.

⁷⁹⁷ Gider 2014, 144, tab. 1; Bilindik annulet yerine kat. no. 41'deki gibi yalnız astragalin kullanıldığı Karia bölgesinden bazı örnekler ve bu uygulamanın varyasyonları olarak gösterilebilecek, bölgeden diğer örnekler için bkz. Gider-Büyüközer 2013, 88-89

⁷⁹⁸ Roos 1972, 71.

⁷⁹⁹ Gider-Büyüközer 2013, 61

⁸⁰⁰ Gider-Büyüközer 2013, 62.

⁸⁰¹ Roos'a göre bu mezarın tarihi MÖ 2.yy.dan önce olmamalıdır (Roos 1972, 97).

⁸⁰² Gider-Büyüközer 2013, 65-66.

⁸⁰³ Vasdaris 1987, 109-110.

⁸⁰⁴ Henry 2009, 138; Henry 2010c, 103-105.

⁸⁰⁵ Coulton 1979, fig. 28c.

olduğu görülmektedir⁸⁰⁶. Gider-Büyüközer'in Karia bölgesinden gösterdiği örneklerden ise yalnızca Bargylia Bazilika A'daki oran bu değer aralığında olup diğer yapılardaki oranlar⁸⁰⁷ sözü edilen değer aralığına göre daha düşüktür.

Başlık elemanlarına ait sayısal değerlerin belli olduğu tek mezar olan kat. no. 45'teki⁸⁰⁸ bazı oranlamalar, diğer yapılardaki Dor başlıklarında bulunan oranlarla karşılaştırılabilir. Bu mezarda abakus yüksekliğine göre ekhinus yüksekliği oranı 0,778'dir. Coulton'un Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlerden gösterdiği örnekler arasında Erken Klasik Dönem sonrasında oranı 1'in üzerinde, dolayısıyla ekhinusu abakusundan yüksek olan bir örneğe rastlanmamaktadır ki oranın dönem ilerledikçe - çok belirgin bir standarttan söz edilemese de- düştüğü görülür⁸⁰⁹. Roma Dönemi içinse abakusun ekhinustan yüksek yapılması, Gider tarafından geleneksel bir uygulama olarak gösterilmiştir⁸¹⁰. Tüm bunlara karşın Arkaik ve Geç Klasik dönemlerde⁸¹¹ de bu değere yakın oranlara sahip örnekler olduğundan mezardaki oran yalnızca geç dönemlerle ya da Erken Klasik Dönem sonrasıyla ilişkilendirilemez. Dor başlıkları bu açıdan gözlemlenebilen diğer mezarlardan kat. no. 41'de de abakusun daha yüksek⁸¹² olduğu anlaşılmaktayken kat. no. 39'un çizimlerine⁸¹³ bakıldığında ya abakusun yüksek ya da abakusla ekhinusun hemen hemen eş yükseklikte olduğu söylenebilir. Karia bölgesindeki, kaya mezarlarında bulunanlar dışında saptanan başlıkların %95'inde abakus bölümlerinin ekhinuslardan yüksek işlenmiş olması⁸¹⁴, mezarlardaki uygulamanın bölgedeki genel tercihle uyumlu olduğunu göstermektedir. Vitruvius'a göreyse ekhinus ve abakus bölümleri eş yükseklikte olmalıdır⁸¹⁵. Ancak görüldüğü üzere diğer örneklerde de Vitruvius'un söz ettiği bu kurala çoğunlukla uyulmamıştır⁸¹⁶. Kat. no. 39'daki abakus ve ekhinus yükseklikleri eğer eşitse de

⁸⁰⁶ Coulton 1979, fig. 14c; fig. 21c.

⁸⁰⁷ Gider-Büyüközer 2013, tab. 10-11.

⁸⁰⁸ Bu mezarın sütun gövdelerinin üst bölümlerinde yer alan dışbükey profil, başlıklarla birlikte değil başlıklardan ayrı ele alınmış; dolayısıyla başlıklar, aksi belirtilmedikçe yalnızca ekhinus ve abakus bölümleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

⁸⁰⁹ Coulton 1979, fig. 15e; fig. 22e; fig. 29e; fig. 36e.

⁸¹⁰ Gider 2007, 26.

⁸¹¹ Coulton 1979, fig. 15e; fig. 22e.

⁸¹² Roos 2006, pl. 34, 1.

⁸¹³ Roos 1972, pl. 38, 1; Henry 2005, vol. II.2, pl. 75.

⁸¹⁴ Gider-Büyüközer 2013, 133.

⁸¹⁵ Vitruvius IV, III, 4.

⁸¹⁶ Bölge dışından örneklerle de karşılaştırmak için bkz. Vasdaris 1987,75-79.

buradaki ekhinus yüksekliğine Vitruvius'un söz ettiği⁸¹⁷ gibi annuletin dâhil edilmediği belirtilmelidir.

Kat. no. 45'te ekhinus yüksekliğinin başlık ya da abakus genişliğine oranı 0,163'tür. Bu değere en yakın oranlar Erken Klasik Dönem'de görülmektedir⁸¹⁸. Coulton'ın gösterdiği Arkaik Dönem örneklerinin çoğunlukla bu değerden düşük oranlara sahip olduğu görülürken Erken Klasik Dönem sonrası ve Hellenistik Dönem'den örneklerin tümündeki değerler, mezarda olandan düşüktür⁸¹⁹. Kat. no. 45'te ekhinus yüksekliği, başlık yüksekliğinin 0,4375 katıdır⁸²⁰. Buna yakın oranlar Arkaik Dönem'den üç yapıda saptanmıştır. Ekhinus yüksekliklerinin başlık yüksekliklerine oranları Arkaik ve Erken Klasik dönemlerde en yüksek değerleri göstermekle birlikte bu mezardaki başlıklarda bulunan değer, Arkaik Dönem'deki sözü edilen üç örnek dışında Coulton'ın gösterdiği tüm örneklerdeki değerlerden yüksektir ki yakın örnek olarak gösterilen üç yapıdaki değer de tam olarak bilinmemektedir⁸²¹. Gider-Büyüközer'in Karia bölgesinden gösterdiği örneklerin tümü de mezarda olandan düşük oranlara⁸²² sahiptir. Mezardaki başlık yüksekliğine sütun boynu da eklenirse⁸²³ oran bu kez de 0,28 olmaktadır. Diğer örneklerle daha uyumlu olan bu oran ve dolaylarındaki değerlere Karia bölgesindeki diğer yapılarda⁸²⁴ da sıkça rastlanır. Coulton'ın örneklerine bakıldığında bu orana yakın değerlerin en çok MÖ 4. yy.da görüldüğü⁸²⁵ belirtilebilir. Mezarda abakus yüksekliğiyle başlık yüksekliğinin 0,5625 katıdır. Coulton'ın gösterdiği Dor başlığı örneklerinden bu değere en çok yaklaşanların Arkaik Dönem'den olduğu söylenebilmekle birlikte bu örneklerin tümünün mezarda olandan daha düşük değerlere sahip olduğu görülür⁸²⁶. Gider-Büyüközer'in gösterdiği

⁸¹⁷ Vitruvius IV, III, 4.

⁸¹⁸ Coulton 1979, fig. 21d.

⁸¹⁹ Coulton 1979, fig. 4; fig. 14d; fig. 28d; fig. 35d.

⁸²⁰ Kat. no. 41 bu açıdan yukarıda değerlendirilmiştir.

⁸²¹ Sözü edilen üç örnek ve diğer örneklerdeki oranlarla mezardaki oranı karşılaştırmak için bkz. Coulton 1979, fig. 14c; fig. 21c; fig. 28c; fig. 35c.

⁸²² Gider-Büyüközer 2013, tab. 10-11.

⁸²³ Coulton'ın ekhinus yüksekliğinin başlık yüksekliğine ve abakus yüksekliğinin başlık yüksekliğine oranlarını verdiği tablolardan (bkz. dn. 821 ve 828) anlaşılana göre, araştırmacı tarafından değerlendirilen başlıkların yüksekliğine annulet ve boyun bölümleri de dâhil edilmiştir. Yalnızca ekhinus ve abakus yükseklikleri değerlendirilmiş olsaydı, mezardaki oranlarda görüldüğü üzere ekhinus yüksekliğinin başlık yüksekliğine oranıyla abakus yüksekliğinin başlık yüksekliğine oranı toplamının 1 olması gerekirdi.

⁸²⁴ Gider-Büyüközer 2013, tab. 10-11.

⁸²⁵ Coulton 1979, fig. 28c.

⁸²⁶ Coulton 1979, tab. 14; tab. 18; fig. 13c; fig. 20c; fig. 27c; fig. 34c.

Karia bölgesi örneklerindeki oranların⁸²⁷ tümü de mezarda görülenden düşüktür. Ancak yine bu uç değerin, sütun boynunun hesaba katılmamasıyla ilgili olduğu belirtilebilir. Başlık yüksekliği sütun boynu ile birlikte değerlendirildiğinde oran 0,36 olmaktadır ve bu değere paralel oranlara sahip olan örnekler Coulton'ın Roma Dönemi'nin dâhil edilmediği değerlendirmesindeki her dönemde rastlanmaktadır⁸²⁸. Gider-Büyüközer'in Karia bölgesinde gösterdiği örneklerde de bu değerde ya da bu değer dolaylarında orana sahip örnekler bulunur⁸²⁹. Mezarda abakus genişliğinin başlık yüksekliğine oranı 2,6875'tir. Coulton'ın gösterdiği Dor başlığı örneklerindeki oranlardan Erken Klasik Dönem ve Perikles Dönemi'ndekiler dışında, MÖ 4. yy. ve Hellenistik Dönem'dekiler ağırlıklı olmak üzere mezardaki orana paralel örnekler gösterilebilirken Arkaik Dönem'den de bazı paralel örnekler göstermek olanaklıdır⁸³⁰. Bu orana yakın değerlere Karia bölgesindeki Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'ne ait başlıklarda⁸³¹ da rastlanmaktadır. Bu kez de başlık yüksekliğine boyun bölümü eklendiğinde oran 1,72 olmasıyla uç bir değer oluşturmaktadır. Bu oran, Coulton ve Gider-Büyüközer'in gösterdiği tüm örneklerdeki oranlardan⁸³² düşüktür. Mezarda abakus yüksekliği, abakus genişliğinin 0,209 katıdır. Bu değer, Coulton'ın gösterdiği tüm örneklerdeki değerlerden yüksek olmakla birlikte buradakine en yakın değerlerin en fazla görüldüğü dönem olarak Arkaik Dönem gösterilebilir ki bu oranın -Hellenistik Dönem'e kadar çok belirgin biçimde olmasa da- zaman ilerledikçe düştüğü anlaşılmaktadır⁸³³. Gider-Büyüközer'in gösterdiği biri Geç Klasik, diğerleri Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'ne ait Karia bölgesindeki örneklerde bulunan oranların⁸³⁴ tamamı da mezardaki orandan düşüktür.

Bu oranlar bir fikir vermesi açısından değerlendirilmiş olsa da Coulton'un 214 Dor başlığı üzerindeki incelemesinde vardığı sonuca göre Dor başlığı oranlarının zamana göre çok net veriler sağlamıyor olması⁸³⁵, değerlendirilen mezarın tarihlemesi için yalnızca bu verilerin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

⁸²⁷ Gider-Büyüközer 2013, tab. 10-11.

⁸²⁸ Coulton 1979, tab. 14; tab. 18; fig. 13c; fig. 20c; fig. 27c; fig. 34c.

⁸²⁹ Gider-Büyüközer 2013, tab. 10-11.

⁸³⁰ Coulton 1979, fig. 3; fig. 12d; fig. 19d; fig. 26d; fig. 33d.

⁸³¹ Gider-Büyüközer 2013, 117-119, tab. 8-9.

⁸³² Coulton 1979, fig. 3; fig. 12d; fig. 19d; fig. 26d; fig. 33d; Gider-Büyüközer 2013, tab. 8-9.

⁸³³ Coulton 1979, fig. 13d; fig. 20d; fig. 27d; fig. 34d.

⁸³⁴ Gider-Büyüközer 2013, tab. 13-14.

⁸³⁵ Coulton 1979, 103.

II.1.1.4. Sütun oranları

Dor mimarisinde sütun alt çapına göre sütun eksen aralığı oranlarının -dönemlere göre ayrımı çok açık değilse de- zaman ilerledikçe artma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir⁸³⁶. Kat. no. 39'daki 2,358 oranı, burada değerlendirilen Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'ne ait örneklerdeki oranların tümünden düşük kalmaktayken bu dolaylardaki değerlerin en çok Klasik Dönem'de görüldüğü belirtilebilir. Kat. no. 45'teki 2,667 oranı, Arkaik ve Klasik dönemlerde bulunan oranların çoğundan yüksek, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'ndeki oranların çoğundan düşük olsa da her dönemde karşılaşılabilecek bir değer göstermektedir. Kat. no. 42'deki 3,958 ve kat. no. 41'deki 4,026 oranları ise burada karşılaştırılan tüm yapılarda olanlardan yüksek değerler olmakla birlikte bunlara en yakın oranlara Roma Dönemi'nde rastlandığı söylenebilir. Yalnızca mimari düzeni belirtilmemiş olan Pınara İkinci Tapınak'taki 4 oranı bu iki mezardaki oranlar arasında yer alır ve Roma Dönemi'ne ait bu yapıda sütun kaidelerinin bulunmaması⁸³⁷, yapının Dor düzeninde olduğuna işaret etmektedir. MS 49'a tarihlendirilen Sidyma Sebasteionu'ndaki oranı⁸³⁸ kat. no. 42'deki oranla hemen hemen aynı olduğuna dikkat çekilebilir. Dor düzenindeki mezarların oranları, aynı oranı Ion düzenindeki mezarlar için gösteren tabloya (Tab. 1) eklenirse en yukarıda yer alan iki Ion düzenindeki mezar ve mimari düzeni belirlenmemiş kat. no. 47'den sonra art arda sıralanan kat. no. 41 ve 42'nin en yüksek değerlere sahip olduğu görülür. Bu iki mezarın da kat. no. 47 ile birlikte yarım sütunlara sahip oluşunun bu sonuçta etkili olduğu söylenebilir.

Kat. no. 42'de sütun alt çapına göre sütun yüksekliği oranı 3,375'tir. Dinsmoor⁸³⁹ ve Robert J. Woodward'un⁸⁴⁰ gösterdiği örnekler arasında, bu oranın en düşük olduğu

⁸³⁶ Belirtilen oranı, mezarlardaki oranlarla karşılaştırılan tüm Antik Çağ'dan örnekler için bkz. Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Dinsmoor'un tablosunda yer almayan bazı örnekler için ayrıca bkz. Mansel 1972, 169; Stewart – Martin 2003, tab. 1; Serdaroğlu 2004, 42, 77; Akkurnaz 2007, 93; Woodward 2012, 396, 401, 424, 430, 434, 451-452, 457, 463.

⁸³⁷ Serdaroğlu 2004, 71.

⁸³⁸ Bu yapıdaki sütun eksen aralığı ve alt çap ölçüleri için bkz. Serdaroğlu 2004, 77.

⁸³⁹ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Dinsmoor'un tablosunda Arkaik Dönem içerisinde değerlendirilen Aigina Aphaia Tapınağı ve Delphoi'daki Atinalıların Hazine Binası, çeşitli çalışmalar ışığında Klasik Dönem içerisinde (Stewart 2008, 595; Geç Arkaik – Erken Klasik Dönem yapısı olarak değerlendirilebilecek hazine binasının tarihi üzerine tartışmalar için bkz. Hoff 2009, 96-104) değerlendirilmiştir.

⁸⁴⁰ Woodward 2012, *Appendix IV.2*.

Arkaik Dönem’de dahi bundan düşük orana sahip bir yapı yoktur⁸⁴¹. Kat. no. 39’daki 5,09 oranı Arkaik Dönem’de görülenlerden genellikle yüksekken yine de bu dönem içerisinde bu orana paralel değerler gösterilebilir⁸⁴². Ancak bu oranla Klasik Dönem içerisinde karşılaşmak daha olanaklı görünmektedir⁸⁴³. Kat. no. 45’teki 5,526 oranının⁸⁴⁴ da Klasik Dönem örnekleriyle uyumlu olduğu söylenebilir. Hellenistik Dönem’de de bu değere yakın az sayıda örnek olmakla birlikte bu dönemde oranların çoğunlukla daha yüksek olduğu görülür⁸⁴⁵. Kat. no. 41’deki 6,41 oranı, Dinsmoor ve Woodward’un gösterdiği tüm Klasik Dönem örneklerinde görülenlerden⁸⁴⁶ yüksektir. Yine de bu oran en çok MÖ 4. yy. örnekleriyle ilişkilendirilebilir⁸⁴⁷ ki sözü edilen araştırmacıların göstermediği MÖ 4. yy.dan Delphoi ve Epidauros tholosları ile birlikte Delphoi Kyrene Hazine Binası’ndaki oranların⁸⁴⁸ mezardaki orandan daha yüksek olduğu da belirtilebilir. MÖ 4. yy.dan, mezardaki orana oldukça yakın değer taşıyan en dikkat çekici iki örnek olarak Labraunda’daki Oikoi Binası ve Dorik Bina⁸⁴⁹ gösterilebilir. Bu noktada, değerlendirilen mezarın da Mylasa yakınlarında yer aldığına dikkat çekilmelidir. Roma Dönemi’nde ise oranlar genellikle daha yüksek olmakla birlikte yine de mezardaki orana yakın değerler bu dönem içerisinde de gösterebilmektedir⁸⁵⁰. Sonuçta mezarlardaki oranlar, kat. no. 42’deki ayrı tutulursa çeşitli dönemlerle ilişkilendirilebilmektedir. Ancak kat. no. 41 dışındaki mezarlarda

⁸⁴¹ Kat. no. 42, sütun eksen aralığına göre sütun yüksekliği oranı da 1’in altında, dolayısıyla sütun yükseklikleri eksen aralıklarından kısa olan Karia bölgesindeki tek kaya mezarıdır. Woodward’ın gösterdiği diğer yapılarda da böyle bir düzenleme bulunmamaktadır (Woodward 2012, *Appendix IV.2*).

⁸⁴² Dinsmoor’a göre Selinus FS Tapınağı’ndaki oran mezardakiyle aynıdır ve Olympia Hera Tapınağı ile Assos Athena Tapınağı’ndaki oran 5,22 olmasıyla mezardaki orandan yüksektir (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*). Ancak Woodward’ın verdiği rakamlara göre Olympia Hera Tapınağı’ndaki oran 4,18 iken Assos Athena Tapınağı’ndaki 5’tir. Selinus F Tapınağı’ndaki oransa 5,01’dir (Woodward 2012, *Appendix IV.2*) ve bu tapınağı Erken Klasik Dönem içerisinde değerlendirmek de olanaklıdır (Woodward 2012, 363).

⁸⁴³ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Woodward 2012, *Appendix IV.2*.

⁸⁴⁴ Lawrence, 5,5-5,75 oranının MÖ 5. yy. ortasına tarihlenen tapınaklarda görüldüğünü belirtmektedir (Lawrence 1996, 70).

⁸⁴⁵ Karşılaştırılan Klasik ve Hellenistik dönemlerden örnekler için bkz. Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Dinsmoor’un tablosunda yer almayan bazı örnekler için ayrıca bkz. Lawrence 1996, 162; Stewart – Martin 2003, tab. 1; Akkurnaz 2007, 30, 32; Woodward 2012, *Appendix IV.2*.

⁸⁴⁶ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Woodward 2012, *Appendix IV.2*.

⁸⁴⁷ Lawrence 1996, 70.

⁸⁴⁸ Pakkanen 1998a, tab. 13.

⁸⁴⁹ Hellstörn 1985, 164.

⁸⁵⁰ Lyrbe-Seleukeia’da yer alan Dor düzenindeki tapınakta bulunan oran 6,55’tir (Akkurnaz 2007, 93). Eleusis Artemis Propylonu’ndaki oran ise 5,76 olmasıyla (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*) kat. no. 41’deki orandan daha düşüktür ki bu yapının bir tapınak olmadığına bu noktada dikkat çekilmelidir. Burada değerlendirilen diğer Roma Dönemi örnekleri olan Sidyma’daki Sebasteion (Benndorf – Niemann 1884, 62) ve Asar Dor Tapınağı’nda (Akkurnaz 2007, 102) ise oran, bu örneklere göre epey yüksektir.

bulunan oranların çok büyük olasılıkla kendi dönemlerinin standartlarına göre düşük kaldığı belirtilmelidir. Aynı durum mimari düzen tanımlaması yapılamamış olan kat. no. 47 için de geçerlidir⁸⁵¹. Bu oran açısından stoa ve propylonlara bakıldığında ya da incelenen propylonlardaki oranların dönem gelenekleri ile çok çelişmediği⁸⁵², Hellenistik Dönem stoalarındaki oranların söz edilen dönemdeki oranlarla uyumlu olduğu⁸⁵³ anlaşılmaktadır.

Vitruvius, sütun aralıklarına göre tapınakları beş sınıfa ayırmış ve bunlarda olması gereken sütun yüksekliklerini belirtmiştir⁸⁵⁴. Vitruvius'un erken Dor sütunlarının alt çapın 6, daha sonrakilerin ise 7 katı yüksekliğinde olduğunu ve Dor sütunlarının alt çapın 7 katı olması gerektiğini⁸⁵⁵ belirtmesi; bu oranların, söz ettiği beş sınıfta olması gereken sütun yüksekliği oranlarından düşük olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Romalı Mimar'ın söz edilen sınıflandırmayı Ion düzenindeki tapınaklar için yaptığı düşünülebilir. Ancak Vitruvius sınıflandırmayı yaparken tapınak düzeni belirtmediğinden ve diastylos, systilos gibi sınıflandırmaların Dor düzenindeki tapınaklar için de geçerli olduğu Romalı Mimar'ın ifadelerinden⁸⁵⁶ anlaşıldığından Dor düzenindeki mezarlarda da bunlarla bir uyum olup olmadığı incelenebilir. Bu açıdan değerlendirilebilen Dor sütunlarına sahip dört kaya mezarında (kat. no. 39, 41, 42, 45) sütun yükseklikleri bu ilkelere olması gereken değerlerin tümünden düşüktür. Dolayısıyla mezarların en yakın olduğu ilke, sütun yüksekliği oranının en düşük olduğu (alt çapın 8 katı) araeostylos ilkesidir. Kat. no. 39 ve 45'te sütun aralıkları ise oranın yine en düşük olduğu (alt çapın 1,5 katı) pyknostylos ilkesine yakındır (oranlar: 1,358 ve 1,667). Dolayısıyla hem sütun yüksekliklerinde hem de sütun aralıklarında oranın en düşük olduğu ilkelere yakın değerler olması, bu ilkelere anlaşıldığı üzere

⁸⁵¹ Bu mezarın sol sütununa göre hesaplanan oran 4,811 iken sağ sütununa göre hesaplanan oran 4,892'dir.

⁸⁵² Burada değerlendirilen propylon örneklerinden (Bu örnekler için bkz. Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Miles 1998, 43; Pakkanen 1998b, tab. 1; Stewart – Martin 2003, tab. 1; Büyüközer 2015, 77) Eleusis Artemis Propylonu'ndaki 5,76 oranının (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*) Roma Dönemi için düşük olduğu belirtilebilir. Augustus Dönemi'ne tarihlendirilen Lagina Güney Propylonu'ndaki 7,3 oranı da (Büyüközer 2015, 77, 81) Roma Dönemi'nde görülen 9-10 dolaylarındaki oranlara (İki örnek için bkz. Benndorf – Niemann 1884, 62; Akkurnaz 2007, 102) göre düşüktür. Yine de bu dönem içerisinde Lyrbe-Seleukeia Dor Tapınağı gibi buradakinden daha düşük oranın olduğu (Akkurnaz 2007, 93) bir örnek de gösterilebilmektedir.

⁸⁵³ Burada değerlendirilen stoa örnekleri için bkz. Coulton 1976, 120; Martini 1984, tab. F; Pakkanen 1998b, tab. 1; Stewart – Martin 2003, tab. 1; Gider 2012, dn. 19.

⁸⁵⁴ Vitruvius III, III, 1-10; III, IV, 3.

⁸⁵⁵ Vitruvius IV, I, 6; IV, I, 8; IV, III, 4.

⁸⁵⁶ Vitruvius IV, III, 7.

sütun aralıkları genişledikçe sütun yüksekliklerinin azaltılması ya da sütun aralıkları daraldıkça sütun yüksekliklerinin artırılması kuralına ters bir durum oluşturur. Kat. no. 41'deki sütun aralığıyla ilgili oranın 3'ü, dolayısıyla diastylos ilkesindeki oranı çok az geçiyor olması, mezarın -sütun yüksekliğiyle ilgili oranının da en yakın olduğu- araeostylos ilkesiyle bu açıdan uyumlu olduğunu gösterir. Bununla birlikte bu mezardaki 3,025 oranını diastylos ilkesindeki 3 olarak almanın da olanaklı ve hatta daha uygun olduğu bu noktada belirtilmelidir. Kat. no. 42'deki 2,958 oranı da diastylos ilkesindeki 3 oranını yansıtmaktadır. Her ne kadar Vitruvius'un söz ettiği ilkelerle sayısal olarak tam anlamıyla uyumlu olmasalar da sütun aralığı ve yükseklikleri tarafından alt çapa göre oluşturulan oranların kat. no. 41 ve 42'de birbirine yakın olan araeostylos ve diastylos ilkelerine yakın değerler içermesi, bunlardaki düzenlemenin bu açıdan daha normal olduğunu göstermektedir. Çevresi kaya külesinden ayrılmamış olan bu iki mezarda derin pronaos açılmamış, sütunlar yarım sütun olarak işlenmiştir. Yarım sütunların fazlaca bir taşıyıcı özelliği bulunmamasının, bu mezarlarda alt çapa göre sütun aralığı oranlarının daha fazla ve sütun aralıklarının daha geniş olmasında etkili olduğu düşünülebilir. Bu noktada sözü edilen mezarlardaki sütun yüksekliklerinin diğer iki mezara göre az olduğuna da dikkat çekilmelidir.

Başlık ölçülerinin detayları verilmiş olan kat. no. 45'in başlıklarıyla ilgili oranlar daha yakından incelenebilir. Bu mezarda ekhinus yüksekliğinin sütun alt çapına oranı 0,123'tür. Bu oran, Coulton'ın gösterdiği Hellenistik Dönem örneklerindeki oranların en yüksek olanlarıyla⁸⁵⁷ uyumludur. Perikles Dönemi ve MÖ 4. yy. örneklerinin olduğu tabloda ise değerlerin genelde bu oranın altında ya da üstünde olması⁸⁵⁸, sözü edilen dönemlerde de bu oranın görülmesinin şaşırtıcı olmayacağını gösterir. Kat. no. 45'te ekhinus yüksekliğinin üst çapa oranıysa 0,175'tir. Bu oran, Coulton'ın gösterdiği Arkaik ve Erken Klasik dönemlerdeki tüm oranlardan alçak, Hellenistik Dönem'deki tüm oranlardan yüksekken oranın paralel örneklerine en çok Perikles Dönemi'nde rastlanmaktadır⁸⁵⁹. Yine kat. no. 45'te abakus yüksekliği, sütun alt çapının 0,158 katıdır. Bu oran, Coulton'ın gösterdiği Arkaik ve Erken Klasik dönemlerden

---

⁸⁵⁷ Coulton 1979, fig. 35a.

⁸⁵⁸ Coulton 1979, fig. 28a.

⁸⁵⁹ Coulton'ın gösterdiği başlıklardaki oranlarla karşılaştırmak için bkz. Coulton 1979, fig. 14b; fig. 21b; fig. 28b; fig. 35b; Benzer sonuçlar için ayrıca bkz. Woodward 2012, tab. 10.

örneklerdeki oranların tümünden düşükken MÖ 4. yy. ve Hellenistik Dönem örnekleri arasında bu orana paralel değerlerin olduğu başlıklara rastlanmaktadır⁸⁶⁰.

Kat. no. 45'te abakus genişliği, sütun alt çapının 0,754 katıdır. Bu orandan daha düşük bir değer Coulton'ın gösterdiği Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlere tarihlendirilen Dor başlıklarının⁸⁶¹ hiçbirinde bulunmamaktadır. Bu örneklere göre sözü edilen oranın zaman ilerledikçe düştüğü de belirtilmelidir. Kat. no. 42 üzerinde bu açıdan sağlıklı bir gözlem yapılamamış olsa da özellikle başlıkların dış yanlarının sütun alt çaplarını aştığı anlaşılmaktadır (Lev. 46, 3). Bu noktada geniş başlıkların erken dönemlere ait bir özellik olduğu⁸⁶² belirtilebilir. Bu açıdan kat. no. 39 ve 41 çizimler (Lev. 44, 7; 46, 2) üzerinden değerlendirilecek olduğunda kat. no. 39'daki abakusların, sütunların sağ tarafında alt çaplar ile aynı hizada olduğu, sol yanlarda ise alt çaplardan biraz daha içeride kaldığı görülür. Kat. no. 41'de de sağ yanlar alt çaplarla aynı hizadayken sol yanlarda bu kez abakuslar belli belirsiz biçimde alt çaptan dışarıya taşmaktadır. Abakus genişliğiyle sütun alt çapının aynı ölçüye sahip olması R. A. Tomlinson tarafından Klasik Dönem Dor mimarisinin kesin bir kuralı olarak gösterilmiştir⁸⁶³. Coulton'ın verdiği örneklere bakıldığında ise bu kuralın Erken Klasik Dönem için geçerli olmadığı görülür⁸⁶⁴. Perikles Dönemi ve MÖ 4. yy. örneklerinde bu kural yine katı bir biçimde uygulanmamış da olsa genellikle alt çapa göre abakus genişliği oranlarının 1'in az üzerinde olduğu görülür. Bununla birlikte bu dönemlerde oranı 1'in az altında olan örnekler de vardır⁸⁶⁵. Hellenistik Dönem'de de benzer durumun olduğu söylenebilir⁸⁶⁶. Bu durumda kat. no. 39 ve 41'deki oranların sözü edilen dönemlerdeki oranlarla ilişkilendirilmesinde sakınca yoktur.

Abakus genişliğinin sütun üst çapına oranı kat. no. 45'te 1,075'tir. Bu oran, Coulton'ın gösterdiği Dor başlığı örneklerindeki oranlara göre oldukça düşüktür. Zaman ilerledikçe üst çapların abakus genişliğine yaklaştığı görülen Coulton'un örnekleri arasında mezarda olandan daha düşük bir değer taşıyan yalnızca Hellenistik

---

⁸⁶⁰ Coulton'ın gösterdiği Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlerden başlıklardaki zaman ilerledikçe düştüğü anlaşılan oranlarla karşılaştırmak için bkz. Coulton 1979, fig. 13a; fig. 20a; fig. 27a; fig. 34a.

⁸⁶¹ Coulton 1979, tab. 11; tab. 13; tab. 17; fig. 12a; fig. 19a; fig. 26a; fig. 33a.

⁸⁶² Coulton 1977, 105; Coulton 1979, fig. 12a; Lawrence 1996, 68, 70.

⁸⁶³ Tomlinson 2003, 36.

⁸⁶⁴ Coulton 1979, tab. 11; fig. 19a.

⁸⁶⁵ Coulton 1979, tab. 13; tab. 17; fig. 26a.

⁸⁶⁶ Coulton 1979, fig. 33a.

Dönem’den bir örnek bulunmaktadır⁸⁶⁷. Oranın zamanla düştüğü göz önüne alınırsa Coulton’ın göstermediği Roma Dönemi’nde belki mezardaki oranla paralel ya da mezardaki orana daha yakın değerlerin bulunduğu örneklerin olduğu düşünülebilir. Ancak Gider-Büyüközer’in göstermiş olduğu Karia bölgesindeki Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi’nden örneklerdeki oranların⁸⁶⁸ tümünün de bu mezardaki değerden yüksek olduğuna dikkat çekilmelidir. Kat. no. 45’te abakus genişliği, sütun yüksekliğinin 0,1365 katıdır. Coulton’ın örneklerindeki⁸⁶⁹ zaman ilerledikçe düştüğü anlaşılan oranların, Hellenistik Dönem’den az sayıda örnekte bulunanlar dışında tümü buradaki orandan yüksektir. Bu durumda mezardaki oranı Hellenistik Dönem örnekleriyle ilişkilendirmek en doğrusu olacaktır. Oranın zaman ilerledikçe düştüğü göz önüne alındığında bu oranı Roma Dönemi örnekleriyle ilişkilendirmek de olanaklı görünmektedir. Mezarda abakus yüksekliği, sütun üst çapının 0,225 katıdır. Coulton’ın gösterdiği örneklerdeki⁸⁷⁰ zaman ilerledikçe düştüğü anlaşılan oranlardan Arkaik ve Erken Klasik dönemlerdeki buradaki orandan yüksek⁸⁷¹, Hellenistik Dönem’dekiler ise düşüken Perikles Dönemi ve MÖ 4. yy. örneklerinde buradakine paralel oranlar olduğu söylenebilir.

Kat. no. 45’te başlık yüksekliği, sütun alt çapının 0,281 katıyken kat. no. 42’de aynı oran 0,368’dir. Kat. no. 45’teki oran, Coulton’ın gösterdiği örneklerdeki oranların tümünden düşük olmakla birlikte mezardaki orana en yakın değerlerin Hellenistik Dönem’de görüldüğü söylenebilir⁸⁷². Ancak mezardaki başlık yüksekliğine sütun boynu da eklendiğinde oran 0,439 olmaktadır⁸⁷³ ve bu orana Coulton’ın örnekleri arasında Perikles Dönemi, MÖ 4. yy. ve Hellenistik Dönem’e tarihlendirilenlerde⁸⁷⁴ paralel değerler gösterilebilmektedir. Kat. no. 42’deki orandan düşük bir oran Coulton’ın örnekleri arasında MÖ 4. yy. öncesinde bulunmazken MÖ 4. yy.da da yalnızca bir örnekte mezarda olana yakın ve ondan biraz daha düşük bir değer vardır.

⁸⁶⁷ Coulton’ın gösterdiği örnekler için bkz. Coulton 1979, tab. 20; fig. 12c; fig. 19c; fig. 26c; fig. 33c; Ayrıca bkz. Woodward 2012, tab. 10.

⁸⁶⁸ Gider-Büyüközer 2013, 114-116, tab. 6-7.

⁸⁶⁹ Coulton 1979, fig. 12b; fig. 19b; fig. 26b; fig. 33b.

⁸⁷⁰ Coulton 1979, fig. 13b; fig. 20b; fig. 27b; fig. 34b.

⁸⁷¹ Coulton’ın göstermediği Olympia Hera Tapınağı’ndaki oran, burada olandan biraz daha düşük olmasıyla Arkaik Dönem’den istisnai bir örnek olarak gösterilebilir. Bu tapındaki ve bazı diğer yapılarıdaki oranlarla da karşılaştırma yapmak için bkz. Woodward 2012, tab. 10.

⁸⁷² Coulton 1979, fig. 11a; fig. 18a; fig. 25a; fig. 32a.

⁸⁷³ Vitruvius’un anlatımına göre olması gereken oran 0,5’dir (Vitruvius IV, III, 4)

⁸⁷⁴ Coulton 1979, fig. 25a; fig. 32a.

Bununla birlikte mezardaki orana yakın değerler en çok Hellenistik Dönem’de görülmektedir⁸⁷⁵.

Kat. no. 45’te başlık yüksekliği, sütun üst çapının 0,4 katıyken kat. no. 42’nin sol sütunu için aynı oran 0,385; sağ sütunu içinse 0,416’dır. Birbirine yakın olan bu oranlar Coulton’ın gösterdiği Arkaik ve Klasik dönemler ile MÖ 4. yy.dan örneklerdeki oranların tümünden düşükken mezarlardakilere paralel oranlar yalnızca Hellenistik Dönem içerisindeki en düşük değerlere sahip örneklerdedir⁸⁷⁶. Bu noktada Roma Dönemi’ndeki oranların Coulton tarafından gösterilmediği de belirtilmelidir. Kat. no. 45’teki başlık yüksekliğine sütun boynu da eklendiğindeyse bu mezardaki oran 0,625 olmaktadır. Bu durumda Hellenistik Dönem oranları bu orandan düşük kalmakta, onun dışında Coulton’ın Arkaik ve Klasik dönemler ile MÖ 4. yy.dan örneklerinde bu orana yakın değerler gösterilebilmektedir⁸⁷⁷. Karia bölgesindeki Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi’nden örneklerde ise oranlar 0,43 ila 0,56 arasında değişmektedir⁸⁷⁸. Bu da kat. no. 45’in boyun bölümüyle birlikte değerlendirildiğinde bulunan oranının bu değerlerden yüksek, diğer mezarlardaki oranlarınsa bu değerlerden düşük olduğunu göstermekle benzer bir sonuca işaret eder. Başlık yükseklikleri, sütun yüksekliklerinin kat. no. 45’te 0,051; kat. no 42’de 0,109 katıdır. Kat. no. 45’teki oran, Coulton’ın gösterdiği Hellenistik Dönem öncesi tüm örneklerdeki oranlardan düşükken Hellenistik Dönem’de bu dolaylarda ve daha düşük orana sahip örnekler de vardır. Başlık yüksekliği sütun boynu ile değerlendirildiğinde ise bu mezardaki oran 0,079 olmaktadır ve bu oran en çok Perikles Dönemi ile ilişkilendirilebilmektedir. Kat. no. 42’deki oransa en çok Erken Klasik Dönem örnekleriyle ilişkilendirilebilir olmakla birlikte Arkaik Dönem’de de bu orana rastlamak şaşırtıcı olmayacaktır⁸⁷⁹. Kat. no. 39 ve 41’deki oranlar, çizimler (Lev. 44, 7; 46, 2) üzerinden değerlendirildiğinde sırasıyla 0,064 ve 0,053’tür. Kat. no. 41’deki değer için kat. no. 45’tekiyle benzer yorumlar yapılabilecekken kat. no. 39’daki oransa

⁸⁷⁵ Coulton’ın örneklerindeki oranlar için bkz. Coulton 1979, fig. 11a; fig. 18a; fig. 25a; fig. 32a.

⁸⁷⁶ Coulton’ın bazı Dor başlıklarında gösterdiği oranlar için bkz. Coulton 1979, fig. 2; fig. 11c; fig. 18c; fig. 25c; fig. 32c.

⁸⁷⁷ Coulton 1979, fig. 2; fig. 11c; fig. 18c; fig. 25c; fig. 32c.

⁸⁷⁸ Gider-Büyüközer 2013, 112, tab. 5.

⁸⁷⁹ Coulton’ın verdiği örneklerdeki oranlarla bu iki mezardaki oranları karşılaştırmak için bkz. Coulton 1979, fig. 11b; fig. 18b; fig. 25b; fig. 32b.

MÖ 4. yy. ve Hellenistik Dönem’le ilgilidir⁸⁸⁰. Ancak Coulton’ın göstermiş olduğu başlık yüksekliklerine sütun boyunlarının da dâhil olduğu anlaşıldığından⁸⁸¹ ve kat. no. 45 dışındaki hiçbir mezarda bu bölüm bulunmadığından buradaki karşılaştırmaların çok sağlıklı olduğu söylenemez. Bu açıdan Woodward’un örnekleriyle karşılaştırılmaya gidilecek olursa da araştırmacının abakus ve ekhinus yüksekliklerini ayrı ayrı verdiği, annulet yüksekliklerini ise ekhinus yerine boyun bölümleriyle birlikte ele aldığı görüldüğünden⁸⁸² bu çalışma izlenerek de sağlıklı karşılaştırmaların yapılamayacağı düşünülebilir. Şu durumda en aydınlatıcı sonuçlar, hem mezarlar hem de diğer yapıların başlık yükseklikleri için yalnızca ekhinus ve abakus yüksekliklerinin toplamını değerlendirmekle elde edilebilecektir. Bu bakımdan yukarıda gösterilen oranlara ters açıdan bakılırsa sütun yüksekliklerinin, kat. no. 39’da başlık yüksekliklerinin 17,573 katı olduğu görülürken kat. no. 41’de 21,774; kat. no. 42’de 9,1525; kat. no. 45’te 19,6875 katı olduğu görülür. Woodward’un kataloğunda⁸⁸³ bulunan; ekhinus, abakus ve sütun yükseklikleri verilmiş örnekler bakıldığında kat. no. 39’da görülen oran dolaylarındaki değerlere MÖ 5. yy.ın 2. yarısında⁸⁸⁴ rastlanıldığı anlaşılmaktadır. Kat. no. 45’teki oransa Rhamnus Nemesis ve Delphoi Apollon Tapınağı’nda görülen oranların⁸⁸⁵ arasında bulunmasıyla MÖ 5. yy. sonu 4. yy. başıyla ilişkili gibidir. Bu durumda kat. no. 41’deki biraz daha yüksek oranı MÖ 4. yy. ile ilişkilendirmek doğru olacaktır. Kat. no. 42’deki oldukça düşük oranın paralellereyse Arkaik ve Erken Klasik dönemlerde rastlanmaktadır ki bu dönemlere ait yalnızca dört yapıdaki oranın mezarda bulunandan düşük olduğu⁸⁸⁶ belirtilmelidir. Mezarlarla karşılaştırılan Woodward’un örnekleri her ne kadar ağırlıklı olarak Arkaik ve Klasik dönemlerden olsa da araştırmacının gösterdiği az sayıdaki Geç Klasik – Erken Hellenistik Dönem’den örneklerde⁸⁸⁷ bulunan oranların en yüksek değerleri yansıtması bu oranın zaman ilerledikçe arttığını gösterdiğinden Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi’nde, sözü edilen oranların mezardakilere göre yüksek olduğu belirtilebilir.

⁸⁸⁰ Coulton 1979, fig. 25b; fig. 32b.

⁸⁸¹ Bkz. Bölüm II.1.1.3.

⁸⁸² Woodward 2012, 26.

⁸⁸³ Woodward 2012, 382-485.

⁸⁸⁴ Woodward 2012, 389, 391, 440.

⁸⁸⁵ Woodward 2012, 391, 421.

⁸⁸⁶ Woodward 2012, 405, 408, 434, 482.

⁸⁸⁷ Woodward 2012, 419, 421, 442, 453.

Yukarıdakine benzer oranlar olarak kat. no. 39'da⁸⁸⁸ sütun gövdesi yükseklikleri, başlık yüksekliklerinin (Burada başlık yüksekliklerine, annuleti olanlarda bu bölümler de eklenmiştir.) 14,506 katıyken kat. no. 41'de⁸⁸⁹ 17,3; kat. no. 42'de 8,152; kat. no. 45'te 18,6875 (Gövde üzerindeki dışbükey profil ve boyun bölümü gövde yüksekliğine dâhil edilmiştir.) katıdır. Kat. no. 45'teki orana en yakın olarak MÖ 4. yy.da görülen 20'nin biraz üzerindeki oranlar⁸⁹⁰ gösterilebilecekken⁸⁹¹ kat. no. 42'deki oran MÖ 6.⁸⁹² ve 5. yy.larda⁸⁹³ görülen 8 dolaylarındaki oranlarla ilişkilendirilebilir. Kat. no. 39 ve 41'deki oranlarıysa Lawrence'ın anlatımına⁸⁹⁴ göre herhâlde MÖ 5. yy. ortasıyla MÖ 4. yy. arasında görülen değerlerle ilişkilendirmek uygun olacaktır ki Woodward'un örneklerinden MÖ 5. yy. sonlarına ait iki örnekteki⁸⁹⁵ oranların bu mezarlarda bulunan değerlerin arasında yer aldığı belirtilebilir. Kat. no. 45'teki başlık yüksekliğine sütun boynu da eklendiğinde bu mezardaki oran 11,6 olmaktadır ve bu değer MÖ 5. yy. ortasından örneklerdeki değerlerle⁸⁹⁶ ilişkilendirilebilmektedir. Ancak Lawrence tarafından verilen dönemlere göre oranlarda sütun boyunlarının hesaba katılmadığı anlaşıldığından⁸⁹⁷, bu mezar için sütun boynu dışarıda tutularak yapılan dönem değerlendirmesinin daha sağlıklı bir sonuç yansıttığı söylenebilir.

Toparlanacak olursa Karia bölgesinde yer alan Ion düzenindeki kaya mezarlarında sütun başlıklarının oran anlamında sütun yüksekliklerine göre çok fazla yer kaplaması durumu (Graf. 3), Dor düzenindeki mezarlarda bu boyutlarda görülmemektedir. Ancak Dor düzenindeki mezarlarda bulunan oranların da çok normal olduğu söylenemez ki

⁸⁸⁸ Henry 2005, vol. II.2, pl. 75.

⁸⁸⁹ Henry 2005, vol. II.2, pl. 257.

⁸⁹⁰ Lawrence tarafından, bu döneme ait Nemea Zeus Tapınağı'ndaki oran 21 olarak gösterilmiştir (Lawrence 1996, 70). Woodward'un vermiş olduğu ölçülere (Woodward 2012, 453) göreyse başlık yüksekliği olarak ekhinus ve abakus yükseklikleri toplandığında ortaya çıkan oran 23,73'tür. Bu farkın, Woodward'un annulet yüksekliğini ekhinus yüksekliğine değil de sütun boynu yüksekliğine eklemesinden (Woodward 2012, 26) kaynaklandığı sanılmaktadır. Bu durumda Lawrence'ın başlık yüksekliklerine sütun boyunlarını ekmediği anlaşılmaktadır ki Woodward'un gösterdiği diğer örneklerde de bu yapıdaki oranlara yakın değerlere, boyun bölümleri eklenmeden hesap yapılırca ulaşılması bu çıkarımı doğrular. Woodward'un verdiği ölçülere göre oranı hesaplanabilen diğer MÖ 4. yy. örnekleri için bkz. Woodward 2012, 419, 421, 442, 453.

⁸⁹¹ MÖ 5. yy. sonlarından Rhamnus Nemesi ve Bassai Apollon tapınaklarındaki (Woodward 2012, 391, 440) oranlarda bu mezardaki orana yakın, ancak daha düşük değerler olarak gösterilebilir.

⁸⁹² Lawrence 1996, 70; Bazı örnekler için bkz Woodward 2012, 405, 408.

⁸⁹³ Bazı örnekler için bkz. Woodward 2012, 407, 434, 483.

⁸⁹⁴ Lawrence 1996, 70.

⁸⁹⁵ Woodward 2012, 391, 440.

⁸⁹⁶ Lawrence 1996, 70; Woodward'un çalışmasına bakıldığında bu orana en yakın değerler MÖ 5. yy. başlarından iki örnekte (Woodward 2012, 394, 477) bulunmaktadır.

⁸⁹⁷ Bkz. dn. 890.

bu mezarlardaki başlıkların, belki kat. no. 41'in başlıkları dışında, kendi dönemlerine göre sütunlarda fazlaca yer kapladığı anlaşılmaktadır.

II.1.2. Antalar

II.1.2.1. Anta gövdeleri

Dor düzenindeki mezarlarda Dor mimarisinin genel karakteristiğiyle⁸⁹⁸ uyumlu olarak anta kaidesi saptanamamıştır. Anta gövdelerindeki aşağıdan yukarı doğru incelmeye ise sayısal verilerle birlikte iki mezarda (kat. no. 42-43) değerlendirilebilmiştir. Bu örneklerin dışında kat. no. 40'ın sağ antasının da yukarı doğru incelendiği Roos tarafından belirtilmiştir⁸⁹⁹. Kat. no. 42'nin sağ antasındaki incelmeye 12 cm (%28,57), sol antasındaki incelmeye 6 cm (%21,05) iken kat. no. 43'ün antalarındaki incelmeye 4,5 cm'dir (%7,5). Brockmann'ın gösterdiği diğer yapılar arasında bu incelmenin olmadığı az sayıda örnek varsa da çoğunlukla bunlardaki antaların yukarı doğru incelendiği görülmektedir⁹⁰⁰.

II.1.2.2. Anta başlıkları

Hasardan dolayı anta başlıkları izlenemeyen kat. no. 39 dışındaki Dor düzeninde yapılmış beş mezarın dördünde (kat. no. 40-42, 44) anta başlıkları yalnızca iç ve ön taraflarda işlenmiştir. Bu mezarlarda başlıkların dış yanlarda işlenmemiş olmasının nedeni; mezarların yan bölümlerinin, ana kayanın oluşturduğu duvarlara dayalı olmasıdır. Mimari detaylarının düzleştirilmiş kaya yüzeyine kabartma biçiminde işlenmiş olmasının yarattığı elverişli durum sonucunda kat. no. 43'teki başlıklarsa antaların üç tarafında da işlenmiştir.

Sözü edilen beş mezarın ikisinde (kat. no. 43-44) Dor düzenindeki anta başlıklarının alışıldık profili olan şahingagası⁹⁰¹ görülebilmektedir. Diğer örneklerde ise kendine özgü uygulamalar bulunur. Bu örneklerden birine sahip olan kat. no. 41'in üst üste iki abakus olarak tanımlanmış⁹⁰² başlık profillerinin de belki abakus ile işlenmiş bir

⁸⁹⁸ Shoe 1936, 180; Brockmann 1968, 47.

⁸⁹⁹ Roos 2006, 39.

⁹⁰⁰ Brockmann 1968, tab. 1.

⁹⁰¹ Shoe 1936, 174.

⁹⁰² Roos 2006, 10; Nováková 2016, 76; Aşkıdıl Akarca, başlıkları üst üste iki kare plaka olarak tanımlamıştır (Akarca 1971, 36). Henry'nin tanımı için ayrıca bkz. Henry 2005, vol. II.1, 250.

şahingagası olarak düşünülmesi olasıyken kat. no. 40'ın başlığında (Lev. 41, 1-3) gözlemlenen cavettoların da şahingagası profiliyle ilişkilendirilmesi mümkün olabilir. Kat. no. 43'te ovolo tipi şahingagası profilinin biraz altında şerit, üzerindeyse ovolo ile taçlandırılmış düz silme bulunmaktadır (Lev. 42, 1). Buna paralel örnekler Shoe'nun belirttiğine⁹⁰³ göre MÖ 5. yy.da görülmektedir. Bu düzenlemenin varyasyonları da MÖ 4. ve 3. yy.larda genelde kyma reversa tipi şahingagasıyla birlikte⁹⁰⁴ de olsa yok değildir. Kat. no. 44'teki gibi ovolo tipi şahingagası üzerinde düz silme (abakus) (Lev. 42, 2) olan örneklerse MÖ 6. yy.da görülmekle birlikte MÖ 2. yy.da da kyma reversa tipi şahingagalılarıyla bu düzenleme görülebilmektedir⁹⁰⁵. Öte yandan MÖ 5. yy.da da özellikle Sicilya'da olmak üzere bu tarz örnekler rastlanıldığı Shoe'nun örneklerinden⁹⁰⁶ anlaşılır. Diğer yapılardaki şahingagası profilleri⁹⁰⁷ genellikle daha fazla öne doğru kıvrılarak, derinliği daha fazla olan içbükey bir görüntü sergilerken mezarlardaki örneklerde aşağı doğru eğim hemen hemen bulunmadığından bunlar cavetto profiline yakınlık göstermektedir. Antalarda cavettoya yakın şahingagalılarıyla ise en çok MÖ 6. yy.da karşılaşılmaktadır⁹⁰⁸.

II.1.2.3. Anta oranları

Anta ve sütunlara sahip olan Dor düzenindeki üç mezar⁹⁰⁹ (kat. no. 39, 41, 42) ile karışık düzendeki kat. no. 45'te⁹¹⁰ sütun genişliklerinin (alt çap) anta genişliklerine oranına bakıldığında yalnızca kat. no. 41'deki anta genişliklerinin sütun genişliklerine göre daha fazla olduğu görülür. Ancak bu mezardaki oran da (1,103) Ion düzenindeki kaya mezarlarında karşılaşılan oranların çoğundan düşüktür. Bu bakımdan oranı 1'in altında olan Ion düzenindeki üç örnekten birinin (kat. no. 37) Dor etkili Ion düzeninde

⁹⁰³ Shoe 1936, 174.

⁹⁰⁴ Bazı örnekler için bkz. Shoe 1936, 175, pl. LIX, 17-19.

⁹⁰⁵ Shoe 1936, 174; MÖ 4. ve 3. yy.lardan bu düzenlemenin görüldüğü kyma reversa tipi şahingagalı iki örnek için ayrıca bkz. Shoe 1936, 175, pl. LIX, 4, 8.

⁹⁰⁶ Shoe 1936, 175, pl. VIII, 3, 5, 7-8; Shoe 1952, 50-53, pl. VI, 22-24; pl. VII, 1-3, 6, 9-10, 13.

⁹⁰⁷ Karşılaştırmak için bkz. Shoe 1936, pl. LVI-LX; Shoe 1952, pl. VI-VIII.

⁹⁰⁸ Bazı örnekler için bkz. Shoe 1936, 175, pl. LVI, 1-4, 7-11, 14; Shoe 1952, 50, 53, pl. VI, 20; pl. VII, 11; Sicilya'dan bu tür iki MÖ 5. yy. örneği için ayrıca bkz. Shoe 1952, 52-53, pl. VII, 10, 12.

⁹⁰⁹ Anta ve sütunlara sahip olan Dor düzenindeki dördüncü mezar kat. no. 40'tır. Ancak bu mezar, sütun alt çapları bilinmediğinden burada değerlendirmeye alınmamıştır.

⁹¹⁰ Kat. no. 45'in antalarında kaide bulunuyor olması Dor düzeninin geleneksel uygulamalarıyla (Shoe 1936, 180; Brockmann 1968, 47) çeliştiğinden bu mezarın antaları Ion düzenindeki örneklerle değerlendirilmiştir. Ancak gerek antalarındaki uygulamaların Ion düzeninden çok ahşap işçiliğini yansıtmaması (Roos 1985, 41-42) gerekse sütunlarının Dor düzeninde olması yüzünden bu mezarın anta-sütun karşılaştırması Dor düzenindeki örneklerle birlikte ele alınmıştır.

bir mezarın oranı 1'in üzerinde olan tek mezarınsa Ion etkili Dor düzeninde bir mezar olması dikkate değerdir. Oranı 1'in altında olan örneklerden bir diğeri, mimari düzen tanımlaması yapılamamış olan kat. no. 47'dir⁹¹¹. Tabai'da yer alan bu mezarın aynı antik kentteki diğeri mezar olan kat. no. 42 ile yakın oranlar taşımasıysa şaşırtıcı değildir. Brockmann'ın, çoğunluğu Klasik Dönem örneği olan yapıların anta genişlikleri ve sütun çaplarını verdiği tablosuna⁹¹² bakıldığında bu yapılardaki oranların çoğunlukla 1'in az altında ya da üzerinde olduğunun anlaşılması, mezarlardaki oranlarda bir anormallik olmadığını gösterir. Yalnızca kat. no. 42'nin sol anta ve sütunu üzerinden ulaşılan oranın (0,594)⁹¹³, sözü edilen örnekler ışığında değerlendirilecek olursa uç bir örnek oluşturduğu belirtilebilir. Vitruvius ise anta ve sütun kalınlıklarının aynı olması gerektiğini belirtmiştir⁹¹⁴. Mezarlarda buna yakın değerler görülmekle birlikte tam olarak 1 oranı yoktur. Diğer örneklerde ise tam olarak 1 oranına yer yer rastlansa da belirtildiği gibi bunun az altı ya da üstünde değerlerle daha sık karşılaşmaktadır⁹¹⁵.

Mezarlarda anta yüksekliklerinin başlık yüksekliklerine oranına bakıldığında en düşük oranın kat. no. 43'te bulunduğu görülür. Bu mezardaki oran (9,137) Brockmann'ın gösterdiği örneklerdeki oranların da tümünden düşüktür. Kat. no. 42'deki oran (12,273) için de aynı durum geçerli olmakla birlikte Brockmann'ın örnekleri arasından en düşük orana (12,3) sahip Aigina Aphaia Tapınağı ile sözü edilen mezarın bu açıdan oldukça yakın olduğu söylenebilir. Kat. no. 40, 41 ve 44'teki oranlar (21; 22,936 ve 17,5) ise ortalama değerlerden fazlaca ayrılmamaktadır⁹¹⁶. Bu açıdan bakıldığında incelenebilen Dor düzenindeki beş mezardan ikisine ait anta başlıklarının, anta yüksekliklerine göre normal örneklerden biraz daha fazla yer kapladığı, diğeri ikisinininse olağan yükseklik değerlerinden fazlaca ayrılmadığı görülür. Ancak hem mezarların hem de karşılaştırılan örneklerin sayısının az olması, bu konuda çok net bir sonuca varmaya engel oluşturmaktadır. Bunun dışında karşılaştırma örneklerindeki başlıkların boyun bölümü varken mezarlardan yalnızca ikisinin (kat. no. 42-43) bu

⁹¹¹ Bu mezarın sol anta genişliğine göre oran 0,784 iken sağ anta genişliğine göre 0,865'tir.

⁹¹² Brockmann 1968, tab. 1.

⁹¹³ Bu mezarın sağ anta genişliğine göre oran 0,875'tir. Kat. no. 39 ve 45'teki oranlarsa sırasıyla 0,925 ve 0,974'tür.

⁹¹⁴ Vitruvius IV, IV, 1.

⁹¹⁵ Brockmann 1968, tab. 1.

⁹¹⁶ Brockmann'ın örnekleriyle karşılaştırmak için bkz. Brockmann 1968, tab. 2/1.

bölüme sahip olması da ulaşılan bu sonuçlara gölge düşürmektedir. Brockmann'ın örneklerindeki oranlar, başlıkların boyun bölümü göz ardı edilerek değerlendirildiğinde tüm mezarlarda bulunan oranların bu örneklerde olanlara göre düşük kaldığı görülür. Bu noktada boyun bölümü olan başlıklara sahip mezarlarda bu bölümler göz ardı edildiğindeyse kat. no. 42'deki oranın 31,154'e çıkması, yalnızca bu mezarda bu açıdan normal bir değer olduğu sonucunu doğurur.

II.2. Taşınan Elemanlar

II.2.1. Arşitravlar

Ion etkili Dor düzeninde bir mezar olan kat. no. 41 dışındaki Dor düzeninde yapılmış beş mezar (kat. no. 39, 40, 42-44) ile birlikte karışık düzendeki kat. no. 45 ve mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'de düz arşitrav uygulaması görülmektedir⁹¹⁷. Ancak hem belirtilen son iki mezar hem de kat. no. 40 ve 42'de, Dor arşitravlarının üst bölümünde olması beklenen taenia ve bu elemanın altına işlenen regula-gutta blokları⁹¹⁸ bulunmadığından bu mezarların tam anlamıyla Dor arşitravına sahip olduğu söylenemez. Dor düzenindeki bazı yapılarda da tipik Dor arşitravının kullanılmadığı görülebilmektedir. Gider-Büyüközer'in belirttiğine göre Roma Dönemi'nde görülen bu tür arşitravların kaya mezarlarında görülenlerden farkı, bunların taç bölümüne de sahip olmasıdır⁹¹⁹.

Diğer üç mezardaysa arşitrav uygulamalarının eksik olduğu söylenebilir. Her regulada altı tane olması beklenen guttalar⁹²⁰; kat no. 39 ve 43'te dört, kat. no. 44'te ise üç tanedir. Ayrıca kat. no. 44'te guttalar regulalara değil, doğrudan taenianın altına işlenmiştir. Guttalara sahip olan Anadolu'daki başka bölgelerden kaya mezarı örneklerine bakıldığında Karia sınırına yakın olmakla birlikte Lykia bölgesi içerisinde kalan İnlıce'deki karışık düzen uygulamalarının görüldüğü mezarda gutta sayılarının beş⁹²¹, dolayısıyla yine eksik olduğu görülür. Antiphellos'taki kayaya oyulmuş ancak bağımsız bir yapı kimliğinde olan ve MÖ 3. yy.ın ilk yarısı içerisinde değerlendirilen

⁹¹⁷ Ion düzeninde olup da düz arşitrava sahip olan mezarlar için ayrıca bkz. Bölüm I.2.1.

⁹¹⁸ Dinsmoor 1975, 57; Robertson 1992, 43; Lawrence 1996, 71; Tomlinson 2003, 19.

⁹¹⁹ Gider-Büyüközer 2013, 158-159, dn. 854.

⁹²⁰ Robertson 1992, 43.

⁹²¹ Roos 1985, 23-25.

mezarın guttaları ise olması gerektiği gibi altışar tanedir⁹²². Dağlık Phrygia bölgesindeki, Hellenistik Dönem’de oyulup Roma İmparatorluk Dönemi’nde tekrar düzenlendiği düşünülen Gerdekkaya kaya mezarında⁹²³ ve Dağlık Kilikia bölgesinden MÖ 93-84 yıllarından sonraya tarihlendiği düşünülen bir kaya mezarında⁹²⁴ da gutta sayıları altıdır. Dolayısıyla bölge dışındaki kaya mezarları da dikkate alındığında -her ne kadar örnek sayısı az olsa da- gutta sayılarının eksikliği genel bir kaya mezarı özelliği olarak gösterilememektedir. Bununla birlikte Kyrene’de bulunan beşer guttalı iki Hellenistik kaya mezarı örneğiyle⁹²⁵ birlikte Petra’da da dörder ve beşerli guttalara sahip MS 1. yy.ın ilk yarısından⁹²⁶ mezarların olduğuna dikkat çekilebilir. Kaya mezarı dışındaki mezar yapıları olarak Gela’dan MÖ 6. yy. sonlarına tarihlendirilen dörder guttalı bir mezar anıtı⁹²⁷ ve Laodikeia’dan Geç Hellenistik Dönem’e tarihlenen beşer guttalı bir mezar steli örneği⁹²⁸ de gösterilebilir ki bu son örnekte Dor frizinin stilize yapıldığı söylenebileceğinden böyle bir örnekte doğru bir mimari uygulama olması beklenmemelidir. Mezarlarda eksik guttalı örneklere rastlanabiliyor olması, bunlarda mimari uygulamaların özensiz yapılmış olmasıyla ilişkilendirilebilir. Gutta sayılarının eksik olduğu diğer yapılara bakıldığında bunların genellikle erken örnekler olduğu görülür⁹²⁹ ve bu durum, henüz mimari standartların tam olarak belirlenmemesinin⁹³⁰ bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Sonuçta denilebilir ki diğer bölgelerde yer alan - olması gerektiği gibi- altışar gutta düzenlemesine sahip kaya mezarları en erken

⁹²² Fedak 1990, 78-79, fig. 93, b.

⁹²³ Kortanoğlu 2008, 577-581.

⁹²⁴ Er – Söğüt 2005, 105.

⁹²⁵ Greve 2006, 127, 146.

⁹²⁶ McKenzie 1990, 20, pl. 2, c; pl. 3, a-b, d; pl. 4, b.

⁹²⁷ Akurgal 1961, 129, abb. 260-261.

⁹²⁸ Şimşek et al. 2015, res. 34a.

⁹²⁹ MÖ 580 dolaylarına tarihlendirilen Korkyra Artemis Tapınağı’nın her bir regulasında dört gutta bulunur (Dinsmoor 1975, 74, fig. 25; Lawrence 1996, fig. 103-104). Henry de eski Aigina Aphaia Tapınağı’nı örnek göstererek bu özelliğin erken yapılarda görüldüğünü vurgular (Henry 2009, 78, dn. 60). Bu tapınağın geisonunda ise üç ve dört guttalı mutuluslar bulunur ki dörder ve beşer guttalı yine erken tarihli Atina Akropolisi’nde yer alan Tapınak A (Dinsmoor 1975, 71, dn. 1.) ve Lokroi’daki MÖ 540-530 yıllarına tarihlendirilen beşer guttalı (Woodward 2012, 400) tapınak da (Dinsmoor 1975, fig. 39; Lawrence 1996, fig. 120) yine mutuluslarında da olsa eksik guttalara sahip olmalarıyla bu özelliğin erken yapılarda görüldüğü görüşünü destekleyen örnekler olarak gösterilebilir. Beşer guttalı ilginç bir düzenlemeye sahip olan Arkaik Krimisa Apollon Tapınağı (Dinsmoor 1975, 84, fig. 31; Mertens-Horn – Viola 1990, pl. 35b) ve regula ve/veya mutuluslarında eksik gutta uygulaması bulunan MÖ 6. ve 5. yy.lardan hazine binası [Delphoi’daki Atinalıların Hazine Binası MÖ 5. yy. başlarından bir örnek olarak değerlendirilmiştir (Stewart 2008, 595; Hoff 2009, 96-104).] örnekleri (Dinsmoor 1975, 116-117) de bunlara eklenebilir. Ayrıca bkz. Dyer 1906, 75, dn. 100, fig. 12.

⁹³⁰ Arkaik Dor mimarisinde arşitrav ve kornişlerdeki gutta sayıları henüz sabitlenmemiştir (Dyer 1906, dn. 98).

Hellenistik Dönem içerisinde değerlendirilmektedir ve Karia bölgesindeki eksik guttalı Dor düzenindeki örneklerin de Hellenistik Dönem'den önceye tarihlenme olasılığı düşüktür. Bağımsız yapılarıdaki eksik gutta uygulamalarının da erken örneklerde olduğu düşünüldüğünde Karia bölgesinde yer alan kaya mezarlarındaki eksik gutta düzenlemesi hatalı bir mimari uygulama olarak gösterilebilir. Bununla birlikte Karia bölgesinde beş guttalı regula düzenlemelerine tiyatro, stoa, gymnasion gibi yapılarda Roma Dönemi'nde de rastlandığı⁹³¹ belirtilmelidir. Gutta sayılarındaki eksikliğin, yapı boyutlarının küçüklüğüyle ilişkilendirilmesi de olası görünmektedir. Bu durumda yapının boyutuyla birlikte gutta boyutlarının da aynı oranda küçültülerek normal sayıda yapılmamasını da özensiz işçilikle açıklamak gerekecektir. Roos ise kat. no. 39'un regularlarındaki eksik gutta sayısını, bunların sıva ile yapılmış olmasına bağlamaktadır⁹³².

Guttalara sahip olan üç mezarda da (kat. no. 39, 43, 44) bu bölümler bağımsız değil, arşitrav gövdesinden ayrılmadan işlenmiştir. Kat. no. 39 ve 44'teki guttalar çok sağlıklı gözlemlenebilecek durumda olmamakla birlikte her üç mezardaki guttaların da yarım silindir biçiminde görüldüğü (Lev. 42, 2; 42, 6; 43, 2) söylenebilir. Ancak kat. no. 39'daki sıva ile yapılmış guttalar Roos'a göre silindirik değil, kare biçimlidir⁹³³. Araştırmacının gözlem yaptığı sıralarda guttalar daha iyi durumdaysa bu yorumun daha doğru olduğu kabul edilebilir. Bununla birlikte Roos'un yayımladığı fotoğrafa⁹³⁴ göre guttaların o zamanki durumunun da şimdikinden çok farklı görünmediği belirtilmelidir. Yarım silindir formlu guttaların Augustus Dönemi'nden itibaren Roma Dönemi'nde tercih edildiği anlaşılmaktadır⁹³⁵. Bu durumda kat. no. 44'ün –daha geç tarihten olma olasılığı da belirtilmekle birlikte- MÖ 4. yy. içerisinde değerlendiriliyor olması, uygulamanın ilk olarak burada görüldüğüne işaret eder. Ancak bu mezar için yapılan tarihleme önerileri sağlam verilere dayanmadığından bu açıdan kesin bir yargıda bulunmak doğru olmayacaktır.

⁹³¹ Gider-Büyüközer 2013, 136, dn. 742.

⁹³² Roos 1972, dn. IV, 56.

⁹³³ Roos 1972, dn. IV, 56.

⁹³⁴ Roos 1972, pl. 14, 5.

⁹³⁵ Gider-Büyüközer 2013, 161-163; Şimşek – Yener 2014, 176, res. 8b; res. 11a; Büyüközer 2015, 81, dn. 91, fig. 10.

Kat. no. 43'te taenia ile regulaların ön cepheleri aynı hizada işlenmiş olduğundan bunlar arasındaki geçiş ayırt edilememektedir ve guttaların ön cepheleri de bu elemanlarla aynı hizaya ulaşmaktadır. Kat. no. 39'da ise guttalar hasarlı olduğundan tam olarak gözlemlenemese de gutta ve regula ön cephelerinin aşağı yukarı aynı hizada olduğu söylenebilecekken taenianın regulalardan çıkıntılı olduğu görülür. Regula ve gutta ön cephelerinin aynı hizada olduğu örneklerle farklı dönemlerde rastlanmakla birlikte kat. no. 43'teki gibi taenia ve regulaların aynı hizada olduğu örneklerle ise Hellenistik Dönem'de Karia'da değil, Samos'ta rastlanmaktadır⁹³⁶. Kat. no. 44'te ise taenianın, regulasız işlenen guttalardan çıkıntılı olduğu görülür.

Kat. no. 44'teki gibi regula olmadan işlenen guttali arşitravlara Roma Dönemi'nde rastlanmaktadır⁹³⁷. Bu uygulamaya benzer biçimde işlenmiş ve Gider-Büyüközer tarafından "kesintisiz regulaya sahip dor arşitravları" olarak tanımlanan örnekler de Anadolu'da yine Roma Dönemi'nde⁹³⁸ karşımıza çıkar. Sözü edilen mezarın, yine sağlam verilerle tarihlendirilmediği hatırlatılarak -daha geç tarihten olma olasılığı da belirtilmekle birlikte- MÖ 4. yy. içerisinde değerlendiriliyor olması dikkate alındığında uygulamanın ilk olarak burada görülmüş olma olasılığında söz edilebilir. Regulaların eksik olması Roma Dönemi'nde artan imar faaliyetlerinin bir sonucu olarak düşünülmektedir⁹³⁹. Mezarların inşasının şehirlerdeki imar faaliyetlerinden ayrı düşünülmesi gerektiğinden, öyle olmasa dahi bu mezarın çevresinde yoğun yapılaşmanın olduğu bir şehir de saptanmamış olduğundan buradaki uygulamayı bu şekilde açıklama olanağı yoktur. Bu durumda mezarda bu uygulamanın görülüyor olmasını özensiz işçilik ya da başarısız mimari taklitle açıklamak uygun görünmektedir.

Regula-gutta bloğuna sahip iki mezarda da (kat. no. 39 ve 43) guttalar, regulalardan daha yüksek işlenmiştir. Anadolu'da Augustus Dönemi'yle birlikte görülmeye başlayan bu tür örnekler MS 1. ve 2. yy.larda da görülmeye devam ettiğinden sözü edilen uygulama bir Roma Dönemi özelliği olarak gösterilmiştir⁹⁴⁰. Bu durumda

⁹³⁶ Rumscheid 1994, 313; Gider-Büyüközer 2013, 140.

⁹³⁷ Gider-Büyüközer 2013, 153-154; Şimşek – Yener 2014, 176, res. 8b.

⁹³⁸ Gider-Büyüközer 2013, 148-149.

⁹³⁹ Gider-Büyüközer 2013, 154; Şimşek – Yener 2014, 176.

⁹⁴⁰ Gider-Büyüközer 2013, 182, 435, 444, 450, tab. 19; Büyüközer 2015, 81.

guttaların regulalardan yüksek işlendiği Anadolu'daki ilk yapı olarak olasılıkla, en erken MÖ 2. yy.a tarihlendiği düşünülen kat. no. 39 gösterilebilir.

Mezarlarda, Vitruvius'un belirtmiş olduğu; taenia yüksekliğinin, tüm arşitrav yüksekliğinin $\frac{1}{7}$ 'si; regula ile birlikte guttalarınsa arşitrav yüksekliğinin $\frac{1}{6}$ 'sı olması gereken kuralların⁹⁴¹ uygulanıp uygulanmadığı denetlenebilir⁹⁴². Bu açıdan incelenebilecek mezarlardan (kat. no. 39, 43, 44) yalnızca kat. no. 43'ün ölçüleri sağlıklı biçimde alınabildiğinden en doğru değerlendirme bu mezar için yapılabilecektir. Sözü edilen mezarın taenia ile birlikte arşitrav yüksekliği 29,5 cm olduğundan bu kurala göre taenia yüksekliği 4,214 cm kadar olmalıdır ki 3 mm'den biraz daha az bir sapmayla buradaki ölçü 4,5 cm'dir. Regula ve guttaların birlikte yüksekliği ise 4,917 cm olmalıyken buradaki ölçüyse yine 4,5 cm'dir. Kat. no. 39 bu açıdan yayımlanan çizimler üzerinden değerlendirilebilmektedir. Ancak Roos'un yayımladığı, mezarın cephe çizimi⁹⁴³ ile en altta guttalardan başlamak üzere entablatur elemanlarının olduğu detay çizimindeki⁹⁴⁴ taenia yükseklikleri eşit olmadığından bu mezar için kullanılacak değerlerin şüpheli olduğu belirtilmelidir. Arşitrav yüksekliği cephe çiziminden ölçülebildiği için taenia yüksekliği olarak da bu çizimden hesaplanan değer kabul edildiğinde sözü edilen kurala göre 6 cm olması gereken taenia yüksekliğinin 4 cm kadar olduğu görülür. Regula ve guttaların toplam yüksekliği ise 7 cm olmalıyken buradaki ölçü detay çizimine göre 6,8 cm olmasıyla bu değere oldukça yakındır. Kat. no. 44'teki ölçülerin de fotoğraf üzerinden hesaplandığından (Burada guttalar hesaplanmamıştır.) yine çok sağlıklı olmadığı söylenebilir. Burada kurala göre taenia yüksekliği 4,357 cm olmalıyken 7 cm'dir. Sonuç olarak tam olarak

---

⁹⁴¹ Vitruvius IV, III, 4; Vitruvius'un *Mimarlık Üzerine On Kitap* adlı eserinin bu bölüme kadar yararlanılan Türkçe çevirisinde sözü edilen ilk kural verilmemiştir. Bu eserin Frank Granger tarafından yapılan İngilizce çevirisinde (s. 221) ve aynı yayında verilen bu bölümün özgün Latince metninde (s. 220) ise yukarıda belirtilen ifade bulunmaktadır. Wesenberg de pratikteki Yunan mimariyle Vitruvius'un kurallarına göre olması gereken mimari uygulamaları işlediği çalışmasında, Romalı Mimar'ın söz ettiği kuralı bu şekilde kullanmıştır (Wesenberg 1983, 162).

⁹⁴² Vitruvius bu oranları verirken hepsini bir modüle göre hesaplar ve modülün hesaplanabilmesi için de tapınağın tetrastylos ya da heksastylos olması gerekmektedir (Vitruvius IV, III, 3). Burada değerlendirilen mezarların hiçbiri bu koşullara uymadığından bunlar için modül belirlenemese de arşitrav, taenia ve regula-guttaların birbirine olan oranları ışığında bir değerlendirmeye gidilebilmektedir.

⁹⁴³ Roos 1972, pl. 38, 1.

⁹⁴⁴ Roos 1972, pl. 52, 1.

olmasa da kat. no. 39 ve 43'te Vitruvius'un kurallarına yer yer yakın değerler görüldüğü belirtilebilir.

Bağımsız yapılarda uygulanmış oranlarla karşılaştırıldığında kat. no. 39'daki taenia ile birlikte arşitrav yüksekliğinin taenia yüksekliğine oranı olan 9,5 değerine MÖ 4. yy. ve MS 1. yy. ile bunların arasındaki tarihlerden paralel örnekler gösterilebilmekteyken kat. no. 43'teki 6,556; kat. no. 44'teki 4,357 oranlarının diğer örneklerdeki oranlara⁹⁴⁵ göre epey düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kat. no. 43 ve 44'teki oranların uç değerler taşıdığı söylenebilir. Her ne kadar bu oranlama üzerinden dönem ayrımı yapmak zorsa da taeniaların yüksek işlenmesi daha çok geç dönemlerle ilgili gibidir⁹⁴⁶.

Kat. no. 39'da arşitrav yüksekliği, taenia ve regulanın toplam yüksekliğinin 5,429 katıyken kat. no. 43'te 4,538 katıdır. Bu açıdan bir dönem standardı olmasa da kat. no. 39'daki oranın, Karia bölgesindeki Dor yapılarında görülen 5 ila 8 arasındaki oranlarla⁹⁴⁷ uyumlu olduğu görülürken kat. no. 43'teki oranınsa bu değerlerin altında kaldığı görülmektedir.

Kat. no. 39'da arşitrav yüksekliği; taenia, regula ve guttanın toplam yüksekliğinin 3,518 katıyken kat. no. 43'te 3,278 katıdır. Bu oran Karia bölgesindeki Dor yapılarında 4 ila 6 arasında değişmektedir ki 4 değerinin daha çok Roma Dönemi'nde görülmesi, bu dönemde regula ve guttaların daha güçlü işlenmesiyle açıklanmaktadır⁹⁴⁸. Sonuçta bu kez iki mezardaki değerlerin de normal değerlerin biraz altında kaldığı görülür. Ancak kanonik Dor arşitravlarından taenia yerine taç profiline sahip olmalarıyla ayrılan bölgeden iki MS 1. yy. örneğinde 3 ile 3,5 değerlerinin⁹⁴⁹ görüldüğü de belirtilmelidir.

II.2.2. Dor frizi

Karia bölgesinde, normal yerinde⁹⁵⁰ kullanılan Dor frizine sahip tek kaya mezarı kat. no. 39'dur (Lev. 42, 5; 44, 6). Buradaki triglyph yivlerinin yukarıda düz bitimli olması,

⁹⁴⁵ Gider-Büyüközer 2013, 171-175, tab. 16.

⁹⁴⁶ Gider-Büyüközer 2013, 174-175.

⁹⁴⁷ Gider-Büyüközer 2013, 175, tab. 16.

⁹⁴⁸ Gider-Büyüközer 2013, 175-176, tab. 16.

⁹⁴⁹ Gider-Büyüközer 2013, 177, tab. 18.

⁹⁵⁰ Kat. no. 3'ün hyperthyron bölümünde de triglyph-metop bloğu bulunmaktadır.

Roos tarafından, MÖ 4. yy. ve Hellenistik Dönem için olağan bir uygulama olarak gösterilmiştir⁹⁵¹. Bu ifade uygulamadaki genel tercih⁹⁵² için kabul edilebilirse de triglyphler aynı dönemde farklı biçimlere sahip olabildiğinden bunun bir tarihleme kriteri olarak alınması doğru görünmemektedir⁹⁵³.

Yivlerin düz bitimli üst bölümlerinin altlarına, aşağı doğru eğim verilip verilmediği tartışılabilir. Görünüşte bu uygulama mezarda var gibidir, ancak yakından gözlemlene olanağı bulunamadığı için bu görüntü ışık-gölgenin yarattığı bir göz yanılsaması olarak da düşünülebilir. Roos'un çizimine⁹⁵⁴ bakıldığında yivlerin üst bölümlerinin eğimli olmadığı görülür. Ancak bu mezara ait çizimlerin çok güvenilir olmadığı da göz ardı edilmemelidir⁹⁵⁵. Yine de çizimin doğru olduğu kabul edilirse sözü edilen mezar, Karia bölgesinde triglyph yivlerine ait üst bölümlerin 90° açıyla derinlik kazandığı seyrek örnekler⁹⁵⁶ arasında gösterilebilir.

Bütün yivlerinin gözlemlenebildiği tek triglyph bloğunda (sağdaki), ortadaki tam yivlerden solda olanının diğerlerine göre biraz daha alçak olduğu (Lev. 42, 5) anlaşılmaktadır. Burada en sağdaki yarım yive ait yüksekliğin hasardan dolayı tam olarak anlaşılamadığı da belirtilmelidir. Ancak en solda hemen hemen yarısı korunmuş triglyph bloğundaki sağ tam yivle yarım yivin eş yükseklikte görüldüğüne bu noktada dikkat çekilebilir. Sonuçta tüm triglyph yivlerinin eş yükseklikte planlandığı, ancak bir işçilik hatası sonucu sözü edilen örnekte farklı yükseklik oluştuğu anlaşılmaktadır. Diğer triglyphler sağlam olmadığı için bu hatanın yalnızca bu triglyphte mi gerçekleştiği bilinmemektedir. Roos'un entablatur detay çiziminde tüm triglyph yivleri eş yükseklikte verilmiş olmakla birlikte yine de bu çizim⁹⁵⁷ üzerinden kabaca hesaplandığında mezardaki triglyph yiv yüksekliğinin triglyph yüksekliğine oranının (0,805), diğer yapılardaki çoğunlukla 0,9 ila 1 arasında değişen değerlere⁹⁵⁸ göre düşük

---

⁹⁵¹ Roos 1972, 75.

⁹⁵² Rumscheid 1994, 313, *Beilage D*.

⁹⁵³ Gider 2012, 265, dn. 22; MÖ 4. yüzyıl, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nden bazı örnekler için bkz. Gider-Büyüközer 2013, tab. 55, lev. 16-20.

⁹⁵⁴ Roos 1972, pl. 52, 1.

⁹⁵⁵ Bu mezarın çizimlerinde triglyphlerle sütun eksenlerinin birbirini tutmaması, yerinde olmayan triglyph gibi mimari elemanların biçimlerinin birbirleriyle tutarsız verilmesi (Roos 1972, pl. 38, 1) ya da entablaturdaki şahingagasının farklı yansıtılması (Roos 1972, pl. 52, 1) gibi hatalar söz konusudur. Ayrıca sözü edilen iki çizim, birbirinden farklılıklar da göstermektedir.

⁹⁵⁶ Az sayıda örnek için bkz. Gider-Büyüközer 2013, 235.

⁹⁵⁷ Roos 1972, pl. 52, 1.

⁹⁵⁸ Martini 1984, tab. D; Rumscheid 1994, *Beilage D*; Gider-Büyüközer 2013, tab. 34-35.

bir değer taşıdığı belirtilebilir. Mezardaki orana yakın değerlere ise Roma Dönemi'nde rastlanabilmektedir ve bu dönemden yakın oranlı örnekler triglyph taeniasına sahip değildir⁹⁵⁹. Mezarda da triglyph taeniasının bulunmaması, oranın düşük olmasının nedenidir⁹⁶⁰. Bu unsura sahip olan kat. no. 3'ün hyperthyron bölümündeki triglyph-metopta⁹⁶¹ daha normal değerlerin bulunduğu görülmektedir.

Roos'un çiziminde⁹⁶² ayrı bloklardaki triglyph yivleri arasındaki mesafeler tam olarak eşit olmamakla birlikte belirtilen mesafelerin triglyph yivlerine oranla oldukça geniş olduğu görülür. Rumscheid'in gösterdiği çoğunluğu Hellenistik Dönem'den olmak üzere MÖ 4. yy. ve Roma Dönemi'ne tarihlenenlerin de olduğu bazı yapılarıdaki oranlar⁹⁶³ genellikle 1 ya da 1'in biraz altında ve üstünde değerler göstermektedir. Buradaki oran çok uç bir değer olarak gösterilemeyecekse de ortalama değerlerden ayrılan bir örnek olarak değerlendirilebilecek kat. no. 3'ün hyperthyronundaki⁹⁶⁴ oranın, 1 dolaylarında olmasıyla normal bir değer taşıdığına dikkat çekilebilir.

Kat. no. 39'da metop genişliği, triglyph genişliğinin 1,364 katıdır. Vitruvius'un anlatımından⁹⁶⁵ anlaşılana göreyse bu oran 1,5 olmalıdır. Romalı Mimar'ın anlatımı dışında 1,5 oranıyla pratikte de karşılaşılmaktadır ve Karia bölgesinde de sıklıkla bu dolaylardaki oranların tercih edildiği görülür⁹⁶⁶. Bununla birlikte kat. no. 39'daki oranın da çok uç bir değer oluşturduğu söylenemez. Bu oran dolaylarındaki değerlerle Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'ne ait yapılarda karşılaşılabilmektedir⁹⁶⁷. Roos'un bu mezarla arasında paralellik kurduğu⁹⁶⁸ Knidos'taki Aslanlı Mezar'daki oransa 1,45 olmasıyla⁹⁶⁹ buradakine göre yüksektir. Kat. no. 3'ün hyperthyronundaki

---

⁹⁵⁹ Triglyph ve metop taeniaları işlenmemiş örnekler arasında Bodrum Müzesi'nden MS 1. yy.ın 2. yarısına tarihlendirilen bir bloktaki oran, bu mezarda olana en yakın değeri taşıırken Stratonikeia Dorik Yapı A'daki değer ise bunlardaki değer çok az üzerindedir (Gider-Büyüközer 2013, 534, 746, tab. 34). Bu mezardaki orandan az da olsa düşük bir değere sahip olarak Tripolis Sütunlu Caddesi'nden MS 81-96 yıllarına tarihlendirilen yine bir Roma Dönemi örneği (Gider 2007, çiz. 2; Gider-Büyüközer 2013, tab. 35) gösterilebilir.

⁹⁶⁰ Bu oranlamada karşılaştırma örneklerinin triglyph yükseklikleri değerlendirilirken taenia bölümleri ve varsa taç profilleri dışarıda tutulmuştur (Rumscheid 1994, *Beilage D*; Gider-Büyüközer 2013, 283).

⁹⁶¹ Roos 1972, pl. 26, 1.

⁹⁶² Roos 1972, pl. 52, 1.

⁹⁶³ Rumscheid 1994, *Beilage D*.

⁹⁶⁴ Roos 1972, pl. 59, 10.

⁹⁶⁵ Vitruvius IV, III, 4-5.

⁹⁶⁶ Gider-Büyüközer 2013, 287, tab. 36-37.

⁹⁶⁷ Karşılaştırmak için bkz. Martini 1984, tab. D; Gider-Büyüközer 2013, tab. 36-37.

⁹⁶⁸ Roos 1972, 71.

⁹⁶⁹ Gider-Büyüközer 2013, tab. 36.

metop genişliklerinin çizim⁹⁷⁰ üzerinde birbirinden farklı verilmiş olması, bu mezarın bu açıdan değerlendirilmesinin pek sağlıklı olmayacağını göstermektedir.

Kat. no. 39'da triglyph yüksekliği, triglyph genişliğinin 1,354 katıdır. Buradaki değer, Vitruvius'un anlatımından anlaşılana göre olması gereken 1,5 oranından düşük olsa da Romalı Mimar'ın, metop genişliğinin triglyph genişliğine oranıyla triglyph yüksekliğinin triglyph genişliğine oranını eşit vermiş olmasına⁹⁷¹ da dikkat çekilebilir ki mezarda sözü edilen oranların birbirine çok yakın olduğu görülür. Mezardaki oranın, Karia bölgesinde yer alan mezar anıtlarından MÖ 4. yy.ın 2. yarısına tarihlendirilen Labraunda'daki, MÖ 2. yy.ın 1. çeyreğine tarihlendirilen Latmos'taki ve MÖ 2. yy.ın 1. yarısına tarihlendirilen Iasos'takinin oranlarıyla paralelliği dikkat çekerken Knidos'taki Aslanlı Mezar'ın oranıysa mezarda olana göre daha yüksektir⁹⁷².

Vitruvius, metop yükseklik ve genişliklerinin aynı olması gerektiğini belirtmiş⁹⁷³ ve bu kural ya da bu kuralda olması gerekene yakın değerler hemen her dönemde uygulanmıştır⁹⁷⁴. Kat. no 39'da da metop genişliğine göre metop yüksekliği oranının 0,993 olması, metopların kare biçiminde planlandığını gösterir. Roos'un bu mezarla arasında paralellik kurduğu⁹⁷⁵ Knidos'taki Aslanlı Mezar'da bulunan oranın 1,07 olması⁹⁷⁶ kat. no. 39'un aksine burada metop yüksekliklerinin, genişliklerinden fazla olduğunu gösterdiğinden bu iki mezar arasında bu açıdan da bir benzerlik kurulamamaktadır. Kat. no. 3'ün hyperthyronundaki triglyph-metop bloğunda ise Aslanlı Mezar'daki gibi metop yüksekliklerinin daha fazla olduğu görülür. Çizime göre⁹⁷⁷ kat. no. 3'teki metop genişlikleri farklı değerler gösterse de burada hatırı sayılır biçimde yüksek oranların olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek oranları ise Roma Dönemi⁹⁷⁸ ile ilişkilendirmek olanaklı görünmektedir.

Kısmen korunmuş ortadaki üç triglyph ve sağ sütun başlığından anlaşılana göre kat. no. 39'daki sütun aralığına iki triglyph düşmektedir (Lev. 44, 6). Roos'un bu mezarla

---

⁹⁷⁰ Roos 1972, pl. 26, 1.

⁹⁷¹ Vitruvius IV, III, 4-5.

⁹⁷² Bu yapılar ve bölgedeki diğer bazı yapılardaki oranlar için bkz. Gider-Büyüközer 2013, tab. 38.

⁹⁷³ Vitruvius IV, III, 5.

⁹⁷⁴ Gider-Büyüközer 2013, 296, tab. 39.

⁹⁷⁵ Roos 1972, 71.

⁹⁷⁶ Gider-Büyüközer 2013, 296, tab. 39.

⁹⁷⁷ Roos 1972, pl. 26, 1.

⁹⁷⁸ Gider-Büyüközer 2013, 297, dn. 1419, tab. 39.

ilişkilendirdiği⁹⁷⁹ Knidos'taki Aslanlı Mezar'a bakıldığında mezarın ortadaki sütun aralığına üç, yanlardaki sütun aralıklarına iki triglyph düştüğü⁹⁸⁰ görülür. Karia bölgesi ve yakınlarından diğer Hellenistik Dönem⁹⁸¹ mezar anıtları incelenirse Bargylia Skylla Anıtı ve Didyma yakınlarında bulunan *Ta Marmara* Mezar Anıtı'ndaki uygulamanın⁹⁸² Knidos Aslanlı Mezar'daki gibi olduğu görülürken Alinda'daki Dorik Mezar'ın tüm sütun aralıklarında iki triglyph bulunduğu belirtilebilir. Bu son mezarın cephelerinde on triglyph ve dokuz metop bulunması⁹⁸³ da Roos'un önermesine⁹⁸⁴ göre kat. no. 39'la uyumludur. Bunların dışında MÖ 3. ya da 2. yy.a tarihlendiği düşünülen Latmos Mezar Anıtı'nda (olasılıkla)⁹⁸⁵ ve MÖ 225-200 yıllarına tarihlendirilen Lindos'taki Arkhokrates Kaya Mezarı'nda⁹⁸⁶ da bu uygulamanın olduğu görülür.

Kat. no. 39'daki sütun aralığına düşen triglyph sayısı, Vitruvius'un yan sütun aralıkları için önerdiğiyle uyumludur, ancak Romalı Mimar ortadaki sütun aralığına üç triglyph düşmesi gerektiğini de belirtmiştir⁹⁸⁷. Sütun aralığında iki triglyph uygulaması, Klasik Dönem'de az sayıda yapı⁹⁸⁸ dışında MÖ 5. yy.ın son 30 yılından başlamak kaydıyla sütunları tapınaktakilere göre genellikle daha küçük olan ve rahat giriş-çıkış olması için sütun aralıkları geniş yapılmaya başlanan stoalarda görülmektedir⁹⁸⁹. Hellenistik Dönem'le birlikte sütun aralıklarında iki triglyph ya da bir başka deyişle sütun eksen aralıklarında üç metop bulunan tapınaklar da yapılmaya başlamıştır, ancak bu dönemde sözü edilen özelliğe sahip tapınakların çoğunlukla in antis ya da prostylos

⁹⁷⁹ Roos 1972, 71.

⁹⁸⁰ Fedak 1990, 76.

⁹⁸¹ Alinda'daki mezarın Hellenistik Dönem öncesi ya da sonrasına ait olduğuna dair görüşler olmakla birlikte sözü edilen mezar, burada diğer Hellenistik Dönem mezarlarıyla birlikte değerlendirmeye alınmıştır. Bu mezar ve sözü edilen diğer mezarların tarihlendirme önerileri için bkz. Bölüm II.1.1.

⁹⁸² Berns 2003, abb. 26; abb. 49.

⁹⁸³ Fedak 1990, 78.

⁹⁸⁴ Entablatur bölümü çoğunlukla yerinde olmayan mezarda triglyphlerle sütunların eksen simetrisi tutturulmuş gibi görünmekteyken (Lev. 44, 6) Roos'un çiziminde (Roos 1972, pl. 38, 1; Bkz. Lev. 44, 7) ise bu simetri bulunmamaktadır. Bu durumda Roos'un önerdiği (Roos 1972, 75), belirtilen triglyph ve metop sayıları da tartışmaya açık duruma gelmektedir.

⁹⁸⁵ Henry 2009, 187-188, 245-247, fig. 59.

⁹⁸⁶ Fedak 1990, 83-85; Bu özelliğin görüldüğü iki Makedon mezarı için ayrıca bkz. Alexandrescu 1999-2001, dn. 17.

⁹⁸⁷ Vitruvius IV, III, 4.

⁹⁸⁸ Bu uygulamanın görüldüğü ilk örnekler için bkz. Stevens 1936, 463; Coulton 1976, 115; Coulton 1985, 118, tab. IV; Coulton 1977, 90-91. Karia bölgesinden Idrieus Dönemi'ne ait olduğu anlaşılan Labraunda'daki Dorik Bina (Hellström 1985, fig. 2; fig. 11) ve adalardan da eğer MÖ 4. yy. ortalarına tarihlendiği görüşü (Shoe 1950, 343, 352, 356) kabul edilirse Ialysos'taki Dorik Çeşme, bu uygulamanın görüldüğü Geç Klasik Dönem örnekleri arasına eklenebilir. Ancak sözü edilen çeşmenin MÖ 3. yy.a tarihlendiğine dair görüş olduğu da (Glaser 2000, 425, fig. 9) belirtilmelidir.

⁹⁸⁹ Coulton 1977, 91-92.

planlı küçük yapılar olduğu da belirtilmelidir⁹⁹⁰. Bu veriler ışığında Roos'un, sütun aralığındaki iki triglyph ya da sütun eksen aralığındaki üç metop uygulaması yüzünden sözü edilen mezarı geç örneklerle ilişkilendirmesi⁹⁹¹ sorgulanabilir. Kaya mezarlarının stoa ve propylon gibi yapıların boyutlarıyla yer yer paralel boyutlara sahip olduğu söylenebilecekken giriş-çıkış için geniş sütun aralıklarına sahip oldukları düşünülemez. Coulton'ın stoalarda bu uygulamanın oluş nedenlerinden biri olarak gösterdiği küçük sütunların ve küçük yapılardaki geniş sütun aralıklarının⁹⁹² bu mezarda olup olmadığı incelendiğinde mezardaki sütun alt çaplarının, stoa ve propylon gibi yapılardakilerle uyumluyken sütun aralıklarının bu mezardakilere göre oldukça dar olduğu⁹⁹³ görülür. Sonuçta küçük yapılarda uygulandığı belirtilen geniş sütun aralıklarının⁹⁹⁴ bu mezarda bulunmadığı, dolayısıyla mezarın sütun aralığındaki iki triglyph uygulamasına bu durumun neden olmadığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sözü edilen uygulama Roos'un düşündüğü⁹⁹⁵ gibi dönem standartlarıyla ilişkilendirilebilir. Bu durum da mezarın Hellenistik Dönem öncesinde yapılmadığı görüşünü güçlendirmektedir.

II.2.3. Geison, sima ve tympanonlar

Çatı bölümü, dolayısıyla geison-sima ve tympanonu bulunmayan Dor düzenindeki tek mezar kat. no. 44'tür. Diğer beş mezardansa yalnızca kat. no. 39'a ait yatay geisonun altında mutulus plakaları bulunmaktadır ve bunlarda da guttalar işlenmemiştir. Gutta işlenmemiş mutulus plakaları, mimari standartların henüz oturmamış olduğu⁹⁹⁶ erken örneklerle ilişkilendirilebileceği gibi Hellenistik Dönem Anadolu mimarisi içinse Pergamon etkisi olarak düşünülmektedir⁹⁹⁷. Ancak bu uygulamanın Pergamon

⁹⁹⁰ Coulton 1976, 117; Coulton 1977, 94; Alexandrescu 1999-2001, 85.

⁹⁹¹ Roos 1972, 75.

⁹⁹² Coulton 1977, 91, 96.

⁹⁹³ Bazı stoa, propylon ve tapınak gibi yapılardaki sütun aralığı, sütun eksen aralığı ve alt çap ölçüleri için bkz. Coulton 1968, 156-157; Martini 1984, tab. F; Coulton 1985, tab. I-V; Miles 1998, 43, 56; Pakkanen 1998b, tab. 1; Stewart – Martin 2003, tab. 1; Gider 2012, 264-265; Büyüközer 2015, 75-76.

⁹⁹⁴ Coulton 1977, 96; İncelenen örneklere (bkz. dn. 993) göre stoa ve propylon gibi nispeten küçük yapılardaki sütun aralığı ölçülerinin tapınaktakilerden fazlaca ayrılmadığı, dolayısıyla bu yapılardaki sütun aralıklarının geniş olarak değerlendirilmesinin, yapıların boyutlarına oranla yapıldığı söylenebilir.

⁹⁹⁵ Roos 1972, 75.

⁹⁹⁶ Ernst-Ludwig Schwandner, kanonik mutulusların MÖ 530 sonrasında genellikle uygulandığından söz etmişken (Schwandner 1985, 126) Louis Dyer de mutulusların guttasız işlenişini Arkaik bir özellik olarak göstermiştir (Dyer 1906, 73, dn. 21, 88).

⁹⁹⁷ Rumscheid 1994, 314; En çok Pergamon ve dolaylarındaki örnekler olmak üzere bu uygulamanın görüldüğü bazı Hellenistik Dönem yapıları için bkz. Gider-Büyüközer 2013, dn. 1619.

örneklerinden önce Karia bölgesinde, MÖ 4. yy.ın 2. yarısına tarihlendirilen Knidos Dor Tapınağı'nda görüldüğü de belirtilmelidir ki yakın çevreden dikkat çeken başka bir örnek de her ne kadar guttalarının planlandığı anlaşılrsa da bunların yapımına başlanmamış olan *Ta Marmara Mezar Anıtı*'dir⁹⁹⁸. Bu tür uygulamalarda boya kullanılmış olabileceği de düşünülmektedir⁹⁹⁹.

Dört mezarda (kat. no. 40-43) yatay geisonların hem alt hem de ön bölümleri düzdür. Mutulus plakalarının işlenmemiş olduğu Ion geisonlarının Anadolu'da Dor düzeniyle birlikte kullanıldığı ilk örnek olarak Labraunda'daki MÖ 351-344 yıllarına tarihlenen Oikoi Binası gösterilmektedir¹⁰⁰⁰. Kat. no. 41 için yapılan tarihleme önerileri göz önünde bulundurulduğundaysa Ion geisonunun Anadolu'da görüldüğü Dor düzenindeki ilk yapının bu mezar olma ihtimali söz konusu olmaktadır. Dor düzeninde kullanılan Ion geisonlarıyla, kaya mezarları göz ardı edilirse Karia bölgesinde seyrek karşılaşıldığı¹⁰⁰¹ da belirtilmelidir.

Kat. no. 39 dışındaki mezarlarda geison soffit profili işlenmemiştir¹⁰⁰². Shoe'nun gösterdiğine göre Dor geisonlarında bu ögenin eksikliği MÖ 6. ve Atina Propylaia'ya kadar 5. yy. örneklerinde görülmektedir¹⁰⁰³. Ancak bu özelliğin görüldüğü yapılara Atina Propylaia'dan daha geç MÖ 5. yy. örnekleri¹⁰⁰⁴ de verilebilmektedir. Bununla birlikte Karia bölgesinde; Labraunda'dan Andron B, Andron A, Oikoi Binası ve Iasos'tan Dorik Yapı A gibi Geç Klasik Dönem örnekleri ile birlikte Roma Dönemi'nden Aphrodisias Sebasteionu Güney Portikosu'nda da geison soffit profilinin bulunmadığı¹⁰⁰⁵ belirtilmelidir. Kat. no. 39'da ise geison soffiti, şahingagası (olasılıkla ovolo tipi) profilinden oluşur. Geison soffiti olarak şahingagası, eğik geisonlarda olmak üzere MÖ 6. ve 5. yy.larda görülmektedir¹⁰⁰⁶.

---

⁹⁹⁸ Gider-Büyüközer 2013, 344.

⁹⁹⁹ Strong 1963, 77.

¹⁰⁰⁰ Gider-Büyüközer 2013, 327, 405.

¹⁰⁰¹ Gider-Büyüközer 2013, 328.

¹⁰⁰² Kat. no. 41'deki ovolo profili, arşitrav tacı olarak düşünüldüğünden geison soffit profili olarak değerlendirilmemiştir.

¹⁰⁰³ Shoe 1936, 168.

¹⁰⁰⁴ Aralarında sözü edilen yapıların da bulunduğu bazı örnekler için bkz. Hodge 1960, fig. 18-19.

¹⁰⁰⁵ Gider-Büyüközer 2013, 336.

¹⁰⁰⁶ Shoe 1936, 104-105.

Kat. no. 39, yatay geisonunun alt bölümü eğimli olan tek mezardır. Ancak bu eğim olması gerekenden zıt yöndedir ve aynı eğim mutulus plakalarında bulunmamaktadır¹⁰⁰⁷. Dor geisonları için sözü edilen bölümdeki eğim, Gider-Büyüközer tarafından karakteristik bir özellik olarak gösterilmekle birlikte eğimi olmayan ya da çok az eğimli olan geisonlar diğer yapılarda da seyrek de olsa vardır¹⁰⁰⁸. Ancak geisonlarda genellikle aşağı doğru sarkıtılmış damlalık bölümü¹⁰⁰⁹ de bulunurken mezarlarda böyle bir düzenlemeyle de karşılaşılmaz.

Yatay geisonunda taç bölümü bulunan tek örnek kat. no. 42'dir. Sözü edilen taç profili tamamlayıcı fascia biçiminde görünmektedir. Bu durumda buradaki profilin, Gider-Büyüközer'in gösterdiğine göre Karia'da görülen; şahingagası, kyma reversa ve ovolo profilleriyle taçlandırılmış üç tip geison profilinden¹⁰¹⁰ hiçbirisiyle uyuşmadığı söylenebilir. Ancak mezardaki profil oldukça aşınmış olduğundan çok sağlıklı gözlemlenememiştir ki buradaki profilin ovolo olma olasılığından söz edilebilir. Kat. no. 42'nin geisonundaki taç profili için yapılan tanımlama, sözü edilen mezar gibi Tabai'da yer alan mimari düzeni belirlenememiş kat. no. 47'nin aynı bölümü için de geçerlidir.

Kat. no. 40, 41¹⁰¹¹ ve 42'de yatay geison yüksekliklerinin, derinliklerinden fazla olduğu görülür. Kat. no. 42 ile birlikte mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'deki geison derinliklerinin özellikle çok az olduğu da belirtilmelidir. Bu durum diğer yapılardaki uygulamalara¹⁰¹² göre oldukça ters görünmektedir. Kat. no. 43'teki geisonun yükseklik ve derinliği eşitken kat. no. 39'da geison derinliğinin yüksekliğine oranı 1,7'dir. Kat. no. 39'daki oranda görülen bu farkın, mezarın mutulus plakalarına sahip olmasından kaynaklandığı açıktır. Ancak bu noktada Ion geisonuna sahip olan Dor yapılarındaki oranların da Dor geisonuna sahip yapılardaki oranlardan¹⁰¹³ fazlaca

¹⁰⁰⁷ Roos 1972, 75; Bağımsız yapılarda buradakinin aksine yatay geison eğimlerinin önde daha alçak, arkada daha yüksek olmak üzere verildiği ve aynı eğime mutulus plakalarının da sahip olduğu görülür. Karşılaştırmak için bkz. Hodge 1960, fig. 18-19; Roos 1972, pl. 52, 1; Ayrıca bkz. Lev. 43, 1.

¹⁰⁰⁸ Karia bölgesinde MÖ 2. yy. ve özellikle de Erken İmparatorluk Dönemi'nde düşük eğim açılarıyla karşılaşmaktadır (Gider-Büyüközer 2013, 347-348, tab. 43). Pergamon'dan da MÖ 2. yy. başları ve ilk yarısından, düşük eğim açılı ya da düz işlenmiş geison örnekleri gösterilebilmektedir (Rumscheid 1994, *Beilage D*).

¹⁰⁰⁹ Shoe 1936, 158; Gider-Büyüközer 2013, 308, lev. 22-25.

¹⁰¹⁰ Gider-Büyüközer 2013, 358.

¹⁰¹¹ Henry 2005, vol. II.2, pl. 258; pl. 293

¹⁰¹² Gider-Büyüközer 2013, 385-388.

¹⁰¹³ Gider-Büyüközer 2013, 386-388, dn. 1797-1798, tab. 47-48.

ayrılmadığının görülmesi, oranı 1'in altında olan mezar örneklerinin bu açıdan uç değerler taşıdığına işaret etmektedir. Kat. no. 39'daki oran, en çok MÖ 3. ve 2. yy.lardan Dor geisonu örneklerinde görülen oranlarla¹⁰¹⁴ ilişkilendirilebilecekken Ion geisonuna sahip olan kat. no. 43'teki oran ise MÖ 2. yy. içerisindeki Ion geisonuna sahip olan Dor yapılarında -bir dönem standardı olarak değilse değerlendirilebilmektedir¹⁰¹⁵. Bununla birlikte Ion geisonuna sahip Dor yapılarındaki 1:1 oranının daha çok Roma Dönemi ile ilişkilendirildiği¹⁰¹⁶ belirtilmelidir. Vitruvius'un anlatımından¹⁰¹⁷ anlaşılana göreyse sözü edilen oran 1,333 kadar olmalıdır.

Yalnızca kat. no. 43'te eğik geison bulunmaktadır ve bu bölümün ovoloyla taçlandığı görülür. Geison tacı olarak ovolo profili MÖ 4. yy. ortalarından önce görülmemektedir¹⁰¹⁸. Kat. no. 42'de (ve mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'de), kat. no. 44 gibi eğik geison dışında sima da bulunmaz. Diğer dört mezardansa ikisinde (kat. no. 40-41) simalar düz silme¹⁰¹⁹, kat. no. 39'da cavetto ve tamamlayıcı fascia, kat. no. 43'te kyma rekta biçimindedir. Kyma rekta profili diğer yapıların simalarında özellikle Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde en çok görülen profil¹⁰²⁰ olup kaya mezarları göz ardı edilirse Gider-Büyüközer'in saptamasına göre Karia bölgesindeki Dor yapılarının simalarında görülen tek profildir¹⁰²¹. Simalarda cavetto profili çoğunlukla erken örneklerde görülürken¹⁰²² düz silme ise mezardakilerden farklı olarak taç profili ile birlikte¹⁰²³ karşımıza çıkar. Kat. no. 43'teki oldukça dik işlenmiş kyma rekta profili (Lev. 43, 3-4), Ion düzenindeki mezarların simalarında görülen kyma rekta profilleriyle benzer olduğundan bu örnekler üzerine

¹⁰¹⁴ Gider-Büyüközer 2013, 385-386, dn. 1794-1795, tab. 47.

¹⁰¹⁵ Gider-Büyüközer 2013, 386, dn. 1797.

¹⁰¹⁶ Gider-Büyüközer 2013, 388, dn 1798.

¹⁰¹⁷ Vitruvius'a göre geison derinliği modülün $\frac{2}{3}$ 'ü, geison yüksekliği ise yarım modül olmalıdır (Vitruvius IV, III, 6).

¹⁰¹⁸ Shoe 1936, 165-166; Shoe 1950, 350.

¹⁰¹⁹ Kat. no. 40'a ait simanın, oldukça aşınmış ve hasarlı olmasından dolayı çok sağlıklı gözlemlenemediği belirtilmelidir.

¹⁰²⁰ Erder 1967, 21; Shoe'nun örneklerine bakıldığında -MÖ 3. yy.da bazı MÖ 4. yy. örneklerini takip edenler dışında- sözü edilen dönemlerde başka bir sima profiline sahip olan yapı görülmemektedir (Shoe 1936, 163-165).

¹⁰²¹ Gider-Büyüközer 2013, 307.

¹⁰²² Shoe, MÖ 6. yy. sonrasındaki simalarda cavetto profilinin, taç profili olarak kullanımı dışında görülmediğini belirtir (Shoe 1936, 130). Ancak bu profil daha geç örneklerde de yer yer görülebilmektedir. Bkz. Shoe 1936, 165, pl. XLIV, 11; Shoe 1950, 340, 343-345, 350, fig. 2, 1-2; Shoe 1952, 66-71; Erder 1967, 21, 93-94, 96, 99, tab. IV; lev. B, 13-14; lev. C, 5; lev. C, 25.

¹⁰²³ Shoe 1936, 163.

yapılmış yorumların¹⁰²⁴ kat. no. 43 için de geçerli olduğu belirtilebilir ki bu profilin mimari düzene göre ayırım göstermediği anlaşılmaktadır.

Tympanonlarda kabartma olarak heykeltıraşlık eseri ya da mimari profil bulunmamaktadır. Bu bölümlerin boş bırakılması Boardman tarafından bir Ion düzeni özelliği olarak gösterilmiştir¹⁰²⁵.

MÖ 6. ve 3. yy. ile bunların arasındaki tarihlerden Dor düzenindeki bazı tapınaklar¹⁰²⁶ dikkate alındığında kat. no. 39 ve 43'teki alınlık eğim açlarına paralel örnekler gösterilebiliyorken kat. no. 41'deki açının, çok uç bir değer taşımamakla birlikte, karşılaştırılan yapılardakilere göre düşük kaldığı görülür. Ancak bu mezarda olandan düşük eğim açısına sahip örnekler de yok değildir. Miletos Dor Tapınağı¹⁰²⁷, 10'un biraz üzerinde olan eğim açısıyla bunlara örnek olarak gösterilebilir. Kat. no. 40'taki açıysa düşük bir değer yansıtmaktadır. Fotoğraf üzerinden hesaplanmış olduğundan buradaki açının çok sağlıklı bir sonuç yansıtmıyor olduğu düşünülebiyecek dahi olsa Ion düzenindeki, bu mezar gibi Thera'da bulunan kat. no. 35'in alınlığındaki eğim açısının da kat. no. 40'takiyle oldukça yakın bir değer taşıyor olması, kat. no. 40'ın alınlığındaki eğim açısının oldukça dar olduğunu doğrulamaktadır. Eğim açısının 18,5 ila 19° arasında olduğu anlaşılan Lyrbe-Seleukeia Dor Tapınağı¹⁰²⁸ ise kat. no. 42'deki yüksek eğim açısına yakın değer taşıyan bir örnek olarak gösterilebilir. Bu durumda kat. no. 42'deki açı, çok uç bir değer değilse de mezarı yüksek açığa sahip bir örnek yapmaktadır.

Dor düzenindeki kaya mezarları arasında¹⁰²⁹ en yüksek alınlığa sahip olan kat. no. 42; Ion düzenindeki örneklerden Kaunos'taki büyük mezarlar (kat. no. 2, 4, 5, 7, 10), oldukça dik bir alınlığa sahip olmasıyla uç bir örnek oluşturan kompozit tipteki kat. no. 49 ve mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'den sonra Karia bölgesindeki tüm kaya mezarları arasında da en yüksek alınlığa sahip olan mezardır. Tabai'da yer alan bu mezarın büyük bir mezar olmamasına karşın yüksek eğim açısı ve farklı

---

¹⁰²⁴ Bkz. Bölüm I.2.3.

¹⁰²⁵ Boardman 2001, 166, 179.

¹⁰²⁶ Müller-Wiener 1988, abb. 82.

¹⁰²⁷ Akkurnaz 2007, lev. 21 A.

¹⁰²⁸ Akkurnaz 2007, lev. 43 A.

¹⁰²⁹ Kat. no. 40'ın tympanon yüksekliği tahribat yüzünden bilinmemektedir.

düzenlemesi dolayısıyla yüksek bir alınlığa sahip olması, Tabai'daki diğer mezarda bulunan benzer uygulama için (kat. no. 47) düşünüldüğü gibi bir Roma Dönemi özelliği¹⁰³⁰ olarak düşünülebilir. Bu mezar dışındaki mezarların tympanon yüksekliklerininse Peter Schultz ve Dinsmoor'un gösterdiği tüm örneklerde¹⁰³¹ bulunanlara göre düşük olması olağandır. Özellikle tapınaklar gibi mezarlara göre genellikle geniş olan yapılardaki eğim açılarıyla sözü edilen mezarlarda bulunan açılarının yakın değerler içermesi bu sonuca yol açmıştır.

II.2.4. Taşınan elemanların oranları

Vitruvius'un anlatımından¹⁰³² anlaşılana göre Dor tapınaklarında arşitrav yüksekliği, sütun alt çaplarının yarısı olmalıdır. Mezarların hiçbirinde¹⁰³³ bu kurala uyulmamış olmakla birlikte olması gerekene en yakın değerlere karışık düzendeki kat. no. 45 sahiptir¹⁰³⁴. Kat. no. 42 ve karışık düzendeki kat. no. 45'te Vitruvius'un arşitrav yüksekliğine dâhil ettiği taenianın¹⁰³⁵ olmadığı ve kat. no. 41'deki arşitravın da Ion düzeninde olduğu bu noktada hatırlatılmalıdır. Kat. no. 41 ve 42'de sözü edilen kurala göre olması gerekenle uygulamadaki değer arasındaki farkın oldukça fazla olması, bunlardaki yarım sütunların fazla bir taşıyıcı özelliği olmamasıyla ilişkilendirilebilir. Ancak bu açıdan, mimari düzeni belirlenememiş olan yarım sütunlu kat. no. 47'ye bakıldığında sözü edilen farkın fazla olmadığı da görülmektedir. Bununla birlikte kat. no. 41 ve 42'deki yüksek değerler, bunların entablaturünde (her ne kadar yine kat. no. 47'de de benzer bir durum söz konusu olsa da) arşitrav dışında yalnızca geison bulunmasıyla da ilgili olabilir. Kat. no. 45 dışındaki mezarlarda bulunan arşitrav yüksekliklerinin tümü bu kurala göre olması gerekenden fazladır. Karia'daki diğer yapılar için de bu durum geçerliken diğer bölgelerdeki örneklerdeyse yer yer bu kural için gerekene yakın değerler olmakla birlikte yine arşitravların olması gerekenden

---

¹⁰³⁰ Saltuk 1997, 20.

¹⁰³¹ Bu örneklerdeki tympanon yükseklikleri ve stylobate genişlikleri için bkz. Dinsmoor 1939, 32; Schultz 2001, tab. 1.

¹⁰³² Vitruvius IV, III, 4.

¹⁰³³ Kat. no. 40, sütun alt çapları bilinmediğinden bu açıdan incelenememiştir.

¹⁰³⁴ Bu mezarda 28,5 cm olması gereken arşitrav yüksekliği 26,5 cm'dir. Aynı kurala göre (Vitruvius IV, III, 4) arşitrav yüksekliğinin, boyun dâhil sütun başlığı yüksekliğine eşit olması gerekmektedir. Boyun bölümleriyle birlikte yükseklikleri 25 cm olan mezardaki sütun başlıklarının, arşitravdan yalnızca 1 cm alçak olduğu görülür.

¹⁰³⁵ Vitruvius IV, III, 4.

yüksek olduğu görülmektedir¹⁰³⁶. Oran anlamında bakıldığında sütun alt çaplarına göre arşitrav yüksekliği oranı 1'in üzerinde olan (1,231) tek mezar, Ion arşitravlı kat. no. 41'dir. Diğer örnekler bakıldığında da MÖ 6. yy.ın ilk yarısından sonra sütun alt çapından yüksek arşitravı olan Dor düzeninde bir yapıya rastlanmamaktadır ki Anadolu'da yer alan yapılar arasında en yüksek orana sahip olan Arkaik Dönem'e ait Assos Athena Tapınağı'ndaki oran dahi 1'in altındadır¹⁰³⁷. Kat. no. 41'deki dışında Karia bölgesinde görülen oranların tümünden yüksek olan kat. no. 42'deki oranlar (Arşitravın sol yüksekliği için oran 0,865 iken sağ yüksekliği için 0,854'tür.), MÖ 6. yy.ın 2. yarısından Sicilya ve güney İtalya'da yer alan bazı tapınlardakilerle birlikte MÖ 460-420 yıllarından Hephaisteion'da bulunan oranla paralelken kat. no. 39'daki 0,627 oranıysa Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde karşılaşılan bir orandır¹⁰³⁸. Mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'de de buna yakın oranlar (Arşitravın sol yüksekliği için oran 0,676 iken sağ yüksekliği için 0,622'dir.) olduğu belirtilebilir. Kat. no. 45'teki oransa (0,456) Gider-Büyüközer'in gösterdiği tüm örneklerdeki oranlardan düşük olmasıyla uç bir değer oluştursa da en düşük oranların görüldüğü Hellenistik Dönem'den alt çapın hemen hemen yarısı ölçüsündeki Pergamon yapılarında bulunan oranlar¹⁰³⁹, buradaki orana en yakın örnekler olarak gösterilebilir.

İncelenebilen Dor düzenindeki üç mezardan kat. no. 39'da geison yüksekliği, sütun alt çaplarınının 0,149 katı olmasıyla bu açıdan diğer mezarlardaki oranlara göre oldukça düşük bir değer yansıtmaktadır. Bu oran, Gider-Büyüközer'in Karia bölgesi ve dolaylarındaki bazı Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nden Dor yapılarında gösterdiği oranların¹⁰⁴⁰ da tümünden düşük olmasıyla uç bir örnek oluşturur. Karışık düzendeki kat. no. 45'te de yine düşük bir oran (0,219) bulunmakla birlikte buradaki orana paralel örnekler en çok Roma Dönemi'nden gösterilebilmektedir¹⁰⁴¹. Kat. no. 42'nin sağ geison yüksekliğine göre oluşan 0,323; sol geison yüksekliğine göre oluşan 0,354 oranı, karşılaştırma örneklerine göre olağan değerler taşımaktayken kat. no. 41'deki 0,385 oranı ise çok uç bir değer gibi görünmemekle birlikte sözü edilen

¹⁰³⁶ Gider-Büyüközer 2013, tab. 25-26.

¹⁰³⁷ Gider-Büyüközer 2013, 194, tab. 26; Ayrıca bkz. Woodward 2012, tab. 5.

¹⁰³⁸ Karşılaştırılan örneklerdeki oranlar için bkz. Gider-Büyüközer 2013, tab. 25-26.

¹⁰³⁹ Gider-Büyüközer 2013, 196, dn. 968, tab. 25-26.

¹⁰⁴⁰ Gider-Büyüközer 2013, tab. 45.

¹⁰⁴¹ Gider-Büyüközer 2013, tab. 45.

karşılaştırma örneklerinin¹⁰⁴² tümünden yüksektir. Benzer bir durum mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47 (oran: 0,392) için de geçerlidir. Vitruvius'un anlatımındansa oranın 0,25 olması gerektiği anlaşılmaktadır¹⁰⁴³.

Ölçüsü alınabilmiş olan iki mezardan kat. no. 39'da sima yüksekliği, geison yüksekliğinin 2 katıyken kat. no. 43'te aynı oran yatay geison için 1,5625; eğik geison içinse 1'dir. Kat. no. 39'daki oran, Gider-Büyüközer'in Karia bölgesindeki Dor yapılarında göstermiş olduğu oranların tümünden fazlaca yüksekken kat. no. 43'ün yatay geisonu için bulunan orandan yüksek tek değerse 1,6 ile Augustus-Tiberius Dönemi'nden Stratonikeia Dorik Yapı A'da bulunmaktadır¹⁰⁴⁴. Bununla birlikte Anadolu'dan başka bölgelerde de kat. no. 43 gibi Ion geisonlu Dor düzenindeki yapılarda Augustus Dönemi ve sonrasında bu dolaylarda değerler görülebilmektedir¹⁰⁴⁵. Kat. no. 43'ün eğik geisonu için olan oranaysa Karia bölgesinde MÖ 4. yüzyıl, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde sıklıkla rastlanılmasının yanı sıra bu oran Pergamon'daki MÖ 2. yy. yapılarında da görülebilmektedir¹⁰⁴⁶. Karia örneklerine genel olarak bakıldığında geison ve sima yükseklikleri söz edildiği gibi çoğunlukla eşittir ya da mezardakilerin tersine geisonlar daha yüksektir¹⁰⁴⁷. Kat. no. 40'ta da simanın biraz daha yüksek olduğu anlaşılırken (Lev. 45, 1) kat. no. 41'de simanın ana kayadan ayrımını yapmak zor olduğu için bu bölümün yüksekliğini belirlemek de zordur. Vitruvius'a göreyse simalar, geison yüksekliklerinin $\frac{1}{8}$ 'i oranında geisonlardan daha yüksek olmalıdır. Romalı Mimar'ın Ion düzenindeki yapılar için değindiği¹⁰⁴⁸ bu uygulama, Dor düzeni için de geçerlidir¹⁰⁴⁹. Buna göre kat. no. 39'da 11,25 cm olması gereken sima yüksekliğinin 20 cm olduğu görülür. Kat. no. 43'te ise Vitruvius'a göre yatay geisonla eşit¹⁰⁵⁰, dolayısıyla 8 cm olması gereken eğik geison yüksekliği 12,5 cm, eğik geisona göre hesaplandığında 14,0625 cm olması gereken sima yüksekliği ise yine 12,5 cm'dir.

¹⁰⁴² Gider-Büyüközer 2013, tab. 45.

¹⁰⁴³ Vitruvius IV, III, 4; IV, III, 6.

¹⁰⁴⁴ Gider-Büyüközer 2013, tab. 46.

¹⁰⁴⁵ Gider-Büyüközer 2013, 383, dn. 1787.

¹⁰⁴⁶ Gider-Büyüközer 2013, 383, dn. 1784, tab. 46.

¹⁰⁴⁷ Gider-Büyüközer 2013, 382, tab. 46.

¹⁰⁴⁸ Vitruvius, III, V, 12.

¹⁰⁴⁹ Vitruvius, IV, III, 6.

¹⁰⁵⁰ Vitruvius, III, V, 12.

Sütunlara sahip olan Dor düzenindeki dört kaya mezarından kat. no. 42'de sütun yükseklikleri, entablaturun sol yüksekliğinin 2,793; sağ yüksekliğinin 2,842 katıyken kat. no. 39'da aynı oran 3,444; kat. no. 41'de 3,968; kat. no. 40'ta ise 7,5'tir. Sütunsuz olduğu için sütun yüksekliği yerine pronaos yüksekliğinin entablatur yüksekliğine oranı değerlendirilebilen mezarlardan ise kat. no. 43'teki oran 5,191 iken kat. no. 44'teki oran 6,405'tir. Bu değerler Dor düzenindeki kaya mezarlarında bu açıdan bir standart olmadığını göstermektedir. Dor mimarisindeki dönem standartlarıyla karşılaştırıldığında ise mezarlardaki oranların Arkaik Dönem'de görülen oranlardan yüksek olduğu görülür¹⁰⁵¹. Arkaik örneklerden yalnızca Akragas Herakles Tapınağı'ndaki 2,719 oranı¹⁰⁵² kat. no. 42'deki orana yakın bir değer olarak gösterilebilir ki bu tapınak Geç Arkaik – Erken Klasik Dönem örneği¹⁰⁵³ olarak da gösterilebilir. Bu örnek dışında kat. no. 42'deki oranlara en yakın değerler MÖ 5. yy.ın 2. yarısında vardır¹⁰⁵⁴. Kat. no. 39'daki orana yakın değerlerin, Epidauros Asklepios ve Stratos Zeus tapınakları ile Atina Nikias Anıtı olmak üzere MÖ 4. yy. yapılarında görüldüğü söylenebilir¹⁰⁵⁵. Kat. no. 41 gibi 4 dolaylarında orana sahip olan örneklerin de Dinsmoor'un tablosuna¹⁰⁵⁶ göre MÖ 4. yy. ortalarından Tegea Athena ve Nemea Zeus tapınakları olduğu görülür. Lawrence da 4 oranının MÖ 4. yy.da görüldüğünü vurgulamaktadır¹⁰⁵⁷. Kat. no. 40'taki oransa Dinsmoor'un gösterdiği yapılarda¹⁰⁵⁸ olanların tümünden epey yüksektir. Sütunsuz örneklerden kat. no. 43'teki orana yakın bir değer Pergamon Dionysos Tapınağı'nda bulunur¹⁰⁵⁹. Ancak Dinsmoor'un Dor düzenindeki tapınaklar arasında gösterdiği¹⁰⁶⁰ bu tapınağın (eğer araştırmacı tarafından başka bir tapınak kastedilmiyorsa) Ion düzeninde olduğuna¹⁰⁶¹ dikkat

¹⁰⁵¹ Rex D. Martiensen'in belirttiğine göre Arkaik Dönem'de bu oran 2'dir (Martiensen 1956, 83). Lawrence da MÖ 6. yy. için aynı oranı vermektedir (Lawrence 1996, 72). Dinsmoor'un tablosuna bakıldığında ise bu dönemdeki oranların 1,85 ila 2,719 arasında değiştiği söylenebilir (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*). En düşük orana sahip olan Atina Peisistratid Tapınağı'ndaki metrik ölçüler için ayrıca bkz. Winter 1978, tab. A.

¹⁰⁵² Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

¹⁰⁵³ Çeşitli tarihleme önerileri için bkz. Woodward 2012, 465.

¹⁰⁵⁴ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Winter 1978, tab. A.

¹⁰⁵⁵ Sözü edilen yapıların alt çapa göre sütun ve entablatur yüksekliği oranları için bkz. Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

¹⁰⁵⁶ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

¹⁰⁵⁷ Lawrence 1996, 72.

¹⁰⁵⁸ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

¹⁰⁵⁹ Bu yakınlık karışık düzendeki kat. no. 45 (oran: 5,294) ve kısmen de mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'deki (oran: solda 4,506 iken sağda 4,827) oranlar için de geçerlidir.

¹⁰⁶⁰ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

¹⁰⁶¹ Radt 2002, 187-188.

çekilmelidir. Kat. no. 44'teki oran içinse kat. no. 40 için yapılan yorumun geçerli olduğu söylenebilir. Bu iki mezardaki yüksek değerler bir geç dönem özelliği¹⁰⁶² olarak görülebilecek dahi olsa kat. no. 44'teki entablaturün yalnızca taenialı bir arşitravdan, kat. no. 40'taki entablaturün ise taeniasız düz bir arşitrav ve geisondan oluşuyor olması, dolayısıyla da bu mezarların alçak entablaturalara sahip olmaları bu sonuca yol açmış gibi gözükmektedir. Buna karşılık en düşük oranlara sahip olan kat. no. 42'nin entablatur bölümü de taeniasız düz bir arşitrav ve geisondan oluşmaktadır. Bu mezarın düşük değerlere sahip olmasıysa kısa sütunlarına bağlanabilir. Bununla birlikte mezardaki entablatur elemanları sayıca az olsa da ölçülere bakıldığında mezarın, kat. no. 40 ve 44'e göre oldukça yüksek bir entablature sahip olduğu da anlaşılmaktadır. Dor frizine sahip olmayan diğer mezarlardan kat. no. 41'in entablaturünde ovoloyla taçlandırılmış iki fascialı arşitrav bulunurken kat. no. 43'ün arşitravı üzerinde de geçiş bölümleri olması bu mezarların entablaturalarını yükseltmekte, dolayısıyla da bunlardaki oranı normal değerlere çekmektedir.

Sütun alt çapları çok sağlıklı gözlemlenemeyen kat. no. 40 dışında Karia bölgesinde yer alan Dor düzenindeki sütunlu üç mezarda entablatur yüksekliklerinin, sütun alt çaplarının kaç katı olduğuna bakıldığında kat. no. 42'de 1,208 (entablaturün sağ yüksekliği için) ve 1,1875 (entablaturün sol yüksekliği için); kat. no. 39'da 1,485; kat. no. 41'de ise 1,615 değeriyle karşılaşılır. Dinsmoor'un tablosuna¹⁰⁶³ bakıldığında diğer yapılarda –çok düzenli değilse de- zaman ilerledikçe düşme eğiliminde olduğu anlaşılan bu oranın en düşük olduğu örnekteki (1,30 oranıyla Delos Apollon Tapınağı) değer bile kat. no. 42'dekilerden daha yüksektir. Bu noktada Tabai'daki diğer mezar olan mimari düzeni belirlenememiş kat. no. 47 ve Karadonlar'daki karışık düzene sahip kat. no. 45'teki oranların kat. no. 42'de olandan daha da düşük olduğu belirtilebilir. Kat. no. 39'daki orandan düşük orana sahip iki, kat. no. 41'deki orandan düşük orana sahipse yine az sayıda örnek¹⁰⁶⁴ vardır ve bu durum mezarlardaki oranların genellikle düşük olduğuna işaret etmektedir. Kat. no. 39 ve 41'deki oranların

---

¹⁰⁶² Her ne kadar Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nden çok fazla yapı bu açıdan değerlendirilememişse de zaman ilerledikçe oranın arttığının görülmesi (Martienssen 1956, 83; Lawrence 1996, 72), bu özelliği geç dönemlerle ilişkilendirmeyi olanaklı kılmaktadır.

¹⁰⁶³ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

¹⁰⁶⁴ Kat. no. 41'deki orandan düşük orana sahip olan Dinsmoor'un tablosundaki beş örneğe (Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*) MS geç 1. yy.a tarihlendirilen ve 1,597 ile mezarda olana çok yakın bir oran taşıyan Balboursa'daki Dorik Yapı da (Coulton *et al.* 1988, 142, 144) eklenebilir.

hangi dönem ya da dönemlerle ilişkilendirilebileceği de irdelenebilir. Yine Dinsmoor'un tablosu ve Coulton'ın gösterdiği Balboursa'daki Dorik Yapı dikkate alınarak¹⁰⁶⁵ bu açıdan bir değerlendirme yapılacak olursa sözü edilen mezarlardaki oranlarla MÖ 4. yüzyıl, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde karşılaşmanın şaşırtıcı olmayacağı söylenebilir. Wolfram Martini'nin gösterdiği Hellenistik Dönem'den stoa örnekleri bu açıdan incelendiğinde ise bunlardaki oranların ya dönem standartlarıyla uyumlu ya da mezarlardakinin aksine dönem standartlarından biraz daha yüksek olduğu¹⁰⁶⁶ görülür.

Kaya mezarlarındaki entablatur yüksekliklerine bakıldığında Dor düzenindeki diğer yapılarda bulunan entablatur yüksekliklerine¹⁰⁶⁷ göre bunların çoğunlukla oldukça alçak olduğu görülür. Kaya mezarlarının boyutları, başta tapınak gibi yapılara göre genellikle küçük olduğu için bu durum olağan karşılanmalıdır. Elbette mezarlardaki entablaturlerin alçak olmasındaki en önemli etmen, özellikle Dor frizi gibi Dor düzeninde olması beklenen bazı unsurların bu mezarlarda atlanmış olmasıdır. Bununla birlikte Dor frizine ve triglyph-metopların üzerinde Roos'un belirttiği¹⁰⁶⁸ gibi entablaturü daha yüksek yapan çeşitli elemanlara sahip olan kat. no. 39'un entablaturü dahi diğer yapılardaki entablaturlere göre çoğunlukla alçaktır. Öyle ki Dinsmoor'un gösterdiği örneklerden¹⁰⁶⁹ yalnızca Pergamon Dionysos Tapınağı'nın entablaturü bu mezardaki entablaturden daha düşük bir yüksekliğe sahiptir. Ancak Dinsmoor'un Dor düzenindeki tapınaklar arasında gösterdiği bu tapınağın Ion düzeninde olduğu¹⁰⁷⁰ bu noktada yine hatırlatılmalıdır. Dinsmoor'un tablosunda¹⁰⁷¹ Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nden fazla örnek olmamakla birlikte bu dönemden az sayıda örnekte incelenen entablatur yüksekliği de kat. no. 39'un entablatur yüksekliğinden fazladır. Dinsmoor'un örnekleri arasında bulunmayan Balboursa'daki MS geç 1. yy. içerisinde değerlendirilen Dorik Yapı'nın entablatur yüksekliği de Coulton'ın verdiği ölçülere¹⁰⁷² göre yine mezardaki değerden fazla olmakla birlikte bu değere yaklaşan

---

¹⁰⁶⁵ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*; Coulton et al. 1988, 142.

¹⁰⁶⁶ Martini 1984, tab. F; Dönemine göre yüksek orana sahip olan stoa örneklerine Erken Augustus Dönemi'ne tarihlendirilen Lagina Kuzey Stoa (Gider 2012, 270-271) da eklenebilir.

¹⁰⁶⁷ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

¹⁰⁶⁸ Roos 1972, 75.

¹⁰⁶⁹ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

¹⁰⁷⁰ Radt 2002, 187-188.

¹⁰⁷¹ Dinsmoor 1975, *Chronological List of Greek Temples*.

¹⁰⁷² Coulton et al. 1988, 142, 144.

bir örnek olarak gösterilebilir. Sonuçta mezarlardaki entablaturlerin diğer örneklerde olanlara göre alçak olması olağandır. Ancak oranlara bakıldığında yer yer uç ya da büyük olasılıkla mezarların tarihleriyle uyumsuz değerlerin görülebiliyor olması, bu yüksekliklerin çok bilinçli olarak belirlenmediğine işaret etmektedir.

II.3. Kapı Düzenlemeleri

II.3.1. Kapı çerçeveleri

Kapı çerçevesinde Ion düzeni özellikleri görülen kat. no. 39 ve 40'ın bu bölümleri, Ion düzenindeki örneklerle birlikte gösterilmişti. Bu örnekler dışında söveler ve lentoya tek bir kapı çerçevesi kimliğinde sahip olan (yalancı kapısında) Dor düzenindeki tek mezar kat. no. 41'dir (Lev. 46, 1-2). Kat. no. 43'teki kapı açıklığının üst bölümleri, dış yanlara doğru genişletilmiştir (Lev. 47, 1-2). Bu kulak bölümlerini Vitruvius Dor düzenindeki kapılar için önermiştir¹⁰⁷³, ancak bu mezar dışındaki örneklerde böyle bir düzenleme görülmemektedir¹⁰⁷⁴. Dor etkili Ion düzeninde bir mezar olan kat. no. 3'te de görülen bu bölümün, mezarın yapımı tamamlandığında ortadan kaldırılacağı anlaşıldığı¹⁰⁷⁵ da bu noktada hatırlatılmalıdır. Yine kat. no. 3'teki uygulama dikkate alınır kat. no. 43 ve 44'ün kapılarında, mezarların pronaos duvarlarından ayrı işlenmiş kapı çerçevesi olabileceği düşünülebilir. Ancak kat. no. 44'teki girişin küçük boyutları hesaba katıldığında en azından bu mezardaki kapının tek parçadan oluşan bir unsurla kapatılmış olmasının daha olası görüldüğü belirtilmelidir.

II.3.2. Hyperthyronlar

Hyperthyronu, Ion düzenindeki mezarlarla birlikte değerlendirilen kat. no. 39 dışında Dor düzenindeki mezarlardan kat. no. 40 ve 41 de -birinci mezar loculuslarından biri, ikincisi yalancı kapısında (Lev. 46, 1) olmak üzere- bu bölüme sahiptir. Kat. no. 40'taki hyperthyron, Ion düzenindeki birçok mezarda görüldüğü gibi anta başlığıyla benzer profiller içermektedir¹⁰⁷⁶ (Lev. 41,1; 44, 4). Sözü edilen iki mezardaki

---

¹⁰⁷³ Vitruvius IV, VI, 2.

¹⁰⁷⁴ Mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'deki sövelerin üst bölümünde de lento yerleştirileceği düşünülen çıkıntılar olsa da burada söveler, yarım sütunların arkasında yer aldığı için lentonun oturacağı çıkıntılar görünmeyecektir (Lev. 49, 2-3).

¹⁰⁷⁵ Bkz. Bölüm I.3.1.

¹⁰⁷⁶ Baran 2014, 395.

hyperthyronlar arasında ise bir ortaklıktan söz edilemez. Bu bölümler Vituvius'un önerdiği gibi işlenmemiş ve yine Vitruvius'un¹⁰⁷⁷ önerdiği gibi sütunlarla aynı yüksekliğe de erişmemiştir.

Hyperthyronu destekleyen konsollar bir Ion düzeni özelliği olarak gösterilmektedir¹⁰⁷⁸. Dolayısıyla da Dor düzenindeki örneklerde bu uygulamanın olması beklenmez. Bu bakımdan Ion düzeni özellikleri gösteren kat. no. 39 dâhil Dor düzenindeki hyperthyronlu örneklerin hiçbirinde konsol bulunmaması¹⁰⁷⁹ olağan karşılanmalıdır. Bununla birlikte Ion düzenindeki örneklerde görülenlerle uyumlu işlenmiş hyperthyronu olan karışık düzendeki kat. no. 45'te de konsollar işlenmemiştir (Lev. 21, 9) ve bu da mezarın karışık düzen özellikleri arasında gösterilebilir.

Hyperthyronunda triglyph-metop bloğu¹⁰⁸⁰ işlenmiş tek mezar Dor etkili Ion düzeninde bir mezar olan kat. no. 3'tür. Aslında bu uygulamanın, Dor düzenindeki kapılar için de beklenen bir uygulama olmadığı¹⁰⁸¹ söylenmelidir. Buradaki triglyph üst bitimlerinin sivri uçlu kemer biçiminde olduğu Roos tarafından belirtilmiştir¹⁰⁸² (Lev. 43, 5). Gider tarafından oval, Rumscheid tarafından parabol biçimli olarak tanımlanan bu formun taş mimaride tek örneği olarak Pergamon Asklepionu'ndaki D Yapı Kompleksi gösterilmiştir¹⁰⁸³ (Lev. 43, 6). Bununla birlikte MÖ 580 dolaylarından Korkyra Artemis Tapınağı¹⁰⁸⁴ ve Geç Arkaik Dönem'e tarihlendirilen¹⁰⁸⁵ Delphoi'daki Sikyonluların Hazine Binası'ndaki (monopteros)¹⁰⁸⁶ düzenlemeler de bu şekildedir ve Barbara A. Barletta'nın ojival formlu olarak gösterdiği triglyph yivlerine sahip olan örneklerden MÖ geç 6. yy.a tarihlenen Megara Hyblaia'dan bir mezar naiskosundaki düzenlemenin¹⁰⁸⁷ de (Lev. 44, 1-3) bu örneklerle

---

¹⁰⁷⁷ Vitruvius IV, VI, 1-2.

¹⁰⁷⁸ Vitruvius IV, VI, 4; Büsing-Kolbe 1978, 83.

¹⁰⁷⁹ Mimari düzeni belirlenememiş olan kat. no. 47'de ne konsol ne de hyperthyron bulunur.

¹⁰⁸⁰ Buradaki triglyph-metop bloğunun oran anlamında değerlendirmesi için Bkz. Bölüm II.2.2.

¹⁰⁸¹ Vitruvius IV, VI, 2.

¹⁰⁸² Yürüyerek ulaşılma olanağı bulunmayan mezardaki triglyph-metop bloğu bugün oldukça aşınmış durumdadır ve en iyi korunmuş olan en sağdaki triglyphin de büyük bir bölümü çalılarının arkasında kalmıştır. Uzaklık da dikkate alındığında bugün gözlemlenmesi zor olan triglyph-metop bloğunun detayları için bkz. Roos 1972, 75, pl. 59, 10; Roos 2000, fig 5.

¹⁰⁸³ Rumscheid 1994, 313, taf. 118, 1; Gider 2012, dn. 22.

¹⁰⁸⁴ Ginouvès 1992, 343, pl. 61, 4; Lawrence 1996, fig. 104.

¹⁰⁸⁵ Szeliga 1986, 297.

¹⁰⁸⁶ Nenna – Laroche 1990, fig. 17.

¹⁰⁸⁷ Barletta 1990, 64, dn. 118, fig. 17.

paralellik içerdiği belirtilebilir. Verilen örnekler ışığında az görülen bu formun erken örneklerle ilişkilendirilmesi¹⁰⁸⁸ olanaklı görünmektedir.

Kat. no. 3'te triglyph taeniaları, metop taenialarından daha yüksek işlenmiştir. Erken örneklerde genellikle hemen hemen eşit olan bu unsurların eş yükseklikte işlenmemesi Coulton'a göre Klasik Dönem için olağandır. Araştırmacı, bu uygulamanın Geç Hellenistik Dönem'e kadar devam ettiğini belirtmekle birlikte Kıta Yunanistan'ın her yerinde aşağı yukarı eş zamanlı meydana gelen bu değişimin Hellenistik Dönem'de özellikle Anadolu'da olmak üzere büyük ölçüde göz ardı edildiğini de vurgulamıştır¹⁰⁸⁹. Triglyph ve metop taenialarının eş yükseklikte işlenmesiye Gider-Büyüközer'in saptamasına göre erken örnekler göz ardı edildiğinde MÖ 4. yy.ın 2. yarısından beri görülmektedir ve bu uygulama MÖ 2. yy.da kural haline gelip Roma Dönemi içlerine kadar devam etmiştir¹⁰⁹⁰. Sonuçta kat. no. 3'teki triglyph taenialarının yüksek olması, mezarın önerildiği gibi MÖ 4. yy. içerisinde yapılmış olma olasılığını destekleyici bir özellik olarak gösterilebilir. Bununla birlikte MÖ 3. yy.da da bu tür örneklerin az olmadığı¹⁰⁹¹ göz ardı edilmemelidir.

Triglyph-metop taenialarının işlenmiş olması, bu mezardaki uygulamanın kat. no. 39'daki Dor frizi uygulamasından ayrıldığını gösteren bir özellik olarak da sunulabilir. Bu iki mezardaki triglyph yivlerinin üst bitim formları da birbirinden farklıdır.

---

¹⁰⁸⁸ Sivri uçlu kemer biçimindeki triglyph yivlerinin Arkaik Dönem'deki kullanımına ilişkin bkz. Jones 2002, 370, dn. 98.

¹⁰⁸⁹ Coulton 1968, 171-172.

¹⁰⁹⁰ Gider-Büyüközer 2013, 204-208.

¹⁰⁹¹ Triglyph ve metop taeniaları eş yükseklikte olmayan MÖ 4. ve 3. yy. örnekleri için bkz. Gider-Büyüközer 2013, 206-207, dn. 1002.

SONUÇ

Bu çalışmada Karia bölgesinde yer alan kırk dokuz kaya mezarı ele alınmıştır. Mezarlardan kırk yedisi mimari düzene sahip kaya mezarı sınıflandırması içerisinde yer almaktadır ve bunlardan otuz sekizi Ion (kat. no. 1-38), altısı (kat. no. 39-44) Dor düzeninde olup, biri (kat. no. 45) karışık düzende iken ikisinin (kat. no. 46-47) mimari düzeni belirlenememiştir. Kat. no. 48 ve 49 ise Ion düzeni unsurlarına sahip olmakla birlikte, bu mezarların genel anlamda Ion düzeninde inşa edildiği söylenememektedir.

Kaideleri tanımlanabilen mezarlardan beşinde Ephesos, ikisinde Makedon, birinde olasılıkla Toskania tipi kaide bulunurken iki mezardaki kaideler herhangi bir tip içerisinde değerlendirilememektedir. Volüt spiralleri işlenmiş Ion başlıklarına sahip mezarlardan üçünde ekhinus bölümleri boşken beşinde Ion kymationu işlenmiştir. Bunların tümünde -bazılarında yumurtaların tamamı görünmese de- kymationlar üç yumurtalıdır. Başlıkların diğer ortak özellikleri olarak palmet yaprağı motiflerinin olmaması ve kısa volüt spirallerinin kullanılması gösterilebilir. Üç örnekte Attika tipi, incelenebilen diğer örneklerde Samos tipi polster kullanılmıştır. Diğer yapılarıdaki örneklerle karşılaştırılığında kaya mezarlarındaki kaide ve başlıkların sütunlarda oldukça fazla yer kapladığı görülmüştür.

Mezarların anta kaidelerinde yaygın olarak Anadolu-Ion tipi kullanılmışken başlıklarında ise genel tercihin Attik-Ion tipi olduğu görülür. Bununla birlikte tam olarak Anadolu-Ion tipi başlıkla karşılaşılsa da bu tipe yakınlık gösteren başlıklara sahip mezarlar da vardır. Kaidelerdeki profiller çoğunlukla diğer yapılarıdaki aynı profillerden işleniş olarak ayrılmaktayken başlıklarda profil farklılıkları ve bezeme kuşaklarının çoğunlukla taşla işlenmemiş olması, bunları diğer örneklerden ayırır. Diğer yapılarıdaki örneklerle karşılaştırılığında kaya mezarlarında bulunan kaide ve başlıkların antalarda genellikle fazlaca yer kapladığı görülmüştür.

Ion düzenindeki mezarların taşıyıcı elemanlarında genellikle grup grup benzerlikler görülürken¹⁰⁹² karakteristik¹⁰⁹³ olarak gösterilebilecek özelliklerinin daha çok entablaturlerde olduğu görülür. İki fascialı arşitrav uygulaması ve friz yerine dış sırası

¹⁰⁹² Burada yalnızca yivsiz sütunlar karakteristik bir özellik olarak gösterilebilir.

¹⁰⁹³ Bu konuda bkz. Roos 1989, 66.

kullanımı, yapımı tamamlanmamış mezarlar ve istisnai örnekler dışında Ion düzenindeki mezarlarda uygulanmıştır. MÖ 4. yy.da yapılmış ilk mezarlarda, Anadolu'daki diğer örnekler de dikkate alındığında iki fascialı arşitrav uygulaması olağan karşılanabilir ve friz yerine dış sırası kullanımı da Anadolu Ion mimarisi için alışıldık bir uygulamadır¹⁰⁹⁴. Ancak MÖ 4. yy.dan sonra yapılmış olduğu düşünülebilecek mezarlarda da diğer yapılarda görülebilen üç fascialı arşitrav ya da daha önce de kullanıldığı bilinmekle¹⁰⁹⁵ birlikte Hermogenes sonrası için karakteristik olarak görülebilecek¹⁰⁹⁶ friz uygulamasının hemen hemen hiç görülmemesi, kaya mezarlarının bazı noktalarda birbirlerine yıllar boyu prototip oluşturduğuna işaret ediyor gibidir. Dış oranlarında da mezarlardaki değerlerin diğer yapılardakilerden belirgin biçimde ayrılıp birbirlerinde olanlara daha yakın olması¹⁰⁹⁷ (Graf. 4) benzer sonucu anlatır. Görüntü açısından fazla dikkat çekici olmamakla birlikte geison altlarının düz işlenmesi de mezarların karakteristik özellikleri arasında gösterilebilir. Taç bölümleri göz ardı edilirse yatay geison ön cephelerinin de genellikle düz işlendiği belirtilmelidir. Mezarlardaki entablatur elemanlarının yükseklikleri, diğer yapılardaki aynı elemanların yükseklikleriyle yakın, bazen de bunlardan daha fazlayken toplam entablatur yüksekliklerininse diğer yapılardakilere göre düşük kaldığı görülür. Bunun nedeni mezarlarda friz bulunmaması olmalıdır ve belki friz bulunmamasının nedeni olarak da entablaturlerin fazla yükseltilmesinden kaçınılmış olması gösterilebilir. Sonuç olarak her zaman çok katı kurallar biçiminde olmasa da kaya mezarlarındaki Ion mimarisi için bir takım geleneksel uygulamalardan söz edilebilmektedir.

Daha önceki çalışmalarda gösterilmiş olan Ion düzenindeki kaya mezarlarıyla diğer Ion düzenine sahip yapılardaki mimari uygulamalar arasında ayrılık bulunması durumu¹⁰⁹⁸, bu çalışmada kapsamlı bir karşılaştırmalı incelemeyle daha açık biçimde ortaya konmuş ve bu sayede sözü edilen duruma neden olan etmenlerin daha açık olarak görülmesi sağlanmıştır. Roos, Kaunos'ta yer alan mezarlardaki hatalı mimari uygulamaların, bölgede Yunan mimarisinin Maussollos ile birlikte aniden başlamış

¹⁰⁹⁴ Roos 1976, 103; Lawrence 1996, 90; Tomlinson 2003, 22; Roos 2017, 19.

¹⁰⁹⁵ Şahin 2002, 36; Baran 2013.

¹⁰⁹⁶ Şahin 2002, 36.

¹⁰⁹⁷ Roos 1976, 109, dn. 4.

¹⁰⁹⁸ Roos 1968, 151; Roos 1972, 67, 94; Roos 1989, 66; Fedak 1990, 97-98.

olmasıyla ilişkili olabileceği üzerinde durmuştur¹⁰⁹⁹. Bu düşünce kabul edildiğinde aynı hataların Karia bölgesindeki Hekatomnidler Dönemi'nin diğer yapılarında da görülmesi beklenecektir. Yapılan karşılaştırmalı incelemelerde Labraunda yapılarının yer yer diğer örneklerden ayrılan yanları da ortaya konmuştur. Ancak bu dönemde hem Pythagorasçı düşünce sisteminin mimariyi etkilemesi sonucu yapılarda matematiksel oranlamaların önem kazandığı hem de Karia bölgesinde, Hekatomnid mimari programının en önemli mimarı olarak dönemin de en yetkin mimarı kabul edilen Pytheos'un çalıştığı bilinmektedir¹¹⁰⁰. Dolayısıyla sözü edilen dönemde Karia bölgesindeki yapılarda görülen değişik uygulamalar mimari hata olarak değil, mimariye getirilen yenilikler ya da mimarideki yerel farklılıklar olarak düşünülmelidir¹¹⁰¹. Bunun yanı sıra Hekatomnidler öncesinde de Karia bölgesinin Yunan mimarisıyla tanışmış olduğu Baran tarafından gösterilmiştir¹¹⁰².

Bazı mezarlardaki antaların iç ve dış taraflarının pronaos duvarlarından çıkıntılı olmaması¹¹⁰³, arşitrav alt bölümlerinin pronaos tavanından ayrılmaması¹¹⁰⁴ ya da entablatur elemanlarının taşıyıcı elemanlara göre dış yanlara taşıyor olması gibi farklı ya da hatalı uygulamalar, mezarların kaya kütesine bağlı yapılmış olmasının bir sonucu olarak görülebilir. Bunların dışında anta başlıklarının arşitrav alt fasciasından daha yukarı ulaşması, sütunların ön bölümünde olmasına karşın polster altlarında astragal bulunmaması ya da arşitravların üst yerine alt fasciasının yüksek olması gibi hatalı denilebilecek mimari uygulamalar da söz konusudur. Mezar yapımları sırasında çürük bir kaya tabakasıyla karşılaşılmasının farklı uygulamalara yol açtığı düşünülebilir. Ancak benzer durumların birçok mezarda görülmesi, mezarlardaki sıra dışı uygulamaların kaya yapısıyla açıklanamayacağına işaret etmektedir. Bununla birlikte Ion düzenindeki kaya mezarlarında uygulama hataları (ya da sıra dışı uygulamalar) en çok oranlamalar dikkate alındığında ortaya çıkmaktadır. Roos, Kaunos'taki kaya mezarlarının kaide, başlık, dış sırası gibi detaylarının büyük boyutlu olduğuna dikkat çekmiştir¹¹⁰⁵. Ancak taşıyıcı ve taşınan elemanlardaki aşırı

---

¹⁰⁹⁹ Roos 1972, 95-96.

¹¹⁰⁰ Baran 2002, 21-22.

¹¹⁰¹ Bu konuda bkz. Hellström 1988, 73; Pedersen 1994, 24.

¹¹⁰² Baran 2010.

¹¹⁰³ Roos 1972, 71.

¹¹⁰⁴ Henry 2009, 65.

¹¹⁰⁵ Roos 1968, 151.

yüksekliğin, sütun yüksekliklerine oranla olduğu belirtilmelidir. Öyle ki büyük mezarlar dışındaki mezarlarda bu elemanlar daha küçük boyutlarda olsa da bunların, sütun boyutları dikkate alındığında yine çoğunlukla fazla yüksek olduğu görülmüştür. Birçok mezarın yüksek konumda yer alması, bunlardaki mimari elemanların uzaktan daha iyi görülebilmesi için yüksek yapıldığını düşündürebilir. Özellikle Kaunos'taki büyük mezarlar için bu açıklama mantıklı görünmektedir. Ancak bugün deniz seviyesi yakınlarında olan, dolayısıyla Antik Dönem'de de şimdiki konumundan fazla yüksekte olmadığı söylenebilecek mezarlarda da benzer orantısızlığın görülmesi, bu durumun yalnızca mezarların konumuyla açıklanmasına engel olur. Kat. no. 30'un yüksek bir konumda yer almasına karşın mimari elemanlarının küçük boyutlu olması da benzer sonuca ters açıdan işaret eder. Yapılan karşılaştırmalar, mezarlarda görülen orantısızlığın nedeni olarak mimari bilgi eksikliğiyle gerçekleştirilmiş olan mimari taklidin ortaya konulabileceğini göstermiştir. Taklit sonucu mezarlardaki mimari elemanların yüksekliği, mezarlardan oldukça yüksek sütunlara sahip yapılardaki aynı elemanların yükseklikleriyle çoğunlukla benzer yapılmıştır. Bununla birlikte Nereidler Anıtı'nın da oranlama anlamında genellikle diğer yapılara göre uç değerler taşımasıyla kaya mezarlarına bu açıdan yaklaşan bir örnek olması, yer yer bu orantısızlığın doğrudan Nereidler Anıtı üzerinden gelmiş olabileceğine de işaret ediyor olabilir. Bu durumda da yine bilgisiz mimari taklit söz konusu olmaktadır.

Bu noktada Vitruvius'un stoalardan söz ederken tapınaklar için önerdiği bakışım ve oran kurallarına bu yapıların bağlı olmadığını belirtip tapınaklarla diğer kamu yapılarını ayrı tuttuğu¹¹⁰⁶ belirtilmelidir. Çünkü bu durum dikkate alındığında her ne kadar kamu yapısı olmasalar da kaya mezarlarında da tapınaklardaki uygulamaların bire bir yansıtılması beklenmeyebilir. Sütun boyutları tapınaklara göre genellikle kaya mezarlarıyla daha uyumlu olan stoa ve propylon gibi yapılarda kaya mezarlarındaki gibi bir anormallik olup olmadığına bakıldığında her ne kadar tapınaklarla olduğu kadar ayrıntılı bir karşılaştırma bu yapılar üzerine yapılmadıysa da sözü edilen yapılardaki mimari standartların dönem geleneklerinden açık biçimde ayrıldığı görülmüştür. Bu durumda kaya mezarlarındaki sıra dışı uygulamalar ve uygulama hataları, bunların mimarlar tarafından planlanmamış olmasıyla açıklanmalıdır.

---

¹¹⁰⁶ Vitruvius V, IX, 3.

Ulaşılan bu sonuç, kaya mezarlarının diğer yapılar kadar önemsenmediği düşüncesini doğrular. Bu durum, ölen kişi ya da kişilerin itibarını gösteren, görsel açıdan zenginlikleri ve genellikle dağ ya da tepelerin yüksek noktalarındaki konumlarıyla birer gösteriş abideleri olan mimari düzene sahip kaya mezarlarının ruhuna terslik oluşturuyor gibidir. Üstelik mezar yapılarında görsel unsurların görünmeyecek dahi olsalar yapılabildikleri, dolayısıyla bu yapılara öte dünya inancıyla da ayrıca önem gösterildiği belirtilmelidir¹¹⁰⁷. Bu noktada kentin (ya da kutsal alanın) girişindeki propylon ya da merkezindeki stoa gibi yapıların şehir planı için önemli ve sürekli kullanım gören kamu yapıları olmaları; bunların, aynı zamanda şehir planlamacısı olarak da düşünülebilecek mimarlar tarafından planlanmasını zorunlu kılarken nekropolisteki kaya mezarları için böyle bir durumun söz konusu olmaması açıklayıcı olabilir. Kaya mezarlarının mimarlar tarafından planlanması bunların maliyetini de arttıracığı için bu yapıların taş ustaları tarafından bilgisiz taklitle yapılmış olması mantıklı görünmektedir.

Çalışmada ulaşılan veriler ışığında İon düzenindeki kaya mezarları için prototip oluşturduğu düşünülen yapılardan hangisinin kaya mezarları üzerinde daha etkili olduğu konusunda da bir sonuca varılabilir. Bu noktada özellikle Kaunos'taki büyük mezarlarda (kat. no. 1-7, 10) oldukça fazla biçimde MÖ 6. ve 5. yy. etkilerinin görülüyor olması önemli bir veri sunmaktadır. Ephesos tipi kaidelerde görülen Arkaik etkinin Nereidler Anıtı, dış sıralarındaki Arkaik örneklerle uyumun Lykia ahşap işçiliği taklidi mezarlar üzerinden gelmiş olabileceği daha önce belirtilmişti¹¹⁰⁸. Bunun dışında mezarların erken örneklerle olan yakınlığı, bunlardaki hatalı uygulamaların Arkaik Dönem'de henüz oturmamış mimari standartlarla ilişkilendirilmesi yoluyla da kurulabilmektedir ya da sözü edilen mezarların (kat. no. 10 göz ardı edilirse) bölgede örnek alacağı çağdaş fazla yapı bulunmadığından Karia'nın Hekatomnidler öncesi mimarisinin de bunlar üzerinde etkili olmuş olabileceği düşünülebilir ki buna dair bazı

---

¹¹⁰⁷ Ulaşılmaz konumda yer alan kat. no. 4 ve 5'in sütun başlıklarındaki İon kymationu gibi görsel ayrıntılar, görülemeyecek olan arka bölümlerde de işlenmiştir. Bunların dışında mimari düzene sahip kaya mezarlarına benzer biçimde cephe mimarisi işlenmiş Makedonya'dan Hellenistik mezar anıtları (Kurtz – Boardman 1971, 274, 286; Fedak 1990, 105-107; Rhomiopoulou 1997, 24-35; D'Angelo 2010, 60, fig. 3-4) ile heykeltıraşlık eserleri ve mimari unsurları özenle işlenmiş Polyksena Lahdi'nde (Ateşlier – Öncü 2004) gömünün birer tümülüs biçiminde, dolayısıyla görsel olarak insanlara bir şey ifade etmeyecek biçimde yapılmış olması da benzer durumu yansıtmaktadır.

¹¹⁰⁸ Bkz. Bölüm I.1.1.1.1; Bölüm I.2.2.

paralellikler özellikle sütun başlıklarında olmak üzere görülmüştü. MÖ 5. yy. etkisi ise Attika etkisi¹¹⁰⁹ olarak gösterilebilir ve bu etki de yine Nereidler Anıtı ve Limyra Heroonu gibi Anadolu'daki Attik etkili¹¹¹⁰ mezar anıtları üzerinden gelmiş olmalıdır. Özellikle kat. no. 5'teki arşitravla Limyra Heroonu'nun arşitravı arasındaki benzerlik¹¹¹¹ ve sözü edilen mezarların hem arşitrav hem de dış sırası uygulamalarıyla Nereidler Anıtı'ndaki uygulamalar arasında paralellik kurulamaması, herhâlde, taşıyıcı elemanlarında daha çok Nereidler Anıtı etkisi görülen bu mezarların taşınan elemanlarında Limyra Heroonu'nun etkili olduğuna işaret etmektedir. Bu durumda Karia bölgesinde Hekatomnidler Dönemi ile birlikte ortaya çıktığı düşünülen¹¹¹² mimari düzene sahip kaya mezarlarının, fazla Attik etki bulunmayan¹¹¹³ Hekatomnid mimarisiyle ilişkisi sorgulamaya açık duruma gelecektir. Kaunos'taki Ion düzeninde yapılmış ilk kaya mezarlarıyla (kat. no. 1-7) Labraunda yapıları aşağı yukarı aynı tarihlere ait olduğundan bunlardan hangilerinin daha önce yapılmış olduğu da tam olarak bilinmemektedir. Ancak bu noktanın aydınlatılmasında sözü edilen ilk mezarlarla, yine Kaunos'ta yer alıp bunlardan daha geç tarihlere ait olduğu düşünülen mezarlar arasında görülen farkların incelenmesi yararlı olacaktır. Bu noktada özellikle antaların önemli veriler sunduğu söylenebilir. Sözü edilen ilk mezarların anta kaideleri çoğunlukla tamamlanmamışken anta başlıkları Attik-Ion tipindedir ya da Attik-Ion tipine yakınlık göstermektedir. Daha geç olduğu düşünülen örneklerin bu açıdan gözlemlenebilen bazılarında ise Labraunda yapılarında görülen Anadolu-Ion tipi¹¹¹⁴ anta kaideleri ve/veya Anadolu-Ion tipine yakınlık gösteren anta başlıkları kullanılmıştır. Bu durum, Kaunos'taki ilk mezarlar yapılırken Labraunda yapılarının bilinmiyor olduğunu, dolayısıyla da bu mezarların yapımına Labraunda yapılarından önce başlanmış olabileceğini akla getirecektir. Bu noktada bir saptama yapabilmek için sözü edilen mezarlarla Labraunda yapıları arasında hiç mi paralellik görülmediği sorgulanmalıdır. Örneğin kat. no. 2'deki dört sütunlu in antis düzenlemesi, Oikoi Binası ve Dorik Bina¹¹¹⁵ ile ortak karakterlidir. Ancak bu düzenlemenin

---

¹¹⁰⁹ Schmaltz 2009, dn. 33.

¹¹¹⁰ Schädler 1992, 291-292.

¹¹¹¹ Roos 1972, 90.

¹¹¹² Roos 1978, 431- 432; Henry 2010b, 76-77.

¹¹¹³ Schädler 1992, 294-295.

¹¹¹⁴ Brockmann 1968, 81-83, 167.

¹¹¹⁵ Hellström 1985, 159, 162, fig. 7; fig. 11.

Papflagonia¹¹¹⁶ ve özellikle Pers¹¹¹⁷ kaya mezarlarında da görülüyor olması, kat. no. 2 için bu açıdan başka prototipler olabileceğine de işaret etmektedir ki Pers mimarisinde kaya mezarı dışındaki yapılarda¹¹¹⁸ da bu düzenlemeyle karşılaşılabilirdi belirtilmelidir. Bunun dışında Işık'ın, yarım kalmış olmasına dikkat çekerek bu gruptaki en geç mezarın kat. no. 2 olması gerektiğini belirtmesi¹¹¹⁹ dikkate alınırsa burada Labraunda etkisi olması da kronolojik açıdan bir sorun yaratmamaktadır. Bu gruptaki diğer mezarlara bu açıdan bakıldığında kat. no. 4'teki anta kaidelerinin Anadolu-Ion tipi kaidelerin bir varyasyonu olarak değerlendirilmesi¹¹²⁰ ya da kat. no. 5'in anta başlığının iç bölümündeki cavettonun Anadolu-Ion tipi anta başlıklarıyla ilişkilendirilebilecek¹¹²¹ olmasına dikkat çekilebilir. Mezarlardaki ovolo ya da Ion kymationuyla taçlanan iki fascialı arşitrav uygulamasıyla da Hekatomnid mimarisi arasında açık bir bağ kurulabilir¹¹²². Ancak yukarıda söz edilen nedenden ötürü arşitravlar için Limyra Heroonu'nun öncelikle etkili olmuş olabileceği düşünülerek bu noktada Hekatomnid mimarisinin etkisi göz ardı edilebilmektedir. Kat. no. 6 ve 7'nin alınlığındaki ovolo profili ile kat. no. 5'in köşe akroterinde görülen sfenks de Labraunda mimarisiyle ilişkilendirilebilir. Sfenks konusunda, Labraunda'daki Andron B'de yer alan figürün Akhaemenid ikonografisini yansımasıyla¹¹²³ mezarda olandan ayrıldığı¹¹²⁴ ileri sürülerek Labraunda etkisi göz ardı edilebilmektedir. Bununla birlikte mezar yapılarında koruyucu anlamlarından¹¹²⁵ dolayı sfenks görmek şaşırtıcı da değildir. Sözü edilen mezarlarla Labraunda yapıları arasındaki en can alıcı benzerlik olarak kat. no. 7'deki kapının yanlarında yer alan iki pencere benzeri uygulama ile Labraunda andronlarının aynı bölümlerinde yer alan pencereler¹¹²⁶ gösterilebilir. Bu noktadaki Labraunda etkisiyse mezarın biri kör, diğeri derin bir niş biçimindeki pencerelerinin, niş olarak işlenmiş olanın gömü için elverişli derinliğe sahip olması

¹¹¹⁶ Gökoğlu 1952, 117-118, res. 52; res. 54.

¹¹¹⁷ Herzfeld 1941, pl. XXXVII; Schmidt 1970, pl. 23; pl. 42; pl. 48; pl. 56; pl. 64; pl. 70; Carstens 2009a, 55.

¹¹¹⁸ Kilikia'dan satrap yapısı ile Persepolis'ten saray örneği için bkz. Held – Kaplan 2015, fig. 12-13.

¹¹¹⁹ Işık 2017, 37.

¹¹²⁰ Bkz. Bölüm I.1.2.1.

¹¹²¹ Roos 1972, 73.

¹¹²² Hellström – Thieme 1982, 53; Roos 1989, 66.

¹¹²³ Hellström 1988, 74; Gunter 1995, 21-30.

¹¹²⁴ Roos 1989, 67; Roos 2007, 175.

¹¹²⁵ Gunter 1995, 30.

¹¹²⁶ Roos 1989, 68; Schmaltz 2009, 197-198, dn. 12.

dikkate alınarak mezarın ilk yapımından daha sonra gerçekleştirilen bir gömü¹¹²⁷ için açıldıkları öne sürülmek yoluyla açıklanabilir. Ancak mezarın diğer örneklerden ayrılan oda planı, buradaki pencerelerin başından beri planlandığına işaret etmektedir. Bu durumda da mezar odası açılmasının, mezarın en son gerçekleştirilen işlemlerinden olduğu düşünülürse başlangıçta böyle bir planlama yoksa da mezarın yapımı sırasında Labraunda andronlarının görülmüş ve onların etkisiyle buradaki oda düzenlemesinin bu şekilde tasarlanmış olabileceği de mantıklı bir açıklama gibi görünmektedir¹¹²⁸. Belki benzer açıklama, bu gruptaki diğer mezarlarda da yer yer görülen Labraunda etkisi için aydınlatıcı olabilecektir. Bu durumda sözü edilen mezarların (kat. no. 1-7) yapımına Labraunda yapılarıyla aşağı yukarı eş zamanlı başladığı, dolayısıyla mezarların yapımına başladığında Labraunda yapılarının bilinmediği (Mezarların yapımı Labraunda'daki ilk yapılardan birkaç yıl geç başladıysa dahi bu yapılar, mezarları yapan ya da yaptıranlarca henüz görülmemiş olabilir.) söylenebilir. Attik etkili Lykia mezar anıtlarının etkisiyle yapımına başlanan bu mezarların çoğunlukla tam olarak bitirilmemiş olmasıysa Labraunda yapılarının, mezar yapımlarının belki orta aşamaları sırasında bitirildiğine işaret etmektedir. Bu süre içerisinde mezarları yapan ya da yaptıran kişilerin Labraunda yapılarını görmüş olmaları, mezarlara başlangıçta planlanmamış öğelerin eklenmesi sonucunu doğurmuş olmalıdır.

Bu açıklama, Roos'un Kaunos'taki mezarlar için çoğunlukla kap buluntuları üzerinden yaptığı tarihlendirme önerilerini de doğrulamaktadır. Araştırmacı, sözü edilen ilk mezarlar (kat. no. 1-7) için MÖ 4. yy. ortalarını işaret etmektedir. Mezar yapımlarının Büyük İskender'in gelişiyle sekteye uğradığı düşüncesi¹¹²⁹ kabul edilirse bu mezarların tarihleri için MÖ 350-334 yıllarını vermek uygun görünmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi özellikle antalardan anlaşılana göre Attik etkilerden çok Anadolu etkisini yansıtan örneklerse (kat. no. 8, 12, 14, 15, 17, 18) yaygınlaşan mimariyle Anadolu'nun özgün stilinin daha iyi oturduğu daha geç tarihlerden, dolayısıyla kesin bir tarih verilemeyecekse de en azından İskender sonrasında olmalıdır. Bu noktada Kaunos'taki büyük mezarlardan olup bunlarla hatalı uygulamaları dâhil olmak üzere benzer yapılmış, ancak sözü edilen MÖ 4. yy. ortasına tarihlendirilmiş örneklerden

¹¹²⁷ Roos 1972, 29; Roos 2017, 19-20.

¹¹²⁸ Pencere uygulamasının Labraunda'dan önce Daskyleion'da görüldüğü de belirtilmelidir (Ateşlier 2001, 151-153, fig. 17-19; fig. 21).

¹¹²⁹ Roos 1968, 153; Roos 1972, 96; Roos 2017, 22.

farklı bir konumda bulunmasıyla ayrılan kat. no. 10'un Roos tarafından daha geç bir tarihe, belki MÖ 3. ya da 2. yy.a ait olabileceğinin düşünülüyor olmasına dikkat çekilebilir. Bu öneri çok sağlam verilere dayanmamaktadır ve bu mezarın da yukarıda gösterilen mezarlar gibi daha çok MÖ 6. ve 5. yy. örnekleriyle paralellikler gösteriyor olması, öneriye kuşkuyla yaklaşılması gerektiğini düşündürür. Mezarın antaları bu noktada incelendiğinde kaidelerin Anadolu-Ion tipinde olması Roos'un düşüncesini destekleyici bir veri olarak sunulabilir. Ancak aynı mezara ait anta başlıklarının Anadolu-Ion tipi yerine Attik-Ion tipine yakınlık göstermesi ilginçtir. Bu veriler ışığında sözü edilen mezarın Kaunos'taki ilk mezarlardan geç olduğu kabul edilmekle birlikte çok geç bir mezar olması da düşük bir olasılık gibi görünmektedir. Bu durumda mezarın, Kaunos'ta İskender sonrasında yapılan mimari düzene sahip ilk kaya mezarı olduğu ve MÖ 4. yy. sonlarında yapılmış olabileceği düşünülebilir.

Özellikle anta başlıklarının arşitrav alt bölümünden yukarıya ulaşmasıyla Kaunos'taki büyük mezarların çoğunda görülen uygulama hatasına sahip olmasından dolayı bu mezarların etkisinde olduğu düşünülen¹¹³⁰ Dalaman'daki kat. no. 23'ün tarihlemesi konusunda da Kaunos'taki mezarlar ışığında yorum yapılabilir. Yapılan incelemeler sonucunda bu mezarın en çok kat. no. 10'un etkisinde olduğunun anlaşılması bu noktada önem taşımaktadır. Dolayısıyla Dalaman'daki mezarın kat. no. 10'dan daha geç olduğu söylenebilir. Ancak sözü edilen uygulama hatasından ötürü bu mezarın çok geç bir örnek olamayacağı da belirtilmelidir. Bu durumda kat. no. 23 için MÖ 3. yy. başları uygun bir tarihlendirme önerisi gibi görünmektedir.

Görüldüğü üzere mezarların birbirlerine prototip oluşturma durumu da söz konusudur. Kat. no. 23'ün özellikle taşıyıcı elemanlarıyla ilgili oranlamalarda -kaba bırakılmış örnekler göz ardı edilirse¹¹³¹- uç değerlerin görülmesi, bu mezara prototip olarak doğrudan kaya mezarlarının alınmış olmasıyla açıklanabilir. Kaunos'taki büyük mezarlarda oranlama dikkate alınmaksızın kendilerinden büyük boyutlu yapılardakilerle benzer yükseklikte elemanlar kullanılmışken (ya da doğrudan Nereidler Anıtı gibi kaya mezarlarından fazlaca yüksek olmasa da bazı noktalarda

---

¹¹³⁰ Roos 1985, 39.

¹¹³¹ Tamamlanmış elemanlara sahip mezarlarla kaba bırakılmış elemanlara sahip mezarlar bir arada değerlendirildiğinde kaba elemanlara sahip mezarların çoğunlukla uç değerler taşıdığı görülmesi, bu örneklerin oranlama açısından değerlendirilmesinin yanlış olduğunu göstermiştir.

orantısız olduğu anlaşılan bir yapı prototip alınmışken) daha da küçük boyutlu olan kat. no. 23'e Kaunos'taki bu mezarların prototip oluşturması, Kaunos'taki örneklerde zaten bulunmakta olan orantısızlığın, taklidin taklidi gibi düşünülebilecek bu mezarda çok daha fazla boyutlarda olması sonucunu doğurmuştur.

Yukarıda gösterildiği üzere Ion düzenindeki mezarların entablaturlarındaki karakteristik özellikler de mezarların birbirine prototip oluşturmasından kaynaklanmış olmalıdır. Şu durumda kaya mezarlarının ilk örneklerinde Anadolu'daki Attik etkili anıt mezarlar, Hekatomnid mimarisi ve belki Arkaik ya da Arkaik evresi olan yapılar prototip alınmışken daha geç örnekler için de yine özellikle taşıyıcı elemanlarda farklı prototipler olabilecekse de entablaturlarda ilk kaya mezarlarının prototip alındığı belirtilebilir. Mezarların detaylarındaki benzerliklerinse bunların konumlarıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu açıdan birbirine yakın yerlerdeki mezarlara bakıldığında Lykia sınırındaki mezarların yer yer birbirine yakınlık göstermesi ya da birbirine yakın olan Idyma ve Thera'dan kat. no. 30 ve 35'in bazı noktadaki paralellikleri önemlidir. Ancak çok yakın olmayan mezarlar arasında ve hatta Karia'dakilerle bölge dışından örnekler arasında da açık benzerlikler görülebiliyor olması (Idyma'daki kat. no. 30 ile Kastellorizo'daki kaya mezarı arasındakiler gibi), mezarlar arasındaki benzerliklerde konumun her zaman için belirleyici olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte mezarların aynı antik kentte olmasının bunlar arasında paralelliklere neden oluşturduğu açıktır. Bu noktada en çok mezara sahip olan Kaunos'ta mezarların farklı noktalarda gruplandığı ve çoğunlukla birbirine yakın konumda bulunanların genel anlamda ortak özellikler gösterdiği belirtilebilir. Burada yakın konumdaki mezarlar belki aynı kişilerce benzer tarihlerde yapılmıştır ya da bunlar farklı tarihlerden olsa da önce yapılan mezar, sonra yapılan örnek oluşturmuştur. Hatta bunlardan bazılarında volüt¹¹³² ya da kymation¹¹³³ yüksekliklerinin birbirinden kopya edilmesi gibi durumlar da söz konusudur. Volüt ve Ion kymationu birbiriyle ilgili olan mezarlardan¹¹³⁴ kat. no. 6 ile 10'un Ion kymationlarındaki yumurtalara ait genişliğin de yakınen¹¹³⁵ dış genişliğine göre dış aralığı oranlarının aynı olması (Graf. 4), bu iki

---

¹¹³² Roos 1972, 70.

¹¹³³ Bkz. Bölüm I.2.1

¹¹³⁴ Kat. no. 10'un bu gruptaki diğer mezarlardan çok uzak değilse de farklı bir konumda yer aldığı belirtilmelidir.

¹¹³⁵ Bkz. Bölüm I.2.2.1

mezar arasındaki paralelliği desteklemektedir. Tüm bunlar Roos'un, nedenini açıklayamadığını belirttiği kat. no. 10'un, kat. no. 6'dan kopya edilmiş bir mezar olduğu düşüncesine¹¹³⁶ -her ne kadar tam olarak bir kopya durumundan söz edilemeyecekse de- bir açıklık getirmesi açısından önemli veriler olarak sunulabilir. En fazla mezara sahip ikinci yerleşim olan Idyma'daki mezarlar arasında görülen yakınlıklar da önemlidir. Burada yer alan yapımı çok az tamamlanmış kat. no. 33 ve oldukça hasarlı durumdaki kat. no. 34 dışarıda tutulursa sütunlu mezarlar (kat. no. 28, 29, 32) birbirleriyle, sütunsuz mezarlar (kat. no. 30-31) da birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Ancak çift sütunlu kat. no. 29 ile hemen hemen yanında olduğu tek sütunlu kat. no. 28'dense bunlardan oldukça farklı bir konumda yer alan çift sütunlu kat. no. 32'nin çok daha benzer olması¹¹³⁷ dikkat çekicidir. Bunun dışında sütunsuz mezarlar da görüntü olarak genel anlamda benzemekle birlikte kat. no. 31'in daha çok kaya mezarı mimarisiyle, kat. no. 30'unsa normal Ion mimarisiyle ilişkilendirilebilecek olması bunları birbirinden ayırmaktadır.

Yukarıda görüldüğü üzere kaya mezarları için tek bir prototip yoktur¹¹³⁸ ve bu durumun yol açtığı sonuçları Idyma'daki mezarlarda da görmek olanaklıdır. Örneğin kat. no. 29 ve 32'de Anadolu-Ion tipi anta kaideleriyle Attik-Ion tipi anta başlıkları bir arada kullanılmıştır¹¹³⁹. Bu durumda benzer özelliğin görüldüğü kat. no. 10 için yapılan tarihleme önerisi, tıpkı Kaunos'taki büyük mezarlar gibi ve belki de bu mezarların etkisiyle MÖ 6. ve 5. yy. özellikleri gösteren kat. no. 29 ve 32 için de yapılabilir. Dolayısıyla bu mezarların MÖ 4. yy. sonlarından olması olasıdır. Kat. no. 30'la benzer stilde olmasına karşın bu mezara göre açıkça daha kötü uygulanmış mimariye sahip olmasından dolayı kat. no. 31'in çok geç bir örnek olduğu söylenemez. Kat. no. 30'unsa tüm mezarlar içinde en düzgün mimari uygulamalara sahip mezar olduğunun söylenebilecek olması¹¹⁴⁰, bu mezarın Idyma'daki diğer örneklerden daha

---

¹¹³⁶ Roos 1972, 96.

¹¹³⁷ Roos 2006, 47, 55.

¹¹³⁸ Bu konuda ayrıca bkz. Schmaltz 2009, 200.

¹¹³⁹ Bu örneklerdeki aynı elemanın farklı unsurlarında görülen tip ayrılığına benzer bir durumun kat. no. 5'in aynı elemanın aynı unsurunda (anta başlığı) görüldüğü belirtilebilir ki bu daha tuhaf bir durumdur.

¹¹⁴⁰ Bu mezarda da kat. no. 29 ve 32'deki gibi anta başlıklarında Attik-Ion tipi, anta kaidelerinde olasılıkla Anadolu-Ion tipi kullanılmış olsa da kat. no. 30'dakilerle diğer mezarlarda olanlar arasında uygulama farkları söz konusudur. Hem oran hem de büyük olasılıkla profil anlamında (Mezarın anta kaideleri hasardan dolayı sağlıklı gözlemlenememektedir.) kat. no. 30'a ait bu elemanların, normal Ion düzeni uygulamalarıyla daha uyumlu olduğu görülmüştür.

geç olduğuna işaret etmektedir. Her ne kadar çok az bir bölümü korunmuş olsa da anta kaideleri ışığında benzer bir yorum kat. no. 34 için de yapılabilir. Bu noktada mimari anlamda yine diğer mezarlardan bazı noktalarda başarılı uygulamalara sahip olduğu anlaşılan Thera'daki kat. no. 35'e de dikkat çekilmelidir. Bu mezarda yer yer kaya mezarı mimarisi gelenekleri de görülebildiğinden mezarın, iyi bir gözlemci tarafından yapılmış fakat çok geç olmayan bir örnek olduğu düşünülebilir.

Bunların dışındaki mezarların tarihleri üzerine yorumda bulunmak zordur. Aynı mezarın bir oranı Arkaik Dönem'i gösteriyorken başka bir oranı Roma Dönemi'ni ve bunların arasındaki dönemleri gösterebildiğinden bu noktada mimari oranlamalar da sağlıklı bir veri sağlamamaktadır. Yine de diğer Ion düzenindeki mezarlar arasında olasılıkla en erken olarak MÖ 4. yy. sonlarına ait olanların varlığından söz edilebilir. Örneğin büyük dış ölçüleriyle dikkat çeken Elmalı'daki mezarlar (kat. no. 25-27) geç örnekler arasında olmamalıdır. Mezarların kesin olarak belli bir dönemi işaret eden özellikleri olup olmadığı irdelendiğindeyse birçok mezarda Pergamon ovolosu görülüyor olması göze çarpacaktır. MÖ 4. yy.a tarihlendiği düşünülen mezarlarda da özellikle MÖ 2. yy. olmak üzere Hellenistik Dönem ile ilişkilendirilen¹¹⁴¹ Pergamon ovolosunun görülmesi ilginçtir. Ancak Pergamon ovolosuna benzer düz profilli ovoloların MÖ 5. yy.da görülüyor¹¹⁴² olması bu noktada açıklayıcı olabilir. Sahip olduğu Ion kymationu, tarihleme açısından en açık veri sunan mezarsa kat. no. 49'dur. Buradaki yumurtalar (Lev. 50, 7); köşeleri yuvarlatılmış, dikdörtgensel biçimli¹¹⁴³ olmaları bakımından Arkaik örneklerle ortaklık taşımaktadır. Ancak yalnızca bu özellik dikkate alınarak bir tarihleme yapmak yanıltıcı olabilir ki MÖ 359 yılında ölmüş, dolayısıyla mezarının Geç Klasik Dönem'de yapılmış olması gereken II. Artakserkses'in mezarında da Arkaik formlu yumurtaların¹¹⁴⁴ bulunduğuna dikkat çekilebilir. Bununla birlikte kat. no. 49'un dış oranlarının da Arkaik örneklerle ilişkili olduğu belirtilmelidir. Bu noktada ise kaya mezarlarındaki dış oranlarının genel olarak Arkaik örneklerle yakınlık göstermesi¹¹⁴⁵ açıklayıcı olabilir ya da bu mezar Lykia ev tipi mezar özellikleri de gösterdiğinden dış sırasındaki durum, ahşap işçiliğinin bir

¹¹⁴¹ Çörtük 2012, 224-225; Gider 2012, 270; Şimşek – Yener 2014, 177.

¹¹⁴² Shoe 1936, 22.

¹¹⁴³ Dinsmoor'un söz ettiği erken yumurtaların özellikleri için bkz. Dinsmoor 1975, 126.

¹¹⁴⁴ Schmidt 1970, 99, pl. 67.

¹¹⁴⁵ Bkz. Bölüm I.2.2.

yansıması olarak görülebilir. Sonuçta bu iki unsur ışığında sözü edilen mezarın kesin olarak Arkaik Dönem'den olduğu söylenemeyecek olsa da bu olasılık göz ardı edilmemelidir. Bu durumda mimari düzene sahip mezarlar arasında gösterilmeyen bu mezarın, katalogda yer alan en erken mezar olma olasılığı da söz konusu olmaktadır.

Hem Ion hem de Dor düzenindeki mezarlarda bulunan mimari uygulamaların yer yer Vitruvius'un önerdiklerine yakınlık gösterdiği görülse de çoğunlukla bunlardan uzak olduğu görülür. Diğer yapıların da her zaman için Vitruvius'un belirttiği kurallarla uyumlu olmadığı düşünüldüğünde bu durum son derece olağandır.

Mezarlardaki gözlemlenebilen Dor başlıklarında ya annulet bulunmamakta ya da bu bölümler klasik uygulamalardan farklı biçimde ekhinustan ayrı tek bir profilden oluşmaktadır. Hiçbir mezarda başlıktan ayrı işlenmiş sütun boynu olmamasının, mezarların kaya kütesine bağlı yapılmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Anta başlıkları izlenebilen Dor düzenindeki beş mezardansa iki örneğe ait başlıklarda şahingagası profili açık olarak izlenebilmektedir.

Dor düzenindeki kaya mezarlarında Ion düzenindeki mezarlarda görüldüğü gibi belirgin ortaklıklar yoktur. Bununla birlikte sayıca az olan bu mezarların en dikkat çekici paralelliği olarak bunların tümünde Ion düzenine ait özellikler ya da eksik Dor düzeni uygulamalarının görülüyor olması gösterilebilir. Bu özellikler genellikle arşitravda taenia, regula-gutta; geisonda mutulus ya da entablaturde Dor frizi bulunmaması biçiminde görülürken diğer mezarlardan farklı olarak kat. no. 41'de - arşitrav uygulamasından dolayı- Ion düzeni özelliklerinin daha belirgin olduğu belirtilmelidir. Hellenistik Dönem'de Anadolu'da yer alan Dor düzenindeki yapılarda Ion düzenine ait özelliklerin görülmesi¹¹⁴⁶ olağan karşılanabilir. Bununla birlikte Mylasa'daki bu mezarın, karışık düzen uygulamalarının başını çeken Labraunda'daki Hekatomnid mimari programıyla ilişkilendirilmesi de olanaklı görünmektedir. Hatta yapılan tarihleme önerileri dikkate alındığında kat. no. 41, Labraunda yapılarından daha önce yapılmış olmalıdır¹¹⁴⁷. Bu durumda Karia bölgesindeki mimari düzene sahip mezarların ilk örneği de kat. no. 41 olmaktadır ve bu düşünce ışığında devam edilirse bölge ve hatta Antik Dönem mimarisi için bazı başka noktalardaki ilk uygulamaların

---

¹¹⁴⁶ Coulton 1976, 119.

¹¹⁴⁷ Henry 2010c, 105-106.

da bu mezara ait olması gerekecektir. Örneğin bu durumda Karia bölgesinde yarım sütunlara sahip Dor düzenindeki ilk yapı¹¹⁴⁸ bu mezar olacaktır. Hatta Hekatomnidler Dönemi öncesinde Dor düzeninde bir yapı saptanmamış¹¹⁴⁹ olduğundan bölgede yapılmış Dor düzenindeki ilk yapının da bu mezar olacağı söylenebilir. Bunların dışında tek astragalden oluşan annulete sahip başlığın görüldüğü ilk yapı¹¹⁵⁰, ovoloyla taçlandırılmış iki fascialı arşitravin Anadolu'da görüldüğü ilk mezar binası ve Ion geisonunun Anadolu'da kullanıldığı Dor düzenindeki ilk yapı¹¹⁵¹ da sözü edilen koşul altında bu mezar olacaktır. Tüm bunlar bir kaya mezarı için biraz iddialı gibi görüldüğünden kat. no. 41'in Hekatomnid mimari programının başını çeken değil, bu programın etkisinde bir mezar olduğu kabul edilerek MÖ 344 yılından sonraya tarihlenmesi uygun görünmektedir. Bu mezar için yer yer mezarın mimari özelliklerinden de hareketle genellikle MÖ 4. yy. tarihinin önerilmesi dikkate alınarak bir tarih sınırlandırması yapılacak olursa kat. no. 41'in MÖ 344-300 yıllarına ait bir mezar olması olasıdır.

Dor düzenindeki mezarların oranlamalarına bakıldığında bunların Ion düzenindeki örneklere göre genellikle daha normal olduğu belirtilebilir. Ancak yine de hem yer yer uç değerler hem de yer yer aynı mezarda farklı dönemlere ait değerlerin görülebiliyor olması, bunlardaki mimari uygulamaların da çok sağlıklı olmadığını göstermektedir. Özellikle yarım sütunlu mezarlarda sütun alt çaplarına göre arşitrav yüksekliği oranlarının oldukça yüksek olmasının nedeni olarak yarım sütunların fazla bir taşıyıcı işlevi olmamasının ileri sürülmesi¹¹⁵² dikkate alındığında diğer kaya mezarlarında da alt çapa göre oluşturulan oranlarda yer yer görülen uç ya da dönem gelenekleriyle çelişen değerlerin, mezarların -her ne kadar bazılarının çevresi kaya kütlesinden ayrılmış¹¹⁵³ olsa da- kaya kütlesine bağlı yapılmış genellikle küçük boyutlu yapılar olmasından kaynaklandığı akla gelebilir. Ancak bunlardaki toplam entablatur yüksekliklerinin diğer yapılarda olanlardan çoğunlukla az olması bir yana hem Dor hem de Ion düzenindeki mezarların özellikle alt çapa göre sütun yüksekliği oranlarına

---

¹¹⁴⁸ Bkz. Bölüm II.1.1.

¹¹⁴⁹ Baran 2010.

¹¹⁵⁰ Bkz. Bölüm II.1.1.3.

¹¹⁵¹ Bkz. Bölüm II.2.3.

¹¹⁵² Bkz. Bölüm II.2.4.

¹¹⁵³ Roos 1972, 90.

bakıldığında diğer yapılara göre değerlerin yüksek değil genellikle düşük olduğunun görülmesi, mezarlardaki mimari elemanların yüksekliklerinde sütun alt çaplarının belirleyici olmadığına işaret etmektedir.

Görüldüğü üzere kaya mezarlarında aykırı uygulamalar olabilse de anta başlıkları dışında gerek oran gerekse uygulama anlamında tek bir dönemle ilişkilendirilebilecek bir mezar olarak kat. no. 43 gösterilebilmektedir. Bu mezarın tarihlemesiyle ilgili yapılmış tüm yorumlar -anta başlıkları üzerine olanlar dışında- Augustus Dönemi'nden başlamak üzere Roma Dönemi'ne işaret etmektedir. Her ne kadar kaya mezarları için yalnızca mimari ışığında tarihleme yapmak çok sağlıklı görünmese de eldeki verilere göre bu mezarın Roma Dönemi'ne ait olması şu an için en olası seçenek gibi durmaktadır. Kat. no. 44'ün de yine anta başlıkları dışında Roma Dönemi'ni işaret ettiği söylenebilecek olsa da detayları çok az olan bu mezar üzerine fazla bir veri olmadığından mezarı Roma Dönemi'ne tarihleme konusunda temkinli olmak gerekir.

Kat. no. 42'de tüm Antik Çağ'dan etkiler görülebilmektedir. Ancak bu mezardaki MÖ 6. ve 5. yy. etkileri, genellikle, sütunların oldukça kısa olmasından kaynaklanıyor gibidir. Bu mezardaki Roma Dönemi'ne işaret eden özellikler ve mezarın oldukça benzerlik¹¹⁵⁴ gösterdiği mimari düzeni belirlenememiş kat. no. 47'deki -özellikle alınlık düzenlemesi üzerinden kurulan- Roma Dönemi ilgisi dikkate alındığında Tabai'daki bu mezarların büyük olasılıkla Roma Dönemi'ne ait olduğu belirtilebilir.

Dor düzeni uygulamalarının en fazla görüldüğü mezar olan kat. no. 39'da MÖ 5. yy. ve sonrasındaki Antik Çağ'a ait tüm dönemlerin etkilerinden söz edilebilecekse de Roos'un getirmiş olduğu, olasılıkla mezarın MÖ 2. yy.dan öncesine tarihlenmediği görüşüne itiraz edilecek kesin bir bulgudan söz edilememektedir. Bu mezarın Dor friziyle bu mezar gibi Kaunos'ta yer alan kat. no. 3'ün hyperthyronunda bulunan triglyph-metop bloğunun -her ne kadar bu iki mezarın farklı zamanlara ait oldukları görülse de- ne stil ne de oran anlamında uyumlu olduklarına ilginç bir durum olarak dikkat çekilebilir. Roos'un bu mezarın sütun başlıklarıyla Knidos'taki Aslanlı

---

¹¹⁵⁴ Aydın 2012, 50.

Mezar'ın başlıkları arasında kurmuş olduğu ilgiye¹¹⁵⁵ benzer bir yakınlığın bu mezarların diğer noktalarında görülmediği de belirtilmelidir.

Karışık düzendeki kat. no. 45'te tüm Antik Çağ'a dair özellikler gösterilebilecek olsa da özellikle sütunlarındaki astragal ve başlık uygulamaları dolayısıyla bu mezarın Roma Dönemi'ne ait olduğu düşünülmektedir.

Toparlanacak olursa Dor düzenindeki kaya mezarlarında da bazı anormallikler görülmesinin, bu mezarların da mimarlar tarafından planlanmadığına işaret ettiği söylenebilir. Ion düzenindeki mezarlara göre Dor düzenindeki örneklerde oranlamaların biraz daha düzgün oluşuysa belki bu örneklerin çoğunlukla biraz daha geç olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Sonuç olarak kaya mezarlarının, taş ustaları tarafından kabaca yapılmış bir plan çerçevesinde, mimari taklit esasına dayalı olarak meydana getirilmiş yapılar olduğunu önermek uygun görünmektedir. Bu yüzden de kaya mezarlarını mimari özellikleri üzerinden tarihlemek sakıncalı olacaksa da yer yer mezarlarda kendini ele veren dönem özelliklerinin olması ya da aynı mezarda aynı döneme ait özelliklerin fazlaca görülebilmesi gibi koşullar sağlandığında kaya mezarlarının tarihi konusunda mimari üzerinden de yorum yapmak mümkün olabilmektedir.

---

¹¹⁵⁵ Roos 1972, 71.

KATALOG

Kat. no. 1

Lev. no. 4, 5; 9, 6; 12, 1-2; 17, 3-4; 22, 1-2

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzen: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 4. yy. ortası (Roos 1968, 153; Henry 2009, 157; Ambrosini 2012, 234; Roos 2017, 22); MÖ 4. yy.ın 2. yarısı (Öğün 1978, 426); MÖ 4. yy. içinde İskender öncesi (Roos 1972, 20; Henry 2005, vol. II.1, 67); MÖ 3. ya da 2. yy. (Metzger 1969, 246, no: 93)

Tanımı: Öndeki dört sütundan köşelerde olanların arkasına birer sütun daha yapılmış olması dolayısıyla mezar altı sütunludur. Sütun kaidelerinin profilleri işlenmemiştir. Bu mezara dair ölçüler Roos'un yayınından alınmış ya da bu yayındaki çizimler üzerinden hesaplanmıştır. Verilen alt çapa göre sütun yüksekliği oranından hesaplanınca sütunların 6,38 m yüksekliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Sütun alt çapları 87 cm'dir. Ortadaki sütun eksen aralığı 2,7 m iken sağdaki 2,45; soldakiyse 2,4 m kadardır. Bu ölçülerden sütun alt çapları çıkartılırsa ortadaki sütun aralığının 1,83; sağdakinin 1,58; soldakinin 1,53 m olduğu anlaşılır. Köşedeki sütunlarla onların arkasında yer alan sütunlar aynı eksen de değildir. Bunlardan sağ taraftakilerin oluşturduğu eksen aralığı 2; soldakilerin oluşturduğu 1,91 m kadardır. Arkadaki sütunların çapları öndekilerle eşit görüldüğünden sütun aralıklarının sağda 1,13; solda 1,04 m olduğu söylenebilir. Roos, bugün gözlemlenemeyen sütun başlıklarıyla ilgili bilgiler vermiştir. Buna göre -rakamların güvenilir olmadığı belirtilse de- başlıkların volütler hariç yüksekliği (ekhinus, kanalis ve abakus toplamı) 44 cm'dir. Yüksekliği 45 cm olan volütler için ayrılmış bölümlerle birlikte başlık yükseklikleri 53 cm'ye ulaşır. Başlıkların genişliği 1,14 m'dir. Yükseklikleri 4 cm olan birer astragal üzerindeki başlıkların her birinde yedişer cm yüksekliğindeki iki bölümden oluşan ekhinus toplamda 14 cm, kanalis 22 cm, abakus 8 cm yüksekliğindeyken ekhinus genişliği 39 cm, abakus genişliğiyse 96 cm kadardır. Kanalis bordürleri ve volüt spiralleri yoktur. Sütunlardan daha kısa olduğu anlaşılan antaların yüksekliği 6,1 m'dir. Yüksekliği 87 cm olan anta kaidelerinin her ikisi de dik ve düzleştirilmiş yüksekçe bir bölüm üzerinde kyma reversa profilinden oluşmaktadır. Kaidelerin ön ve

dış taraflarında birbirinden hafifçe farklı olan bu kyma reversa profilinin derinliği 22 cm'dir. Antaların üç tarafında da işlenmiş olan kaide profilleri pronaos duvarı boyunca devam etmektedir. Bu bölümde kyma reversa profili 25 cm derinliğindedir. Anta gövdelerinin genişliği 80 cm'dir. Anta başlıklarından yalnızca soldakinin yan bölümleri korunmuştur. Başlığın dış tarafının 15 cm aşağısında bir phiale süslemesi vardır. Buna benzer bir parça mezarın sağ yanında da 1969 kazısında bulunmuştur. Yüksekliği 52 cm olan başlığın dış tarafındaki profiller; bir astragal üzerinde, aralarında astragal bulunan üç sıg ovolo ve üçüncü ovolonun üzerinde de bir cavetto ile abakustur. İç bölümde başlık çok az korunmuştur ama olasılıkla aynı özelliklere sahiptir. Başlığın -tahrip olmuş ön cephesinde de aynı profillerin işlendiği kabul edilirse- Attik-Ion tipi olduğu söylenebilir. Tahribat fazla olduğundan mezarın entablaturüne ait mimari parçalar pronaos bölümünde bulunmuştur. Bu parçalara göre mezar; üç fascialı arşitrav (?), sıg bir torus ya da astragal, bezemesiz bir düz silme ve dış sırasına sahiptir. Roos'un, kendisinin de emin olmadığı, arşitravdaki üç fascia saptaması doğruysa bu fasciaların yüksekliği aynıdır. Roos, bunların üzerindeki bezemesiz düz silmenin ise boyalı bir friz (?) olabileceği üzerinde durmuştur. Tam olarak sayıları bilinmeyen dişlerden korunmuş olan birinin ölçülerine göre diş yükseklikleri 33 cm, genişlikleri 24 cm, derinlikleri 14 cm iken diş aralıklarıysa 26 cm'dir. Bununla birlikte diş aralıklarının ayrılması işlemi diş sırasının bir bölümünde gerçekleştirilmemiştir. Diş sırasından çatıya kadar olan boşlukta herhangi bir detay görülememektedir. Roos'un çizimine göre kapı çerçevesindeki fascia sayısı en az altı gibi gözükse de yayımladığı fotoğrafa bakılınca küçük olanların esas dört fascia arasındaki geçiş bölümleri olduğu düşünülmektedir. Bu fascialar eşiğin alt bölümünde de işlenmiştir. Hyperthyron, iki astragal arasında bir cavetto ve bunların üzerinde bir ovolo, cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Yüksekliği 1,32 m olan konsollar kapı çerçevesiyle temas etmez. Her iki yanda da bu elemanlar arasında 6 cm boşluk bulunur. Konsolların üst bölümü, alt bölümünün iki katı genişliğindedir.

Kaynakça: Roos 1968, 151, 153; Roos 1972, 18-20, 67-69, 71-74, 81-83, 95-96; dn. IV, 16-17, 42, 45, 95, Kaunos B1, pl. 2, 4; 3, 1-2; 4, 4; 23, 1-2; 24, 1; 50, 1, 5-6; Roos 1974b, 6; Roos 1978, 428, 430; Roos 1985, 43; Roos 1989, 65; Schädler 1992, 278, 286, 294, dn. 78, 152, 154; Henry 2005, vol. II.1, 64-67, B1; vol. II.2, pl. 54-58; Roos

2006, 46, 51, 55; Henry 2009, 63-64, 234; 77, dn. 54; 78, dn. 73; Schmaltz 2009, 197-199; Roos 2017, 16, 18-20.

Kat. no. 2

Lev. no. 13, 8; 23, 2-3

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı, kat. no. 1'in sağ ve biraz yukarısı

Mimari düzeni: İon

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Roos 1989, 68; Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 4. yy. ortası (Roos 1968, 153; Henry 2009, 157; Ambrosini 2012, 234; Roos 2017, 22); MÖ 4. yy.ın 2. yarısı (Öğün 1978, 426); MÖ 3. ya da 2. yy. (Metzger 1969, 246, no: 93)

Tanımı: Tıraşlanmış olarak bırakılmış kaya yüzeyinin üst bölümlerinde, yalnızca üst bölümleri kabaca işlenmiş olan, mezara ait dört sütun bulunur. Sütunların, aşağıda ayrılmış olan basamağa kadar devam edeceği düşünülürse Roos'un çizimi referans alındığında bitirildikleri zaman 6,89 m yüksekliğe sahip olacakları anlaşılmaktadır. Mezar üzerine verilecek diğer metrik ölçüler de Roos'un 1972 yılındaki yayınının metni içerisinde verilmiş olan dış ölçüleri dışında aynı yayındaki çizim üzerinden hesaplanmıştır. Yanlardaki sütun aralıkları hemen hemen aynı genişlikteyken ortadaki sütun aralığı daha geniştir. Sütun gövdeleri dörtgen biçiminde, bitirilmeden bırakılmış olduğundan sütun aralıkları ve çaplarının ölçüleri sağlıklı olarak verilemez. Ancak sütun eksen aralığı değerlerinin sütunlara son şekli verildiğinde de fazlaca değişmeyeceği düşünüldüğünde sağ sütun eksen aralığı 2,565; ortadaki 2,695; soldakiyse 2,56 m olarak verilebilir. Yine bitirilmemiş olan başlıklar, yanlarda ve önde sütun gövdelerine göre çıkıntılı dikdörtgenler olarak bırakılmıştır. Abakus ve ekhinus çıkıntıları da ön cephelerde görülmektedir. Benzer ekhinus çıkıntısı arka tarafta yalnızca sağdan birinci sütunda yapılmıştır. Antaların da yalnızca gövde üst bölümleri ile başlıkları yapılmıştır. Bu üst bölümlerde anta gövdelerinin genişliği 1,6 m kadardır. Yalnızca ön cephede işlenmiş ve 88 cm yüksekliğe sahip olan başlıkların her ikisi de yüksekçe bir düz silme üzerinde ovolo profilinden oluşur. Anta başlıkları, arşitrav alt fasciasının tepesine kadar ulaşmaktadır. Entablatür 2,02 m yüksekliğindedir. Arşitrav; alttaki 47 cm, üstteki 38 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmış olup 14 cm yüksekliğinde bir ovolo ile taçlanır. Ovolo üzerinde yer alan tamamlayıcı fascia çizimde belirtilmediğinden verilen ovolo yüksekliğinin bir bölümünü bu fascianın

oluşturduğu düşünülebilir. Diş sırasını oluşturan on dokuz dişin her biri 58 cm yükseklik, 39 cm genişlik, 24 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biriyse 39 cm'dir. Diş sırası, mezarın yan cephelerinde de devam eder ve bu bölümlerde, bugün sol tarafta izlenebilen, ikişer diş işlenmiştir. Dişlerin üzerinde bir şerit bulunur. Düz silme biçimindeki yatay geison 35 cm yüksekliğindedir. Yüksekliği 1,95 m olan tympanonda pencere formulu bir niş yer almaktadır. Cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşan sima 55 cm yüksekliğindedir. Henry'nin yayımladığı çizime göre alınlığın eğim açısı 16,9° kadardır. Akroterler bezemeye sahip değildir.

Kaynakça: Maiuri 1916-1920, 267; Bean 1953, 11; Roos 1968, 150-151; Roos 1972, 18, 20-21, 74-75, 77; dn. IV, 51, Kaunos B2, pl. 4, 6; 5, 1; 25, 1-2; Roos 1974b, 6; Roos 1976, 105, 111, no. 36; Roos 1978, 427-428; Roos 1985, 43; Roos 1989, 65, 68; Fedak 1990, 46; Bean 2009, 183; Schmaltz 2009, dn. 11, 25; Roos 2017, 16-19.

Kat. no. 3

Lev. no. 13, 9-10; 24, 1-2; 43, 5

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı, kat. no. 2'nin aşağısı

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 4. yy. ortası (Roos 1968, 153; Henry 2009, 157; Ambrosini 2012, 234; Roos 2017, 22); MÖ 4. yy.ın 2. yarısı (Öğün 1978, 426); MÖ 3. ya da 2. yy. (Metzger 1969, 246, no: 93)

Tanımı: Mezara dair metrik ölçüler, Roos'un 1972 yılındaki yayınının metni içerisinde verilmiş olan diş ölçüleri dışında aynı yayındaki çizim üzerinden hesaplanmıştır. Sütuna sahip olmayan mezarda yüksekliği 4,5 m olan kaidesiz antalar, entablatürden öne doğru sıra dışı biçimde çıkıntılıdır. Sol anta gövdesinin genişliği 61 cm iken sağ antada bu değer 58 cm'dir. Yalnızca antaların ön bölümünde işlenmiş olan 20 cm yüksekliğindeki başlıklarsa (Çizimde başlıkların alt sınırı arşitravin alt sınırıyla aynı olsa da gerçekte böyle olmadığından burada verilen yükseklik şüphelidir.) bugün sol antada gözlemlenebilmektedir. Buradaki profiller, bir ovolo üzerinde ondan biraz çıkıntılı olan abakustan ya da ikinci bir ovolodan oluşmaktadır. Anta başlıkları, arşitravin alt fascia yüksekliğinin $\frac{2}{3}$ 'üne kadar yükselmektedir. Entablatür yüksekliği 1,12 m'dir. Arşitrav; alttaki 28 cm, üstteki 18 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmış olup yaklaşık 6 cm yüksekliğinde bir ovolo ile taçlanır. Diş sırasını oluşturan on üç

dişin her biri 24 cm yükseklik, 21 cm genişlik, 26 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biriye 21 cm'dir. Diş sırasının üzerinde bir şerit ve ovolo profili bulunur. Yüksekliği 14 cm olan yatay geison düz silme biçiminde işlenmiştir. Tympanon 78 cm yüksekliğindedir. Düz silme biçimindeki sima, sol tarafta 22; sağ tarafta 19 cm yüksekliğe sahiptir. Henry'nin yayımladığı çizime göre alınlığın eğim açısı 15° kadardır. Günümüze ulaşabilmiş köşe akroteri, alt bölümünde iki volüt bulunan yarım palmet biçimindedir. Lento ve büyük olasılıkla (şu an kayıp olan) söveler, üç fasciaya ayrılmıştır. Eşiğin alt bölümünün de üç fasciaya ayrıldığı Roos tarafından belirtilmiş, ancak buradaki üç fascia tarafımızca gözlemlenememiştir. Bu bölümde belki yalnızca en dış fascianın işlenmiş olduğu belirtilebilir, ancak buralar da otlarla kapanmış olduğundan çok iyi gözlemlenememektedir. Hyperthyronda dört triglyph ve üç metoptan oluşan triglyph-metop bloğu yer alır. Triglyph-metop bloğu üzerinde ise çıkıntılı bir geison bulunur.

Kaynakça: Roos 1968, 150; Roos 1972, 18, 21, 73, 75, 77; dn. IV, 34, Kaunos B4, pl. 5, 2-3; 26, 1-3; 47, 2; 59, 10; 60, 7; Roos 1976, 105, 112, no. 66; Roos 1978, 428; Roos 1989, 67; Roos 2000, 251, fig. 5; Henry 2005, vol. II.1, 67-69, B4; vol. II.2, pl. 59-61; Roos 2007, 173; Henry 2009, 64-65, 163, 234; 77, dn. 41; Roos 2017, 16, 19, dn. 11, fig. 5.

Kat. no. 4

Lev. no. 2, 1; 5, 1; 8, 9; 12, 6-8; 17, 5; 24, 3-4

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı, kat. no. 2'nin sağ aşağısı

Mimari düzeni: İon

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy. 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 4. yy. ortası (Roos 1968, 153; Henry 2009, 157; Ambrosini 2012, 234; Roos 2017, 22); MÖ 4. yy. 2. yarısı (Öğün 1978, 426); MÖ 4. yy. içinde İskender öncesi (Roos 1972, 24); MÖ 325 (Henry 2005, vol. II.1, 72); MÖ geç 4. yy. (Schmaltz 2009, dn. 14); MÖ 3. - 2. yy. (Metzger 1969, 246, no: 93)

Tanımı: İki sütunlu mezarın taşıyıcı elemanları üzerine ölçüler Roos'un yayınından alınmış ya da bu yayındaki çizimler üzerinden hesaplanmıştır. Verilen sütun alt çapına göre sütun yüksekliği oramı dikkate alındığında sütunların yüksekliği 4,826 m; alt çapa göre kaide yüksekliği oranına göre Ephesos tipi sütun kaideleriye 45,92 cm yüksekliğindedir. Kaidelerin her ikisi de bir astragal çiftiyle başlar. Alt trokhilos ile

üst trokhilos ve üst trokhilos ile torus arasında da benzer biçimde astragal çiftleri bulunur. Alt trokhilos, üsttekinden 2 cm daha yüksektir. Roos'un kaide çizimine göre torustan sütun gövdesine geçiş bölümünde, çok ince bir şerit üzerinde sütun gövdesine doğru eğim içeren iki unsur olmalıdır. Araştırmacının yayımladığı fotoğraflara bakıldığında ise bu bölümler bir astragal ve sonrasında apophyge olarak yorumlanabilir. Roos sütun üst çaplarını 50 cm, sütunlardaki daralmayı 8,5 cm olarak vermiştir. Buna göre sütun alt çapları 58,5 cm olmalıdır. İyi korunmamış sütunlarda enthasis olup olmadığını denetlemek kolay olmasa da mezarın sağ sütununun, orta yükseklikte dip bölümden hafifçe farklı çap gösterdiği Roos tarafından belirtilmiştir. Mezardaki sütun aralığı 1,62 m iken bu değere alt çap eklenerek bulunan sütun eksen aralığı ise 2,205 m kadardır. Samos tipi polstere sahip sütun başlıkları oldukça hasarlı durumda olsa da Roos'un verdiği ölçülere göre başlıklar, volütler hariç 40 cm yüksekliğindedir. Yüksekliği 38 cm olan volütler de eklendiğinde başlıkların yüksekliği 44 cm'ye ulaşmaktadır. Başlıkların genişliği 1,05 m'dir. Yükseklikleri 4 cm olan olan birer astragal üzerindeki başlıkların her ikisinde de (Ion kymationu işlenmiş) ekhinus 17 cm, bordürüyle birlikte kanalis 17 cm, abakus 6 cm yüksekliğindeyken ekhinus genişliği 36 cm, abakus genişliği 87 cm'dir. Volüt gözleri arasındaki mesafe 56 cm'dir. Ekhinus profili başlıkların arkalarında da işlenmiştir, ancak bu bölümlerde ovolo derinliği 8 yerine 1 cm'dir. Yüksekliği 5,07 m olan antaların yalnızca ön tarafında işlenmiş olan 30 cm yüksekliğindeki kaidelerin her ikisi de bir scotia üzerinde kyma reversa profilinden oluşmaktadır. Anta gövdelerinin genişliği 1,06 m'dir. Her iki anta gövdesinde de başlık altlarında olmak üzere dış yanda bir, ön cephede dört phiale süslemesi vardır. Yüksekliği 40 cm olan anta başlıklarının her ikisi de bir astragal üzerinde ovolo, düz silme, Ion kymationu ve ince bir şerit (tamamlayıcı fascia) biçimindeki abakustan oluşur. Başlıkların en alt bölümündeki astragal ve ovolo profilleri, antaların iç tarafında da içeriye doğru 34 cm kadar devam eder. Anta başlıklarının yüksekliği, arşitrav alt fasciasının tepesine kadar ulaştığından üstteki profiller bu bölümlerde işlenememiştir. Dış yanlarda da başlıkların işlendiği anlaşılmaktadır. Bu bölümler hasarlıdır ama korunan yerlerden anlaşılana göre buralarda da ön bölümlerle aynı profillerin işlenmiş olduğu belirtilebilir. Arşitrav iki fasciaya ayrılmıştır. Henry'nin yayımladığı çizimde fascia yükseklikleri hemen hemen eşit, hatta üstteki biraz daha yüksekken Roos'un çizimindeyse alt fascianın açık

biçimde yüksek olduğu görülür. Ancak çıplak gözle bakıldığında fascia yükseklikleri arasında bu denli bir fark görünmediğinden bu noktada Henry'nin yayını referans alınmıştır. Bu durumda alt fascianın 27,2; üst fascianın 27,6 cm yüksekliğe sahip olduğu söylenebilir. Arşitravın taç bölümünü oluşturan Ion kymationunun yüksekliği aynı çizime göre 12 cm kadardır. Ion kymationunun üzerinde yer alan on dört dişin her biri Roos tarafından belirtilene göre 32 cm yükseklik, 26 cm genişlik, 27 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biriyse 26 cm'dir. Diş sırası üzerinde bir şerit ve ovolo bulunmaktadır. Bu bölümlerin üzerinde yer alan elemanların yükseklikleri Roos ve Henry'nin yayımladığı çizimlerde fazla çelişki içermemektedir. Buna göre yüksekliği 10,2 cm olan yatay geison, düz silme biçiminde işlenmiştir. Yüksekliği 1,25 m kadar olan entablatur, mezarın yan cephelerinde de 1 m'den fazla derinlikte olmak üzere işlenmiştir. Sağ taraftan anlaşılana göre en az üçer dişin işlendiği bu bölümlerde diş aralıklarının her biri, ön bölümde olana göre 3 cm daha dardır. Bu bölümlerdeki Ion kymationları ise öndeki gibidir. Tympanon yüksekliği 1,07 m'dir. Düz silme biçimindeki ve 12 cm yüksekliğe sahip olan eğik geisonun üzerinde bir cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşan 18 cm yüksekliğinde sima bulunur. Alınlığın eğim açısı 17,8° kadardır. Tepe akroteri palmet biçimindedir. Hasarlı durumdaki sağ köşe akroterinin yarım palmet biçiminde olduğu anlaşılırken sol köşe akroteri ise tamamen kayıptır. Kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmıştır. Bu fascialar eşğin alt bölümünde de devam etmektedir ama burada en dıştaki fascia, zemine kadar uzatıldığı için daha geniştir. Ayrıca dış fascia, bu bölümde her iki yana doğru çıkıntı yaparak kulak da oluşturmaktadır. Hyperthyron bölümünde üst üste iki Ion kymationu ve bunların üzerinde de cavetto ve tamamlayıcı fascia bulunur. Cavetto, bugün pek seçilemese de boyayla yapılmış lotus bezemesine sahiptir. Konsolların dip genişliği 22; tepe genişliği ise 29 cm'dir.

Kaynakça: Roos 1968, 150, fig. 7-8; Roos 1972, 18, 22-24, 67-75, 77-83; dn. I, 12; dn. IV, 1, 17, 19, 23, Kaunos B6, pl. 6, 1, 5; 7, 2; 27, 1-2; 28, 1; 48, 1-2; 53, 1; 59, 1; 60, 1; 60, 6; 61, 1-2; Roos 1976, 105, 112. no. 63; Roos 1978, 428, dn. 13; Roos 1985, 30, 32; Roos 1989, 65; Schädler 1992, 286, dn. 154; Henry 2005, vol. II.1, 69-72; vol. II.2, pl. 62-67; Roos 2006, 55; Roos 2007, 173; Henry 2009, 63-65, 73, 161, 234; 78, dn. 73-74, 79; 164, dn. 58; Schmaltz 2009, 198-199, dn. 14; Roos 2017, 18-19.

Kat. no. 5

Lev. no. 4, 6; 5, 2; 11, 6-8; 17, 8; 25, 1-2

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı, kat. no. 4'ün sağ ve biraz yukarısı

Mimari düzeni: İon

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 4. yy. ortası (Roos 1968, 153; Henry 2009, 157; Ambrosini 2012, 234; Roos 2017, 22); MÖ 4. yy.ın 2. yarısı (Öğün 1978, 426); MÖ 4. yy. içinde İskender öncesi (Roos 1972, 26); MÖ geç 4. yy. (Schmaltz 2009, dn. 14); MÖ 3. ya da 2. yy. (Metzger 1969, 246, no: 93)

Tanımı: Mezar iki sütunludur. Henry'ye göre sütunlar 5,5 m, Öğün ve Işık'a göreyse 5,35 m yüksekliğindedir. Konik biçimde bitirilmeden bırakılmış kaideler, eğik ve alçak birer altlık üzerindedir. Roos bu altlıkları plinthos olarak tanımlamıştır. Ancak araştırmacının da belirttiği gibi buradaki kaidelerin de diğer kaya mezarı örneklerindeki gibi Ephesos tipi olacağı düşünülürse sözü edilen altlıkların bilindik anlamda plinthos olması beklenmemelidir. Roos'un çizimine göre kaidelerin yüksekliği 63 cm'dir. Sütun alt çapları Öğün ve Işık'ın belirttiğine göre 70 cm, Roos'un verdiği 59 cm'lik üst çap ölçüsü ve sütunların yukarı doğru 9 cm daralması bilgisi göz önünde bulundurulursa 68 cm'dir. Sütun üst çaplarını ise Öğün ve Işık, 60 cm olarak yine Roos'tan az da olsa farklı değerlendirmiştir. Yukarıda görüldüğü üzere sütunların yüksekliği için de farklı değerlendirmeler vardır. Bu yükseklik için önerilen 5,35 m ölçüsü, Roos'un 8 olarak verdiği alt çapa göre sütun yüksekliği oranına göre olması gerekenden düşük bir değeri yansıtmaktadır. Verilen 5,5 m ölçüsü ise bu oran için gerekenden biraz yüksek olmakla birlikte olması gerekene daha yakın bir değerdir. Bu durumda alt çapları 68 cm, sütun yüksekliklerini 5,5 m olarak kabul etmek uygun görünmektedir. Sözü edilen ölçüler için Henry ve Roos referans alındığından mezar üzerine bundan sonra verilecek ölçüler için de Roos'un 1972 yılındaki yayınında verdiği ölçüler ya da bu yayındaki ölçekli çizim referans alınmıştır. Buna göre sütun aralığı 2,39 m iken sütun eksen aralığı 3,07 m'dir. Samos tipi polstere sahip başlıkların volütler hariç yüksekliği 39,5 cm'dir. Yüksekliği 41 cm olan volütler de eklendiğinde başlık yükseklikleri 48 cm'ye ulaşır. Başlıkların genişliği ise 1,03 m'dir. Yükseklikleri 3,5 cm olan birer astragal üzerindeki başlıkların her ikisinde de (İon kymationu işlenmiş) ekhinus 10,5 cm, bordürüyle birlikte kanalis 22 cm, abakus 7 cm

yüksekliğindeyken ekhinus genişliği 35 cm, abakus genişliği ise 77 cm'dir. Eklinus ile kanalis arasında boş bir bölüm (Roos bu bölümün yüksekliğini kanalise eklemiştir.) bulunur. Volüt gözleri arasındaki mesafe 63 cm'dir. Başlıklar, arkada da benzer biçimde işlenmiş olmakla birlikte bu bölümlerde eklinus ile kanalis arasında boşluk bulunmamaktadır. Antaların yüksekliği 5,75 m'dir. Roos'a göre yüksekliği 40-50 cm olan yalnızca ön taraflarda işlenmiş, düzensiz ve eğimli bloklardan oluşan bitirilmemiş anta kaideleri üzerine fazla bir şey söyleme olanağı yoktur. Her iki anta gövdesinde de başlık altlarında olmak üzere ön cephede dört, iç yanda bir phiale süslemesi vardır. Yüksekliği 60 cm olan anta başlıklarından soldaki; ince bir şerit üzerinde yüksekçe bir düz silme, Ion kymationu, girintili bir düz silme ve ince bir şerit (tamamlayıcı fascia) biçimindeki abakustan oluşur. Sağdaki başlığınsa Ion kymationu oldukça tahrip olmuş durumdayken bunun altında ve şerit üzerinde iki ayrı profil daha vardır. Oldukça hasarlı olan bu profiller ovolo olmalıdır. Dış yanlarda başlık adına yalnızca Ion kymationundan çok az parça görülürken başlıkların iç tarafında ise cavetto profili ile abakus vardır. Bununla birlikte alttaki ince şerit de iç yanlarda yapılmıştır. Başlıklar, arşitrav alt fasciasının tepesine kadar ulaşır. Entablatur yüksekliği 1,39 m'dir. Arşitrav; alttaki 34 cm, üstteki 29 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmış olup 12 cm yüksekliğinde bir Ion kymationu ile taçlanmaktadır. Üst fasciada dokuz phiale süslemesi bulunur. Ion kymationunun üzerinde yer alan 6 cm yüksekliğindeki boş bölümden sonra on altı dişten oluşan diş sırası gelmektedir. Dişlerin her biri 30 cm yükseklik, 25,5 cm genişlik, 22 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biri ise 25,5 cm'dir. Diş sırasının üzerinde bir şerit ve ovolo bulunur. Çok az korunmuş olan yatay geisonun sağ yanlarındaki küçük bir bölümden anlaşılana göre bu eleman düz silme biçiminde işlenmiştir ve 11 cm yüksekliğe sahiptir. Mezarın yan cephelerinde ovolo, diş sırası ve sima, bitirilmemiş biçimde içeriye doğru 1,40 m kadar ilerler. Yüksekliği 1,12 m olan tympanonda kabartma figürler bulunur. Cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşan sima 39 cm yüksekliğindedir. Alınlığın eğim açısı 16,7° kadardır. Tepe akroteri palmet biçimindeyken köşe akroterlerinden sağlam kalan sağdakinde oturan sfenks figürü işlenmiştir. Kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmıştır. Bu fascialar eşğin alt bölümünde de devam etmektedir ama burada en dıştaki fascia zemine kadar uzatıldığı için daha geniştir. Ayrıca dış fascia, bu bölümde her iki yana doğru çıkıntı yaparak kulak da oluşturmaktadır. Hyperthyron, üst üste üç Ion kymationu üzerinde cavetto ve

tamamlayıcı fasciadan oluşur. Cavettoda boyayla yapılmış palmet bezemeleri bulunmaktadır. Yüksekliği 1,17 m olan konsolların dip genişliği 28 cm, tepe genişliği 33 cm'dir.

Kaynakça: Collignon 1877, 344-345; Roos 1968, 150-151, fig. 6, 9, 11; Roos 1972, 18, 24-26, 67-74, 76-78, 81-83, 90-92; dn. I, 18; dn. IV, 15, 17, 19, Kaunos B8, pl. 7, 1; 7, 3; 8, 1-5; 9, 1-6; 10, 2; 28, 2; 29, 1-2; 47, 1; 50, 2; 54, 1-2; 58, 1; 59, 2; 61, 3; Roos 1974b, 6; Roos 1976, 105, 112. no. 64; Roos 1978, 428; Roos 1985, 32; Roos 1989, 66-67; Schädler 1992, 286, dn. 154; Öğün *et al.* 2001, 163-165; Roos 2006, 55; Roos 2007, 173, 175, fig. 1; Bean 2009, 183; Henry 2009, 161; 78, dn. 80; 164, dn. 57-58; Schmaltz 2009, 197-198, dn. 14; Roos 2017, 15, 18-19, 21, fig. 9.

Kat. no. 6

Lev. no. 2, 2; 12, 9; 25, 3-4

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı, kat. no. 5'in sağ

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 4. yy. ortası (Roos 1968, 153; Roos 1972, 28; Henry 2009, 157; Ambrosini 2012, 234; Roos 2017, 22); MÖ 4. yy.ın 2. yarısı (Öğün 1978, 426); MÖ geç 4. yy. (Schmaltz 2009, dn. 14); MÖ 3. ya da 2. yy. (Metzger 1969, 246, no: 93)

Tanımı: İki sütunlu mezara dair ölçüler Roos'un yayımından alınmış ya da bu yayındaki çizimler üzerinden hesaplanmıştır. Verilen alt çapa göre yükseklik oranından hesaplanınca sütunlar 4,275 m yüksekliğindedir. Sol sütun kaidesi kaba bir blok durumundayken sağ kaide Ephesos tipi olarak kısmen bitirilmiştir. Verilen sütun alt çapına göre kaide yüksekliği oranı dikkate alındığında 41,895 cm yüksekliğinde olduğu anlaşılan kaidelerden sağdakinin alt bölümünde plinthos yerine dairesel bir şerit vardır. Trokhiloslar arasında da yine benzer biçimde şerit bulunur. Trokhilos ile torus arasında da olan bu bölüm, burada torustan ayrılmamıştır. Bundan dolayı torusun alt bölümü yuvarlatılmamış durumdadır. Alt trokhilos, üsttekenden biraz daha kısadır. Roos'un çizimine göre torustan sütun gövdesine geçiş bölümünde bir şerit ve bunun üzerindeyse sütun gövdesine doğru eğimli bir unsur bulunur. Araştırmacının yayımladığı fotoğrafta ise buradaki profiller bu kadar keskin gibi görünmemekte, bu bölüm bir apophyge izlenimi vermektedir. Sütun alt çapları 57 cm iken sütun aralığı

1,14 m, sütun eksen aralığı 1,71 m'dir. Samos tipi polstere sahip sütun başlıkları oldukça hasarlı olsa da ölçüleri Roos tarafından verilmiştir. Buna göre başlıkların volütler için ayrılmış bölümler hariç yüksekliği 37 cm'dir. Yüksekliği 38 cm olan volütler için ayrılmış bölümler de eklendiğinde başlık yükseklikleri 44 cm'ye ulaşır. Başlıkların genişliği 81 cm'dir. Yükseklikleri 8 cm olan birer astragal üzerindeki başlıkların her ikisinde de ekhinus 19 cm, kanalis 12 cm, abakus 6 cm yüksekliğindedir. Kanalis bordürü ve volüt spiralleri denetlenemese de Roos'un çizimine göre bunların yapılmadığı söylenebilir. Antaların yüksekliği 4,5 m'dir. Eğimli, kaba bir bloktan oluşan ve yalnızca ön tarafları işlenmiş anta kaideleri yaklaşık 50 cm yüksekliğindedir (soldaki bir miktar daha alçak). Daha sağlam durumdaki sağ anta gövdesinin ön bölümünde, başlık altında olasılıkla phiale süslemesi olacak dört disk süslemesi yer almaktadır. Yüksekliği 45 cm olan gözlemlenebilir durumdaki sağ anta başlığının; en altta bir astragal, üzerinde ovolo, düz silme, ovolo ve abakustan oluştuğu söylenebilir. Bu profiller yalnızca ön bölümde işlenmişken dış yanda ise başlığa dair parçalar kalmıştır. Başlıklar arşitrav alt fasciasının tepesine kadar ulaşmaktadır. Entablatur yüksekliği 1,08 m'dir. Arşitrav; alttaki 25 cm, üstteki 29 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmış olup 12 cm yüksekliğindeki bir Ion kymationu ile taçlanır. Dış sırasını oluşturan on altı dişin her biri 24 cm yükseklik, 22 cm genişlik, 15 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biriyse 20 cm'dir. Dış sırası üzerinde bir şerit ve ovolo bulunur. Yatay geison oldukça tahrip olmuş olduğundan sağlıklı gözlemlenemese de çizime göre bu elemana ait yüksekliğin 10 cm kadar olduğu söylenebilir. Yüksekliği 91 cm olan tympanonda küçük bir niş açılmıştır. Tympanonun eğik tepeleri boyunca bir ovolo ve bunun üzerinde bugün hasardan dolayı görünür olmasa da Roos tarafından çok yüksek bir düz silme şeklinde tanımlanmış olan sima bulunur ki bu elemanın yüksekliği 40 cm kadardır. Kenarlarda alınlığın bitiş formu oldukça sivridir. Alınlığın eğim açısı 15,6° kadardır. Tepe akroterinin ön bölümü tahrip olmuş, sol köşe akroterinden hiçbir şey korunamamışken sağdakininse – bezemeye dair bir şey fark edilemese de- yalnızca dip bölümü korunabilmiştir. Kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsol bölümlerinin yeri hazırlanmış olsa da bu bölümlerde bir çalışma yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Kaynakça: Roos 1968, 150; Roos 1972, 18, 26-28, 67-69, 72, 74, 76-77, 81-82, Kaunos B9, pl. 10, 5-6; 30, 1-2; 31, 1; 52, 2; Roos 1976, 105, 112. no. 73; Roos 1985,

39; Schädler 1992, 280, 286, dn. 155; Roos 2006, 46; Schmaltz 2009, 198, dn. 14, 25; Henry 2009, 161; Roos 2017, 19.

Kat. no. 7

Lev. no. 2, 3; 5, 3; 6, 8; 12, 3-5; 17, 10; 26, 1-2

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı, kat. no. 6'nın sağ üst tarafı

Mimari düzeni: İon

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Roos 1972, 30; Roos 1989, 68; Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 4. yy. ortası (Roos 1968, 153; Henry 2009, 157; Ambrosini 2012, 234; Roos 2017, 22); MÖ 4. yy.ın 2. yarısı (Öğün 1978, 426); MÖ geç 4. yy. (Schmaltz 2009, dn. 14); MÖ 3. ya da 2. yy. (Metzger 1969, 246, no: 93)

Tanımı: Mezara dair metrik ölçüler Roos'un yayınından alınmış ya da bu yayındaki çizim üzerinden hesaplanmıştır. Mezarın sahip olduğu iki sütun, verilen alt çapa göre yükseklik oranı dikkate alındığında 4,91 m yüksekliğindedir. Verilen sütun alt çapına göre kaide yüksekliği oranından hesaplanınca 47,04 cm yüksekliğinde olan Ephesos tipi sütun kaideleri tam olarak bitirilmemiştir. Kaidelerin her ikisi de dairesel bir şeritle başlar. Her iki kaidede de alt trokhilosla üst trokhilos ve üst trokhilosla torus arasında yine benzer biçimde birer şerit bulunur. Alt trokhilos, üsttekenden biraz daha alçaktır. Torus oldukça sivri biçimde işlenmiştir. Roos'un kaide çizimine göre torustan sütun gövdesine geçişte bir şerit üzerinde sütun gövdesine doğru eğimli bir unsur bulunur. Araştırmacının diğer mezarlar için yaptığı çizimler de referans alındığında bu bölümlerin apophygeyi yansıttığı söylenebilir. Sütun üst çapları 55,5 cm, sütunlardaki daralma 8,5 cm olarak verilmiştir. Buna göre sütun alt çapları 64 cm olmalıdır. Sütun aralığı 1,6 m iken sütun eksen aralığı 2,24 m'dir. Başlıkların volütler hariç yüksekliği 38 cm'dir. Yüksekliği 38 cm olan volütler de eklendiğinde başlık yükseklikleri 45 cm'ye ulaşmaktadır. Başlıkların genişliği 94 cm'dir. Yükseklikleri 7 cm olan birer astragal üzerindeki başlıkların her ikisinde de ekhinus 9 cm, bordürüyle birlikte kanalis 21 cm, abakus 7 cm yüksekliğindeyken ekhinus genişliği 26 cm, abakus genişliği ise 61 cm kadardır. Volüt gözleri arasındaki mesafe 52 cm'dir. Abakus, arşitrav alt bölümünün 2 cm üzerine kadar ulaşmaktadır. Başlıkların arkaları işlenmemiştir. Polsterler; 12 cm genişlik, 1 cm derinliğinde balteus barındırdığından Attika tipidir. Anta yükseklikleri 5,2 m'dir. Anta kaidelerinin profilleri işlenmemiştir ama antaların

ön ve iç taraflarında kaidelere dair eğimli ve simetrik olmayan bölümler korunmuştur. Bunların yüksekliği sol antada 28 cm, sağ antada 48 cm'dir. Anta gövdelerinin genişliği 1,14 m'dir. Her iki anta gövdesinde de başlıkların altında olmak üzere ön bölümde dört phiale süslemesi varken iç yanda bunların sayısı ikidir. Yüksekliği 50 cm olan anta başlıklarının her ikisi de bir astragal üzerinde oldukça düz profilli bir ovolo, kyma reversa, yine oldukça düz bir ovolo, cavetto ve abakustan oluşur. Dış yanlarda başlıklar işlenmemiş, iç yanlarda ise (başlıkların arşitrav alt fasciasının 3 cm üzerine kadar ulaşmasından dolayı) başlıkların yalnızca alt bölümleri işlenebilmiştir ki buralardaki profiller öndekilerden biraz daha farklıdır. Bu bölümlerde astragal yükseklikleri 5 yerine 3 cm'dir ve ovololar ise daha alışıldık profillere sahiptir. İç yanlarda başlıklar, içe doğru yaklaşık 60 cm kadar ilerlemektedir. Entablatür yüksekliği 1,2 m'dir. Arşitrav; alttaki 29 cm, üstteki 31 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmış olup 9 cm yüksekliğinde bir ovolo ile taçlanır. Ovolonun üzerinde bir şerit bulunmaktadır. Bu unsur çizimde belirtilmediğinden verilen ovolo yüksekliğinin bir bölümünü bu şeridin oluşturduğu düşünülebilir. Dış sırasını oluşturan on altı dişin her biri 31 cm yükseklik, 25 cm genişlik, 21 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biri ise 22 cm'dir. Dış sırası üzerinde bir şerit ve ovolo bulunur. Yüksekliği 11,5 cm olan yatay geison düz silme biçiminde işlenmiştir. Entablatürde ovolo ve dış sırasının olduğu bölüm, mezarın yan cephelerinde de yapılmıştır. Ancak derinliği 1,20 m olan bu bölümlerde dişlerin olduğu yere denk gelen bloklar, dişlerin ayrılması işlemi gerçekleştirilmediğinden kesintisiz birer giriş biçiminde devam etmektedir. Yüksekliği 1,17 m olan tympanonda pencere formu bir niş bulunur. Tympanonun eğik tepeleri boyunca bir ovolo profili vardır. Eğik geisona sahip olmayan mezarda 29 cm yüksekliğindeki sima, cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşur. Henry'nin yayımladığı çizime göre alınlığın eğim açısı $17,9^\circ$ kadardır. Tepe akroteri palmet, köşe akroterleri –daha iyi durumdaki soldakinden anlaşılana göre- yarım palmet biçimindedir. Kapı çerçevesinde fascialar yalnızca lentoda işlenmiştir ya da daha doğru bir ifadeyle -sol sövedeki izden anlaşılana göre- sövelerdeki fascialar tahribat yüzünden tam olarak gözlemlenememektedir. Lentodaki iki fasciadan alttakinin yüksekliği, bu fascianın ikiye ayrılmak üzere planlandığını düşündürür. Hyperthyron; bir astragal, iki bezemesiz ovolo, cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşur. Konsolların dip genişliği 33 cm'dir.

Kaynakça: Roos 1968, 150-151; Roos 1972, 18, 28-31, 67-77, 79, 81; dn. IV, 17, 23, 35, Kaunos B10, pl. 11, 1; 11, 3-4; 12, 1; 31, 2; 32, 1-2; 48, 3-4; 50, 3; 55, 1-2; 61, 4; Roos 1976, 105, 112, no. 58; Roos 1978, 428; Roos 1985, 30; Roos 1989, 66, 68; Henry 2005, vol. II.1, 72-76, B10; vol. II.2, pl. 68-71; Roos 2006, 46; Roos 2007, 173; Henry 2009, 63-65, 161, 234; 78, dn. 73; Schmaltz 2009, 198, dn. 14, 25, abb. 2-3; Roos 2017, 19.

Kat. no. 8

Lev. no. 7, 1; 8, 11; 9, 1; 10, 4-5; 26, 3-4

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 3. ya da 2. yy. (Roos 1972, 96)

Tanımı: Mezara dair metrik ölçüler Roos'un yayınından alınmış ya da bu yayındaki çizim üzerinden hesaplanmıştır. Çok az korunmuş iki sütun 2,78 m yüksekliğindedir. Oldukça kötü durumdaki kaidelerin her ikisinin de 10 cm yüksekliğinde kare plinthos (60 x 60 cm) ve 3 cm yüksekliğinde bir torustan oluştuğu düşünülmektedir. Roos'a göre kaidede 3 cm yüksekliğinde eğik bir unsur daha bulunur. Buna göre kaidelerin yüksekliği plinthos ile birlikte 16 cm olmalıdır. Çizime bakıldığında torusların düzgün yapılamadığı ya da bitirilmediği anlaşılmaktadır. Bu görüntüye göre kaidelerin, -tam olarak tanımlanamasalar da- Toskania tipi kaidelere yakınlık gösterdiği söylenebilir. Sütun alt çapları yaklaşık 50 cm (Çizim üzerinden hesaplanan bu değeri saptamak için sütunlar bugün çok hasarlıdır ki çizim de de alt çapların çok sağlıklı yansıtılmadığı belirtilmelidir.) iken sütun aralığı 67 cm, sütun eksen aralığıysa 1,17 m'dir. Oldukça hasarlı durumdaki başlıkların yalnızca sol bölümlerinde kısmen volüt ve abakus parçaları görünür durumdadır. Polsterlerin alt bölümünden anlaşılana göre sütunlarda astragal de bulunmaktadır. Daha iyi durumdaki sol başlık, 5 cm yüksekliğinde ve arşitravdan öne doğru 3 cm çıkıntı içeren abakusa sahiptir. Volütler de aynı şekilde arşitravın önünde olup Roos'a göre 12 cm yüksekliğinde görünmektedir, ancak tahribat fazla olduğundan bunların tam yükseklikleri belirtilememektedir. Tam olarak gözlemlenemese de volüt spiralleri işlenmemiş gibidir. Polster bölümleri, bugün en iyi olarak sağ sütunun sol yanında gözlemlenebilmektedir. Burada bulunan 10 cm genişlik, 5 mm derinliğindeki balteustan anlaşılana göre polsterler Attika tipidir. Anta

kaidelerinin yüksekliği 15 cm'dir. Roos, anta kaidelerindeki profilleri dikey şerit üzerinde kyma ve onların üzerinde de torus olarak değerlendirmiştir. Her ne kadar bugün anta kaidelerine ait profilleri gözlemek çok kolay olmasa da özellikle sağ kaideden gözlemlenebilene göre her iki anta kaidesinin de dik ve düz bir bölüm üzerinde kyma reversa ve tamamlayıcı fasciadan oluştuğu söylenebilir. Bu profiller antaların ön ve iç taraflarında işlenmiştir. Antaların dış yanlarındaysa içe doğru 52 cm ilerleyen bölümler korunmuştur. Bu durumda dış yanlar kısmen de olsa kaidelerin, antaların üç tarafında da işlendiği söylenebilir. Sol anta gövdesinin genişliği 52 cm, sağdakininse 50 cm kadardır. Yüksekliği 26 cm olan anta başlıklarından bugün yalnızca sağ başlığın alt bölümündeki profiller sağlam kalmıştır. Burada bir astragal üzerinde ovolo ve içbükey geçiş profili bulunur. Roos'a göre ovolo, iki astragal arasındadır ve bu bölümün üzerinde bir scotia ya da belki cavetto profili bulunmaktadır. Roos, dış yanda işlenmemiş başlık bölümü kaldığından da söz eder. İç yanda ise öndeki profiller işlenmemiş, yalnızca anta gövdesinin devamı niteliğinde bir cavetto profili üzerine abakus işlenmiştir. Entablatur yüksekliği 62 cm'dir. Arşitrav; alttaki 17 cm, üstteki 20 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmış olup yaklaşık 2 cm yüksekliğinde bir Pergamon ovolosu ile taçlanmaktadır. Dış sırasını oluşturan yirmi dişin her biri 11 cm yükseklik, 10,5 cm genişlik, 7 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biri ise 9 cm'dir. Dış sırası üzerinde ince bir şerit ve ovolo bulunur. Çok az korunmuş olan 11 cm yüksekliğindeki yatay geisonun düz silme biçiminde işlendiği anlaşılmaktadır. Dış sırasının olduğu bölüm ve sima, mezarın yan cephelerinde de 70 cm derinliğinde olmak üzere yapılmıştır. Ancak bu bölümlerde dişlerin olduğu yere denk gelen bloklar, dişler işlenmediği için kesintisiz birer kiriş biçiminde devam etmektedir. Yüksekliği 32 cm olan tympanon, kenarlarda orta bölümlere göre daha az derinliğe sahiptir. Sığ bir cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşan sima 25 cm yüksekliğindedir. Henry'nin yayımladığı çizime göre alınlığın eğim açısı 11,2° kadardır. Hasarlı durumlarından dolayı akroterlerin süslemeleri üzerine yorum yapılması olanaklı değildir. Kapı çerçevesi dört fasciaya ayrılmıştır. Hyperthyronun bugün çok net gözlemlenemeyen profilleri, Roos'un çizimine göre, bir astragal üzerinde en alttaki üçü çok belirgin olmamakla birlikte dört cavetto profili ve en tepede tamamlayıcı fascia olarak tanımlanabilir. Ancak Roos'un tanımlamasına göre bu profiller scotia üzerinde iki oldukça düz ovolo ve cavettodur. Tarafımızca

yapılan gözleme göreyse en alttaki astragalin üzerinde (en yukarıda tamamlayıcı fascia varsa bu göz ardı edildiğinde) büyük olasılıkla dört değil üç profil olmalıdır. Tepe genişliği 25 cm, dip genişliği 18 cm olan konsollar çok hasarlıdır.

Kaynakça: Collignon 1877, 345; Roos 1968, 151; Roos 1972, 30-32, 68, 70-72, 74, 76, 81, 83, 90, 93, 96, Kaunos C2, pl. 12, 5; 34, 1-3; 60, 2; 60, 8; 61, 6-8; Roos 1976, 105, 112, no. 75; Roos 1985, 30; Roos 1989, 66, dn. 25; Schädler 1992, 278, 294 dn. 79, 236; Henry 2005 vol. II.1, 76-79, C2; vol. II.2, pl. 72-73; Roos 2006, 51; Henry 2009, 63-64, 234; Schmaltz 2009, dn. 14, 16, 24; Roos 2017, 18-19, dn. 1.

Kat. no. 9

Lev. no. 26, 5-6

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: Ion (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163)

Tanımı: Mezarın sahip olduğu 2,4 m yüksekliğindeki iki sütun kaba biçimde, dörtgen formda bırakılmıştır. Sütunlarda kaideye dair bir iz yoktur. Bu kaba sütunlar yanıltıcı olabilecek de olsa sütun alt çaplarının yaklaşık olarak 57 cm olduğu söylenebilir. Sütun eksen aralığı 1,11 m iken sütun aralığıysa bu değerden alt çap (iki yarıçap) çıkartılmak yoluyla 54 cm olarak hesaplanmıştır. Sütunlar, üst bölümlerinin yanlarında daha geniş yapılmıştır ve buralarda işlenecek başlıklar Ion düzeninde olacakmış izlenimi söz konusudur. Başlık için ayrılmış bölümlerin yüksekliği Roos'un çiziminden anlaşılana göre yaklaşık 39 cm'dir. Dip genişliği 64 cm olan antaların başlık ve kaideleri yoktur ya da daha doğru bir ifadeyle bunların yapımına başlanmamıştır. Taşınan elemanlara dair ölçüler Roos'un çizimi üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre entablatur yüksekliği 71 cm'dir. Yüksekliği 38 cm olan arşitrav düzdür. Arşitravın gözlemlenebilen sağ yanı, antanın üzerinden dışa doğru eğimli biçimde yükselmektedir. Arşitrav üzerinde, kyma rekta ya da cavetto üzerinde şeritten oluşur gibi görünen bir blok vardır. Bu bölüm, yatay geison olarak tanımlanmak için boyut olarak büyüktür. Kat. no. 8'deki küçük yatay geison boyutuyla da karşılaştırıldığında bu mezardaki yatay geisonu yalnızca şerit olarak düşünülen bölümün oluşturduğu, bunun altındaki profilin ise dış sırası için ayrıldığı düşünülebilir. Bununla birlikte oldukça hasarlı olduğundan yatay geisonu tam bir şerit ya da düz silme olarak tanımlamak da olanaklı değildir. Düz silme

biçimindeki sima 23 cm yüksekliğe sahiptir. Alınlığın eğim açısı 13,4° kadardır. Hasarlı durumdaki akroterlerin, yapıları bitirilmediği için üzerlerinde bezeme olmadığı söylenebilir.

Kaynakça: Collignon 1877, 345; Roos 1968, 151-152; Roos 1972, 30, 33, 73, 76-77, 80, 93, Kaunos C8, pl. 12, 3; 34, 4-6.

Kat. no. 10

Lev. no. 2, 4; 5, 4-5; 7, 3-5; 13, 1-3; 18, 1; 27, 1-2

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 3. ya da 2. yy. (Roos 1972, 96)

Tanımı: Mezar iki sütunludur ve sütunların astragal bölümlerine kadar olan yüksekliği 4,355 m'dir. Bu yüksekliğe Roos'un verdiği astragal ve başlık yükseklikleri de eklenince sütun yüksekliklerinin 4,735 m olduğu anlaşılır. Ephesos tipi sütun kaidelerinde dairesel bir altlık bulunmaktadır. Ancak bu altlıklar kaidenin parçası olmayıp zeminin -kaidelerin yerini belirlemek için olacak- hafifçe yükseltilmiş bölümleridir. Dolayısıyla kaidelerin en alt unsuru astragal çiftidir. Her iki kaidede de alt trokhilosla üst trokhilos ve üst trokhilosla torus arasında da benzer biçimde astragal çiftleri bulunur. Alt trokhilos, üsttekine göre biraz daha kısadır. Torusun alt bölümü, üst bölümüne göre daha az yuvarlatılmıştır. Torustan sütun gövdesine geçiş bölümünde ise altındaki torustan girintili olan torus benzeri bir profil işlenmiştir. Dairesel altlıklar sayılmazsa kaideler (üstteki torus benzeri profil dâhil) 53,9 cm yüksekliğe sahiptir. Ancak verilen kaide yüksekliğinin sütun alt çapına oranına göre kaide yükseklikleri 49,41 cm'dir ki burada üstteki torus benzeri profilin hesaba katılmadığı anlaşılmaktadır. Diğer örneklerde de kaide yükseklikleri benzer biçimde değerlendirildiğinden bu mezardaki kaidelerin yüksekliği için ikinci değer kabul edilmesi uygundur. Sütun alt çapları 61 cm, üst çapları 50 cm'dir. Sütun aralığı 1,57 m iken sütun eksen aralığı 2,18 m olarak ölçülmüştür. Başlıkların volütler hariç yüksekliği 33 cm'dir. Volütler de eklendiğinde başlık yükseklikleri 39 cm'ye ulaşmaktadır. Başlıkların genişliği 96 cm'dir. Yükseklikleri 5 cm olan birer astragal üzerindeki başlıkların her ikisinde de (Ion kymationu işlenmiş) ekhinus 13 cm, bordürüyle birlikte kanalis 20 cm yüksekliğindedir. Ekhinus genişliği 38 cm iken volüt

gözleri arasındaki mesafe 58 cm'dir. Abakus bulunmayan başlıklardan soldaki, arka tarafta arşitravın alt bölümünden öne doğru 5 cm çıkıntılıyken ön tarafta değildir. Sağ başlık ise arşitravın alt bölümünden öne doğru önde 3 cm çıkıntılıyken arkada böyle bir düzenleme yoktur. Başlık detayları arka bölümde çalışılmamıştır. Polsterler Samos tipidir. Antaların yüksekliği, Roos'un çizimi üzerinden hesaplanana göre 5,04 m'dir. Yalnızca önlerde işlenmiş, 32 cm yüksekliğindeki anta kaideleri; bir şerit üzerinde cavetto, içbükey bir geçiş (Cavetto ve içbükey geçiş birleşik düşünülürse buradaki profilin tek bir kyma rekta olduğu da düşünülebilir.), bir kyma reversa ve tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Bu durumda kaideler Anadolu-Ion tipi olarak tanımlanabilir. Dip genişliği yaklaşık 1,2 m olan antalardan soldaki, Roos'un saptamasına göre sağdakinden 4 cm daha geniştir. Her iki anta gövdesinde de başlıkların altında olmak üzere olasılıkla phiale süslemesi olacak ön bölümde dört, iç yanda bir disk süslemesi vardır. Roos'un çizimine göre yüksekliği yaklaşık 40 cm olan anta başlıklarının her ikisi de bir astragal üzerinde Pergamon ovolosu, düz silme, Ion kymationu ve abakustan oluşur. Dış bölümlerde başlık adına bir şey yokken iç yanlarda -başlıkların arşitrav üst fasciasının 3 cm aşağısına kadar ulaşması yüzünden- yalnızca en aşağıdaki iki unsur işlenmiştir ki bunlar 27 cm kadar içeriye ilerlemektedir. Mezarın taşınan elemanları üzerine ölçüler, Roos'un 1972 yılındaki yayınının metni içerisinde verilen dış ölçüleri dışında aynı yayındaki çizim üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre entablatür yüksekliği 1,22 m'dir. Arşitrav; alttaki 25 cm, üstteki 30 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmış olup 12 cm yüksekliğinde bir Ion kymationu ile taçlanmaktadır. Dış sırası bugün yanlarda kırıktır. Ancak yine de dış sırasının sağlamken on dört dişe sahip olduğu söylenebilir. Bu dişlerin her biri 31 cm yükseklik, 27,5 cm genişlik, 23 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biri ise 25 cm'dir. Dış sırasının üzerinde bir şerit ve ondan biraz çıkıntılı ve daha yüksek olan bir şerit daha vardır. Yüksekliği 14 cm olan yatay geison düz silme biçiminde işlenmiştir. Hasardan dolayı mezarın yan cephelerinde entablatür elemanlarının işlenip işlenmediği anlaşılamamaktadır. Tympanon yüksekliği 1,03 m'dir. Düz silme biçimindeki eğik geisonun üzerinde cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşan sima bulunur. Alınlığın eğim açısı 17,7° kadardır. Tepe akroteri palmet biçimindeyken alınlığın yan tarafları kırık olduğundan köşe akroterleri gözlemlenememektedir. Kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmıştır.

Hyperthyronda çift Ion kymationu üzerinde bir cavetto ve tamamlayıcı fascia bulunur. Konsolların tepe genişliği 46 cm, dip genişliği 34 cm'dir.

Kaynakça: Roos 1968, 152; Roos 1972, 30, 33-35, 67-78, 81-83, 90, 96; dn. IV, 17, 19, 23, 32, 35, 37, Kaunos C12, pl. 12, 6; 13, 1-2; 35, 9; 36, 1-2; 47, 4; 50, 4; 56, 1; 60, 3; 61, 8; Roos 1976, 105, 112, no. 72; Roos 1985, 30, 43; Roos 2006, 47; Roos 2007, 173; Henry 2009, 161; Schmaltz 2009, 198-199, dn. 14; Roos 2017, 18-19, 21.

Kat. no. 11

Lev. no. 28, 1-2

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163)

Tanımı: Mezara dair ölçüler, Roos'un 1972 yılındaki yayınının metni içerisinde verilmiş olan dış ölçüleri dışında aynı yayındaki çizim üzerinden hesaplanmıştır. Mezarın 3,72 m yüksekliğindeki iki sütunu; dörtgen biçimde, oldukça kaba olarak bırakılmıştır. Bu kaba sütunların alt çapları 50 cm iken sütun aralığı 72 cm, sütun eksen aralığıysa 1,22 m'dir. Kaide ve başlıklar işlenmemiş olsa da bunların planlanmış olduğu, sütunların dipte ve tepede, ortalarına göre daha geniş olmasından anlaşılmaktadır. Kaide için ayrılmış olan bölümlerin yüksekliği yaklaşık 65 cm iken başlık için ayrılmış bölümlerin yüksekliği 40 cm kadardır. Sol sütunun başlık bölümü arşitravdan öne doğru 3 cm çıkıntılıdır. Antaların da dipte ve tepede, orta bölümlerine göre daha geniş olmasından, bunlar için de kaide ve başlıkların planlanmış olduğu anlaşılır. Antalara ait kaideler için ayrılmış olan bölümlerin yüksekliği (65 cm) sütun kaideleri için ayrılmış olan bölümlerle, anta başlıkları için ayrılmış olan bölümlerin yüksekliği de (40 cm) sütun başlıkları için ayrılmış olan bölümlerle eş yükseklikte görünmektedir. Sol sütun gibi sol anta da arşitravdan öne doğru 3 cm çıkıntılıdır. Sağ anta ise hasardan dolayı bu bakımdan denetlenememektedir. Sağ anta soldakinden daha geniş olmakla birlikte alınlık bölümünün sınırlarından anlaşılabilirdiği kadarıyla bu durum, dış tarafın kesilmesiyle düzeltilecektir. Dolayısıyla anta gövdesine dair ölçülerin sol antadan alınması daha sağlıklıdır. Buna göre sol anta incelendiğinde gövde genişliğinin 68 cm kadar olduğu görülür. Anta kaidelerinin eğimli ve simetrik olmayan bölümleri antaların yalnızca iç yanlarındadır. Başlıklar da yalnızca iç

bölümlerde planlanabilmiştir. Entablatur yüksekliği 90 cm'dir. Yüksekliği 54 cm olan arşitrav düzdür ve üzerinde bir ovolo profili bulunur. Dış sırasının yeri hazırlanmış, ancak yalnızca en sol bölümdeki iki dişin ayrılması tamamlanmıştır. Bunlara göre dişlerin her biri 12 cm yükseklik, 12 cm genişlik, 8 cm derinliğinde; diş aralıklarıysa 8 cm olacakken Roos'a göre dişlerin yapımı tamamlandığında olasılıkla toplamdaki diş sayısı yirmi dört olacaktır. Dişlerin üzerinde ince bir şerit ve Pergamon ovolosu bulunur. Düz silme biçiminde işlenmiş yatay geison 13 cm yüksekliğindedir. Yüksekliği 52 cm olan tympanonun eğimli tepeleri boyunca bir Pergamon ovolosu profili vardır. Yüksekliği 20 cm olan eğik geison, ovolo ile taçlandırılmış düz silme biçimindeyken 16 cm yüksekliğindeki sima ise cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşur. Alınlığın eğim açısı 18,3° kadardır. Akroterlerin bezemeleri eksiktir. Hyperthyronun yeri belirlenmiş olsa da bu bölüm kaba bırakılmıştır. Kaba ve hasarlı konsollardan soldakinin dış yanının dikey, sağdakinin aynı bölümünün eğik olması konsolların tamamen aynı formda olmadığını gösterse de bu durum, mezarın bitirilmemiş olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Kaynakça: Roos 1968, 152, fig. 3; Roos 1972, 42, 45-46, 66, 71-74, 76, 81-82, Kaunos E17, pl. 17, 1; 41, 1-3; Roos 1976, 105, 112, no. 79; Roos 1978, 430, dn. 26; Roos 1985, 44; Roos 2017, 19.

Kat. no. 12

Lev. no. 8, 10; 19, 1-2; 28, 3-4

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: İon (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.'ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163)

Tanımı: Sütunsuz mezara dair ölçüler Roos'un yayınından alınmış ya da bu yayındaki çizim üzerinden hesaplanmıştır. Yüksekliği 2,75 m olan antaların alt bölümleri hasarlıdır. Yalnızca iç yanlarda kaideler bulunmaktadır. Yüksekliği 15 cm olan sol kaideyi tanımlamak güç olsa da Roos'un çizimine bakıldığında burada iki şerit arasında bir cavetto ve torus benzeri profil olduğu görülür. Anta gövdelerinin genişliği 57 cm'dir. Antaların üst yanlarındaki; yüksekliği 10 cm, derinliği 5 cm olan (bugün en iyi olarak sol iç yanda gözlemlenebilen) şeritlerden anlaşıldığı üzere anta başlıkları ön bölümlerde değil, yalnızca yanlarda işlenmiştir. Entablatur yüksekliği 91 cm'dir.

Yüksekliği 48 cm olan arşitrav düzdür. Arşitrav üzerindeki çıkıntılı bölümün dış sırası için ayrıldığı söylenebilir. Ancak dışların ayrılmasına orta ve sol bölümde başlanmamıştır. Sağ taraf kırık olduğundan böyle bir girişim burada varsa da saptanamamaktadır. Bu bölümün üzerinde bir ovolo bulunur. Yüksekliği 11 cm olan yatay geison düz silme biçiminde işlenmiştir. Yukarı doğru oldukça düz ilerleyen bir cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşan sima 9 cm yüksekliğindedir. Tympanon yüksekliği 42 cm, alınlığın eğim açısıysa 15,8° kadardır. Roos, bugün çok kötü durumda olan akroterlerin bezemeye sahip olmadığını anlaşıldığını belirtmektedir. Kapı çerçevesi dört fasciaya ayrılmıştır. Roos'un çizimine göre benzer düzenleme eşğin alt bölümünde de vardır. İki konsolla desteklenen hyperthyron; bir astragal üzerinde iki Pergamon ovolosu, bir cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşur.

Kaynakça: Roos 1968, 152, fig. 3; Roos 1972, 42, 48, 71, 76, 81, 83, Kaunos E36, pl. 15, 5; 17, 7; 42, 1-2; 42, 4; 60, 4; 60, 11.

Kat. no. 13

Lev. no. 28, 5-6

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: İon (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163)

Tanımı: Kaba bırakılmış mezar, kısmen toprak seviyesi altındadır. Mezarın iki sütunu, dörtgen biçimli kaba bloklar durumundadır ve görünürde başlığa sahip değildir. Sütunların alt bölümleri toprak altında olduğundan kaidelerin olup olmadığını denetleme olanağı bulunmamaktadır. Roos, dış sınırları fark edilemeyen antaların, genişlikleri 1 m olan düzleştirilmiş bölümleri olduğunu belirtir. Antalar da başlığa sahip değildir. Taşınan elemanlar üzerine ölçüler Roos'un çizimi üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre entablatür yüksekliği 98 cm'dir. Yüksekliği 49 cm olan arşitrav düz gibi görünmektedir. Arşitrav üzerindeki çıkıntılı bölüm, büyük olasılıkla dış sırasına çevrilmek için ayrılmıştır. Bunun üzerinde ise 13 cm yüksekliğinde bir düz silme biçiminde işlenmiş yatay geison bulunur. Bundan yukarısında yalnızca, 38 cm yüksekliğinde ve 15° eğim açısına sahip tympanonun yeri belirlenmiştir.

Kaynakça: Roos 1972, 50, Kaunos F5, pl. 43, 4-5.

Kat. no. 14

Lev. no. 3, 1; 7, 6; 29, 1

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: Ion (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163)

Tanımı: Mezarın iki sütunundan bugün görünürde bir şey kalmadığından, kaidelerden Roos'un yayını referans alınarak söz edilebilir. Buna göre kaidelerin her ikisi de yüksekliği 9 cm olan kare plinthos (75 x 75 cm) üzerinde bir trokhilos ve torustan oluşmaktadır. Kaide çizimine göre kaidelerin plinthos hariç yüksekliği 20 cm'dir. Sütun alt çapları, sözü edilen çizim ve plan çiziminde biraz farklılık gösterse de ortalama bir değer olarak 53,5 cm kadardır. Plan çizimine göre sütun eksen aralığı 1,2 m'dir. Bu durumda bu değerden sütun alt çap ölçüsü (iki yarıçap) çıkarıldığında sütun aralığı 66,5 cm olarak bulunur. Antaların da yalnızca dip bölümleri korunabilmiştir. Roos, anta kaidelerine ait profillerin, belki oldukça düz bir çift kyma reversa olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Henry ise kaide profillerini bir şerit üzerinde ve astragal altında iki kyma rekta olarak tanımlamıştır. Roos'un anta kaidesi kesit çizimindeki profiller ise bir şerit üzerinde cavetto, sivri bir içbükey geçiş (Bu geçiş bölümüyle cavetto birlikte düşünülürse burada tek bir kyma rekta profili olduğu da düşünülebilir.), kyma reversa (Bu profilin de cavetto ya da kyma rekta olabileceği üzerinde durulabilir.), astragal ve tamamlayıcı fascia olarak görünmektedir. Anadolu-Ion tipi olduğu söylenebilecek kaidelerin yüksekliği, sözü edilen çizime göre 24,5 cm'dir. Entablatür bölümünden geriye bugün gözlemlenebilecek hiçbir şey kalmamıştır. Yine gözlemlenemeyen kapıysa daha önceki çalışmalar sırasında da oldukça hasarlıdır, ancak yine de kapının alt bölümlerinden gözlem yapılabilmektedir. Buna göre kapı çerçevesi dört fasciaya ayrılmıştır. Eşiğin altındaki düzenlemede dış fascialar her iki yana doğru çıkıntı yaparak kulak oluşturmaktadır.

Kaynakça: Roos 1972, 50-51, 59, 68, 71, 81, 93, Kaunos F7, pl. 18, 2; 44, 1-3; 53, 2; 60, 5; Henry 2005, vol. II.1, 87-89, F7; vol. II.2, pl. 81-82; Henry 2009, 63-64, 235, 260.

Kat. no. 15

Lev. no. 3, 5-6; 5, 6-7; 9, 4-5; 10, 6-7; 11, 1; 19, 3-4 29, 2-3

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 3. ya da 2. yy. (Roos 1972, 96)

Tanımı: Mezarın, yüksekliği 2,645 m olan iki sütunu vardır. Kaideler, yüksekliği 9 cm olan kare (69,5 x 69,5 cm) plinthosa sahiptir. Her iki kaidede de plinthos üzerinde bir şerit, cavetto ve torus profilleri bulunmakta, torus üzerinde ise bir şerit ile apophyge bölümü yer almaktadır. Roos'un çizimine göre plinthos hariç kaide yükseklikleri 22 cm'dir. Sütun alt çapları 49 cm, üst çapları 46 cm kadardır. Sütun aralığı 59,5 cm, sütun eksen aralığı 1,085 m olarak ölçülmüştür. Görünüşe göre sütun gövdelerinden başlıklara geçişte astragal yoktur. Oldukça kireçlenmiş olan sütun başlıklarının biçimleri belli olsa da ayrıntıları sol başlıkta kısmen fark edilebilmektedir. Çok güvenilir ölçümler olmadığı belirtilse de başlıklar üzerine ölçüler Roos tarafından verilmiştir. Buna göre başlıkların volütler hariç yüksekliği 24 cm'dir. Yüksekliği 27 cm olan volütler de eklendiğinde başlık yükseklikleri 33 cm'ye ulaşmaktadır. Başlıkların genişliği 62 cm'dir. Her iki başlıkta da ekhinus 5 cm, bordürüyle birlikte kanalis 13 cm, abakus 6 cm yüksekliğindeyken ekhinus genişliği 19 cm, abakus genişliği 52 cm kadardır. Kanca biçimi oluşturan volütlerin en dış bitimleri arasındaki mesafe yaklaşık 33 cm'dir. Arka bölümlerde başlıklara biçim verilmiş, ancak bunlar üzerinde bir işlem yapılmayarak yalnızca abakuslar çalışılmıştır. Polsterler Samos tipidir. Yüksekliği 22 cm olan anta kaideleri; antaların ön, iç, dış ve arka iç taraflarında işlenmiştir. Anta kaideleri birbirinden çıkıntılı olan üç bölümden oluşmaktadır. Kaidelerin her ikisinde de en altta bir şeritten oluşan altlık üzerinde ondan bir miktar girintili olasılıkla bir kyma rekta profili (oldukça düz) ve yine bir miktar girintili olan olasılıkla bir kyma rekta profili (oldukça düz) daha vardır. Alttaki kyma rektanın üst bölümünde küçük bir oluk bulunur. Üstteki kyma rektada ise oluk sayısı ikidir. Roos'un çizimine göre anta gövdelerinin genişliği 45 cm'dir. Anta başlıklarından bugün yalnızca sağ başlığın en üstteki iki profili net olarak görülebilmektedir. Bu profiller ovolo ve abakus olarak tanımlanabilir. Ovolonun üst bitimi biraz yuvarlatılmış olduğundan Roos bu öğeyi torus olarak tanımlamıştır. Bu bölümün

altındaki profil ise Roos'a göre olasılıkla bir cavettodur. Başlıkların iç yanlarında anta gövdelerinin devamı niteliğinde bir cavetto profili ile abakus olduğu görülmektedir. Bu profiller iç-arka bölümlerde de vardır. Başlıkların dış yanları ise bugün kötü durumda olsa da Roos tarafından bu bölümlerin de işlendiği belirtilmiştir. Entablatur üzerine ölçüler, Roos'un 1972 yılındaki yayınının metni içerisinde verilen dış sırası ölçüleri dışında, fotoğraf üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre entablatur yüksekliği 65,8 cm'dir. Arşitrav; alttaki yaklaşık 17 cm, üstteki yaklaşık 16,8 cm olan iki fasciaya ayrılmıştır ve yaklaşık 5 cm yüksekliğinde bir Pergamon ovolosu ile taçlanır. Ovolo üzerinde yaklaşık 1 cm yüksekliğinde bir şerit bulunur. Dış sırasını oluşturan on beş dişin her biri 16 cm yükseklik, 13 cm genişlik, 11,5 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biri ise 13 cm'dir. Dış sırasının üzerinde yaklaşık 4 cm yüksekliğinde bir Pergamon ovolosu yer alır. Düz silme biçimindeki yatay geison 6 cm yüksekliğindedir. Mezarın yan cephelerinde de işlenmiş olan entablatur bölümlerinde ikişer diş bulunur. Roos'un çizimi üzerinden hesaplanana göre 30 cm yüksekliğindeki tympanonun, eğik tepeleri boyunca bir Pergamon ovolosu profili vardır. Düz silme ve tamamlayıcı fasciadan oluşan sima, Roos'un çizimine göre 19 cm yüksekliğindedir. Aynı çizime göre alınlığın eğim açısı 13° kadardır. Köşe akroterlerinin ön cepheleri görülemez durumdayken tepe akroterinin ön cephesinde korunmuş olan küçük bölümde bezeme bulunmadığı anlaşılmaktadır. Kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmıştır. Benzer düzenleme eşiğin alt bölümünde de yapılmıştır. Hyperthyron, üst üste üç Pergamon ovolosu üzerinde bir cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Soldaki konsoldan geriye bugün gözlemlenebilecek pek bir şey kalmamışken, sağdaki konsolun dip genişliği 14 cm olup tepe genişliği daha fazladır.

Kaynakça: Roos 1968, 152; Roos 1972, 51-53, 67-78, 81, 83; dn. III, 13; dn. IV, 23, Kaunos F8, pl. 18, 3-5; 45, 1-3; 57, 1-2; 60, 10; Roos 1976, 105, 112, no. 62; Roos 1985, 30, 37; Schmaltz 2009, dn. 14, 16, 24; Roos 2017, 18-19.

Kat. no. 16

Lev. no. 29, 4-5

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: Ion (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163)

Tanımı: Sol sütunla sol anta arası ve sütunlar arasını oluşturmak için üst ve orta bölümlerde açılan nişlerden, mezarın iki sütunlu olacağı anlaşılmaktadır. Sütun gövdelerinin tepeleri başlık yapımı için ayrıldığından daha kalındır. Taşınan elemanlara dair ölçüler Roos'un çizimi üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre entablatur yüksekliği 83 cm'dir. Yüksekliği 47 cm olan arşitrav çok hasarlı olduğundan fascialara ayrılıp ayrılmadığı tam olarak anlaşılamamaktadır. Roos, entablaturde olasılıkla bir ovolo olduğunu da belirtmiştir. Dış sırası için ayrılmış ama işlenmeden tek parça olarak bırakılmış bölümün yüksekliği 19 cm'dir. Hasarlı durumdaki yatay geison 17 cm, tympanon 42 cm yüksekliğindedir. Yüksekliği 27 cm olan sima, tek bir düz silmeden oluşur gibi görünmektedir. Alınlığın eğim açısı 16° kadardır. Akroterler oldukça hasarlı durumdadır (Köşe akroterleri neredeyse gözlemlenmemektedir.).

Kaynakça: Roos 1972, 54, Kaunos F13, pl. 19, 3; 44, 4-5; Roos 1978, 430, dn. 23-24.

Kat. no. 17

Lev. no. 11, 2; 30, 1-2

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı, kat. no. 16'nın sağ aşağısı

Mimari düzeni: Ion (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy. 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163)

Tanımı: Roos'un saptamasına göre mezar iki sütunludur, ancak sol sütun kaidesinin sahip olduğu kare plinthostan başka sütunlarla ilgili gözlemlenebilecek bir şey yoktur. Bununla birlikte pronaos genişliği ve plinthosun konumu dikkate alındığında mezarın iki sütunlu olduğu kabul edilebilir. Mezara dair ölçüler Roos'un çiziminden hesaplanmıştır. Buna göre pronaos yüksekliği üzerinden hesaplanabilen sütun yükseklikleri 2,65 m'dir. Sağ anta tamamen kayıptır. Diğer antanın kaidesindense iç, dış ve ön tarafta kalıp olarak çalışılmış parçalar kalmıştır. Kaide için ayrılmış bölümün yüksekliği 23 cm'dir. Anta gövdesi dip genişliğinin 50 cm olduğu belirtilebilir ki çizimde anta genişliğinin yukarı doğru arttığı görülür. Ancak tahribattan dolayı yukarıdaki anta genişliği üzerine net bir şey söylemek olanaklı değildir. Anta başlıkları yalnızca sol antanın iç bölümünde korunmuştur ve burada anta gövdesinin devamı niteliğinde bir cavetto üzerinde 5 cm yüksekliğinde abakus bulunur. Başlığın iç-arka bölümü de aynı biçimde işlenmiştir. Roos, dış tarafta da 45 cm içeri doğru uzanan işlenmemiş bölüm olduğunu belirtir. Bugün entablatur bölümüne ait görünür hiçbir

şey kalmamıştır. Mezarın olasılıkla önde bir diş sırasına sahip olduğu düşünülür ki Roos'un belirttiğine göre yan cephede buna benzer bir unsur bulunmaktadır. Alınlık yerinde olmamakla birlikte Roos, kısmen korunmuş sol akroterden söz etmiştir. Kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmıştır. Bugün oldukça kötü durumdaki hyperthyronun en alt bölümünde, üst üste iki şerit üzerinde belki bir cavetto var gibi görünmektedir. Bunların üst bölümü ise denetlenebilecek durumda değildir. Roos'a göre sözü edilen cavetto üzerinde oldukça düz iki ovolo ve olasılıkla da en tepede cavetto ve şerit (tamamlayıcı fascia) bulunur. Sol yandaki konsol bugün yerinde değilken sağdaki konsol da üzerine fazla bir şey söylenebilecek durumda değildir.

Kaynakça: Roos 1972, 54-55, 59, 68, 72-73, 75, 81, Kaunos F16, pl. 19, 4; 45, 4-6.

Kat. no. 18

Lev. no. 3, 2-3; 6, 3; 7, 2; 7, 7-8; 11, 3; 19, 5-6; 30, 3-4

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163)

Tanımı: Mezarın, yüksekliği 2,96 m olan iki sütunundan sağda olanının yalnızca kaidesinin dip bölümleri ve başlık parçaları korunmuşken soldaki sütun büyük oranda korunmuştur. Sağlam durumdaki sol kaide, 9 cm yüksekliğinde kare plinthos (72,4 x 72,4 cm) üzerinde bir trokhilos ve torustan oluşur. Torusun üzerinde, sütun gövdesine geçişte yaklaşık 1 cm yüksekliğinde bir şerit bulunur. Bu şerit ve plinthos hariç kaide yüksekliği 19 cm'dir. Roos sütun üst çaplarını 40 cm, sütunlardaki daralmayı 9 cm vermiştir. Buna göre sütun alt çapları 49 cm olmalıdır, ancak tarafımızca yapılan ölçüme göre sütun alt çapları 53,5 cm'dir. Sütun eksen aralığı 1,29 m'dir. Sütun aralığı ise sütun eksen aralığından alt çap (iki yarıçap) çıkartılmak yoluyla 75,5 cm olarak bulunmuştur. Çok güvenilir ölçümler olmadığı belirtilse de başlıklar üzerine ölçüler Roos tarafından verilmiştir. Buna göre yapımı tamamlanmamış başlıkların volütler için ayrılmış bölümler hariç yüksekliği 24 cm'dir. Yüksekliği 26 cm olan volütler için ayrılmış bölümler de eklendiğinde başlık yükseklikleri 33 cm'ye ulaşmaktadır. Başlıkların genişliği 66 cm'dir. Korunmuş olan sol başlığın altında Roos'a göre 3,5 cm yüksekliğinde astragal bulunmaktaysa da bu bölüm tarafımızca saptanamamıştır. Başlıkta ekhinus yüksekliği 8 cm, kanalis yüksekliği 9 cm, abakus yüksekliği 7 cm

iken ekhinus genişliği 21 cm, abakus genişliğiyse 55 cm'dir. Kanalis bordürleri ve volüt spiralleri işlenmemiştir. Yuvarlatılmış profilli abakus arşitravdan biraz çıkıntılıdır. Başlıkların arka bölümleri de kaba bırakılmıştır. Ancak burada ekhinus çıkıntısı yokken abakus çıkıntısı daha azdır ve abakuslar, arşitrav alt bölümünün biraz üzerine yükselir. Polsterler; 11 cm genişlik, 1 cm derinliğinde balteus barındırdığından Attika tipidir. Antaların, üst bölümleri tam olarak gözlemlenemese de -bu mezarla arasında paralellikler olan kat. no. 15'teki uygulama da düşünüldüğünde- olasılıkla sütunlarla eş yükseklikte (2,96 m) olduğu söylenebilir. Roos'un çizimine göre yüksekliği 23 cm olan anta kaidelerinin profilleri; antaların ön, iç ve iç-arka bölümlerinde işlenmiştir. Dış yanlarda ise profil olup olmadığı hasardan dolayı çok net anlaşılamamaktadır. Her iki kaidenin de profilleri en altta bir şerit üzerinde cavetto, sivri bir içbükey geçiş bölümü (Cavetto ile geçiş bölümü tek bir kyma rekta olarak da düşünülebilir.), kyma reversa ve tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Dolayısıyla kaideler Anadolu-Ion tipidir. Dip bölümünde 64 cm genişliğindeki sol anta, sağdakinden biraz daha geniştir. Anta başlıklarından yalnızca soldakinin iç yanı korunmuştur. Burada anta gövdesinin devamı niteliğinde bir cavetto profili üzerinde 4,5 cm yüksekliğe sahip abakus işlenmiştir. Aynı profile başlığın iç-arka bölümünde de rastlanır. Hemen hemen hiç korunmamış entablatur, Roos'a göre yalnızca arşitravın en az iki fasciadan oluştuğunu gösterebilmektedir. Ancak arşitravın bugünkü görüntüsüyle bunu söyleyebilmek olanaklı değildir. Çok hasarlı da olsa arkadaki korunmuş bölümün gösterdiğine göre mezar, üçgen alınlığa sahiptir. Kapı çerçevesi dört fasciaya ayrılmıştır. Hyperthyron; bir astragal üzerinde cavetto, iki ovolo (ya da Pergamon ovolosu), bir cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşur. Oldukça hasarlı konsolların dip genişliği 13-14 cm olup tepe genişliği 20-21 cm kadardır.

Kaynakça: Roos 1968, 152; Roos 1972, 57, 67-72, 76-77, 81, 83; dn. IV, 23, Kaunos F30, pl. 20, 2-3; 46, 1-3; 56, 2; 60, 12; 61, 10-11; Roos 1985, 30, 43; Roos 1989, 66; Schädler 1992, 286, dn. 155; Schmaltz 2009, dn. 14, 16, 24; Roos 2017, 18, 21.

Kat. no. 19

Lev. no. 15, 7-8; 16, 1-2; 16, 11; 31, 1-2

Konumu: Muğla ili, Ortaca ilçesi, Gökbel Mahallesi, Sülüngür Gölü'nün doğu ucu, Antik Çağ adıyla Pasanda

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Ambrosini 2012, 234); MÖ 3. ya da 2. yy. (Henry 2009, 132); Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Mezarın iki sütunu dörtgen biçimde, kaba olarak bırakılmıştır. Az bir bölümü toprak altında olan sütunların yüksekliği en az 2,64 m'dir. Ancak bugün yer seviyesinde olan giriş bölümünün pronaos zemininden 30 cm yüksek olduğunun Roos tarafından belirtildiği dikkate alınırsa sütunların gerçek yüksekliğinin 2,94 m olduğu söylenebilir. Kaideler için ayrılmış bölümler, yanlarda çıkıntı yapmaktadır. Sol kaide için ayrılan bölüm, önde de daha alçak olmak üzere çıkıntıya sahiptir. Sağ sütun 54 cm, sol sütun 58 cm genişliğindedir. Sütun aralığı 79 cm olmakla birlikte, sütunların yapımı tamamlanmış olsa bu değer daha fazla olacaktır. Sütun eksen aralığı ise 1,35 m'dir. Başlıklar için ayrılmış bölümler de kaideler gibi çıkıntılı ve kaba durumda bırakılmıştır. Volütler için ayrılmış bölümler dikdörtgen biçimindedir ve bunların yüksekliği 38 cm kadardır. Her iki başlığın da alt bölümünde 9 cm yüksekliğinde ayrılmış bir alan daha bulunur. Buraların astragal için ayrıldığı düşünülebilir. Başlıklar, arşitravdan öne doğru bir miktar çıkıntılıdır. Sol antanın ön alt bölümünde anta kaidesi yapımı için hazırlanmış olan eğimli bir kaya tabakası gözlemlenebilmektedir. Daha iyi durumdaki sol antadan anlaşılana göre anta gövdelerinin dip genişliği 54 cm, tepe genişliği 48 cm'dir. Antaların iç yanlarında ise bu değerler sırasıyla 47 ile 41 cm'dir. Her iki anta gövdesinde de başlıkların altında olmak üzere ön cephede, üst ve altlarında birer şeritle sınırlandırılmış üç phiale süslemesi vardır. Sol antanın iç bölümünde de benzer biçimde düzenlenmiş iki phiale süslemesi görülmektedir. Her iki antada da phiale süslemelerinin üstünde yer alan şeritten başlığa geçişte bir scotia profili bulunur. Henry'nin yayımladığı çizime göre 18,3 cm yüksekliğindeki anta başlıklarının her ikisi de bir şerit üzerinde ovolo, cavetto ve abakustan oluşmaktadır. Sol antanın iç ve dış tarafında da başlık profilleri işlenmişken (Dış taraftaki profiller hasarlı olup arka bölümlerde bitirilmemiş gibi görünmektedir.) sağ anta başlığının iç tarafı işlenmemiş, dış tarafı ise tahrip olmuş durumdadır. Bu durumda sol başlığa dayanarak anta başlıklarının Attik-Ion tipi olduğu belirtilebilir. Arşitrav; alttaki 21 cm, üstteki 19 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmıştır ve çizim üzerinden hesaplanana göre 5,4 cm yüksekliğinde bir ovolo profiliyle taçlanmaktadır. Dış sırasını oluşturan on yedi dişin her biri 15 cm yükseklik, 13 cm

genişlik, 10 cm derinliğe sahipken dış aralıklarının her biri ise 13 cm'dir. Dış sırasının üzerinde alçak bir şerit ve ovolo bulunur ki ikisinin birlikte yüksekliği çizime göre 4,5 cm'dir. Yatay geison, tamamlayıcı fascia ile sonlanan oldukça düz işlenmiş bir cavetto biçiminde olup yine Henry'nin yayımladığı çizime göre 9,6 cm yüksekliğe sahiptir. Buradaki cavetto görüntüsünün, geisonun taç bölümüne sahip olmasından kaynaklandığı da düşünülebilir. Verilen yükseklikler toplandığında entablaturun 74,5 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Eğik geison da yatay geisona benzer biçimde işlenmiş bir cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşurken sima profilleri kyma rekta ve tamamlayıcı fasciadır. Bu elemanların yükseklikleri çizime göre sırasıyla 11,8 ve 18,2 cm'dir. Aynı çizime göre tympanon yüksekliği 54,1 cm iken alınlığın eğim açısıysa 14,8° kadardır. Tepe akroteri palmet, köşe akroterleri yarım palmet biçiminde işlenmiştir.

Kaynakça: Bean 1953, 15; Roos 1969, 64, dn. 27, fig. 4; Roos 1972, 74, 90-91; dn. III, 1, 4; dn. IV, 71; Roos 1974b, abb. 4; Roos 1976, 105, 112, no. 65; Roos 1978, 430, dn. 12; pl. 132, fig. 3; Roos 1985, 44-46, Pasanda *tomb* 1, pl. 29, 5-6; 30, 1; 67, 1-2; 68, 1; 72, 7-8; Roos 1989, 66, fig. 3; Henry 2005, vol. II.1, 273-274, Pasanda T01; vol. II.2, pl. 280-281; Roos 2006, 30, 46, 53; Roos 2007, 174; Henry 2009, 64, 73, 132, 257; 78, dn. 73, 78, Pasanda (T01); Ambrosini 2012, 234-235; Nováková 2016, 26, 67, 74, 76, 162, SE_Pasanda1; Roos 2017, 19, dn. 18.

Kat. no. 20

Lev. no. 4, 1-2; 6, 4; 9, 7; 13, 6; 19, 7-8; 31, 3-4

Konumu: Muğla ili, Ortaca ilçesi, Mergenli Mahallesi, Tapan Dağı

Mimari düzeni: İon

Tarihleme önerileri: Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); MÖ 4. yy. (Ambrosini 2012, 234); MÖ geç 4. yy. (Henry 2009, 157); Hellenistik Dönem (Roos 1985, 51; Nováková 2014, 62)

Tanımı: Mezarın dört sütunu, Henry'nin yayımladığı çizimden hesaplanana göre 2,885 m yüksekliğe sahiptir. Kaideler, yükseklikleri 12 cm olan plinthosa sahiptir. Yalnızca en soldaki plinthos 72 x 72 cm ölçüsünde bir kare iken diğerleriyse soldan sağa doğru sırasıyla çizime göre 80,5 x 73,3; 82,7 x 72,3 ve 87,7 x 72,3 cm (İlk değerler plinthosların genişliğini, ikinciler ise derinliğini göstermektedir.) ölçülerinde dikdörtgen form gösterir. Kaidelerin her birinde plinthos üzerinde küçük bir şerit bulunur. Bunun üzerindeyse dik ve uzun denilebilecek dairesel bir bölüm vardır. Bu

bölümden sonra bir torus yapılmıştır. Torustan sütun gövdesine geçişte de bir şerit ya da astragal olduğu söylenebilir. Plinthos hariç kaide yükseklikleri çizim üzerinden hesaplanana göre 26 cm'dir. Sütun çapları hafifçe farklılık göstermektedir. Bir sütun çapı dipte 53 cm iken başka biri orta yükseklikte 48 cm'dir ve enthasis güçlüğüle ayırt edilebilmektedir. Çizim üzerinden hesaplanana göre ortadaki sütun aralığı 92 cm iken (sütun eksen aralığı 1,45 m) sağ tarafta bu değer 74 cm (sütun eksen aralığı 1,27 m), soldaysa 69,7 cm'dir (sütun eksen aralığı 1,23 m). Bitirilmemiş olan sütun başlıklarının yüksekliği volütler için ayrılan bölümlerle birlikte 26 cm (Roos'un verdiği bu değere volütlerin dâhil olduğu araştırmacının çiziminden anlaşılmıştır.) iken başlıkların genişliği 71 cm'dir. Başlıkların altında astragal olması beklenen bölümler şerit biçimindedir. Kanalis bordürleri ve volüt spiralleri yapılmamıştır. Abakusa da sahip olmayan başlıklar, arşitravdan öne doğru 9 cm kadar çıkıntılıdır. Polsterler Samos tipidir. Köşe sütunlarının arkasında, bu sütunlarla hemen hemen aynı hizada yapılmış sığ antalar bulunur. Sütunlardan biraz daha kısa olduğu anlaşılan antalara dair ölçüler Henry'nin yayımladığı kesit ve cephe çizimleri üzerinden yaklaşık olarak hesaplanabilmektedir. Buna göre antaların yüksekliği 2,84 m'dir. Sol anta; ön, iç ve dış tarafta yapılmış bir kaideye sahiptir. Yüksekliği 37,8 cm olan kaide; hafifçe eğimli, dik ve yüksekçe düzleştirilmiş bir bölüm üzerinde kyma reversadan oluşurken sağ anta kaidesi bitirilmemiştir. Anta gövdeleri 54,7 cm genişliğindedir. Yüksekliği 7,3 cm olan anta başlıklarının her ikisi de bir ovolo üzerinde abakustan oluşmaktadır. Bu profiller antaların ön ve iç taraflarında işlenmişken dış taraflarda da bunlara dair bölümler kaldığı Roos tarafından belirtilmiştir. Bu durum, başlıkların büyük olasılıkla Attik-Ion tipi olduğunu göstermektedir. Taşınan elemanlara dair ölçüler Henry'nin yayımladığı çizim üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre entablatür yüksekliği 71 cm'dir. Arşitrav; alttaki 17,8 cm, üstteki 20,5 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmış olup 7,6 cm yüksekliğinde bir ovolo ile taçlanır. Dış sırasındaki dişlerin sayısı yirmi bir (Roos'a göre yirmi iki) olarak planlanmış ama soldan ilk ikisi (Roos'a göre üçü) birbirinden ayrılmamıştır. Birçok mezarın dış ölçüleri Roos tarafından verilmişken bu mezardakiler verilmediği için sağlıklı sonuçlara yol açabileceği düşünülerek mezardaki dış ölçüleri çizim üzerinden hesaplanmamıştır ki çizimde de tüm dış genişliklerinin aynı olmadığı görülür. Dış sırasının hemen üzerinde, ön bölümleri dişlerden biraz çıkıntılı olan düz silme biçiminde işlenmiş ve 11,1 cm yüksekliğe sahip

yatay geison bulunur. Yüksekliği 19,6 cm olan sima, yanlarda çok hasarlı olsa da mahya bölümünde izlenebilmekte ve bu noktalarda sözü edilen elemanın bir cavetto ile tamamlayıcı fasciadan oluştuğu görülmektedir. Tympanon yüksekliği 47 cm, alınlığın eğim açısı 14,5° kadardır. Akroterler bezemeye sahip değildir. Kapı çerçevesi; alttaki oldukça geniş, üstteki dar olmak üzere üç fasciaya ayrılmıştır. Hyperthyron; bir astragal üzerinde kyma reversa, üç Pergamon ovolosu ve bir cavetto ile tamamlayıcı fasciadan oluşur. Konsolların genişliği yaklaşık 22 cm'dir.

Kaynakça: Roos 1969, 68; Roos 1972, dn. IV, 108; Roos 1974b, abb. 6; Roos 1978, 427; Roos 1985, 42-44, Mergenli, pl. 28, 3-5; 29, 3; 65, 2; 66, 1-2; Roos 1989, 66; Schädler 1992, 286, dn. 155; Henry 2005, vol. II.1, 240-242; vol. II.2, pl. 245-246; Henry 2009, 64, 247; 77, dn. 54; Nováková 2014, 62, 68, 70; Nováková 2016, 26, 67, 74, 76-78, 161, SE_Mergenli1, ill. 35.

Kat. no. 21

Lev. no. 11, 4-5; 20, 1; 20, 7; 31, 5

Konumu: Muğla ili, Ortaca ilçesi, Karadonlar Mahallesi, Tapan Dağı

Mimari düzeni: Ion (?)

Tarihleme önerileri: Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Mezar, pronaosa göre asimetrik olan dörtgen biçimli ve 3,3 m yüksekliğe sahip tek bir sütuna sahiptir. Sütunun 33,5 cm yüksekliğinde, dikdörtgen formlu kaba bir kaidesi vardır. Sütun gövdesinin genişliği dipte 62 cm'dir. Sütun başlığı 40 cm yüksekliğinde kaba bir dikdörtgen bölüme sahiptir. Bu bölümün altında ise 38 cm yüksekliğinde eğimli bir bölüm daha vardır. Roos tarafından burası ekhinus, üstteki ise abakus olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama Dor başlığını hatırlatacaksa da abakus olarak düşünülen üstteki kaba dikdörtgen, Ion başlıklarının hazırlanışını da hatırlatmaktadır ki bu başlık çok kaba biçimde olduğundan hakkında bir tanımlama yapmak zordur. Yine de sütunda kaidenin bulunuyor olması, başlığın büyük olasılıkla Ion düzeninde olacağını göstermektedir. Antalarda kaide izine rastlanmamaktadır. Sağ anta, dip bölümünde 1,135 m; sol anta, aynı bölümünde 96 cm genişliğe sahiptir. Anta başlıkları için ön ve iç bölümlerde işlem yapılmış gibi görünmektedir. Sağ antanın iç bölümünde, bir cavetto üzerinde yer alan 35 cm yüksekliğinde abakus olabilecek bir düz silme görülmektedir. Ön bölümde ise arşitrav dibine kadar eğimli tek bir büyük cavetto gözükmektedir ki bitirilmiş bir profile benzememektedir. Sol tarafta da benzer profiller vardır. Burada, iç bölümdeki silme 32 cm yüksekliğindedir. Ön bölümdeki

cavetto da daha küçük olmasıyla daha normal boyuttadır ve üzerinde abakus bulunduğu söylenebilir. Sütun ve antaların üzerindeki kaya kütlesi yaklaşık 1,50 m yüksekliğe kadar düzleştirilmiştir. Bu bölümde, belki bitirilmemiş olması yüzünden düz bir arşitrav var gibi görünür. Bunun üzerindeyse sağ tarafta daha iyi görünen çıkıntılı bölüm, belki arşitravın ikinci fasciası belki bir dış sırası ya da geison için ayrılmıştır. Alınlığa dair bir veri bulunmamaktadır. Gömü için açılmış olan nişin 51 cm üzerinde yer alan, ovolo olarak tanımlanabilecek iki yatay unsurdan oluşmuş ve 1,1 m genişliğe sahip hyperthyron, nişe simetrik yapılmamıştır. Hyperthyron dışında kapı çerçevesi, konsol gibi kapı düzenlemesine ait bir eleman izlenmemektedir.

Kaynakça: Roos 1969, 68; Roos 1985, 40-42, *Evgile tomb 1*, pl. 26, 6; 63, 1; Roos 2006, 30, 46.

Kat. no. 22

Lev. no. 31, 6

Konumu: Muğla ili, Ortaca ilçesi, Karadonlar Mahallesi, Tapan Dağı

Mimari düzeni: Ion (?)

Tarihleme önerileri: Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Mezarın sahip olduğu iki sütun, dörtgen biçiminde kaba olarak bırakılmıştır. Roos'un vermiş olduğu entablatür elemanlarının yükseklikleri referans kabul edilip fotoğraf üzerinden hesaplanınca sütun yüksekliklerinin 2,49 m, sütun eksen aralığının ise 1,86 m olduğu belirtilebilir. Yüksekliği 45 cm olan arşitrav düzdür. Arşitrav üzerindeki 20 cm yükseklik, 16 cm derinliğindeki bölüm olasılıkla dış sırası için hazırlanmıştır ama dışların işlenmesine geçilmediğinden tek parça durumundadır. Bu bölümden 4 cm çıkıntılı olan 31 cm yüksekliğindeki yatay geison düz silme biçimindedir. Yükseklikler toplandığında entablatürün 96 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılır. Tympanon yüksekliği fotoğraf üzerinden ölçülene göre yaklaşık 45 cm'dir. Yüksekliği 20 cm olan eğik geison ve bundan daha az yüksekliğe (fotoğraftan ölçülene göre yaklaşık 18,3 cm) sahip sima da düz silme biçimindedir. Alınlığın eğim açısı, fotoğraf üzerinden hesaplandığında 14° kadardır. Akroterlerde bezeme görülmez.

Kaynakça: Roos 1969, 68; Roos 1985, 41-42, *Evgile tomb 2*, pl. 27, 2; 63, 2-3; Henry 2005, vol. II.1, 120, *Evgile T02*; vol. II.2, pl. 114; Henry 2009, 132, 214, *Evgile (T02)*.

Kat. no. 23

Lev. no. 2, 5; 8, 7-8; 13, 4-5; 20, 2-3; 32, 1-2

Konumu: Muğla ili, Dalaman ilçesi, Ortaca ilçesindeki Fevziye Mahallesi'nin hemen karşısı, Dalaman Çayı'nın doğu kıyısı, Aladağ Tepesi etekleri

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); MÖ 4. yy. (Henry 2009, 157; Ambrosini 2012, 234); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Yüksekliği 2,61 m olan mezarın iki sütunundan geriye kaidelerin dip bölümleri ve sağ sütun başlığının tanımlanamayan parçaları kalmıştır. Roos'un 1975 yılında gerçekleştirdiği çalışmada ise sol sütun korunmuş durumdadır ve mezarın sütunlarına dair bilgilerin çoğu bu sayede verilebilmektedir. Sol sütunda kısmen gözlemlenebilen kaide, Henry'nin yayımladığı çizime göre 37,4 cm yüksekliğinde olup Ephesos tipidir ve bu kaidenin en alt bölümünde bir şerit bulunur. Alt trokhilosla üst trokhilos ve üst trokhilosla torus arasında astragal çiftleri işlenmiştir. Sığ işlenmiş trokhiloslardan (Bugün yalnızca alt trokhilosun ön bölümleri sağlam kalmıştır.) üstteki, alttakinden hafifçe daha yüksektir. Roos'un çizimine göre torustan sütun gövdesine geçişte de bir şerit olduğu anlaşılmaktadır. Sütun alt çapları 55 cm iken üst çapları 43 cm olarak verilmiştir. Sütun eksen aralığı 1,2 m'dir. Sütun aralığıysa bu değerden alt çap (iki yarıçap) çıkartılmak yoluyla 65 cm olarak hesaplanmıştır. Her ikisi de 1960'lı yıllarda görülebilen sütun başlıklarının volütler için ayrılmış bölümler dâhil yüksekliği 30 cm olup genişliği 74 cm'dir. Roos'un verdiği bu değere volütlerin dâhil olduğu araştırmacının çizimi ışığında söylenebilmektedir ve abakus yüksekliği dikkate alındığında da volüt yüksekliklerinin 24 cm olduğu anlaşılır. Yükseklikleri 4 cm olan birer astragal üzerindeki başlıkların her ikisinde de abakus 6 cm yüksekliğe sahipken ekhinus ile kanalis yüksekliği Henry'nin yayımladığı çizime göre eşit olup yaklaşık 9,6 cm kadardır. Bu durumda volütler için ayrılmış bölümler hariç başlık yükseklikleri 25,2 cm olmaktadır. Aynı çizime göre ekhinus genişliği orta bölümlerinde 32 cm iken abakus genişliği 70 cm'dir. Volütler için ayrılmış bölümlerde spiraller işlenmemiş, başlıkların arkalarıysa yalnızca düzleştirilmiştir. Antaların yüksekliği 2,785 m'dir. Yüksekliği 28,2 cm olan anta kaideleri yalnızca ön taraflarda çalışılmıştır. Anadolu-Ion tipi kaidelerin her ikisi de 4,5 cm yüksekliğinde bir şerit üzerinde kyma rekta (Kyma rekta olarak tanımlanan profil bir cavetto üzerinde

içbükey geçiş profili olarak da düşünülebilir.), kyma reversa ve tamamlayıcı fasciadan oluşur. Anta gövdelerinin dip genişliği 61 cm, tepe genişliği 60 cm kadardır. Yalnızca ön cephelerde işlenmiş olan 43 cm yüksekliğindeki başlıkların her ikisi de bir düz silme üzerinde şerit, kyma reversa, düz silme, ovolo ve abakustan oluşmaktadır. Başlıklar, arşitrav alt fasciasının tepesine kadar ulaşır. Arşitrav; alttaki 17,5 cm, üstteki 21 cm yüksekliğinde iki fasciaya ayrılmıştır ve bir Pergamon ovolosuyla taçlanır. Taç bölümü, üzerindeki, dişlerin altına kadar olan düz bölümle (Bu bölüm diş aralıklarında yukarı doğru kesintisiz biçimde devam etmektedir.) birlikte 6,5 cm yüksekliğe sahiptir. Arşitravin yan bölümleri, bugün çok net gözlemlenemese de Roos'un belirttiğine göre anta başlığının üzerinden diş sırasına (dışa) doğru eğik kesilmiştir. Diş sırasını oluşturan on altı dişin her biri 14 cm yükseklik, 14 cm genişlik, 8 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biriyse 13 cm'dir. Diş sırasının üzerinde, dişlerin ön bölümüyle aynı hizada ve 3,7 cm yüksekliğe sahip şerit bulunur. Yüksekliği 11 cm olan yatay geison düz silme biçiminde işlenmiştir. Toplam entablatür yüksekliği 73,7 cm'dir. Tympanon 38 cm yüksekliğe sahiptir. Sima, 17 cm yüksekliğinde düz silme ve 4 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Alınlığın eğim açısı Henry'nin yayımladığı çizimden anlaşılana göre 12,7° kadardır. Akroterler bezemeye sahip değildir. Kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmıştır. Dış fascia, aşağıda pronaos zeminine kadar uzatılmışken iç fascialar eşik seviyesinde sonlanmaktadır. Yüksekliği 27 cm olan oldukça hasarlı durumdaki hyperthyron, Roos'un gözlemine göre eğik fascia (ya da Pergamon ovolosu) ve onun üzerinde 2,5 cm yüksekliğinde şeritle (ya da tamamlayıcı fascia) taçlandırılmış bir cavettodan oluşmaktadır ki bu iki profil arasında bir dikey şerit olma olasılığı da söz konusudur. Çok hasarlı da olsa görünür olan soldaki konsolun genişliği dipte 16 cm olup tepede daha fazladır.

Kaynakça: Arkwright 1895, dn. 32; Bean 1953, dn. 82; Roos 1969, 70; Roos 1972, 74; Roos 1974b, abb. 5; Roos 1976, 105, 112, no. 81; Roos 1985, 38-39, Fevziye, pl. 24, 6; 25, 1-5; 60, 3; 61, 1-2; 72, 2-3 Roos 1989, 66; Henry 2005, vol. II.1, 124-126; vol. II.2, pl. 118-120; Henry 2009, 63-64, 130, 214; 78, dn. 77; Nováková 2016, 26, 67, 74, 76, 159, SE_Fevziye1.

Kat. no. 24

Lev. no. 32, 3

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Alacain Tepesi, Somacık mevkisi

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. sonu (Ambrosini 2012, 234); MÖ 3. ya da 2. yy. (Henry 2009, 132)

Tanımı: Mezarın iki sütunu, Henry'nin kesit çiziminden hesaplanana göre yaklaşık 2,6 m yüksekliğe sahiptir. Sütun kaidelerinden geriye bunlara dair izler kalmıştır. Sütun alt çapları 55 cm olarak verilmiştir. Oldukça hasarlı durumdaki başlıkların Ion düzeninde olduğu anlaşılmaktadır. Mezarın basit anta kaidelerinin olduğu Henry tarafından dile getirilmiştir. Hasarlı anta başlıklarının her ikisi de yine Henry'ye göre bir bant üzerinde oluktan oluşmaktadır. Taşınan elemanlara dair ölçüler Henry'nin yayımladığı kesit çizimi üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre entablatur yüksekliği 46,8 cm'dir. Arşitrav; alttaki 16 cm, üstteki 9,4 cm olmak üzere iki fasciaya ayrılmıştır. Diş sırasında on dört diş bulunur. Dişler ve diş aralıklarının eşit genişlikte olduğu Henry tarafından belirtilmiştir. Dişlerin hemen üzerinde yer alan 8,5 cm yüksekliğindeki yatay geison düz silme biçiminde işlenmiştir. Tympanon ve sima az korunmuş olup bu elemanların yükseklikleri sırasıyla 76,3 ve 16,1 cm kadardır. Kapı çerçevesi dört fasciaya ayrılmıştır.

Kaynakça: Henry 2005, vol. II.1, 21-22, T01; vol. II.2, pl. 8-9; Henry 2009, 60, 64, 73, 132, 259-260, Somacık (T01), fig. 155; Ambrosini 2012, 232-234, fig. 6.

Kat. no. 25

Lev. no. 20, 4-5; 32, 4

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Elmalı Mahallesi'nin batısı, Elmalı Kalesi ya da Asar Kale denilen akropolisin güney tarafı

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4.yy. (İren 2013, 351); MÖ 3. ya da 2. yy. (Henry 2009, 132)

Tanımı: Mezarın dış cephesinde, sol anta gövdesinden sol köşe akroterine kadar olan bölüm dışında çok az şey korunmuştur. Korunmuş bir sütun izi olmamakla birlikte Roos, pronaos genişliğini göz önünde bulundurarak mezarın sütunlara sahip olduğunu belirtir. Ancak somut bir veri olmadığından mezarın sütunsuz olarak değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Antalar, Henry'nin yayımladığı çizime göre yaklaşık 2,6 m yüksekliğindedir. Sağ antanın iç-alt bölümünün az bir miktarı korunmuştur. Sol antanın önüye dip bölümünde hasarlıdır ve burada kaideye dair bir veri görülememektedir. Sol anta gövdesinin aynı çizime göre dipte 60,3 cm genişliğinde olan ön bölümü, iç bölümüne göre 1 cm daha geniştir. Kısmen gözlemlenebilen sol

anta başlığıysa Roos'un anlatımına göre düz ve hafifçe daha derin olan 6 cm yüksekliğindeki silme üzerinde 2 cm yüksekliğinde bir şeride sahiptir. Şeridin üzerinde 7 cm yüksekliğinde cavetto, 9 cm yüksekliğinde kyma reversa ve 10 cm yüksekliğinde abakus bulunur. Bu profiller ön ve iç tarafta çok hasarlıyken eğer yapılmışsa dış tarafta bunlardan hiçbir şey korunmamıştır. Arşitrav; alttaki 14 cm, üstteki 23 cm yüksekliğinde, aralarında 1 cm çıkıntı bulunan iki fasciaya ayrılmıştır ve 5 cm yüksekliğinde ovolo ile taçlanır. Dış sırasında yalnızca soldan ilk iki dış korunmuştur. Buna göre dışların her biri 25 cm yükseklik, 15 cm genişlik ve 13 cm derinliğe sahipken dış aralıklarının her biriye 15 cm olmalıdır. Dış sırasının üzerinde 7 cm yüksekliğinde düz silme (ya da şerit) bulunur. Yatay geison, 11 cm yüksekliğindeki düz silme üzerinde 5 cm yüksekliğinde bir ovolodan oluşmaktadır. Verilen yükseklikler toplandığında entablaturün 90 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılır. Eğik geison, Roos'un çizimine göre düz silme biçiminde olan 7 cm yüksekliğindeki bölümle 4 cm yüksekliğindeki ovolo profilli taç bölümünden oluşurken sima da benzer biçimde, yine Roos'un çizimine göre düz silme biçiminde denilebilecek 20 cm yüksekliğindeki bölümle 7 cm yüksekliğindeki ovolo profilli taç bölümünden oluşmaktadır. Alınlığın eğim açısı Henry'nin yayımladığı çizimden anlaşılana göre 18,5° kadardır. Kötü durumdaki sol köşe akroterinin üzerinde herhangi bir bezeme ayırt edilememektedir. Bir bölümü korunmuş olan kapı çerçevesi en az dört fasciaya ayrılmıştır. Hyperthyron; 2 cm yüksekliğinde şerit, 8 cm yüksekliğinde kyma reversa, 9 cm yüksekliğinde ovolo, 9 cm yüksekliğinde cavetto ve 3 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Yüksekliği 49 cm gibi görünen konsolların dip genişliği 16 cm, tepe genişliği 27 cm'dir.

Kaynakça: Bean – Cook 1957, 71, 73-74; Henry 2005, vol. II.1, 113-115, Elmalı T01; vol. II.2, pl. 108-109; Roos 2006, 57-58, 60-61, Elmalı *tomb* 1, pl. 30, 3-5; 61, 1; 62, 1-2; 67, 6; Henry 2009, 63, 163, 213; 79, dn. 146, Elmalı (T01); Nováková 2016, 146.

Kat. no. 26

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Elmalı Mahallesi'nin batısı, Elmalı Kalesi ya da Asar Kale denilen akropolis'in güney tarafı, kat. no. 25'in hemen solu

Mimari düzeni: İon (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (İren 2013, 351)

Tanımı: Dış cephesi çok az korunabilmiş mezarda sütun olup olmadığı belirsizdir. Sağ antanın aşağı bölümü, soldaki ise tamamen korunmuştur ama kaideye dair bir şey fark edilememektedir. Bu antanın ön bölümü, iç yana göre 1 cm daha geniştir. Başlığın yalnızca şerit bölümü görünür durumdadır. Entablaturün çoğunluğu gözlemlenememektedir. Olasılıkla dış sırasında tek bir dış kalmıştır ve bu dış yaklaşık 22 cm yükseklik, 21 cm genişlik ile en az 8 cm derinliğe sahiptir. Dış aralıkları ise en az 17 cm kadardır. Kapı çerçevesinin en azından dört fasciaya ayrıldığı anlaşılmaktadır. Hyperthyron; 2 cm yüksekliğinde şerit, 9 cm yüksekliğinde kyma reversa, ovolo, cavetto ve 2 cm yüksekliğindeki tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Konsollardan korunmuş olan sağdakinin yüksekliği 46 cm iken dip genişliği 16 cm, tepe genişliği 18 cm'dir.

Kaynakça: Bean – Cook 1957, 73-74; Roos 2006, 57-61, Elmalı *tomb* 2, pl. 31, 1; pl. 63, 1; pl. 63, 2; Nováková 2016, 147.

Kat. no. 27

Lev. no. 16, 8-10; 20, 6-7; 33, 1-2

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Elmalı Mahallesi batısı, Elmalı Kalesi ya da Asar Kale denilen akropolisin güney tarafı

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (İren 2013, 351); MÖ 3. ya da 2. yy. (Henry 2009, 132)

Tanımı: Mezar, 2,655 m yüksekliğinde iki sütuna sahiptir. Ancak bunların yalnızca üst bölümleri görülebilmekle birlikte bu bölümler de kireçle kaplanmış olduğundan çok kötü durumdadır. Bu açıdan sütunlar üzerine kesin değerler vermek güç olsa da orta noktalar az çok belli olduğundan sütun eksen aralığının 1,33 m, sol sütunun üst çapınınsa 47 cm dolaylarında olduğu söylenebilir. Başlıklar üzerine de söylenebilecek fazla bir şey yoktur. Roos, hafifçe çıkıntılı olan abakusların altında volütlerin fark edilebilir olduğundan söz etmiş ve abakus yüksekliklerini 4 cm, genişliklerini 47 cm olarak vermiştir. Başlıkların volütler dâhil yüksekliği Henry'nin yayımladığı çizime göre 43,5 cm, genişliğiyse 63 cm kadardır. Başlık yüksekliklerinden abakus yükseklikleri çıkartıldığında volüt yüksekliklerinin 39,5 cm olduğu anlaşılır. Polster bölümleriyse sol başlığın sol tarafında kısmen belli olmaktadır ve buna göre polsterlerin büyük olasılıkla Samos tipi olduğu söylenebilir. Anta kaidelerinin olup olmadığı belirlenememektedir. Sol anta gövdesinin tepe genişliği 65 cm kadardır. Yine

sol antada görülen anta başlığıysa 34 cm yüksekliğe sahiptir. Başlığın ön cephesinde, çok iyi durumda olmasalar da profiller gözlemlenebilmektedir. Roos'a göre başlığın en alt profili 13 cm yüksekliğinde bir kyma rektadır. Ancak bu profili tanımlamak kolay değildir ve profilin cavetto üzerinde bir şerit olabileceği de söylenebilir. Bunun üzerinde 9 cm yüksekliğinde ovolo, 9 cm yüksekliğinde cavetto ve 3 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fascia bulunur. İç ve dış tarafta da aynı profillerin yapıldığı anlaşıldığından başlıkların Attik-Ion tipi olduğu belirtilebilir. Sol başlık, arşitravdan öne doğru 8 cm çıkıntılıdır ve dışa doğru da benzer bir çıkıntı içermektedir. Arşitrav; alttaki 17 cm, ondan 2 cm çıkıntılı olan üstteki 19 cm yüksekliğinde olmak üzere iki fasciaya ayrılmıştır ve 4 cm yüksekliğinde, 3 cm derinliğinde bir ovolo ile taçlanır. Dış sırasını oluşturan on dört dişin her biri 26 cm (Roos'a göre 31 cm) yükseklik, 21 cm genişlik, 13 cm derinliğe sahipken dış aralıklarının her biri ise 15 cm'dir. Dış sırasının üzerinde 4 cm yüksekliğinde şerit bulunur. Yüksekliği 12 cm olan yatay geison öne doğru 10 cm çıkıntılı olup bir cavetto ya da düz silme üzerinde tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Verilen yükseklikler toplandığında entablatürün 82 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılır. Mezarın sol yan cephesinde de işlenmiş olan entablatürün derinliği, arşitrav üst fasciasının olduğu bölümden hesaplandığında 34 cm'dir. Bu bölümde bir diş bulunur. Bu diş öndekilere göre daha alçak olmakla birlikte onlarla hemen hemen aynı genişlik ve derinliğe sahiptir. Entablatürün sağ yan cephesinin denetlenmesi ise zordur. Henry'nin yayımladığı çizim üzerinden hesaplanana göre 69,85 cm yüksekliğindeki tympanonun derinliği 9 cm'dir. Roos'a göre eğik geison 9 cm, sima ise 17 cm yüksekliğindedir ve bu elemanlar oldukça düz işlenmiş birer cavetto biçiminde olup tamamlayıcı fascia ile sonlanmaktadır. Verilen eğik geisonla sima yükseklikleri Henry'nin yayımladığı çizimle tam olarak tutarlı olmasa da bu yüksekliklere taç bölümlerinin dâhil olmadığı anlaşılmaktadır ki sözü edilen çizime göre taç bölümleriyle birlikte eğik geisonun yüksekliği 12,2 cm, sima yüksekliği ise 19,8 cm dolaylarındadır. Alınlığın eğim açısı aynı çizimden anlaşılana göre 20° kadardır. Akroterler oldukça kötü durumdayken kapı çerçevesi ise kireç tabakasından dolayı görülememektedir. Hyperthyron; 12 cm yüksekliğinde cavetto, 8 cm yüksekliğinde ovolo, 8 cm yüksekliğinde cavetto ve 3 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşur. Konsolların dip genişliği 16 cm, tepe genişliği 27 cm'dir.

Kaynakça: Roos 1972, 81; Henry 2005, vol. II.1, 115-117, Elmalı T04; vol. II.2, pl. 110; Roos 2006, 59-61, Elmalı *tomb* 4, pl. 31, 4; 64, 1-2; 67, 6; Henry 2009, 63, 214; 79, dn. 146, Elmalı T04; Baran 2012a, 92, fig. 10; Nováková 2016, 148.

Kat. no. 28

Lev. no. 14, 1-4; 16, 12; 21, 1-2; 33, 3-4

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Akyaka Mahallesi, Akyaka-Gökova yolu üzerindeki İnişdibi mevki, Idyma antik kenti yakınları

Mimari düzeni: İon

Tarihleme önerileri: Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); MÖ 4. yy. (Henry 2005, 175; Bean 2009, 161); MÖ 4. yy. başı (Bean – Cook 1957, 71; İren – Gürbüz 2006, 11); En erken MÖ 4. yy. (İren 2013, 351); MÖ 4. yy. ortası (Henry 2009, 157); MÖ 4. yy. ya da MÖ 4. yy. sonu (Ambrosini 2012, 234); MÖ 4. ya da 3. yy. (Guidi 1924, 373); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Mezar, 2,39 m yüksekliğinde tek bir sütuna sahiptir. Bugün sütundan geriye yalnızca başlık bölümünün, oldukça kötü durumda olduğundan üzerine fazla bir şey söylenemeyecek parçaları kalmıştır. Bununla birlikte Roos'un çalışmaları sırasında başlığın biraz daha iyi durumda olduğu verilen bilgilerden anlaşılmaktadır. Buna göre küçük bir volüt bölümünün sol tarafta fark edilebilir olduğu başlık, 38 cm derinliğindedir ve arşitravdan öne doğru 7 cm çıkıntı içerir. Antalar bitirilmemiş durumdadır ve kaidelerin (eğer yapılacaklarsa) yapımına da başlanmadığı anlaşılmaktadır. Anta gövdelerinin genişliğini belirlemek zor olsa da Henry'nin yayımladığı çizime göre, düzensiz olmakla birlikte, sol anta gövdesine ait genişliğin 45,5 cm olduğu söylenebilir. Bugün hasardan dolayı tam olarak gözlemlenemese de Roos'un belirttiğine göre sol anta gövdesinde, başlığın altında üç phiale süslemesi vardır. Bunların üzerindeyse bir şerit bulunur. Sağda bu düzenleme olmasa da olasılıkla planlanmıştır ki aynı bölüm, başlıktan 24 cm aşağıya kadar düzleştirilmiştir. Sol antanın iç tarafında da bir phiale süslemesi korunmuştur. Burada, ön cepheye yakın olan bölümde bir phiale daha olmalıdır. İçteki phiale süslemelerinin hem üst hem de altında şerit bulunur. Bu bölümde, üst şeridin üzerinden başlığa geçişte bir scotia profili olduğu da görülmektedir ve aynı profil ön bölümde de olmalıdır. Sağ anta başlığı; alttakinin yüksekliği 7 cm, üsttekinin yüksekliği 8 cm olmak üzere iki Pergamon ovolosu üzerinde yüksekliği 10 cm olan cavetto ile 2 cm yüksekliğinde bir abakustan oluşmaktadır. Roos'un verdiği bu ölçüler (Araştırmacıya göre en alttaki

profil Pergamon ovolosu değil kyma reversadır.) toplandığında başlık yüksekliğinin en az 27 cm olduğu anlaşılır ki başlığın en alt bölümünde ince bir şerit olduğu da belirtilmelidir. Sol antanın ön cephesi oldukça hasarlı olduğundan bu bölümde, diğer anta başlığındakilere benzer profiller kısmen görülebilir. Bu antanın iç bölümünde ise benzer profiller açık biçimde izlenebilmektedir. Buradaki profiller, sağ antadaki profillere göre daha iyi işlenmiştir. Bu bölümde başlığın en altında bulunan şerit 1,5 cm yüksekliğinde olmasıyla sağ antanın ön bölümünde olana göre daha belirgindir. Toplam başlık yüksekliği 26,5 cm kadardır. Bu bölüm daha çok bitirildiğinden ve buradan ölçüm daha rahat yapılabildiğinden anta başlıklarının yüksekliği için bu ölçü belirleyici olarak kabul edilebilir. Sağ anta başlığında, en alttaki ovolonun altında yer alan ince şerit ile phiale yapımı için düzleştirilmiş alan arasındaki sığ girintili bölümün, phialelerin üst şeridiyle başlık arasında olması beklenen scotia profiline çevrileceği düşünülebilir. Sağ anta başlığının profilleri dış ve iç bölümlerde tahribat yüzünden gözlemlenememektedir ki iç bölümde başlıkların yapılmamış ya da yapımına başlanmamış olması da olasıdır. Sol anta başlığında zor da olsa gözlemlenebilen dış profiller de ön ve iç cephedekilerle (Başlık profilleri iç-arka tarafta da işlenmiştir.) aynı gibi görüldüğünden başlıkların Attik-Ion tipi olduğu söylenebilir. Arşitrav; alttaki 12,5 cm, üstteki 11 cm yüksekliğe sahip olan iki fasciaya ayrılmıştır ve 2,5 cm yüksekliğinde bir ovolo ile taçlanır. Dış sırasında, sağ taraftaki hasardan dolayı görünmeyen dişler de hesaba katıldığında toplam diş sayısı yirmi olmalıdır. Bu dişlerin her biri 10,5 cm yükseklik, 10,5 cm genişlik, 6,5 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biri ise 8,5 cm'dir. Dış sırasının üzerinde 1 cm yüksekliğinde düz şerit ve 3 cm yüksekliğinde ovolo profili bulunmaktadır. Oldukça hasarlı olsa da 10 cm yüksekliğinde bir cavetto profiline sahip gibi görünen (Bu cavetto görüntüsü, geisonun taç profilinin neden olduğu bir göz aldatmacası olarak da değerlendirilebilir.) yatay geison, 2 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fascia ile sonlandırılmıştır. Verilen yükseklikler toplandığında entablatürün 52,5 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılır. Tympanon 28 cm yüksekliğinde olup eğik tepeleri boyunca 4 cm yüksekliğinde bir ovolo profiline sahiptir. Eğik geison 6 cm yüksekliğinde düz silme ve 4,5 cm yüksekliğinde oldukça düz ovolodan (belki şerit) oluşurken sima ise 11 cm yüksekliğinde bir kyma rekta ile 3 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Alınlığın eğim açısı Henry'nin yayımladığı çizimden anlaşılana göre

11,5° kadardır. Tepe akroteri ve sol köşe akroterinin parçaları görülebilmektedir. Kapı çerçevesi 22 cm genişliğinde olup fascialara ayrılmamıştır. Yüksekliği 22 cm olan hyperthyron, lentodan güçlkle ayırt edilebilmektedir. Bu bölüm 5 ve 7 cm yüksekliklerinde iki ovolo, 8 cm yüksekliğinde cavetto ve 2 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşur.

Kaynakça: Guidi 1924, 370-373, *tomba 2*, fig. 32; Robert 1937, 482; Bean – Cook 1957, 71; Akurgal 1961, 162; Roos 1972, 81, 90-91; Roos 1978, 427, dn. 4; Roos 1985, 45; Schädler 1992, 280, dn. 95; Roos 2006, 45-46, Idyma A2, pl. 21, 1-6; 52, 3; 53, 1-2; 66, 2; 67, 3; 67, 7; Bean 2009, 161; Henry 2005, vol. II.1, 173-175, A2; vol. II.2, pl. 180-181; İren 2007, 401, res. 3; Henry 2009, 63, 72-73, 225; 77, dn. 53; 78, dn. 73; 79, dn. 146; İren 2013, 351, *tomb II*, fig. 8; fig. 10; Nováková 2014, 62, 67; Nováková 2016, 26, 67, 74-76, 140, C_Idyma1.

Kat. no. 29

Lev. no. 5, 8; 8, 1-2; 14, 5; 16, 13; 21, 3-4; 34, 1-2

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Akyaka Mahallesi, Akyaka-Gökova yolu üzerindeki İnişdibi mevki, Idyma antik kenti yakınları

Mimari düzeni: İon

Tarihleme önerileri: Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); MÖ 4. yy. (Akurgal 1961, abb. 110; Bean 2009, 161); MÖ 4. yy. başı (Bean – Cook 1957, 71; İren – Gürbüz 2006, 11); En erken MÖ 4. yy. (İren 2013, 351); MÖ 4. yy. ortası (Henry 2009, 157); MÖ 4. yy.ın 3. çeyreği (Henry 2005, 178); MÖ 4. yy. ya da MÖ 4. yy. sonu (Ambrosini 2012, 234); MÖ 4. ya da 3. yy. (Guidi 1924, 373); MÖ 3. yy. ve sonrası (Paton 1888, 328-329); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Yüksekliği 3,34 m olan iki sütundan sağdaki tamamen kayıptır. Sol sütunsa kaidesi oldukça hasarlı olmakla birlikte tamamen korunmuş durumdadır. Bugün profilleri net olarak izlenemeyen sol sütunun kaidesinde, Roos'un tanımlamasına göre 10 cm yüksekliğinde ve 78 x 78 cm ölçülerinde kare bir plinthos bulunur. Plinthos üzerinde, iki şerit arasında bir trokhilos ve bunun üzerinde de iki torus bulunduğu Roos tarafından düşünülmektedir ki yine hasardan dolayı son iki torus profili için kesin bir saptama yapılamamıştır. Bugün ise oldukça aşınmış durumdaki plinthos, kısmen trokhilos ve üst torustan sütun gövdesine geçişteki astragal ile üzerindeki şerit görünür durumdadır. Plinthos dışında kaide yüksekliği 30 cm iken sütun alt çapı 47 cm, üst çapıysa 41 cm'dir. Her ne kadar bugün sağ sütun yerinde olmasa da diğer sütunun alt

çap ölçüsü, pronaos duvarıyla arasındaki mesafe (sütun gövdesinin alt bölümleri bugün koruma amaçlı olarak tahtalarla çevrelenmiş olduğundan ölçüm çok sağlıklı olmasa da yaklaşık 86,5 cm) ve pronaos genişliğine (anta çıkıntılarının hemen arkasından ölçülene göre 3,87 m) göre sağ sütunun olması gereken yer belirlendiğinde sütun aralığı 1,2 m, sütun eksen aralığıysa 1,67 m olmalıdır. Başlığa dair verilecek olan genişlik ve yükseklik üzerine değerlerden abakus yüksekliği, başlık genişliği ve volütler dâhil başlık yüksekliği Roos tarafından aktarılmış (Başlık derinliği de araştırmacı tarafından verilmiştir.), diğerleri fotoğraf üzerinden yaklaşık olarak hesaplanmıştır. Buna göre volütler hariç başlık yüksekliği 30,7 cm iken yüksekliği 30 cm olan volütler de eklendiğinde başlık yüksekliği 37 cm'ye ulaşır. Başlık genişliği 65 cm, derinliği 51 cm'dir. Astragal 1,25 cm, ekhinus 8,9 cm, bordürüyle birlikte kanalis 14,8 cm, abakus ise 7 cm yüksekliğe sahiptir. Orta bölümünde ekhinus genişliği 17,7 cm'dir. Volüt spiralleri merkeze ulaşmaz. Yuvarlak delik biçimindeki volüt gözleri arasındaki mesafe 38,9 cm kadardır. Başlığın ön bölümünde Ion kymationu işlenmişken arka bölümde bezeme yoktur. Polsterler Samos tipidir. Anta kaidelerinin profilleri; antaların ön, iç ve iç-arka tarafında işlenmiştir. Yüksekliği 36 cm, genişliği 86,5 cm dolaylarında olan Anadolu-Ion tipi kaidelerin her ikisi de bir şerit üzerinde cavetto, sivri bir içbükey geçiş, kyma reversa ve her biri kendisinden bir önceki profile göre girintili olan iki tamamlayıcı fasciadan oluşur. Anta gövdelerinin genişliği, sağ antanın kırık olan bölümleri de dikkate alındığında 60 cm kadardır. Her iki anta gövdesinde de başlık altlarında olmak üzere iki şerit arasında ön cephede üç, iç bölümde iki phiale süslemesi olduğu belirtilmiştir. Bugün yalnızca sağ anta ön cephesinin en solunda yer alan ve sağ antanın iç tarafındaki iki phiale süslemesi görünürdür. Anta başlıkları da yalnızca en dip bölümündeki ince şerit olmak üzere sağ antanın iç tarafında gözlemlenebilmektedir. Burada phiale süslemelerinin üst bölümündeki şeritten başlığın dip bölümünü oluşturan ince şeride geçişi sağlayan scotia profili de görülür. Roos bu ince şeridin üzerindeki, toplamda 32 cm yüksekliğe ulaşan başlık profillerini de tanımlamıştır. Buna göre anta başlıklarının her ikisi de her birinin yüksekliği 10 cm olan iki ovolo, 8 cm yüksekliğinde bir cavetto ve 4 cm yüksekliğinde bir abakustan oluşmaktadır. Roos bu profillerin başlıkların üç tarafında da işlenmiş olduğunu belirtmiştir. Sağ başlıktan gözlemlenebilene göre başlık profilleri iç-arka taraflarda da işlenmiştir. Bu tanımlara göre başlıklar Attik-Ion tipi

olmalıdır. Yalnızca sağ antanın üst bölümlerinde korunmuş olan entablatüre dair ölçüler, Roos'un 2006'daki yayınının metni içerisinde verilen diş sırası ölçüleri dışında, fotoğraf üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre entablatür yüksekliği 71,2 cm'dir. Arşitrav; alttaki 19,4 cm, üstteki 12,7 cm yüksekliğe sahip olan iki fasciaya ayrılmıştır ve bunların arasındaki çıkıntı da 1,3 cm kadar yüksekliğe (Bu yüksekliğin aşınmadan kaynaklandığı düşünülebilir.) sahiptir. Arşitravın, yüksekliği 3,7 cm olan ovolo biçiminde taç bölümü bulunmaktadır ki verilen yüksekliğin bir bölümünü ovolonun üzerinde bulunan tamamlayıcı fascia oluşturmaktadır. Diş sırasındaki dişlerden bugün yalnızca ikisi tam olarak görülebilmekle birlikte dişlerin toplam sayısı on dokuz olmalıdır. Korunmuş olan dişlere göre dişlerin her biri 12 cm yükseklik, 13 cm genişlik, 12 cm derinliğindeyken diş aralıklarının her biri 15,5 cm'dir. Diş sırasının üzerinde 1,5 cm yüksekliğinde bir şerit ve 3,3 cm yüksekliğinde ovolo profili bulunur. Yatay geison, üst bölümünde tamamlayıcı fascia olan ovolo ile taçlandırılmış düz silme biçimindedir. Düz silme bölümü 9 cm iken taç bölümünün yüksekliği ise 8,3 cm'dir. Henry'nin yayımladığı çizime göre göre 40,75 cm yüksekliğindeki tympanon, eğik tepeleri boyunca bir ovolo profiline sahiptir. Düz silme biçimindeki eğik geison bir ovolo ile taçlanırken kyma rekta biçiminde olduğu büyük olasılıkla söylenebilecek sima ise tam olarak tanımlamak olanaklı değilse de tamamlayıcı fascia ile sonlanıyor olmalıdır. Eğik geisonun düz silme bölümü fotoğraf üzerinden hesaplanana göre 8,3 cm, taç bölümü 7,1 cm yüksekliğe sahiptir. Simanın yüksekliği ise Henry'nin yayımladığı çizime göre 17,4 cm'dir. Aynı çizime göre alınlığın eğim açısı 10,4° kadardır. Tepe akroteri ve sağ köşe akroterine dair izler olsa da bunlar üzerine bir şey söylenememektedir. Kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmıştır. Hyperthyron; Roos'a göre her biri yaklaşık 6 cm yüksekliğinde iki ovolo, 10 cm yüksekliğinde bir cavetto ve 2 cm yüksekliğinde şeritten (tamamlayıcı fascia) oluşur. Ancak ovoloların Pergamon ovolosu olarak tanımlanması daha doğru olacaktır. Yüksekliği 44 cm olan konsolların dip genişliği 17 cm, tepe genişliği 20 cm'dir.

Kaynakça: Hirschfeld 1885, 31, 50, dn. 2; Paton 1888, 328-329; Diest 1909, 223, taf. 24, abb. 6; Guidi 1924, 372-373, *tomba* 4, fig. 33-34; Demangel 1932, 255, dn. 6; Robert 1937, 482, pl. 36, 2; Bean – Cook 1957, 71; Akurgal 1961, abb. 110; Roos 1972, 65, 81, 90-91; dn. IV, 108; Roos 1985, 44-45; Schädler 1992, 280, 287, 294, dn. 95, 160; Henry 2005, vol. II.1, 176-179, A4; vol. II.2, pl. 182-184; Roos 2006, 46-48,

Idyma A4, pl. 22, 2-6; 23, 1-5; 54, 1-2; 55, 1; 66, 6; 67, 4; İren 2007, 401, res. 3; Bean 2009, 161, pl. 39; Henry 2009, 63-64, 73, 225; 78, dn. 73, 75; 79, dn. 146; İren 2013, 351, *tomb* I, fig. 8-9; Nováková 2016, 26, 67, 74-75, 141, C_Idyma2, ill. 34.

Kat. no. 30

Lev. no. 9, 2-3; 15, 3-4; 35, 1-2

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Gökova Mahallesi'ndeki Idyma akropolisinin bulunduğu tepenin yüksek yamaçları

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); MÖ 4. yy. (Henry 2005, 181); En erken MÖ 4. yy. (İren 2013, 351); MÖ 4. yy. ortası (Henry 2009, 157); MÖ 4. yy. ya da MÖ 4. yy. sonu (Ambrosini 2012, 234); MÖ 4. yy. ya da Hellenistik Dönem (İren 2007, 400); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Sütunsuz mezarda antaların yüksekliği 1,88 m'dir. Sağdaki antadan ölçülene göre 9,7 cm yüksekliğindeki kaidelerin ön ve yan bölümlerinde işlenmiş profilleri hasardan dolayı tanımlamak zordur. Roos'a göre profiller çok sığ bir scotia üzerinde iki kyma rekta, Henry'ye göreyse iki cavetto üzerinde bir kyma reversa ve şerittir. Mevcut görüntü, kaya mezarlarındaki baskın kaide tipi (Anadolu-Ion tipi) de göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde burada bir şerit üzerinde -diğer mezarlardakilere göre derinliği daha fazla olan- bir cavetto ya da kyma rekta ve kyma reversa olma olasılığı daha yüksek gibi durmaktadır. Diğer örnekler dikkate alındığında bu profiller üzerinde bir ya da iki tamamlayıcı fascia olmasının da son derece olası olduğu belirtilebilir. Anta gövdelerinin dip genişliği 40 cm'dir. Tepede ise sağ antanın genişliği 35 cm, soldakinin 33,5 cm kadardır. Yüksekliği 17,5 cm olan anta başlıkları hem ön hem de yan bölümlerde işlenmiştir. Her iki başlığın da en alt bölümünü, üzerinde üç rozet ya da çiçek süslemesi bulunan 9 cm yüksekliğinde düz silme oluşturur. Bu bölümlerin üzerinde her iki başlıkta da ince bir şerit, ovolo, cavetto ve abakus bulunur. Başlıklar Attik-Ion tipidir. Bir ovolo profili ile taçlanan arşitrav; en alttaki 4 cm, ortadaki 4,5 cm ve en üstteki 5,5 cm yüksekliğinde olmak üzere üç fasciaya ayrılmıştır. Bunlar, birbirinden 5 mm çıkıntılı olsalar da eğimli olduklarından arşitrav bir çıkıntı oluşturmaz. Arşitravın taç bölümü 2 cm yüksekliğinde bir ovolo (ya da Pergamon ovolosu) biçimindedir. Diş sırasında, bazıları hasarlı olsa da toplamda 31 diş olduğu anlaşılmaktadır. Dişlerin her biri 5,5 cm yükseklik, 4,5 cm genişlik, 2,5 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biri ise 3 cm'dir. Diş sırasının üzerinde

Roos'un belirttiğine göre 1,5 cm yüksekliğinde bir ovolo bulunur ki aşınmadan dolayı bugün profili izlemek kolay değildir. Derinliği 4,5 cm olan yatay geison, Roos'a göre bir şahingagası profilinden oluşmaktadır. Bugün bu profili gözlemlemek de zor olmakla birlikte mevcut görüntünün, geisonun alt bölümünün düz olduğuna işaret ettiği belirtilebilir. Geisonun ön cephesi 6 cm yüksekliğinde düz silme üzerinde ikisi birlikte 2,5 cm yüksekliğe ulaşan bir ovolo (büyük olasılıkla Pergamon ovolosu) ve tamamlayıcı fasciadan oluşan taç bölümünden meydana gelir. Verilen yükseklikler toplandığında entablaturun 31,5 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Mezarın yan cephelerinde de arşitrav fasciaları işlenmiş olduğundan tahrip olmuş üst elemanların da bu bölümlerde işlenmiş olduğu tahmin edilebilir. Tympanon 23 cm yüksekliğindedir. Eğik geison ve sima bölümlerinin her ikisi de düz silme ve tamamlayıcı fasciadan oluşur. Her iki düz silme bölümünün de yüksekliği 5 cm'dir. Alınlığın eğim açısı Henry'nin yayımladığı çizimden anlaşılana göre 15,7° kadardır.

Kaynakça: Henry 2005, vol. II.1, 180-181, D2; vol. II.2, pl. 185-186; Roos 2006, 51, Idyma D2, pl. 26, 3-4; 55, 2-3; 56, 2; 66, 3; 66, 8; Henry 2009, 63-64, 163, 225; 78, dn. 73, 86; Nováková 2014, 62, 67; Nováková 2016, 26, 67, 74-76, 142, C_Idyma3, ill. 34.

Kat. no. 31

Lev. no. 15, 5-6; 17, 1-2; 35, 3-4

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Gökova Mahallesi'ndeki Idyma akropolisinin bulunduğu tepenin yüksek yamaçları

Mimari düzeni: İon

Tarihleme önerileri: Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); En erken MÖ 4. yy. (İren 2013, 351); MÖ 4. yy. ortası (Henry 2009, 157); MÖ 4. yy. ya da MÖ 4. yy. sonu (Ambrosini 2012, 234); MÖ 4. yy. ya da Hellenistik Dönem (İren 2007, 400); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Sütunsuz mezarda antaların yüksekliği, Henry'nin yayımladığı çizimden anlaşılana göre 1,73 m'dir. Sol antanın gözlemlenebilen bitirilmemiş kaidesi 18 cm yüksekliğindedir. Anta gövdelerinin dip genişliği çizime göre 35,5 cm iken tepe genişliğinin biraz daha az olduğu anlaşılmaktadır. Her iki anta gövdesinde de başlık altında olmak üzere iki şerit arasında yalnızca ön cephede yapılmış üç phiale süslemesi bulunmaktadır. Her iki antada da phialelerin hemen üzerindeki şeritle başlık arasında geçiş profili olarak yüksekliği 3,5 cm olan bir scotia profili vardır. Anta başlıkları

antaların üç tarafında da yapılmıştır ama bunların dış bölümleri bitirilmemiştir. Attik-Ion tipi olacağı anlaşılan her iki başlık da 5 cm yüksekliğinde bir ovolo üzerinde 8 cm yüksekliğinde bir cavetto ve 2 cm yüksekliğinde bir abakustan oluşur. Arşitrav; aşağıdaki 14 cm, yukarıdaki 11 cm yüksekliğinde olan ve yukarıdaki aşağıdakine göre 1 cm çıkıntı içeren iki fasciaya ayrılmış olup 3 cm yüksekliğinde bir ovolo ile taçlanmaktadır. Dış sırasını oluşturan on bir dişin her biri 7 cm yükseklik, 8 cm genişlik, 2 cm derinliğe sahipken diş aralıklarının her biri ise 9 cm'dir. Dış sırasının üzerinde bir şerit ve 3 cm yüksekliğinde ovolo profili bulunur ki Roos'un verdiği 3 cm'lik ölçünün içine şeridin de dâhil olduğu düşünülebilir. Yatay geison, 4 cm yüksekliğinde ovolo ile taçlandırılmış 4 cm yüksekliğinde bir düz silmeden oluşmaktadır. Verilen yükseklikler toplandığında entablaturün 46 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılır. Tympanon, Henry'nin yayımladığı çizime göre 26,1 cm yüksekliğindedir. Eğik geison ve sima, ikisi birlikte 21 cm yüksekliğe ulaşır. Bir ovolo ile taçlanan eğik geison düz silme biçimindeyken sima ise tamamlayıcı fascia ile sonlanan bir kyma rekta olarak görünmektedir. Alınlığın eğim açısı çizimden anlaşılana göre 19,3° kadardır. Tepe akroteri palmet biçimindedir. Az bir parçası korunmuş sol köşe akroterinin ayrıntıları fark edilemezken şu an yerinde olmayan sağ köşe akroteriyse bir sfenks formundadır.

Kaynakça: Roos 1972, 79, 90-91; dn. IV, 71, pl. 20, 6; Roos 1978, dn. 12; Roos 1985, 45; Roos 1989, 67; Henry 2005, vol. II.1, 181-183, D6; vol. II.2, pl. 187-188; Roos 2006, 52-53, Idyma D6, pl. 26, 6; 27, 1-3; 57, 2-3; 58, 2; 65, 6-7; 66, 4; 67, 8; Roos 2007, 173, 175-176, fig. 1-4; Henry 2009, 63, 163, 225; 78, dn. 73, 80, 86; Nováková 2016, 26, 67, 74-75, 143, C_ Idyma4; Roos 2017, 19.

Kat. no. 32

Lev. no. 6, 1; 8, 3-4; 14, 6-7; 15, 1-2; 21, 5-6; 35, 3-4

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Gökova Mahallesi'ndeki Idyma akropolisinin bulunduğu tepenin yüksek yamaçları

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); En geç MÖ 4. yy. (Robert 1937, 484) MÖ 4. yy. (Henry 2005, 185; Bean 2009, 161); MÖ 4. yy. başı (Bean – Cook 1957, 71); En erken MÖ 4. yy. (İren 2013, 351); MÖ 4. yy. ortası (Henry 2009, 157); MÖ 4. yy. ya da MÖ 4. yy. sonu (Ambrosini 2012, 234);

MÖ 4. yy. ya da Hellenistik Dönem (İren 2007, 400); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Mezar, yüksekliği 3,29 m olan iki sütuna sahiptir. Oldukça hasarlı durumdaki kaidelerin her ikisi de 79,5 cm genişlik, 68 cm derinlik, 10 cm yüksekliğinde plinthosa sahiptir. Her iki kaidede de plinthos üzerinde, Roos'un verdiği ölçülere göre derinliği 1,5 cm, yüksekliği 6 cm olan trokhilos bulunur. Bu profil bugün sol kaidenin arka bölümlerinde görülebilmektedir. Trokhilos üzerinde yer alan profillerse hasardan dolayı görülememektedir. Sütun gövdelerinden, yalnızca sağ sütun başlığının yaklaşık 50 cm aşağısına kadar olan bölüm korunmuştur. Başlıklar tam olarak kaidelerin üzerinde yer almadığından sütunların hafifçe eğik olduğu anlaşılmaktadır. Sütun alt çapları, sağ kaideden ölçülene göre 63 cm kadardır ama bu ölçü gövdelerin başlangıcında birkaç cm daha düşük olacağından alt çapların 60 cm dolaylarında kabul edilmesi daha doğru olacaktır. Sütun üst çapları ise Roos'un belirttiğine göre 46,5 cm'dir. Sütun eksen aralığı 1,65 m iken sütun aralığıysa bu değerden 60 cm kabul edilen alt çap (iki yarı çap) çıkartılmak yoluyla 1,05 m olarak hesaplanmıştır. Sol sütun başlığı tanımlanamaz durumdayken sağ sütun başlığının volütler hariç yüksekliği 26 cm'dir. Yüksekliği 27 cm olan volütler de eklendiğinde başlık yüksekliği 31 cm'ye ulaşmaktadır. Başlık genişliği 70 cm, derinliği 64 cm kadardır. Astragal 4 cm, ekhinus 9 cm, kanalis 13 cm, abakus ise 4 cm yüksekliğe sahiptir. Abakus genişliği Henry'nin yayımladığı çizime göre 51 cm kadarken orta bölümlerinde ekhinus genişliği 16,2 cm'dir. Üst kanalis bordürü net olarak görülürken büyük olasılıkla alt kanalis bordürü bulunmamaktadır. Volüt spiralleriyse hasardan dolayı hemen hemen hiç gözlemlenememektedir. Polsterler Samos tipidir. Sol anta kaidesi, antanın iç tarafında yapılmışken dış tarafında yapılmamıştır. Kaidenin ön bölümüyse tamamen kayıptır. Sağ anta kaidesi de hasar içermekle birlikte antanın üç tarafında da yapılmıştır. Antaların kaide profilleri iç-arka taraflarda da işlenmiştir. Yüksekliği 40 cm olan ve sağ antanın iç tarafından yapılan ölçüme göre 85 cm genişliğindeki Anadolu-Ion tipi kaidelerin her ikisi de bir şerit üzerinde cavetto, içbükey sivri bir geçiş üzerinde kyma reversa ve her biri kendisinden bir önceki profile göre girintili olan iki tamamlayıcı fasciadan oluşur. Roos'a göre en alttaki şerit bir cavettodur ve bunun altında da bir şerit bulunur. Tarafımızca yapılan gözleme göre kaidelerin pronaos zemin seviyesine kadar olan profilleri için bu tanımlama doğru değildir. Anlaşılan göre kaideler

pronaos zeminin biraz önüne kadar uzamaktadır ve Roos'un tanımladığı profiller bugün net olarak gözlemlenemese de bu bölümlerde işlenmiş olmalıdır. Ancak diğer paralel örneklerle de karşılaştırıldığında bu mezardaki esas uygulamada en dip kaide unsurunun bir şerit olduğu söylenebilir. Daha iyi durumdaki sol antaya bakıldığında antaların yukarı doğru oldukça incelendiği anlaşılmaktadır. Sol anta dipte 67 cm, tepede 52 cm genişliğindedir. Her iki anta gövdesinde de başlığın altında yer alan; alttaki 3 cm, üstteki 2 cm yüksekliğinde olmak üzere iki şerit arasında, hem ön cephede hem de iç yanda üç phiale süslemesi vardır. Phiale süslemelerinin üzerindeki şeritten sonra yüksekliği 3 cm olan bir scotia profili bulunur ve bunun üzerinde de anta başlığı yer alır. Yüksekliği 32 cm olan her iki anta başlığı da 1 cm yüksekliğinde ince bir şeritle başlar; her ikisinin yüksekliği de 9 cm olan iki Pergamon ovolosu, 11 cm yüksekliğinde bir cavetto ve 2 cm yüksekliğinde bir abakusla takip edilir. Anta başlıklarının profilleri, antaların iç tarafında da işlenmiştir. Dış taraflarda ise profiller işlenmeye başlanmış ancak bitirilmemiştir. Bu durumda başlıkların Attik-Ion tipi olacağı anlaşılmaktadır. Arşitrav sağ bölümde; alttaki 21 cm, üstteki 10 cm yüksekliğinde (Soldaki değerler daha düşüktür.) ve aralarında 1 cm çıkıntı bulunan iki fasciaya ayrılmış olup 4 cm yüksekliğinde bir Pergamon ovolosu ile taçlanmaktadır. Bu taç profili düz silmeye yakın biçimde oldukça dik işlenmiştir. Dış sırasını oluşturan on sekiz dişin her biri 14 cm yükseklik, 12-13 cm genişlik, (altındaki ovoloya kadar) 10 cm derinliğe sahipken dış aralıklarıysa 15-17 cm'dir. Dişlerin arka bölümleri, altlarındaki ovolonun ön bölümünden 1 cm derine ulaşmaktadır. Dış sırasının üzerinde 1 cm yüksekliğinde şerit bulunur. Şerit, dişlerin ön bölümüyle aynı hizada olmayıp 5 mm çıkıntılıdır. Bunun üzerinde ise 5 cm yüksekliğinde bir düz silme yer alır. Düz silme biçiminde olan yatay geison sağda 10 cm yüksekliğindeyken sol bölümde biraz daha yüksektir ve bir ovolo ile taçlanır. Henry'nin yayımladığı çizim üzerinden hesaplanınca Roos'un verdiği 10 cm'lik ölçüye taç bölümünün dâhil olmadığı anlaşılır ki ikisi birlikte düşünüldüğünde geison yüksekliği 12,5 cm olmaktadır. Verilen yükseklikler toplandığında entablaturun 67,5 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılır. Entablatur, mezarın yan cephelerinde de işlenmiştir. Sağ cephedeki dış sırasına denk gelen bölümde bir dişin işlendiği açık biçimde görülebilmektedir. Henry'nin yayımladığı çizim üzerinden hesaplanana göre tympanon yüksekliği 66,7 cm'dir. Tympanonun eğik tepeleri boyunca 7 cm yüksekliğinde bir ovolo bulunur. Eğik

geison, 9 cm yüksekliğinde düz silme ve 8 cm yüksekliğinde Pergamon ovolosundan; sima, 17 cm yüksekliğindeki cavetto ile 2 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşur. Alınlığın eğim açısı çizime göre 16,4° kadardır. Net olarak gözlemlenemese de tepe akroterinin palmet biçiminde dekore edildiği söylenebilir. Sol köşe akroteri kayıpken hasarlı durumdaki sağ köşe akroterinde bir sfenks betimlenmiştir. Kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmıştır. Eşiğin alt bölümü 42 cm yüksekliğinde tek bir düz silmeden oluşur ve bu bölüm her iki yanda da eşiğin 2 cm üzerine denk gelen bölümde 7 cm kadar dışa dönerek kulak oluşturmaktadır. Lentonun üst fasciasından hyperthyrona geçiş bölümünü ayırt etmek zordur. Hyperthyron; Pergamon ovolosu (Roos'a göre 14,5 cm yüksekliğinde cavetto), 9,5 cm yüksekliğinde bir başka Pergamon ovolosu, 8 cm yüksekliğinde cavetto ve 3 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşur. Konsolların yüksekliği 49 cm, genişliği 20 cm'dir.

Kaynakça: Robert 1937, 483-484, pl. 35; 36, 1; Bean – Cook 1957, 71; Roos 1972, 63, 81, 83, 90-91; dn. I, 46; dn. IV, 71; pl. 20, 4; Roos 1985, 44-45; Roos 1989, 67; Schädler 1992, 280, dn. 95; Henry 2003, fig. 2; Henry 2005, vol. II.1, 183-186, D9; vol. II.2, pl. 189-191; Roos 2006, 53-55, Idyma D9, pl. 27, 5-6; 28, 1-4; 28, 1-6; 29, 1; 29, 3-4; 56, 1; 57, 1; 58, 1; 66, 5; 66, 9; 67, 5; Roos 2007, 174-176, fig. 1, 5-6; Bean 2009, 161; Henry 2009, 63-64, 225 78, dn. 73, 80; Nováková 2014, 67-68; Nováková 2016, 26, 67, 74-76, 144, C_Idyma5; Roos 2017, 19.

Kat. no. 33

Lev. no. 36, 3-4

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Gökova Mahallesi'ndeki Idyma akropolisinin bulunduğu tepenin etekleri

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); MÖ 4. yy. başı (Bean – Cook 1957, 71); En erken MÖ 4. yy. (İren 2013, 351); MÖ 4. yy. ya da MÖ 4. yy. sonu (Ambrosini 2012, 234); MÖ 4. yy. ya da Hellenistik dönem (İren 2007, 400); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Mezar, tamamıyla dairesel olmayan tek bir sütuna sahiptir. Roos'un çiziminden hesaplanana göre sütun yüksekliği 2,75 m'dir. Kaide yapımı için hazırlanmış, yaklaşık 60 cm yüksekliğinde hafifçe eğimli bir kaya tabakası bulunur. Sütun çapı, ortadan ölçülene göre 60 cm, tepede 49 cm'dir. Sütun; arkada korunmuş, önde ise az çok korunmuş, 32 cm yüksekliğinde (Bu yüksekliğe volütler için ayrılmış

olan bölümler dâhildir.), 68 cm genişliğinde olan kaba bir Ion başlığına sahiptir. Antalar bitirilmemiştir. Sağ anta 43 cm genişliğindeyken sol anta tepede 65 cm genişliğe sahiptir. Entablatürden öne doğru oldukça çıkıntılı olan sağ antada başlık yapılmamıştır. Sol antada ise üst bölümler hasarlı olduğundan bu konuda sağlıklı bir gözlem yapılamamaktadır. Entablatürün yalnızca sağ anta üzerindeki bölümleri korunmuştur (Sol anta üzerinde de az bir bölüm görülebilmekle birlikte buradan hareketle entablatür unsurları üzerine bilgi verilememektedir.). Buna göre arşitrav; alttaki 14 cm, üstteki 11 cm yüksekliğe sahip ve aralarında 5 mm çıkıntı bulunan iki fasciaya ayrılmıştır. Arşitravın taç bölümü olarak, Roos tarafından, küçük bir ovolo profili tanımlanmıştır ki bu bölümü düz bir silme olarak tanımlamak daha doğru gözükmektedir. Arşitrav üzerindeyse çıkıntılı olan ve 8 cm yüksekliğe sahip düz bir silme görülür. Bunun dışı için hazırlanmış bölüm olduğu ama dışların ayrılmasına başlanmadığı söylenebilir. Bundan sonra da Roos'a göre bir ovolo profili gelmektedir ki bunun da düz silme olarak değerlendirilmesinin daha uygun olduğu belirtilmelidir. Bu bölümün üzerindeki, çıkıntılı ve 7 cm yüksekliğe sahip olup üzerinde 3 cm yüksekliğinde olasılıkla ovolo bulduran düz silme ise yatay geison olmalıdır. Entablatürdeki ölçüsü belirtilmemiş düz silmelerin ikisinin birlikte yüksekliğinin yaklaşık olarak 5,5 cm dolaylarında olduğu düşünülürse entablatür yüksekliğinin 48,5 cm olduğu kabul edilebilir. Mezarın sağ köşesinde olasılıkla bir akroter kalıntısı bulunur. Roos'un çizimine göre bu akroter kalıntısının olduğu bölüm mezarın düz damlı olduğuna işaret ediyor olsa da bugün bu bölümde üçgen alınlık olup olmadığına dair bir gözlem yapmak, hasardan dolayı pek olanaklı değildir. Kapı çerçevesi bulunmamakla birlikte girişin dip bölümleri her iki yanda dışa doğru 21 cm yüksekliğinde ve 6 cm genişliğinde olmak üzere kulak oluşturmaktadır.

Kaynakça: Bean – Cook 1957, 71; Roos 2006, 56, Idyma E4, pl. 29, 6; 59, 1-2; 60, 1; Nováková 2016, 26, 67, 74-76, 145, C_Idyma6.

Kat. no. 34

Lev. no. 8, 5-6; 37, 1

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Gökova Mahallesi'ndeki Idyma akropolisinin bulunduğu tepenin yamaçları

Mimari düzeni: Ion (?)

Tanımı: Büyük bölümü günümüze ulaşmamış olan mezardan geriye en iyi gözlemlenebilen mimari elemanlar olarak Anadolu-Ion tipi anta kaideleri kalmıştır.

Roos'un verdiği ölçülere göre sol anta kaidesi alçak bir şerit üzerinde 4 cm yüksekliğinde kyma rekta, 6,5 cm yüksekliğinde kyma reversa, kyma profilleri arasında bir şerit ve en yukarıda 1 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Daha kötü durumda olmakla birlikte sağ anta kaidesinde de aynı profiller gözlemlenebilmektedir. Sol kaideden anlaşılana göre bu profiller antaların uç yanında da işlenmiştir. Anta kaideleri dışında yalnızca tympanon ile geison-sima bloğu, mahya bölümlerinde olmak üzere izlenebilmektedir. Burada tympanonun, eğik tepeleri boyunca 3 cm derinliğinde ve 2 cm yüksekliğinde bir ovolo profiliyle taçlandığı belirtilebilir. Geison-sima bloğu tympanondan 5 cm çıkıntılıdır. Bugün simanın üst bölümlerini gözlemlemek zor olsa da Roos'a göre sima, geison ile aşağı yukarı aynı görüntüye sahiptir ve her iki eleman da 7 cm yüksekliğinde düz silme, 2 cm yüksekliğinde yuvarlatılmış bir şeritten oluşur. Sözü edilen bu son taç profillerini ovolo olarak tanımlamak daha doğru gibi görünmektedir. Korunma durumu iyi olmayan akroterlerde bezemeye dair bir belirti fark edilememektedir.

Kaynakça: Robert 1937, pl. 34, 3; Roos 2006, 50, Idyma C8, pl. 25, 4-6; 66, 7.

Kat. no. 35

Lev. no. 6, 2; 16, 3-5; 21, 7-8; 37, 2; 38, 1

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Thera antik kentinin doğu nekropolisi

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: Klasik dönem (Bean – Cook 1957, pl. 18d-e); Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); MÖ 4. yy. (Paton – Myres 1896, 260; Henry 2009, 72); Hekatomnidler Dönemi (Brun *et al.* 2001, 40); MÖ 4. yy. ortası (Henry 2005, 285; Henry 2009, 157); MÖ 4. yy. ya da MÖ 4. yy. sonu (Ambrosini 2012, 234); MÖ 4. yy. sonrası (Roos 2006, 64); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62); MÖ 3. yy. ve sonrası (Paton 1888, 328-329); MÖ 300-100 (Baran 2012b, 225)

Tanımı: Mezar, yüksekliği 2,425 m olan iki sütuna sahiptir. Oldukça hasarlı durumdaki kaidelerin 40 x 40 cm ölçülerinde kare plinthosa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kaide profilleri üzerineyse bir şey söylenememektedir. Sütun gövdeleri çoğunlukla kayıpsa da sütun alt çapları Roos'un verdiği ölçüye göre 30 cm'dir ve üst çaplar da hemen hemen aynı ölçüye sahiptir. Sütun eksen aralığı 1,36 m iken sütun aralığı bu değerden alt çap (iki yarı çap) çıkartılmak yoluyla 1,06 m olarak hesaplanmıştır. Başlıklar tam olarak kaidelerin üzerinde yer almadığından sütunların eğik olduğu söylenebilir. Başlıkların volütler hariç yüksekliği 14,5 cm iken

genişliğiyse yaklaşık 44 cm'dir. Yükseklikleri 3 cm olan birer astragal üzerindeki başlıkların her ikisinde de (Ion kymationu işlenmiş) ekhinus 6 cm, bordürüyle birlikte kanalis 6,5 cm yüksekliğindedir. Abakus yüksekliği 2 cm, derinliği 37 cm, genişliğiyse yaklaşık 38,2 cm kadardır. Volüt yükseklikleri yaklaşık 11 cm gibi görünmekle birlikte volütlerin alt bölümleri hasarlı olduğundan asıl yüksekliklerin biraz daha fazla olduğuy söylenebilir ki volütler, aşağı yukarı ekhinusun dip bölümüyle aynı hizaya ulaşmaktadır. Eğer gerçekten ekhinusla volütlerin dip bölümleri aynı hizadaysa volüt yükseklikleri 12,5 cm kadar olmalıdır. Ekhinus genişliği 18,9 cm iken volüt gözleri arasındaki mesafe 31 cm'dir. Başlıkların arka tarafında bezeme yoktur. Polsterler Samos tipidir. Sol anta kaidesi, antanın üç tarafında da işlenmişken sağ anta kaidesi dış tarafta işlenmemiştir. Kaide yükseklikleri sol antadan ölçülene göre 19,5 cm kadardır. Hasardan dolayı kaide profillerinden sağlıklı olarak söz edilemese de soldaki profiller Roos tarafından dikey fascia üzerinde bir kyma rekta olarak önerilmiştir. Antaların dip genişliği 38 cm, tepe genişliği 30,5 cm'dir. Sol anta içe doğru eğimliken sağ anta öne doğru eğime sahiptir. Her iki anta gövdesinin ön cephesinde de başlıkların 8 cm aşağısında yer alan üç rozet ya da çiçek süslemesi bulunur. Yükseklikleri 9,7 cm olan anta başlıklarının her ikisi de en altta, anta gövdesinden küçük bir cavetto profiliyle geçilen ince bir şerit üzerinde Pergamon ovolosu, bir cavetto ve abakustan oluşur. Bu profillerin antaların üç tarafında da izlenebiliyor olması, başlıkların Attik-Ion tipinde olduğuna işaret etmektedir. Arşitrav; alttaki 7,5 cm, üstteki 9 cm yüksekliğinde olan iki fasciaya ayrılmıştır ve 3,5 cm yüksekliğinde Pergamon ovolosu ile taçlanır. Dış sırasını oluşturan otuz dışın her biri 6,5 cm yükseklik, 6,5 cm genişlik, 5,5 cm derinliğe sahipken dış aralıklarının her biri ise 6 cm'dir. Dış sırasının üzerinde 2,5 cm yüksekliğinde şerit yer almaktadır. Yatay geison 5,5 cm yüksekliğinde düz silme ve 2 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşur. Verilen yükseklikler toplandığında entablatürün 36,5 cm yüksekliğe sahip olduğuy anlaşılmaktadır. Yaklaşık 24 cm yüksekliğe sahip olan tympanon 8 cm derinliğindedir ve eğik tepeleri boyunca bir şeride sahiptir. Eğik geison yaklaşık 6 cm yüksekliğinde düz silme ve 1 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşurken sima ise 5 cm yüksekliğinde cavetto ve yaklaşık 1 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır. Alınlığın eğim açısı Henry'nin yayımladığı çizimden anlaşılanaya göre 9,6° kadardır. Akroterlerden hiçbirini bugün gözlemlenememekteyken olmaları gereken yerlerdeki izlerden, mezarın

büyük olasılıkla akroterlere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kapı çerçevesi dört fasciaya ayrılmıştır. Eşiğin altında kalan bölümde ise üç fascia bulunur. Hyperthyron; 4 cm yüksekliğinde Pergamon ovolosu, 3 cm yüksekliğinde cavetto ve 1 cm yüksekliğinde tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır.

Kaynakça: Paton 1888, 328-329; Paton – Myres 1896, 260-261; Hula – Szanto 1894, 34; Bean – Cook 1957, 71, dn. 52, 54, pl. 18.d.e; Roos 1972, 74, 90-91; Roos 1976, 105, 112, no. 76; Roos 1985, 32; Brun *et al.* 2001, 39-40, *tombe A*, fig. 46-47; Henry 2005, vol.II.1, 283-286, Taşyenice T01; vol. II.2, pl. 286-288; Roos 2006, 36-38, 64, Taşyenice *tomb 1*, pl. 15, 6; 16, 1; 17, 1; 46, 1-2; 47, 2; 66, 1; 67, 1; Henry 2009, 26, 63-64, 72, 260; 78, dn. 73, Taşyenice (T01), fig. 20; Baran 2012b, 225, fig. 14; Nováková 2016, 26, 67, 74-75, 139, C_Taşyenice1, ill. 34.

Kat. no. 36

Lev. no. 38, 2-3

Konumu: Muğla ili, Milas ilçesi, Ören Mahallesi, Türkakbaşı Tepesi'nin güney yamaçları, Keramos antik kenti yakınları

Mimari düzeni: Ion (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. 2. yarısı (Spanu 1997, 172)

Tanımı: Spanu'ya göre mezarın yaklaşık 2 m, Roos'a göre yaklaşık 2,2 m yüksekliğinde; kaba bırakılmış, dikdörtgensel biçimli iki sütunu vardır. Dip ve tepe bölümleri hafifçe daha geniş yapıldığından sütunlarda kaide ve başlık yapımının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Roos'a göre sağ başlıkta volüt yapılmış izlenimi de vardır. Sağ anta kısmen işlenmiş olup 60 cm genişliğindedir. Entablatur düzleştirilerek bırakılmış, bu bölümde herhangi bir mimari öge işlenmemiştir.

Kaynakça: Roos 1974b, 7; Varınlıoğlu 1982, 69-72, Altıncı mezar, lev. XXXI, res. 7; Spanu 1995, 137, *necropolis D: tomb 1*, fig. 10; Spanu 1997, 169-172, *necropoli D: tomba 1*, fig. 82, tav. 18; Ruggieri *et al.* 2003, 356-358; Roos 2006, 28, 30, Ceramus W6, pl. 43, 1-3; Henry 2005, vol. II.1, 212-213, Keramos W6; vol. II.2, pl. 214; Henry 2009, 235, Keramos (W6).

Kat. no. 37

Lev. no. 13, 7; 39, 1

Konumu: Muğla ili, Bodrum ilçesi, Yalıkavak Mahallesi, Alacain mevki, Küdür Yarımadası'nın doğu kıyısı yakınları, Antik Çağ adıyla Panormos

Mimari düzeni: Ion (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Ambrosini 2012, 234; Diler 2013a, 46; Diler 2013b, 874); MÖ geç 4. yy (Henry 2009, 157); En erken MÖ geç 4. yy. (Carstens 2009b, 388); MÖ 4. yy. sonu ya da MÖ 3. yy. başı (Paton – Myres 1896, 262); MÖ 4.yy. ya da sonrası (Carstens 2004, 64)

Tanımı: Mezarın, fotoğraf üzerinden hesaplanana göre yaklaşık 2,57 m yüksekliğe sahip iki sütunundan geriye kaide ve başlık bölümlerine dair detaylı tanımlanması olanaklı olmayan parçalar kalmıştır. Yalnızca en alt bölümü korunmuş sütun kaideleri Carstens'a göre kaba birer kare biçimindedir ve bunların en dış bölümleri yan duvarların 50 cm uzağında yer alır. Bu 50 cm'lik mesafeler, 2,6 m pronaos genişliği ve Diler'in yayımladığı planda 78 cm olarak verilen sütun aralığı hesaba katıldığında kaidelerin (Diler'in yayımladığı plana göre sütunların) çapı 41 cm, sütun eksen aralığı ise 1,19 m olmalıdır. Antalar kaideye sahip değildir. Diler'in yayımladığı plana göre sol anta gövdesinin genişliği 38 cm'dir. Antaların ön cephe ve iç bölümlerinde işlendiği anlaşılan oldukça yıpranmış durumdaki ve fotoğraf üzerinden kabaca hesaplanana göre yaklaşık 5 cm yüksekliğe sahip olan başlıkların (Sağ anta başlığının ön cephesi hemen hemen hiç gözlemlenemeyecek durumdadır.) her ikisi de tek bir ovolo profilinden oluşuyor gibi görünmektedir. Başlıkların iç tarafından anlaşılan göre, mezarın pronaos duvarlarının daha sonraki bir dönemde kaplandığı sıva tabakasında da (Bu tabaka pronaos duvarının üst köşelerinde izlenebilmektedir ve anta başlıklarının iç bölümlerini de kapsar.) bu profil yansıtılmıştır. Taşınan elemanların ölçüleri fotoğraf üzerinden kabaca hesaplanmıştır. Buna göre düz arşitrav 23,4 cm yüksekliğe sahiptir ve arşitravın üzerinde 6,6 cm yüksekliğe sahip yatay geison yer alır. Yatay geisonun arşitravdan çıkıntısını ayırt etmek zordur. Bu bölüm çok aşınmış ve tahrip olmuş olduğundan geisonun ön cephe profilini tanımlamak da kolay değildir ama olasılıkla sözü edilen bölümün düz bir silme biçiminde işlendiği söylenebilir. Verilen yükseklikler toplandığında entablaturün 30 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tympanon 31,7 cm yüksekliğindedir. Alınlığın eğim açısı 14,5° kadardır. Eğik geisona sahip olmayan mezarda 11,7 cm yüksekliğindeki sima, düz silme biçiminde işlenmiştir. Tepe akroteri, yarımı biraz aşan disk biçimindedir. Sağ köşe akroteri gözlemlenemezken soldaki üçgen biçimli olarak görünmektedir. Carstens ise köşe akroterlerinin volüt biçiminde olduğunu belirtmiştir.

Kaynakça: Paton 1888, 329; Paton – Myres 1896, 261-262, fig. 41; Roos 1972, 64; Varınlıoğlu 1997, 162; Carstens 2004, 58-61, fig. 10-12, *tomb* 1; Henry 2005, vol. II.1, 301-302, Yalıkavak T01; vol. II.2, pl. 299; Carstens 2009b, 388, fig. 18; Henry 2009, 61, 261; 78, dn. 86; 152, dn. 54, Yalıkavak (T01); Carstens 2010, 335, *tomb* 1, fig. 2-3; Diler 2013a, 45-46; Diler 2013b, 872-874.

Kat. no. 38

Lev. no. 9, 8; 39, 2-3

Konumu: Muğla ili, Bodrum ilçesi, Turgutreis Mahallesi, Besihane mevkisi, Gümüşlük'e giden yolun doğusu

Mimari düzeni: Ion

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Carstens 2009b, 389); MÖ 4. yy.ın ilk yarısı (Henry 2005, 399)

Tanımı: Mezar bir süre önce iş makinalarıyla yok edilmiş olduğundan ancak önceki araştırmalarda gözlemlendiği kadarıyla anlatılabilmektedir. Henry'nin yayımladığı çizime göre mezar, yüksekliği 1,815 m olan iki sütuna sahiptir. Ancak büyük çoğunluğu yerinde olmayan sütunların yalnızca plinthos bölümleri sağlam kalmıştır. Çizime göre sütun eksen aralığı yaklaşık 90 cm kadardır. Antaların üç tarafında da işlenmiş olan kaidelerden soldaki iyi korunmuşken sağdakinde birçok detay yok olmuştur. Bu nedenle sol tarafta daha iyi gözlemlenmekle birlikte anta kaidelerinin her ikisi de en altta ince bir şeridin üzerinde cavetto profiline sahip olup bu bloğun üzerindeyse bir aslan pençesi figürü barındırmaktadır. Bu aslan pençesi figürüyle birlikte anta kaideleri çizime göre yaklaşık 23,9 cm yüksekliğe sahiptir. Anta genişlikleri dip bölümlerde 32 cm, tepelerde yaklaşık 25 cm kadardır. Gözlemlenebilen sol anta başlığı; 10 cm yüksekliğinde bir cavetto, alttaki 4,5 cm, üstteki 5,5 cm yüksekliğinde iki düz silme ve 2 cm yüksekliğinde abakustan oluşmaktadır. Entablatur elemanları yan bölümlerde dışa doğru antaların hizasını aşacak biçimde, düzleştirilmiş kaya üzerinde hatırı sayılır bir miktar daha işlenmiştir. Dolayısıyla entablatur, mezarın taşıyıcı elemanlarının bulunduğu alt bölümünden daha geniştir. Arşitrav; alttaki 18 cm, üstteki 10 cm yüksekliğe sahip iki fasciaya ayrılmıştır ve çizim üzerinden hesaplanana göre yüksekliği 4,3 cm olan bir ovolo ile taçlanır. Arşitrav üst fasciası sol tarafta alttakine göre 8 cm iç taraftan başlarken sağ tarafta alttakiyle aynı hizada sonlanmaktadır. Üstteki dış sırasının hizasıyla karşılaştırıldığında arşitrav alt fasciasının sol yanda, olması gerektiğinden daha çok

dışa doğru ilerlediği anlaşılmaktadır. Diş sırasını oluşturan yirmi dört ya da yirmi beş dişin her biri 11 cm yüksekliğinde, 8 cm genişliğindeyken diş aralıklarının her biriye 8 cm'dir. Diş sırasının üzerinde ince bir şerit ve ovolo profili yer alır. Yatay geisonun yüksekliği çok düzenli görünmemektedir. Entablatür yüksekliğiyse Henry'nin yayımladığı çizime göre yaklaşık 59,4 cm kadardır. Mezar düz damlıdır. Söveler, lento ve eşğin alt bölümünün de dâhil olduğu kapı çerçevesi, fascialara ayrılmamıştır.

Kaynakça: Pedersen 1999, 332, fig. 20; Carstens 2004, 52-58, fig. 4-6; Henry 2005, vol. II.1, 298-299; vol. II.2, pl. 297; Carstens 2009b, 388-389, fig. 19; Henry 2009, 62-64, 261; Diler 2013a, 46.

Kat. no. 39

Lev. no. 18, 4-5; 40, 1; 42, 5-6; 43, 1; 44, 6-7

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı

Mimari düzeni: Dor

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163); MÖ 2. yy. ve sonrası (Roos 1972, 97)

Tanımı: Mezarın yüksekliği 3,41 m olan iki sütunundan soldakinin yalnızca dipteki bölümü belli olmaktadır sağdakininse yine dip bölümüyle birlikte sütun gövdesinin üst bölümlerinin sol ve kısmen de arka tarafları ile sütun başlığının arka, sol ve çok az da olsa sağ bölümleri görülebilir durumdadır. Sütun alt çapları 67 cm'dir. Roos'un belirttiğine göre sütunlar yukarı doğru 16 cm daraldığından üst çaplarsa 51 cm olmalıdır. Sütun aralığı 91 cm, sütun eksen aralığı 1,58 m olarak ölçülmüştür. Kısmen gözlemlenebilen sağ sütun başlığına ait annulet bölümünün en iyi korunmuş olduğu sol yandan anlaşılana göre başlık, düz şerit biçiminde bir annulete sahiptir. Ekhinus, Roos'a göre 45° eğimlidir. Dip genişliği 62 cm olan antaların, hasardan dolayı başlıkları üzerine bir şey söylenememektedir. Mezarın taşınan elemanlarına dair ölçüler Roos'un çizimleri üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre 99 cm yüksekliğindeki entablatürde taenia hariç düz arşitravın yüksekliği 38 cm'dir. Taenia yüksekliği Roos'un cephe çiziminde 4 cm kadarken en altta guttalardan başlamak üzere entablatür elemanlarının olduğu detaylı çizim üzerinden hesaplanana göreyse 5 cm'dir. Ayrıntıların daha açık görüldüğü bu çizimde triglyph genişlikleriyle regula genişlikleri 22 cm dolaylarında olmalarıyla hemen hemen aynıyken mutulus genişlikleri 20,8 cm'dir. Ancak çizim üzerinden bu değerler verilmiş olsa da görüntü

itibarıyla triglyph ve regula akslarına denk gelen mutulusların, bu elemanlarla hemen hemen eş genişlikte olduğu söylenebilir ki çizimde en solda yer alan regula, triglyph ve mutulusların, sağdakine göre belirtilenden biraz daha geniş olduğu da söylenmelidir. Reguların yüksekliği 3 cm, guttaların yüksekliğiyse 3,8 cm kadardır. Dörder tane olup arşitrav gövdesinden ayrılmayan guttalar oldukça aşınmış durumda olduğundan biçimleri üzerine yorum yapmak zordur. Bugünkü görüntüleriyle yarım silindir biçiminde işlenmiş gibi dursalar da Roos'a göre sıva ile yapılmış guttalar silindirik değil, kare biçimlidir. Dor frizinde ortadaki üç triglyph ve üç metop kısmen korunmuş durumdadır. Triglyph ve metopların yükseklikleri 29,8 cm iken metop genişlikleriyse 30 cm kadardır. Dor frizi üzerinde, geison soffiti olarak değerlendirilebilecek şahingagası (olasılıkla ovolo tipi) profili bulunmaktadır. Mutuluslarda guttalar işlenmemiştir. Yüksekliği 10 cm olan yatay geisonun alt bölümü olması gerekenin aksi yönünde eğimliken mutuluslar düz olduğundan, söz edilen son elemanlar önde daha yüksektir. Yatay geisonun ön cephesiyse düz silme biçiminde işlenmiştir. Yüksekliği 20 cm olan sima, cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşur. Tympanon 41 cm yüksekliğindedir ve alınlığın eğim açısı 13° kadardır. Akroterlerden günümüze yalnızca, palmet biçiminde işlenmiş tepe akroteri ulaşmıştır. Kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmıştır. Hyperthyron; bir astragal, ovolo, kyma rekta ve tamamlayıcı fasciadan oluşur. Ovolo profilinde bugün seçilemese de boyayla yapılmış Ion kymationu süslemesi vardır.

Kaynakça: Roos 1968, 152, fig. 4; Roos 1972, 30, 38-39, 71, 75-78, 81-82, 90, 97, 99; dn. IV, 56, Kaunos C50, pl. 14, 1-5; 15, 1; 38, 1-3; 47, 3; 52, 1; 59, 3; 61, 9; Roos 1974b, 6; Roos 1978, 427; Roos 1985, 25, 30, 42; Henry 2005, vol. II.1, 79-82, C50; vol. II.2, pl. 74-76; Roos 2006, 12, 38, 46; Roos 2007, 173; Henry 2009, 64-65, 73, 140, 234; 78, dn. 60, 74, 79, 85; Schmaltz 2009, 197; Ambrosini 2012, 233; Roos 2017, 15, 18-19, 21.

Kat. no. 40

Lev. no. 41, 1; 44, 4; 45, 1-3

Konumu: Muğla ili, Ula ilçesi, Thera antik kenti nekropolisi

Mimari düzeni: Dor (?)

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. ya da MÖ 4. yy. sonu (Ambrosini 2012, 234); MÖ geç 4. yy. (Baran 2014, 402); Hellenistik Dönem başlangıcı (Brun *et al.* 2001, 42;

Nováková 2016, 75); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62); MÖ 3. ya da 2. yy. (Henry 2005, 291)

Tanımı: Mezar eğri bir cepheye sahiptir. Her ne kadar bugün yerinde olmasa da kalan izlerden anlaşılana göre mezarın, aralarındaki mesafe hemen hemen eşit olan üç sütununun bulunduğu önerilmiştir. Arşitravın altındaki kare biçimli parçalar ve dipteki izler ışığında sütunların, dolayısıyla mezarın Dor düzeninde olduğu düşünülür. Pronaos yüksekliğinden anlaşılana göre sütun yükseklikleri yaklaşık 2,1 m'dir. Sağ antanın ön cephesi 28 cm, iç bölümü 32 cm genişliğinde olup yukarı doğru incelmektedir. Oldukça aşınmış durumdaki anta başlıklarının içerdiği profilleri saptamak zordur. Yine de sağ antanın ön ve iç bölümünde profilleri gözlemlemek olanaklıdır ki antanın dış bölümü kaya kütesine bitişik olduğundan bu bölümde başlıklar işlenememiştir. Sağ anta başlığının en altta belki bir cavetto, üzerinde alçak bir şerit, cavetto ve abakustan oluşuyor gibi görüldüğü söylenebilir. Roos, farklı profillerle tanımladığı başlığın yüksekliğini 10 cm olarak vermiş ve 6 cm çıkıntılı olduğunu belirtmiştir. Entablatür ve alınlık yalnızca sağ bölümde korunabilmiştir. Düz arşitrav 21 cm yüksekliğindeyken arşitravdan 6 cm çıkıntılı olan düz silme biçimindeki yatay geison 7 cm yüksekliğe sahip olduğundan entablatür yüksekliği 28 cm'dir. Sima, düz silme biçimindedir. Alınlığın eğim açısı fotoğraf üzerinden hesaplandığında 9,4° kadardır. Pronaos duvarının alt bölümündeki loculuslar arasından duvardaki kalkan süslemesinin altında yer alanı, kapı çerçevesi ve hyperthyrona sahiptir. Buradaki kapı çerçevesi üç fasciaya ayrılmışken (Fascialar eşiğin alt bölümünde de devam etmektedir.) hyperthyron, Pergamon ovolosu üzerinde cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşur gibi görünmektedir.

Kaynakça: Paton – Myres 1896, 261, fig. 40; Brun *et al.* 2001, 40-42, fig. 50-53; Henry 2005, vol. II.1, 288-291, Taşyenice T03; vol. II.2, pl. 291-293; Roos 2006, 39-40, Taşyenice *tomb* 3, pl. 17, 5-6; 18, 1; 18, 3; 49, 1; 50, 1; 51, 1; 67, 2; Henry 2009, 64, 260; 77, dn. 35, Taşyenice T03; Baran 2014, 387-403; Nováková 2016, 42, 68, 74-75.

Kat. no. 41

Lev. no. 40, 2; 41, 2-3; 46, 1-2

Konumu: Muğla ili, Milas ilçesi; Milas-Bodrum yolunun solundaki modern mezarlığın üst tarafındaki yamaçta, Berberini ya da Berberyatağı olarak da anılan Süleyman Kavağı mevkisi; Mylasa antik kenti yakınları

Mimari düzeni: Dor

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Akarca 1971, 36; Kızıl 2002, 33; Carstens 2009a, 55; Henry 2009, 72); MÖ 400-370/360 (Henry 2009, 138, 140-141; Henry 2010c, 105, 115); Hekatomnid Hanedanı'nın erken evreleri (Hornblower 1982, 313); Hekatomnidler Dönemi (Roos 1989, 68); MÖ 375 dolayları (Henry 2005, 251; Henry 2009, 64, 157); Hellenistik Dönem (Nováková 2014, 62)

Tanımı: Mezar, Henry'nin yayımladığı çizim üzerinden hesaplanana göre 2,5 m yüksekliğinde iki yarım Dor sütununa sahiptir. Yarım sütunların alt çapı 39 cm olmakla birlikte bu ölçü yukarı doğru belli belirsiz biçimde azalmaktadır. Çizim üzerinden hesaplanana göre sütun aralığı 1,18 m iken sütun eksen aralığı 1,57 m kadardır. Başlıklarda astragal biçiminde birer annulet bulunur. Antaların genişliği 43 cm'dir. Çizim üzerinden hesaplanana göre yüksekliği 10,9 cm olan anta başlıklarının her ikisi de alttaki, anta gövdesinden; üstteki, diğerinden çıkıntılı olmak üzere iki dikdörtgensel bloktan oluşur gibi görünmekle birlikte başlık profillerinin, abakus ile işlenmiş bir şahingagası olması da olasıdır. Antaların ön ve iç bölümlerinde işlenmiş olan başlıkların dış bölümleri işlenmemiştir ki bu bölümler ana kaya ile bütünlük gösterir. Arşitrav, görünüşe göre üstteki daha yüksek olan iki fasciaya ayrılmıştır ve üzerinde yer alan ovolo ile birlikte 48 cm yüksekliğe ulaşır. Yüksekliği 15 cm olan yatay geison düz silme biçiminde işlenmiştir. Bu durumda entablaturun toplam yüksekliği 63 cm olmaktadır. Tympanon 35 cm yüksekliğindedir. Kaya kütesinden belli belirsiz ayrılan düz silme biçimindeki simanın yüksekliğini saptamak zordur. Alınlığın eğim açısı Henry'nin yayımladığı çizimden anlaşılana göre 10,8° kadardır. Yalancı kapının çerçevesi fascialara ayrılmamıştır. Lentonun üzerindeki hyperthyron ise bir ovolo üzerinde 15 cm yüksekliğindeki düz silmeden oluşur.

Kaynakça: Choiseul-Gouffier 1782, 148; Chandler 1825, 238; Robert 1935, 337-338, fig. 5; Akarca – Akarca 1954, 89, lev. 15; Akurgal 1961, 162; Akarca 1971, 36, lev. XXII-XXIII, lev. XXXIII-XXXIV; Roos 1972, dn. VI, 14; Roos 1989, 68; Kızıl 2002, 32-33, res. 18-19; Henry 2005, vol. II.1, 249-251, Mylasa T03; vol. II.2, pl. 256-258; Roos 2006, 10-12, pl. 1, 3; 1, 5-6; 34, 1-3; Bean 2009, 27-28, lev. 4; Carstens 2009a, 53-55; Schmaltz 2009, dn. 32; Henry 2009, 60, 64, 72, 137-141, 150, 160-161, 248; 53, dn. 2; 77, dn. 35; 78, dn. 125; 152, dn. 14-63; 154, dn. 141; 163, dn. 14, Mylasa

(T03), fig. 44; Henry 2010c, 103-121; Henry 2010d, 97; Ambrosini 2012, 233-234; Nováková 2014, 67; Nováková 2016, 26, 52, 54, 67, 74-76, 138, C_Berber Yatağı1.

Kat. no. 42

Lev. no. 40, 3-5; 41, 4-6; 44, 5; 46, 3

Konumu: Denizli ili, Kale ilçesi, Tabai akropolisinin güneybatı yamaçları

Mimari düzeni: Dor

Tanımı: Mezar, yüksekliği 1,62 m olan iki yarım sütuna sahiptir. Yarım sütunların alt çapı 48 cm'dir. Üst çaplar ise solda 46 cm, sağda 42,5 cm kadardır. Sütun aralığı 1,42 m iken sütun eksen aralığı 1,9 m'dir. Oldukça aşınmış durumdaki başlıklar Dor düzeninde gibi görünmektedir. Başlıkların başlangıç noktalarını belirlemek güç olsa da bunların yaklaşık 17,7 cm yüksekliğe sahip olduğu söylenebilir. Sol anta dipte 28,5 cm genişliğindeyken başlığın hemen altında 22,5 cm'ye kadar daralmaktadır. Sağ antada ise bu ölçüler sırasıyla 42 ve 30 cm'dir. Anta başlıkları ön ve iç bölümlerde işlenmişken antaların dış yanları duvara dayalı olduğundan bu bölümlerde işlenememiştir. Başlık profilleri en iyi olarak sol anta başlığının iç tarafındaki pronaos duvarına dayalı arka bölümde izlenebilmektedir. Burada, başlığın en altında 8 cm yüksekliğe sahip düzleştirilmiş bir bölüm vardır. Bu bölüm, altta anta gövdesinden çok az bir çıkıntıyla ayrılırken üstte bir cavetto biçiminde 1,2 cm kadar dışa doğru kıvrılır. Bunun üzerinde yaklaşık 5,1 cm derinliğinde ve 2,8 cm yüksekliğe sahip bir kyma reversa profili vardır. Kyma reversanın üzerindeyse ondan 5 mm kadar çıkıntılı olan ve 2,4 cm yüksekliğe sahip abakus bulunur. Anta başlığının ön bölümünde de çıkıntılar görülmekle birlikte buradaki profiller net değildir. Alttaki profil cavetto gibi gözüke de ön bölümün de sağlamken içteki profillere sahip olduğu düşünülebilir. Aynı şekilde işlenmiş olması beklenen sağ anta başlığının profilleri ise oldukça aşınmış durumdadır. Düz arşitrav solda 41,5 cm, sağda 41 cm yüksekliğe sahiptir ve sol tarafta yukarı doğru 4,3 cm, sağdaysa 6 cm kadar daralır. Yatay geison; soldaki yüksekliği 8,5 cm, sağdaki yüksekliği 10 cm olan bir düz silme üzerinde 7 cm'lik tamamlayıcı fascia olarak tanımlanabilecek taç bölümünden oluşur. Geison, sağ tarafta yukarı doğru 2 cm daralmaktadır. Entablatürün toplam yüksekliği solda 57 cm iken sağda 58 cm'dir. Yatay geisonun üzerinde, sağda 24 cm yüksekliğinde ve yukarı doğru 4,5 cm daralan, solda 32 cm yüksekliğinde ve yukarı doğru 4 cm daralan, dolayısıyla hafif eğik olarak yükseltilmiş bölümler sonrasında üçgen bir alınlık biçimi için eğimler başlamaktadır ki bu, mezarın içerisinde bulunduğu nişe şekil verilerek yapılmıştır. Alınlık yüksekliği

yaklaşık 94 cm'dir. Alınlığın eğim açısıysa fotoğraf üzerinden hesaplanana göre 21,4° kadardır. Yarım sütunların hemen arkasında yer alan ve onlardan iç yanlara doğru çok az çıkıntılı sövelerden oluşan giriş, yarım sütunlarla eşit yükseklikindedir (1,62 m). Bu yüzden de arşitrava kadar uzanan kapı, lentoya sahip değildir. Sövelerin iç-üst bölümlerinde ise çeşitli profiller olduğu görülür. Solda daha net görülen bu profiller, en altta yüksekliği 2,2 cm olan bir düz silme üzerinde yüksekliği 3,1 cm olan bir cavetto, yüksekliği 2,5 cm olan bir düz silme (Bu iki profil aşınmış olarak düşünülürse ikisinin birlikte tek bir kyma reversa olma olasılığı da vardır ki bu durumda anta başlıklarıyla buradaki profiller arasında paralellik bulunduğu söylenebilir.) ve son olarak da yüksekliği 1 cm olan tamamlayıcı fasciadır. Bu profillerin, sövelerden yarım sütunlara ait başlıkların iç bölümlerine yakın yerlere kadar ilerlediği görülmektedir.

Kaynakça: Robert – Robert 1954, 86, pl. 12, 1; Roos 2006, 12; Henry 2010c, 107; Aydın 2012, 50.

Kat. no. 43

Lev. no. 42, 1; 43, 2-4; 47, 1-2

Konumu: Muğla ili, Marmaris ilçesi, Yeşilbelde Mahallesi, eteklerinde modern mezarlığın bulunduğu tepenin üst yamaçları

Mimari düzeni: Dor

Tanımı: Sütunsuz mezarın dip bölümleri bir miktar toprak altındadır. Anta yükseklikleri en az 2,86 m iken genişlikleri, gözlemlenebilen en dip bölümlerde 60 cm, başlıkların hemen altında 55,5 cm'dir. Yüksekliği 31,3 cm olan başlıkların her ikisi de 2,5 cm yüksekliğinde bir şerit, 8,1 cm yüksekliğinde boyun bölümü, 8,9 cm yüksekliğinde ovolo tipi şahingagası, 7,8 cm yüksekliğinde düz silme ve 4 cm yüksekliğinde ovolodan oluşmaktadır. Hem ön cephe hem de yanlarda işlenmiş olan başlıklar, arşitravdan öne doğru 5 cm çıkıntılıdır. Düz arşitrav 29,5 cm yüksekliğindedir ve bu yüksekliğin 4,5 cm'sini taenia oluşturmaktadır. Görünürdeki sekiz regula-gutta bloğundan sağdan ilk beşinin genişliği 19 cm iken soldaki üçü daha dardır. Arşitravın sağ bölümünden başlamak üzere mezarın üzerindeki kaya kütesinin bitimine kadar kesilmiş olan sağ bölümde de bir adet regula-gutta bloğu olması gerektiğinden bunların gerçek sayısı dokuz olmalıdır. Her bir regulada dört gutta bulunur. Regula yükseklikleri 2 cm, gutta yükseklikleri 2,5 cm kadardır. Arşitravdan tamamen ayrılmamış guttalar, yarım silindir biçiminde işlenmiştir. Taeniadan sonra, bundan hafifçe çıkıntılı olan ve 7,5 cm yüksekliğe sahip bir düz silme gelmektedir.

Bunun üzerindeyse 6,6 cm yüksekliğinde bir ovolo profili ve yaklaşık 3,5 cm yüksekliğe sahip tamamlayıcı fascia yer alır. Düz silme biçiminde işlenmiş yatay geisonun hem derinliği hem de yüksekliği 8 cm'dir. Verilen yükseklikler toplandığında entablaturün 55,1 cm yüksekliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tympanon 42 cm yüksekliğindedir. Eğik geison, 8 cm yüksekliğinde düz silme ve 4,5 cm yüksekliğindeki ovolodan oluşmaktadır. Kyma rekta ve tamamlayıcı fasciadan oluşan simaysa 12,5 cm yüksekliğindedir ve bu yüksekliğin yaklaşık 2 cm'sini tamamlayıcı fascia oluşturur. Alınlığın eğim açısı 14,6° kadardır. Gözlemlenebilen tepe akroteri ile sol köşe akroterinin cepheleri aşınmış olduğundan dolayı buralarda bezemelerin işlenip işlenmediği net olarak anlaşılmasa da özellikle sol köşe akroteri üzerinden daha iyi yapılabilen gözleme göre büyük olasılıkla bezemelerin işlenmemiş olduğu söylenebilir. Kapının dış çerçevesi bulunmuyorsa da bugün tamamıyla açık olan girişin üst yanları, olasılıkla lentonun yerleştirilmesi için kulak biçiminde genişletilmiştir.

Kat. no. 44

Lev. no. 42, 2-4; 48, 1

Konumu: Muğla ili, Bodrum ilçesi, Yalıkavak Mahallesi, Alacain mevki, Küdür Yarımadası'nın doğu kıyısı yakınları, Antik Çağ adıyla Panormos

Mimari düzeni: Dor

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Ambrosini 2012, 234; Diler 2013b, 874); MÖ geç 4. yy (Henry 2009, 157); En erken MÖ geç 4. yy. (Carstens 2009b, 388); MÖ geç 4. yy. – MÖ erken 3. yy. (Henry 2005, 303); MÖ 4.yy. ya da sonrası (Carstens 2004, 64)

Tanımı: Sütunsuz mezarda sol anta gövdesinin üst bölümleri ile sol anta başlığı korunmuştur. Buna göre antalar yaklaşık 30 cm genişliğe sahiptir ve pronaos yüksekliğinden anlaşılana göre 2,1 m yüksekliğindedir. Yüksekliği 12 cm olan sol anta başlığı, 6,9 cm yüksekliğinde ovolo tipi bir şahingagası profili üzerinde 5,1 cm yüksekliğindeki abakustan oluşur. Başlığın dış tarafı yandaki kaya kütesine dayalıyken iç bölümü ise işlenmiştir. Ancak iç bölümde -şahingagasının iki profilin birleşiminden oluştuğu düşünülürse- üç başlık unsurunun yeri işaretlenmiş, bunların biçimlendirmesi yapılmamıştır. Bu bölümün çoğunluğu daha sonraki bir dönemde sıva tabakasıyla kaplandığı için profillerin işaretlenmiş yerlerinin yalnızca önlerdeki küçük bir bölümü görülebilmektedir ki buradaki profillerin sıva tabakasının yapıldığı zamanda tıraşlanmış olabileceği de düşünülebilir. Hemen hemen tamamıyla harap

olmuş durumdaki sağ antanın da başlığının yandaki kaya kütesine dayalı küçük bir bölümünde profiller, kötü durumda olsa da görülebilmektedir. Burada şahingagasının olduğu yere denk gelen profillerin iki ayrı profil olarak görüldüğü belirtilebilir. Antalar üzerinde düz bir arşitrav bulunur. Paton ve Myres arşitravda mutulus olduğundan söz ederken Carstens ise arşitrav üzerinde, yalnızca kuzey bitimde korunmuş bir diş sırasından söz etmektedir. Ancak burada diş sırası olmadığı kesin olarak söylenebilir. Burada aralarında boşluklar bulunan beş sıra gutta bloğu vardır. Bunların üzerinde regula bulunmadığından Carstens'ın diş sırası yorumunda bulunduğu düşünülebilecekken Paton ve Myres de guttalar üzerindeki unsuru yatay geison olarak düşündüklerinden mutulus değerlendirmesinde bulunmuş olmalıydılar. Ancak mutulus plakaları da bulunmamaktadır ki buradaki unsurları yalnızca gutta olarak değerlendirmek herhâlde en doğrusu olacaktır. Guttaların hepsi sağlam olmasa da bunların üçer üçer gruplandığı ve arşitravdan ayrılmaksızın yaklaşık olarak birer yarım silindir biçiminde işlendiği anlaşılmaktadır. Gutta gruplarından en sağda olanının bitimiyle duvar arasında, en soldaki gutta grubunun aynı bölümündekine göre hatırı sayılır bir boşluk bulunması, yapının orijinal hâlinde guttaların belki dörderli gruplara ayrıldığını düşündürebilecek dahi olsa beş gutta grubundan dördünde (Ortakiler güçlükle gözlemlenebilmektedir.) kısmen sağlam üçer gutta bulunduğundan, guttaların bu şekilde planlandığı kanısı güçlenmektedir. Guttaların üzerinde Carstens'ın belirttiği gibi entablatür bölümünü bitiren boş bir öge vardır. Mezar alınlığa sahip olmadığından bu öge tüm mezarın da üst sınırını oluşturur. Silsile gereği bu bölüm taenia olarak yorumlanabilir. Mezarın entablatür bölümünü oluşturan tek eleman olan arşitravın yüksekliği fotoğraf üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre arşitrav (entablatür), 7 cm yüksekliğindeki taenia ile birlikte 30,5 cm yüksekliğe ulaşmaktadır.

Kaynakça: Paton 1888, 329; Paton – Myres 1896, 261-262, fig. 42; Roos 1972, 64; Varınlıoğlu 1997, 162; Carstens 2004, 58-59, 61-62, *tomb 2*, fig. 10-12; Henry 2005, vol. II.1, 302-303, Yalıkavak T02; vol. II.2, pl. 299; Carstens 2009b, 388, fig. 18; Henry 2009, 61, 261; 78, dn. 86, Yalıkavak (T02); Carstens 2010, 335, *tomb 2*, fig. 2-3; Diler 2013a, 45-46; Diler 2013b, 872-874.

Kat. no. 45

Lev. no. 21, 9-10; 40, 6; 48, 2-3

Konumu: Muğla ili, Ortaca ilçesi, Karadonlar Mahallesi

Mimari düzeni: Karışık düzen

Tarihleme önerileri: Klasik ya da Hellenistik Dönem (Nováková 2016, 74); Hellenistik Dönem (Roos 1985, 51; Nováková 2014, 62)

Tanımı: Mezara ait iki Dor sütunun yüksekliği 3,15 m'dir. Enthasise sahip olan sütunların alt çapı 57 cm, üst çapı 40 cm'dir. Sütun aralığı 95 cm iken sütun eksen aralığı 1,52 m olarak ölçülmüştür. Her iki sütunda da gövdeden başlığa geçişte yüksekliği 5 cm olan bir astragal ve yüksekliği 9 cm olan sütun boynu bulunur. Başlıkların her ikisinde de ekhinus yüksekliği 7 cm iken ön bölümü arşitrav ile aynı hizada olan abakusun yüksekliği 9 cm, genişliği 43 cm, derinliğiyse 46 cm kadardır. Antalar dip bölümlerinde sütunlara göre biraz daha aşağıya ulaştığı için sütunlardan daha yüksek olup 3,293 m yüksekliğindedir. Anta kaideleri yalnızca ön bölümlerde işlenmiştir. Pronaos zemininden 21,8 cm yükseğe ulaşan kaideler, pronaos zeminin önündeki basamağa kadar uzatıldığından kaidelerin yüksekliği 36,1 cm olmaktadır. Kaideler oldukça hasarlı olduğundan bunların detayları gözlemlenememektedir. Antaların dip ve tepe genişlikleri aynıyken sağ anta, 55,5 cm genişliğindeki soldakinden hafifçe daha geniştir. Her iki anta gövdesinin de orta seviyelerinde, yüksekliği 14 cm olan dikdörtgenel bir çıkıntı bulunur. Anta başlıkları da yalnızca ön cephede işlenmiştir. Sağdaki başlık hasarlıyken soldaki iyi durumdadır. Sol başlık 13 cm yüksekliğinde ve 13 cm derinliğinde, anta gövdelerindeki gibi dikdörtgen bir çıkıntıdan oluşurken benzer uygulamanın sağ antada da olduğu anlaşılmaktadır. Düz arşitrav, dışların alt bölümüne kadar 26 cm yüksekliğindedir ve dış aralıklarıyla arşitrav arasında ayırıcı bir eleman bulunmamaktadır. Dış sırasını oluşturan on beş dışın her biri 21 cm yükseklik, 16 cm genişlik, 17 cm derinliğe sahipken dış aralıklarının her biri ise 13,5 cm'dir. Dış sırasının hemen üzerinde, 12,5 cm yüksekliğe sahip ve ön bölümleri dışlardan 5 cm çıkıntılı olan düz silme biçiminde işlenmiş yatay geison bulunur. Entablatur elemanlarının toplam yüksekliği 59,5 cm'dir. Bir cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşan sima, Henry'nin yayımladığı çizime göre 27,2 cm yüksekliğindedir. Aynı çizime göre tympanon yüksekliği 70,3 cm iken alınlığın eğim açısı 19,5° kadardır. Gözlemlenebilen tepe akroteri ve sol köşe akroterinin bir bölümü bezemeye sahip değildir. Kapı söveleri ve lento beş fasciaya ayrılmışken eşğin alt

bölümündeki fascia sayısı dördttür. Hyperthyron, iki ovolo üzerinde bir cavetto ve tamamlayıcı fasciadan oluşur.

Kaynakça: Roos 1969, 68; Roos 1972, 74; dn. IV, 54; Roos 1976, 105, 111, no. 50; Roos 1985, 40-42, *Evgile tomb* 3, pl. 27, 4-5; 28, 1-2; 64, 1-2; 65, 1; 72, 6; Roos 1989, 67, dn. 31; Henry 2005, vol. II.1, 121-123, *Evgile T03*; vol. II.2, pl. 115-117; Henry 2009, 132, 140, 214; 78, dn. 62, 65, *Evgile (T03)*; Nováková 2014, 68; Nováková 2016, 26, 67, 74, 76-77, *SE_Evgile3*, ill. 35.

Kat. no. 46

Lev. no. 49, 1

Konumu: Muğla ili, Köyceğiz ilçesi, Çandır Mahallesi, Kaunos antik kenti yakınlarındaki Balıklar Dağı, kat. no. 15'in sağ ve biraz aşağısı

Mimari düzeni: ?

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy. (Roos 1972, 53; Bean 2009, 182); MÖ 4. yy.ın 2. çeyreği ve sonrası (Öğün *et al.* 2001, 163)

Tanımı: Bugün gözlemlenebilecek pek bir şeyi kalmamış olan mezar üzerine Roos bazı bilgiler vermiştir. Buna göre mezarın iki sütunu bulunmuştur. Sağdaki sütun 75 cm, soldaki 1,65 m yüksekliğinde korunmuş olup bunlar kaba ve bitirilmemiş durumdadır. Kaideye sahip olmayan antaların ön bölümleriye yalnızca dipte korunmuştur. Entablaturün, dinamit patlatılmasıyla tahrip olduğu düşünülmektedir. Mezar, üçgen çatıya sahiptir. Mezarın üç akroteri olmalıdır ki patlama olduğundan bunların yalnızca kayadan sarkan kalıntıları saptanabilmiştir.

Kaynakça: Roos 1972, 53, 80, 90, Kaunos F10, pl. 19, 1; 43, 6-7.

Kat. no. 47

Lev. no. 49, 2-7; 50, 1-2

Konumu: Denizli ili, Kale ilçesi, Tabai akropolisinin batı yamaçları

Mimari düzeni: ?

Tanımı: Mezarın sütun ve antalara sahip olup olmadığı tartışmaya açıktır. Girişin iki yanında açılmış olan nişlerin üst köşelerindeki profillerin sütun ve anta başlığı olarak devam ettiğinin gözlemlenmesi ve bu mezarın kat. no. 42 ile olan açık benzerliği nedeniyle burada yarım sütun ve antaların olduğu sonucuna varılmıştır. Girişin yanlarındaki birer nişin de pronaosun derinleştirilmesinin, dolayısıyla sütun ve anta gövdelerinin alt bölümlerinin biçimlendirilmesinin tamamlanmaması nedeniyle oluştuğu düşünülebilir ki sol yarım sütunun nişin alt bölümünde de gözlemlenebilen

bir hat boyunca devam ettirildiği sanılır. Sol yarım sütunun yüksekliği 1,78 m, sağ yarım sütunun yüksekliği ise 1,81 m'dir. Kaide bulunmayan sütunların çapları, nişlerin alt seviyesinde 37 cm'dir. Sol nişin sol alt bölümü zeminden 92 cm, sağ nişin sağ alt bölümü zeminden 85 cm yukarıda yer almaktadır. Sütun aralığı 1,26 m iken sütun alt çapları 37 cm kabul edildiğinde sütun eksen aralığı 1,63 m'dir. Oldukça aşınmış başlıkları ise tanımlamak zordur. Antalar da kaideye sahip değildir. Sol anta gövdesinin genişliği, sağ tarafında bulunan nişin sol dip bölümüne kadar 29 cm; sağ anta gövdesinin genişliği, sol tarafında bulunan nişin sağ dip bölümüne kadar 32 cm'dir. Sağ anta başlığının ön tarafları parçalanmış olmakla birlikte arka taraflarındaki profiller, tanımlanması güç olsa da görülebilmektedir. Burada belki çift kyma reversa olabileceği gibi abakus altında cavetto ya da kyma rekta profilinin olduğu da düşünülebilir. Düz arşitrav sol bölümde 25 cm, sağ bölümde 23 cm yüksekliğe sahiptir. Yatay geison, 9 cm yüksekliğinde düz silme ve 5,5 cm yüksekliğinde olasılıkla tamamlayıcı fascia biçimindeki taç bölümünden oluşmaktadır. Entablaturun toplam yüksekliği solda 39,5 cm iken sağda 37,5 cm'dir. Mezarın içerisinde bulunduğu nişe şekil verilerek oluşturulmuş üçgen alınlığın eğimli kenarlarında dış sıraları yer almaktadır. Dişlerin birçoğu net olarak seçilemese de sol alt bölümdeki sağlam dişler ışığında (eğer diğer dişler de aynı ölçülerdeyse) her bir dişin 8 cm yükseklik, 7 cm genişlik, 4,5 cm derinliğe sahipken her bir diş aralığımsa 5 cm olduğu söylenebilir. Aydın'ın yayımladığı çizime göre sol tarafta on dört, sağ tarafta on üç diş vardır. Sağ tarafın en yukarısında bulunan diş, mahya bölümündeki dişle bitişiktir. Alınlık 95 cm yüksekliğinde olup sözü edilen çizime göre yaklaşık 34,4° eğim açısına sahiptir. Yarım sütunların hemen arkasında yer alan söveler, yarım sütunlardan dış yanlara doğru biraz girintilidir. Söveler arşitravın alt bölümüne kadar yükselmektedir ve bunların üst bölümlerindeki oyuklara şimdi yerinde olmayan bir lento yerleştirildiği düşünülür.

Kaynakça: Aydın 2012, 45-51, res. 2.

Kat. no. 48

Lev. no. 50, 3-4

Konumu: Muğla ili, Ortaca ilçesi, Dalyan Mahallesi'nin güneyindeki tepenin doğu yamaçları

Mimari düzeni: Mezarda İon düzeni uygulamaları görülmektedir.

Tarihleme önerileri: MÖ geç 4. yy. (Henry 2009, 157); MÖ 3. yy.ın 2. yarısı (Henry 2005, 280)

Tanımı: Sütun ve antalara sahip olmayan mezarın bir ovolo, dış sırası ve yatay geisondan oluşan entablatur bölümü, kapı lentosu üzerine oturmaktadır ve Henry'nin yayımladığı çizime (Mezara dair diğer ölçüler de aksi belirtilmedikçe bu çizim üzerinden hesaplanmıştır.) göre 19,6 cm yüksekliğe sahiptir. Dış aralıkları, altlarındaki ovolodan bir miktar çıkıntılıdır. Dış sırası, on dıştan oluşur gibi görünmektedir. Ancak dışların konumu ve yatay geisonun genişliği göz önünde bulundurulduğunda en solda bir tane daha dış olması beklenebilir. Bu dışın eksik olmasının nedeni olarak bu noktada kaya kütlelerinin tıraşlanmamış olması gösterilebilir. Ölçülere gelindiğinde Roos'un belirttiğine göre dışların her biri 7,5 cm yükseklik, 9,5 cm genişliğe sahipken dış aralıklarının her biri 9 cm'dir. Dış derinlikleriyse dip bölümlerinde 9 cm, tepelerde 8 cm kadardır. Dış sırası üzerinde, öne doğru az bir çıkıntıya sahip olan şerit bulunur. Yatay geison düz silme biçiminde işlenmiştir ve 7,1 cm yüksekliğindedir. Yüksekliği 27,7 cm olan tympanonun eğik tepeleri boyunca Roos'un belirttiğine göre 1,5 cm yüksekliğinde ovolo profili bulunur. Hem eğik geison hem de sima, birer cavetto üzerinde tamamlayıcı fasciadan oluşmaktadır ve bunların yüksekliği sırasıyla 5,4 ve 6,1 cm'dir. Alınlığın eğim açısı yaklaşık 21,2° kadardır. Akroterlerde bezeme olmadığı anlaşılmaktadır. Kapı çerçevesi dört fasciaya ayrılmıştır.

Kaynakça: Bean 1953, 11; Roos 1985, 46-47, Solungur, pl. 31, 1; 69, 1-3; Henry 2005, vol. II.1, 279-280; vol. II.2, pl. 284; Henry 2009, 65, 140, 162-163, 259; 77, dn. 34; 78, dn. 65, 69; fig. 51; Henry 2010c, 107.

Kat. no. 49

Lev. no. 50, 5-7

Konumu: Muğla ili, Yatağan ilçesi, Çamlıca Mahallesi'nin güneyi

Mimari düzeni: Mezarda İon düzeni uygulamaları görülmektedir.

Tarihleme önerileri: MÖ 4. yy.ın 2. yarısı (Henry 2005, 200); MÖ geç 4. yy (Henry 2009, 131)

Tanımı: Mezar hem Lykia ahşap ev tipi hem de Antik Yunan mimarisi öğelerine sahip olmasıyla kompozit bir yapıdadır. Bir giriş üzerinde, şimdilerde görülmeyen 4,5 cm yüksekliğinde İon kymationu vardır. Kymationda her bir yumurta ve mızrak ucunun birlikte genişliği 4 cm'dir. Kymation üzerinde 2,5 cm yüksekliğinde düz silme ve bir dış sırası vardır ki bu elemanın her iki yanda da az bir bölümü korunmuştur. Tam sayıları bilinmeyen dışların her biri 9 cm yüksekliğinde ve yaklaşık 9 cm genişliğindeyken dış aralıklarının her biriye 10 cm'dir. Yatay geison 10 ve 9 cm

yüksekliklerinde iki düz silmeden oluşur. Üstteki silme hafifçe çıkıntılıdır. Ion kymationundan başlayarak entablatur elemanlarının toplam yüksekliği 35 cm'dir. Sima bulunmayan mezarda sığ ve çok dik bir alınlık vardır. Henry'nin yayımladığı çizimden anlaşılana göre alınlığın yüksekliği 1,31 m, eğim açısıysa 42,8° kadardır. Kapı çerçevesi iki fasciaya ayrılmıştır.

Kaynakça: Laumonier 1936, 297; Debord 1992, 142; Åström 2000, 36; Brun *et al.* 2001, 70-71, fig. 110; Henry 2005, vol. II.1, 198-200, Karadiken T03; Roos 2006, 13-15, Karadiken *tomb* 3, pl. 3, 3; 4, 3-5; 38, 1-3; 65, 5; Henry 2009, 75-76, 229, Karadiken (T03), fig. 23.

TABLULAR

*Tablolarda kullanılan ölçüler cm cinsinden verilmiştir.

Kat. No.	Alt Çap	Sütun Eksen Aralığı	Oran
23 (Dalaman)	55	120	2,182
15 (Kaunos)	49	108,5	2,214
14 (Kaunos)	53,5	120	2,243
20 (Mergenli)	53	123 (sol)	2,321
20 (Mergenli)	53	127 (sağ)	2,396
18 (Kaunos)	53,5	129	2,411
20 (Mergenli)	53	145 (merkez)	2,736
32 (Idyma)	60	165	2,75
1 (Kaunos)	87	240 (sol)	2,759
1 (Kaunos)	87	245 (sağ)	2,816
37 (Panormos)	41	119	2,902
6 (Kaunos)	57	171	3
1 (Kaunos)	87	270 (merkez)	3,103
7 (Kaunos)	64	224	3,5
29 (Idyma)	47	167	3,553
10 (Kaunos)	61	218	3,574
4 (Kaunos)	58,5	220,5	3,769
5 (Kaunos)	68	307	4,515
35 (Thera)	30	136	4,533

Tab. 1: İon düzenindeki mezarlarda alt çapa göre sütun eksen aralığı oranı

Kat. No.	Araeostylos		Diastylos		Eustylos		Systylos		Pyknostylos	
	Sütun Yükseklği: 8	Sütun Aralığı: 3 +	Sütun Yükseklği: 8,5	Sütun Aralığı: 3	Sütun Yükseklği: 9,5	Sütun Aralığı: 2,25	Sütun Yükseklği: 9,5	Sütun Aralığı: 2	Sütun Yükseklği: 10	Sütun Aralığı: 1,5
1 (Kaunos)	7,333							1,759 2,103 1,816		
4 (Kaunos)	8,25		8,25	2,769						
5 (Kaunos)	8,088	3,647								
6 (Kaunos)	7,5							2		
7 (Kaunos)	7,672					2,5				
10 (Kaunos)	7,762					2,574				
14 (Kaunos)										1,356
15 (Kaunos)	5,398									1,214

18 (Kaunos)	5,533									1,411
20 (Mergenli)	5,443									1,315 1,736 1,396
23 (Dalaman)	4,745									1,182
24 (Somacık)	4,727									
29 (Idyma)	7,106					2,553				
32 (Idyma)	5,483							1,75		
35 (Thera)	8,083	3,533								
37 (Panormos)	6,268							1,902		

Tab. 2: İon düzenindeki mezarlarda alt çapa göre sütun yüksekliği ve sütun aralığı oranlarının, Vitruvius'un söz ettiği ilkelere göre olması gereken değerlerle karşılaştırılması

Kat. No.	Eksen Aralığı	Sütun Yüksekliği	Oran
22 (Karadonlar)	186	249	1,339
35 (Thera)	136	242,5	1,783
5 (Kaunos)	307	550	1,791
20 (Mergenli)	145 (merkez)	288,5	1,99
32 (Idyma)	165	329	1,994
27 (Elmalı)	133	265,5	1,996
38 (Turgutreis)	90	181,5	2,02
29 (Idyma)	167	334	2,072
37 (Panormos)	119	257	2,16
9 (Kaunos)	111	240	2,162
10 (Kaunos)	218	473,5	2,172
23 (Dalaman)	120	261	2,175
19 (Pasanda)	135	294	2,178
4 (Kaunos)	220,5	482,6	2,189
7 (Kaunos)	224	491	2,192
20 (Mergenli)	127 (sağ)	288,5	2,272
18 (Kaunos)	129	296	2,295
20 (Mergenli)	123 (sol)	288,5	2,345
1 (Kaunos)	270 (merkez)	638	2,363
8 (Kaunos)	117	278	2,376
15 (Kaunos)	108,5	264,5	2,438
6 (Kaunos)	171	427,5	2,5
2 (Kaunos)	689 (?)	269,5 (merkez)	2,557
1 (Kaunos)	245 (sağ)	638	2,604
1 (Kaunos)	240 (sol)	638	2,658
2 (Kaunos)	689 (?)	256,5 (sağ)	2,686
2 (Kaunos)	689 (?)	256 (sol)	2,691
11 (Kaunos)	122	3,72	3,049

Tab. 3: İon düzenindeki mezarlarda sütun eksen aralığına göre sütun yüksekliği oranı

Kat. No.	Abakus Genişliği		Abakus Derinliği	
	Mezar	Vitruvius	Mezar	Vitruvius
1 (Kaunos)	96	91,833		
4 (Kaunos)	87	61,75		
5 (Kaunos)	77	71,778	72	71,778
7 (Kaunos)	61	67,556	70	67,556
15 (Kaunos)	52	51,722	48	51,722
18 (Kaunos)	55	56,472	47	56,472
23 (Dalaman)	70	58,056		
27 (Elmalı)	47	43,27		
32 (Idyma)	51	63,333		
35 (Thera)	38,2	31,667	37	31,667

Tab. 4: Ion başlıklarındaki abakus genişlik ve derinliğiyle Vitruvius'a göre olması gereken değerlerin karşılaştırması

Kat. No.	Volüt Yksekliliği		Abakus Yksekliliği	
	Mezar	Vitruvius	Mezar	Vitruvius
1 (Kaunos)	45	44,631	8	8,368
4 (Kaunos)	38	37,052	6	6,947
5 (Kaunos)	41	40,421	7	7,578
6 (Kaunos)	38	37,052	6	6,947
7 (Kaunos)	38	37,894	7	7,105
15 (Kaunos)	27	27,789	6	5,21
18 (Kaunos)	26	27,789	7	5,21
23 (Dalaman)	24	25,263	6	4,736
27 (Elmalı)	39,5	36,632	4	6,868
29 (Idyma)	30	31,157	7	5,842
32 (Idyma)	27	26,105	4	4,895
35 (Thera)	12,5	12,21	2	2,289

Tab. 5: Volüt ve abakus ykseklilikleriyle Vitruvius'a göre olması gereken değerlerin karşılaştırması

Kat. No.	Kaide Yükseklği	Anta Yükseklği	Oran	%
1 (Kaunos)	87	610	7,011	14,262
20 (Mergenli)	37,8	284	7,513	13,31
38 (Turgutreis)	23,9	181,5	7,594	13,168
32 (Idyma)	40	329	8,225	12,158
45 (Karadonlar)	36,1	329,3	9,122	10,963
29 (Idyma)	36	334	9,278	10,778
23 (Dalaman)	28,2	278,5	9,875	10,126
15 (Kaunos)	22	264,5	12,023	8,318
35 (Thera)	19,5	242,5	12,436	8,041
18 (Kaunos)	23	296	12,87	7,77
10 (Kaunos)	32	504	15,75	6,349
4 (Kaunos)	30	507	16,9	5,917
12 (Kaunos)	15	275	18,333	5,454
8 (Kaunos)	15	278	18,533	5,396
30 (Idyma)	9,7	188	19,381	5,16

Tab. 6: Kaide yüksekliğine göre anta yüksekliği oranları ve kaidelerin antalarda kapladığı yüzde

Kat. No.	Sütun ya da Pronaos Yükseklği	Arşitrav Yükseklği	Oran
22 (Karadonlar)	249	45	5,533
38 (Turgutreis)	181,5	32,3	5,619
12 (Kaunos)	275	48	5,729
23 (Dalaman)	261	45	5,8
31 (Idyma)	173	28	6,179
25 (Elmalı)	260	42	6,19
20 (Mergenli)	288,5	45,9	6,285
9 (Kaunos)	240	38	6,316
19 (Pasanda)	294	45,4	6,476

6 (Kaunos)	427,5	66	6,477
27 (Elmalı)	265,5	40	6,6375
15 (Kaunos)	264,5	38,8	6,817
11 (Kaunos)	372	54	6,889
2 (Kaunos)	689 (?)	99	6,96
10 (Kaunos)	473,5	67	7,067
7 (Kaunos)	491	69	7,116
8 (Kaunos)	278	39	7,128
4 (Kaunos)	482,6	66,8	7,224
5 (Kaunos)	550	75	7,333
3 (Kaunos)	430	52	8,269
29 (Idyma)	334	37,1	9,003
28 (Idyma)	239	26	9,192
32 (Idyma)	329	35	9,4
24 (Somacık)	260	25,4	10,236
37 (Panormos)	257	23,4	10,983
33 (Idyma)	275	25 +	11 -
30 (Idyma)	188	16	11,75
35 (Thera)	242,5	20	12,125

Tab. 7: İon düzenindeki mezarlarda arşitrav yüksekliğine göre sütun ya da pronaos yüksekliği oranı

Kat. No.	Sütun ya da Pronaos Yüksekliği	Diş Yükseklikleri	Oran
27 (Elmalı)	265,5	26	10,211
25 (Elmalı)	260	25	10,4
2 (Kaunos)	689 (?)	58	11,879
45 (Karadonlar)	315	21	15
4 (Kaunos)	482,6	32	15,081
10 (Kaunos)	473,5	31	15,274
7 (Kaunos)	491	31	15,839

38 (Turgutreis)	181,5	11	16,5
15 (Kaunos)	264,5	16	16,531
6 (Kaunos)	427,5	24	17,8125
3 (Kaunos)	430	24	17,917
5 (Kaunos)	550	30	18,333
23 (Dalaman)	261	14	18,643
1 (Kaunos)	638	33	19,333
19 (Pasanda)	294	15	19,6
28 (Idyma)	239	10,5	22,762
32 (Idyma)	329	14	23,5
31 (Idyma)	173	7	24,714
8 (Kaunos)	278	11	25,272
29 (Idyma)	334	12	27,833
11 (Kaunos)	372	12	31
30 (Idyma)	188	5,5	34,182
35 (Thera)	242,5	6,5	37,308

Tab. 8: Diş yüksekliğine göre sütun ya da pronaos yüksekliği oranları

KAYNAKÇA

Sürelî yayınlar için Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından kabul edilen kısaltmalar kullanılmıştır:

https://www.dainst.org/documents/10180/70593/03_Liste+abzuk%C3%BCrzonder+Zeitschriften_quer.pdf/2646d351-8e5d-4e8b-8acd-54f3c272d3ff (24.12.2017 tarihinde erişildi.)

- Akarca – Akarca 1954 A. & T. Akarca, *Milas Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, İstanbul, 1954.
- Akarca 1971 A. Akarca, “Beçin” *Belleten* 137 (1971), 1-37.
- Akkurnaz 2007 S. Akkurnaz, *Anadolu’daki Dor Düzenli Tapınaklar*, (Adnan Menderes Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Aydın, 2007.
- Akurgal 1961 E. Akurgal, *Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander*, Berlin, 1961.
- Al-Salameen 2011 Z. Al-Salameen, “The Nabataeans and Asia Minor” *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* 11 (2011), 55-78.
- Alexandrescu 1999-2001 P. Alexandrescu, “Le Temple de Théos Mégas D’Istros Redressé” *DACIA, N.S. XLIII-XLIV* (1999-2001), 79-96.
- Alzinger 1972 W. Alzinger, “Von der Archaik zur Klassik. Zur Entwicklung des Ionischen Kapitells in Kleinasien Während des Fünften Jahrhunderts v. Chr.” *ÖJh* 50 (1972-73), 169-211.
- Ambrosini 2010 L. Ambrosini, “The Rock-Cut Tombs of the Necropolis of Norchia (Viterbo - Italy): An Important Example of Ancient Architecture that Must be Preserved” *Proceedings of the 4th International Congress “Science and Technology for the Safeguard of Cultural Heritage of the Mediterranean Basin, vol. II”*, (ed. A. Ferrari), Napoli, 2010, 217-223.

- Ambrosini 2012 L. Ambrosini, "The Rock-cut Temple Tombs in the Mediterranean Area. A Study" *Proceedings of the 5th International Congress "Science and Technology for the Safeguard of Cultural Heritage of the Mediterranean Basin"*, (ed. A. Ferrari), Roma, 2012, 229-236.
- Ambrosini 2014a L. Ambrosini, "La necropoli rupestre di Norchia: stato della ricerca", *Etruria in progress. La ricerca archeologica in Etruria meridionale*, (eds. L. Mercuri & R. Zaccagnini, Roma 2014, 171-175.
- Ambrosini 2014b L. Ambrosini, "The Rock-cut Tombs of Norchia: The State of Research" *6th International Congress "Science and Technology for the Safeguard of Cultural Heritage in the Mediterranean Basin, vol. I"*, (ed. A. Ferrari), Roma, 2014, 235-243.
- Anadolu 1990 M. U. Anadolu, "Tek Sayıda Sütun İçeren Kaya Mezarı Ön Cephesi" *E.Ü. Edebiyat Fakültesi Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi* V (1990), 7-8.
- Arkwright 1895 W. Arkwright, "The Frontier of Lycia and Caria" *JHS* 15 (1895), 93-99.
- Asgari 1990 N. Asgari, "Prokonnesos – 1988 Çalışmaları" *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (1990), 93-109.
- Asgari 1992 N. Asgari, "Observations on Two Types of Quarry-items from Proconnesus: Column-shafts and Column-bases" *Ancient Stones: Quarrying, Trade and Provenance. Interdisciplinary Studies on Stones and Stone Technology in Europe and Near East from the Prehistoric to the Early Christian Period*, (ActALov Monographiae 4), (eds. M. Waelkens, N. Herz & L. Moens), Leuven, 1992, 73-80.
- Åström 2000 P. Åström, "In the Country of a Thousand Sleeping Beauty Cities", *Bollettino Dell'associazione Iasos di Caria* 6, Bologna, 2000, 33-36.

- Ateşlier 2001 S. Ateşlier, "Observations on an Early Classical Building of the Satrapal Period at Daskyleion" *Akhameneid Anatolia, Proceedings of the First International Symposium on Anatolia in the Achaemenid Period, Bandırma 15-18 August 1997*, (eds. T. Bakır et al.), Leiden, 2001, 147-168.
- Ateşlier – Öncü 2004 S. Ateşlier & E. Öncü, "Gümüşçay Polyksena Lahiti Üzerine Yeni Gözlemler: Mimari ve İkonografik Açından Bakış" *OLBA X* (2004), 45-88.
- Atik 1994 S. Atik, *İonik Yapılarda Dış Strası ve Problemleri*, (Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 1994.
- Aydın 2012 A. Aydın, "Antik Tabae (Kale-i Tavas) Kentinin Bizans Dönemi Eserleri" *Sanat Tarihi Dergisi XXI* (2012), 45-65.
- Bammer 1972 A. Bammer, *Die Architektur Des Jüngerer Artemision von Ephesos*, Wiesbaden, 1972.
- Bankel 1999 H. Bankel, "Scamilli in pares at an Early Hellenistic Ionic Propylon at Knidos–New Evidence for the Construction of a Curvature" *Appearance and Essence, Refinements of Classical Architecture: Curvature*, (ed. L. Haselberger), Philadelphia, 1999, 127-138.
- Bankel 2009 H. Bankel, "Versatzmarken am Propylon des Heiligtums für Apollon Karneios in Knidos" *Byzas 9, Bautechnik im Antiken und Vorantiken Kleinasien*, (ed. M. Bachmann), İstanbul, 2009, 323-342.
- Baran 2002 A. Baran, "Hekatomnidler Devri (İonia Rönesansı?)" *İdol, Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği Dergisi 14* (2002), 18-23.
- Baran 2006 A. Baran, "Labraunda Zeus Tapınağı'nın Arkaik Evresi/The Archaic Temple Of Zeus Labraundos" *Anadolu/Anatolia 30* (2006), 1-46.

- Baran 2010 A. Baran, *Hekatomnidler Öncesinde Karia Mimarisi*, Ankara, 2010.
- Baran 2012a A. Baran, “Okkatas’taki (Muğla) Antik Yerleşim ve Thera (Karia) Antik Kenti Lokalizasyonu Çalışmaları” *Stratonikeia’dan Lagina’ya, Ahmet Adil Turpan Armağanı*, (ed. B. Söğüt), İstanbul, 2012, 89-100.
- Baran 2012b A. Baran, “Preliminary Results of the 2011 Researches on Thera in Karia” *Anatolia Antiqua XX* (2012), 215-226.
- Baran 2013 A. Baran, “Arkaik Dönem İon Mimarisinde Friz Kullanımı” *Iasos e il Suo Territorio, Atti del convegno internazionale per i cinquanta anni della Missione Archeologica Italiana (Istanbul, 26-28 febbraio 2011)*, Missione Archeologica Italiana di Iasos V, (eds. D. Baldoni, F. Berti & M. Giuman), Roma, 2013, 217-226.
- Baran 2014 A. Baran, “A Monumental Tomb Complex from Thera in Karia” *Labrys: Studies Presented to Pontus Hellström*, (eds. L. Karlsson, S. Carlsson & J. B. Kullberg), Uppsala, 2014, 387-403.
- Barletta 1990 B. A. Barletta, “An ‘Ionian Sea’ Style in Archaic Doric Architecture” *AJA* 94 (1990), 45-72.
- Barletta 2000 B. A. Barletta, “Ionic Influence in Western Grek Architecture: Towards a Definition and Explanation” *Die Ägäis und das westliche Mittelmeer. Beziehungen und Wechselwirkungen 8. bis 5. Jh. v. Chr., Akten des Symposions, Wien 24. Bis 27 März 1999*, (ed. F. Krinzinger), Wien, 2000, 203-216.
- Bean 1953 G. E. Bean, “Notes and Inscription from Caunus” *JHS* 73 (1953), 10-35.
- Bean 1998 G. E. Bean, *Eski Çağ’da Lykia Bölgesi*, (çev. H. Kökten), İstanbul, 1998.
- Bean 2009 G. E. Bean, *Eski Çağ’da Menderes’in Ötesi*, (çev. P. Kurtoğlu), İstanbul, 2009.

- Bean – Cook 1955 G. E. Bean & J. M. Cook, “The Halicarnassus Peninsula” *BSA* 50 (1955), 85-171.
- Bean – Cook 1957 G. E. Bean & J. M. Cook, “The Carian Coast III” *BSA* 52 (1957), 58-146.
- Benndorf – Niemann 1884 O. Benndorf & G. Niemann, *Reisen im Südwestlichen Kleinasien I. Reisen in Lykien und Karien*, Wien, 1884.
- Berns 2003 C. Berns, *Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien*, (Asia Minor Studien 51), Bonn, 2003.
- Bingöl 1980 O. Bingöl, *Das Ionische Normalkapitell in Hellenistischer und Römischer Zeit in Kleinasien*, (IstMitt, Beiheft 20), Tübingen, 1980.
- Bingöl 1990 O. Bingöl, “Überlegungen zum Ionischen Gebälk” *IstMitt* 40 (1990), 101-108.
- Bingöl 2001 O. Bingöl, “The Frieze and Dentil on Early Ionic Column Architecture” *Günışığında Anadolu. Cevdet Bayburtluoğlu İçin Yazılar*, (eds. C. Özgünel et al.), İstanbul, 2001, 32-34.
- Bingöl 2012 O. Bingöl, *Bu Koca Taşları Nasıl İşlediler, Nasıl Kaldırdılar*, Ankara, 2012.
- Bingöl – Kökdemir 2012 O. Bingöl & G. Kökdemir, “Menderes Magnesia’sı (Magnesia ad Maeandrum) (1984-2010)” *DTCF 75. Yıl Armağanı, Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011)*, *Anadolu/Anatolia, Ek III.2*, (eds. O. Bingöl, A. Öztan & H. Taşkiran), Ankara, 2012, 391-404.
- Boardman 1967 J. Boardman, *Excavations in Chios 1952-1955: Greek Emporio*, (BSA Supplementary Volume No. 6), Oxford, 1967.
- Boardman 2001 J. Boardman, *Yunan Heykeli, Arkaik Dönem*, (çev. Y. Ersoy), İstanbul, 2001.
- Bohn – Schuchhardt 1889 R. Bohn & C. Schuchhardt, *Altertümer von Aegae*, Berlin, 1889.

- Bommelaer 1986 J-F. Bommelaer, "Sur le Monument des Néréides et sur Quelques Principes de L'analyse Architecturale" *BCH* 110 (1986), 249-271.
- Borchhardt 1970 J. Borchhardt, "Bericht der I. Grabungskampagne im Heroon von Limyra" *TürkAD* XVIII - 2 (1970), 65-86.
- Borchhardt 1999 J. Borchhardt, *Limyra: Zemuri Taşları, Likya Bölgesi'nde Limyra Antik Kenti'nin Gizemli Sularında Yapılan Arkeolojik Araştırmalar*, (Çev. G. Yümer), İstanbul, 1999.
- Breccia 1912 E. Breccia, *La Necropoli di Sciatbi*, Caire, 1912.
- Brockmann 1968 A. D. Brockmann, *Die Griechische Ante: Eine Typologische Untersuchung*, Diss. Marburg: Görlich & Weierhäuser, 1968.
- Brown et al. 1906 F. C. Brown, F. A. Bourne & H. V. von Holst, *Study of the Orders*, Chicago, 1906.
- Brun et al. 2001 P. Brun, A. Bresson, P. Debord & R. Descat, "Les Sites" *Les Hautes Terres de Carie*, (eds. P. Debord & E. Varınlıoğlu), Bordeaux, 2001, 23-76.
- Bruns-Özgan 2002 C. Bruns-Özgan, *Knidos, A Guide to the Ancient Site*, Konya, 2002.
- Buschor 1957 E. Buschor, "Altsamischer Bauschmuck" *AM* 72 (1957), 1-34.
- Butler 1925 H. C. Butler, *Sardis. II. Architecture. Part I: The Temple of Artemis*, Leyden, 1925.
- Büsing 1970 H. H. Büsing, *Die Griechische Halbsäule*, Wiesbaden, 1970.
- Büsing-Kolbe 1978 A. Büsing-Kolbe, "Frühe Griechische Türen" *Jdl* 93 (1978), 66-174.
- Büyükkolancı 1996 M. Büyükkolancı, *Pisidia Bölgesi Tapınak Mimarisi*, (İstanbul Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul, 1996.

- Büyüközer 2010 A. Büyüközer, “Lagina Hekate Tapınağı’nın Altyapı ve Stylobat Düzenlemesinde Uygulanan Oranlar” *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7, 1-13.
- Büyüközer 2015 A. Büyüközer, “Lagina Hekate Kutsal Alanı Güney Propylonu” *Cedrus* 3 (2015), 67-88.
- Carstens 2004 A. M. Carstens, “Rock-cut Tombs in The Halikarnassos Peninsula” *Proceeding of the Danish Institute at Athens* 4, 49-67.
- Carstens 2009a A. M. Carstens, *Karia and the Hekatomnids: The Creation of a Dynasty*, Oxford, 2009.
- Carstens 2009b A. M. Carstens, “Tomb Cult and Tomb Architecture in Karia from the Late Archaic to the Hellenistic Period” *Die Karer und die Anderen*, (ed. F. Rumscheid), Bonn, 2009, 377-396.
- Carstens 2010 A. M. Carstens, “The Sepulchral Landscape of the Halikarnassos Peninsula in Hellenistic Times” *Hellenistic Karia: Proceedings of the First International Conference on Hellenistic Karia, Oxford, 29 June-2 July 2006*, (eds. R. Bremen & J. M. Carbon), Bordeaux, 2010, 331-352.
- Chandler 1825 R. Chandler, *Travels in Asia Minor and Greece, Vol. I*, Oxford, 1825.
- Choiseul-Gouffier 1782 M. G. F. A. Choiseul-Gouffier, *Voyage Pittoresque De La Grece, Tome Premier*, Paris, 1782.
- Collignon 1877 M. Collignon, “Emplacement et Ruines de la Ville de Kaunos” *BCH* 1 (1877), 338-346.
- Conti 1982 F. Conti, *Eski Yunan Sanatını Tanıyalım*, (çev. S. Turunç), İstanbul, 1982.
- Coulton 1968 J. J. Coulton, “The Stoa at the Amphiaraiion, Oropos” *BSA* 63 (1968), 147-183.
- Coulton 1976 J. J. Coulton, *The Architectural Development of the Greek Stoa*, Oxford, 1976.

- Coulton 1977 J. J. Coulton, *Ancient Greek Architects at Work: Problems of Structure and Design*, Ithaca, New York, 1977.
- Coulton 1979 J. J. Coulton, "Doric Capitals: A Proportional Analysis" *BSA* 74 (1979), 81-153.
- Coulton 1982 J. J. Coulton, "Oinoanda: The Doric Building (Mk 2)" *AnatSt* 32 (1982), 45-59.
- Coulton 1985 J. J. Coulton, "Incomplete Preliminary Planning in Greek Architecture: Some New Evidence" *Le dessin d'architecture dans les sociétés antiques, Actes du Colloque de Strasbourg, 26-28 Janvier 1984*, (J.-F. Bommelaer), Leiden, 1985, 103-121.
- Coulton et al. 1988 J. J. Coulton, N. P. Milner & A. T. Reyes, "Balboura Survey: Onesimos and Meleager Part I" *AnatSt* 38 (1988), 121-145.
- Coupel – Demargne 1969 P. Coupel & P. Demargne, *Fouilles de Xanthos III. Le Monument des Néréides, L'architecture*, Paris, 1969.
- Courbin 1980 P. Courbin, *Exploration Archéologique de Délos XXXIII, L'Oikos des Naxiens*, Paris, 1980.
- Çevik 2000 N. Çevik, *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Ankara, 2000.
- Çevik 2002 N. Çevik, *Taşların İzinde Likya: Alternatif Bir Rehber*, İstanbul, 2002.
- Çörtük 2012 U. Çörtük, *Kaunos Liman Agorası Anıtları*, (Ege Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi) İzmir, 2012.
- D'Angelo 2010 B. D'Angelo, "The Evolution of the Macedonian Tomb: Hellenistic Funerary Architecture Revisited" *Patrimonium.Mk*, (ed. D. Nikolovski), Skopje, 2010, 57-68.
- Debord 1992 P. Debord, "Prospection Archeologique et Epigraphique En Carie Du Sud" *IX. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (1992), 141-148.
- Demangel 1932 R. Demangel, *La Frise Ionique*, Paris, 1932.

- Demargne 1966 P. Demargne, “Le Monument des Néréides de Xanthos. Essai de restitution architecturale” *AA* (1966), 538-544.
- Demargne 1990 P. Demargne, “Das Nereiden-Monument von Xanthos” *Götter Heroen Herrscher in Lykien*, (eds. J. Borchhardt et al.), Wien, München, 1990, 65-70.
- Demirtaş 2013 M. B. Demirtaş, “Magnesia Artemis Tapınağı Dış Sırası ve ‘Altın Oran’” *Orhan Bingöl’e 67. Yaş Armağanı/A Festschrift for Orhan Bingöl on the Occasion of his 67th Birthday*, (ed. G. Kökdemir), Ankara, 2013, 111-116.
- Diest 1909 W. von Diest, “Quer durch Karien” *Petermanns Geogr. Mitteilungen* 55 (1909), 216-223.
- Diler 2013a A. Diler, *Muğla Kültür Envanteri-III.1: Bodrum Yarımadası Arkeoloji ve Sanat Tarihi Kalıntıları*, Muğla, 2013.
- Diler 2013b A. Diler, *Muğla Kültür Envanteri-III.2: Bodrum Yarımadası Arkeoloji ve Sanat Tarihi Kalıntıları*, Muğla, 2013.
- Dilettanti 1881 *Antiquities of Ionia IV*, London, 1881.
- Dinsmoor 1908 W. B. Dinsmoor, “The Mausoleum at Halicarnassus: I. The Order” *AJA* 12 (1908), 3–29.
- Dinsmoor 1939 W. B. Dinsmoor, “The Lost Pedimental Sculptures of Bassae” *AJA* 43 (1939), 27–47.
- Dinsmoor 1975 W. B. Dinsmoor, *The Architecture of Ancient Greece: An Account of Its Historic Development*, London, 1975.
- Doruk 1990 S. Doruk, “Aphrodisias’taki Aphrodit Tapınağı Tamenosu” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 33, 1.2 (1990), 89-102.
- Durm 1910 J. Durm, *Die Baukunst der Griechen*, Leipzig, 1910.
- Dyer 1906 L. Dyer, “Details of the Olympian ‘Treasures’” *JHS* 26 (1906), 46-83.

- Er – Sögüt 2005 Y. Er & B. Sögüt, “Dağlık Kilikya’da Olba-Diocaesarea Nekropollerindeki Kaya Mezarları” *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* 5 (2005), 97-110.
- Erder 1967 C. Erder, *Hellenistik Devir Anadolu Mimarisinde Kyma Rekta-Kyma Reversa*, Ankara, 1967.
- Filges 2002 A. Filges, “Blaundos 2000” *19. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1*, (2002), 263-270.
- Fraisse – Llinas 1995 P. Fraisse & C. Llinas, *Documents d’Architecture Hellénique et Hellénistique*, (Exploration Archéologique de Délos XXXVI), Paris, 1995.
- Gall 1966 H. von Gall, “Zu den ‘Medischen’ Felsgräbern in Nordwestiran und Iraçi Kurdistan” *AA* (1966), 19-43.
- Gerkan 1959 A. von Gerkan, *Von antiker Architektur und Topographie: Gesammelte Aufsätze*, Stuttgart, 1959.
- Gider 2007 Z. Gider, “Tripolis’in Ana Caddesinde Müze Kurtarma Kazısında Bulunan Dorik Malzemeler”, *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, 2. Cilt*, (eds. A. Özçelik, M. Y. Ertaş, Y. Kılıç, Y. Avcı, S. İnan & S. Parlaz), Denizli, 2007, 25-31.
- Gider 2012 Z. Gider, “Lagina Kuzey Stoanın Ön Cephe Düzenlemesi” *Stratonikeia’dan Lagina’ya, Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, (ed. B. Sögüt), İstanbul, 2012, 263-280.
- Gider-Büyüközer 2013 Z. Gider-Büyüközer, *Karia Bölgesi Dor Mimarisi*, (Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi) Konya, 2013.
- Gider 2014 Z. Gider, “Doric Capitals with Ionic Cymation in the Light of Examples from Caria Region” *ANODOS, Studies of the Ancient World 11/2011*, (eds. M. Novotná et al.), Trnava, 2014, 139-148.
- Ginouvès 1992 R. Ginouvès, *Dictionnaire Méthodique de L’architecture Grecque et Romaine. II: Éléments Constructifs: Supports, Couvertures, Aménagements Intérieurs*, Paris, Roma, 1992.

- Ginouvès 1998 R. Ginouvès, *Dictionnaire Méthodique de L'architecture Grecque et Romaine. III: Espaces Architecturaux, Bâtiments et Ensembles*, Paris, Roma, 1998.
- Glaser 2000 F. Glaser, "Fountains and Nymphaea" *Handbook of Ancient Water Technology*, (ed. Ö. Wikander), 2000, Leiden: 413–451.
- Gökoğlu 1952 A. Gökoğlu, *Paphlagonia –Paflagonya- (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam, ve civarı) Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi 1*, Kastamonu, 1952.
- Greve 2006 A. Greve, *Die Felsfassadengräber von Kyrene. Untersuchungen zur Sepulkralarchitektur einer griechischen Kolonie in Nordafrika bis zur römischen Kaiserzeit, Wissenschaftliche Hausarbeit zur Erlangung des akademischen Grades einer Magistra Artium der Universität Hamburg*, Hamburg, 2006.
- Gruben 2001 G. Gruben, *Griechische Tempel und Heiligtümer*, München, 2001.
- Guidi 1924 G. Guidi, "Viaggio di Esplorazione in Caria" *ASAtene* IV-V (1924), 345-396.
- Gunter 1995 A. C. Gunter, *Labraunda Swedish Excavations and Researches, vol. II.5: Marble Sculpture*, Stockholm, 1995.
- Fedak 1990 J. Fedak, *Monumental Tombs of the Hellenistic Age: A Study of Selected Tombs from the Pre-Classical to the Early Imperial Era*, Toronto, 1990.
- Fellows 1841 C. Fellows, *An Account of Discoveries in Lycia, Being a Journal Kept During a Second Excursion in Asia Minor*, London, 1841.
- Haddad 2015 N. A. Haddad, "Notes on Nabataean Construction Techniques: A Critical Review and Investigation of El-Khazneh Slots Function" *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* 15 (2015), 17-30.

- Held – Kaplan 2015 W. Held & D. Kaplan, “The Residence of a Persian Satrap in Meydancikkale, Cilicia” *Mesopotamia in the Ancient World: Impact, Continuities, Parallels, Proceedings of the Seventh Symposium of the Melammu Project, Held in Obergurgl, Austria, November 4-8, 2013*, (eds. R. Rollinger & E. van Dongen), Münster, 2015, 175-192.
- Hellström – Thieme 1981 P. Hellström & T. Thieme, “The Androns at Labraunda. A Preliminary Account of their Architecture” *MedelhavsMusB* 16 (1981), 58-74.
- Hellström – Thieme 1982 P. Hellström & T. Thieme, *Labraunda Swedish Excavations and Researches, vol. 1.3: The Temple of Zeus*, Stockholm, Lund, 1982.
- Hellström 1985 P. Hellström, “Dessin D'architecture Hécatomnide à Labraunda” *Le Dessin D'architecture Dans Les Sociétés Antiques. Actes du Colloque de Strasbourg 26-28 Janvier 1984* (1985), 153-165.
- Hellström 1988 P. Hellström, “Labraunda. Mixed Orders in Hecatomnid Architecture” *Πρακτικά του XII Διεθνουςδριου Κλασικης Αρχαιολογιας, Αθηνα 4-10 Σεπτεμβριου 1983, vol. 4* (1988), 70-74.
- Hellström 1994 P. Hellström, “Architecture. Characteristic Building-types and Particularities of Style and Technique. Possible Implications for Hellenistic Architecture” *Hecatomnid Caria and the Ionian Renaissance*, (ed. J. Isager), Odense, 1994, 36-57.
- Hellström 1996 P. Hellström, “The Andrones at Labraynda. Dining Halls for Protohellenistic Kings” *Basileia. Die Paläste der Hellenistischen Könige*, (eds. W. Hoepfner & G. Brands), Mainz, 164-169.
- Hellström 2009 P. Hellström, “Sacred Architecture and Karian Identity” *Die Karer und die Anderen*, (ed. F. Rumscheid), Bonn, 2009, 267-290.

- Henry 2003 O. Henry, *Considérer la mort: De la protection des tombes dans l'antiquité à leur conservation aujourd'hui*, İstanbul, 2003.
- Henry 2005 O. Henry, *Tombes De Carie – Tombes Cariennes Contribution De L'architecture Funeraire a L'histoire De Aux Perodes Classique et Hellenistique*, Universite Michel De Montaigne, Bordeaux, 2005.
- Henry 2009 O. Henry, *Tombes de Carie: Architecture Funéraire et Culture Carienne, VIe-IIe s. av. J.-C.*, Rennes, 2009.
- Henry 2010a O. Henry, “Wood Reflections on Stone Tombs in Southwest Asia Minor/Güneybatı Anadolu Taş Mezarlarında Ahşap Mimari Yansımaları” *Tatarlı: Renklerin Dönüşü/The Return of Colours/Rückkehr der Farben*, (eds. L. Summerer & A. von Kienlin), İstanbul, 2010, 296-315.
- Henry 2010b O. Henry, “Karia, Karialılar ve Labraunda/Karia, Karians and Labraunda” *Mylasa Labraunda: Archaeology and Rural Architecture in Southern Aegean Region/Milas Çomakdağ: Güney Ege Bölgesi'nde Arkeoloji ve Kırsal Mimari*, (eds. M. Ural & F. Kuzucu), İstanbul, 2010, 69-80.
- Henry 2010c O. Henry, “Hekatomnos, Persian Satrap or Greek Dynast? The Tomb at Berber İni” *Hellenistic Karia: Proceedings of the First International Conference on Hellenistic Karia, Oxford, 29 June-2 July 2006*, (eds. R. Bremen & J. M. Carbon), Bordeaux, 2010, 103-121.
- Henry 2010d O. Henry, “Labraunda Nekropolü/The Necropolis of Labraunda” *Mylasa Labraunda: Archaeology and Rural Architecture in Southern Aegean Region/Milas Çomakdağ: Güney Ege Bölgesi'nde Arkeoloji ve Kırsal Mimari*, (eds. M. Ural & F. Kuzucu), İstanbul, 2010, 93-105.

- Herzfeld 1941 E. E. Herzfeld, *Iran in the Ancient East*, London, New York, 1941.
- Hirschfeld 1885 G. Hirschfeld 1885, *Paphlagonische Felsengräber. Ein Beitrag zur Kunstgeschichte Kleinasiens*, Berlin, 1885.
- Hoepfner 1990 W. Hoepfner, “Bauten und Bedeutung des Hermogenes” *Hermogenes, und die Hochhellenistische Architektur*, (eds. W. Hoepfner & E-L. Schwandner), Mainz, 1990, 1-34.
- Hodge 1960 A. T. Hodge, *The Woodwork of Greek Roofs*, Cambridge, 1960.
- Hoff 2009 R. von den Hoff, “Herakles, Theseus and the Athenian Treasury at Delphi” *Image, Ornament: Architectural Sculpture of the Greek World, Proceedings of an international conference held at the American School of Classical Studies, 27–28 November 2004*, (eds. P. Schulz & R. Von den Hoff), Oxford, 2009, 96-104
- Hornblower 1982 S. Hornblower, *Mausolus*, Oxford, 1982.
- Hoskyn 1842 R. Hoskyn, “Narrative of a Survey of Part of the South Coast of Asia Minor; and of a Tour into Interior of Lycia in 1840-1; Accompanied by a Map” *Journal of the Royal Geographical Society of London* 12 (1842), 143-161.
- Howe 1999 T. N. Howe, “The Toichobate Curvature of the Artemis Temple at Sardis and the end of the Late Hellenistic Tradition of Temple Design” *Appearance and Essence, Refinements of Classical Architecture: Curvature*, (ed. L. Haselberger), Philadelphia, 1999, 199-210.
- Hula – Szanto 1894 E. Hula & E. Szanto, *Bericht Über Eine Reise in Karien II*, (Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien CXXXIII), Wien, 1894.
- Humann *et al.* 1994 C. Humann, J. Kohte & C. Watzinger, *Magnesia am Maeander. Bericht über die Ergebnisse der Ausgrabungen der Jahre 1891-1893*, Berlin, 1904.

- Hülden 2013 O. Hülden, "Tlos" *The Encyclopedia of Ancient History*, (eds. R. S. Bagnall, K. Brodersen, C. B. Champion, A. Erskine & S. R. Huebner), Oxford, 2013, 6772-6773.
- Işık *et al.* 1997 C. Işık, A. Diler & F. Babaoğlu "Kaunos Araştırmaları Ön Raporu" *XVIII. Kazı Sonuçları Toplantısı II*, (1997), 219-234.
- Işık – Marek 2005 C. Işık & C. Marek, "Die Basen der Hekatomniden in Kaunos-Kbid" *Synergia II, Festschrift für Friedrich Krinzing*, (eds. B. Brandt, V. Gassner & S. Ladstätter), Wien, 2005, 239-247.
- Işık 1989 F. Işık, "Batı Uygarlığının Kökeni, Erken Demirçığ Doğu - Batı Kültür Sanat İlişkilerinde Anadolu" *TürkAD XXVIII* (1989), 1-40.
- Işık 2010 F. Işık, "Anadolu-Lykia Uygarlığı. Lykia'nın "Hellenleşmesi" Görüşüne Eleştirel Bir Yaklaşım" *Anadolu / Anatolia* 36 (2010), 65-125.
- Işık 2017 F. Işık, "Kaunos Kaya Tapınak Mezarları Alınlık Kapıları ve 'Epiphanie'" *Basileus, 50. Yılında Kaunos/kbid, Memet Cengiz Işık'a Armağan*, (ed. A. Diler *et al.*), Ankara, 2017, 31-58.
- İren – Gürbüzer 2006 K. İren & M. Gürbüzer, "Idyma İlkçağ Kenti ve Çevresi 2005 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırması" *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi* 5 (2006), 7-22.
- İren 2007 K. İren, "Idyma İlkçağ Kenti ve Çevresi 2004-2005 Yılları Arkeolojik Yüzey Araştırmaları" *24. Araştırma Sonuçları Toplantısı I*, (2007), 399-420.
- İren 2013 K. İren, "Preliminary Report on the Archaeological Field Survey in Idyma and Its Vicinity" *Euploia. La Lycie et la Carie Antiques. Dynamiques des territoires, échanges et identités*, (eds. P. Brun, L. Cavalier & K. Konuk), Bordeaux, 2013, 345-358.

- Jeppesen 1955 K. Jeppesen, *Labraunda Swedish Excavations and Researches, vol. 1.1: The Propylaea*, Lund, 1955.
- Jeppesen 1998 K. Jeppesen, “Das Maussolleion von Halikarnass, Forschungsbericht 1997” *Proceedings of the Danish Institute at Athens, II*, (eds. S. Dietz & S. Isager), Aarhus, 1998, 161-231.
- Jeppesen 2002 K. Jeppesen, *The Maussolleion at Halikarnassos, vol. 5: The Superstructure*, Aarhus, 2002.
- Jones 2002 M. W. Jones, “Tripods, Triglyphs, and the Origin of the Doric Frieze” *AJA* 106: 3 (2002), 353-390.
- Jones 2009 M. W. Jones, *Principles of Roman Architecture*, Singapore, 2009.
- Kästner 2014 V. Kästner, “Athena Kutsal Alanı/The Sanctuary of Athena”, (çev. G. Shephard & G. Ateş), *Anadolu’da Hellenistik Bir Başkent. Pergamon/A Hellenistic Capital in Anatolia. Pergamon*, (eds. F. Pirson & A. Scholl), İstanbul, 2014, 438-455.
- Kızıl 2002 A. Kızıl, *Uygurlukların Başkenti Mylasa ve Çevresi*, Milas, 2002.
- Kirchhoff 1988 W. Kirchhoff, *Die Entwicklung des Ionischen Volutenkapitells im 6. und 5. Jhd. und Seine Entstehung*, Bonn, 1988.
- Knell 1980 H. Knell, *Grundzüge der Griechischen Architektur*, Darmstadt, 1980.
- Koenigs 1980 W. Koenigs, “Bauglieder aus Milet II, Milet 1978-1979” *IstMitt* 30 (1980), 56-91.
- Koldewey 1890 R. Koldewey, *Die antiken Baureste der Insel Lesbos*, Berlin, 1890.
- Kortanoğlu 2008 R. E. Kortanoğlu, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya Mezarları*, Eskişehir, 2008.

- Köse 2005 V. Köse, *Nekropolen und Grabdenkmäler von Sagalassos in Pisidien in hellenistischer und römischer Zeit*, Turnhout, 2005.
- Krischen 1923 F. Krischen, "Der Aufbau des Nereidenmonumentes von Xanthos" *AM* 48 (1923), 69-92.
- Kurtz – Boardman 1971 D. C. Kurtz & J. Boardman, *Greek Burial Customs*, London, 1971.
- Küçükeren 2007 C. C. Küçükeren, *An Anatolian Civilisation in the Aegean: Karia (Karuwa / Karka / Karkısa / Krk)*, İstanbul, 2007.
- Laumonier 1934 A. Laumonier, "Inscriptions de Carie" *BCH* 58 (1934), 291-380.
- Laumonier 1936 A. Laumonier, "Archéologie Carienne" *BCH* 60 (1936), 286-335.
- Lauter 1986 H. Lauter, *Die Architektur des Hellenismus*, Darmstadt, 1986.
- Lauter 1988 H. Lauter, "Hellenistische Sepulkralarchitektur auf Rhodos. Mit einem Anhang: Rhodisch-koische Nikealtäre und die Bildhauerwerkstatt des Turmes der Winde zu Athen" *Archaeology in the Dodecanese*, (eds. S. D. Dietz & I. Papachristodoulou), Copenhagen, 1988, 155-163.
- Lawrence 1996 A. W. Lawrence, *Greek Architecture*, New Haven, London, 1996.
- Maiuri 1916-1920 A. Maiuri, "Escursioni nella Caria, Rovine di Caunos" *ASAtene* 3 (1916-1920), 263-273.
- Maiuri 1928 A. Maiuri, "Esplorazione Archeologica in Anatolia" *CIRh* I (1928), 118-126.
- Mansel 1972 A. M. Mansel, "1970 Yılı Perge Kazısına Dair Ön Rapor" *TürkAD* XIX – II (1972), 169-184.
- Marquand 1909 A. Marquand, *Greek Architecture*, New York, 1909.
- Mărgineanu-Cârstoiu 2002-2003 M. Mărgineanu-Cârstoiu, "The Evolution of the Ionic Capitals from the Hellenistic Age to the Roman Age. A

- Standstill in Geometry?" *Dacia* XLVI-XLVII (2002-2003), 53-112.
- Martienssen 1956 R. D. Martienssen, *The Idea of Space in Greek Architecture, with Special Reference to the Doric Temple and Its Setting*, Johannesburg, 1956.
- Martin 1959 R. Martin, "Chapiteau ionique d'Halicarnasse" *REA* 61 (1959), 65-76.
- Martini 1984 W. Martini, *Das Gymnasium von Samos*, (Samos XVI), Bonn, 1984.
- McGowan 1997 E. P. McGowan, "The Origins of the Athenian Ionic Capital" *Hesperia* 66 (1997), 209-233.
- McKenzie 1990 J. McKenzi, *The Architecture of Petra*, New York, 1990.
- Mertens-Horn – Viola 1990 M. Mertens-Horn & L. Viola, "Archaische Tondächer Westgriechischer Typologie in Delphi und Olympia" *Hesperia* 59, 235-248.
- Metzger 1969 H. Metzger, *Anatolia II: First Millenium B.C. to the End of the Roman Period*, (translated by J. Hogarth), Geneva, 1969.
- Miles 1998 M. M. Miles, "The Propylon to the Sanctuary of Demeter Malophoros at Selinous" *AJA* 102 (1998), 35-57.
- Miller 1973 S. G. Miller, "The Philippeion and Macedonian Hellenistic Architecture" *AM* 88 (1973), 189-218.
- Müller-Wiener 1988 W. Müller-Wiener, *Griechisches Bauwesen in der Antike*, München, 1988.
- Nenna – Laroche 1990 M.-D. Nenna & D. Laroche, "Le trésor de Sicyone et ses fondations" *BCH* 114 (1990), 241-284.
- Newton 1865 C. T. Newton, *Travels & Discoveries in the Levant, II*, London, 1865.
- Nováková 2014 L. Nováková, "What Hides Behind the Facade? Lycocarian Rock Cut Tombs Re-discovered" *Turkey Through the Eyes of Classical Archaeologists 10th Anniversary of*

- Cooperation Between Trnava University and Turkish Universities* (ed. R. Erik Hrnčiarik), Trnava, 2014, 58-72.
- Nováková 2016 L. Nováková, *Tombs and Burial Customs in the Hellenistic Karia*, Bonn, 2016
- Ortaç 2001 M. Ortaç, *Die Hellenistischen und Römischen Propyla in Kleinasien*, (Ruhr Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi) Bochum, 2001.
- Öğün 1978 B. Öğün, “Excavations of Caunus” *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology, Ankara-İzmir 23.-30.IX.1973*, Ankara, 1978, 421-426.
- Öğün et al. 2001 B. Öğün, C. Işık, A. Diler, O. Özer, B. Schmaltz, C. Marek & M. Doyran, *Kaunos: Kbid*, Antalya, 2001.
- Pakkanen 1998a J. Pakkanen, *The Temple of Athena Alea at Tegea, A Reconstruction of the Peristyle Column*, Helsinki, 1998.
- Pakkanen 1998b J. Pakkanen, “The Column Shafts of the Propylaia and Stoa in the Sanctuary of Athena at Lindos”, (eds. S. Dietz & S. Isager), *Proceedings of the Danish Institute at Athens, II*, Athens, 1998, 147-159.
- Paton 1888 W. R. Paton, “Notes. Ceramic Gulf”, *CIR* 2 (1888), 328-329.
- Paton – Myres 1896 W. R. Paton & J. L. Myres, “Karian Sites and Inscriptions” *JHS* 16 (1896), 188-271.
- Pedersen 1994 P. Pedersen, “The Ionian Renaissance and Some Aspects of its Origin within the Field of Architecture and Planning” *Hecatomnid Caria and the Ionian Renaissance*, (ed. J. Isager), Odense, 1994, 11-35.
- Pedersen 1999 P. Pedersen, “Investigations in Halikarnassos” *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı* 2, (1999), 325-344.
- Pedersen 2009 P. Pedersen, “The Palace of Maussollos in Halikarnassos and Some Thoughts on Its Karian and International Context” *Die Karer und die Anderen*, (ed. F. Rumscheid), Bonn, 2009, 315-348.

- Posamentir – Wörrle 2006 R. Posamentir & M. Wörrle, “Der Zeustempel von Aizanoi, ein Großbau Flavischer Zeit” *IstMitt* 56 (2006), 227-246.
- Puchstein 1887 O. Puchstein, *Das Ionische Capitell*, Berlin, 1887.
- Quatember 2009 U. Quatember, “Bautechnik von Tabernakelfassaden des 2. Jhs n. Chr. in Ephesos und in Kleinasien” *Byzas* 9, *Bautechnik im Antiken und Vorantiken Kleinasien*, (ed. M. Bachmann), İstanbul, 2009, 455-468.
- Radt 2002 W. Radt, *Pergamon, Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*, (çev. S. Tammer), İstanbul, 2002.
- Raubitschek 1983 I. K. Raubitschek, *Ionicizing-Doric Architecture: A Stylistic Study of Greek Doric Architecture of the Sixth and Fifth Centuries B.C.*, Ann Arbor, 1983.
- Rheidt 1998 K. Rheidt, *Aizanoi, Çavdarhisar Rehberi*, (çev. A. Akkaya), Ankara, 1998.
- Rhomiopoulou 1997 K. Rhomiopoulou, *Lefkadia. Ancient Mieza*, (translated by D. Hardy), Athens, 1997.
- Robert 1935 L. Robert, “Rapport Sommaire Sur un Premier Voyage en Carie” *AJA* 39 (1935), 331-340.
- Robert 1937 L. Robert, *Études Anatoliennes: Recherches sur les Inscriptions Grecques de l'Asie Mineure*, Paris, 1937.
- Robert – Robert 1954 L. Robert & J. Robert, *La Carie. Histoire et Géographie Historique Avec Le Recueil Des Inscriptions Antiques. II. Le Plateau De Tabai et Ses Environs*, Paris, 1954.
- Robertson 1992 D. S. Robertson, *Greek and Roman Architecture*, Cambridge, 1992.
- Roos 1968 P. Roos, “Research at Caunus” *OpAth* VIII (1968), 149-166.
- Roos 1969 P. Roos, “Topographical and Other Notes on South-Eastern Caria” *OpAth* IX (1969), 59-93.
- Roos 1971 P. Roos, “The Rock-tomb Doors of the Lyco-Carian Borderland” *OpAth* X (1971), 25-30.

- Roos 1972 P. Roos, *The Rock-tombs of Caunus: 1, The Architecture*, (SIMA XXXIV: 1), Göteborg, 1972.
- Roos 1974a P. Roos, *The Rock-tombs of Caunus: 2, The Finds*, (SIMA XXXIV: 2), Göteborg, 1974.
- Roos 1974b P. Roos, "Aus dem Fels Gehauene Tempelfassadengräber in Karien" *AW* 2 (1974), 2-8.
- Roos 1976 P. Roos, "Observation on the Internal Proportions of the Ionic Dentil in the Aegean" *RA* 1 (1976), 103-112.
- Roos 1978 P. Roos, "The Rock-tombs of Caria" *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology, Ankara-İzmir 23.-30.IX.1973*, Ankara, 1978, 427-432.
- Roos 1985 P. Roos, *Survey of Rock-cut Chamber-tombs in Caria: 1, South-eastern Caria and the Lyco-Carian Borderland*, (SIMA LXXII: 1), Göteborg, 1985.
- Roos 1989 P. Roos, "Rock-tombs in Hecatomnid Caria and Greek Architecture" *Architecture and Society in Hecatomnid Caria, Proceedings of the Uppsala Symposium 1987*, (eds. T. Linders & P. Hellström), Uppsala, 1989, 63-68.
- Roos 2000 P. Roos, "Reparation and Spare Parts in Carian Rock-cut Tombs" *Asia Minor Studien* 39 (2000), 249-253.
- Roos 2006 P. Roos, *Survey of Rock-cut Chamber-tombs in Caria: 2, Central Caria*, Göteborg, (SIMA LXXII: 2), 2006.
- Roos 2007 P. Roos, "The Lost Sphinx and Other Carian Rock Tomb Acroteria" *Calbis, Baki Öğün'e Armağan* (eds. C. Işık, Z. Çizmeli-Öğün & B. Varkıvaç), Ankara 2007, 173-178.
- Roos 2013 P. Roos, "Reflections on border and identity" *4th Century Karia, Defining a Karian Identity Under the Hecatomnids*, (Varia Anatolica XXVIII), (ed. O. Henry), Paris, İstanbul, 2013, 9-13.
- Roos 2017 P. Roos, "Research in the Rock-Tombs of Caunus" *Basileus, 50. Yılında Kaunos/kbid, Memet Cengiz Işık'a Armağan*, (ed. A. Diler et al.), Ankara, 2017, 15-30.

- Ruggieri *et al.* 2003 V. Ruggieri, F. Giordano, A. Acconci, L. Miranda, F. A. H. Reyes & E. Varınlıoğlu, *Il Golfo Di Keramos: Dal Tardo-antico Al Medioevo Bizantino*, Catanzaro, 2003.
- Rumscheid 1994 F. Rumscheid, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus*, Mainz, 1994.
- Rumscheid 2000 F. Rumscheid, *Priene: "Küçük Asya'nın Pompeisi" Rehberi*, (çev. S. Bulgurlu), İstanbul, 2000.
- Saltuk 1997 S. Saltuk, *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul, 1997.
- Schazmann 1932 P. Schazmann, *Kos I: Asklepieion, Baubeschreibung und Baugeschichte*, Berlin, 1932.
- Schazmann 1934 P. Schazmann, "Das Charmyleion" *Jdl* 49 (1934), 110-127.
- Schädler 1991 U. Schädler, "Zur Entstehung der Attischen Basis und Ihrer Verwendung im Kleinasiatischen Tempelbau", *Asia Minor Studien* 3, 1991, 91-110.
- Schädler 1992 U. Schädler, "Attizismen an Ionischen Tempeln Kleinasiens" *IstMitt* 41 (1992), 265-438.
- Schmaltz 2009 B. Schmaltz, "Klassische Leitkultur und karische Provinz? Archäologische Zeugnisse im südlichen Karien" *Die Karer und die Anderen*, (ed. F. Rumscheid), Bonn, 2009, 195-206.
- Schmidt 1970 E. F. Schmidt, *Persepolis. III. The Royal Tombs and Other Momuments*, Chicago, 1970.
- Schultz 2001 P. Schultz, "The Akroteria of the Temple of Athena Nike" *Hesperia* 70 (2001), 1-47.
- Schulz 2009 T. Schulz, "Baukonstruktion und Bautechnik des Zeustempels von Aizanoi im Vergleich zu anderen Pseudodipteroi" *Byzas* 9, *Bautechnik im Antiken und Vorantiken Kleinasien*, (ed. M. Bachmann), İstanbul, 2009, 509-526.
- Schwandner 1985 E.-L. Schwandner, *Der Ältere Porostempel der Aphaia auf Aegina*, (DAA 16), Berlin, 1985.

- Schweyer 2002 A.-V. Schweyer, *Les Lyciens et la Mort, Une Etude D'histoire Sociale*, İstanbul, 2002.
- Serdaroğlu 2004 Ü. Serdaroğlu, *Lykia-Karia'da Roma Dönemi Tapınak Mimarlığı*, İstanbul 2004.
- Shear 1963 I. M. Shear, "Kallikrates" *Hesperia* 32 (1963), 375-424.
- Shoe 1936 L. T. Shoe, *Profiles of Greek Mouldings*, Cambridge, Massachusetts, 1936.
- Shoe 1950 L. T. Shoe, "Greek Mouldings of Kos and Rhodes" *Hesperia* 19 (1950), 338-369.
- Shoe 1952 L. T. Shoe, *Profiles of Western Greek Mouldings*, Rome, 1952.
- Shoe-Meritt 1969 L. Shoe-Meritt, "The Geographical Distribution of Greek and Roman Ionic Bases" *Hesperia* 38 (1969), 186-204.
- Shoe-Meritt 1982 L. Shoe-Meritt, "Some Ionic Architectural Fragments from the Athenian Agora" *Studies in Athenian Architecture Sculpture and Topography, Presented to Homer A. Thompson*, *Hesperia* Supplement 20 (1982), 82-92.
- Shoe-Meritt 1996 L. Shoe-Meritt, "Athenian Ionic Capitals from the Athenian Agora" *Hesperia* 65 (1996), 121-174.
- Simpson – Lazenby 1970 R. H. Simpson & J. F. Lazenby, "Notes from the Dodecanese II" *BSA* 65 (1970), 47-77.
- Söğüt – Gider 2011 B. Söğüt & Z. Gider, "Eumeneia'da Bulunan Dorik Mimari Elemanlar" *Eumeneia, Şeyhlü – Işıklı*, (ed. B. Söğüt), İstanbul, 2011, 93-100.
- Söğüt – Gürsoy 2016 B. Söğüt & F. Gürsoy, "Stratonikeia'dan Geç Klasik Döneme Ait Bir İon Başlığı" *Havva İşkan'a Armağan, LYKIARKHISSA*, (eds. E. Dünder, Ş Aktaş, M. Koçak & S. Erkoç), İstanbul, 2016, 751-768.
- Spanu 1995 M. Spanu, "Archaeological Survey in Keramos" *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (1995), 133-144.
- Spanu 1997 M. Spanu, *Keramos di Caria Storia e Monumenti*, Roma, 1997.

- Spawforth 2006 T. Spawforth, *The Complete Greek Temples*, London, 2006.
- Stevens 1936 G. P. Stevens, "The Periclean Entrance Court of the Acropolis of Athens" *Hesperia* 5 (1936), 443-520.
- Stewart – Martin 2003 A. Stewart & S. R. Martin, "Hellenistic Discoveries at Tel Dor, Israel" *Hesperia* 72 (2003), 121-145.
- Stewart 2008 A. Stewart, "The Persian and Carthaginian Invasions of 480 B.C.E. and the Beginning of the Classical Style: Part 2, The Finds from Other Sites in Athens, Attica, Elsewhere in Greece, and on Sicily; Part 3, The Severe Style: Motivations and Meaning" *AJA* 112 (2008), 581-615.
- Strabon Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası, (Geographika: XII-XIII-XIV)*, (çev. Adnan Pekman), İstanbul, 1993.
- Stronach 1967 D. Stronach, "Urartian and Achaemenian Tower Temples" *JNES* 26 (1967), 278-288.
- Strong 1963 D. E. Strong, "Some Observations on Early Roman Corinthian" *JRS* 53 (1963), 73-84.
- Szeliga 1986 G. N. Szeliga, "The Composition of the Argo Metopes from the Monopteros at Delphi" *AJA* 90 (1986), 297-305.
- Şahin 2002 M. Şahin, *Anadolulu Bir Mimar Hermogenes*, İstanbul, 2002.
- Şimşek – Yener 2014 C. Şimşek & B. Yener, "Laodikeia'da Dor Mimarisi", (ed. C. Şimşek), *10. Yılında Laodikeia (2003-2013 Yılları)*, İstanbul, 2014, 173-194.
- Şimşek *et al.* 2015 C. Şimşek, M. Bilgin & M. Okunak, "Laodikeia Nekropolleri ve Mezar Tipleri" *Arkeoloji Dergisi* XX (2015), 111-157.
- Texier 1849 C. Texier, *Description de l'Asie Mineure III*, Paris, 1849.
- Theodorescu 1980 D. Theodorescu, *Le Chapiteau Ionique Grec: Essai Monographique*, Genève, 1980.
- Thieme 1993 T. Thieme, "The Architectural Remains of Archaic Labraynda" *Varia Anatolica III, Les Grands Ateilers*

- d'Architecture Dans Le Monde Egéen du VIe Siècle av. J.-C. Actes du Colloque d'Istanbul, 23-25 Mai 1991*, (eds. J. Courtills & J.-Ch. Moretti), Paris, 1993, 47-55.
- Thierry 1977 N. Thierry, "Un problème de continuité ou de rupture. La Cappadoce entre Rome, Byzance et les Arabes" *CRAI* 121 (1977), 98-145.
- Tırpan *et al.* 2012 A. A. Tırpan, Z. Gider & A. Büyüközer "The Temple of Hekate at Lagina" *Byzas 12, Dipteros und Pseudodipteros*, (ed. T. Schulz), İstanbul, 2012, 181-202.
- Tomlinson 2003 R. A. Tomlinson, *Yunan Mimarlığı*, (çev. R. Akbulut), İstanbul, 2003.
- Tölle-Kastenbein 1974 R. Tölle-Kastenbein, *Das Kastro Tigani, Die Bauten und Funde Griechischer, Römischer und Byzantinischer Zeit, Samos, 14*, Bonn, 1974.
- Uz 2013 D. M. Uz, *Teos'taki Dionysos Tapınağı*, Ankara, 2013.
- Varınlıoğlu 1982 E. Varınlıoğlu, "Bithynia, Ionia, Karia'da Epigrafi Araştırmaları" *TAD, XXVI – I*, 63-84.
- Varınlıoğlu 1997 E. Varınlıoğlu, "Bodrum Yarımadası'nda Kerme Körfezi'nin Kuzeyinde Yüzey Araştırmaları" *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı I*, (1997), 161-164.
- Vasdaris 1987 C. Vasdaris, *Das Dorische Kapitell in der Hellenistisch-Römischen Zeit im Östlichen Mittelmeerraum*, Wien, 1987.
- Waelkens *et al.* 1991 M. Waelkens, S. Mitchell & E. Owens "Sagalassos 1989" *VIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (1991), 261-282.
- Wesenberg 1971 B. Wesenberg, *Kapitelle und Basen. Beobachtungen zur Entstehung der Griechischen Säulenformen*, Düsseldorf, 1971.
- Wesenberg 1983 B. Wesenberg, *Beiträge zur Rekonstruktion Griechischer Architektur nach Literarischen Quellen*, Berlin, 1983.

- Wiegand – Schrader 1904 T. Wiegand & H. Schrader, *Priene. Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1895-1898*, Berlin, 1904.
- Wiegand 1941 T. Wiegand, *Didyma. Erster Teil: Die Baubeschreibung in Drei Bänden von Hubert Knackfuss*, Berlin, 1941.
- Winter 1978 F. E. Winter, “Tradition and Innovation in Doric Design II: Archaic and Classical Doric East of the Adriatic” *AJA* 82 (1978), 151-161.
- Winter 2006 F. E. Winter, *Studies in Hellenistic Architecture*, Toronto, 2006.
- Vitruvius Vitruvius, *Vitruvius on Architecture, I-V*, (translated by F. Granger), 2002.
- Vitruvius Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*, (çev. S. Güven), İstanbul, 2015.
- Woodward 2012 R. J. Woodward, *An Architectural Investigation into the Relationship between Doric Temple Architecture and Identity in the Archaic and Classical Periods*, (Sheffield Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi) Sheffield, 2012.
- Wurster 1981 W. W. Wurster, “Bauten auf Kastellorizo und Rhos” *AM* 96 (1981), 209-235.
- Zschietzschmann 1944 W. Zschietzschmann, “Das Philippeion. Baugeschichte” *OF* 1 (1944), 24-52.

LEVHA LİSTESİ

*Kaynak belirtilmeyen fotoğraf ve çizimler tezin yazarına aittir.

- Lev. 1: 1: Katalogda yer alan mezarların harita üzerindeki dağılımı
- Lev. 2: 1: Kat. no. 4, sütun kaidesi çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 66)
2: Kat. no. 6, sütun kaidesi çizimi (Roos 1972, pl. 52, 2)
3: Kat. no. 7, sütun kaidesi çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 70)
4: Kat. no. 10, sütun kaidesi çizimi (Roos 1972, pl. 56, 1)
5: Kat. no. 23, sütun kaidesi çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 118)
6: Arkaik Ephesos ve Magnesia Artemis tapınaklarının sütun kaidesi kesit çizimleri (Shoe-Meritt 1969, fig. 1, c-d)
7: Nereidler Anıtı, sütun kaidesi çizimi (Schädler 1991, abb. 3c)
- Lev. 3: 1: Kat. no. 14, sütun kaidesi çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 82)
2: Kat. no. 18, sütun kaidesi çizimi (Roos 1972, pl. 56, 2)
3: Kat. no. 18, sütun kaidesi
4: Olympia Philippeion, sütun kaidesi çizimi (Ginouvés 1992, pl. 38, 7)
5: Kat. no. 15, sütun kaidesi
6: Kat. no. 15, sütun kaidesi çizimi (Roos 1972, pl. 57, 2)
- Lev. 4: 1: Kat. no. 20, sütun kaidesi
2: Kat. no. 20, sütun kaidesi çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 246)
3: Telmessos Amyntas'ın mezarı, sütun kaidesi çizimi (Benndorf – Niemann 1884, fig. 28)
4: Susa'dan bir sütun kaidesinin çizimi (Wesenberg 1971, abb. 223, Nr. 4)
5: Kat. no. 1, sütun kaideleri için ayrılmış bölümler (Henry 2005, vol. II.2, pl. 54)
6: Kat. no. 5, sütun kaidesi için ayrılmış bölümün çizimi (Roos 1972, pl. 54, 2)
7: Susa'dan bir sütun kaidesinin çizimi (Wesenberg 1971, abb. 223, Nr. 15)
8: Susa'dan bir sütun kaidesinin çizimi (Wesenberg 1971, abb. 223, Nr. 9)

- Lev. 5:
- 1: Kat. no. 4, sütun başlığı cephe ve kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 66)
  - 2: Kat. no. 5, sütun başlığı cephe ve kesit çizimi (Roos 1972, pl. 54, 2)
  - 3: Kat. no. 7, sütun başlığı cephe ve kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 70)
  - 4: Kat. no. 10, sütun başlığı cephe ve kesit çizimi (Roos 1972, pl. 56, 1)
  - 5: Kat. no. 10, sütun başlığı
  - 6: Kat. no. 15, sütun başlığı
  - 7: Kat. no. 15, sütun başlığı çizimi (Roos 1972, pl. 57, 2)
  - 8: Kat. no. 29, sütun başlığı
- Lev. 6:
- 1: Kat. no. 32, sütun başlığı
  - 2: Kat. no. 35, sütun başlığı
  - 3: Kat. no. 18, sütun başlığı
  - 4: Kat. no. 20, sütun başlığı
  - 5: Nereidler Anıtı, sütun başlığı çizimi (Puchstein 1887, abb. 19)
  - 6: Erekhtheion, sütun başlığı çizimi (Puchstein 1887, abb. 16)
  - 7: Maussoleion, sütun başlığı (Dinsmoor 1908, fig. 3)
  - 8: Kat. no. 7, polster çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 70)
- Lev. 7:
- 1: Kat. no. 8, polster
  - 2: Kat. no. 18, polster
  - 3-4: Kat. no. 10, sol anta kaidesi
  - 5: Kat. no. 10, anta kaidesi kesit çizimi (Roos 1972, pl. 60, 3)
  - 6: Kat. no. 14, anta kaidesi kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 82)
  - 7: Kat. no. 18, anta kaidesi
  - 8: Kat. no. 18, anta kaidesi kesit çizimi (Roos 1972, pl. 60, 12b)
- Lev. 8:
- 1: Kat. no. 29, anta kaidesi
  - 2: Kat. no. 29, anta kaidesi kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 184)
  - 3: Kat. no. 32, anta kaidesi
  - 4: Kat. no. 32, anta kaidesi kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 191)
  - 5: Kat. no. 34, anta kaidesi
  - 6: Kat. no. 34, anta kaidesi kesit çizimi (Roos 2006, pl. 66, 7)
  - 7: Kat. no. 23, anta kaidesi

- 8: Kat. no. 23, anta kaidesi kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 120)
- 9: Kat. no. 4, anta kaidesi kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 67)
- 10: Kat. no. 12, anta kaidesi kesit çizimi (Roos 1972, pl. 60, 4)
- 11: Kat. no. 8, anta kaidesi kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 73)
- Lev. 9:
- 1: Kat. no. 8, anta kaidesi
- 2: Kat. no. 30, anta kaidesi
- 3: Kat. no. 30, anta kaidesi kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 185)
- 4: Kat. no. 15, anta kaidesi
- 5: Kat. no. 15, anta kaidesi çizimi (Roos 1972, pl. 57, 1)
- 6: a) Kat. no. 1, anta kaidesinin pronaos duvarında devam eden bölümünün kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 58)
- b) Kat. no. 1, kapının altındaki profillerin kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 58)
- 7: Kat. no. 20, anta kaidesi kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 246)
- 8: Kat. no. 38, anta kaidesi (Carstens 2004, fig. 6)
- Lev. 10:
- 1: Labraunda güney ve doğu propylonları, anta kaidesi kesit çizimleri (Schädler 1991, abb. 3f)
- 2: Priene Athena Tapınağı, anta kaidesi (Wiegand – Schrader 1904, abb. 63)
- 3: Priene Zeus Tapınağı, anta kaidesi kesit çizimi (Schädler 1991, abb. 4b)
- 4: Kat. no. 8, sağ anta başlığı
- 5: Kat. no. 8, anta başlığı kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 73)
- 6: Kat. no. 15, sağ anta başlığı
- 7: Kat. no. 15, sol anta başlığı, iç cephe
- Lev. 11:
- 1: Kat. no. 15, anta başlığı çizimi (Roos 1972, pl. 57, 1)
- 2: Kat. no. 17, sol anta başlığı, iç cephe
- 3: Kat. no. 18, sol anta başlığı, iç cephe
- 4: Kat. no. 21, sağ anta başlığı
- 5: Kat. no. 21, sol anta başlığı
- 6: Kat. no. 5, sağ anta başlığı
- 7: Kat. no. 5, sol anta başlığı

- 8: Kat. no. 5, anta başlığı cephe ve kesit çizimi (Roos 1972, pl. 50, 2)
- Lev. 12:
- 1: Kat. no. 1, anta başlığı (Henry 2005, vol. II.2, pl. 55)
- 2: Kat. no. 1, anta başlığı kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 58)
- 3: Kat. no. 7, sağ anta başlığı
- 4: Kat. no. 7, sağ anta başlığı, ön ve iç cephe
- 5: Kat. no. 7, anta başlığı, ön ve dış cephe kesit çizimleri (Henry 2005, vol. II.2, pl. 71)
- 6: Kat. no. 4, sağ anta başlığı, dış ve ön cephe
- 7: Kat. no. 4, sol anta başlığı, iç ve ön cephe
- 8: Kat. no. 4, anta başlığı; iç, ön ve dış cephe kesit çizimleri (Henry 2005, vol. II.2, pl. 67)
- 9: Kat. no. 6, sağ anta başlığı
- Lev. 13:
- 1: Kat. no. 10, sağ anta başlığı, ön ve iç cephe
- 2: Kat. no. 10, sol anta başlığı
- 3: Kat. no. 10, anta başlığı, cephe ve kesit çizimi (Roos 1972, pl. 50, 4)
- 4: Kat. no. 23, sağ anta başlığı
- 5: Kat. no. 23, anta başlığı kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 120)
- 6: Kat. no. 20, anta başlığı
- 7: Kat. no. 37, sol anta başlığı
- 8: Kat. no. 2, sol anta başlığı
- 9: Kat. no. 3, sol anta başlığı
- 10: Kat. no. 3, anta başlığı kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 61)
- Lev. 14:
- 1: Kat. no. 28, sağ anta başlığı
- 2: Kat. no. 28, sol anta başlığı, iç cephe
- 3: Kat. no. 28, sol anta başlığı, dış cephe
- 4: Kat. no. 28, anta başlığı kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 181)
- 5: Kat. no. 29, sağ anta başlığı, iç cephe
- 6: Kat. no. 32, sol anta başlığı, iç ve ön cephe
- 7: Kat. no. 32, sol anta başlığı, ön ve dış cephe
- Lev. 15:
- 1: Kat. no. 32, sağ anta başlığı, dış cephe
- 2: Kat. no. 32, anta başlığı kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 191)
- 3: Kat. no. 30, sağ anta başlığı, dış ve ön cephe

- 4: Kat. no. 30, sağ anta başlığı, iç cephe
5: Kat. no. 31, sağ anta başlığı
6: Kat. no. 31, anta başlığı kesit izimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 188)
7: Kat. no. 19, sol anta başlığı
8: Kat. no. 19, sol anta başlığı, i ve n cephe
- Lev. 16:
- 1: Kat. no. 19, sol anta başlığı, n ve dış cephe
2: Kat. no. 19, anta başlığı kesit izimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 281)
3: Kat. no. 35, sol anta başlığı, i ve n cephe
4: Kat. no. 35, sol anta başlığı, i ve dış cephe
5: Kat. no. 35, anta başlığı kesit izimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 288)
6: Kastellorizo kaya mezarı, anta başlığı kesit izimi (Wurster 1981, abb. 6)
7: İnce kaya mezarı, anta başlığı kesit izimi (Roos 1985, pl. 72, 2)
8: Kat. no. 27, sol anta başlığı
9: Kat. no. 27, sol anta başlığı, i ve n cephe
10: Kat. no. 27, sol anta başlığı, n ve dış cephe
11: Kat. no. 19, sima kesit izimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 281)
12: Kat. no. 28, sima kesit izimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 181)
13: Kat. no. 29, geison-sima bloğu
- Lev. 17:
- 1: Kat. no. 31, geison-sima kesit izimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 188)
2: Kat. no. 31, tympanon ve geison-sima bloğu
3: Kat. no. 1, kapı erevesi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 55)
4: Kat. no. 1, hyperthyron kesit izimi (Henry 2005, vol. I.2, pl. 16)
5: Kat. no. 4, lento ve hyperthyron (Henry 2005, vol. II.2, pl. 62)
6: Kat. no. 4, hyperthyron kesit izimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 67)
7: Kat. no. 5, hyperthyron kesit izimi (Roos 1972, pl. 61, 3)
8: Kat. no 5, lento ve hyperthyron
9: Nereidler Anıtı, lento ve hyperthyron izimi (Demargne 1990, abb. 27)
10: Kat. no. 7, hyperthyron kesit izimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 71)
11: Kat. no. 8, hyperthyron kesit izimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 73)
12: Kat. no. 10, hyperthyron kesit izimi (Roos 1972, pl. 61, 8)

- Lev. 18:
- 1: Kat. no. 10, kapı
  - 2: Mylasa, anta başlığı parçası (Baran 2010, lev. 60, 1)
  - 3: Mylasa, anta başlığı parçasının çizimi (Baran 2010, lev. 61, 1)
  - 4: Kat. no. 39, kapı
  - 5: Kat. no. 39, hyperthyron kesit çizimi ve hyperthyrondaki Ion kymationunun çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 76)
- Lev. 19:
- 1: Kat. no. 12; kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsollar
  - 2: Kat. no. 12, hyperthyron kesit çizimi (Roos 1972, pl. 60, 11)
  - 3: Kat. no. 15; kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsol
  - 4: Kat. no. 15, hyperthyron ve konsol kesit çizimi (Roos 1972, pl. 60, 10)
  - 5: Kat. no. 18; kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsollar
  - 6: Kat. no. 18, hyperthyron ve konsol kesit çizimi (Roos 1972, pl. 61, 11)
  - 7: Kat. no. 20; kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsol
  - 8: Kat. no. 20; lento, hyperthyron ve konsol bölümlerinin kesit çizimi (Henry 2005, vol. I.2, pl. 16)
- Lev. 20:
- 1: Kat. no. 21, hyperthyron
  - 2: Kat. no. 23; kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsollar
  - 3: Kat. no. 23, lento ve hyperthyron kesit çizimi (Henry 2005, vol. I.2, pl. 16)
  - 4: Kat. no. 25; kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsollar (Roos 2006, pl. 30, 5)
  - 5: Kat. no. 25, hyperthyron kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 109)
  - 6: Kat. no. 27, hyperthyron
  - 7: Kat. no. 27, hyperthyron kesit çizimi (Henry 2005, vol. I.2, pl. 16)
- Lev. 21:
- 1: Kat. no. 28, hyperthyron
  - 2: Kat. no. 28, hyperthyron kesit çizimi (Henry 2005, vol. I.2, pl. 16)
  - 3: Kat. no. 29; kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsollar
  - 4: Kat. no. 29; lento, hyperthyron ve konsol bölümlerinin kesit çizimi (Henry 2005, vol. I.2, pl. 16)
  - 5: Kat. no. 32; kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsollar

- 6: Kat. no. 32, hyperthyron kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 191)
- 7: Kat. no. 35, kapı çerçevesi ve hyperthyron
- 8: Kat. no. 35, lento ve hyperthyron kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 288)
- 9: Kat. no. 45, kapı çerçevesi ve hyperthyron
- 10: Kat. no. 45, hyperthyron kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 117)
- Lev. 22: 1: Kat. no. 1 (Kaunos), cephe (Henry 2005, vol. II.2, pl. 54)
2: Kat. no. 1 (Kaunos), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 56)
- Lev. 23: 1: Kat. no. 2 (Kaunos), cephe
2: Kat. no. 2 (Kaunos), cephe çizimi (Roos 1972, pl. 25, 1)
- Lev. 24: 1: Kat. no. 3 (Kaunos), cephe
2: Kat. no. 3 (Kaunos), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 60)
3: Kat. no. 4 (Kaunos), cephe
4: Kat. no. 4 (Kaunos), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 64)
- Lev. 25: 1: Kat. no. 5 (Kaunos), cephe
2: Kat. no. 5 (Kaunos), cephe çizimi [Roos'un çizimi (Roos 1972, pl. 29, 1) üzerinden düzenlenmiştir.]
3: Kat. no. 6 (Kaunos), cephe
4: Kat. no. 6 (Kaunos), cephe çizimi [Roos'un çizimi (Roos 1972, pl. 30, 1) üzerinden düzenlenmiştir.]
- Lev. 26: 1: Kat. no. 7 (Kaunos), cephe
2: Kat. no. 7 (Kaunos), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 69)
3: Kat. no. 8 (Kaunos), cephe
4: Kat. no. 8 (Kaunos), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 72)
5: Kat. no. 9 (Kaunos), cephe
6: Kat. no. 9 (Kaunos), cephe çizimi (Roos 1972, pl. 34, 6)
- Lev. 27: 1: Kat. no. 10 (Kaunos), cephe
2: Kat. no. 10 (Kaunos), cephe çizimi [Roos'un çizimi (Roos 1972, pl. 36, 1) üzerinden düzenlenmiştir.]
- Lev. 28: 1: Kat. no. 11 (Kaunos), cephe
2: Kat. no. 11 (Kaunos), cephe çizimi (Roos 1972, pl. 41, 1)
3: Kat. no. 12 (Kaunos), cephe

- 4: Kat. no. 12 (Kaunos), cephe çizimi (Roos 1972, pl. 42, 1)
5: Kat. no. 13 (Kaunos), cephe
6: Kat. no. 13 (Kaunos), cephe çizimi (Roos 1972, pl. 43, 4)
- Lev. 29: 1: Kat. no. 14 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 81)
2: Kat. no. 15 (Kaunos), cephe
3: Kat. no. 15 (Kaunos), cephe çizimi [Roos'un çizimi (Roos 1972, pl. 45, 1) üzerinden düzenlenmiştir.]
4: Kat. no. 16 (Kaunos), cephe (Roos 1972, pl. 19, 3)
5: Kat. no. 16 (Kaunos), cephe çizimi (Roos 1972, pl. 44, 4)
- Lev. 30: 1: Kat. no. 17 (Kaunos), cephe
2: Kat. no. 17 (Kaunos), cephe çizimi (Roos 1972, pl. 45, 6)
3: Kat. no. 18 (Kaunos), cephe
4: Kat. no. 18 (Kaunos), cephe çizimi [Roos'un çizimi (Roos 1972, pl. 46, 1) üzerinden düzenlenmiştir.]
- Lev. 31: 1: Kat. no. 19 (Pasanda), cephe
2: Kat. no. 19 (Pasanda), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 280)
3: Kat. no. 20 (Mergenli), cephe
4: Kat. no. 20 (Mergenli), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 245)
5: Kat. no. 21 (Karadonlar), cephe
6: Kat. no. 22 (Karadonlar), cephe
- Lev. 32: 1: Kat. no. 23 (Dalaman), cephe
2: Kat. no. 23 (Dalaman), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 118)
3: Kat. no. 24 (Somacık), cephe (Ambrosini 2012, fig. 6)
4: Kat. no. 25 (Elmalı), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 108)
- Lev. 33: 1: Kat. no. 27 (Elmalı), cephe
2: Kat. no. 27 (Elmalı), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 110)
3: Kat. no. 28 (Idyma), cephe
4: Kat. no. 28 (Idyma), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 180)
- Lev. 34: 1: Kat. no. 29 (Idyma), cephe
2: Kat. no. 29 (Idyma), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 183)
- Lev. 35: 1: Kat. no. 30 (Idyma), cephe

- 2: Kat. no. 30 (Idyma), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 185)
3: Kat. no. 31 (Idyma), cephe
4: Kat. no. 31 (Idyma), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 187)
- Lev. 36: 1: Kat. no. 32 (Idyma), cephe
2: Kat. no. 32 (Idyma), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 189)
3: Kat. no. 33 (Idyma), cephe
4: Kat. no. 33 (Idyma), cephe çizimi (Roos 2006, pl. 59, 2)
- Lev. 37: 1: Kat. no. 34 (Idyma), cephe
2: Kat. no. 35 (Thera), cephe
- Lev. 38: 1: Kat. no. 35 (Thera), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 287)
2: Kat. no. 36 (Keramos), cephe (Küçükveren 2007, fig. 204)
3: Kat. no. 36 (Keramos), cephe çizimi (Roos 2006, pl. 43, 1)
- Lev. 39: 1: Kat. no. 37 (Panormos), cephe
2: Kat. no. 38 (Turgutreis), cephe (Diler 2013a, 46)
3: Kat. no. 38 (Turgutreis), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 297)
- Lev. 40: 1: Kat. no. 39, sütun başlığı
2: Kat. no. 41, yarım sütun başlığı
3: Kat. no. 42, sağ yarım sütun başlığı
4: Kat. no. 42, sol yarım sütun başlığı
5: Kat. no. 42, sol yarım sütun başlığı, dış cephe
6: Kat. no. 45, sütun başlığı
- Lev. 41: 1: Kat. no. 40, sağ anta başlığı
2: Kat. no. 41, sağ anta başlığı
3: Kat. no. 41, sol anta başlığı
4: Kat. no. 42, sağ anta başlığı
5: Kat. no. 42, sol anta başlığı
6: Kat. no. 42, sol anta, başlık profilleri
- Lev. 42: 1: Kat. no. 43, sağ anta başlığı
2: Kat. no. 44, sol anta başlığı
3: Kat. no. 44, sol anta başlığı, iç cephe
4: Kat. no. 44, sağ anta başlığı
5-6: Kat. no. 39, entablaturün cephe ve alttan görünümü

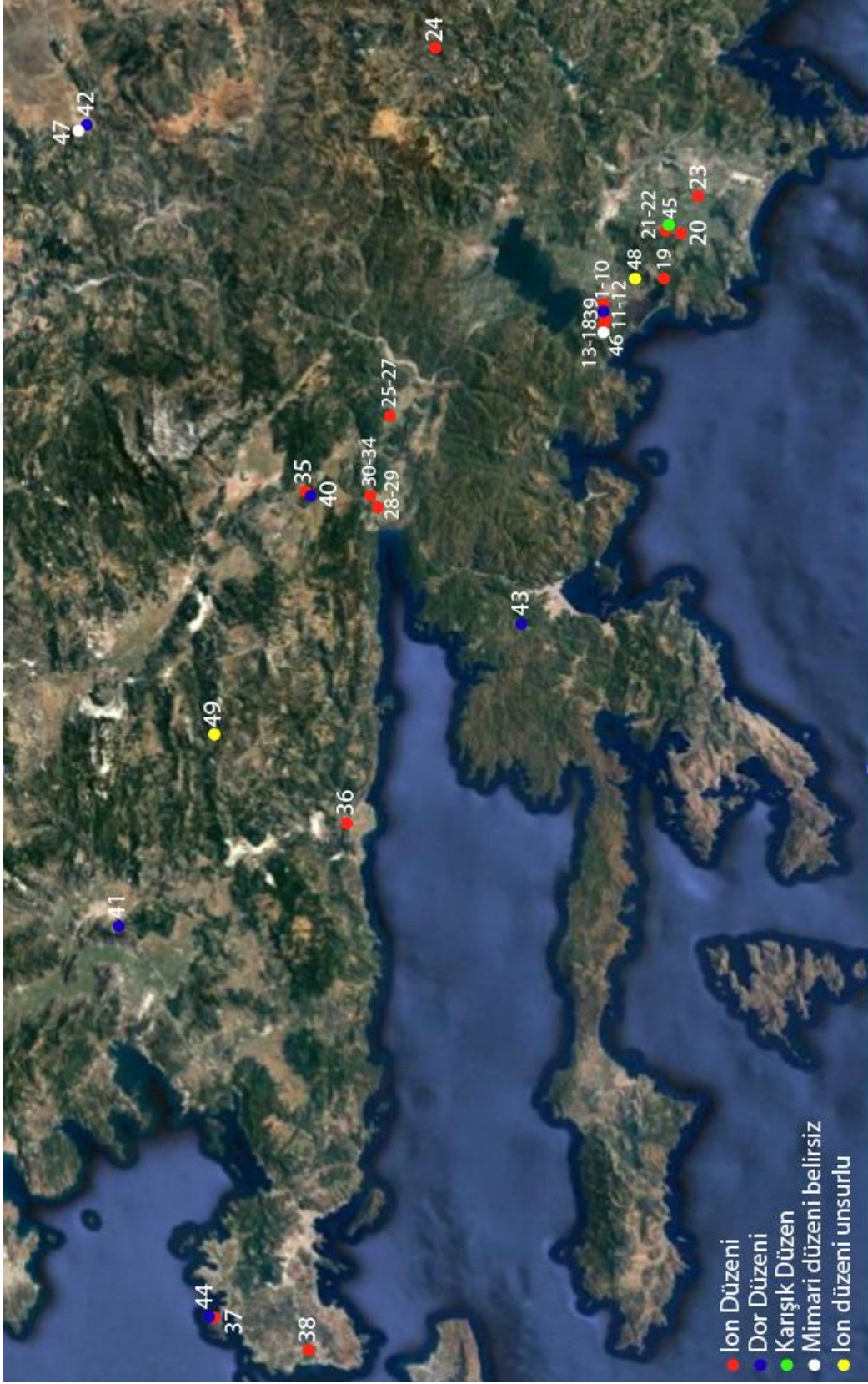
- Lev. 43: 1: Kat. no. 39, entablaturün kesit ve cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 76)
2: Kat. no. 43, entablatur
3: Kat. no. 43 , geison-sima bloğu
4: Kat. no. 43, geison-sima bloğunun profilden görünümü
5: Kat. no. 3, hyperthyron, cephe ve kesit çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 61)
6: Pergamon Asklepieionu'ndaki D Yapı Kompleksi, Dor frizi çizimi (Rumscheid 1994, taf. 18, 1)
- Lev. 44: 1: Korkyra Artemis Tapınağı, triglyph yivi çizimi (Ginouvés 1992, pl. 61, 4)
2: Delphoi'daki Sikyonluların Hazine Binası'ndan bir triglyph bloğunun çizimi (Nenna – Laroche 1990, fig. 17b)
3: Megara Hyblaia'dan bir mezar naiskosundaki Dor frizi (Barletta 1990, fig. 17)
4: Kat. no. 40, kapı çerçevesi ve hyperthyron
5: Kat. no. 42, sol sövenin üst bölümünden ileri doğru uzanan profil
6: Kat. no. 39 (Kaunos), cephe
7: Kat. no. 39 (Kaunos), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 75)
- Lev. 45: 1: Kat. no. 40 (Thera), cephe
2: Kat. no. 40 (Thera), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 291)
3: Kat. no. 40 (Thera), rekonstrüksiyon (Baran 2014, fig. 6)
- Lev. 46: 1: Kat. no. 41 (Mylasa), cephe
2: Kat. no. 41 (Mylasa), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 257)
3: Kat. no. 42 (Tabai), cephe
- Lev. 47: 1: Kat. no. 43 (Yeşilbelde), cephe
2: Kat. no. 43 (Yeşilbelde), cephe çizimi
- Lev. 48: 1: Kat. no. 44 (Panormos), cephe
2: Kat. no. 45 (Karadonlar), cephe
3: Kat. no. 45 (Karadonlar), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 115)
- Lev. 49: 1: Kat. no. 46 (Kaunos), cephe (Roos 1972, pl. 19, 1)
2-3: Kat. no. 47, sağ ve sol yarım sütun gövdeleri (?)

- 4: Kat. no. 47, sol yarım sütun başlığı (?)
  - 5: Kat. no. 47, sol anta başlığı (?)
  - 6: Kat. no. 47, sağ anta, başlık (?) profilleri
  - 7: Kat. no. 47 (Tabai), taşıyıcı elemanlar ve entablatür
- Lev. 50:
- 1: Kat. no. 47 (Tabai), entablatür ve alınlık
  - 2: Kat. no. 47 (Tabai), cephe çizimi (Aydın 2012, res. 2)
  - 3: Kat. no. 48 (Solungur), cephe
  - 4: Kat. no. 48 (Solungur), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 284)
  - 5: Kat. no. 49 (Karadiken), cephe (Henry 2005, vol. II.2, pl. 202)
  - 6: Kat. no. 49 (Karadiken), cephe çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 203)
  - 7: Kat. no. 49, Ion kymationu çizimi (Henry 2005, vol. II.2, pl. 203)

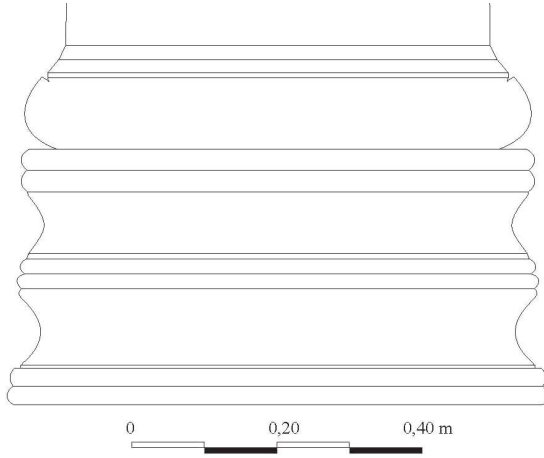

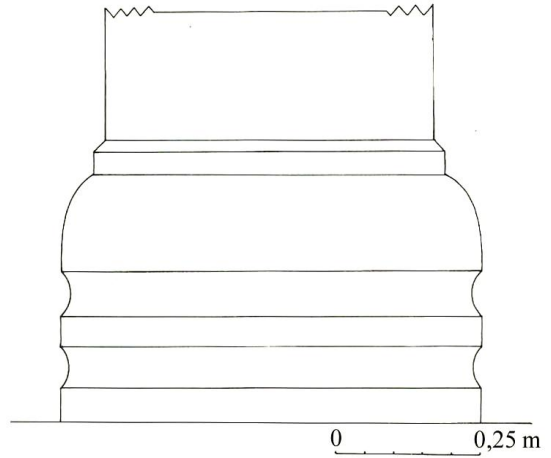
LEVHALAR

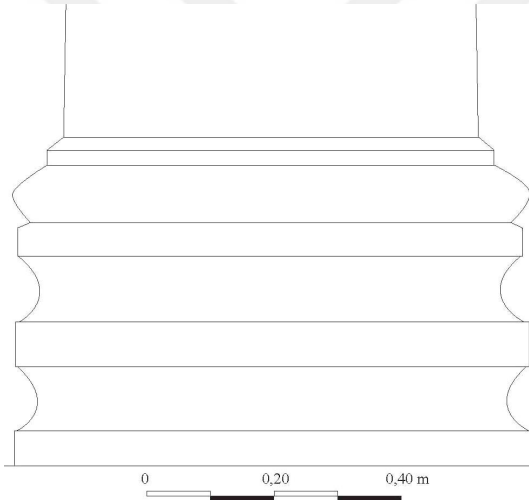
1: Katalogda yer alan mezarların harita üzerindeki dağılımı

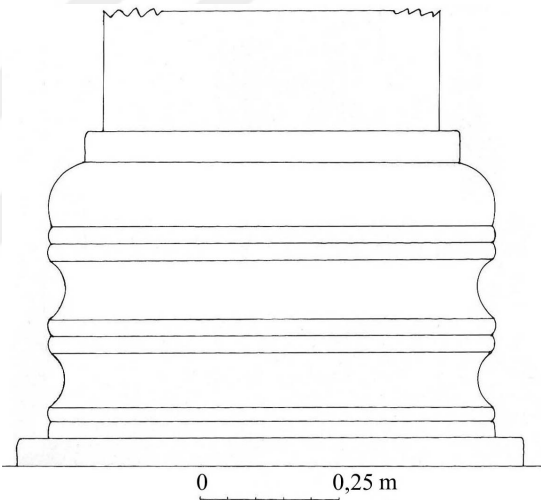
1: Kat. no. 4, sütun kaidesi çizimi

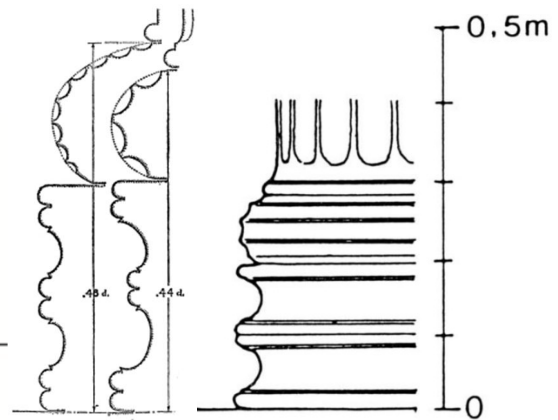
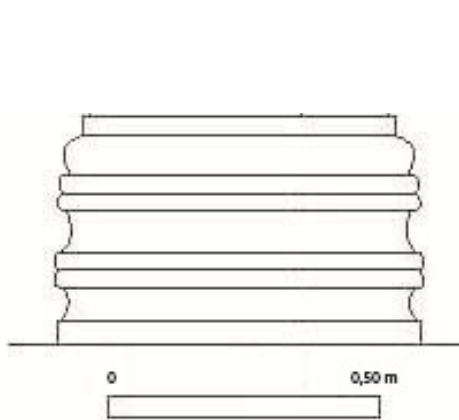
2: Kat. no. 6, sütun kaidesi çizimi

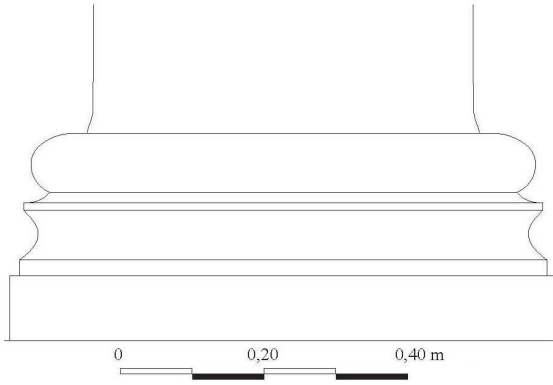
3: Kat. no. 7, sütun kaidesi çizimi

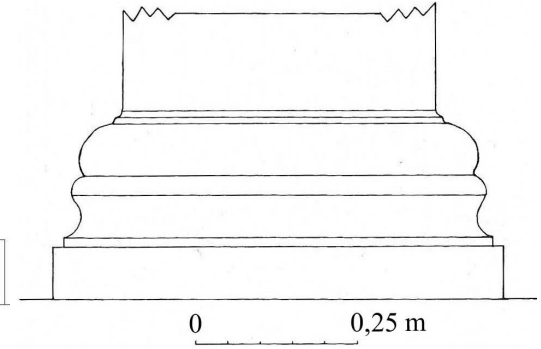
4: Kat. no. 10, sütun kaidesi çizimi

5: Kat. no. 23, sütun kaidesi çizimi 6-7: Arkaik Ephesos ve Magnesia Artemis tapınaklarının sütun kaidesi kesitleri ile Nereidler Anıtı'nın sütun kaidesi

1: Kat. no. 14, sütun kaidesi çizimi

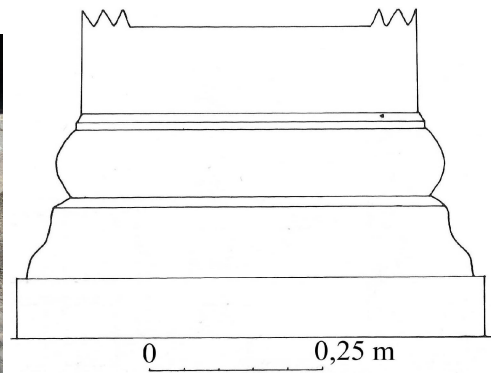
2: Kat. no. 18, sütun kaidesi çizimi

3: Kat. no. 18, sütun kaidesi 4: Olympia Philippeion, sütun kaidesi çizimi

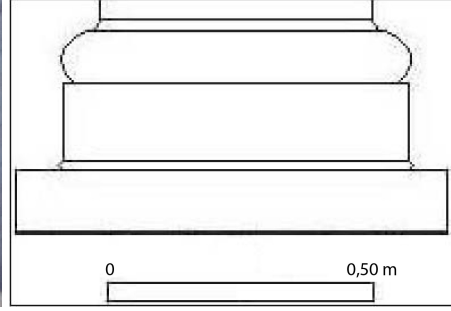

5: Kat. no. 15, sütun kaidesi

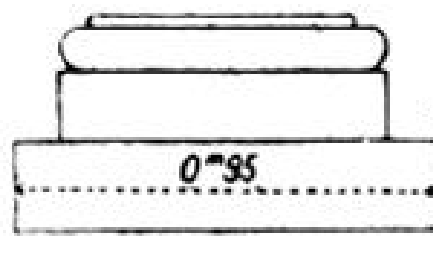
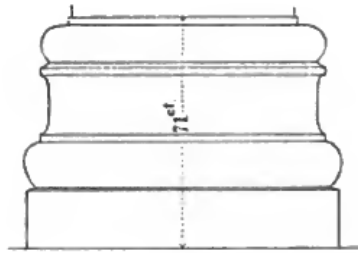
6: Kat. no. 15, sütun kaidesi çizimi

1: Kat. no. 20, sütun kaidesi

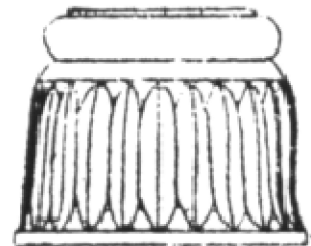
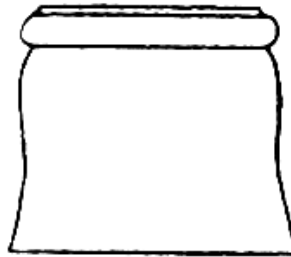
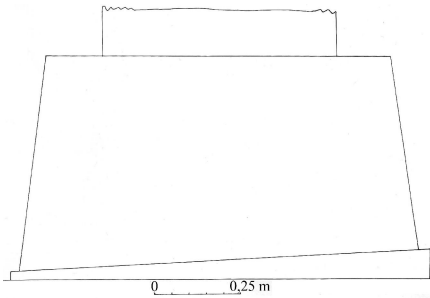
2: Kat. no. 20, sütun kaidesi çizimi

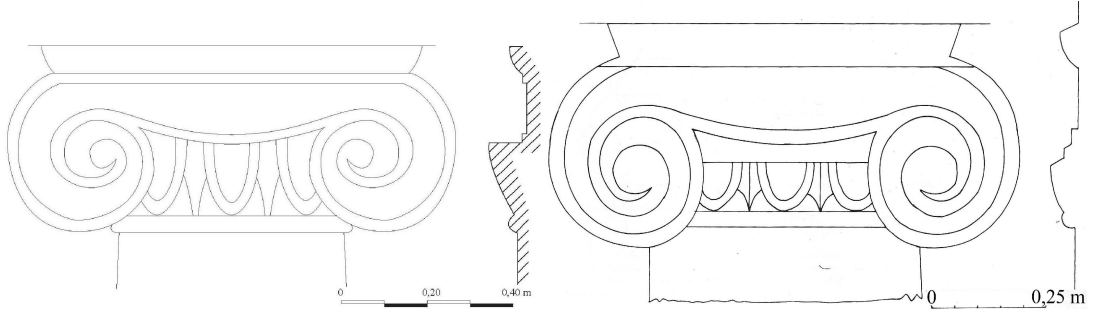
3: Amyntas'ın mezarı, sütun kaidesi çizimi 4: Susa'dan bir sütun kaidesinin çizimi

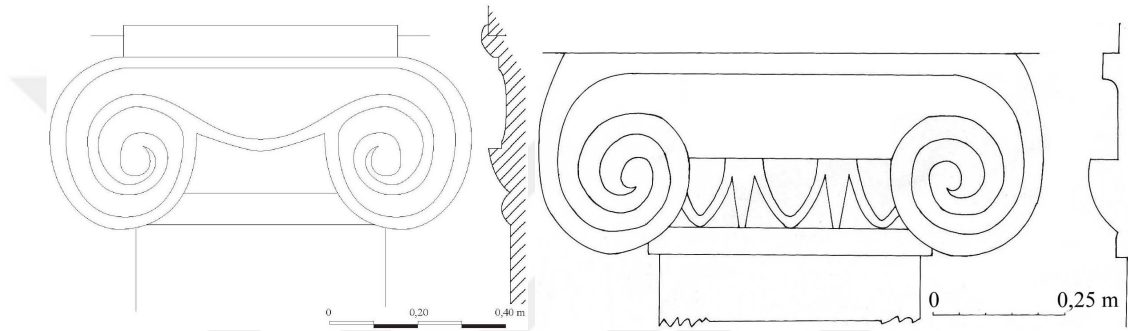
5: Kat. no. 1, sütun kaideleri için ayrılmış bölümler

6: Kat. no. 5, sütun kaidesi için ayrılmış bölüm 7-8: Susa'dan iki sütun kaidesi

1-2: Kat. no. 4 ve 5, sütun başlığı cephe ve kesit çizimleri

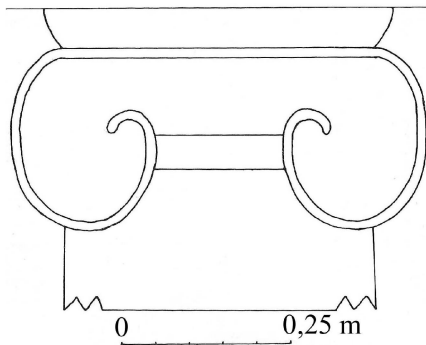
3-4: Kat. no. 7 ve 10, sütun başlığı cephe ve kesit çizimleri

5: Kat. no. 10, sütun başlığı

6: Kat. no. 15, sütun başlığı

7: Kat. no. 15, sütun başlığı çizimi

8: Kat. no. 29, sütun başlığı

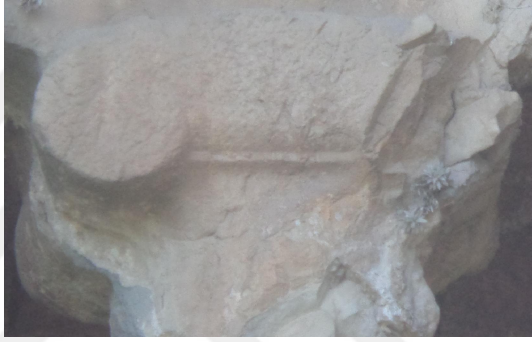
1: Kat. no. 32, sütun başlığı

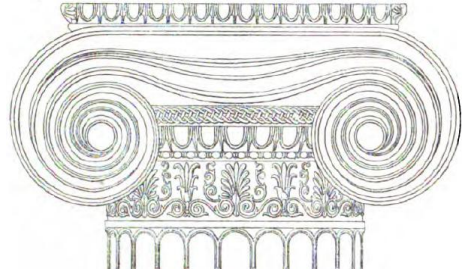
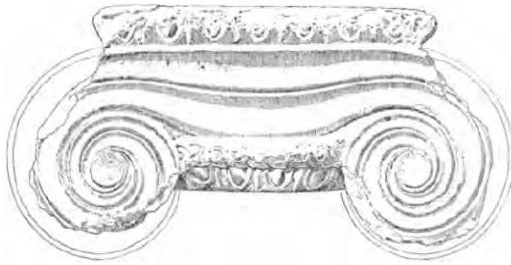
2: Kat. no. 35, sütun başlığı

3: Kat. no. 18, sütun başlığı

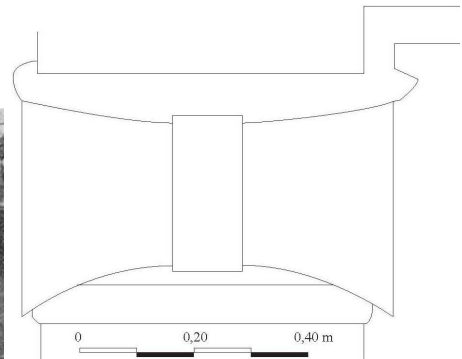
4: Kat. no. 20, sütun başlığı

5-6: Nereidler Anıtı ve Erekhtheion, sütun başlıkları

7: Maussolleion, sütun başlığı

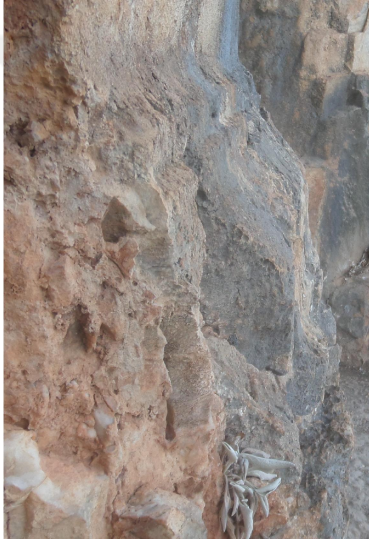
8: Kat. no. 7, polster çizimi

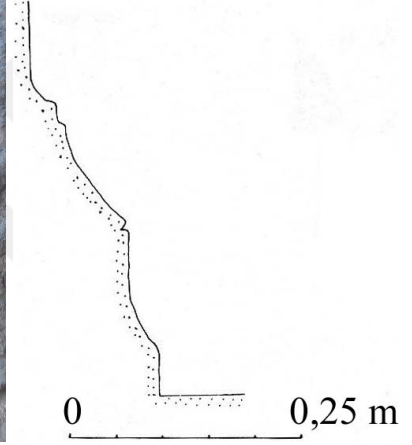
1: Kat. no. 8, polster

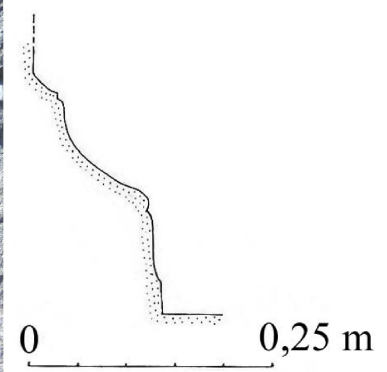
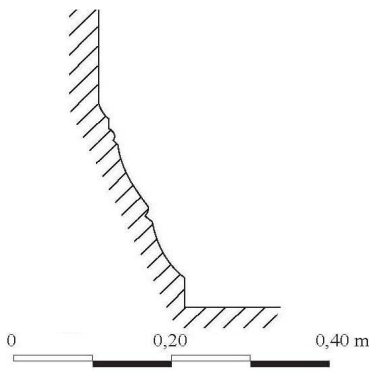
2: Kat. no. 18, polster

3-4: Kat. no. 10, sol anta kaidesi

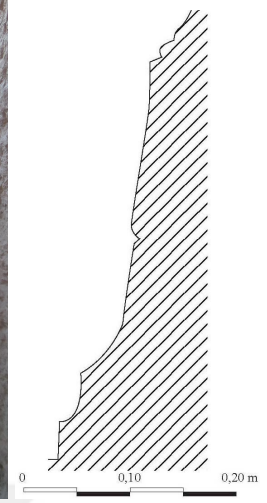
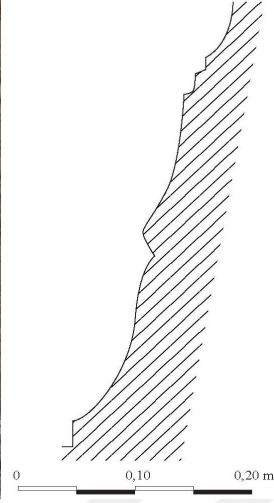

5: Kat. no. 10, anta kaidesi, çizim

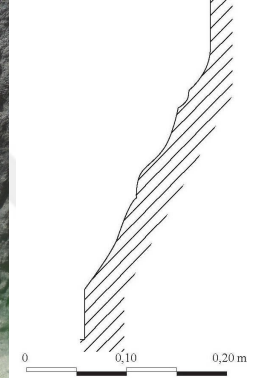
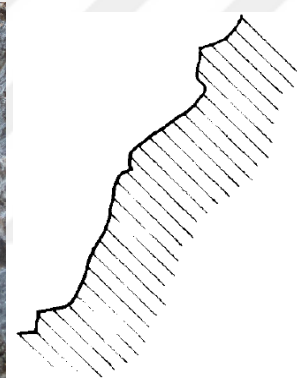
6: Kat. no. 14, anta kaidesi 7-8: Kat. no. 18, anta kaidesi fotoğraf ve çizimi

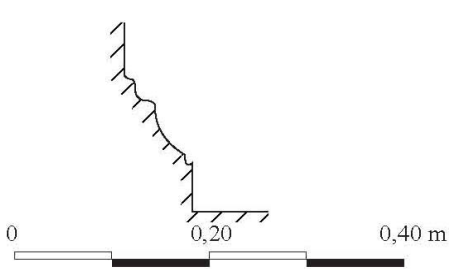
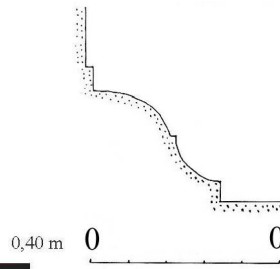
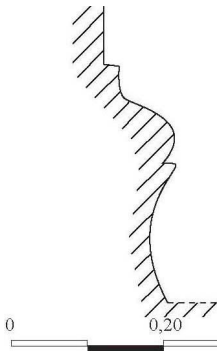
1-2: Kat. no. 29, anta kaidesi

3-4: Kat. no. 32, anta kaidesi

5-6: Kat. no. 34, anta kaidesi

7-8: Kat. no. 23, anta kaidesi

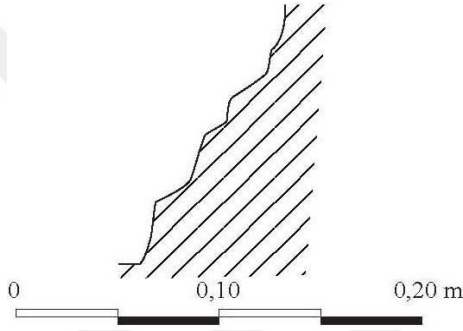
9-11: Kat. no. 4, 12 ve 8, anta kaidesi kesit çizimleri

1: Kat. no. 8, anta kaidesi

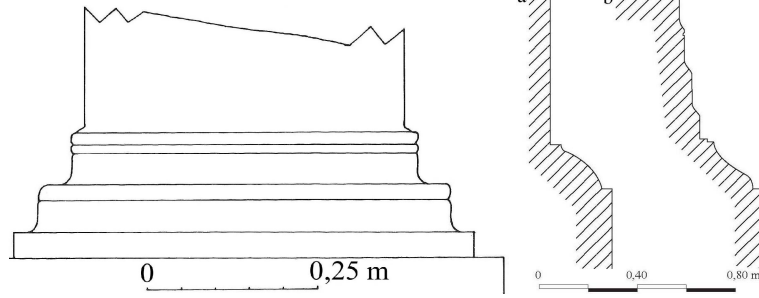
2: Kat. no. 30, anta kaidesi

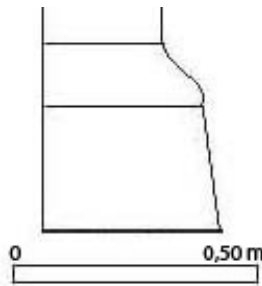
3: Kat. no. 30, anta kaidesi kesit çizimi

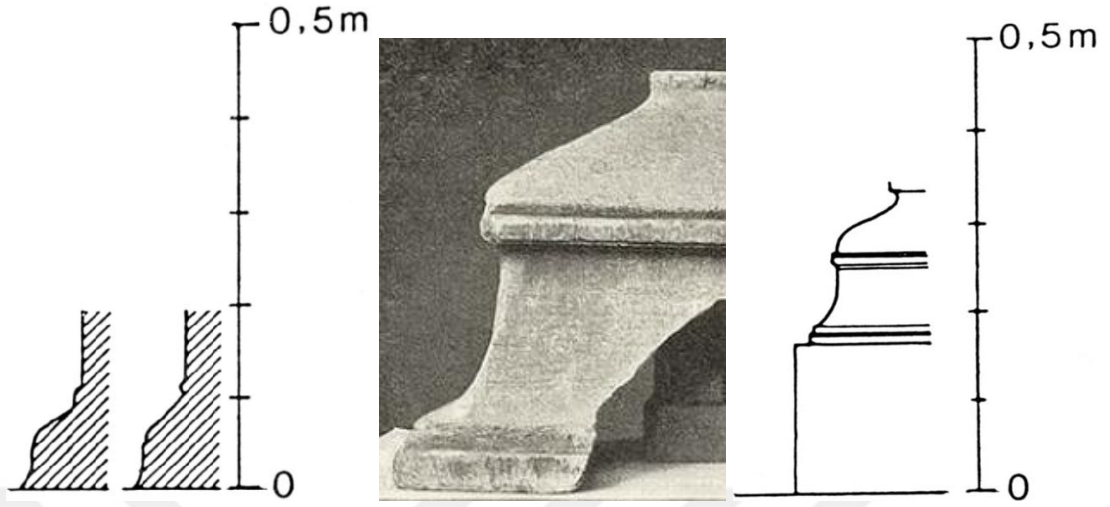
4: Kat. no. 15, anta kaidesi

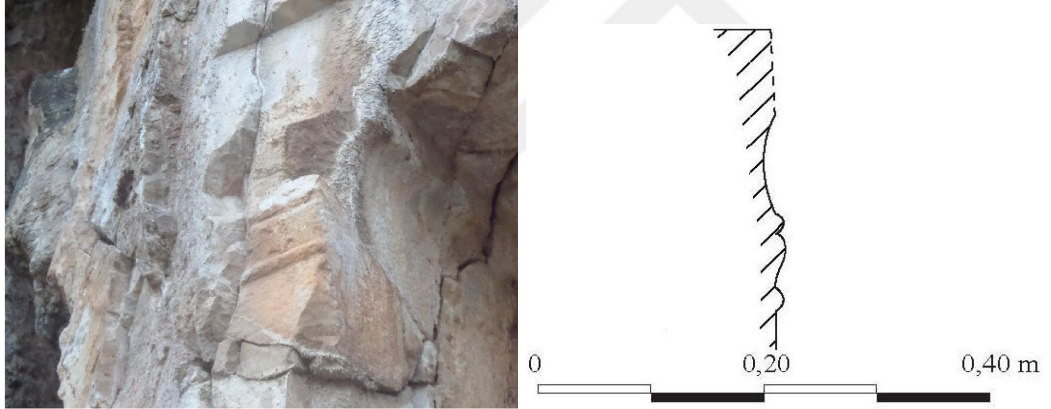
5: Kat. no. 15, anta kaidesi çizimi 6: Kat. no. 1 a) Anta kaidesinin pronaos duvarında devam eden bölümü b) Kapının altındaki profiller

7: Kat. no. 20, anta kaidesi kesit çizimi 8: Kat. no. 38, anta kaidesi

1-3: Labraunda güney ve doğu propylonları ile Priene Athena ve Zeus tapınaklarına ait anta kaidesi profilleri

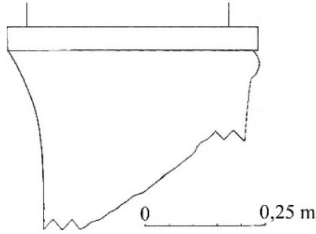

4: Kat. no. 8, sağ anta başlığı 5: Kat. no. 8, anta başlığı kesit çizimi

6: Kat. no. 15, sağ anta başlığı 7: Kat. no. 15, sol anta başlığı, iç cephe

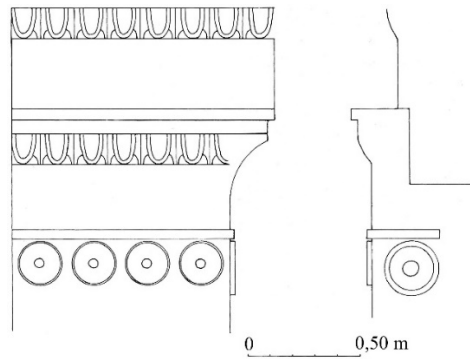
1: Kat. no. 15, anta başlığı çizimi 2-3: Kat. no. 17 ve 18, sol anta başlıkları, iç cephe

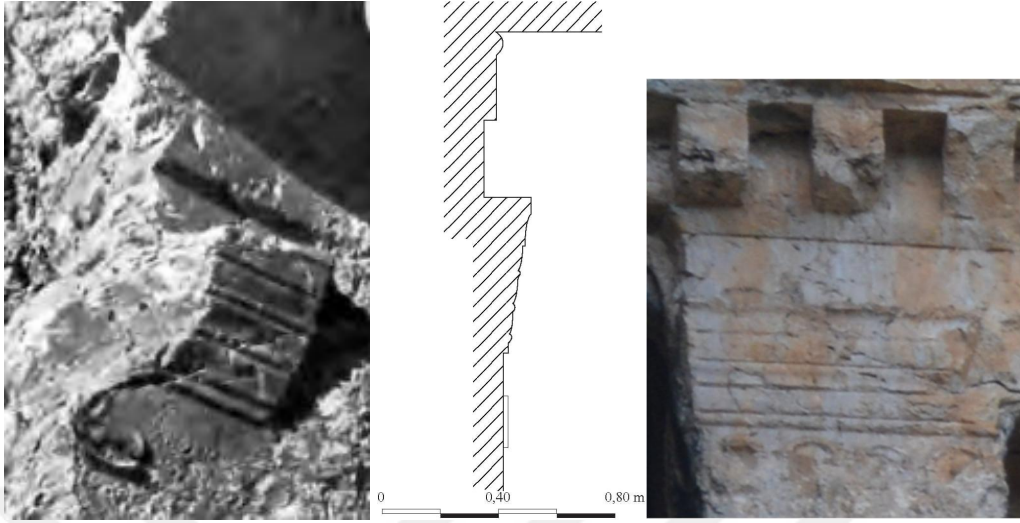
4: Kat. no. 21, sağ anta başlığı 5: Kat. no. 21, sol anta başlığı

6-7: Kat. no. 5, sağ ve sol anta başlığı

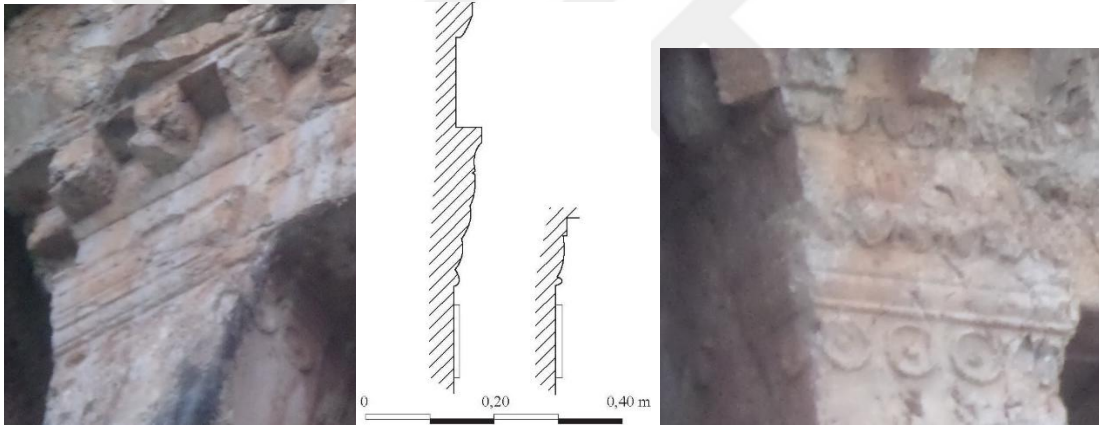

8: Kat. no. 5, anta başlığı cephe ve kesit çizimi

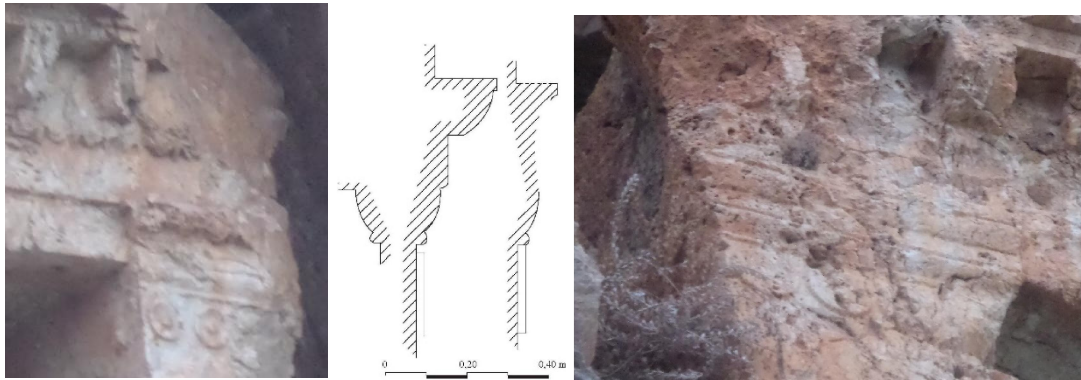

1-2: Kat. no. 1, anta başlığı fotoğraf ve çizimi

3: Kat. no. 7, anta başlığı

4-5: Kat. no. 7, anta başlığı, fotoğraf; ön ve dış cephe kesit çizimleri 6: Kat. no. 4, anta başlığı, dış ve ön cephe

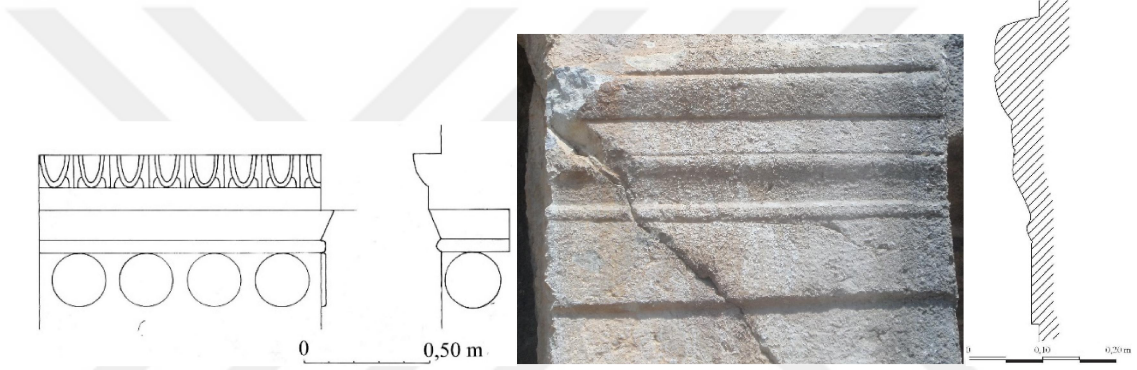

7-8: Kat. no. 4, anta başlığı, fotoğraf; iç, ön ve dış cephe kesit çizimleri 9: Kat. no. 6, anta başlığı

1-2: Kat. no. 10, sağ ve sol anta başlığı

3: Kat. no. 10, anta başlığı, cephe ve kesit çizimi 4-5: Kat. no. 23, anta başlığı

6: Kat. no. 20, anta başlığı

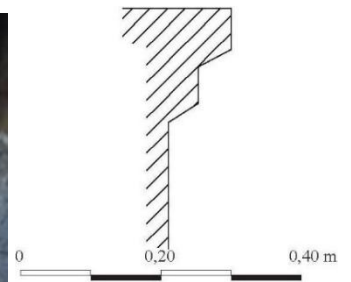
7: Kat. no. 37, sol anta başlığı

8: Kat. no. 2, anta başlığı

9-10: Kat. no. 3, anta başlığı fotoğraf ve çizimi

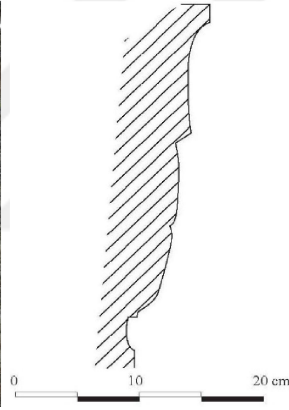

1: Kat. no. 28, sağ anta başlığı

2: Kat. no. 28, sol anta başlığı, iç cephe

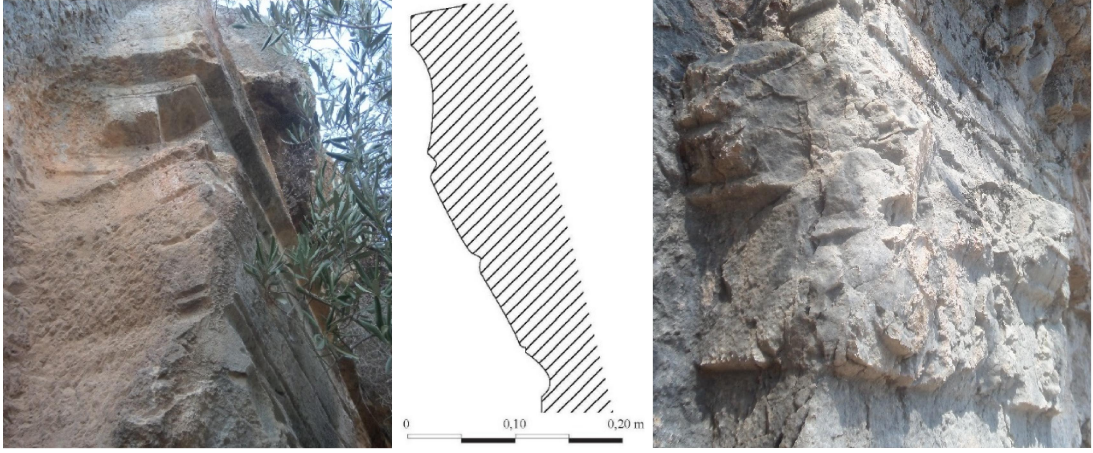

3-4: Kat. no. 28, anta başlığı dış yan; kesit çizimi 5: Kat. no. 29, anta başlığı, iç yan

6-7: Kat. no. 32, sol anta başlığı iç ve dış yan

1-2: Kat. no. 32, anta başlığı, dış cephe; kesit 3: Kat. no. 30, anta başlığı, dış ve ön

4: Kat. no. 30, anta başlığı, iç cephe 5-6: Kat. no. 31, anta başlığı, cephe ve kesit

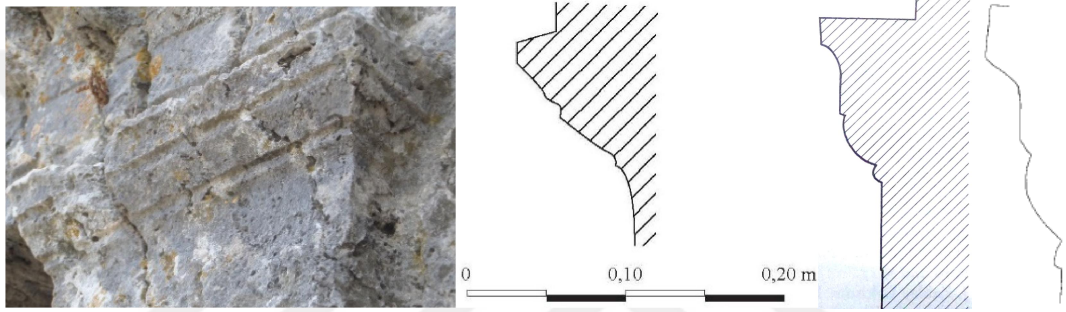
7: Kat. no. 19, sol anta başlığı

8: Kat. no. 19, sol anta başlığı, iç ve ön cephe

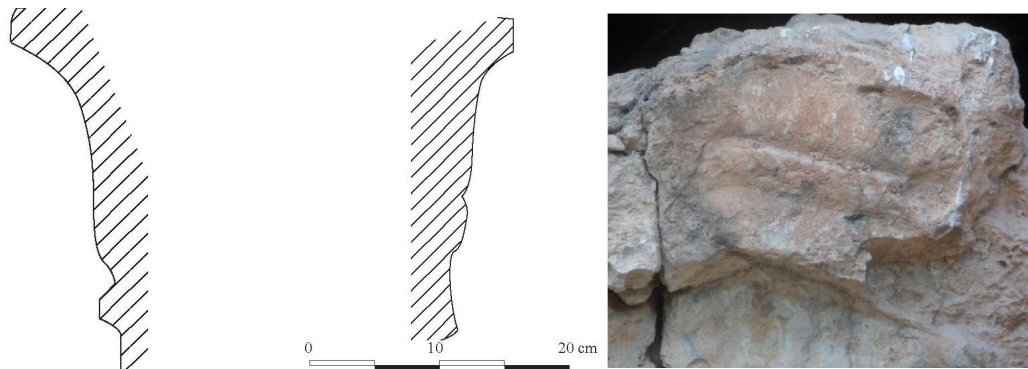
1-2: Kat. no. 19, anta başlığı, ön ve dış yan; kesit 3: Kat. no. 35, anta başlığı iç ve ön

4-5: Kat. no. 35, anta başlığı, ön ve dış yan; kesit çizimi 6-7: Kastellorizo ve İnlice kaya mezarları, anta başlığı kesit çizimleri

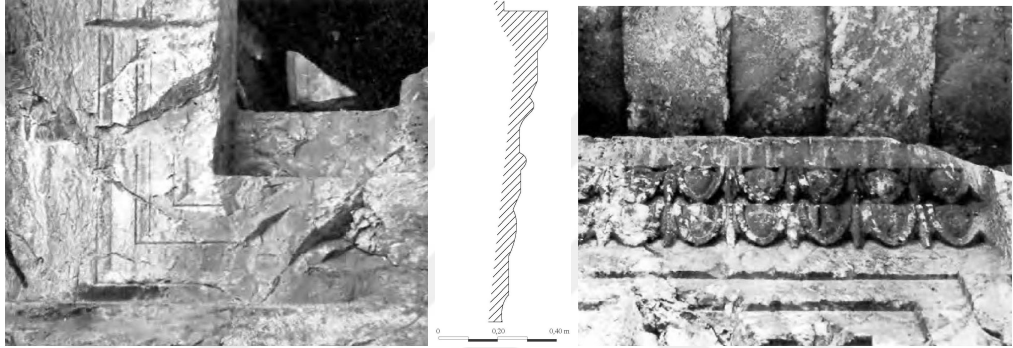
8-10: Kat. no. 27, sol anta başlığı; ön, iç ve dış cephe

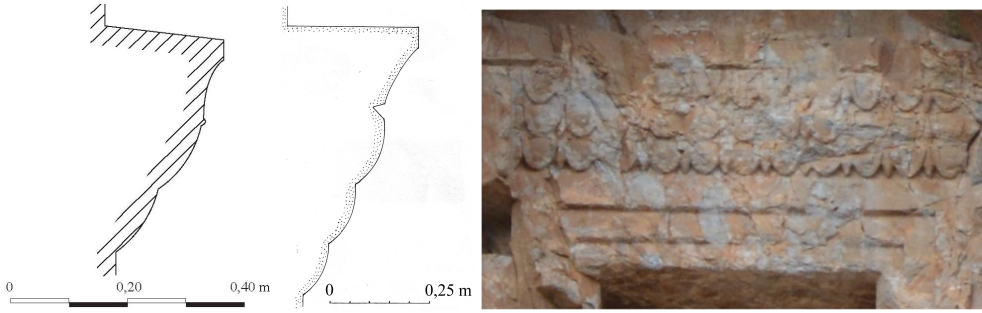
11-12: Kat. no. 19 ve 28, sima kesit çizimleri 13: Kat. no. 29, geison-sima bloğu

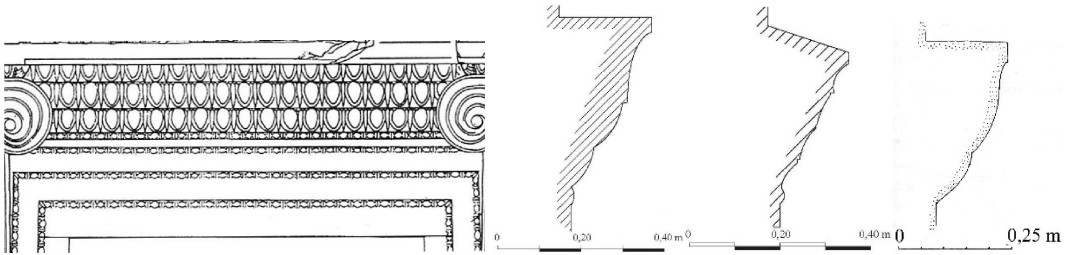
1: Kat. no. 31, geison-sima kesit çizimi 2: Kat. no. 31, alınlık

3: Kat. no. 1, kapı çerçevesi 4: Kat. no. 1, hyperthyron 5: Kat. no. 4, hyperthyron

6-7: Kat. no. 4 ve 5, hyperthyron kesit çizimleri 8: Kat. no. 5, lento ve hyperthyron

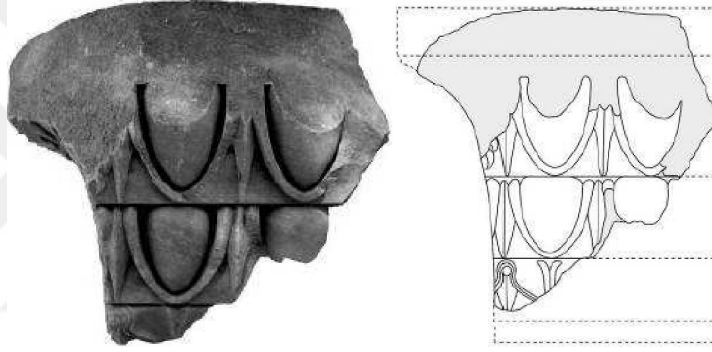

9: Nereidler Anıtı, lento ve hyperthyron çizimi 10-12: Kat. no. 7, 8 ve 10, hyperthyron

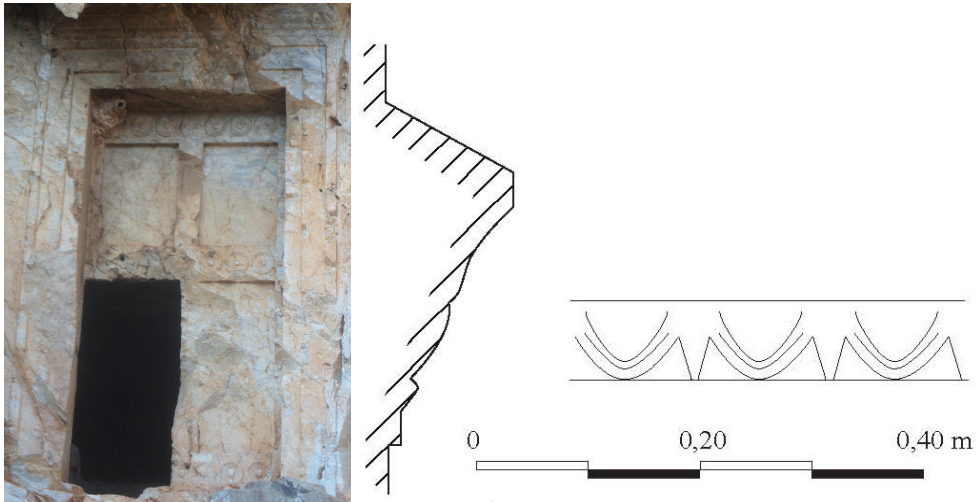

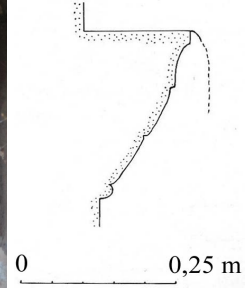
1: Kat. no. 10, kapı

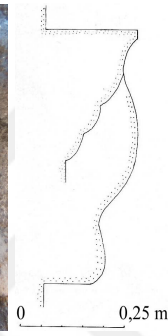
2-3: Mylasa, anta başlığı parçası

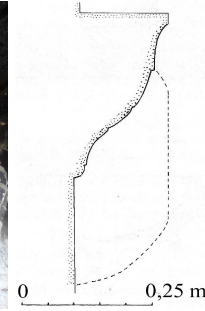
4: Kat. no. 39, kapı 5: Kat. no. 39, hyperthyron kesit çizimi ve hyperthyrondaki Ion kymationunun çizimi

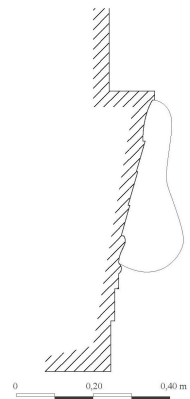
1: Kat. no. 12; kapı çerçevesi, hyperthyron ve konsollar 2: Kat. no. 12, hyperthyron

3: Kat. no. 15, kapı düzenlemesi 4: Kat. no. 15, hyperthyron ve konsol kesit çizimi

5: Kat. no. 18, kapı düzenlemesi 6: Kat. no. 18, hyperthyron ve konsol kesit çizimi

7-8: Kat. no. 20; lento, hyperthyron ve konsol bölümlerinin fotoğraf ve çizimi

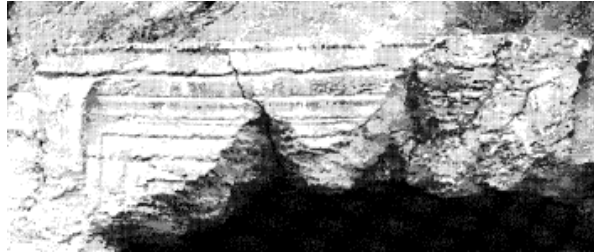

1: Kat. no. 21, hyperthyron

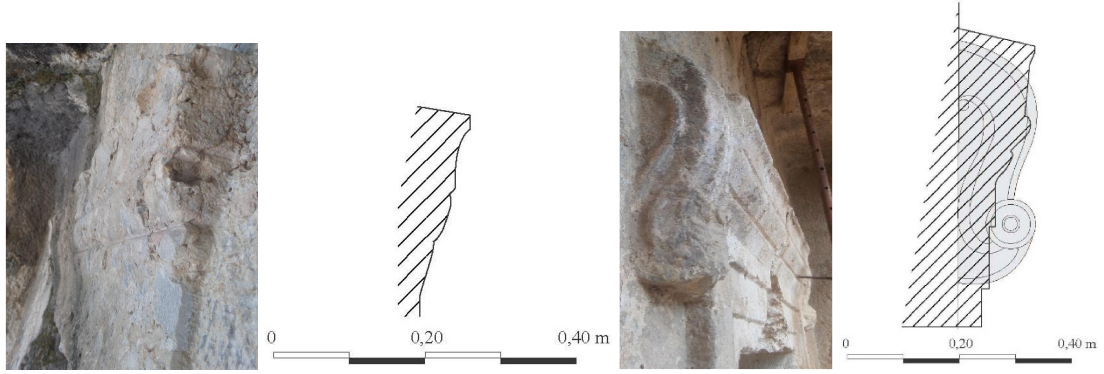
2: Kat. no. 23, kapı düzenlemesi 3: Kat. no. 23, lento ve hyperthyron kesit çizimi

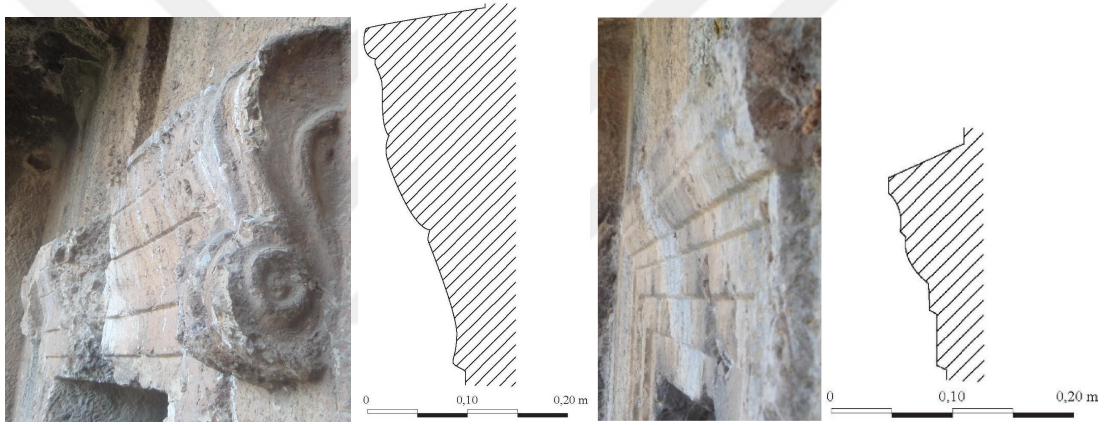
4: Kat. no. 25, kapı düzenlemesi 5: Kat. no. 25, hyperthyron kesit çizimi

6-7: Kat. no. 27, hyperthyron fotoğraf ve çizimi

1-2: Kat. no. 28, hyperthyron fotoğraf ve çizimi 3-4: Kat. no. 29; lento, hyperthyron ve konsol bölümlerinin fotoğraf ve çizimi

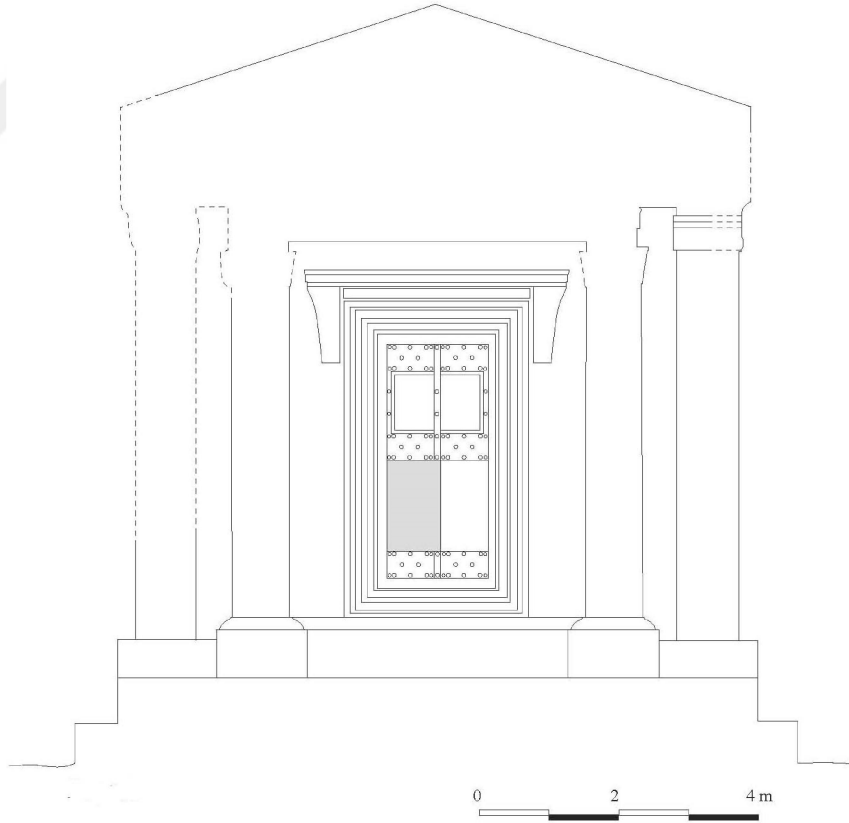
5: Kat. no. 32, kapı düzenlemesi 6: Kat. no. 32, hyperthyron kesit çizimi 7-8: Kat. no. 35, lento ve hyperthyron bölümlerinin fotoğraf ve çizimi

9: Kat. no. 45, kapı çerçevesi ve hyperthyron 10: Kat. no. 45, hyperthyron kesit çizimi

1: Kat. no. 1 (Kaunos), cephe

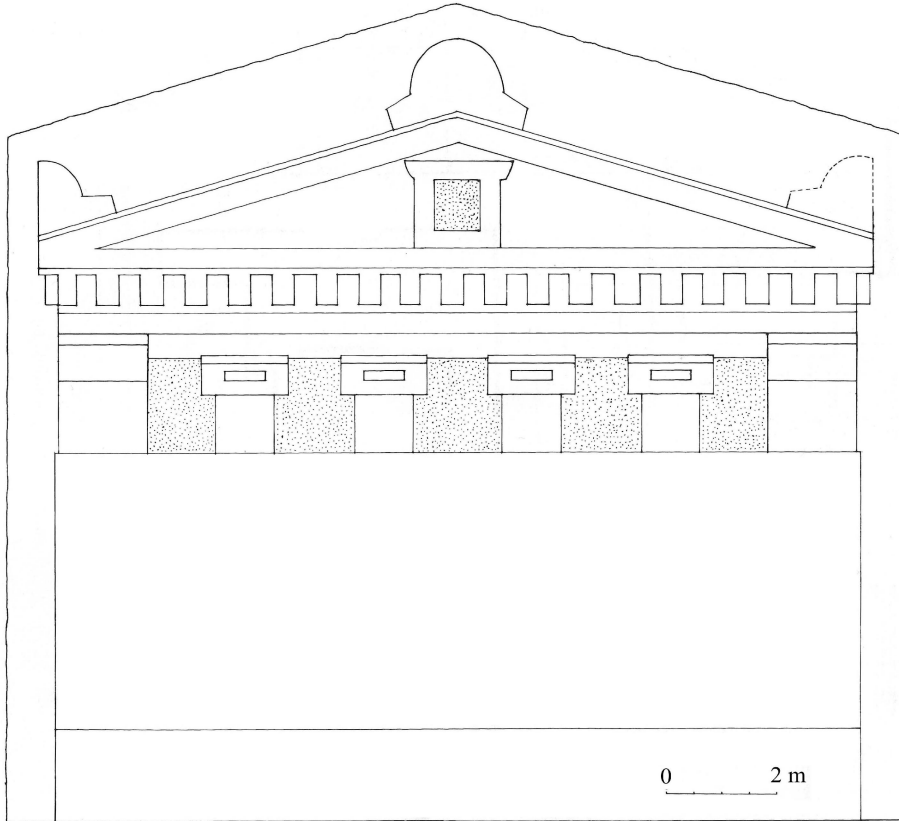

2: Kat no. 1 (Kaunos), cephe çizimi

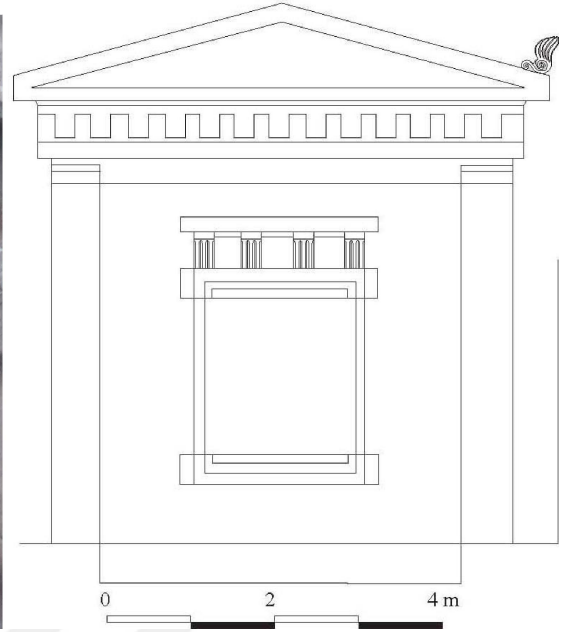

1: Kat. no. 2 (Kaunos), cephe

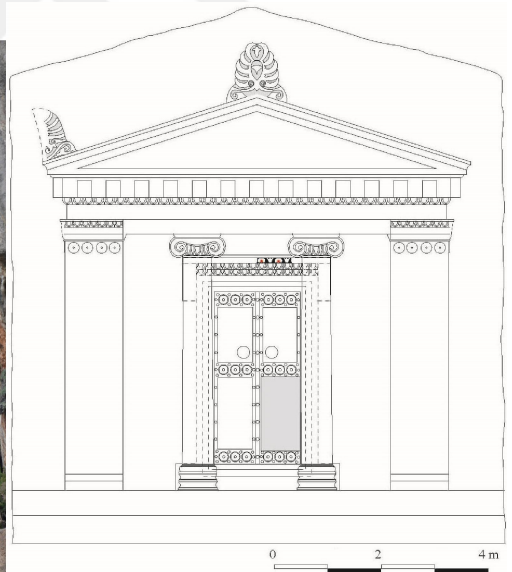

2: Kat. no. 2 (Kaunos), cephe çizimi

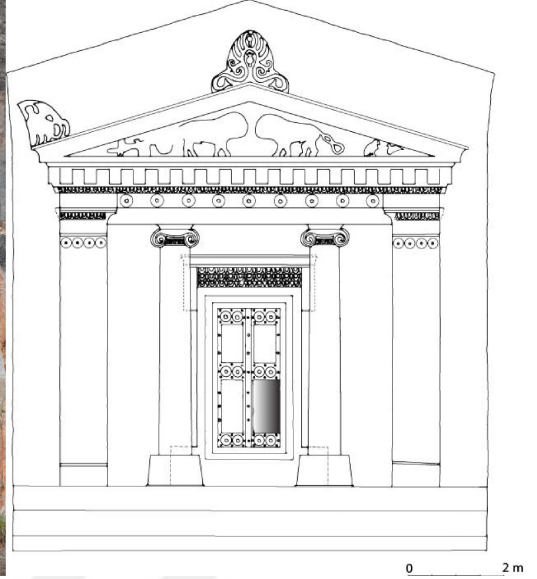

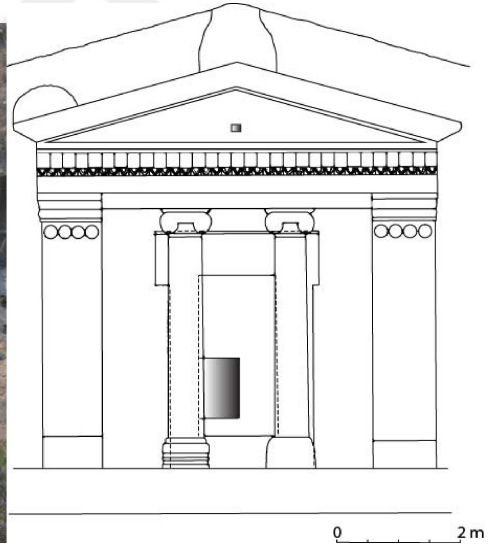
1-2: Kat. no. 3 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

3-4: Kat. no. 4 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

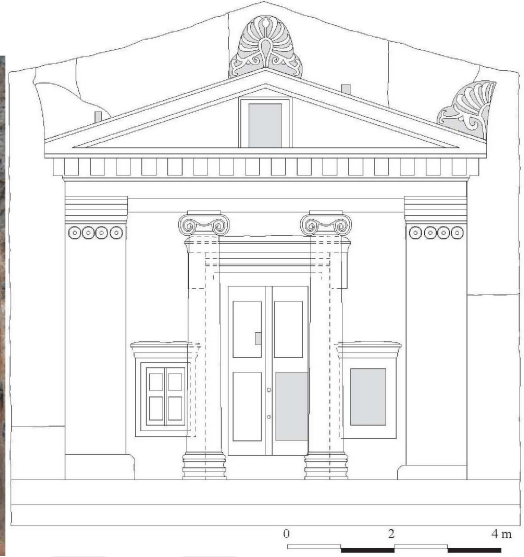

1-2: Kat. no. 5 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

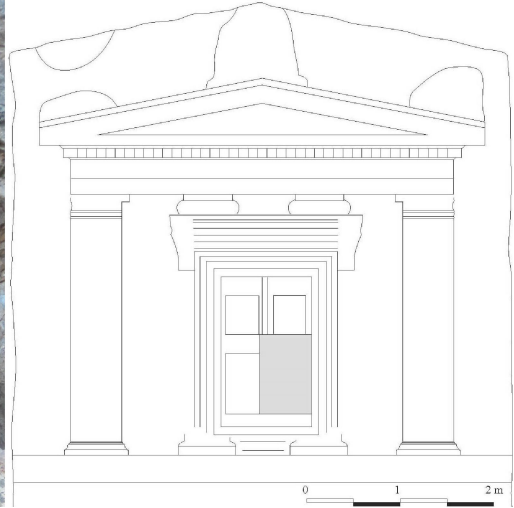

3-4: Kat. no. 6 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

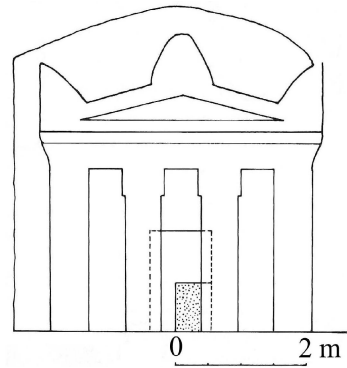

1-2: Kat. no. 7 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

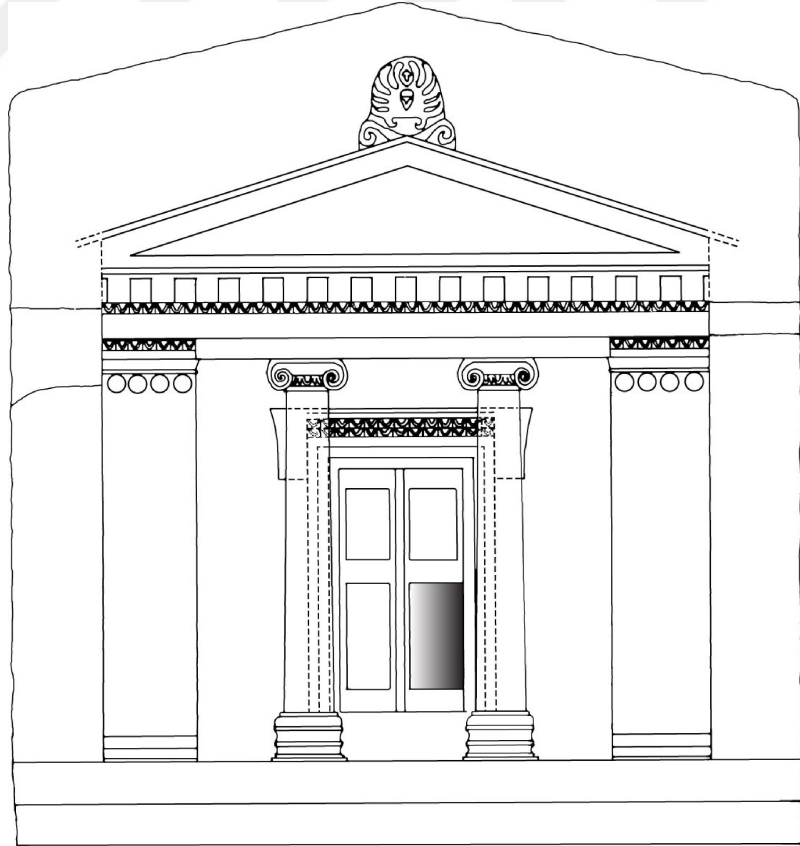
3-4: Kat. no. 8 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

5-6: Kat. no. 9 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

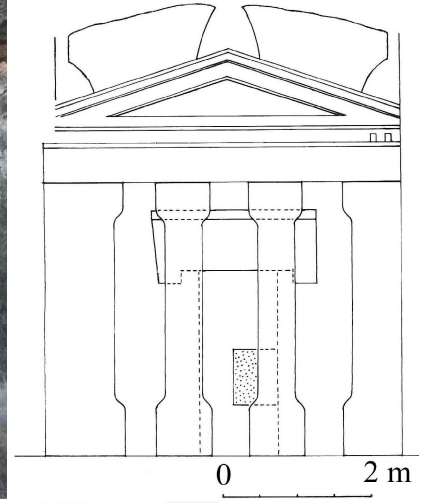
1: Kat. no. 10 (Kaunos), cephe

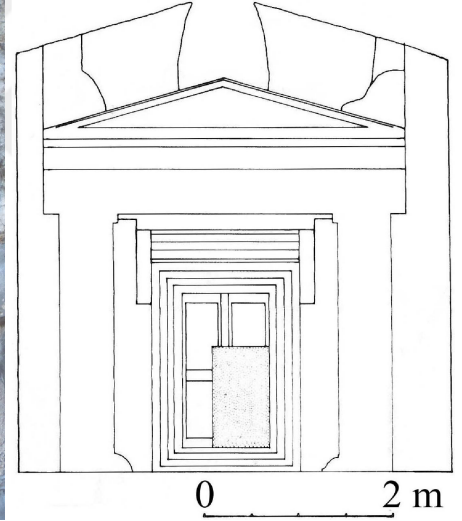
0 2 m

2: Kat. no. 10 (Kaunos), cephe çizimi

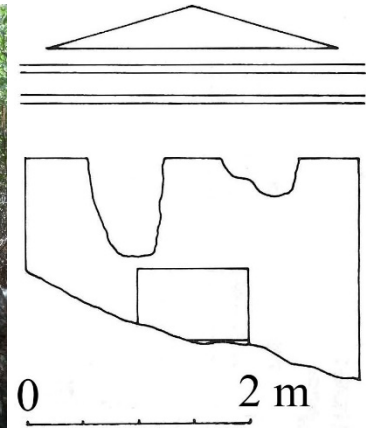

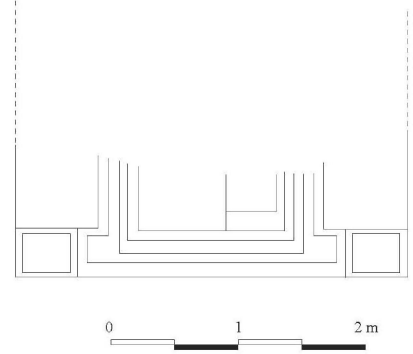
1-2: Kat. no. 11 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

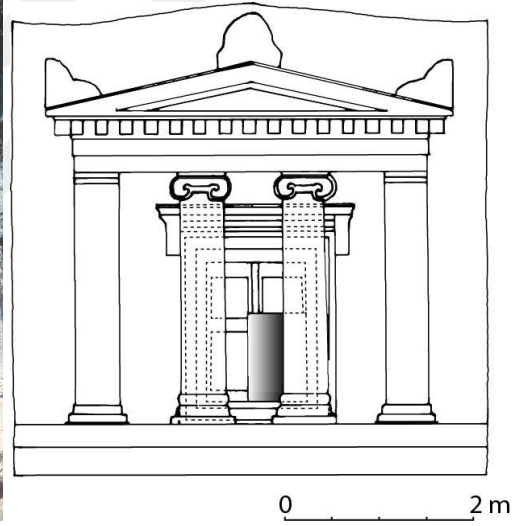
3-4: Kat. no. 12 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

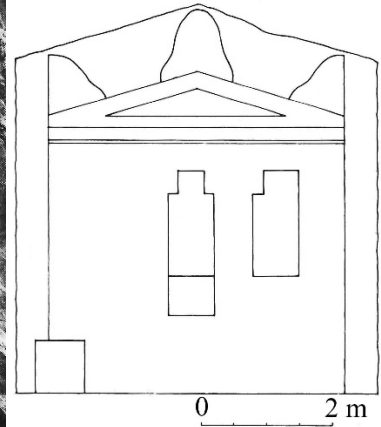
5-6: Kat. no. 13 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

1: Kat. no. 14 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

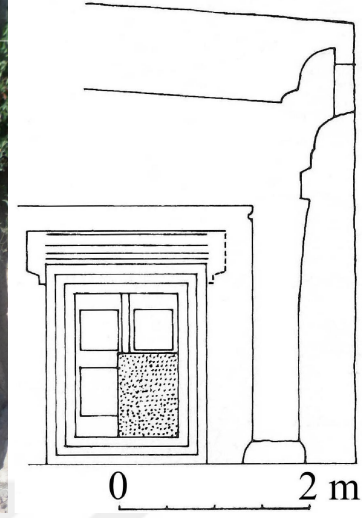

2-3: Kat. no. 15 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

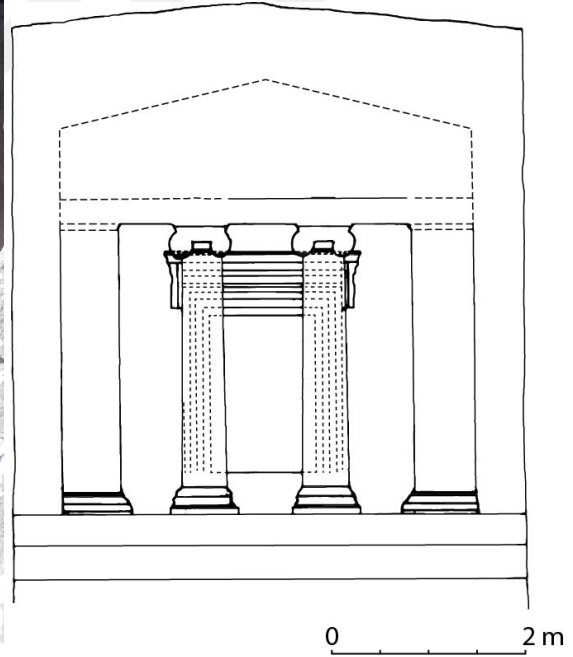

4-5: Kat. no. 16 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

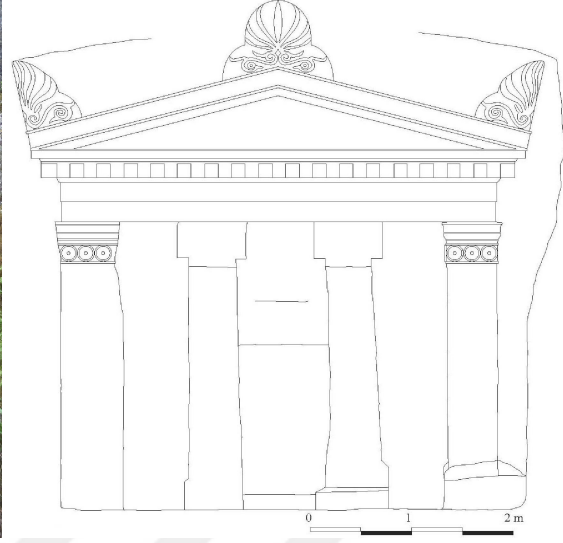

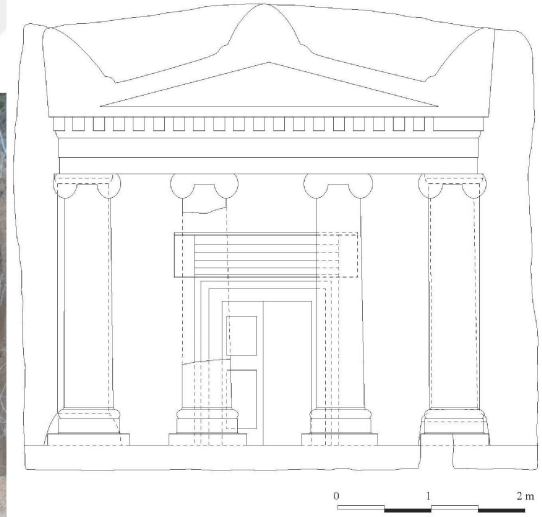
1-2: Kat. no. 17 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

3-4: Kat. no. 18 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

1-2: Kat. no. 19 (Pasanda), cephe fotoğrafı ve çizimi

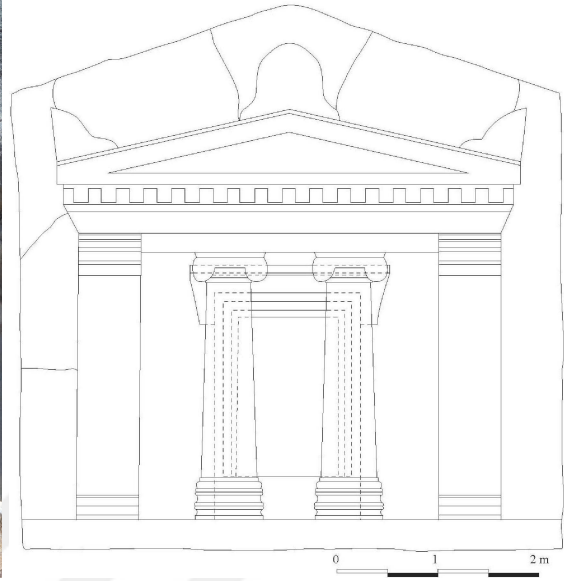

3-4: Kat. no. 20 (Mergenli), cephe fotoğrafı ve çizimi

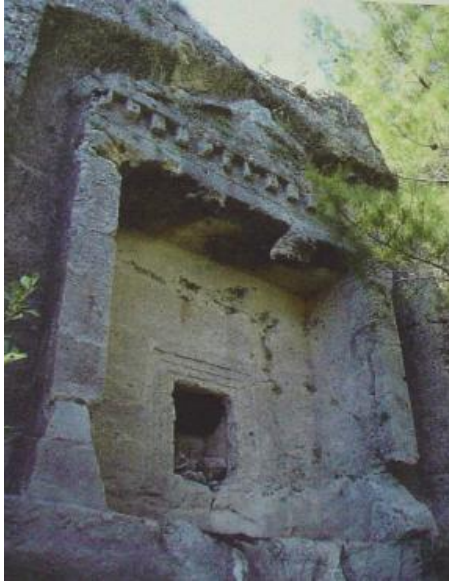

5: Kat. no. 21 (Karadonlar), cephe 6: Kat. no. 22 (Karadonlar), cephe

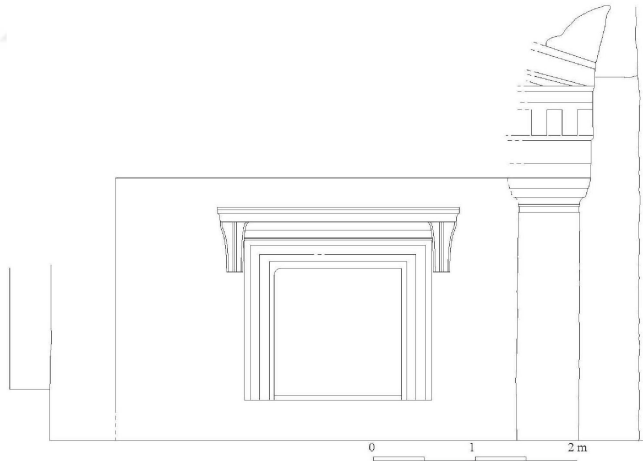

1-2: Kat. no. 23 (Dalaman), cephe fotoğrafı ve çizimi

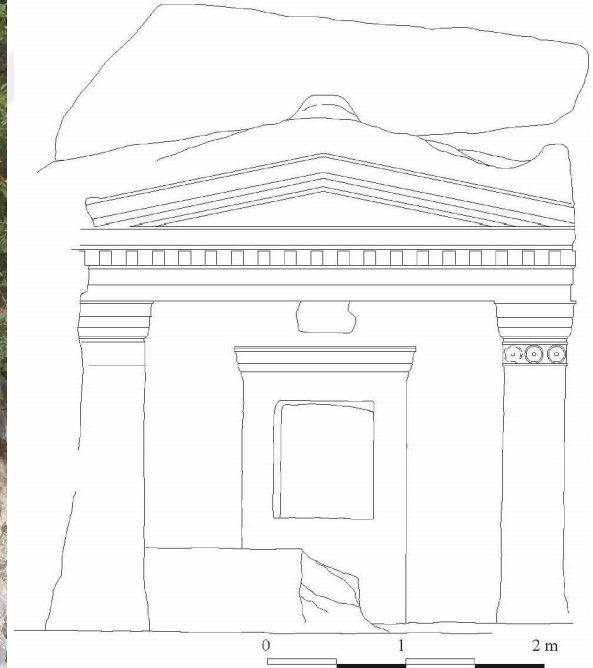
3: Kat. no. 24 (Somacık), cephe

4: Kat. no. 25 (Elmalı), cephe çizimi

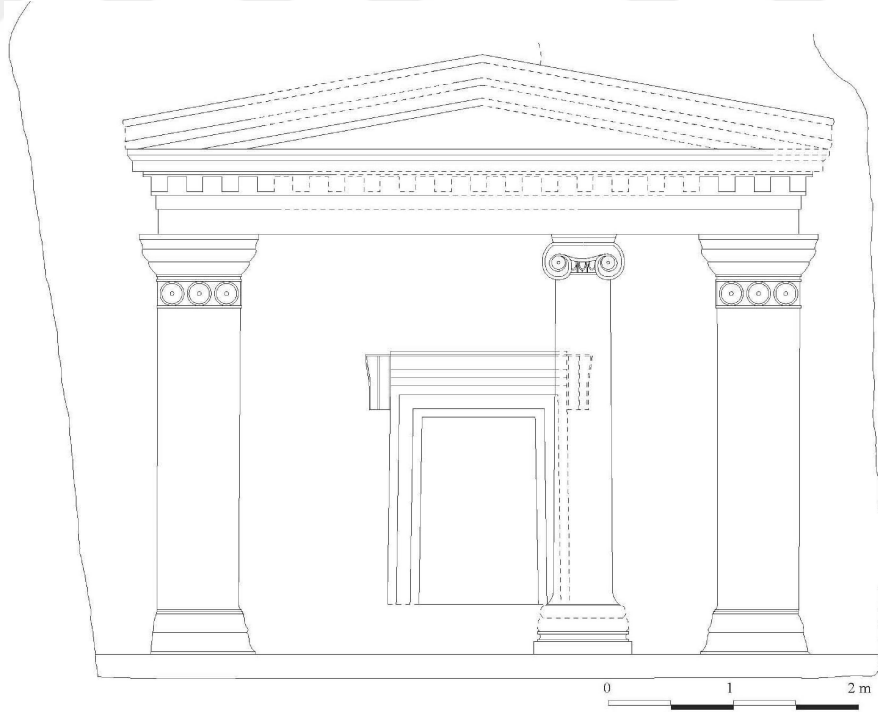
1-2: Kat. no. 27 (Elmalı), cephe fotoğrafı ve çizimi

3-4: Kat. no. 28 (Idyma), cephe fotoğrafı ve çizimi

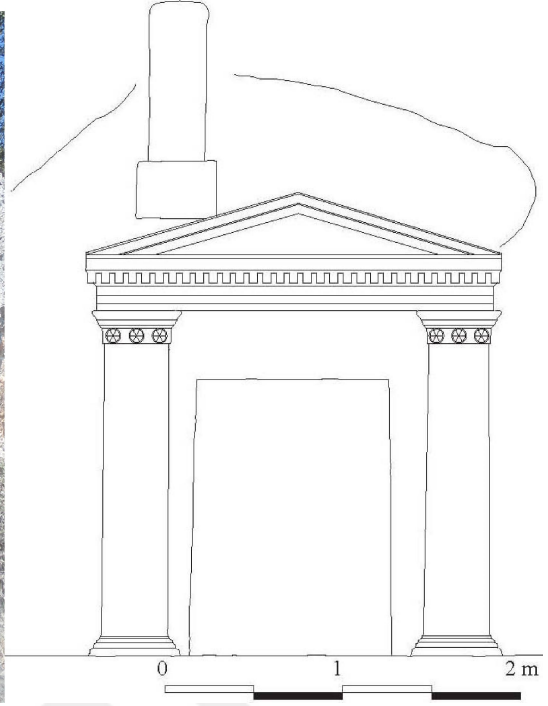

1: Kat. no. 29 (Idyma), cephe

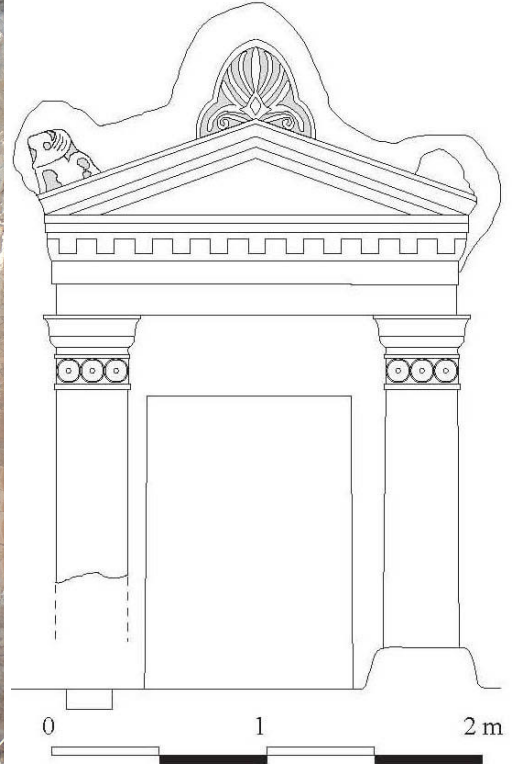

2: Kat. no. 29 (Idyma), cephe çizimi

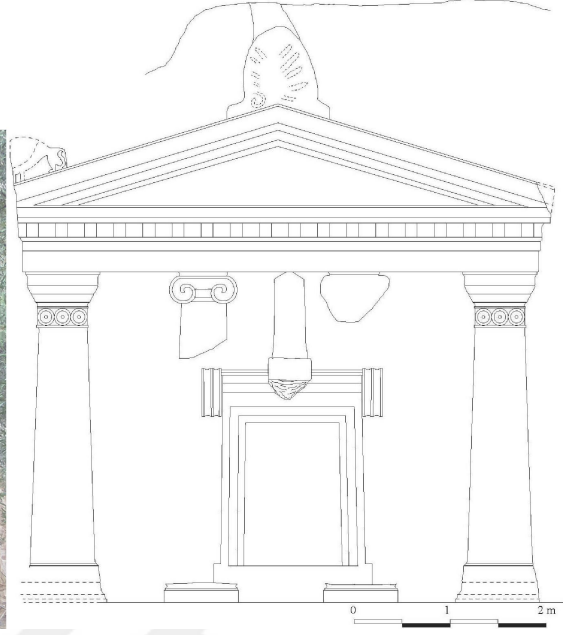

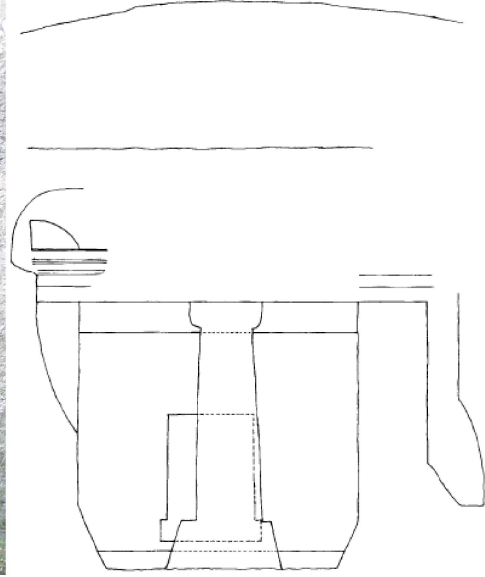
1-2: Kat. no. 30 (Idyma), cephe fotoğrafı ve çizimi

3-4: Kat. no. 31 (Idyma), cephe fotoğrafı ve çizimi

1-2: Kat. no. 32 (Idyma), cephe fotoğrafı ve çizimi

3-4: Kat. no. 33 (Idyma), cephe fotoğrafı ve çizimi

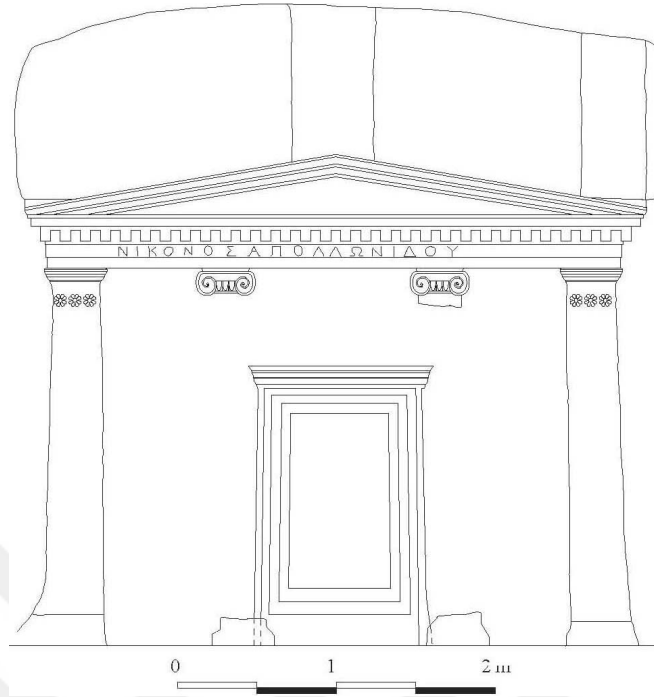

1: Kat. no. 34 (Idyma), cephe

2: Kat. no. 35 (Thera), cephe

1: Kat. no. 35 (Thera), cephe çizimi

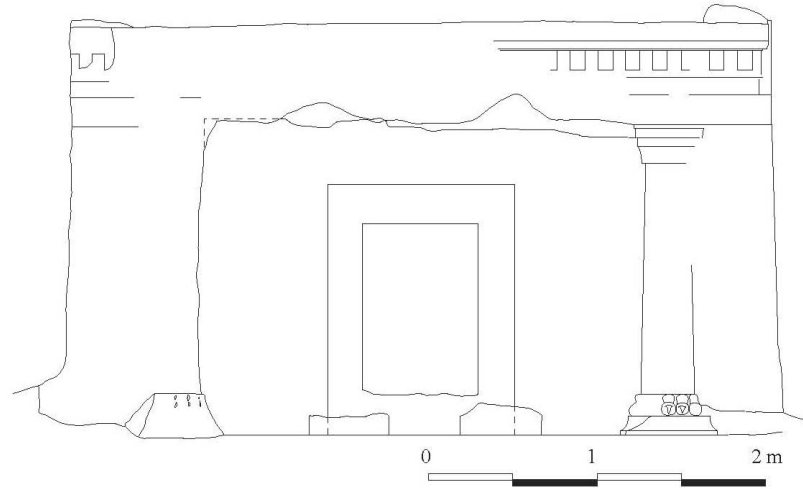
2-3: Kat. no. 36 (Keramos), cephe fotoğrafı ve çizimi

1: Kat. no. 37 (Panormos), cephe

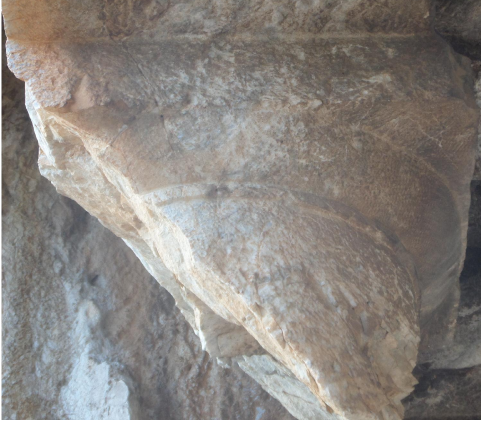

2: Kat. no. 38 (Turgutreis), cephe

3: Kat. no. 38 (Turgutreis), cephe çizimi

1: Kat. no. 39, sütün başlığı

2: Kat. no. 41, yarım sütün başlığı

3: Kat. no. 42, sağ yarım sütün başlığı

4: Kat. no. 42, sol yarım sütün başlığı

5: Kat. no. 42, sol yarım sütün başlığı, dış cephe

6: Kat. no. 45, sütün başlığı

1: Kat. no. 40, sağ anta başlığı

2: Kat. no. 41, sağ anta başlığı

3: Kat. no. 41, sol anta başlığı

4: Kat. no. 42, sağ anta başlığı

5: Kat. no. 42, sol anta başlığı

6: Kat. no. 42, sol anta, başlık profilleri

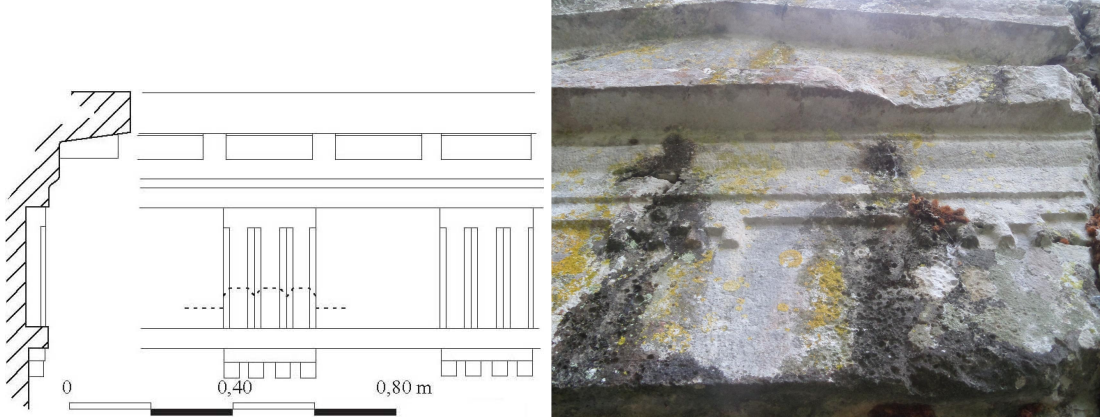
1: Kat. no. 43, sağ anta başlığı 2: Kat. no. 44, sol anta başlığı

3: Kat. no. 44, sol anta başlığı, iç cephe 4: Kat. no. 44, sağ anta başlığı

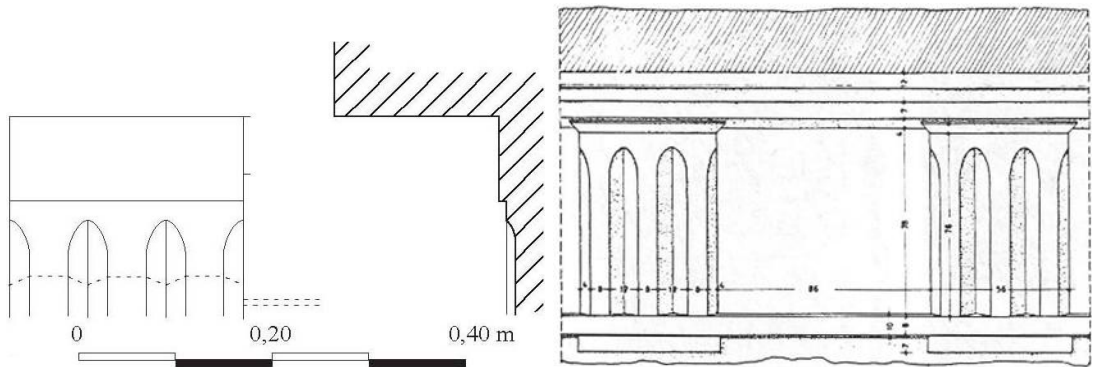
5-6: Kat. no. 39, entablaturün cephe ve alttan görünümü

1: Kat. no. 39, entablatur, kesit ve cephe çizimi 2: Kat. no. 43, entablatur

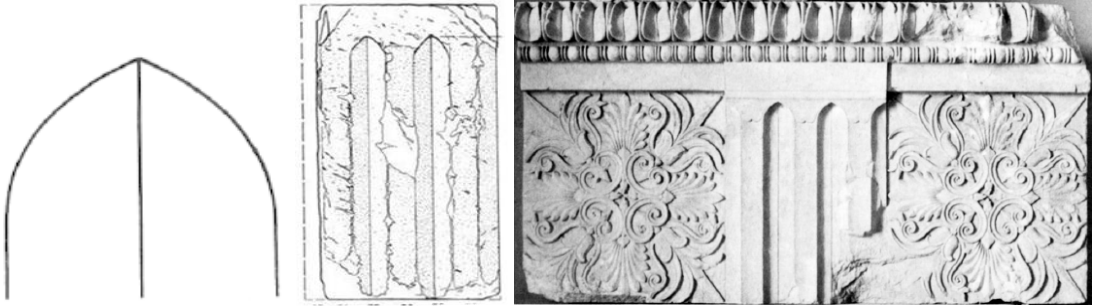

3-4: Kat. no. 43, geison-sima

5: Kat. no. 3, hyperthyron, cephe ve kesit çizimi 6: Pergamon Asklepionu'ndaki D Yapı Kompleksi, Dor frizi çizimi

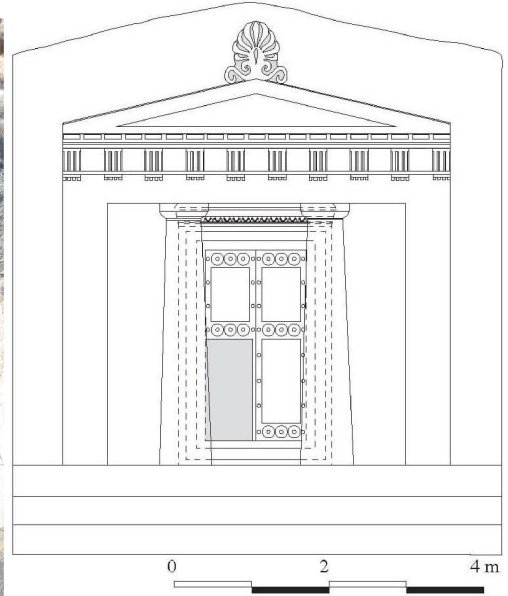

1: Korkyra Artemis Tapınağı, triglyph yivi çizimi 2-3: Delphoi'daki Sikyonluların Hazine Binası ve Megara Hyblaia'dan bir mezar naiskosundaki triglyphler

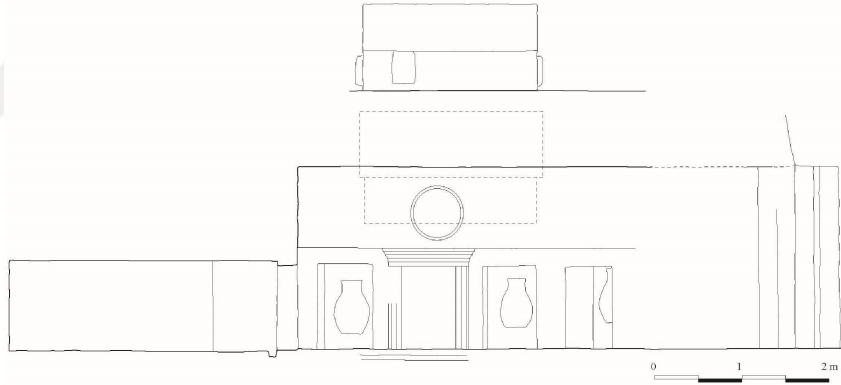
4: Kat. no. 40, kapı çerçevesi ve hyperthyron 5: Kat. no. 42, sol sövenin üst bölümünden ileri doğru uzanan profil

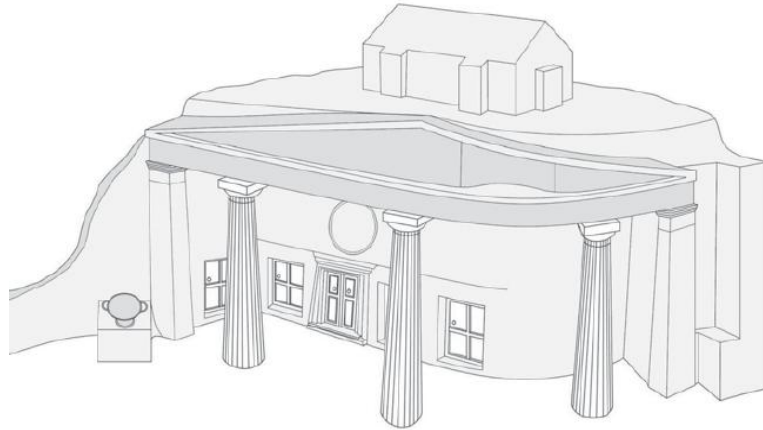
6-7: Kat. no. 39 (Kaunos), cephe fotoğrafı ve çizimi

1: Kat. no. 40 (Thera), cephe

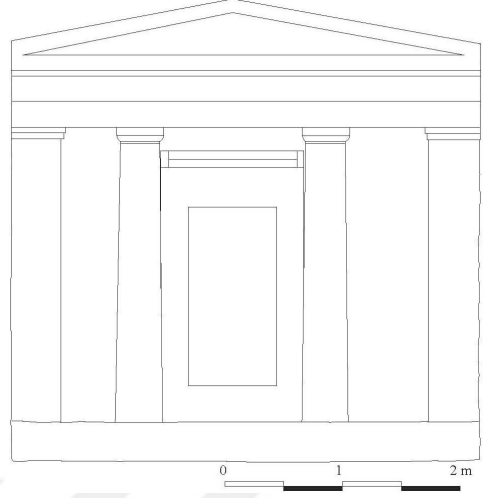

2: Kat. no. 40 (Thera), cephe çizimi

3: Kat. no. 40 (Thera), rekonstrüksiyon

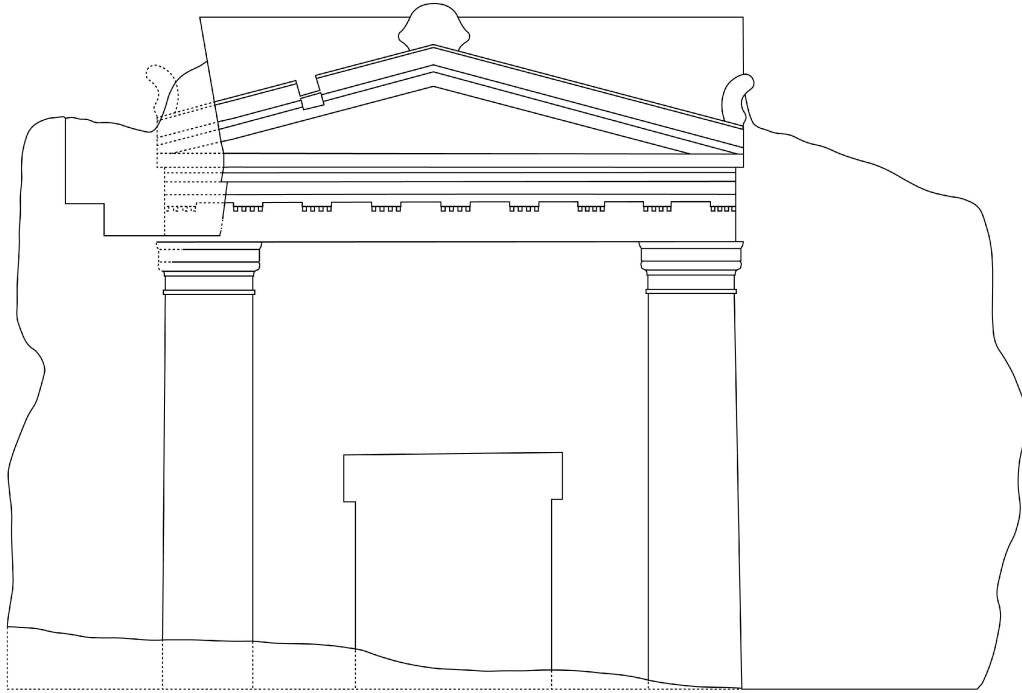
1-2: Kat. no. 41 (Mylasa), cephe fotoğrafı ve çizimi

3: Kat. no. 42 (Tabai), cephe

1: Kat. no. 43 (Yeşilbelde), cephe

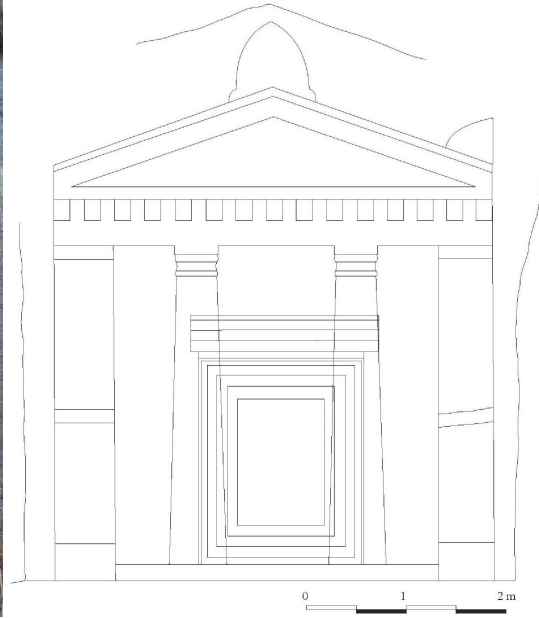
0 1m

2: Kat. no. 43 (Yeşilbelde), cephe çizimi

1: Kat. no. 44 (Panormos), cephe

2-3: Kat. no. 45 (Karadonlar), cephe fotoğrafı ve çizimi

1: Kat. no. 46 (Kaunos), cephe 2-3: Kat. no. 47, sağ ve sol yarım sütun gövdeleri (?)

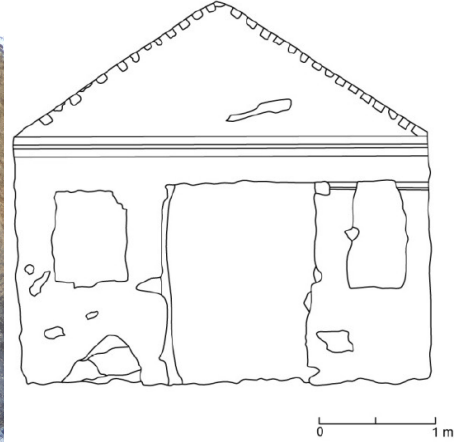
4: Kat. no. 47, sol yarım sütun başlığı (?) 5: Kat. no. 47, sol anta başlığı (?)

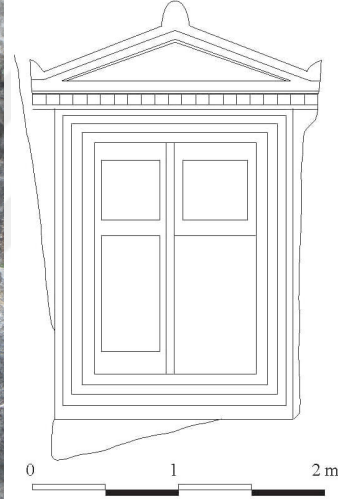
6: Kat. no. 47, sağ anta, başlık (?) profilleri 7: Kat. no. 47 (Tabai), cephe

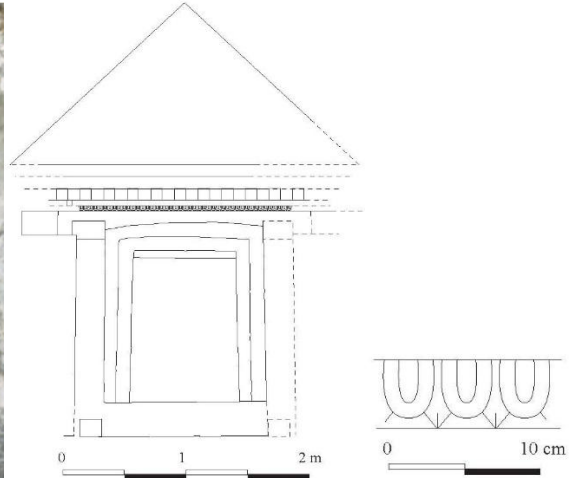
1: Kat. no. 47 (Tabai), entablatur ve alınlık

2: Kat. no. 47, cephe çizimi

3-4: Kat. no. 48 (Solungur), cephe fotoğrafı ve çizimi

5-6: Kat. no. 49 (Karadiken), cephe fotoğrafı ve çizimi 7: Kat. no. 49, Ion kymationu

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: ÖZGÜR KAYA

Doğum Yeri: MARMARİS

Doğum Tarihi: 16.05.1991

Medeni Hali: BEKÂR

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise 2005-2009: Marmaris Sabancı Lisesi

Lisans: 2009-2014: Selçuk Üniversitesi

Yabancı Dil: İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2011: Prof. Dr. Ahmet A. Tırpan başkanlığında yürütülen Lagina Kazısı.

2013: Doç. Dr. Ertekin M. Doksanaltı başkanlığında yürütülen Knidos Kazısı.

2016: Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Thera ve Çevresi Yüzey Araştırması.

2017: Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Thera ve Çevresi Yüzey Araştırması.